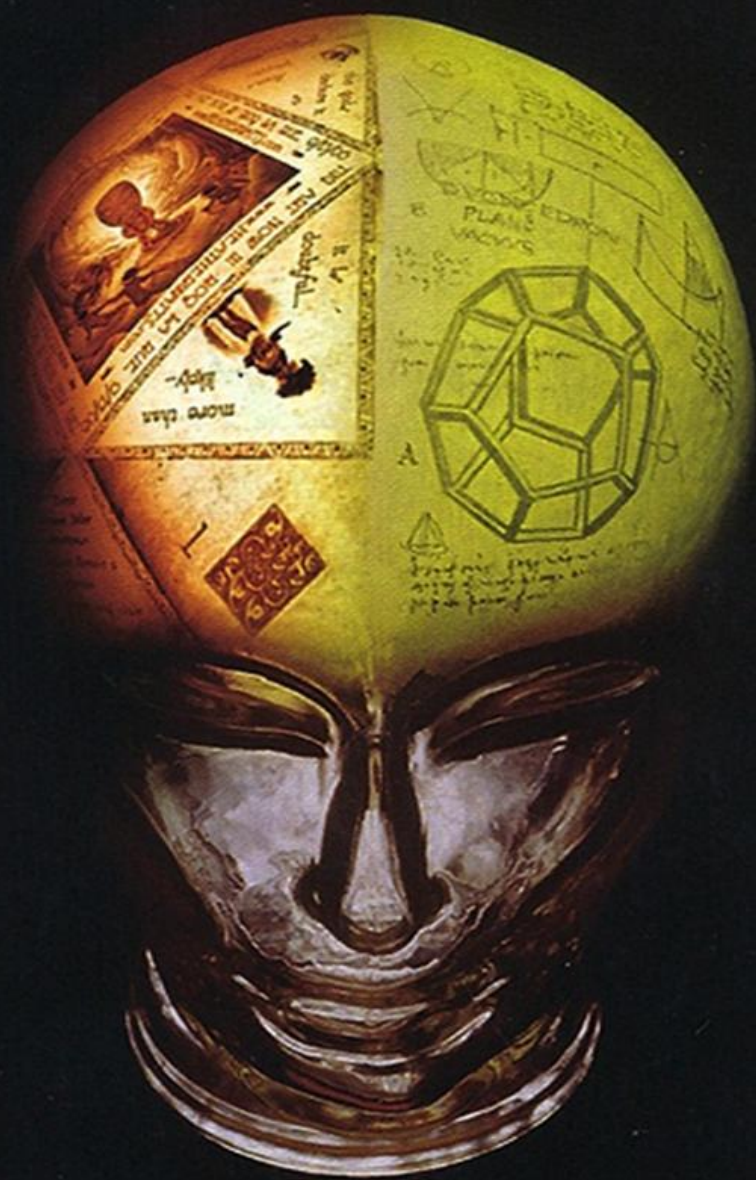

"Bu parlak kitap, bilim ile antibilim arasındaki bölgeye oturacaktır."
Jared Diamond, "Tüfek, Mikrop ve Çelik" kitabının yazarı

İNSANLAR NEDEN SAÇMA ŞEYLERE İNANIR

MICHAEL SHERMER
Stephen Jay Gould'un önsözüyle

altın bilek
YAYINLARI

MICHAEL SHERMER

İnsanlar Neden Saçma
Şeylere İnanır

Genel Yayın No: 22
Popüler Bilim Kitaplığı: 5

İnsanlar Neden Saçma Şeylere İnanır
Why People Believe Weird Things

© 1997, 2002 by Michael Shermer
© Altın Bilek Yayınları, 2006

Bu kitabın Türkçe yayın hakları, Brockman, Inc. aracılığıyla yapılan sözleşme uyarınca Altın Bilek Yayınları'na aittir. Her hakkı saklıdır. Tanıtım amaçlı kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yayınlar Genel Koordinatörü İlker Balkan

Birinci Basım Haziran 2007, İstanbul (2500 adet)

ISBN 978-9944-394-23-9

Kapak Tasarımı Onur Korkmazer
Tasarım ve Uygulama Altın Bilek Yayınları
Baskı Şefik Matbaası (0212) 472 15 00

ALTIN BİLEK YAYINLARI
İhlamurdere Cad. Altıntaş Sok. No:12 Beşiktaş İstanbul
Tel: 0212 258 50 61 Faks: 0212 258 50 71
web: www.altinbilekyayinlari.com
e-posta: info@altinbilekyayinlari.com

MICHAEL SHERMER

İNSANLAR NEDEN
SAÇMA ŞEYLERE
İNANIR

Türkçesi ZEYNEP REYHAN KOÇ

altın bilek
YAYINLARI

On yıl önce entelektüel ve profesyonel olarak başıboş olduğumda, "Kuşkuculuğun Yüğü" konusundaki konferansı bana yol gösterici olan ve sonunda kuşkuculuğun ve bilimin özgürleştirici olanaklarının sorumluluğunda olduğu kadar Kuşkucu Derneği'nin, *Skeptic* dergisinin ve bu kitabın doğuşu konusunda da bana ilham veren meslektaşım ve esin kaynağım, Carl Sagan'ın anısına, 1934-1996.

Bana öyle geliyor ki gerekli olan, iki zıt gereksinme arasında hassas bir dengedir: bizim için yeterli olan tüm hipotezlerin en kuşkucu şekilde araştırılması ve aynı zamanda yeni düşüncelere büyük ölçüde açık olmak. Eğer sadece kuşkucu olursanız o zaman hiçbir yeni düşünce size ulaşamaz. Yeni hiçbir şeyi öğrenmezsiniz. Saçmalığın dünyaya hâkim olduğuna inanan huysuz bir ihtiyar hâline gelirsiniz. (Kuşkusuz sizi destekleyen çok veri vardır.)

Öte yandan, saflık noktasında açık olursanız ve içinizde bir nebze bile kuşkuculuk olmazsa o zaman yararlı düşünceleri yararsız olanlardan ayırt edemezsiniz. Eğer tüm düşünceler eşit derecede geçerli olsaydı o zaman kaybolurdunuz çünkü o zaman bana öyle geliyor ki hiçbir düşünce artık hiçbir geçerliliğe sahip olmazdı.

-Carl Sagan, "Kuşkuculuğun Yükü"
Pasadena Konferansı, 1987

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ Kuşkuculuğun Olumlu Gücü Stephen Jay
Gould
17

KÂĞIT KAPAKLI BASKININ TANITIMI
Büyülü Esrar Turu
Saçma Şeylerin Niçin ve Nedenleri
25

GİRİŞ Oprah Konusunda Bir Sonraki

BÖLÜM 1: BİLİM VE KUŞKUCULUK
69

1. **DÜŞÜNDÜĞÜM İÇİN BÖYLEYİM**
73

Bir Kuşkucunun Bildirgesi

2. **SAHİP OLDUĞUMUZ EN DEĞERLİ ŞEY**
91

Bilim ve Sahte Bilim Arasındaki Fark

3. **DÜŞÜNCE NASIL YANLIŞ YÖNE GİDER**

121

Bizi Saçma Şeylere İnanmaya Yönlendiren Yirmi
Beş YanlıŞ Düşünce

BÖLÜM 2: SAHTE BİLİM VE BATIL İNANÇ

149

4. **SAPMALAR**

153

Normal, Paranormal ve Edgar Cayce

5. **GÖRÜNMEYENİN İÇİNDE**

165

Ölümün Yakınındaki Deneyimler ve Ölümsüzlük
Arayışı

6. **KAÇIRILANLAR!**

187

Uzaylılarla Karşılaşmalar

7. **SUÇLAMA SALGINLARI**

203

Orta Çağ ve Modern Cadı Çılgınlıkları

8. **EN OLANAKSIZ MEZHEP**

225

Ayn Rand, Objektivizm ve Kişiliğe Tapınma

BÖLÜM 3: EVRİM VE YARATILIŞÇILIK

243

9. **BAŞLANGIÇTA**
247
Duane T. Gish'le Bir Akşam
10. **YARATILIŞÇILARA KARŞI KOYMAK**
263
Yirmi Beş Yaratılışçı Tez, Yirmi Beş Evrimci Yanıt
11. **SAVUNULAN BİLİM, TANIMLANAN BİLİM**
293
Evrım ve Yaratılışçılık, Anayasa Mahkemesi'nde

BÖLÜM 4: TARİH VE SAHTE TARİH
321

12. **DONAHUE GİBİ YAPMAK**
325
Tarih, Sansür ve Özgür Konuşma
13. **SOYKIRIMIN HIÇ OLMADIĞINI KİM
SÖYLÜYOR VE BUNU NEDEN
SÖYLÜYORLAR?**
345
Bir Hareketin İncelenmesi
14. **SOYKIRIMIN OLDUĞUNU NASIL
BİLİYORUZ**
381
İnkârcıları Çürütmek
15. **SIRALAMALAR VE SÜREGELENLER**
429
İrklara Afrikalı-Yunanlı-Alman-Amerikan Bakışı

BÖLÜM 5: ÜMİT SONSUZA KADAR SÜRER

445

**16. DR. TIPLER DR. PANGLOS'LA
KARŞILAŞIYOR**

449

Bilim Olanaklı Olan Tüm Dünyaların En İyisini
Bulabilir Mi?

**17. İNSANLAR NEDEN SAÇMA ŞEYLERE
İNANIRLAR?**

477

**18. AKILLI İNSANLAR NEDEN SAÇMA ŞEYLERE
İNANIRLAR?**

487

BİBLİYOGRAFYA

543

İNDEKS

581

ÖNSÖZ

KUŞKUCULUĞUN OLUMLU GÜCÜ

STEPHEN JAY GOULD

Kuşkuculuk ya da yanlışların ortaya serilmesi, çoğunlukla güvenli ve akla yatkın bir yaşam için mutlak olarak yapılması gereken ama açık bir kutlama için hem çekici olmayan hem de değersiz görünen -süprüntüleri düzenleme gibi- etkinliklere ayrılan kötü eleştirileri alır. Yine de etkinlik, Yunanca "kuşkucu" kelimesinden ("derin düşünen" anlamında bir kelime) Carl Sagan'ın son kitabı *Şeytanın Uğradığı Dünya'*ya kadar asil bir geleneğe sahiptir. (Ben de bu tarzda bir kitap -*İnsanın Yanlış Ölçümü*- yazmış olduğumdan, bu girişimdeki kendi inancımı itiraf etmeliyim.)

Hem entelektüel hem de ahlaki olarak kuşkuculuk gereksinimi, insanların "düşünen sazlar" yani hem görkemli bir şekilde tek hem de az bulunur bir şekilde hassas olduğunu söyleyen Pascal'ın ünlü mecazi gözleminden doğmuştur. Dünyadaki yaşamın tarihi içinde sadece bizim türümüze bahşedilen bilinç, şimdiye kadar gelişen en tanrısal biçimde güçlü evrimci buluştur. Rastlantısal ve önceden bilinemez olsa da bu, *homo sapiens'*e hem

kendi türümüzün tarihi hem de tüm çağdaş biyosfer yaşamı üzerinde eşsiz bir güç vermiştir.

Ama biz mantıklı yaratıklar değil, düşünen sazlarız. Bizim düşünce ve hareket modellerimiz nezaket ve aydınlanmaya olduğu kadar yıkım ve acımasızlığa da yol açar. Karanlık tarafımızın kaynakları konusunda tahmin yürütmek istemiyorum: Onlar "diş ve pençedeki doğal kırmızının" evrimci mirasları mıdır yoksa sadece bir beyenin şimdi bizim toplu yaşamlarımızı düzenleyenlerden farklı olan oldukça farklı işlevleri yerine getirmek için tasarlanan çalışmasında uyum sağlayamayan saçma olaylar mıdır? Her durumda, -her ikisi de din, mutlaklık, ulusal gurur ve benzeri şeyler gibi bir ideal adına yapılan- hem en konuşulmayan korkulara hem de en yürek burkan cesaret ve asalet davranışlarına eğilimliyiz. Hiç kimse insanın, doğamızın iki kutbu arasında fark edilen bu ikilemini, on sekizinci yüzyılın ortasında Alexander Pope'dan daha iyi ortaya koyamamıştır:

*Ortalama bir durumun bu berzahına yerleşmiş,
Karanlık bir şekilde akıllı ve kaba bir şekilde büyük bir
varlık. . .
Arada kalır; hareket mi edecek yoksa kalacak mı diye
kuşkuyla;
Kendisi bir Tanrı mı yoksa canavar mı diye kuşkuyla;
Aklını mı yoksa vücudunu mu seçecek diye kuşkuyla;
Ölmek için doğar ve yanılmak için mantık yürütür;*

Sadece iki olası kaçış bizi karanlık gizil güçlerimizin düzenli kargaşasından -bize haçlı seferlerini, cadı avlarını, köleliği ve soykırımları veren taraftan- kurtarabilir. Ahlaki terbiye gerekli maddelerden birini sağlar ama bu yeterli değildir. İkinci temel, aklımızın mantıklı tarafından gelmelidir. Çünkü hem doğanın gerçekliğini keşfet-

mek ve kabul etmek hem de böyle bir bilginin gerektirdiği etkili insan davranışı için mantıklı olan anlamı izlemek amacıyla şiddetli bir şekilde insan aklını kullanmazsak, mantıksızlığın korkutucu güçleri, romantizm, uzlaşmayan “doğru” inanç ve açık bir şekilde gürültücü hareketin sonucu olan kaçınılmazlık karşısında kaybederiz. Akıl, sadece özümüzün büyük bir parçası değildir; akıl aynı zamanda, daima gerekli gibi görünen duygusalılıkla hüküm süren, tehlikeli ve sert kitle hareketinden potansiyel olarak kurtuluşumuzdur. Kuşkuculuk, düzenli mantıksızlığa karşı aklın temsilcisidir -ve bu yüzden insanın toplumsal ve kentsel terbiyesinin anahtarlarından biridir.

Amerika'nın önde gelen kuşkucu örgütlerinden birinin başkanı ve aklın bu işlemsel biçiminin hizmetinde güçlü bir eylemci ve denemeci olan Michael Shermer, Amerikan toplum yaşamında önemli bir kişidir. Onun yöntemleri, deneyimleri ve mantıksız inancın çekici yönleri konusundaki analizleriyle ilgili olan bu kitap, kuşkuculuğun gereksinimleri ve başarıları için önemli bir bakış açısı sağlamaktadır.

“Sonsuza kadar tetikte olmak özgürlüğün bedelidir,” diyen eski beylik söz, bu hareketin sloganı olmalıdır; çünkü eğer açıkça sevecen olan tarz, açıkça saldırgan olan cadı avı gibi potansiyel olarak güçlü olan mantıksızlık için aynı yapıyı sürdürüyorsa, o zaman düşüncenin baskı altına alınmasına dayanan tüm hareketler konusunda tetikte ve eleştirel olmalıyız. Bu konuda en çok, Shermer'in güçlü kötülüğün en az olası adayı -Ayn Rand'ın ilk bakışta sorundan çok çözümün bir parçası gibi görünecek olan “Nesnellik” hareketi- için yaptığı analiz yüzünden etkilendim. Ama Shermer bu mezhebin mantık ve akla uygun inanç konusundaki tüm cesur sözlerine rağmen iki anahtar kriter konusunda gerçek bir mezhep gibi davranışını göstermektedir -birincisi, bir öndere, sorgulama-

dan itaat etme isteği konusundaki toplumsal olgu (kişiliklere tapınma) ve ikincisi, potansiyel üyelik kriteri olarak kullanılan merkezi bir mantıksızlığın entelektüel olarak başarısızlığı (erdemın -kuşkusuz mezhep liderleri tarafından karar verilen ve zorla kabul ettirilen- nadir bulunan ve nesnel bir duruma sahip olabileceği konusundaki yanlış inanç).

Shermer'in kitabı, minimalizmdeki bu güçlü durumdan, daha "kavramsal" (ama mantık ve deneysel içerik açısından boş) olan yaratılışçılığın mantıksızlığı ve Soykırımın inkârı yoluyla geçmişte haçlı seferleri ve cadı avlarıyla ve bugün gerçekten inanılmaz ölçüde olan ve bu yüzden ne kadar derinden hissedilirse hissedilsin yanlış suçlamaların kasıtsız bir komplosuna dayanan Satanist mezhepler ve (kuşkusuz gerçek ve trajik bir sorun olan) çocukların cinsel olarak kötüye kullanılması konusundaki isteriyle temsil edilen eylemin daha ürkütücü biçimlerine geçmektedir.

Böyle bir mantıksızlığa karşı gerçekten sadece bir büyük silahı tutarız - aklın kendisini. Ama *Oprah* ya da *Donahue* (burada anlatıldığı gibi her ikisi konusunda da Shermer sıkıntı verici sonuçları olan girişimlerde bulunmuştur) konusundaki iyi niyetli bir görünümün bile uygun bir analizden daha çok, sadece heyecanlandırıcı bir sağlam lokmaya izin veren çağdaş Amerika'da, kartlar bize karşı yığılmıştır. Bu yüzden daha çok denememiz gerekmektedir. Yapabiliriz, yaptık, yapacağız. Aynı zamanda büyüklü küçüklü -yaratılışçılığa karşı olan Anayasa Mahkemesi kararlarından, sahtekâr doktorlar ve inançla iyileştirenlerin yerel olarak yanlışlarını ortaya sermeye kadar- önemli zaferler kazandık.

En iyi silahlarımız temel bilimsel süreçlerin cephaneliğinden gelmektedir - çünkü hiçbir şey eş-denetimsiz sürecin temel deneysel tekniğini ve istatistiksel anali-

zin temel gözlem yöntemlerini yenemez. Neredeyse her modern mantıksızlık, iyi uygulandığı zaman bilimsel araçların bu en temel olanlarıyla yenilebilir. Örneğin, benim yüreğime yakın olan bir olayda (çünkü ben otistik bir genç adamın babasıyım), konuşmayan otistiklerle (mesajları yazmak için konuşmayan otistiklerin parmaklarını bir bilgisayar klavyesi üzerinde yönetebildiklerini iddia eden insanlar olan) “yardımcıları” kullanarak iletişim kurmak için üzücü ama gerçekten mantıksız bir ümit, yardımcıların pek çoğu ebeveynlerin duymak istedikleri mesajları (“Baba seni seviyorum; bunu hiçbir zaman söyleyemediğim için üzgünüm”) yazdıkları zaman yetersiz bir kuşkuçulukla karşılaştı (bana her zaman eski Quija tahtası numarası gibi geliyordu!). Ama tüm sorunların kaynağı olarak, çocukların cinsel olarak kötüye kullanılması konusundaki cadı avı çığırına kapılan birkaç yardımcı (belki de bilinçsiz olarak), otizmin benzer bir nedeni olduğuna karar verince ve sonra sahte “yardımcılıklarıyla” suçlama mesajları yazmaya başlayınca, birkaç sevgi dolu ebeveyn yanlışlıkla ve hukuki olarak sorumlu tutulunca ümit etmek için verilen “zararsız” bir sus payı bir kâbus hâline geldi. Konu, klasik eş-denetimsiz deneylerle –sadece yardımcının bildiği ve otistiğin bilmediği bilgi genellikle sözde mesajlarda görülürken, sadece otistiğin bildiği ve yardımcının bilmediği bilgi hiçbir zaman mesajlarda görülmedi- çözüldü ama bu, (zaten temel koşuldan dolayı yeterince acı çekmiş olan) sevgi dolu ebeveynlerin yaşamları trajik olarak belki de sonsuza kadar değişmeden önce olmadı (çünkü hiç kimse kesinlikle doğru olmadığı kanıtlanmış olsa bile böyle iğrenç bir suçlamanın üstesinden gelemez – bu, tüm sinik cadı avcıları tarafından çok iyi değerlendirilen bir olgudur).

Kuşkuçuluk konusundaki kötü eleştiriler, eylem ne kadar gerekli olursa olsun bunun sadece sahte iddiala-

rın olumsuz bir şekilde kaldırılması olarak kabul edilebileceği izleniminden kaynaklanmaktadır. Bu kitabın çok iyi bir şekilde gösterdiği gibi – öyle değildir. Yanlışların uygun biçimde ortaya serilmesi, yokçu bir deneme olarak değil değişimli bir açıklama modelinin yararına yapılmaktadır. Değişimli modelin kendisi akla uygunluktur -gezegenimiz bilindiğinden bu yana, iyilik için kullanılan en güçlü ortak araç olan- ahlaki terbiyeye bağlıdır.

*KÂĞIT KAPAKLI
BASKININ TANITIMI*

BÜYÜLÜ ESRAR TURU

SAÇMA ŞEYLERİN NİÇİN VE NEDENLERİ

İkiyüzlülüğün kötülüğü, onun diğerlerine görünmesi değil, uygulamacıya görünmemesidir. Dağdaki vaazında İsa, hem soruna hem çözüme işaret etmiştir:

Sen ikiyüzlü, önce kendi gözündeki merteği çıkar; ve sonra kardeşinin gözündeki toz zerresini çıkarmak için net olarak göreceksin. (Matthew 7:5)

1997 yazında, bu kitabın ciltli baskısı için ulusal bir tanıtım turu yaparken, böyle bir örneğe tanık oldum. Programımda, Ayn Rand'ın özenle seçilmiş entelektüel vârisi, bir ortaçağ keşişi gibi Rand'ın Doğruluk bayrağını kitaplar, makaleler ve şimdi kendi radyo gösterisiyle taşıyan Nesnelci filozof Leonard Peikoff'un sunuculuğunu yaptığı bir radyo programına çıkmak yer alıyordu. Bize, Peikoff'un Nesnelci felsefenin en yüksek erdemi olan mantığın değerini öven bir kitap yazmış olduğum için beni programına çıkarmakla ilgilendiği söylenmişti. Ben gerçekte, bir bölümde (8) Ayn Rand'ın eleştirisini yazmış

olduğum ve Peikoff'un, bu eleştirinin meydan okumadan devam etmesine izin vermeye niyeti olmadığı için bana yer ayrıldığını varsayıyordum. Açıkçası, gösteri hakkında biraz kaygılıydım çünkü Rand'ın felsefesini oldukça iyi bilmeme rağmen (onun önemli eserlerinin tümünü ve önemsiz eserlerinin pek çoğunu okumuştum) Peikoff, Rand'ın eserlerini bölüm bölüm ve satır satır bilen ve onlardan ezbere alıntı yapabilen akıllı, sert bir adamdı. Onun tartışmadaki rakiplerini akıl ve çelik soğukluğunda bir mantıkla entelektüel bir lapa düzeyine indirdiğini görmüştüm. Ama yazacağımı yazmıştım; bu yüzden sorumluluğu alacağımı ve bunu bir erkek gibi karşılayacağımı hesapladım.

O zaman, reklamcım bana röportajın iptal edildiğini bildirdiğinde nasıl şaşırıldığımı hayal edin çünkü onlar benim Rand'ın kişiliği, hareketi ve izleyicileri hakkında yaptığım eleştiriye kabul etmiyorlardı, onları bir mezhep olarak sınıflandırmama itiraz ediyorlardı ve "Ms. Rand hakkında onur kırıcı cümleler içeren" bir kitabı kabul etmeyeceklerdi. Açıktır ki, gösteridekilerden biri, geç de olsa sonunda kitabı okumuştur. Mutlak ahlakın metafiziği konusunda benimle tartışmaktan mutlu olacaklarını söylüyorlardı (böyle bir şey olduğuna ve Rand'ın onu keşfettiğine inanıyorlardı) ama bu benim onur kırıcı kitabıma ün kazandıracak bir forumda olmayacaktı. Tüm bunlardaki gerçek istihza, Rand konusundaki bölümümün bir mezhebi açığa vuran işaretlerden birinin, nasıl önderin ya da önderin inançlarının eleştirisini dikkate almaktaki yetersizliği ya da isteksizliği olduğunu göstermeye yoğunlaşmasıdır. Böylece mezhep olduklarını inkâr ederlerken, Peikoff ve onun Ayn Rand Enstitüsü, eleştiriye bastırarak tam da bir mezhebin yapacağını yapıyorlardı.

Bu kadar açık bir ikiyüzlülüğe karşı herhangi bir kişinin bu kadar kör olabilmesine şaşırarak yapımcıyı kendim aradım ve ona o bölüme dâhil ettiğim iki önemli uyarıyı gösterdim: "Bir, bir felsefenin kurucusu ya da izleyicilerinin eleştirisi kendiliğinden felsefenin herhangi bir parçasının reddedilmesini oluşturmaz. İki, bir felsefenin bir parçasının eleştirisi bütünü reddetmez." Ona, bir çok düzeyde Rand'a karşı büyük bir saygım olduğunu açıkladım. O, kaba bireyciliğin ve lekesiz usçuluğun somutlaşmasıdır. Onun ekonomi felsefesinin bir çok kısmını benimsiyorum. Çoğulcu bir çağda geleneksel olmayan kahramanları ararken, erkeklerin egemen olduğu bir alandaki birkaç kadından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Ona, duvarımda onun bir resminin bile olduğunu anlattım. Bu, bir an için onun dikkatini çekti; böylece onun, bu kasıtlı kara çalmayı ima eden güçlü, sert bir kelime olduğu için, onur kırıcılığın özel bir örneğini vermesini istedim. "Bölümdeki *her şey* Ms. Rand'ın onurunu yaralıyor," diye sonuca vardı. "Bana sadece bir örnek verin," diye ısrar ettim. Kocasını aldatmadı mı? Onun mutlak ahlakını, müzik seçimi gibi önemsiz konularda bile yerine getirmeyen izleyicileri aforoz etmedi mi? Bölümü yeniden okuması gerektiğini söyleyerek cevap verdi. Hiçbir zaman tekrar aramadı. (Yalnızca Nesnelci Araştırmalar Enstitüsü'nde David Kelly tarafından yönetilen bir grup çok mantıklı öğrencinin, Rand'ın eleştirisine çok açık olduğunu ve ona ilk entelektüel vârislerinden Nathaniel Branden'in sözleriyle, "şu ana kadar yaşamış en büyük insan" gibi, tapınma dolu bir saygıyla yaklaşmadıklarını belirtmek doğru olacaktır.)

Ayn Rand, onun eseriyle karşılaşan herhangi bir kişide hem onun için hem de ona karşı kuvvetli duygular uyandırıyormuş gibi görünmektedir. Onur kırıcılığa ek olarak, Rand konusunda *önyargılı* bir saldırıdan başka bir

şey ortaya koymamakla suçlanıyordum. İkisini de yapmayı istememiştim. Sadece mezhepler üzerine bir bölüm yazmak istiyordum. Genel olarak mezhepler ve Scientology Kilisesi ya da Branch Davidians gibi özel mezhepler konusunda zaten o kadar çok şey yazılmıştı ki, diğerlerinin eserini tekrar etmek istemiyordum. Bir keresinde kendimi, bir Nesnelci ve Ayn Rand'ın istekli bir izleyicisi gibi kabul ettim. Açıkça söylemek gerekirse, o, kahraman gibi bir şeydi ya da en azından romanlarındaki karakterler, özellikle *Atlas Omuz Silkti'*dekiler öyleydi. Bu yüzden kahramanımı kuşkuculuğun bakış açısıyla incelemek ve öyle olduklarını hiçbir zaman kabul etmeyeceğim bir gruba mezhepsel bir analizi uygulamak benim için bir şekilde acı vericiydi. Ama Hıristiyanlık'a, Yeni Çağ iddialarına ve (bu sayfalarda tekrar anlatılan) diğer inanç sistemlerine yaptığım baskınlar gibi, zaman mesafe ve bakış açısı sağladıkça, Nesnellikçilikte mezheplerde ve dinlerde tipik olarak bulunan ve özellikle büyük saygı, yanılmazlık ve önderin her şeyi bilmesi ve bir kimsenin özellikle ahlaki sorunlarla ilgili olarak mutlak doğruluğa sahip olduğu inancı dahil olmak üzere kesinlik ve doğruluk iddialarının türünü tanıdım. Bunlar benim değil, bir mezhebin bir çok mezhep uzmanı tarafından tanımlanan özellikleridir; ben sadece bu kriterlere ne kadar uyduğunu görmek için Nesnellikçilik hareketini inceledim. Bu bölümü okuduktan sonra siz yargıç olacaksınız.

"Yargı" burada uygun kelimedir. Kasıtlı olarak bu tanıtımı, Dağdaki Vaaz'dan ikiyüzlülük konusundaki bir alıntıyla açmayı seçtim çünkü Matthew'daki (7) o bölüm şöyle başlar: "Yargılanmamak için yargılama." Nathaniel Branden, Rand'la geçen yıllarının, uygun bir şekilde *Yargı Günü* başlığını taşıyan anularına, Ayn Rand'ın bir analizinin yanı sıra bu aynı alıntıyla başlıyordu:

“Yargılanmamak için yargılama” temel ilkesi ahlaki sorumluluğun bırakılmasıdır: Bu, insanın kendisi için beklediği bir ahlaki açık çeki karşılık olarak bir insanın diğerlerine verdiği ahlaki bir açık çektir. İnsanların seçimler yapması gerektiği gerçeğinden kaçış yoktur, ahlaki değerlerden kaçış yoktur; ahlaki değerler tehlikede olduğu sürece hiçbir ahlaki tarafsızlık olanaklı değildir. Bir işkenceciyi mahkum etmekten kaçınmak, işkencenin ve onun kurbanlarını öldürmenin suç ortağı hâline gelmektir. Benimsenecek ahlaki ilke şudur: “Yargıla ve yargılanmaya hazır ol.”

Aslında İsa'nın tam olarak söylediği şudur:

Yargılanmamak için yargılama.

Çünkü hangi yargıyla yargılırsan onunla yargılana-
caksın ve hangi ölçüyle ölçüp verirsen o tekrar sana ölçülüp ve-
rilecektir.

Ve neden kardeşinin gözündeki toz zerresini görüyorsun ama kendi gözündeki merteği hesaba katmıyorsun?

Yoksa kardeşine gözündeki toz zerresini çıkarmana izin vermesini nasıl söyleyeceksin ve kendi gözündeki merteğin nasıl farkına varacaksın?

Sen ikiyüzlü, önce kendi gözündeki merteği çıkar ve sonra kardeşinin gözündeki toz zerresini çıkarmak için net olarak göreceksin. (Matthew 7:5)

Rand, İsa'yı tamamen yanlış okumuştur. Onun övdüğü ilke, ahlaki tarafsızlık ya da ahlaki bir açık çek değil kendinden erdemli bir sertlik ve “yargılamak için acele etmeye” karşı bir uyarıdır. Bu düşünce çizgisinin Yahudi adeti ve *Mishnah* denen yasa konusundaki Talmutçu yorum koleksiyonunda bulunan uzun bir geleneği vardır: “Onun durumuna düşene kadar arkadaşını yargılama” (Aboth 2:5), “Herhangi bir kişiyi yargıladığınız za-

man tartıyı onun yararına tartın" (Aboth 1:6) (Bu konunun daha uzun bir tartışması için *Yorumcuların İncili'*ne bakın, Cilt 7, s. 324-326) İsa bizim mantıklı ve ikiyüzlü ahlaki değer arasındaki çizgiyi aşmamak için dikkatli olmamızı ister. "Toz zerresi" ve "mertek" metaforu kasıtlı olarak abartılıdır. Erdemi olmayan insan, komşusunun erdemini yargımlarken ahlaki açıdan kendini beğenmiş hissederek. "İkiyüzlü", kendi başarısızlıklarını, dikkati diğerlerinin başarısızlıklarına çekerek gizleyen bir eleştirmendir. İsa belki de, örneğin daha büyük olanın diğer insanların cinsel suçlarını yargılamayı kafasına taktığı, eşcinsellerin gizlice kendi cinselliğini merak ettiği ya da belki iftira atanın kendisinin olayın suçlusunu olduğu yerde, insan psikolojisinin kavranmasını öneriyordu.

Benim için bu deneyim kadar kavrayış dolu olan, Nesnelcilerle olan alışverişimin, insanların neden saçma şeylere inandığı konusunda daha fazla şey keşfetmek için veri toplamanın bir biçimi olduğunu düşündüğüm bir şeyin bir yolu olmasıdır. Önce kitabı yazmak, sonra sayısız radyo, gazete ve televizyon röportajı yapmak ve buna cevap olarak gelen yüzlerce inceleme ve mektubu okumak bana, neyin insanların ilgisini çektiğini ve neyin onları ilgilendirmediğini anlamak için iyi bir örnek bulma fırsatını vermiştir. Bu, büyümlü bir esrar turu oldu.

İnsanlar Neden Saçma Şeylere İnanır, pek çok başlıca yayında pek çoğu önemsiz olan eleştirilerle değerlendirildi ve bazı okuyucular, yayıncımdaki diğer yönlerden iyi olan editörlerden geçmeyi başaran (ve bu baskıda düzeltilen) bir avuç kodlama, gramer ve diğer konulardaki önemsiz hataları belirtecek kadar naziktiler. Ama birkaç tane inceleme, belirtmeye değer daha sağlam eleştirel yorumlara sahipti çünkü onlar bize bu kitaptaki bir çok uyumsuzluk konusunda düşüncemizi düzeltmemize yar-

dım etti. Böylece eleştiriyi sağlıklı olarak kabul etme ruhu içinde, bu eleştirilerin bazıları incelemeye değerdir.

Belki de kendini inceleme anlamındaki en dikkate değer eleştiri, *Toronto Globe and Mail*'den (28 Haziran 1997) geldi. İncelemeci, tüm kuşkucular ve bilim adamları için düşünüp taşınacak önemli bir sorunu ortaya koydu. Önce "mantıklı düşüncenin bilimsel yöntemin prensipleriyle bitmeyeceğini, kendilerinin ara sıra çeşitli saçma inanç biçimlerinin konusu" olduğunu belirledikten sonra şu sonuca varıyordu: "Saldırgan bir şekilde yanlışları ortaya sermenin kuşkuculuğu, bazen en mantıklı güdülerle işe başlansa bile, kendi içinde bir mezhep, bir çeşit faşistçe bilimselcilik hâline gelme eğilimine sahiptir." Abartılı konuşmaların kusuruna bakmazsak (hiçbir zaman bir mezhepçi ya da faşist olmayı hak eden kuşkucu bir arkadaşla karşılaşmamıştım), bilimin (inkâr etmediğim), sınırları olduğu ve bazen kuşkuculuğun kendi cadı avları bulunduğu konusunda haklı olduğu bir nokta vardı. Bu yüzden bu kitapta ve neredeyse verdiğim her halk konferansında, *kuşkuculuğun bir durum olmadığını; kuşkuculuğun iddialara bir yaklaşım olduğunu, aynı şekilde bilimin bir konu değil bir yöntem olduğunu vurguluyorum.*

Çok akıllıca ve düşünceli bir incelemede *Reason* dergisi (Kasım, 1997), bizim işimizin "sahte iddiaları araştırmak ve çürütmek" olduğu şeklindeki cümle için beni göreve çağırdı. Şu yanlıştır: "İleri sürülen bir iddiayı çürüteceğimiz konusunda önyargılı bir düşünceyle araştırmaya başlamamalıyız ama daha çok "iddiaları, sahte olup olmadıklarını keşfetmek için araştırmalıyız" (metnin şimdi düzeltilmiş olduğu gibi). Delilleri inceledikten sonra bir kimse iddia konusunda şüpheli olabilir ya da kuşkuculardan kuşku duyabilir. Yaratılışçılar, evrim teorisi konusunda kuşkucudurlar. Soykırım "revizyonistleri", soykırımın geleneksel tarih yazımından kuşku duyarlar.

Ben bu kuşkuçulardan kuşku duyuyorum. Yeniden canlanan anılar ya da uzaylıların kaçırımları gibi diğer durumlarda, iddiaların kendilerinden kuşkulanyorum. Önemli olan kanıttır ve ne kadar kısıtlı olursa olsun bilimsel yöntem, hangi iddiaların doğru ve hangilerinin yanlış olduğuna karar vermek için sahip olduğumuz en iyi (ya da en azından bir iddianın doğru ya da yanlış olma olasılıklarını sunan) araçtır.

New York Times'taki (4 Ağustos 1997) bir incelemecinin kendisi, Bölüm 2'de astrolojiye, ESP'ye, hayaletlere v.b inanan Amerikalılar'ın oranları konusunda verdiğim Gallup kamuoyu yoklaması verilerinden kuşku duyuyordu ve "bu uyarıcı kamuoyu yoklamasının nasıl yönetildiği ve onun gerçek kanaatleri mi yoksa görünmeyenin düşünceleriyle rastlantısal bir ilgiyi mi ölçtüğü" konusunu merak ediyordu. Aslında ben de bunu ve bunun gibi diğer kamuoyu yoklamalarını merak etmişim ve böyle incelemelerin bir kimsenin özel bir iddia için duyduğu sorumluluk düzeyini ölçmekteki potansiyel yetersizlikleriyle olduğu kadar, bazı soruların anlatımıyla da ilgileniyordum. Ama kendini bilgilendiren veri, diğer bağımsız kamuoyu yoklamalarıyla onaylandığı ve birçok katılımcı tarafından verilen bu inanç rakamları onlarca yıl boyunca tutarlı olduğu zaman güvenilir olabilir. *Skeptical* dergisi tarafından yönetilen kendi gayri resmî kamuoyu yoklamalarımız da bu istatistiklerin yüksek derecede uyarıcı olduğunu onaylamaktadır. İddialara dayanarak, Amerikalılar'ın dörtte birinden dörtte üçüne kadarı doğaüstü olaylara inanmaktadır. Toplumumuz, diyelim ki Orta Çağ Avrupası'ndan çok daha az batıl inançlı olmasına rağmen, *Skeptical* gibi yayınların modası geçene kadar, açıkçası kat edecek çok uzun bir yolumuz var.

Tüm incelemeler içinde en çok, Ev Cochrane'in "Efsane, Bilim ve Eski Tarih Dergisi" olan *Aeon*'un Kasım

1997 sayısındaki açılış paragrafına güldüm. Bu, sadece örneksemesinden dolayı değil ama aynı zamanda bir kimsenin *Skeptic*'in anti tezi olarak kabul edebileceği bir dergi varsa bunun *Aeon* olmasından dolayı da eğlendiricidir. Ne olursa olsun Cochrane şu sonuca varıyordu: "Benim için Michael Shermer'in yeni kitabını övmek, yazar belki de açıklamaktan zevk aldığı sahte bilimler arasında olduğunu kabul ettiğim Satürn tezini dâhil edeceği için, biraz O. J. Simpson'un Marcia Clark'ın kapanış cümlesini alkışlaması gibidir. Yine de onu övmeliyim çünkü bu, müthiş ilginç ve kışkırtıcı bir kitaptır." Gerçekten Brütüs'ten gelen bir övgü, yine de Cochrane diğer incelemeciler ve sayısız gazetecilerle (bazı iyi arkadaşlar) birlikte beni *Çan Eğrisi* konusundaki (15) bölümü yazmak zorunda bırakmıştı.

Bazıları beni, 1937'den beri IQ'daki kalımsallık ve ırksal farklılıklarla ilgili araştırmalara fon sağlayan bir ajans olan Öncü Fonu'nun kurucusu Wycliffe Draper konusundaki analizimde *ön yargılı* saldırılara kapılmakla suçladılar. Bu bölümde, ırksal IQ teorileri (siyahların düşük IQ'su büyük ölçüde kalımsaldır ve bu yüzden değişmezdir) ve aynı zamanda modern Soykırım inkâr hareketinin kurucularından biri olan Willis Carto ile doğrudan bir bağı olan Öncü Fonu aracılığıyla ırksal tarih teorileri (Soykırım Yahudi propagandasıdır) arasındaki tarihsel bağı gösterdim. Ama ben eğitilmiş bir psikolog ve bilim tarihçisiyim; bu yüzden fonu kimin verdiği ve bir kimsenin araştırmasında hangi ön yargıların yaratılmış olabileceği gibi ekstra bilimsel konularla ilgileniyorum. Başka deyişle, sadece veriyi incelemekle ilgilenmiyorum, veri topluluğuna ve yorumlamaya giren güdüleri ve ön yargıları araştırmakla da ilgileniyorum. Öyleyse sorun, insanın bilimin bu ilginç ve (düşünceme göre) önemli yö-

nünü *ön yargılı* saldırıyla suçlanmadan nasıl araştırabileceğidir.

Ama sonunda, bu bölüm ırk hakkındadır; IQ, Charles Murray ve Richard Herrnstein'in tartışmalı kitabı *Çan Eğrisi* hakkında değildir. Konu, bilim ve sahte bilim, fizik ve metafizik arasında ayırım yapmaktaki "ayırma sorunu" olarak bilinen şeye benzemektedir: Gri bölgelerde çizgiyi nerede çizeceğiz? Benzer şekilde bir ırk nerede başlar ve diğeri nerede biter? Herhangi bir resmî tanım, hiçbir "doğru" cevap olmaması anlamında isteğe bağlı olmalıdır. Meslektaşlarım, "hadi Shermer, bir beyaz, siyah, Asyalı ve Amerikan Yerlisi arasındaki farkı söyleyemezsin" diyebilecekken (ve diyorlarken), ırkların "bulanık sere" olarak kabul edilebileceğini kabul etmek istiyorum. Tamam, çoğunlukla, bazı genel yönlerde sorgulanan birey, bulanık sınırlar arasında açıkça ortaya düştükçe söyleyebilirim. Ama bana öyle geliyor ki, çeşitli dizilerin (ve hiç kimse kaç tane olduğu konusunda uyuşamaz) bulanık sınırları o kadar genişliyor ve üst üste biniyor ki, bu ayırım daha çok biyolojik olanlar tarafından değil kültürel faktörler tarafından belirleniyor. Tiger Woods hangi ırktandır? Bugün onu, etnik geçmişlerin alışılmamış bir karışımı olarak görebiliriz ama bugünden bin yıl sonra tüm insanlar bunun gibi görünebilir ve tarihçiler bu kısa ırksal ayırım dönemine, yüz binlerce yıllık insan yaşamı ekranındaki küçük bir bip sesi olarak bakacaklar.

Eğer "Afrika'nın Dışına" teorisi doğru çıkarsa, o zaman Afrika'dan göç eden tek bir (muhtemelen "siyah" olan) ırkın, sonradan coğrafi olarak izole edilmiş toplumlar ve her birinde ayrı özellikler olan ırklar hâlinde kolları ayrılmış olduğu ve son olarak on beşinci yüzyılın sonunda başlayan küresel keşfin ve sömürgeciliğin saldırısıyla tek bir ırk hâlinde birleştiği ortaya çıkar. On altıncı yüzyıldan yirminci yüzyıla kadar ırksal diziler, ırklar ara-

sı evlilikler ve diğer cinsel ilişki biçimleriyle daha bulanık hâle geldi ve gelecek bin yıldan sonraki bir zamanda bulanık sınırlar o kadar belirsizleşecek ki bir ayırım (kelimenin her iki kullanımıyla da) aracı olarak ırkı tümüyle bırakmak zorunda kalacağız. Ne yazık ki insan akli kalıpları bulmakta o kadar iyidir ki, insanları bölmenin diğer kriterleri kuşkusuz sözlüğümüze girmenin yolunu bulacaktır.

"İnsanlar Neden Saçma Şeylere İnanır" ilk yayınlandığından bu yana en ilginç gelişmelerden biri, (bu kitapta tartıştığım, tarihi yüzyıllar öncesine giden eski yaratılışçılıktan ayrılması için) "Yeni Yaratılışçılık" diyebileceğimiz bir şeyin yükselişidir. Yeni yaratılışçılık iki bölüm hâlinde gelmektedir:

1. *Akıllı Tasarım Yaratılışçılığı*: Yaşamın "sadeleştirilemeyen karmaşıklığının" onun akıllı bir tasarımcı, yani Tanrı tarafından yaratıldığını gösterdiğine inandıkları için, tutucu dinî haklar konusunda düşünceler ileri sürerler.

2. *Kavramsal Davranışçı Yaratılışçılık*: Evrim teorisinin, insan düşünce ve davranışına uygulanamayacağı ya da uygulanmaması gerektiğine inandıkları için liberal, çok kültürlü sol konusunda düşünceler ileri sürerler.

Şunu hayal edin: tutucu sağ ve liberal solun evliliği. Bu nasıl ortaya çıktı?

Bölüm 11'de, evrimin öğretilmesini yasaklamak, Eski Ahit'in Darwin'le eşit zaman almasını istemek ve birincisi, sanki sadece isim bunu yapacakmış gibi dinî doktrinlerine "bilim" adı vererek İlk Yasa'nın etrafından doluşma çabası olan, "yaratılış biliminin" ve "evrim biliminin" de eşit zaman alması isteği dâhil olmak üzere, yaratılışçıların yirminci yüzyıldaki üç temel stratejisini özetle-

mekteyim. Bu üç stratejinin hepsi, 1925'deki ünlü Scopes "Maymun Davasıyla" başlayıp, Birleşik Devletler Anayasa Mahkemesi'ne kadar giden ve 1987'de, 7'ye karşı 2 oyla kaybeden Louisiana davasıyla sona eren mahkemelerde yenildi. Bu, yaratılışçıların devlet okulları yoluyla inançlarını yasal hâle getirme konusundaki "tepeden aşağı" dediğim stratejilerini sona erdirdi. Bu Yeni Yaratılışçılık, yeni bir biçim alması ne kadar uzun sürerse sürsün, yaratılışçıların yok olmayacakları ve bilim adamlarının onları göz ardı etmeyi başaramayacakları konusundaki iddiamı destekler.

1. *Akıllı Tasarım Yaratılışçıları*. Bu yenilgilerle yaratılışçılar, yaratılışçı edebiyatı okullara toplu olarak postalama, okul ve kolejlerde tartışmalar ve Berkeley, California Üniversitesi'nden hukuk profesörü Phillip Johnson, biyokimyacı Michael Behe ve hatta 1997 Aralık'ında, "Evrimsizlerin yaratılışı kabul etmeleri gerekir" sonucuna varılan, PBS'de "Ateş Hattı" adlı tartışmayı sunan muhafazakâr yorumcu William F. Buckley gibi insanların yardımını sağlama gibi "aşağıdan yukarıya" olan stratejilere döndüler. Bu yaratılışçılığın "yeniliği", yaratılışçılar şimdi "akıllı tasarım" yani "sadeleştirilemez bir karmaşıklık" gösterdiği için yaşamın akıllı bir tasarımcı tarafından yaratılmış olması gerektiği konusunda konuşukları için, gerçekten dildedir. En sevilen örnek, tüm parçalarının aynı anda çalışması gereken yoksa görmenin olanaksız olduğu, böylece ileri sürülen düşüncenin devam ettiği, çok karmaşık bir organ olan insan gözüdür. Bize, gözün sadeleştirilemez bir şekilde karmaşık olduğu söylenmektedir: Bir parçayı çıkarırsanız geri kalan çöker. Doğal seçim, tek tek parçaların uyarlanabilir bir önemi olmaksızın, insan gözünü nasıl yaratmış olabilirdi?

Öncelikle, insan gözünün sadeleştirilemez bir şekilde karmaşık olduğu, herhangi bir parçasının çıkarılmasının körlükle sonuçlanacağı doğru değildir. Işığın herhangi bir biçimde algılanması, hiç olmamasından daha iyidir ve birçok insan görsel olarak çeşitli değişik hastalıklar ve gözlerine verilen zararlar nedeniyle zayıftılar; yine de oldukça iyi bir şekilde işlev yaparlar ve dolu dolu bir yaşamı sürdürürler. (Bu tez, düşüncenin nasıl yanlış yola saptığı konusunda Bölüm 3'te tartışılan "ya öyle ya da böyle yanlış düşüncesi" kapsamına girmektedir.) Ama ileri sürülen bu düşünceye verilecek daha ayrıntılı bir cevap, doğal seçmenin, insan gözünü, bir depodaki yapacak bir şeyi olmadan duran Boeing'in, on milyon duraklayan adım ve Wright kardeşlerden günümüze kadar gelen duruş ve kalkışlar olmadan 747'yi yarattığından daha fazla olmayan kullanılmış parçalardan yaratmadığıdır. Doğal seçim, basit olarak bu şekilde çalışmaz. İnsan gözü, yüz milyonlarca yıl önceye, bir avuç ışığa duyarlı hücrenin organizmaya önemli bir ışık kaynağı -güneş- hakkında bilgi sağladığı *basit bir göz noktasına*; ışığa duyarlı hücrelerle dolu küçük bir yüzey parçasının, yön biçiminde ek bir veri sağladığı *gizli bir göz noktasına*; daha derindeki ek hücrelerin çevre hakkında daha kesin bilgileri sağladığı *daha gerideki bir göz noktasına*; derine çekilmiş ışığa duyarlı hücre tabakasının arkasında bir görüntüyü gerçekten odaklaştırılabilen *iğne deliği şeklinde kamera gibi bir göze*; görüntüyü gerçekten odaklayabilen *iğne deliği şeklinde lens gibi bir göze* ve insanlar gibi modern memelilerde bulunan *karmaşık bir göze* giden uzun ve karmaşık bir yolun sonucudur. Ek olarak göz, kendi tek yolu içinde düzinelerce değişik zamanda bağımsız olarak gelişmiştir; bu yüzden yalnızca bu bile bize, yaratıcının tek bir asil planı olmadığını anlatmaktadır.

“Akıllı Tasarım” tezi, başka bir ciddi hatanın daha acısını çekmektedir: Dünya basitçe, her zaman o kadar akıllıca tasarlanmamıştır! Örnek olarak insan gözünü bile kullanabiliriz. Retinanın biçimi üç tabakalıdır: Altta, ışığı karşılayan, ışığa duyarlı çubuk ile koniler ve onun altında, kendileri de sinyalleri gözden beyne taşımaya yardım eden bir ganglion hücre tabakasının altında olan iki kutuplu, yatay ve amakrin hücreler tabakası bulunmaktadır. Ve tüm bu yapı, bir kan damarı tabakasının altında durmaktadır. Akıllı bir tasarımcı, neden en iyi görüş için gözü geriye doğru ve baş aşağı inşa etmiş olsun? Çünkü akıllı bir tasarımcı, gözü sıfırdan başlayarak inşa etmedi. Doğal seçme, gözü basitten karmaşığa doğru hangi malzemeler uygunsa onu kullanarak ve ata organizmanın özel biçimi içinde inşa etti.

2. *Kavramsal Davranış Yaratılışçılığı*. Tutucu sağ ve liberal sol arasındaki tipik olmayan evlilik, insan beyninin altındaki her şey için evrim teorisini kabul eden bu yeni saçma yaratılışçılık biçimi hâline gelir. Düşünce ve davranışlarımızın evrimci geçmişimiz tarafından etkilenmiş olabileceği düşüncesi, teorinin geçmişte Sosyal Darwinizm olarak bilinen biçiminde yanlış kullanımından korkan (biraz haklı olduklarını kabul etmeliyiz) soldaki birçok kişi tarafından siyasi ve ideolojik olarak kabul edilemezdir. Amerika’daki kısırlaştırmalardan, Nazi Almanyası’ndaki kitle katliamlarına kadar her şeye yol açmış olan eugenik¹ programlar, anlaşılabilir bir şekilde, birçok düşünceli insanı, doğal seçmenin gözleri seçmeye ek olarak, aynı zamanda beyinleri ve davranışları da nasıl seçtiğini araştırmaktan alıkoymuştur. Bu evrimci eleştir-

---

¹İnsan ırkının soya çekim yoluyla iyileştirilmesine çalışan bilim dalı. Ç. N.

menler, teorinin, fakir ve marjinal olanları bastırmayı ve güçlü olanların durumunu haklı çıkarmayı amaçlayan, toplumsal olarak oluşturulmuş bir ideolojiden başka bir şey olmadığını ileri sürmektedir. Sosyal Darwinizm, Hume'un doğalcı "olmak-zorunluluk yanlısı inancının" nihai onaylanmasıdır: zorunlu olmak her neyse. Eğer doğa, belirli ırklara ya da belirli bir cinsiyete "üstün" genler bahşetmişse, o zaman toplum o şekilde oluşmuş olmalıydı.

Ama anlaşılabilir hevesleriyle bu eleştirmenler çok ileri gitmiştir. İnsan, literatürde, DNA, genetik, biyokimya ve evrim gibi fiziksel kavramlara eklenmiş olan "zalim", "cinsiyetçi", emperyalist", "kapitalist", "dente-tim" ve "düzen" gibi ideolojik kavramları bulabilir. Bu dinsel olmayan yaratılışçılık biçiminin en alt aşaması, 1997'de, bir psikoloğun bilimi, modern genetiğin, 1953'te DNA'nın keşfiyle başlayan gelişmelerini överek bilim eleştirmenlerinin saldırısına karşı savunduğu, disiplinler arası bir konferansta geldi. Ona cafcacılı konuşmalarla şu soruldu: "DNA'ya inanıyor musunuz?"

Kuşkusuz, bu olabildiğince saçmaydı; yine de genel olarak evrimci teorinin ve özel olarak eugeniklerin değişik ve zorluklarla dolu tarihini düşününce, solun kaygılarını anlayabilirim. Bazı insanların diğerlerini denetlemek, boyun eğdirmek ve hatta yok etmek için Darwin'i kullanmaları da beni aynı şekilde korkutmaktadır. William Jennings Bryan'ın Scopes davasında karşı devrimci tarafı tutmasının altında yatan güdülerden biri, Birinci Dünya Savaşı sırasında militarizmlerini haklı çıkarmak için Alman askeriyesi tarafından Sosyal Darwinizm'in uygulanmasıdır. Bilimin yanlış kullanımlarının halk tarafından tanınması, desteklediğim ve katıldığım değerli bir girişimdir (Bölüm 15 ve 16'ya bakın). Ama yine burada, yaratılışçılar ara sıra olan hatalar, ön yargılar ve hatta

bilimin büyük ölçüde kötüye kullanımları yüzünden tüm girişimin terk edilmesi gerektiği, "ya o ya o yanlış inancı-na" boyun eğmektedirler. Akla, bebekler ve banyo suyu gelmektedir.

Bu tanıtımı, insan davranışı konusunda evrim te-orisinin uygun ve dikkatli bir uygulaması olduğunu dü-şündüğüm bir örnekle sarmanın yararlı olduğu kanıtla-nabilir. Özellikle, insanların neden saçma şeylere inandık-larını, evrimci bir bakış açısından soruşturmak istiyorum.

İnsanlar, kalıp arayan hayvanlardır. Karmaşık, garip ve rastlantısal bir dünyada anlam arıyoruz. Ama biz aynı zamanda öykü anlatan hayvanlarız ve binlerce yıldır efsanelerimiz ve dinlerimiz anlamlı kalıpların -tan-rıların ve Tanrı'nın, doğaüstü varlıkların ve mistik güçle-rin, insanların diğer insanlarla ve yaratıcılarıyla olan iliş-kilerinin ve evrendeki yerimizin- öyküleriyle bizi güçlen-dirmişlerdir. İnsanların büyüklüğü olarak düşünmeye devam etmelerinin nedenlerinden biri, insanlık iki yüz bin yıldır var olmuşken, düşüncenin modern, bilimsel yönteminin iki yüz yaşında olmasıdır. Uzun süre önce sona eren bu bin yılda ne yapıyorduk? O kökten farklı olan dünyadaki sorunlarla uğraşmak için beynimiz nasıl evrimleşti?

Bu, evrimci psikologların -beyin ve davranışı ev-rimci bakış açısından inceleyen bilim adamlarının- uğ-raştığı bir sorundur. Onlar beynin (ve onun yanı sıra aklın ve davranışın), yumruk büyüklüğündeki beyniyle *Australopithecine*'den, kavun büyüklüğündeki beyniyle modern *Homo sapiens*'e kadar, iki milyon yıldan fazla olan bir süre boyunca evrimleştiği şeklindeki çok mantıklı olan bir düşüncüyü ileri sürmektedirler. Uygarlık, bitki ve hayvanların evcilleştirilmesiyle yalnızca 13.000 yıl önce yükseldiğinden, insan evriminin %99.99'u bizim ataları-mızın (EUÇ -evrimsel uyum çevresi- denen) çevresinde olmuştur. O çevrenin koşulları, geçen on üç bin yıl bo-

yunca olan değil, bizim beynimizi biçimlendirenlerdir. Evrim o kadar hızlı çalışmaz. California Üniversitesi'ndeki Evrimci Psikoloji Merkezi'nin Ortak-Yöneticileri olan Leda Cosmides ve John Toob, 1994'deki bir tanıtıcı broşürde alanı şu şekilde özetlemişlerdi:

Evrimsel psikoloji, insan beyninin avcı-toplayıcı atalarımızın düzenli olarak karşılaştığı uyum sağlama sorunlarını çözmek için evrimleşen, fonksiyonel olarak özelleşmiş ölçümleme araçlarının büyük bir koleksiyonunu içerdiğinin tanınmasına dayanır. İnsanlar, evrensel olarak evrimleşmiş bir yapıyı paylaştıklarından, tüm sıradan bireyler güvenilir bir şekilde özel bir dizi insani tercih, güdü, paylaşılan kavramsal çatılar, duygu programları, özel içerikli mantık yürütme süreçleri ve özelleşen yorum sistemleri -ifade edilen kültürel çeşitliliğin yüzeyinin altında işleyen ve tasarımları insan doğasının tam bir tanımını oluşturan programları- geliştirirler.

“Akıl Nasıl Çalışır (W. W. Norton, 1997)” adlı kitabında Steven Pinker, bu özelleşen ölçümleme araçlarını “akıl modülleri” olarak tanımlar. “Modül” bir metafordur ve beyinde tek bir noktaya yerleşmesi gerekli değildir, özel beyin işlevleri için kafada özel yumrular ayıran frenolojistlerin on dokuzuncu yüzyıl kavramlarıyla karıştırılmamalıdır. Pinker, bir modülün, “bölgelerin tek bir birim gibi çalışmasını sağlayan liflerle birbirine bağlanan bölgelere ayrılabilceğini” söyler. Çeşitli yerlerde başka nöron demetlerine bağlanan nöron demetleri, “beynin çıkıntıları ve girintileri üzerinde düzensiz şekilde yayılarak” bir modül oluşturabilirlerdi (s. 27-31). Birbirlerine bağlı oluşları, modülün yerinin değil işlevinin anahtarıdır.

Birçok akıl modülünün oldukça özel olduğu düşünülürken, evrimci psikologlar, akıl modüllerinin “genel

egemenliğe" karşı "özel egemenliğe" sahip olduklarını ileri sürmektedirler. Örneğin, Tooby, Cosmides ve Pinker, birçok psikolog "g" denen küresel bir akıl düşüncesini kabul ederken, genel olarak egemen olan bir işlemci düşüncesini reddederler. "*Aklın Tarih Öncesi*" (Thames and Hudson, 1996) adlı kitabında arkeolog Steven Mithen, bizi modern insanlar yapanın genel olarak egemen olan bir işlemci olduğunu söyleyecek kadar ileri gitmektedir: "Modern aklın evriminde kritik adım, bir İsviçre ordu bıçağı gibi tasarlanan bir akıldan kavramsal akıcılığı olan bir akla, özelleşenden genelleşen bir akıl tipine geçmektir. Bu, insanların karmaşık aletler tasarlamasını, sanatı yaratmasını ve dinî ideolojilere inanmasını sağladı. Üstelik modern dünya için önemli olan diğer düşünce tiplerinin potansiyeli, kavramsal aklın kapısında yatabilir (s.163)."

O zaman bir modül metaforu yerine daha genel bir Janus yüzlü *İnanç Makinesi'ni*, -belirli koşullar altında büyümlü düşünceye yol açar- *Büyümlü İnanç Makinesi'ni* evrimleştirmiş olduğumuzu ileri sürmek isterim; bu, değişik koşullar altında bilimsel düşünceye yol açar. İnanç Makinesini daha özel modüllerin altında duran merkezi işlemci gibi düşünebiliriz. Açıklamama izin verin.

Yetenekli, kalıp arayan, neden bulan yaratıklar olmak için evrimleştik. Kalıp bulmakta en iyi olanlar (av hayvanlarının sürekli dolaşması av için kötüdür, inek gübresi ekinler için iyidir) arkalarında en çok yavruyu bıraktılar. Biz onların torunlarıyız. Kalıpları arama ve bulmada sorun, hangilerinin anlamlı hangilerinin anlamsız olduğunu bilmektir. Ne yazık ki beyinlerimiz her zaman farkı ayırt edecek kadar iyi değildir. Bunun nedeni, anlamsız bir kalıbı keşfetmenin (bir avdan önce mağara duvarına hayvan resimleri çizmek) genellikle bir zararı olmaması ve belirsiz durumlarda endişeyi azaltmakta yara-

rı bile olabilmektedir. Böylece bize iki tip düşünce hatası mirası kaldı: *Tip 1 hatası: bir yalana inanmak* ve *Tip 2 hatası: bir gerçeği reddetmek*. Bu hatalar, bizi öldürmeleri gerekmediği için sürüp giderler. İnanç Makinesi bizim yaşamımızı sürdürmemize yardım etmek için bir mekanizmayı evrimleştirmiştir; çünkü *Tip 1 ve Tip 2 Hataları'nı* yapmaya ek olarak, biz aynı zamanda *Tip 1 başarısı: yalana inanmamak* ve *Tip 2 başarısı: gerçeğe inanmayı* da yapıyoruz.

Beyinin hem bilimsel hem de genel modülleri içerdiğini ve İnanç Makinesi'nin, genel olarak egemen olan bir işlemci olduğunu ileri sürmek mantıklı görünmektedir. Aslında bu, tüm modüllerin en genel olanlarından birisidir çünkü özünde bu, tüm öğrenmenin temelidir. Her şeyden sonra, çevremiz hakkında bir şeye inanmak zorundayız ve bu inançlar deneyle öğrenilir. Ama *inançları oluşturma süreci* genetik olarak sıkıca bağlanmıştır. İnanç Makinesi'nin *Tip 1 ve 2 Başarıları'nın* yanı sıra, *Tip 1 ve 2 Hatalarını* yapılabilmesi gerçeğini açıklamak için onun içinde evrimleştiği iki koşulu düşünmek zorundayız.

1. *Doğal seçim.* İnanç Makinesi, yaşamda kalmak için sadece (*Tip 1 ve 2 Başarıları'nın* yaşamda kalmamıza yardım ettiği) tehlikeli ve potansiyel olarak öldürücü çevreleri öğrenmek için değil ama büyüdü düşünce yoluyla o çevre hakkındaki endişeyi azaltmak için de *yararlı bir mekanizmadır* – büyüdü düşüncenin belirsiz çevrelerde endişeyi azalttığı konusunda psikolojik kanıt, dua, meditasyon ve tapınmanın daha büyük fiziksel ve zihinsel sağlığa yol açtığı konusunda tıbbi kanıt ve büyücülerin, şamanların ve onları kullanan kralların daha fazla güce sahip olduğu ve daha fazla çiftleştiği böylece büyüdü

şünce için genlerini yadıkları konusunda antropolojik kanıt vardır.

2. *Spandrel*: İnanç Makinesi'nin büyüü düşünce tarafı aynı zamanda bir -Stephen Jay Gould'un ve Richard Lewontin'in, evrimleşmiş bir mekanizmanın gerekli bir yan ürünü için kullandıkları metafor olan spandrel'dir. 1979 tarihli "San Marco'nun Spandreleri ve Paglossian Paradigması: Uyum Sağlayıcı Programın Eleştirisi (*Kraliyet Derneği'nin Tutanakları*, C. B205: 581-595)" başlıklı etkileyici makalelerinde Gould ve Lewontin, mimaride bir spandrelin "iki yuvarlak kemerin sağ köşede kesişmesiyle oluşan, uca doğru incelen üçgen boşluklar" olduğunu açıklamaktadır. Orta çağ kiliselerinde bu artan boş yer, çok kasıtlı bir şekilde, "bunu çevredeki mimarinin bazı duygularının nedeni gibi herhangi bir analizin başlangıç noktası olarak göstermeye özendirildik. Ama bu analizin uygun yolunu ters çevirecektir," der gibi görünen ayrıntılı, güzel desenlerle doldurulmuştur. "Spandrel'in amacı nedir?" diye sormak yanlış soruyu sormaktır. Bu, "neden erkeklerin meme başı vardır?" diye sormak gibi olacaktır. Doğru soru, "Neden dişilerin meme başı vardır?" olacaktır. Cevap, dişilerin onlara bebeklerini beslemek için gerek duyduklarıdır ve erkekler ile dişiler aynı mimari yapı üzerine inşa edilmişlerdir. Doğa için, sadece erkekleri değersiz meme başlarıyla oluşturmak, altta yatan genetik yapıyı yeniden biçimlendirmekten daha kolaydı.

Bu anlamda, İnanç Makinesi'nin büyüü düşünce bileşeni, bir spandrel'dir. Büyüü olarak düşünüyözü çünkü günlük olarak düşünmeliyiz. Tip 1 ve 2 Hataları yaparız çünkü Tip 1 ve 2 Başarıları'nı yapmaya gereksinmemiz vardır. Büyüü düşünce ve batıl inançlara sahibiz çünkü eleştirel düşünceye ve kalıp bulmaya gereksinme-

miz vardır. Bu ikisi ayrılamaz. Büyülü düşünce, günlük düşüncenin evrimleşmiş mekanizmasının gerekli bir yan ürünüdür. Bir sonraki kitabım olan "*İnsanlar Neden Tanrı'ya İnanır*"da, bu teorinin tarihsel ve antropolojik kanıtlarını bol bol sunduğum, geniş bir yorumu bulunabilir ama burada, bu kitapta, hakkında yazılan "saçma şeylerin" tamamen modern olan insanların bu şekilde atalarına ilişkin büyüü düşüncelerinin örnekleri olarak hizmet etmesine izin vereceğim. UFOlar'a, uzaylıların insan kaçırmasına, ESP'ye ve ruhsal olgulara inananlar, düşüncede bir Tip 1 Hatası yapmışlardır: Bir yanlışa inanmaktadırlar. Yaratılışçılar ve Soykırımı İnkâr Edenler, düşüncede bir Tip 2 Hatası yapmışlardır: Bir gerçeği inkâr etmektedirler. Bunun nedeni, bu insanların cahil ya da bilgisiz olmaları değildir; onlar akıllıdır ama yanlış bilgilendirilmişlerdir. Düşünceleri yanlış yöne gitmiştir. Tip 1 ve 2 Hataları, Tip 1 ve 2 Başarılarını bastırmaktadır. Neyse ki, İnanç Makinesi'nin uysal olduğu konusunda bol kanıt vardır. Eleştirel düşünce öğretiler. Kuşkuculuk öğrenilebilir. Tip 1 ve 2 Hataları kolay kontrol edilebilir. Biliyorum. Birçok kere (bu kitapta ayrıntıları anlatılan) bu inançlara aptalca kapıldıktan sonra bir kuşkucu oldum. Eğer olduysam yeniden doğan bir kuşkucuyum.

"Neden" sorusuna bu derin cevabı verdikten sonra, *Detroit Free Press*'de (2 Mayıs 1997) son sorusuna verdiğim iki kelimeli cevabı yayınladığında, daha büyük olan kuşkucu resmi anlayan *Georgea Kovanis*'le yapmış olduğum bir röportajdaki son değiş tokuşla bitirmeme izin verir: "Söylediğiniz herhangi bir şeye neden inanmalısınız?" Cevabım şuydu: "İnanmamalısınız."

Cogita tute – kendiniz için düşünün.

Düzeltilen ve Genişletilen Baskı Konusunda Bir Not

Değerini düşürmeye çalışanlar ve medya, yıllardır kuşkuculara şunu sormaktadır: UFOlar'a, uzaylıların insan kaçırmalarına, ESP'ye, astroloji ve genel olarak sahte bilimlere inanmanın zararı nedir? İnsanların yaşamlarıyla eğlenen siz kuşkucular değil misiniz?" Örnek yoluyla çarpıcı bir cevap, Cennetin Kapısı, UFO mezhebi tarafından 27 Mart 1997'de, kitle intiharı öyküsü ortaya çıktığı ve medyanın beslediği iki tam gün süren çılgınlık Kuşkucu Derneği bürosunu bastığı zaman verildi. Bir hafta sonra, *İnsanlar Neden Saçma Şeylere İnanır*'ın ilk baskısı çıktı, böylece kitabın reklam turu, ağır bir biçimde bu grubun üyeleri gibi böyle akıllı ve eğitilmiş insanların nasıl bir şeye yaşamlarını verecek kadar inanır hâle gelebildiklerini açıklamaya eğilim gösterdi.

Soru, kıyılarımızdaki ve dünya çapındaki son intihar terörizmi dalgasının ve bazen bu saldırılara verilen kışkırtıcı tepkilerin ışığında konuyu canlandırmıştı. İnanç sistemlerinin psikolojisini anlamak, bu kitabın temel ilgi merkezidir ve bu düzeltilen ve genişletilen baskının sonunda görülen, "Neden Akıllı İnsanlar Saçma Şeylere İnanır" adlı yeni bölüm, özellikle eğitilmiş ve akıllı insanların da nasıl açıkça mantıksız olana inandığı konusunu hesaba katarak, inanç sistemleri konusundaki son araştırmalara ışık tutarak doğrudan bu soruna yönelir. Cevabım, yalıtıcı biçimde basittir: *Akıllı insanlar saçma şeylere inanır çünkü onlar akıllı olmayan nedenlerle vardıkları inançları savunmakta yeteneklidirler.*

İnsanlar, günlük yaşamın gelişigüzel görünen olaylarının arkasında derin bir anlam arayan, kalıp arayan, öykü anlatan hayvanlardır. Bu kitabın bazı ufak yönlerde, bize anlamlı öyküler ve kalıplar olarak sunulan, ge-

nellikle kafa karıştırıcı olan iddia ve inanç dizileri içinde
bir yol bulmanıza yardım etmesini ümit ediyorum.

Altadena, California

Aralık, 2001

*İNSANLAR
NEDEN SAÇMA
ŞEYLERE
İNANIR*

GİRİŞ

OPRAH KONUSUNDA BİR SONRAKİ

2 Ekim 1995 Pazartesi günü, on yıllık tarihinde ilk defa *Oprah Winfrey Gösterisi*, özelliği olan bir konuk olarak bir medyumunu sundu. O, ölümlerle iletişim kurduğunu iddia eden (yazarın takma adı olan) Rosemary Altea'ydı. Bu olağanüstü iddia konusundaki kitabı -*Kartal ve Gül: Olağanüstü Doğru Bir Öykü*- haftalardır *New York Times* ve *Wall Street Journal*'ın çok satanlar listesindeydi ("Kartal" - Altea'nın ruhsal rehberi olan- Amerikan Yerlisi bir Kızılderiliydi ve Altea "gül"dü). Oprah, bu gösteriyi sadece bazı güvenilir arkadaşları Altea'yı medyum dünyasının birinci sınıf bir işi olarak tanımlamış oldukları için yaptığını belirterek başladı. Sonra yapımcılar, önceki gün çekilen, Altea'yı Chicago'da bir dairede, sayısız soru sorarak, bazı genellemeler yaparak ve onların sevgili ölmüşleri hakkında ara sıra özel şeyler söyleyerek, küçük bir izleyici grubuyla çalışırken gösteren birkaç dakikalık bir video oynattılar. Sonra Altea, stüdyodaki izleyicilerle çalışmaya başladı. "Burada herhangi bir kişi sevdiği bir kimseyi boğulma olan bir kazada kaybetti mi?" "Arkanızda duran

bir adam görüyorum." "Olaya karışan bir tekne var mıydı?" Ve bunun gibi şeyler.

Gördüğüm pek çok medyumun tersine Altea, bombardıman yapıyordu. İzleyiciler, onun bilgisini "bilinmeyenden haber vermesi" için gereken ipuçlarıyla onu beslemiyorlardı. Son olarak, program iyi giderken kirli ödemenin karşılığını verdi. Altea, bir stüdyo kamerasının arkasında yarı saklanmış olan bir kadına seslenerek, onun, annesini kanserden kaybetmiş olduğunu söyledi. Kadın çığlık attı ve ağlamaya başladı. Dahası, Altea kadının yanındaki genç adamın, okul ve meslek kararları yüzünden sıkıntısı olan oğlu olduğunu belirtti. O, bu gözlemi kabul etti ve üzüntü öyküsünü anlattı. İzleyiciler şaşırıldı. Oprah sessizleşti. Altea daha fazla ayrıntı ve tahmini ortaya döktü. Kayıttan sonra bir kadın ayağa kalktı ve stüdyoya Altea'nın düşüncesini çürütmek için geldiğini ama şimdi inandığını açıkladı.

Kuşkucular burada işe karışır. Gösterinin kaydedilmesinden üç gün önce, Oprah'ın yapımcılarından biri beni aradı. *Skeptic* dergisinin yayıncısının, Rosemary Altea'yı hiç işitmemiş olmasına şaşırarak yapımcı, ben ona olayı görmeden Altea'nın tam olarak nasıl çalıştığını anlattığım zaman, gösteriyi yapmak için başka birini çağırmaya hazırlanıyordu. Yapımcı, bana bir uçak bileti gönderdi. Bana ayrılan birkaç dakikada, izleyicilerin şahit olduğu şeyin, Hollywood'da herhangi bir gece, bir kalabalıkla nasıl çalışacağını bilen bir akılcının gösteri yaptığı Magic Castle'da görülebileceğini açıkladım. "Çalışmayla", akılcının cömert miktarlarda geri besleme yapan bir kadın ya da erkeği bulana kadar genel sorular sorduğu, zamanın kanıtladığı soğuk-okuma tekniğini kastediyorum. Devam eden sorular, sonunda hedefleri bulur. "Akciğer kanseri miydi? Çünkü burada göğsümde bir ağrı hissediyorum." Denek "Kalp kriziydi," der. "Kalp krizi

mi? Evet, bu göğüs ağrılarını açıklıyor." "Bir boğulma hissi geliyor. Olaya karışan bir tekne var mıydı? Bir su kütlesi, belki de bir göl ya da bir nehir üzerinde, bir çeşit tekne görüyorum." Ve böyle sürüp gider. İki yüz elli kişilik bir izleyici topluluğunda, başlıca her ölüm nedeni temsil edilecektir.

Soğuk-okumanın ilkeleri basittir: Genelden başlayın (araba kazaları, boğulmalar, kalp krizleri, kanser), olumlu olarak devam edin ("Sizi çok sevdiğini bilmenizi istiyor," "Artık acı çekmediğini anlatmamı istiyor," "Ağrısı şimdi yok,") ve izleyicinizin başarıları hatırlayacağını ve kötü şeyleri unutacağını bilin ("Kanser olduğunu nasıl anladı?" "Onun ismini nasıl bildi?"). Ama Rosemary Altea, kadının annesinin kanserden öldüğünü ve oğlunun mesleği konusunda kuşkuları olduğunu soru sormadan nasıl bildi? Oprah, iki yüz elli stüdyo şahidi ve milyonlarca televizyon seyircisi için, Altea'nın ruhlar dünyasıyla doğrudan bir ilişkisi var gibi görüldüğünü söylüyordu.

Ama açıklama, çok fazla bu dünyaya aitti. Akıllılar buna, gerçekten deneğiniz üzerinde zamanın ötesinde bilgi elde ettiğiniz için sıcak okuma demektedir. O gün, daha önce, otelden stüdyoya giderken bir limuzini, gösterideki, (iki tanesi, bu kadın ve oğlu olan) birkaç konukla paylaşmıştım. Yolculuk sırasında, Altea'yla daha önceden tanışmış olduklarından ve Oprah'ın yapımcıları tarafından deneyimlerini izleyicilerle paylaşmaları için davet edilmiş olduklarından bahsediyorlardı. Neredeyse hiç kimse bu küçük gerçeği bilmediğinden Altea, kadın ve oğlu hakkındaki ön bilgisini, zaferi yenilginin çenelerinden kapmak için kullanabiliyordu. Doğal olarak bu gerçeği belirttim ama kadın, inanılmaz bir şekilde, daha önce Altea'yla tanışmış olduğunu reddetti ve karşılıklı konuşma basit bir şekilde gösteriden çıkarıldı.

Altea'nun, izleyicilerini, bilinçli olarak soğuk-okuma teknikleri kullanarak kasten kandırıldığından kuşku duyuyorum. Daha çok onun, masum olarak kendi "medyumluk güçleriyle" ilgili bir inanç geliştirdiğine ve masum olarak deneme yanılma yöntemiyle soğuk-okumayı öğrendiğine inanıyorum. Tüm bunların 1981 Kasım'ında başladığını söylüyordu, o zaman, "Bir sabah erkenden uyandım, bana bakarak yatağımın yanında duruyordu. Hâlâ yarı uykuda olmama rağmen, onun gecenin içindeki bir hayalet, bir hortlak olmadığını biliyordum." (1995, s.56) Kitabının açıkladığına göre, buradan başlayarak psikologların *hipnozun yarattığı sanrılar* dedikleri şeyler -hayaletlerin, uzaylıların ya da sevilen kişilerin, bir insan derin uykudan uyandığında meydana gelmiş gibi görüntüleri- ve sıra dışı deneyimlerin mistik yorumları yoluyla bir ruh dünyası olasılığına açık hâle gelmesi uzun bir süreçti.

Ama ister yiyecek almak için bir kola basan farelerden, ister bir Las Vegas oyun makinesiyle oynayan insanlardan söz edelim, onların daha fazlasını almak amacıyla geri gelmeye devam etmeleri için sadece arada sırada olan bir isabet yeter. Altea'nun inanç ve davranışı, pekiştirmenin değişken oranlı programı konusunda operant koşullanmayla -birçok kayıp ama davranışı biçimlendirecek ve devam ettirecek kadar isabet- biçimlendirilmişti. Her seans için 200\$ ödeyen mutlu müşteriler biçimindeki olumlu geri besleme, kendi güçlerine olan inancını pekiştirmeye ve zihinsel yeteneklerini bilemek için cesaretlendirmeye yetecek bir mekanizmaydı.

Aynı açıklama belki de, *Çözülmeyen Sırlar* programında düşünceleri çürütülene kadar aylarca NBC'deki *Diğer Taraf* isimli Yeni Çağ gösteri programında izleyicileri hayrete düşüren medyum dünyasındaki soğuk-okumanın ustası -James Van Praagh- için de yapılabilir. İşte bu-

nun nasıl olduğu. Diğer dokuz diğer kişiyle birlikte bir odada oturmam söylendi. Van Praagh'a, bir sevdiğimizi kaybetmiş olan her birimiz üzerinde bir okuma yapması söylendi. Van Praagh'ın herhangi birimiz hakkında n bilgisi olmamasını garanti etmek için yapımclarla yakın bir şekilde çalıştım (Denekler konusunda istatistik olarak yaş, cinsiyet, ırk ve ikamet yerine dayanan bilgili tahminler yapabilmek için demografik pazarlama dergilerine abone olmaya ek olarak, akılcıların bir ismi dedektiflik büroları yoluyla araştıracak kadar ileri gittikleri bilinmektedir). Onun okumaları gerçekten "soğuk" olacaktı. Seans, on bir saat sürdü ve birkaç hafif yemek molasını, uzun bir öğle yemeği molasını ve teknisyenler kameralarına yeni kaset takarken filme almadaki çeşitli duraklamaları içeriyordu. Van Praagh, bizi diğer tarafa yapacağımız yolculuğa "hazırlamak" için yarım saatlik bir Yeni ağ müziğiyle ve astrolojik ayinle açılış yaptı. Kişisel zellikleri biraz kadınsıydı ve "acılarımızı hissedebilirmiş" gibi oldukça etkili davranıyordu.

Van Praagh, pek oğumuzda ölümün nedenini, daha önce görmemiş olduğum bir teknikle ortaya çıkarılmaya çalıştı. Ya göğsünü ya da kafasını ovuşturuyor ve geri bildirim için deneğin yüzünü seyrederek, "Burada bir ağrı duyuyorum," diyordu. nc defadan sonra, aniden neden olduğunu anladım: Pek çok insan özel neden (kalp krizi, felç, akciğer kanseri, boğulma, düşme ya da araba kazası gibi) ne olursa olsun, kalp, ciğer ya da beyin yetmezliğinden ölmektedir. Birkaç denekten hiçbir şey elde etmedi ve bunu söyledi. "Hiçbir şey elde edemiyorum. zgnm. Orada değilse değildir." Ama pek çoğumuz için, ölümün özel nedeninin yanı sıra bir çok ayrıntıyı da elde etti – ama bir çok şeyi de ıskaladı. İlk iki saat için, "hayır"ların ve olumsuz baş sallamalarının sayısını izledim. Sadece bir düzine isabete karşılık, yüzden

fazla iskalama vardı. Zaman verilirse ve yeterli soru sorulursa, az bir eğitim alan herhangi bir kişi, Van Praagh'ın yaptığı şeyin aynısını yapacak kadar duyarlı hâle gelebilirdi.

Aynı zamanda, film değiştirme aralarında Van Praagh'ın odadaki insanlarla küçük konuşmalar yaptığını fark ettim. Bir kadına, "Kim için buradasın?" diye sordu. Kadın ona, annesi için olduğunu söyledi. Birkaç okuma sonra, Van Praagh kadına döndü ve "Arkanızda duran bir kadın görüyorum. O anneniz mi?" dedi. Her zaman olumlu olarak devam ediyordu. Hepimiz için bir kurtuluş vardı –sevdiklerimiz herhangi bir suç için bizi bağışlıyordu; bizi hâlâ seviyorlardı; artık acı çekmiyorlardı; bizim mutlu olmamızı istiyorlardı. Başka ne diyecekti? "Babanız arabasını hurdaya çevirdiğiniz için sizi hiçbir zaman affetmeyeceğini bilmenizi istiyor" mu? Genç bir kadının kocasına araba çarpmıştı. Van Praagh ona, "Tekrar evleneceğinizi bilmenizi istiyor," dedi. Onun nişanlanmış olduğu ortaya çıktı ve kuşkusuz o, Van Praagh'ın bir isabet kaydettiğine güvendi. Ama kamera üzerinde açıkladığım gibi, Van Praagh bu çeşit bir şey söylemiyordu. Çoğunlukla belirli bir şey söylemeden olumlu genellemelerde bulunuyordu. Kadına zaten nişanlı olduğunu söylemiyordu. Sadece bir gün tekrar evleneceğini söylüyordu. Öyleyse bu nedir? Onun başka bir alternatifi genç kadına, hem istatistiksel olarak olanaklı olmayan hem de üzüntü verici olan şekilde, yaşamının geri kalanında yalnız bir dul olarak kalacağını söylemesiydi.

Van Praagh, bir çiftin, arabadan açılan ateş sonucu öldürülmüş olan oğlunun ismini elde ettiği zaman günün en dramatik anı ortaya çıktı. "K harfini görüyorum," diye bildirdi. "Kevin mi, Ken mi?" Anne, gözyaşları içinde çatlak bir sesle, "Evet, Kevin," diye cevap verdi. Hepimiz şaşırırdık. Sonra annenin boynunda, siyah bir zemin

üzerine elmasla "K" harfi yazılmış olan büyük, ağır bir halka gördüm. Kamerada onu gösterdiğim zaman Van Praagh halkayı görmüş olduğunu inkâr etti. On bir saatlik kayıta ve aralardaki küçük konuşmalarda kesinlikle halkayı görmüştü. Ben gördüm ve profesyonel olan oydu.

İzleyicilerin tepkilerini, Altea ve Van Praagh'ın akılcı tekniklerinden bile daha ilgi çekici buldum. Herhangi bir kişi soğuk-okuma tekniklerini yarım saatte öğrenebilir. Onlar çalışır çünkü denekler onların çalışmasını istemektedirler. "Çözülmeyen Sırlar" kaydında, benim dışındaki herkes Van Praagh'ın başarılı olmasını istiyordu. Oraya sevdikleriyle konuşmaya geliyorlardı. Seans sonrası röportajlarında dokuz deneğin hepsi, onun açıkça ıskaladığı birkaç kişi bile Van Praagh hakkında olumlu bir değerlendirmede bulundu. Bir kadının kızı yıllarca önce tecavüz edilip öldürülmüştü ve polisin elinde hâlâ suçlunun kim olduğu, hatta suçun nasıl işlendiği konusunda herhangi bir ipucu yoktu. Kadın, kızının katilini bulmak için ümitsizce yardım arayarak konuşma gösterilerini geziyordu. Van Praagh, tuzun yaraya işlediği gibi onun yüreğine işledi. Genç kadının üzerinde ona tecavüz eden ve onu bıçaklayan bir adamı tanımlayarak cinayet sahnesini yeniden oluşturdu ve bu, acı çeken anneyi gözyaşları içinde bıraktı. (Van Praagh, bu ölüm nedenini doğru bile rek herkesin güvenini kazandı ama daha önce sabah seansında göğsünü ve başını ovuşturarak bilgi edinmeye çalışırken anne, kızının boğazının kesilmiş olduğunu göstererek parmaklarıyla boğazını tutmuştu. Benim dışımda herkes, Van Praagh bunu kullandığı zaman bu ipucunu unutmıştu.)

"Çözülmeyen Sırlar" kaydından sonra, benim dışımda herkesin Van Praagh'dan etkilendiği ortaya çıktı. Diğerleri, onun tüm şaşırtıcı isabetlerini açıklamam için bana meydan okudular. Sonunda onlara kim olduğumu,

orada ne yaptığımı ve soğuk-okumanın nasıl çalıştığını anlattığım zaman pek çoğu ilgilenmedi ve bazıları uzaklaştı. Bir kadın bana baktı ve bu insanların ümitlerini yas zamanlarında kırmanın “uygunsuz” olduğunu söy-le-di.

Bu olguyu anlamamanın anahtarı burada yatmaktadır. Yaşam rastlantılara bağlıdır ve en korkutucu olanı da ölümümüzün biçimi, zamanı ve yeri gibi belirsizliklerle dolu olmasıdır. Bir ebeveyn için daha kötüsü, çocuğunun ölümüdür; bu, böyle bir kayba uğrayanları özellikle “medyumların” önerdiği şeye karşı savunmasız kılar. Gerçeğin baskısı altında, her şeye inanır hâle geliriz. Falcılardan ve avuç çizgilerini okuyanlardan, astrologlardan ve medyumlardan güven verici kesin şeyler bekleriz. Kritik yeteneklerimiz, yaşamın büyük kaygılarını azaltmak için, sözlerin ve ümitlerin şiddetli saldırısı altında yıkılır. Eğer gerçekten ölmeseydik harika bir şey olmaz mıydı? Kaybettiğimiz sevdiklerimizle tekrar konuşabilseydik mükemmel bir şey olmaz mıydı? Kuşkusuz olurdu. Böyle istekler söz konusu olunca, kuşkucular inananlardan farklı değildir. Bu eski bir insan dürtüsüdür. İnsanın yaşamının bir sonraki öğün kadar belirsiz olduğu bir dünyada, yer kürenin her yerindeki atalarımız yaşam sonrası ve ruhsal olan bir dünya hakkında inançlar geliştirdiler. Böylece korunmasız olduğumuz ve korktuğumuz zaman, ümit verenin tek yapması gereken yaşamdan sonrasının sözünü vermek ve kanutların en zayıfını sunmaktır. İnsanın saflığı, şair Alexander Pope’un, 1733’teki “İnsan Üzerine Deneme” sinde gözlemlediği gibi geri kalanı yapacaktır (Mektup i, 1. 95):

*Ümit, insan gönlünde sonsuza kadar sürer;
İnsan ise hiç öyle değil ama her zaman kutsanacaktır.
Tedirgin ve evinden uzak olan ruh,
Gelecek yaşam için dinlenir ve anlatır.*

Bu ümit, hepimizi, -kuşkucular ve inananlar birbirlerine benzer- çözülmeyen sırlar tarafından zorlanmak, fiziksel bir evrende ruhsal bir anlam aramak, ölümsüzlüğü istemek ve sonsuzluk ümitlerimizin yerine gelmesini dilemek için yönlendiren şeydir. Birçok insanı ruhsalcılara, Yeni Çağ gurularına ve Faustçu bir pazarlık öneren televizyon medyumlarına iten budur: inançsızlığın gönüllü olarak ertelenmesine (ve genellikle bunu sağlayanın kasasına bir katkıya) karşılık, sonsuzluk.

Ama ümit, bilim adamları ve kuşkucular için de sonsuza kadar sürer. Sırlar tarafından büyüleniriz, evrene ve insanların bu kadar az zamanda bu kadar çok şeyi başarma yeteneklerine saygı duyarız. Gittikçe artan çabalarımız ve süren başarılarımızla ölümsüzlüğü ararız; biz de sonsuzluğun gerçekleşebileceğini ümit etmeyi isteriz.

Bu kitap, benzer inançları ve ümitleri paylaşan yine de bunların peşine çok ayrı yöntemlerle düşen insanlar hakkındadır. Bu, bilim ve sahte bilim, tarih ve sahte tarih arasındaki ayrım ve bunun yaptığı fark hakkındadır. Her bölümün bağımsız olarak okunabilmesine rağmen, sırayla psikik gücün ve ekstra duygusal algılamanın, UFOlar'ın ve uzaylı kaçırımlarının, hayaletlerin ve perili evlerin cazibesini göstermektedirler. Ama kitap bundan daha çok, mutlaka toplumun uç noktalarında olması gerekmeyen, zararlı toplumsal sonuçları olabilecek olan anlaşmazlıklarla uğraşmaktadır: yaratılış bilimi ve tamamen İncil'e uymak, Soykırımın reddi ve konuşma özgürlüğü, ırk ve IQ, siyasal olarak aşırı uçta olmak ve radikal sağ, yeniden elde edilen anı hareketi, Satanik ayinlerin kötüye kullanımı ve kolaylaştırılan iletişim dâhil olmak üzere ahlaki panik ve kitle histerisi tarafından teşvik edilen modern cadı çılgınlığı. Burada düşüncedeki farklılık bütün farkı yaratır.

Ama kitap bundan daha çok -çok daha fazla- bilimsel ruhun ve son cevaplar hazır olmasa bile dünyanın büyük sırlarını araştırmanın doğasında olan sevincin kutlanmasıdır. Önemli olan hedef değil entelektüel yolculuktur. Biz bilim çağında yaşıyoruz. Sahte bilimlerin gelişme nedeni budur - sahte bilimciler düşüncelerinin en azından bilimsel görünmesi gerektiğini bilirler çünkü bilim, kültürümüzde gerçeğin ölçütüdür. Pek çoğumuz bilime karşı bir çeşit inanç, bilimin başlıca sorunlarımızı -AIDS, nüfus artışı, kanser, hava kirliliği, kalp hastalığı ve bunun gibi şeyleri- çözeceğine dair bir güven besleriz. Hatta bazıları, hücreleri ve organları onaran, yaşamı tehdit eden hastalıkları yok eden ve bizi istediğimiz yaşta tutan, nanoteknolojik bilgisayarları midemize göndereceğimiz yaşlanma olmayan bir geleceğin bilimsel hayalini kurar.

Böylece ümit, sadece tinselciler, dinciler, Yeni Çağcılar ve medyumlar için değil aynı zamanda materyalistler, ateistler, bilim adamları ve hatta kuşkucular için de sonsuza kadar sürer. Farklılık, ümidi bulduğumuz yerdedir. İlk grup, bilimi ve uygun olduğunda mantıklılığı kullanır ve uygun olmadıklarında onları atar. Bu grup için, insanın, kökleri derinde olan kesinlik gereksinmesini yerine getirdiği sürece, herhangi bir düşünce işe yarar. Neden?

İnsanlar, çevredeki şeyler ve olaylar arasındaki ilişkileri arama ve bulma yeteneğini evrimleştirdiler (çingiraklı yılanlardan kaçınılmalıdır) ve en iyi ilişkileri kullananlar, arkalarında en çok yavruyu bıraktılar. Biz onların torunlarıyız. Sorun, nedensel düşüncenin yanılmaz olmasıdır. İlişkileri orada olup olmamalarına göre kurarız. Bu yanlış tanımlamalar iki şekilde olur: Yanlış olumsuz yanıtlar sizi öldürür (çingiraklı yılanlar iyidir); yanlış olumlu yanıtlar sadece zaman ve enerji harcarlar (yağmur duası kuraklığa son verir); bize yanlış olumlu yanıtlar mi-

ras kaldı - hypnopompik hayaller, hayaletler ya da uzaylılar hâline geldi; boş bir evdeki vuruş sesleri cinleri ve kötü ruhları belirtir; bir ağaçtaki gölgeler ve ışıklar Bakire Meryem hâline gelir; Mars'taki rastgele dağ gölgeleri uzaylılar tarafından yapılan bir yüz olarak görülmektedir. İnanç, algılamayı etkiler. Jeolojik katmanlardaki "kayıp" fosiller, kutsal yaratımın kanıtı hâline gelir. Yahudiler'i yok etmek için Hitler'den yazılı bir emir olmaması, belki de böyle bir emir... ya da böyle bir yok etme olmadığı anlamına gelir. Atom altı parçacıkların ve astronomik yapıların rastlantısal biçimi, evrenin akıllı bir tasarımcısı olduğuna işaret eder. Hipnozla uyandırılan belirsiz duygular, anılar ve terapide yönlendirilen sözler hiçbir destekleyici kanıt olmasa bile, çocukluktaki cinsel istismarın kristal netliğindeki anıları hâline dönüştür.

Bilim adamlarının kendi yanlış olumlu yanıtları vardır - ama bilimin yöntemleri, özel olarak onları temizlemek için tasarlanmıştır. Yanlış olumlu yanıtın son günlerdeki olağanüstü bir örneğini ele alırsak, eğer soğuk füzyon bulguları, diğer bilim adamlarından destek almadan bu kadar popüler olmasaydı, alışılmışın dışında bir şey olmayacaktı. Bilim, tam da bu şekilde -yanlış olarak tanımlanmış sayısız, olumsuz ve olumlu yanıtlarla gelişir. Ama halk çoğunlukla onları iştmez çünkü olumsuz bulgular çoğunlukla yayınlanmaz. Silikon göğüs protezlerinin ciddi sağlık sorunlarına yol açabileceği büyük bir haberd; buna yol açtığına dair hiçbir destekleyici ve çoğalan bilimsel kanıt olmaması neredeyse duyurulmamıştı.

O zaman, kuşkucu olmak ne anlama geliyor, diye sorabilirsiniz. Bazı insanlar kuşkuculuğun, yeni düşüncelerin reddedilmesi olduğuna inanırlar ya da daha kötüsün *kuşkucu* ile *siniği* karıştırırlar ve kuşkucuların var olan durumunu tehdit eden herhangi bir iddiayı kabul etmekte isteksiz olan bir avuç huysuz kişi olduğunu düşünürler. Bu

Shneour, Brian Siano, Jay Snelson, Carol Tavris, Kurt Wochholtz ve özellikle Richard Hardison, Bernard Leikind, Frank Miele ve Frank Sulloway'e denemelerimi düzeltirken arkadaşlığın, zalim dürüstlüğün yoluna çıkmasına izin vermedikleri için teşekkür ederim. W. H. Freeman'da, ulusal kitap turumu harika bir şekilde düzenleyen ve onu bir angaryadan ziyade bir zevk yapan Simon Cooper'a; okumanın yanı sıra insanların işitebilmesi için kitabı seslendiren Peter McGuigan'a; bununla ve diğer kitabım olan "*İnsanlar Neden Tanrıya İnanı*"'a geçişle ilgili olarak önemli geri bildirimleri için John Michel'e teşekkür etmek isterim. Böyle kitaplar yazarak biz kuşkucuların neyi başarmaya çalıştığımızın derin önemini anlamasının yanı sıra, yayıncıdaki çeşitli personel değişiklikleri içinde bu kitabın yayınlanmasını ve desteğinin gelişmesini sağlayan Sloane Lederer'e özel olarak teşekkür ederim. Temsilcilerim Katinka Matson ve John Brockman'a ve bu kitabın bu ve diğer dillerde yayınlanmasına yardım ettiği için onların yabancı hakları yöneticisi Linda Wollenberger'e teşekkür ederim. Son olarak Bruce Mazet, Kuşkucu Derneği'nin, *Skeptic* dergisinin ve Millenium Press'in cahillikle ve yanlış anlamayla mücadele etmesini olanaklı kılmıştır; bizi başarabileceğimizi hayal ettiğimin çok daha ötesine itmiştir.

1958 yılındaki "*Fizik Bilimlerinin Felsefesi*" adlı baş eserinde, fizikçi ve astronom Sir Arthur Stanley Eddington, bilim adamları tarafından yapılan gözlemler hakkında, "Quis custodiet ipsos custodes? – gözlemcileri kim gözlemleyecektir?" diye sormaktadır. Eddington, "Epistemolojist," diye cevap vermektedir. "Gerçekte çoğunlukla gözlemlediklerini söyledikleri şeyden oldukça farklı olan, neyi gözlemlediklerini görmek için onları seyreder. Onların süreçlerini ve görevlerine getirdikleri teçhizatın başlıca kısıtlamalarını inceler ve böyle yaparak el-

de ettikleri sonuçların uymak zorunda kaldığı kısıtlamalardan önceden haberdar olur (1958, s. 21)." Bugün gözlemcileri gözleyenler, kuşkuculardır. Ama kuşkucuları kim gözlemleyecektir? Siz. Öyleyse bunu yapın ve eğlenin.

BÖLÜM 1

**BİLİM
VE
KUŞKUCULUK**

Bilim, deneyim, çaba ve mantığın geçerli olduğu kanaati üzerine; büyü, ümidin başarabileceği, isteğin aldatamayacağı inancı üzerine kurulmuştur.

-Branislaw

Malinowski, *Büyü, Bilim ve Din*, 1948

-1-
**Düşündüğüm İçin
Böyleyim**

Bir Kuşkucunun Bildirgesi

"Bir Sineği Tanımak" adlı mükemmel küçük kitabın açılış sayfasında biyolog Vincent Dethier, çocukların nasıl bilim adamı oldukları konusunda şu mizahi gözlemi yapar: "Böyle hareketlerin yağmur getireceği söylenildiği için küçük çocukların karıncalara basmayı tabu olarak görmelerine rağmen, sineklerin bacaklarını ya da kanatlarını koparmaya karşı hiçbir zaman bir tabu olmamış gibi görünmektedir. Çocukların pek çoğu, sonunda bu davranıştan vazgeçer. Vazgeçmeyenler, ya kötü bir sona ulaşır ya da biyolog olur (1962, s.2)." Çocuklar küçük yaşta çok az kuşkuculuk gösterebilirler de, onları ilgilendiren her şey hakkında soru soran bilgi bağımlılarıdır. Pek çoğu, kuşkuculuk ve saflık arasında ayırım yapmayı hiç öğrenmez. Benim öğrenmem uzun zaman aldı.

1979'da tam zamanlı bir öğretmenlik işi bulamadığım için bir bisiklet dergisinde yazar olarak iş buldum. İşteki ilk günümde, bisikletiyle Amerika'yı 13 gün 1 saat 20 dakikada geçen John Marino adlı bir adamın şerefine düzenlenen bir basın konferansına gönderildim. Ona, bu-

nu nasıl yaptığını sorduğumda John bana, özel vejetaryen diyetlerini, mega vitamin terapisini, oruç tutmayı, bağırsakları çalıştırmayı, çamur banyolarını, iridolojiyi, sitotoksik kan testini, Rolfing'i, akuprejur ve akupunkturu, masajla tedaviyi ve masaj terapisini, negatif iyonları, piramit gücünü ve bilmediğim birçok saçma şeyi anlattı. Oldukça meraklı bir kişi olarak, bisikleti ciddi bir spor gibi ele aldığımdan, işe yarayıp yaramadığını kendimde görmek için bunları deneyeceğimi düşünüyordum. Bir keresinde, bir hafta boyunca ağzıma su, hint biberi, sarımsak ve limondan oluşan garip bir karışımdan başka bir şey koymadım. Haftanın sonunda John ve ben, Irvin'den Big Bear Gölü'ne, gidiş dönüş yüz on üç kilometre olan uzaklığı bisikletle gittik. Dağdan yukarı doğru çıkarken, yarı yola yakın, karışım yüzünden şiddetli bir şekilde hastalanarak çöktüm. Bir keresinde John ve ben, toksinleri vücudumdan atacağı varsayılan bir çamur banyosu için Elsinore Gölü yakınındaki bir sağlık kaplıcasına gittik. Cildim bir hafta boyunca kırmızı renkteydi. Yatak odama, bana daha fazla enerji vermesi için havayı yüklemesi amacıyla bir negatif iyon üretici kurdum. Toz yüzünden duvarlar siyahlaştı. Gözlerimdeki küçük yeşil noktaların, böbreklerimde bir sorun olduğunu gösterdiğini söyleyen bir iridoloğa irisimi okuttum. Bugüne kadar böbreklerim iyi bir şekilde çalışıyor.

Bisikletle gerçekten uğraştım. John'la tanıştıktan bir gün sonra bir yarış bisikleti aldım ve o hafta sonu ilk yarışıma girdim. İlk yüzlük sürüşümü (160 kilometre) bir ay sonra ve ilk iki yüzlüğümü de o yıl, daha sonra yaptım. Saçma şeyleri denemeye devam ettim çünkü kaybedecek hiçbir şeyim olmadığını hesaplıyordum ve kim bilir belki de onlar performansımı arttıracaktı. Bağırsakları çalıştırmayla ilgili olanları da denedim çünkü kötü olduğu varsayılan şeyler dolaşım sistemini engelliyordu ve

böylece sindirim verimliliğini azaltıyordu ama tüm elime geçen, çok rahatsız bir yerde bir hortumla geçirdiğim bir saat oldu. Dairemde bir piramit inşa ettim çünkü onun enerjisi yoğunlaştığı varsayılıyordu. Elde ettiğim tek şey, konukların garip bakışlarıydı. Tamamen zevkli ve oldukça rahatlatıcı olan masajlar yaptırmaya başladım. Sonra masaj terapistim, kaslardan laktik asidi çıkarmak için "derin doku" masajının en iyisi olduğuna karar verdi. Bu, çok rahatlatıcı değildi. Bir adam bana ayaklarıyla masaj yapıyordu. Hatta bu, daha az rahatlatıcıydı. *Gerçekten* derin doku masajı olan Rolfing'i denedim. Bu, o kadar acı vericiydi ki bir daha gitmedim.

1982'de John, ben ve başka iki kişi, ilk 3000 millik, durmaksızın yapılan, Los Angeles'den New York'a kadar süren, kıtayı geçen bisiklet yarışı olan Amerika Yarışı'na katıldık. Hazırlık olarak sitotoksik kan testine gittik çünkü kan trombositlerinin bir araya kümelenmesine ve böylece kan akışını yavaşlatarak kılcal damarların tıkanmasına neden olan besin alerjilerini meydana çıkardığı varsayılıyordu. O zamana kadar bu çeşit iddiaların doğruluğundan biraz şüphelendiğimiz için bir adamın kanını değişik isimlerle gönderdik. Her örnek bize, kanımızda değil onların testlerinde bir sorun olduğunu göstererek değişik besin alerjileriyle geri geldi. Yarış boyunca beyin dalgalarımı ölçecek ve daha iyi uyumam için beni bir alfa durumuna sokacak olan "Elektro-Akuskopla" uyudum. Aynı zamanda, kaslarımı canlandıracağı ve hastalıkları iyileştireceği varsayılıyordu. Şirket bunun, Joe Montana'nın Süper Kupayı kazanmasına yardım ettiğine inanıyordu. Anlayabildiğim kadarıyla tamamen etkisizdi.

Elektro-Akuskop, benim masajla iyileştiricimin düşüncesiydi. Bir masajcıya gitmeye başlamamın nedeni sadece gereksinme duymam değil ama omurga boyunca enerjinin aktığını ve çeşitli yerlerde engellenmiş olabilece-

ğini okumuş olmamdı. Boynum ve sırtım "dışarı" çıkmaya devam ettiği için düzeldikçe daha çok düzelmeye gereksinmem olduğunu keşfettim. Bu, sonunda hepsinden vazgeçene kadar iki yıl devam etti ve o günden beri hiçbir masaj iyileştiricisine gereksinim duymadım.

On yıl profesyonel bir ultra maraton yarışçısı olarak yarıştığımı, tüm bu süre boyunca, performansımı arttırabilecek (ilaç ve steroidler dışında) herhangi bir şeyi ve her şeyi denediğimi anlattım. Amerika Yarışı büyüdükçe-yıllarca ABC'nin *Sporların Geniş Dünyası* programında yayınlandı- zaten yaptığım bir çok şeyi denemem için bir çok öneri aldım. Bir konu havuzu olan bu on yıllık deneyimden iki sonuç çıkardım: Bisiklet selesindeki uzun saatlerden, tutarlı bir eğitim programına kendini adamaktan ve dengeli bir diyetten başka hiçbir şey performansı arttırmıyor, acıyı azaltmıyor ya da iyiliği arttırmıyor ve kuşkucu olmak yarar sağlıyor. Ama kuşkucu olmak ne demek?

Kuşkucu Nedir?

6 Ağustos 1983 Cumartesi günü, Colorado'daki Loveland Geçidi'ne giden uzun, dik yolda bir kuşkucu oldum. İkinci Amerika Yarışı'nın 3. günüydü ve benim destek ekibimdeki beslenme uzmanı, eğer onun mega vitamin terapi programını izlersem yarışı kazanacağıma inanıyordu. O, bir doktora programındaydı ve bir beslenme uzmanı olmak için eğitim alıyordu, bu yüzden ne yaptığını bildiğini düşündüm. Altı saatte bir, büyük bir avuç dolusu çeşitli vitamin ve mineralleri almak zorunda kalıyordum. Onların tadı ve kokusu beni neredeyse hasta ediyordu ve Amerika'daki en pahalı ve renkli idrar olması gerektiğini düşündüğüm bir şeyi üreterek içime işlediler.

Böyle geçen üç günden sonra, bağırsak bilimi, iridoloji, Rolfing ve tüm diğer seçeneklerin, Yeni Çağ terapilerinin bir dizi saçmalık olduğuna karar verdim. Loveland Geçidi'ne tırmanırken, görevim olduğunu bilerek vitaminleri ağzıma koydum ve sonra beslenme uzmanım bakmazken onları yola tükürdüm. Kuşkucu olmak, saf olmaktan çok daha güvenli görünüyordu.

Yarıştan sonra, beslenme uzmanının doktorasının güvenilir olmayan bir beslenme okulu tarafından verildiğini ve daha kötüsü, onun doktora tezinin deneği olduğunu keşfettim! O zamandan beri olağanüstü iddialar ve Yeni Çağ inançlarının, akademiye yakın olan insanları – resmî bilimsel eğitimi olmayan, (eğer varsa) güvenilme-yen okullardan diploma alan, iddialarını destekleyecek araştırma verisine sahip olmayan ve özel iksirlerinin başarabilecekleri hakkında aşırı bir şekilde övünen insan-ları- çekme eğiliminde olduğunu gördüm. Bu otomatik olarak, bu özellikleri gösteren bireyler tarafından yapılan tüm iddiaların tersini kanıtlamaz ama bunlarla karşılaşıl-dığında özellikle kuşkucu olmak akılcıca olacaktır.

Kuşkusuz, kuşkucu olmak yeni bir şey değildir. Kuşkuculuğun tarihi 2500 yıl önceye, eski Yunan'a ve Plato'nun Akademisi'ne kadar gider. Ama Socrates'in, "Bütün bildiğim hiçbir şey bilmediğimdir," şeklindeki nükteli sözü, bizi bu noktaya getirmez. Modern kuşkuculuk, Martin Gardner'ın 1952 yılı klasiği "*Bilim Adına Hevesler ve Hileler*" adlı eseriyle başlayarak bilim-temelli bir harekete dönüşmüştür. Gardner'ın sonraki kırk yılda yazdığı, "*Bilim: İyi, Kötü ve Sahte* (1981)", "*Yeni Çağ: Kenardan Seyreden Birinin Notları* (1991a)" ve "*Vahşi Tarafı* (1992)" gibi çeşitli deneme ve kitaplar, geniş bir yelpazedeki saçma inançlar konusunda bir kuşkuculuk kalıbı oluşturdu. Kuşkuculuk, sihirbaz James "Harika" Randi'nin 1970 ve 1980ler'deki (*Bu Geceki Gösteri*)deki otuz altı gösteri dâ-

hil) sayısız psişik meydan okuma ve medya gösterileri yoluyla pop kültürüyle birleşti. Filozof Paul Kurtz, Birleşik Devletler ve yurt dışında düzinelerce kuşkucu derneği kurulmasına yardım etti ve *Skeptic* dergisi gibi yayınlar, ulusal ve uluslar arası dağıtım ağına sahip oldu. Bugün kendilerine kuşkucu diyen, gelişen bir grup insan – bilim adamları, mühendisler, fizikçiler, avukatlar, profesörler, öğretmenler ve yaşamın her alanında entelektüel olarak meraklı olanlar- araştırmaları yönettiler, aylık toplantılar ve yıllık konferanslar yapıp, medyaya ve genel olarak halka, görünürde doğaüstü olan olgular için doğal açıklamalar yaptılar.

Modern kuşkuculuk, doğal olgular için yapılan doğal açıklamaları test etmek için veri toplamayı içeren bilimsel yöntemin içinde somutlaşır. Bir iddia, geçici bir uzlaşma önermenin mantıklı olacağı düzeye kadar onaylandığı zaman olaylara dayalı hâle gelir. Ama bilimdeki tüm olaylar geçicidir ve meydan okumaya açıktır; bu yüzden kuşkuculuk, geçici sonuçlara yönlendiren bir yöntemdir. Çubukla su arama, ekstra duyarlı arama ve yaratıcılık gibi bazı şeyler test edilmiş ve geçici olarak onların yanlış olduğu sonucunu çıkarabilmemize yetecek şekilde testleri geçememişlerdir. Hipnoz, yalan makinesi ve C vitamini gibi diğer şeyler test edilmiştir ama sonuçlar yetersizdir. Bu yüzden geçici bir sonuca varana kadar hipotezleri formüle ve test etmeye devam etmeliyiz. Kuşkuculuğun anahtarı, sürekli ve gayretli bir şekilde bilimin yöntemlerini uygulayarak, “bir şey bilmeme” kuşkuculuğu ve “her şey olur” saflığı arasındaki güvenilmez boğazlarda yol göstermektir.

Saf kuşkuculuğun kusuru, uç bir noktaya götürüldüğünde pozisyonun kendisinin ayakta duramamasıdır. Her şeyden kuşkulanıyorsanız, kendi kuşkuculuğunuzdan da kuşkulanmanız gerekir. Çöken atom altı parçacığı

gibi saf kuşkuculuk da, entelektüel buhar odamızın görüntü penceresini döndürür.

Aynı zamanda, kuşkucuların dar kafalı olduğu şeklinde popüler bir düşünce vardır. Hatta bazıları bize, "sinik" der. İlke olarak kuşkucular, dar kafalı ya da sinik değildir. Kuşkucu derken kastettiğim, *onu kanıtlamak ya da çürütmek için kanıt isteyerek özel bir iddianın geçerliliğini sorgulayan bir kişidir*. Başka bir deyişle kuşkucular – "bana göster" eyaleti olan Missouri'dendir. Biz, harika bir iddia işittiğimizde, "Çok güzel, bunu kanıtla," deriz.

İşte bir örnek. Yıllardır, "Yüzüncü Maymun Olgusu" konusunda öyküler işitiyordum ve suçu azaltmak, savaşları yok etmek ve genelde tek bir tür olarak birleşmek için bağlantı kurabildiğimiz konusunda bir çeşit toplu bilinç olabileceği olasılığıyla büyülenmişim. Gerçekten 1992 başkanlık seçiminde bir aday -Doğa Yasası Partisi'nden Dr. John Hagelin- eğer seçilirse içsel bölümlerimizin sorunlarını çözecek bir plan uygulayacağını iddia etti: meditasyon. Hagelin ve diğerleri (özellikle Transendental Meditasyon ya da TM taraftarları), düşüncenin, bir şekilde insanlar, özellikle meditasyon durumundaki insanlar arasında aktarılabilmesine inanıyordu; eğer yeterince insan aynı anda düşünceye dalarsa, bir çeşit kritik kütleye ulaşılacak, böylece önemli bir gezegensel değişikliğe yol açılacaktır. Yüzüncü Maymun olgusu, ortak olarak bu şaşırtıcı teorinin deneysel bir kanıtı olarak görülür. Öyküye göre 1950ler'de, Japon bilim adamları, Koshima Adası'ndaki maymunlara patates vermişler. Bir gün maymunlardan biri, patatesleri yıkamayı öğrenmiş ve sonra bu marifeti diğerlerine öğretmiş. Yüz Maymun-ünlü kritik kütle- bu marifeti öğrenince, aniden tüm maymunlar hatta yüzlerce mil ötedeki adalarda olanlar bile bunu öğrendi. Olgu konusundaki kitaplar bu teoriyi, Yeni Çağ çevrelerinde geniş ölçüde yaymıştı. Örneğin, Lyall Watson'un

"Yaşam Gelgiti (1979)" ve Ken Keyes'in "Yüzüncü Maymun'u (1982)" birçok baskı yapmış ve milyonlarca adet satmıştır; hatta Elda Hartley "Yüzüncü Maymun" isimli bir film yapmıştır.

Bir kuşkuculuk denemesi yaparak, olayların gerçekten bildirildiği gibi olup olmadığını sorarak başlayın. Öyle olmamıştı. 1952'de primatologlar, maymunların yerel çiftlikleri yağmalamaması için Japon makak maymunlarına tatlı patates vermeye başladılar. Bir maymun gerçekten, tatlı patatesi bir derede ya da okyanusta yıkamayı öğrendi ve diğer maymunlar gerçekten davranışı taklit etmeyi öğrendiler. Şimdi Watson'un kitabını daha dikkatli inceleyelim. Şunu kabul etmektedir: "Birisinin, öykünün kalanını primat araştırmacıları arasındaki kişisel anekdotlardan ve folklor parçalarından toparlaması gerekir; çünkü onların pek çoğu hâlâ ne olduğundan tam olarak emin değildir. Bu yüzden ayrıntıları uydurmak zorunda kaldım." Sonra Watson şu varsayımda bulunur: "Koshima'da belirsiz sayıda maymun tatlı patatesi denizde yıkıyordu," – bu, insanın beklediği kesinlik düzeyi değildi. Sonra şunu söylüyordu: "Argüman olması için diyelim ki sayı doksan dokuzdu ve Salı sabahı saat 11.00'de sürüye her zamanki gibi bir değişiklik daha eklendi. Ama yüzüncü maymunun eklenmesi, onu bir çeşit kritik kütle hâline getirerek, sayıyı açıkça bir çeşit eşikten geçirdi." Watson, bu noktada alışkanlığın, "doğal sınırları aşmış ve aynı anda diğer adalarda ortaya çıkmış gibi görüldüğünü," söylemektedir (1979, s. 2-8).

Tam burada duralım. Bilim adamları, ayrıntıları "uydurmaz" ya da "anekdotlardan" ve "folklor parçalarından" harika varsayımlarda bulunmaz. Aslında bazı bilim adamları, gerçekten tam olarak ne olduğunu kaydetti (örneğin Baldwin ve diğerleri 1980; İmanishi 1983; Kawai 1962). Araştırma, 1952'de, yirmi maymundan oluşan bir

grupla başladı ve adadaki her maymun dikkatle gözlendi. 1962'de grup, elli dokuz maymuna çıktı ve elli dokuz maymunun tam olarak otuz altı tanesi tatlı patateslerini yıkıyordu. Davranışın "aniden" kazanılması, gerçekte on yıl aldı ve "yüz maymun" gerçekte 1962'de sadece otuz altıydı. Üstelik maymunların ne bildiği konusunda son- suza kadar varsayımda bulunabiliriz ama gruptaki tüm maymunların yıkama davranışını göstermedikleri gerçeği kalır. Otuz altı maymun, evde bile kritik bir kütle değildir. Ve bu arada, diğer adalarda benzer davranışlar olduğu konusunda benzer bazı raporlar olsa da, gözlemler 1953 ve 1967 arasında yapılmıştı. Ani değildi ve Koshima ile ilgisi olmasına da gerek yoktu. Örneğin, diğer adalardaki maymunlar bu basit yeteneği kendileri keşfetmiş olabilir ya da diğer adalardaki yerliler onlara öğretmiş olabilir. Ne olursa olsun, bu olağanüstü iddiayı destek- leyecek hiçbir kanıt olmadığı gibi açıklayacak gerçek bir olgu da yoktu.

Bilim ve Kuşkuculuk

Kuşkuculuk, bilimin, geçmişteki ya da şimdiki, ince- lenen ya da sonuç çıkarılan olguları tanımlamak ve yorumla- mak için tasarlanan ve reddetme ya da onaylamaya açık, test edilebilir bir bilgi bütünü inşa etmeyi hedefleyen bir dizi yön- tem olarak tanımladığım önemli bir parçasıdır. Başka bir deyişle, bilim, iddiaları test etme amacıyla bilgiyi analiz etmenin özel bir yoludur. Bilimsel yöntemi tanımlamak, bi- lim felsefecisi ve Nobel ödüllü Sir Peter Medawar'ın be- lirttiği gibi, o kadar basit değildir: "Bir bilim adamına bi- limsel yöntemden ne anladığını sorun, o, ciddi ve aldatıcı bir ifade takınacaktır; ciddi, çünkü bir düşünce açıklama- sı gerektiğini hissetmektedir; aldatıcı, çünkü açıklayacak

bir düşüncesi olmadığı gerçeğini nasıl saklayacağını merak etmektedir (1969, s.11).”

Bilimsel yöntem konusunda kapsamlı eserler bulunmaktadır ama yazarlar arasında çok az fikir birliği vardır. Bu, bilim adamlarının ne yaptıklarını bilmedikleri anlamına gelmez. Yapmak ve açıklamak, iki farklı şey olabilir. Ama bilim adamları, aşağıdaki öğelerin bilimsel düşüncede olması gerektiğini kabul ederler:

Tümevarım: Var olan veriden, genel sonuçlar çıkararak bir hipotez oluşturmak.

Tümdengelim: Hipoteze dayalı olarak özel varsayımlarda bulunmak.

Gözlem: Bize, doğada ne arayacağımızı anlatan hipotezlerin yol gösterdiği verileri toplamak.

Doğrulama: İlk hipotezi onaylamak ya da yalanlamak için daha ileri gözlemler yaparak varsayımları test etmek.

Kuşkusuz bilim bu kadar katı değildir ve hiçbir bilim adamı, bilinçli olarak bu “adımları” izlemez. Süreç, gözlem yapma, sonuç çıkarma, varsayımda bulunma ve onları kanıtlarla denetlemenin sürekli bir etkileşimidir. Ve veri toplama gözlemleri boşlukta yapılmaz. Hipotez, doğadan yaptığınız gözlemlerin çeşitlerini biçimlendirir ve bu hipotezlerin kendileri, bir gözlemci olarak eğitiminiz, kültürünüz ve özel önyargılarınız tarafından biçimlendirilir.

Bu süreç, “*Bilim Tarihi Sözlüğü*”ne göre, “(a) bir hipotezi ileri sürmeyi, (b) bunu ‘ilk koşullar’ cümlesiyle birleştirmeyi, (c) bu ikisinden tümdengelim yoluyla bir

varsayımda bulunmayı ve (d) varsayımın gerçekleşip gerçekleşmediğini bulmayı (Bynum, Browne ve Porter 1981, s.196)" içeren, bilim felsefecilerinin *hipotetik-tümdengelim* dedikleri şeyin özünü oluşturur. İkisi, ayrılmaz bir şekilde etkileşimli olduğundan, gözlemin mi yoksa hipotezin mi önce geldiğini söylemek olanaksızdır. Ama ek gözlemler, hipotetik-tümdengelim sürecinin ayrıntılarını veren şeylerdir ve varsayımların geçerliliği konusunda son söz sahibi olarak hizmet ederler. Sir Arthur Stanley Eddington'un belirttiği gibi, "Bilimdeki sonuçların doğruluğu için gözlem, başvurulacak yüksek mahkemedir (1958, s.9)." Bilimsel yöntem yoluyla aşağıdaki genellemeleri oluşturabiliriz:

Hipotez: Bir dizi gözlemi açıklayan, test edilebilir bir cümle.

Teori: İyi bir şekilde desteklenen ve iyi bir şekilde test edilen bir hipotez ya da bir dizi hipotez.

Gerçek: Geçici bir uzlaşmayı önermenin mantıklı olacağı ölçüye kadar onaylanan bir sonuç.

Bir teoriye zıt bir *yapı* olabilir: Bir dizi gözlemi açıklayan test edilemeyen bir cümle. Dünya üzerindeki yaşayan organizmalar, "Onları Tanrı yarattı" cümlesi ya da "Onlar evrimleştiler" cümlesiyle açıklanabilir. İlk cümle bir yapıdır, ikincisi bir teoridir. Biyologların pek çoğu evrime, bir gerçek diyecektir.

Bilimsel yöntemle *nesnelliği* hedefleriz: sonuçları dış onaylamaya dayandırmak. Ve *mistisizmden* kaçınılırız: sonuçları dış onaylamadan kaçınan kişisel kavrayışlara dayandırmak.

Başlama noktası olarak, kişisel kavrayışta bir sorun yoktur. Birçok büyük bilim adamı, önemli düşüncelerini kavrayışa, içe doğmaya ve ayrıntısını araştırmanın zor olduğu zihinsel sıçrayışlara yorar. Alfred Russel Wallace, doğal seçme düşüncesinin bir sıtma krizi sırasında "aniden aklına geldiğini" söylüyordu. Ama dışsal olarak onaylanana kadar içe doğan düşünceler ve mistik kavrayışlar nesnel hale gelmez. Psikolog Richard Hardison'un açıkladığı gibi:

Mistik "doğrular", doğaları gereği tek başlarına kişisel olmalıdır ve hiçbir olası dış onaya sahip olmamalıdır. Her biri eşit derecede doğru olduğunu iddia ediyor. Çay yaprağı okuma, astroloji ve Budizm; eğer ilgili kanıtların olmamasıyla değerlendirirsek, her biri eşit derecede doğru ya da yanlıştır. Bu inançların herhangi birini küçük görme niyetinde değildir; sadece onların doğruluğunu onaylamanın olanaksızlığını belirtmek istemektedir. Mistik paradoksal bir durumdadır. Görüşleri için dış destek aradığı zaman dış argümanlara dönmek zorundadır ve süreçteki mistisizmi inkâr eder. Dış onaylama, tanım gereği mistik için olanaksızdır (1988, s.259-260).

Bilim, bizi mantıklılığa götürür: sonuçları mantık ve kanıtla dayandırmak. Örneğin, Dünya'nın yuvarlak olduğunu nasıl biliyoruz? Bu, aşağıdaki gözlemlerden çıkarılan mantıksal bir sonuçtur:

- Dünya'nın Ay üzerindeki gölgesi yuvarlaktır.
- Bir geminin direği o uzaklaştığında görünen son şeydir.
- Ufuk eğimlidir.
- Uzaydan çekilen fotoğraflar.

Ve bilim, bizim *dogmatizmden* kaçınmamıza yardım eder: sonuçları mantık ve kanıttan çok yetkiye dayandırmak. Örneğin, Dünya'nın yuvarlak olduğunu nasıl biliyoruz?

- Ebeveynimiz anlattı.
- Öğretmenlerimiz anlattı.
- Vaizimiz anlattı.
- Ders kitabımız anlattı.

Dogmatik sonuçların geçersiz olması gerekmez ama onlar diğer soruları gerektir: Yetkililer sonuçlarını nasıl çıkardılar? Onlara bilim mi yoksa başka bazı araçlar mı yol gösterdi?

Kuşkuculuk ve Saflık Arasındaki Asıl Gerilim

Bilimin ve bilimsel yöntemin yanılma payını tanımak önemlidir. Ama bu yanılma payı içinde onun en büyük gücü yatmaktadır: kendini düzeltme. Bir yanlışlık, ister dürüstçe ister bilerek yapılmış olsun, bir sahtekârlık ister bilerek ister bilmeyerek yapılmış olsun bu, zamanla dışsal onaylama olmadığı için sistemin dışına atılacaktır. Soğuk füzyon fiyaskosu, sistemin hatayı hızlı bir şekilde ortaya koymasının klasik bir örneğidir.

Bu kendini düzeltme özelliğinin öneminden dolayı, bilim adamları arasında en iyisi Caltech fizikçisi ve Nobel ödüllü Richard Feynman'ın, "bilimsel düşüncenin bir çeşit nihai dürüstlüğe -bir çeşit arkaya yaslanmaya-denk düşen bir ilkesi" dediği bir şey vardır. Feynman şunu söylüyordu: "Eğer bir deney yapıyorsanız -sadece bu konuda doğru olduğunu düşündüğünüz şeyi değil- bunu

geçersiz yapabileceğini düşündüğünüz her şeyi bildirmelisiniz: Diğer nedenler belki sonuçlarınızı açıklayabilirdi (1988, s.247).”

Bu gömülü mekanizmalara rağmen bilim, yetersiz matematiksel gösterimden hüsnükuruntuya kadar giden sorunlara ve hatalara konu olur. Ama bilim felsefecisi Thomas Kuhn’un (1977) belirttiği gibi, bilimdeki “asıl gerilim”, var olan duruma tümüyle teslim olma ile körü körüne yeni düşünceleri izleme arasındadır. Paradigma değişiklikleri ve bilimde devrimler, bu zıt dürtülerin uygun biçimde dengelenmesine dayanır. Bilim topluluğunun yeteri kadarı (özellikle güçlü durumda olanlar), geçerli olanı (daha önce) radikal olan yeni teori yararına terk etmeye istekli olursa sadece o zaman bir paradigma değişikliği olabilir (bölüm 2’ye bakın).

Charles Darwin, kuşkuculuk ve saflık arasındaki asıl gerilimi araştıran bir bilim adamının iyi bir örneğidir. Bilim tarihçisi Frank Sulloway, Darwin’in düşüncesinde, Darwin’e dengesini bulması için yardım eden üç özelliği belirler: (1) diğerlerinin düşüncelerine saygı duyuyordu ama yetkililere meydan okumaya istekliydi (özel yaratılış teorisini samimi olarak anlıyordu; yine de kendi doğal seçme teorisiyle onu alt üst etti); (2) olumsuz kanıtlara yakın ilgi gösteriyordu (Darwin, “Türlerin Kökeni” ne, “Teori Konusundaki Zorluklar” adlı bir bölümü dâhil etti – sonuç olarak rakipleri ona nadir olarak zaten bahsetmemiş olduğu bir meydan okumayı sunabiliyorlardı); (3) cömertçe diğerlerinin eserlerini kullandı (Darwin’in topladığı yazışmaların sayısı, bir çoğu bilimsel sorunlar hakkında uzun tartışmaları ve soru-cevap dizilerini içeren 14.000 mektuptan fazladır).

Darwin sürekli sorguluyordu, her zaman öğreniyordu, orijinal ama yine de kendi yanılma payını tanımayı yetecek kadar alçakgönüllü olan düşünceleri formüle

etmeye yetecek kadar kendine güveniyordu. Sulloway, "Genellikle gelenek ve değişiklik arasındaki asıl gerilimi gösteren, bir bütün olarak bilimsel topluluktur," diye gözlemliyordu; "Çünkü pek çok insan şu ya da bu düşünce biçimini tercih eder. Bilim tarihinde göreceli olarak ender olan, bu çelişkili nitelikleri böyle başarılı bir şekilde tek bir bireyde birleşmiş olarak bulmaktır (1991, s.32)."

"Saçma şeylerle" uğraşmanın asıl gerilimi, devrimci düşüncelerin yanınızdan geçip gideceği kadar kuşku olmakla hilekâr sanatçıların sizi etkisi altına alacağı kadar açık düşünceli olmak arasındadır. Denge, birkaç temel soruyu cevaplandırarak bulunabilir: İddia hakkındaki kanıtların niteliği nedir? İddiayı ileri süren kişinin geçmişi ve itimatnameleri nelerdir? Bu şey iddia edildiği gibi çalışıyor mu? Alternatif sağlık, zindelik terapileri ve aletleri dünyasındaki kendi uzun yolculuğum sırasında keşfettiğim gibi çoğunlukla kanıt zayıftır, iddiacıların geçmişi ve itimatnameleri sorgulanabilir ve terapi ya da alet ne-redeyse hiçbir zaman yapacağı varsayılanı yapmaz.

Son nokta, iyi bir şekilde can alıcı olan olabilir. Düzenli bir şekilde astroloji konusunda çağrılar alıyorum. Arayanlar çoğunlukla, astrolojinin arkasındaki teoriyi öğrenmek istiyorlar. Gezegenlerin dizilişinin, insanın kaderini önemli ölçüde etkileyip etkileyemeyeceğini merak ediyorlar. Cevap, "Hayır"dır ama daha önemli olan nokta, insanın astrolojiyi değerlendirmesi için yer çekimini ve gezegenlerin hareketini yöneten yasaları anlamasının gerekmemesidir. İnsanın yapması gereken tek şey, işe yarıyor mu, diye sormaktır. Yani astrologlar, insanın kaderini, gezegenlerin dizilişine göre doğru ve kesin olarak tahmin ediyorlar mı? Hayır, etmiyorlar. Bir astrolog bile TWA'nın 800 numaralı uçuşunun kazasını öngörmedi; bir astrolog bile Northridge depremini öngörmedi. Böylece astrolojinin arkasındaki teori konu dışıdır çünkü astroloji

basit olarak, astrologların yapabildiğini iddia ettikleri şeyi yapmamaktadır. Yüzüncü maymunla el ele gözden kaybolmaktadır.

Aklın Aracı

Vincent Dethier, bilim ödülleri tartışırken, üstün olanların yanı sıra görünür olanların -para, güvenlik, şeref- panteonunda koşar: "dünyaya bir pasaport, bir ırka ait olma duygusu, siyasi sınırların ve ideolojilerin, dinlerin ve dillerin üstüne çıkan bir duygu." Ama bütün bunları "daha yüksek ve ince" bir şey için bir kenara iter - insanların doğal merakı:

İnsanı tüm diğer hayvanlardan (ve kuşkusuz o da bir hayvandır) ayıran özelliklerden biri, kendi yararı için bilgiye olan gereksinmesidir. Birçok hayvan meraklıdır ama onlarda merak, uyumun bir parçasıdır. İnsan, bilmek için bir açlığa sahiptir. Ve bilme kapasitesi bahsedilen bir-çok insan, bilme görevine sahiptir. Ne kadar küçük, iler-lemek ve iyi olmak için ne kadar konu dışı olursa olsun tüm bilgi, bütünüün bir parçasıdır. Bilim adamı bunu pay-laşır. Sineği bilmek, bilginin yüceliğinin bir parçasını pay-laşmaktır. Bu bilimin meydan okuması ve zevkidir (1962, s. 118-119).

En temel düzeyde, nesnelere nasıl işlediği konusundaki merak, tümüyle bilimin ilgilendiği şeydir. Feynman şunu gözlemliyordu: "Belki her zaman değil ama ara sıra şöyle söylemek gerekirse - çocukluğunda harika bir şey verilmiş olan ve her zaman yine onu arayan biri gibiydim. Her zaman bir çocuk gibi, bulacağını bildiğim harika şeyleri arıyorum - yakalanmıştım (1988, s.16)." O zaman eğitimdeki en önemli sorun şudur: Dün-

yayı araştırmaları, beğenmeleri ve anlamalarına yardım etmek için çocuklara hangi araçlar verilmektedir. Okulda öğretilen çeşitli araçlar içinde, bilim ve tüm iddialar konusunda kuşkucu olarak düşünmek en tepeye yakın olmalıdır.

Çocuklar, neden-sonuç ilişkilerini kavrama yeteneğiyle doğarlar. Beyinlerimiz, ilgili olabilecek olayları bir araya getiren ve dikkatimizi gerektiren sorunları çözen doğal makinelerdir. Bir kayayı yontan, bileyen ve büyük bir memeli ölüsünü bölmek için keskin bir alet hâline getiren Afrikalı bir ilkel insanı gözümüzün önüne getirebiliriz. Ya da akmak taşını vurmanın bir ateşi yakacak bir kıvılcım yaratacağını keşfeden ilk kişiye hayal edebiliriz. Tekerlek, kaldıraç, ok ve yay, saban – onun tarafından biçimlendirilmektense çevremizi biçimlendirmemizi sağlamayı amaçlayan icatlar- bizi, modern teknolojik ve bilimsel dünyamıza yönlendiren bir yola sokmuştur.

En temel düzeyde yaşamda kalmak için düşünmemiz gerekmektedir. Düşünmek, en temel insan özelliğidir. Üç yüzyıl önce, Fransız matematikçisi ve filozofu René Descartes, entelektüel tarihin en eksiksiz ve kuşkucu temizliklerinin birinden sonra bir şeyi kesinlikle bildiği sonucuna vardı: "*Cogito ergo sum – Düşünüyorum öyleyse varım.*" Ama insan olmak düşündürmektir. Descartes'ı tersine çevirirsek: "*Sum ergo cogito – Düşündüğüm için böyleyim.*"

-2-

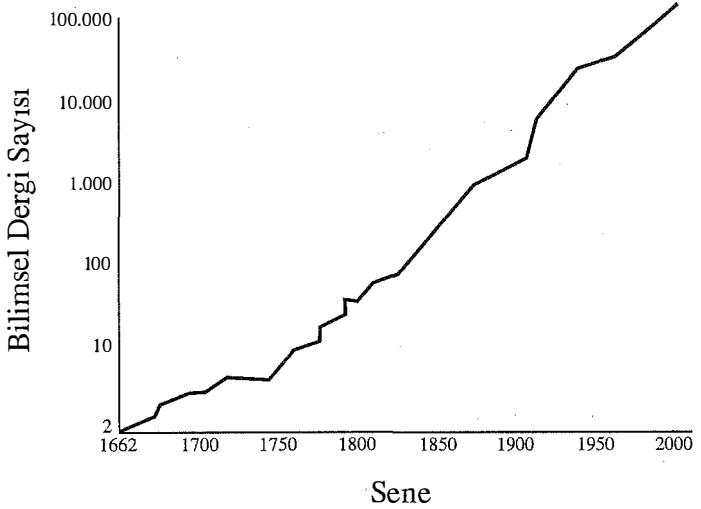
Sahip Olduğumuz En Değerli Şey

Bilim ve Sahte Bilim Arasındaki Fark

Dünya'nın, "Endüstriyel Batı" olarak bilinen kısmı, bütünlüğü içinde, 400 yıl önce başlayan ve başlatıcılarından biri olan Francis Bacon tarafından, tek bir cümlede az ve öz olarak ifade edilen Bilimsel Devrim'in anıtı olarak görülebilirdi: "Bilginin kendisi güçtür." Bilim ve teknoloji çağında yaşıyoruz. Otuz yıl önce bilim tarihçisi Derek J. De Solla Price şunu gözlemliyordu: "Herhangi mantıklı bir bilim adamı tanımını kullanarak, şu ana kadar yaşamış olan tüm bilim adamlarının yüzde 80 ila 90 kadarının hayatta olduklarını söyleyebiliriz. Alternatif olarak, şimdi başlayan ve normal bir yaşam süresi içinde meslek yaşamının sonunda geriye bakan herhangi bir genç bilim adamı, dönemin sonunda başarılı tüm bilimsel eserlerin yüzde 80 ila 90'ının kendi gözleri önünde yer almış olduğunu ve sadece yüzde 10 ila 20'sinin kendi deneyiminden önce geldiğini bulacaktır (1963, s.1-2).

Örneğin, şimdi her yıl 100.000'den fazla bilimsel dergide yayınlanan altı milyondan fazla makale vardır. Dewey Ondalık Sınıflandırması şimdi "Saf bilim" başlığı

altında binden fazla farklı sınıflandırmayı listelemektedir ve bu sınıflandırmaların her birinin içinde düzinelerce özel dergi vardır. Şekil 1, bilimsel dergilerin sayısındaki, 1662'de Kraliyet Derneği'nin kuruluşunda iki tane olan- dan başlayıp günümüze kadar gelen büyümeyi göstermektedir.

ŞEKİL 1:

Bilimsel dergilerin sayısı, 1662-günümüz. [De Solla Price'dan, 1963]

Neredeyse her öğrenme alanı, böyle üssel bir büyüme eğrisi gösterir. Bir alanda çalışan bireylerin sayısı arttıkça, daha çok iş yaratan, daha çok insanı çeken bilginin miktarı da artar ve böyle devam eder. Amerikan Matematik Derneği'nin (1888'de kurulmuştur) ve Amerikan Matematik Topluluğu'nun (1915'de kurulmuştur), Şekil 2'de gösterilen üyelik-büyüme eğrileri, dramatik bir şekil-

de bu olguyu göstermektedir. 1965’de, Büyük Britanya bilim ve eğitim gençlik bakanı, bireylerin bilimlere girişindeki artış hızını gözlemleyerek şu sonuca vardı: “200 yıldan fazla, her yerdeki bilim adamları nüfusun değerli bir azınlığıydı. Bugün Britanya’da onlar, sayıca, rahipler sınıfından ve silahlı kuvvetlerin subaylarından üstündür. Sir Isaac Newton’un zamanından beri elde edilmiş olan ilerlemenin hızı, eğer bir 200 yıl daha devam edecekse yeryüzündeki her erkek, kadın ve çocuk bir bilim adamı olacaktır ve her at, inek, köpek ve katır da öyle (Hardison’da 1988, s.14).”

Taşımacılık hızı da, değişikliğin pek çoğu insanlık tarihinin son yüzde birinde yapılarak, geometrik artış göstermektedir. Örneğin, Fransız tarihçi Fernand Braudel bize, “Napolyon’un Julius Caesar’dan daha hızlı hareket etmediğini” anlatmaktadır (1981, s. 429). Ama yirminci yüzyılda taşımacılığın hızı, aşağıdaki listenin gösterdiği gibi (mecazi olarak ve gerçekten) astronomik olarak artmıştır:

1784	Posta arabası	10 m/s
1825	Buharlı lokomotif.....	13 m/s
1870	Bisiklet.....	17 m/s
1880	Buharlı tren.....	100 m/s
1906	Buharlı otomobil.....	127 m/s
1919	İlk uçaklar.....	164 m/s
1938	Uçak.....	400 m/s
1945	Savaş uçağı.....	606 m/s
1947	Bell X-1 roket uçak.....	769 m/s
1960	Roket.....	4000 m/s
1985	Uzay mekiğı.....	18000 m/s
2000	TAU derin uzay insansız uzay aracı.....	225000 m/s

Bilimsel araştırmaya dayanan son teknolojik değişiklik örneğimiz, konuyu eve getirmeye yarayacaktır. Çeşitli biçimlerdeki zamanlama araçları -kadranlar, kol saatleri, duvar saatleri- Şekil 3'te gösterildiği gibi doğrulukta üssel olarak ilerlemişlerdir.

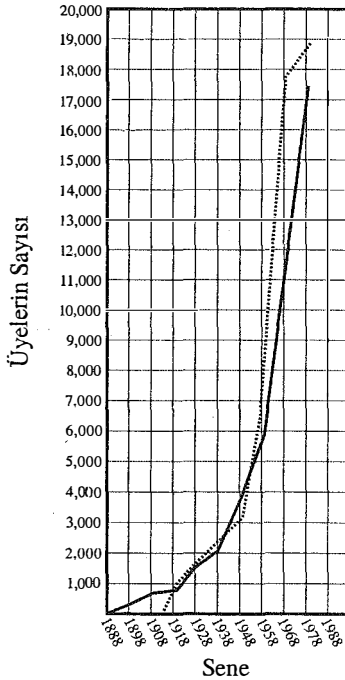
Eğer bilim çağında yaşıyorsak o zaman neden bir çok sahte bilimsel ve bilim dışı inanç bulunmaktadır? Dinler, efsaneler, batıl inançlar, mistisizm, mezhepler, Yeni Çağ düşünceleri ve her çeşit saçmalık, hem popüler hem de yüksek kültürün her köşesine sızmıştır. 1990'da Gallup'un 1236 yetişkin Amerikalı'yla yaptığı kamuoyu yoklaması, doğaüstü konusundaki korkutucu inanç yüzdelerini gösteriyordu (Gallup ve Newport 1991, s.137-146):

Astroloji.....	%52
Ekstra duyuusal algı.....	%46
Cadı.....	%19
Uzaylıların dünyaya inmiş olması.....	% 22
Kayıp Atlantis kıtası.....	%33
Dinozorlar ve insanlar aynı anda yaşıyordu...	%41
Nuh tufanı.....	%65
Ölülerle iletişim.....	%42
Hayaletler.....	%35
Gerçekten psişik bir deneyim geçirmek.....	%67

Zamanımızın, hiçbir bilimsel destek görmeyen diğer popüler düşünceleri, çubukla su aramayı, Bermuda Üçgeni'ni, kötü ruhları, biyoritmi, yaratılışçılığı, havaya yükselmeyi, psikokinesisi, astrolojiyi, hayaletleri, psişik dedektifleri, UFOlar'ı, uzak görüşü, Kirlian auralarını, bitkilerdeki duyguları, ölümden sonraki yaşamı, canavarları, grafolojiyi, kriptozoolojiyi, geleceği görebilme gücünü, medyumları, piramit gücünü, imanla iyileştirmeyi,

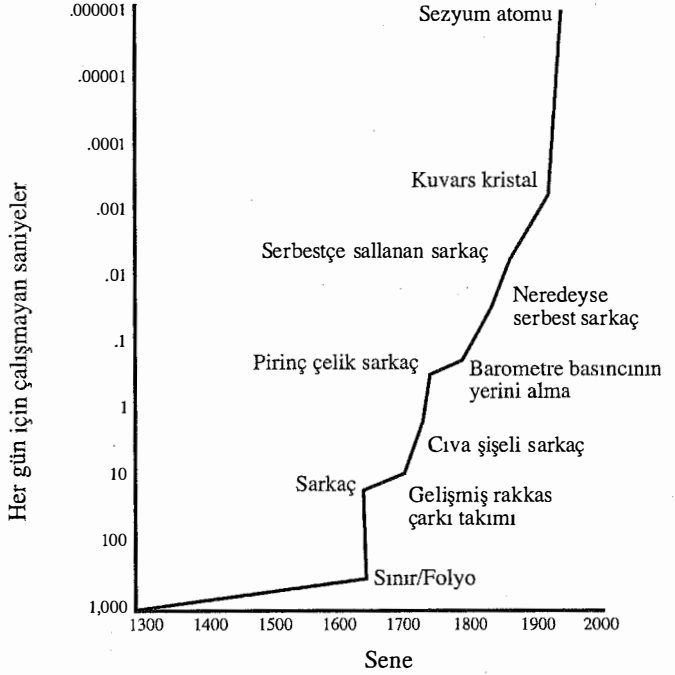

Büyük Ayağı, psişik olasılığı, perili evleri, sürekli hareket makinesini, yer çekimi karşıtı konumu ve eğlenceli bir şekilde, astrolojik doğum kontrolünü içermektedir. Bu olgulara inanmak, deliliğin kenarında olan bir avuç garip kişiyle sınırlı değildir. Bu, pek çoğumuzun düşünmekten hoşlandığından daha fazla yaygındır ve bilimin, Orta Çağ'dan beri ne kadar ileri gitmiş olduğunu düşünmek gariptir. Bilimin yasaları hatalı ya da eksik olmasaydı, şimdiye kadar hayaletlerin olamayacağını bilmemiz gerekmiyordu?

ŞEKİL 2:

Amerikan Matematik Derneği ve onun önceli, 1888'de kurulan New York Matematik Derneği'nin (*düz çizgi*) ve 1915'te kurulan Amerikan Matematik Birliği (*kesik çizgi*) üyeliklerindeki artış. [Amerika Matematik Birliği'nin izniyle.]

ŞEKİL 3:

Zamanlama araçlarının doğruluğu, 1300-bugün.

Pirsig'in Paradoksu

Robert Pirsig'in 1974'teki "*Zen ve Motosiklet Bakım Sanatı*" adlı klasik entelektüel macera öyküsünde, baba ile

oğul arasında gece geç vakit yapılan birçok tartışmayı içeren, ülke çapında bir motosiklet turu sırasında geçen pa-ha biçilmez bir diyalog vardır. Baba, oğluna, hayaletlere inanmadığını anlatır çünkü, "onlar bilimsel değildir. Hiçbir maddeyi içermezler ve hiçbir enerjiye sahip değildir ve bu yüzden bilim yasalarına göre insanların akılları dışında var olmazlar. Kuşkusuz bilim yasaları da hiçbir maddeyi içermez ve hiçbir enerjiye sahip değildirler ve bu yüzden insanların akılları dışında var olmazlar. Hayaletlere de bilim yasalarına da inanmayı reddetmek en iyisidir." Şimdi kafası karışan çocuk babasının yokçuluğa sapıp saptığını merak etmektedir (1974, s. 38-39):

"Öyleyse hayaletlere ya da bilime inanmıyorsun?"

"Hayır, hayaletlere inanıyorum."

"Ne?"

"Fizik ve mantık yasaları, sayı sistemi, cebirsel yerine koyma ilkeleri. Bunlar hayaletlerdir. Sadece onlara, o kadar eksiksiz bir şekilde inanırız ki gerçek görünürlükler. Örneğin, yer çekiminin ve yer çekimi yasasının Isaac Newton'dan önce var olduğunu kabul etmek tamamen doğal görünmektedir. On yedinci yüzyıla kadar hiç yer çekimi olmadığını düşünmek delice gelecektir."

"Kuşkusuz."

"Öyleyse, yeryüzünün başlangıcından, insanlardan önce, v.b., yer çekimi yasası vardı. Kendi kütlesi, enerjisi olmadan ve hiç kimsenin aklında var olmadan, orada duruyordu."

"Doğru."

"Öyleyse, bir şeyin var olmamak için ne yapması gerekir? O, var olmamanın var olan her testini geçti. Yer çekimi yasasının sahip olmadığı tek bir var olmama özelliğini ya da sahip olduğu var olmanın tek bir bilimsel özelliğini düşünemezsin. Eğer bu konuda yeterince uzun düşünürsen, yer çekimi yasasının Isaac Newton'dan önce var olmadığını anlayana kadar do-

laşıp duracağını öngörüyorum. Bu yüzden, yer çekimi yasası, insanların kafasının içinden başka bir yerde var olmaz. O bir hayalettir!"

Pirsig'in Paradoksu dediğim şey budur. Geçen otuz yıl boyunca tarihçiler ve bilim felsefecileri için zor sorunlardan biri, bilimin ilerlemeci, kültürel olarak bağımsız, gerçeğin nesnel bir arayışı olan görünümü ile bilimin ilerlemeci olmayan, toplumsal olarak kurulmuş, bilginin öznel olarak yaratılması olan görünümü arasındaki gerilimin çözümü olmuştur. Bilim felsefecileri bu iki yaklaşımı, sırasıyla *içselci* ve *dışsalci* olarak adlandırmaktadırlar. *İçselciler*, daha büyük olan kültürel kapsamından bağımsız olarak bilimin içsel işleyişine yoğunlaşırlar: düşüncelerin, hipotezlerin, teorilerin ve yasaların gelişmesi ile onların içindeki ve arasındaki içsel mantık. Bilim tarihi alanının kurucularından biri olan Belçikalı-Amerikalı George Sarton, içselci görüşü başlattı. Sarton'un içselci yaklaşım tartışmaları aşağıdaki gibi özetlenebilir:

1. Bilim tarihi çalışması sadece, şimdiki ve gelecekteki bilim konusunda ayırıcı olma özelliğiyle savunulabilir. Bu yüzden tarihçiler, geçmiş bilimin gelişmesini nasıl biçimlendirdiğini görmek için şimdiki bilimi anlamalıdır.

2. Bilim, "sistemli olumlu bilgidir" ve "olumlu bilginin kazanılması ve sistemli hâle getirilmesi, gerçekten giderek artan ve gelişen tek insan eylemidir (Sarton 1936, s.5)." Bu yüzden tarihçi, her tarihî adımı ileri ve geri etkileriyle dikkate almalıdır.

3. Bilim, kültürün içine gömülü olmasına rağmen ondan önemli ölçüde etkilenmemektedir. Böylece tarihçinin dışsal kapsam konusunda endişelenmesi gerekmem-

ektedir ve bilimin içsel işleyişine yoğunlaşması gerekmektedir.

4. Bilim, olumlu, artan ve ilerleyici olduğu için insanlık tarihine yapılan en önemli katkıdır. Bu yüzden, bir tarihinin çalışabileceği en önemli şeydir. Böyle yapmak savaşları önlemeye yardım edecek, insanlar ve kültürler arasında köprüler kuracaktır.

Tersine, *dışsalcular*, bilimi, dinin, siyasetin, ekonominin ve ideolojilerin daha büyük olan kapsamı içine yerleştirmeye yoğunlaşırlar ve bunların bilimsel düşüncelerin, hipotezlerin, teorilerin ve yasaların gelişmesi üzerindeki etkilerini dikkate alırlar. Bilim filozofu Thomas Kuhn, dışsalcı geleneğe 1962'de, "*Bilimsel Devrimlerin Yapısı*" adlı eserinin yayınlanmasıyla başladı. Bu kitapta, bilimsel paradigma ve paradigma değişikliği kavramlarını tanıttı. İçselci gelenek üzerinde düşünerek Kuhn şu sonuca varır: "Bilim tarihçileri George Sarton'a, mesleklerini kurmadaki rolü için geç de olsa minnet boçludurlar ama onun yaydığı kendilerine özgü görüntüleri, reddedileli çok olmuş olsa da zarar vermeye devam etmektedir (1977, s.148)."

Fizikten bilim tarihine geçen, bilim tarihçisi Richard Olson, bu duruşlar arasında bir denge aramaktadır. Olson, 1991'deki "*Yüceltilen Bilim ve Meydan Okunan Bilim*" adlı kitabını, az ve öz olarak içselci duruşu belirten psikolog B. F. Skinner'dan bir alıntıyla açmaktadır: "Hangi konuda olursa olsun hiçbir teori değişmez." Olson böyle katı bir içselciliği reddetmeye devam eder: "Böyle bir cümlelerin, teorinin nesnelere cansız olsa bile doğru olabilecek şekilde yorumlanıp yorumlanmayacağı konusunda ciddi bir soru vardır; ama insanlara ve yaşayan diğer organizmalara uygulandığında, bunun yanlış olduğu konusunda bir sorun yoktur." Olson, daha dengeli bir duruş

mun bilimi hem kültürün ürünü hem de üreticisi olarak görmek olduğunu söylemektedir: "Bilim birçok bakımdan dünyayı anlayışımızın temeli olarak modası geçenlerin yerine sırayla daha modern efsanelerin konmasını haklı çıkarmıştır. Bilimsel teorinin kendisi de, sadece kendi sosyal ve entelektüel çevresinin etkisinin dışında ve altında yükselmektedir; yani kültürün belirleyici etkeni olmanın yanı sıra ürünüdür (s. 3)." Böyle bir denge gereklidir çünkü katı içselcilik olanaksızdır ama tüm bilgi toplumsal olarak kuruluyorsa ve kültürün bir ürünüyse, dışsalıcı konum kendisine bağımlıdır ve öyleyse çökmelidir. Tüm bilginin kültürel olarak belirlendiği ve bu yüzden belirginlikten yoksun olduğu şeklindeki inanç, büyük ölçüde belirsiz bir kültürel çevrenin ürünüdür.

Uç noktadaki dışsalcılık (bazen *kuvvətli görecelilik* denir) doğru olamaz. Yine de Olson'un tarihçi nesilleri (Olson, benim tez danışmanlarından biriydi) tarafından yetiştirilen bizler, toplumsal olguların ve kültürel geleneklerin, sonra onların da olguların nasıl yorumlanacağını belirleyen teorileri *gerçekten* etkilediğini çok iyi biliyorduk; sonra olgular teorileri güçlendirmektedir ve bu şekilde bazı nedenlerle bir paradigma değişene kadar gideriz. Yine de, eğer kültür, bilimi *belirliyorsa* -eğer hayaletler ve doğa yasaları insanların aklından başka yerlerde var olmuyorlarsa- o zaman bilim, sahte bilimden daha iyi değil midir? Hayaletlerle bilim yasaları arasında hiçbir fark yok mudur?

Bu soru çemberinden, bilim konusunda şunu kabul ederek çıkabiliriz: Kültür tarafından etkilenmesine rağmen bilim, bu kavramlar kesin ve yargılayıcı olmayan bir şekilde kullanıldıklarında artan ve ilerleyici olarak kabul edilebilir. Bilimsel ilerleme, *yararlı özelliklerin korunduğu ve yararsız özelliklerin terk edildiği, test edilebilir bilginin reddedilmesi ya da onaylanmasına dayalı bir bilgi sisteminin*

zamanla artarak büyümesidir. Bu tanımla, bilim (ve ek olarak teknoloji) ahlaki ya da hiyerarşik bir şekilde değil ama gerçek ve tanımlanabilir bir şekilde ilerici olan tek kültürel gelenektir. Yüceltilse de, meydan okunsa da bilim, bu artma anlamında ilericidir. Bu, bilimi tüm diğer geleneklerden özellikle de sahte bilimden ayıran şeydir.

İçselci-dışsalcı sorununun çözümü -Pirsig'in Paradoksu-, anlambilimsel kesinliği ve tarihsel örneklerin çalışılmasını izler. Bir örnek, bilim ve siyaset arasındaki büyüleyici ilişkileri göstermeye yardımcı olacaktır. Siyaset teorisyenlerinin pek çoğu, Thomas Hobbes'un "*Leviathan* (1651)" adlı eserini, modern çağın en önemli siyasi deneyi olarak kabul ederler. Ama pek çoğu, Hobbes'un siyasetinin ne kadar fazla zamanın bilimsel düşünceleri üzerine kurulmuş olduğunu anlamazlar. Aslında Hobbes, kendisini, bilim topluluğunun Galileo Galilei'si ve William Harvey'i olarak hayal ediyordu. "*De Corpore Politico* (1644)" adlı eserine ithaf edilen mektup, bilim tarihindeki en alçak gönüllü cümlelerden biri olmalıydı: "Galileus... Hareketin yapısının bilgisi olan evrensel doğa felsefesinin kapısını bize açan ilk kişiydi... İnsan vücudunun bilimi, doğa biliminin en kârlı parçası, ilk önce bizim vatandaşımız Doktor Harvey tarafından hayran olunacak bir sağ görüşle keşfedilmişti. Doğa felsefesi böyleydi ama gençti; ama uygarlık felsefesi bile... Benim *de Civem*'den daha yaşlı olmadığı için çok daha gençti (1839-1845, cilt 1, s. vii-ix)."

Hobbes'un bilimsel düşünceyle tanışması kırk yaşında, bir arkadaşının evinde, Euclid'in "*Öğeler*" adlı bir kitabıyla karşılaşınca ve önceki tanımları ve varsayımları inceleyene kadar anlayamadığı bir teoremi görünce oldu. Bilimin tarihsel olayları içinde çok önemli olan kavrayış parlamalarından birinde Hobbes, geometrik mantığı sosyal teoriye uygulamaya başladı. Euclid'in geometri bili-

mini kurması gibi Hobbes, evrenin hareket hâlinde somut maddelerden oluştuğu şeklindeki temel ilkedden başlayarak bir toplum bilimi kuracaktı. Onun ikinci ilkesi, Hobbes'un "(bunu ilk gözlemleyen kişi olan Dr. Harvey tarafından birçok şaşmaz işaret ve izlerle gösterildiği gibi) damar ve atar damarlarda sürekli olarak dolaşım yapan kanın hareketi" dediği gibi, tüm yaşamın "can alıcı harekete" dayanmasıydı (1839-1845, cilt 4, s. 407). Beyin, duyu yoluyla çevredeki nesnelere mekanik hareketini algılar. Tüm basit düşünceler bu temel duyu hareketlerinden geldiği için karmaşık düşünceler, basit düşüncelerin bileşiminden gelmelidir. Böylece bütün düşünce, beyin içindeki anı deneyen bir hareket tipidir. Hareket soldukça anılar da solar.

İnsanlar da, yaşamın kendisinin can alıcı hareketini sürdürmek için istekler -arzular (zevk) ve nefret (acı)- tarafından yönlendirilen bir hareketindedir. Zevk almak ve acıdan kaçınmak için insanın güce gereksinmesi vardır. Doğanın ihtişamı içinde herkes daha fazla zevk almak için diğerleri üzerinde güç uygulamakta özgürdür. Hobbes buna, *doğanın hakkı* demektedir. Doğada yaşayan bireyler arasında eşit olmayan istekler, "herkesin herkese karşı savaşı" durumuna yol açar. Siyaset teorisindeki en ünlü paragrafta Hobbes, yaşamı hükümet ve devlet olmadan hayal eder: "Böyle bir koşulda sanayiye yer yoktur çünkü onun meyvesi belirsizdir. . . Hiçbir zaman tanımı, hiçbir sanat, hiçbir mektup, hiçbir toplum yoktur ve hepsinden kötüsü, sürekli korku ve vahşice ölüm tehlikesi vardır ve insanın yaşamı, yalnız, fakir, pis, kaba ve kısadır ([1651] 1968, s.76)." Neyse ki Hobbes, insanların nedeni olduğunu ve içinden toplumsal anlaşmanın çıktığı *doğa yasasının* yararına, doğanın hakkını değiştirebileceklerini ileri sürer. Anlaşma, bireyleri, (kendini savunma hariç)

tüm haklarını Kutsal Kitap'daki Leviathan² gibi sadece Tanrı'ya sorumlu olan hükümdara teslim etmeye çağırır. Herkese karşı herkesin savaşıyla karşılaştırıldığında devleti yöneten bir hükümdar çok daha üstündür ve barış ile zenginliğin kitle çapında elde edilebilir olduğu, mantıklı bir toplumun temelini oluşturur.

Hobbes'ın karmaşık teorisinin adımlarını basitleştirdim ama önemli olan nokta, onun mantığının Euclid'çi olması ve sisteminin mekanik olmasıdır. İlk olarak metafizik olan ilkelerle başlamış ve tümüyle toplumsal olan bir yapı sonucuna varmıştır. Üstelik, birçok siyasi teorisyen, Hobbes'ı modern çağın en etkileyici düşünürü olarak kabul ettiği için Hobbes'ın siyaset ve bilim arasında kurduğu bağ henüz ölmemiştir. Bilim adamlarının onları ayrı tutma konusundaki çabalarına rağmen, bilim ile kültür, ayrı ve bağımsız değil karşılıklı etkileşimlidir. Modern bilimin kurucularından biri olan Isaac Newton, "*Principia*" adlı büyük eserinin üçüncü baskısında (1726), "Yer çekiminin özelliklerinin nedenini olgulardan keşfedememiştim ve hiçbir hipotezi uydurmadım ve hipotezler ister metafizik ister fiziksel olsun, ister gizli ister mekanik niteliklere sahip olsun, deneysel felsefede yerleri yoktur," diye ileri sürüyordu ([1729] 1962, cilt 2, s. 547). Yine de Olson, Newton'un ne kadar sık, "gözle ilgili ilk makalesinde açıkça belirtilen, ışığın küre biçiminde olduğu ve tenis topuna benzediği" gibi hipotezler uydurduğunu göstermiştir (1991, s.98). Üstelik Olson -Newton'un en büyük başarısı olan- yer çekimi yasasıyla ilgili olarak bile hipotezler uydurduğunu söylemektedir: "Yer çekiminin nedeni konusunda -sadece özel olarak değil yazılı olarak da- kuramlar yürüttüğü inkâr edilemez. Hatta bu, o kadar ikna edici bir şekilde ileri sürülmüştür ki on sekiz

² Tevrat'ta adı geçen su çana van. (Ç.N.)

zinci yüzyıldaki deneysel doğa felsefesi çalışmaları söz konusu olduğu sürece Newton'un varsayımları ve hipotezleri... *Principia*'nın anti-hipotetik geleneğinden daha önemliydi (1991, s.99)." Gerçekte, "belli bir uzaklıktaki hareketten" daha büyüklü ve metafizik olabilecek olanı yer çekimi üretmektedir. Yer çekimi nedir? Nesnelere birbirlerine doğru çekilme eğilimidir. Nesnelere neden birbirlerine doğru çekilirler? Yer çekiminden dolayı. Gereksiz tekrarlama olmasına ek olarak, bu açıklama bizi, Pirsig Paradoksu'nun çözümüne götürerek oldukça hayaletimsi görünmektedir.

Hayaletler var mıdır? Bilimsel yasalar var mıdır? Hayaletler ve bilimsel yasalar arasında hiçbir fark yok mudur? Kuşkusuz vardır ve pek çok bilim adamı bilimsel yasalara inanır ama hayaletlere inanmaz. Neden? Çünkü bilimsel bir yasa, *reddetmeye ya da onaylamaya açık olan, düzenli olarak tekrarlanan bir hareketin tanımlamasıdır*. Bilimsel bir yasa, doğadaki test edilebilen bir hareketi tanımlar. Tanım akıldadır. Tekrarlayan hareket doğadadır. Test onu, bir yasa olarak ya onaylar ya da reddeder. Örneğin yer çekimi yasası, nesnelere arasındaki tekrarlayan çekimi tanımlar ve dışsal gerçekliğe karşı defalarca test edilmiştir ve böylece onaylanmıştır. Hayaletler, hiçbir zaman dışsal gerçekliğe karşı başarıyla test edilmemişlerdir (objektifin çarpıtılması ve ışık sapmalarıyla açıklanabilen ve kopya edilebilen, üzerlerinde lekeler olan bulanık fotoğrafları saymıyorum). Yer çekimi yasasının olgulara dayandığı kabul edilebilir; bunun anlamı, onun geçici bir anlaşma önermenin mantıklı olacağı ölçüye kadar onaylanmış olduğudur. Hayaletlerin olgulara dayanmadığı kabul edilebilir çünkü onlar hiçbir zaman *herhangi bir ölçüde onaylanmamışlardır*. Son olarak, yer çekimi yasası Newton'dan önce yokken yer çekimi vardı. Hayaletler hiçbir zaman, inananların onları tanımlamalarından ayrı

olarak var olmazlar. Hayaletler ve bilimsel yasalar arasındaki fark önemli ve gerçektir. Pirsig'in Paradoksu çözülmüştür: Tüm tanımlar akıldadır ama sahte bilimsel iddialar kişisel özellikler taşırlarken, bilimsel yasalar tekrarlanan doğal olayları tanımlarlar.

Sahte Bilim ve Sahte Tarih

Tamam, böylece hayaletler, *destekleyici kanıt ve inandırıcılıktan yoksun olmalarına rağmen bilimsel görünecek şekilde sunulan iddiaları* kastettiğim, sahte bilim başlığı altında yer alacak pek çok iddiayla birlikte saçmalaktır. Dünya dışı yaşam araştırması sahte bilim değildir çünkü şu ana kadar bununla ilgili bir kanıt olmasa bile bu inandırıcıdır (DDZA –Dünya Dışı Zekâ Araştırması- programı dünya dışı radyo sinyallerini aramaktadır). Ama uzaylıların adam kaçırdığı iddiaları sahte bilimdir. Sadece fiziksel kanıt olmamasından dolayı değil ama hiç kimse uzay araçlarını görmeden ya da kayıp insanlar rapor edilmeden uzaylıların, binlerce insanı Dünya'nın üzerinde duran uzay gemilerine iletmelerinin büyük ölçüde akla yakın olmamasındandır.

Ama ya tarihsel olaylarda durum nedir? Ne doğada ne de laboratuarda tekrar etmedikleri için olduklarını nasıl biliyoruz? Bölüm 13 ve 14'te göreceğimiz gibi tarih ve sahte tarih arasında önemli bir fark vardır. Pek çok insan, tarihin bir bilim olmadığını ileri sürer. Yine de Soykırım inkârcılarının ve uç noktadaki Afro merkezilerin, tarihçilerin yaptıklarından farklı bir şey yaptıklarını kabul edeceklerdir. O fark nedir? Bölüm 1'de gözlem yoluyla dışsal doğrulamanın ve test etmenin, bilimin anahtar özelliklerinden biri olduğunu vurguladım. Uzaylıların adam kaçırdıklarına inananlar tarafından bize, onların id-

dialarını test etmenin bir yolu olmadığı çünkü deneyimin bir şekilde tarihsel bir olay olduğu ve bizim kendimiz için gözlem yapmak amacıyla orada olmadığımız anlatıldı. Dahası, adam kaçırma deneyiminin kendisi, çoğunlukla dışsal onaylamayı daha da zor hâle getiren, "gerileme hipnozu" yoluyla anuların yeniden oluşturulmasıdır.

Yine de tarihsel olaylar test edilebilir. Dışsal onaylama olanaklıdır. Örneğin, klasikçi Mary Lefkowitz, Batı uygarlığının, felsefenin, bilimin, sanatın, edebiyatın v.b., Yunan ve Roma'dan değil Afrika'dan çıktığı konusundaki Afro merkezci iddialara düşünceli bir cevap yazmıştı. "*Afrika'dan Değil*" adlı kitabı, Amerika'da fırtınalar kopardı ve ırkçı olmaktan siyasi olarak yanlış olmaya kadar bir çok şeyle suçlandı. Lefkowitz kitabını, Şubat 1993'te (ders verdiği) Wellesley Koleji'nde ünlü bir uç noktadaki Afro merkezci olan Dr. Yosef A. A. ben-Jochannan tarafından verilen bir konferansa katıldıktan sonra yazdı. Konferansta söylenen şok edici sözlerin arasında, Aristotle'nin Batı felsefesinin temeli hâline gelen düşünceleri, Siyah Afrikalılar'ın felsefi eserlerini depoladıkları İskenderiye Kütüphanesi'nden çaldığı iddiası da vardı. Soru-cevap bölümünde Lefkowitz, ben-Jochannan'a, kütüphane Aristotle'in ölümünden sonra kurulduğu için bunun nasıl olabildiğini sordu. Cevap aydınlattıydı:

Dr. Ben-Jochannan soruyu cevaplandırmadı ve sorunun tonuna gücendiğini söyledi. Bazı öğrenciler konferanstan sonra bana geldiler ve beyaz tarihçiler tarafından beynimin yıkandığını ileri sürerek beni ırkçılıkla suçladılar. . .

...sanki bu kendi içinde yeterince rahatsız edici değilmiş gibi fakültedeki meslektaşlarımın çoğunun tarafında da garip bir sessizlik vardı. Onların bazıları, Dr. Ben-Jochannan'ın söylediğinin olgulara dayalı olarak yanlış olduğunu çok iyi biliyorlardı. Onlardan biri daha sonra, konferansı çok "ümitsiz"

gördüğü için açıklama yapmamaya karar verdiğini söyledi... eski tarih konusundaki bazı Afro merkezci iddiaların arkasında hiçbir olguya dayanan kanıt olmadığını açıklamak için kolejin o zamanki dekanına gittiğimde o, her birimizin farklı ama eşit derecede canlı bir tarih görüşümüze olduğu cevabını verdi. . .

...bir fakülte toplantısında, Aristotle'ın felsefesini Mısır'daki İskenderiye Kütüphanesi'nden çalmış olamayacağını çünkü o kütüphanenin onun ölümünden sonraki bir zamana kadar inşa edilmemiş olduğunu belirttiğimde, başka bir meslektaşım, "Kimin kimden neyi çaldığını umursamıyorum," diye cevap verdi (1996, s. 2, 3, 4)."

Sorun burada yatıyor. Her birimiz farklı bir tarih görüşüne sahip olabiliriz ama onların hepsi eşit derecede geçerli değildir. Bazıları tarihseldir ve bazıları sahte tarihseldir, yani, *destekleyici kanıt ve akla yatkınlığa sahip değildir ve temel olarak siyasi ya da ideolojik amaçlar için sunulmaktadır.*

Çeşitli kaynaklar bağımsız olarak Aristotle'ın yaşam süresini (M.Ö. 384-322) ve İskenderiye Kütüphanesi'nin ilk kuruluş tarihini (M.Ö. 323'ten sonra) kanıtlamaktadır. Aristotle'ın, İskenderiye Kütüphanesi inşa edilmeden önce ölmesi bir gerçektir. İnsanın bu gerçeği değiştirmek için tam da uç noktadaki Afro merkezçilerin yaptığı gibi, büyük ve geniş bir inkâr ve uydurma kampanyası önermesi gerekecekti. Doğru, insanlar neredeyse her şeyi yapabilmektedir ve tarihsel çıkarımlar yanlış olabilir. Bununla birlikte, Lefkowitz'in belirttiği gibi, "Eğer bunu desteklemek için hiçbir gerçek kanıt üretilemiyorsa komplo iddialarına güvenmek için hiçbir neden yoktur (s.8)." Bu, bizi başka bir önemli noktaya getirir: Sahte tarihçiler ve tarihçiler, izleyicilerine eşit olarak davranmazlar ve veriyi farklı olarak kullanırlar. Eğer Dr. ben-Jochannan, Aristotle'ın Yunanistan ve Afrika arasında

dolaşan belirli düşüncelerden etkilendiğini ya da haberdar olduğunu ileri sürmek istiyorsa, böyle bir teoriden yana ya da ona karşı olan kanıtları inceleyebilirdi. Aslında Lefkowitz tam da bunu yapmaktadır. Ama Dr. ben-Jochannan tarihsel gerçeklerle, tarihsel çeşnilerle ilgilenmediği kadar ilgilenmemektedir, historiyoğrafinin nüanslarını öğretmeyle, bir Afro merkezci gündemi aşılacak kadar ilgilenmemektedir. Bilgi konusunda ideolojinin etkisiyle ilgili geçerli bir noktadadır, izleyicilerin tarihsel olaylar konusundaki bilgisizliği ya da ilgisizliğini harekete geçirmektedir, geçmişle ilgili birkaç tarihsel olguyu ve bir dizi ayrıksı çıkarımı eklemektedir ve sahte tarih yapmaktadır.

Tarihsel bilimler, kopyalanamaz olmanın yanı sıra bununla birlikte özel olayları bir araya getirmek ve genel hipotezleri onaylamak için bilgi kaynakları olarak geçerli olan, geçmişten gelen zengin veri tablosu içinde kök salar. Geçmiş olayları gerçekten gözlemlemek ya da denetimli deneyler yapmaktaki yeteneksizlik, uygun bir paleontoloji ya da jeoloji bilimi için engel değildir; öyleyse neden uygun bir insanlık tarihi bilimi için olsun? Anahtar, bir hipotezi test etme yeteneğidir. Geçmişten gelen veriye dayanarak, tarihçi, deneme niteliğinde bir hipotez oluşturur, sonra onu tarihsel kaynaktan gelen "yeni" veriye karşı denetler.

İşte bunun bir örneği. Bir keresinde Bozeman, Montana'da, Rockies Müzesi'nde paleontoloji müdürü olan Jack Horner'la beraber, bir dinazorun çıkarılması şansını bulmuştum. "*Dinazor Kazısı*" adlı kitabında Horner, Kuzey Amerika'da bulunan ilk dinazor yumurtalarını ortaya çıkardığı ünlü kazının iki aşamasını tanımladığı tarihsel süreci dile getiriyordu. "İlk aşama, fosilleri topraktan çıkarmaktı; ikincisi, fosillere bakmak, onları incelemek, gördüklerimize dayanarak hipotezler yapmak

ve onları kanıtlamaya ya da çürütmeye çalışmaktı (Horner ve Gorman 1988, s. 168).” Kemikleri, onları çevreleyen taştan ayırmak çok zor bir işti. Ama basınçlı kaya delgeçleri, kazmalardan dişçi aletleri ve küçük fırçalara geçtikçe, insanın kazıya devam etme isteğinin olduğu kadar, yeryüzüne çıkan kemik hızının bir fonksiyonu olarak da tarihsel yorum hızlanmaktadır. Horner, “Paleontoloji, deneysel bir bilim değildir; tarihsel bir bilimdir,” diye açıklamaktadır. “Bu, paleontologların hipotezlerini, laboratuvar deneyleriyle nadiren test edebildikleri anlamına gelir ama hâlâ onları test edebilirler (s. 168).” Nasıl?

1981’de, Horner, Montana’da, ortalama olarak otuz milyon *Maiasaurus* kemiği fosili parçası içeren, “tutucu bir tahminle on bin dinazordan oluşan bir mezarı keşfetmiş oldukları” sonucuna vardığı bir yer keşfetti (s. 128). Horner ve ekibi, otuz milyon fosil parçasını kazıp çıkarmadı. Daha ziyade, seçilmiş açık alanlardan, boyutları 1.25’e 400 metre olan bir yatakta kaç tane kemik olduğunu tahmin ettiler. Hipotez yapma bir soruyla başlamaktadır: “Böyle bir kalıntı neyi temsil edebilirdi? (s.129).” Yırtıcı hayvanların kemikleri çiğnediği konusunda hiçbir kanıt yoktur, yine de bir çoğu yarısından itibaren boylamasına kırılmıştı. Üstelik, kemiklerin hepsi -kemik kalıntıları uzunlamasına- doğudan batıya doğru yerleştirilmişti. Küçük kemikler büyük kemiklerden ayrılmıştı ve hiçbir bebek *Maiasaurus* kemiği yoktu, sadece dokuz ve yirmi üç ayak uzunluğunda olan *Maiasaurus* kemiği vardı. Buluntular, cevaplardan daha çok soruları ortaya koymuştur. Kemiklerin uzunlamasına kırılmasına ne neden olmuştur? Neden küçük kemikler büyük kemiklerden ayrılmıştır? Bu dev sürünün hepsi aynı anda mı öldürülmüştü, yoksa bu, yıllar boyu kullanılan bir ölme alanı mıydı?

Bir çamur selinin sürüyü canlı olarak gömdüğü konusundaki ilk hipotez, “en güçlü çamur selinin bile ke-

mikleri uzunlamasına kırabilmesinin anlamlı gelmemesinden... aynı şekilde çamura gömülen canlı bir hayvan sürüsünün hepsinin iskeletlerinin dağılmış olmasının da anlamlı gelmemesinden" dolayı reddedildi. Horner, hipotetik-tümdengelim yöntemini uygulayarak ikinci bir hipotezi formüle etti: "Öyle görünmektedir ki, iki katlı bir olay olmuştur, bir olayda dinazorlar ölmüştür ve ikincisinde kemikler sürüklenmiştir." Kemik yatağının bir buçuk ayak kadar üzerinde bir volkanik kül tabakası olduğundan volkanik faaliyetin sürünün ölümüyle ilişkisi olduğu görülmektedir. Tümdengelim: Fossil kemikleri sadece uzunlamasına ayrılmış olduğundan kemiklere verilen hasar, ölüme neden olan, özellikle volkanlar "Kretasin³ sonlarında Rockies dağlarında bir düzine kadar" olduğu için, volkanik bir patlama olmuş olabilecek olan olaydan çok sonra gelmiştir. Sonuç: "Bir *Maiasaurus* sürüsü, bir volkan patlamasının gazları, dumanı ve külü yüzünden öldürüldü. Ve eğer büyük bir patlama onların hepsini birden öldürdüyse o zaman çevredeki her şeyi de" leş yiyiciler ve yırtıcı hayvanlar hariç, "öldürmüş olabilirdi". Sonra belki de, bir gedik açılan bir gölden gelen, çürüyen gövdeleri aşağı sürükleyen, büyük kemikleri (daha hafif olan) küçüklerden ayıran ve onlara düzenli bir yön veren bir sel oldu. "Son olarak, bu bulamaç yatışırken kemikler dibe batarken, kül hafif olduğu için yukarıya yükselecekti." Bebek *Maiasaurus*'ler'e ne olmuştu? "Belki de volkan patladığında o senenin bebekleri hâlâ yumurtanın ya da yuvalarının içindeydi, belki de yuva yapma henüz başlamamıştı." Ama önceki mevsimin şimdi genç olacak olan bebeklerine ne oldu? Horner, "herkes bu dinazorların her sene yavru yapıp yapmadığını kesin olarak bilmediğini," itiraf etmektedir (s. 129-133).

---

³ İkinci zamanın sonu. (Ç. N.)

Fosiller kayalık örtülerinden kurtarılrken kazının ilk aşamalarında bile, hipotetik-tümdengelim yöntemi sürekli olarak uygulanmaktadır. Horner'ın kampına vardığımda, adamlarına emirler yağdıran, tümüyle sponsorların yönettiği bir kazının meşgul yöneticisini bulmayı umuyordum. 140 milyon yıl yaşında bir *Apatosaurus*'dan gelen bir servikal omurganın karşısında ayak ayak üstüne atmuş oturan ve bunu ne yapacağını düşünen sabırlı bir tarih bilimcisiyle karşılaştığımda şaşırdım. Kısa süre sonra yerel bir gazeteden bir gazeteci geldi (hiç kimse dikkat etmediği için sıradan bir olay olduğu açıktı) ve Horner'a, bu keşfin dinazorların tarihi için ne anlama geldiği konusunda sorular sordu. Bu, onun teorilerinin herhangi birini değiştirdi mi? Kafa neredeydi? Bu yerde bir gövdeden başka bir şey var mıydı? Ve bunun gibi şeyler. Horner'ın cevapları dikkatli bilim adamlarınıninkiyle uyumluydu: "Henüz bilmiyorum.", "Beni heyecanlandırdı.", "Daha fazla kanıt gereksinmemiz var.", "Bekleyip görmemiz gerekiyor."

Bu, tarihsel bilimin en iyisiydi. Örneğin, sert kayadan başka bir şey çıkmadan ve benim kayanın içindeki kemiği görmekteki yeteneksizliğimle geçen iki uzun gündün sonra, hazırlayıcılardan biri, benim atmak üzere olduğum kayanın, bir kaburga kemiği parçası gibi görünen bir kemik parçası olduğunu işaret etti. Eğer o bir kaburgaysa, *o zaman* kemik, üzerindeki fazlalıklar yontulduğunda, yine kaburga şeklini almalıydı. Aniden sol tarafı ortaya çıkana kadar bir ayak boyunca bunu yaptı. Bu, bir kaburga mıydı yoksa başka bir şey miydi? Jack kontrol etmek için geldi. "Bu, bir pelvis parçası olabilir," diye önerdi. Eğer bu bir pelvis parçasıysa, *o zaman* daha çoğu açığa çıkınca sol tarafı da aynı şekilde ortaya çıkmalıydı. Yeterince güvenilir bir şekilde Jack'in öngörüsü daha sonraki deneysel kanıtlarla onaylandı. Ve günler boyu böyle de-

vam etti. Bütün kazı, böyle hipotetik-tümdengelimci mantığa dayanıyordu. Bir anlamda tarihsel bilim, önceki kanıtlara dayanan öngörüler, sonraki kanıtlarla onaylandığı ya da reddedildiği zaman deneysel hâle geliyordu. İster kemikler ister mektuplar olsun tarihsel kazılar yapmak, bir hipotezi test etmek için ileri sürmekle ilgilenen bilim adamlarının deneysel sürecidir.

Paleontolojik kanıtlarla insani tarih kanıtları arasında farklar olduğunu belirtmem gerek. Önceki, daha çok -tamamen fiziksel, doğal ve doğa yasalarının şimdi ve geçmişte nasıl uygulandığını tahmin ederek yorumlanan- birinci derecede kanıttır. İkincisi -tipik olarak kanuta ekleme, silme ve değişiklik yapan çok seçici insanlar tarafından yazılmış belgeler olan- ikinci derece kanıttır. Tarihçiler, tarihsel kanıtlardaki boşluğun çoğunlukla, insanların onları ilgilendiren ve o zaman önemli olduğunu düşündükleri şeyler konusunda yazmış oldukları gerçeğiyle ilgili olduğunu kabul etmek için tarihsel kanıtlara, arkeolojik ya da paleontolojik kanıtlardan daha farklı davranmayı öğrenmişlerdir. Doğa, toplumsal olarak sınırdaki insanların kaydını silmez. Yine de bilim tarihçisi Frank Sulloway'ın tartışmaya yol açan 1996 tarihli *"İsyan Etmek İçin Doğmuş"* adlı kitabında göstermiş olduğu gibi, tarihsel hipotezler test edilebilir (Sulloway'ın modelinin tartışması için bölüm 16'ya bakın). Örneğin, geçen yüz yıl için tarihçiler, toplumsal sınıfın ve toplumsal sınıf çatışmasının hem siyasi hem de bilimsel devrimlerin arkasındaki itici güçler olduğu konusunda hipotezler geliştirmişlerdir. Sulloway, düzinelerce devrimdeki binlerce bireyi toplumsal sınıflarına göre kodlayarak ve sonra devrimlerdeki karşıt taraflar konusunda toplumsal sınıflarda gerçekten önemli farklılıklar olup olmadığını görmek için istatistiksel analizler yaparak, bu Marksist hipotezi test etmiştir. Olmadığı ortaya çıkmaktadır. Marks hatalıydı ama

bilim eğitimi alan bir tarihçinin bu gerçeği keşfetmesi için basit bir tarih deneyi yapması gerekiyordu.

Bilim Nasıl Değişir?

Bilim, sahte bilimden ve tarih, sahte tarihten sadece kanıt ve inandırıcılık açısından değil ama değişme şekli açısından da farklıdır. Bilim ve tarih, giderek artıcı ve ilerleyicidir, öyle ki yeni gözlemlere ve yorumlara dayanan dünyamızın ve geçmişimizin bilgilerini iletmeye ve arılaştırmaya devam ederler. Sahte tarih ve sahte bilim eğer tamamen değişirlerse, temel olarak kişisel, siyasi ya da ideolojik nedenlerle değişirler. Ama bilim ve tarih *nasıl* değişir?

Bilimin nasıl değiştiği konusunda en yararlı teorilerden biri, Thomas Kuhn'un (1962) "paradigma değişikliği" kavramıdır. Paradigma, bir çağın -bir alanda çalışan bilim adamlarının çoğunluğu tarafından kabul edilen- "normal bilimini" tanımlar ve bir değişiklik (ya da devrim) yeterince dönek ya da aykırı bilim adamı, var olan paradigmayı yıkmak için yeterli kanıtı ya da yeterli gücü kazandığı zaman olabilir. "Güç", bilimin sosyal ve siyasi yönlerinde görünür hâle getirilir: belli başlı üniversitelerde araştırma ve profesyonel pozisyonlar, para sağlayan araçlarda etkinlik, gazete ve toplantılarda denetim, saygın kitaplar ve bunun gibi şeyler. Bir paradigmayı, *bilimsel bir topluluğun hepsi değil ama pek çoğu tarafından paylaşılan, gözlemlenen ya da sonuç çıkarılan, geçmişteki ya da günümüzdeki olguları tanımlamak veya yorumlamak için tasarlanan ve reddetmeye ya da onaylamaya açık olan test edilebilir bir bilgi gövdesi kurmayı amaçlayan bir model* olarak tanımlıyoruz. Başka bir deyişle, bir paradigma, çoğunluğun bilimsel düşüncesine hakim olur ama -eğer yeni paradigmalar

eski paradigmalarnın yerini alacaksa gerekli olduğu gibi-zamanın pek çoğunda rakip paradigmalarla aynı anda var olur.

Bilim filozofu Michael Ruse, "*Darwinci Paradigma* (1989)" adlı eserinde kelimenin en az dört kullanımını tanımlıyordu:

1. "(Gerçekten böyle olsa da olmasa da) paylaşılan bir bakış açısına sahip olduklarını hissederek ve bir ölçüye kadar kendilerini diğer bilim adamlarından ayırarak bir araya gelen bir grup insana" yoğunlaşarak, *sosyolojik* olarak (s. 124-125). Psikolojideki Freudçu psikoanalistler, bilimin sosyolojik bir paradigma tarafından yönlendirilen iyi bir örneğidir.

2. Paradigma içindeki bireylerin tam olarak dünyayı paradigma dışındakilerden farklı gördüğü yerde *psikolojik* olarak. Hepimiz algı deneylerindeki, bir tanesinin algılanmasının diğerinin algılanmasını engellediği, yaşlı kadın/genç kadın değişim şekli gibi geri alınabilir şekilleri görmüşüzdür. Bu özel algılama deneyinde, deneklere kuvvetli bir "genç kadın" şeklini belirsiz bir şeklin izlediği biçimde sunmak, her zaman genç kadının algılanmasına neden olur, kuvvetli bir "yaşlı kadın" şeklini belirsiz bir şeklin izlediği biçimde sunmak %95 oranında yaşlı kadının algılanmasına neden olur (Leeper 1935).

Aynı şekilde, bazıları onu aslında kültürün sonucu ve vazgeçilebilir olarak görürken, bazı araştırmacılar insanlarda saldırganlığı aslında biyolojik olarak doğuştan ve temel olarak görmektedir. Araştırmalarını bu görüşlerden birini ya da diğerini kanıtlamaya yoğunlaştıranlar psikolojik bir paradigma tarafından yönlendirilerek bilim yapıyor olacaktı: İki görüş de desteğe sahipti ama hangisine daha fazla inanılacağına seçimi psikolojik faktörler tarafından etkilenmektedir.

3. Araştırma teknikleri, sorunlar ve çözümler hipotezler, teoriler ve modeller tarafından belirlendiği için "insanın bilim yapma yollarının paradigmaya bağlı olduğu" yerde *Epistemolojik* olarak. Kafatasındaki çıkıntıları ölçmek için frenolojik araçları geliştirmeye yönelik bir frenoloji teorisi, epistemolojik bir paradigma tarafından yönlendirilen bilimin bir örneği olacaktır.

4. En derin anlamıyla "olan şeyin kesinlikle inandığınız paradigmaya bağlı olduğu yerde *ontolojik* olarak. Priestley'e göre, tam olarak oksijen diye bir şey yoktu... Lavoisier'in durumunda, o sadece oksijene inanmakla kalmıyordu: Oksijen vardı (s. 125-126)." Aynı şekilde, Georges Buffon ve Charles Lyell'a göre, bir toplumdaki çeşitlilikler, sadece orijinal olarak yaratılmış olan çeşitten sapmalardı; doğa, türlerin özünü korumak için onları eliyordu. Charles Darwin ve Alfred Russel Wallace için çeşitlilikler evrimci değişimin anahtarıydı. Her görüş farklı bir ontolojik paradigmaya dayanıyordu: Buffon ve Lyell, çeşitlilikleri evrimci makineler olarak göremiyorlardı çünkü onlar için evrim yoktu; Darwin ve Wallace, çeşitlilikleri sapma olarak görmüyorlardı çünkü sapmanın evrimle ilgisi yoktu.

Benim paradigma tanımım, *sosyolojik*, *psikolojik* ve *epistemolojik* kullanımları kapsar. Ama onu tümüyle *ontolojik* yapmak, onaylama için hiçbir dış kaynak olmadığından herhangi bir paradigmanın, herhangi başka bir paradigma kadar iyi olduğu anlamına gelecekti. Çay yaprağı okuma ve ekonomik tahmin, koyun ciğerleri ve meteorolojik haritalar, astroloji ve astronomi, hepsi eşit olarak gerçeği ontolojik bir paradigma altında belirler. Bu, yanlış bile değildir. Saçmadır. Ekonomistler ve meteorologlar için geleceği tahmin etmek ne kadar zor olsa da, onlar yine de bu konuda çay yaprağı okuyucularından ve koyun

ciğeri kâhinlerinden daha iyidirler. Astrologlar, bir yıldızın iç işleyişini açıklayamazlar, çarpışan galaksilerin sonucunu tahmin edemezler ya da Jüpiter'e giden bir uzay aracının rotasını çizemezler. Astronomlar, doğanın kendisinin kaba gerçekleri karşısında sürekli olarak düzeltilen bilimsel bir paradigmanın içinde işlem yapmaları basit gerçeğinden dolayı bunları yapabilirler.

Bilim ilericidir çünkü paradigmaları deney, onaylama ve saptırma yoluyla kazanılan artan bilgiye dayanır. Sahte bilim, bilim dışı, batıl inanç, efsane, din ve sanat ile ricici değildir çünkü geçmişin üzerine inşa edilen bilginin birikimine izin veren amaçlara ya da mekanizmalara sahip değildirler. Onların paradigmaları, diğer paradigmalara ne yer değiştirir ne de birlikte var olur. Artma anlamında ilerleme, onların amacı değildir. Bu bir eleştiri değil sadece bir gözlemdir. Sanatçılar, seleflerinin tarzları üzerinde gelişmezler; onlar yeni tarzlar icat ederler. Rahipler, hahamlar ve vaizler, ustalarının söylemleri üzerinde gelişmeye çabalamazlar; onlar tekrar ederler, yorumlarlar ve onlara öğretirler. Sahte bilimciler, seleflerinin hatalarını düzeltmezler; onları sürdürürler.

O zaman artan değişiklikle, bir paradigma değiştiği zaman bilim adamlarının tüm bilimi terk etmediklerini kastediyorum. Daha çok, yeni özellikler eklendikçe ve yeni yorumlar yapıldıkça paradigmada yararlı kalan şeyler korunur. Albert Einstein, fizik ve kozmolojiye yaptığı katkıları dile getirirken bu noktayı vurguluyordu: "Yeni bir teori yaratmak, eski bir ambarı yıkmak ve onun yerine bir gökdelen dikmek gibi bir şey değildir. Bu, daha çok bir dağa tırmanmak, yeni ve daha geniş bir görüş kazanmak, başlama noktamız ve onun zengin çevresi arasında beklenmedik ilişkiler keşfetmek gibidir. Ama başladığımız nokta daha küçük görünse ve yukarıya doğru olan maceralı yolumuzdaki engelleri aşarak kazanmış olduğu-

muz geniş görüşümüzün küçük bir parçasını oluştursa bile hâlâ vardır ve görülebilir (Weaver'da 1987, s.133).” Darwin, özel yaratılış teorisinin yerine doğal seçme yoluyla evrimi koymuş olsa bile daha önce gelenlerin çoğu - Linnean sınıflandırması, tanımlayıcı jeoloji, karşılaştırmalı anatomi ve bunun gibi şeyler- yeni teoride korundu. Değişen, bu çeşitli alanların tarih yoluyla birbirlerine nasıl bağlandıklarıydı - evrim teorisiydi. Artan büyüme ve paradigmasal değişiklik vardı. Bu, *zaman içindeki yararlı özelliklerin korunduğu ve yararsız özelliklerin terk edildiği, test edilebilir bilginin reddedilmesi ya da onaylamasına dayanan bir bilgi sisteminin giderek artan büyümesi* olarak tanımlanan bilimsel ilerlemedir.

Bilimin Zaferi

Bilimi ilerici olarak tanımlamama rağmen, bilimsel yöntem tarafından açığa çıkarılan bilginin tamamen kesin olup olmadığını bilmenin olanaklı olmadığını kabul ediyorum çünkü dışarıda Gerçeği görebileceğimiz hiçbir yerimiz -hiçbir Arşimetçi noktamız- yok. Bilimin içine gömülü olduğu kültür tarafından ağır bir şekilde etkilendiği ve bilim adamlarının hepsinin onları doğa konusunda belirli bir şekilde düşünmeye yönlendiren ortak bir ön yargıyı paylaşabileceği konusunda sorun yoktur. Ama artan anlamda bu, bilimin ilerici yapısından herhangi bir şeyi geri almaz.

Bunu göz önüne alırsak filozof Sydney Hook, sanatlar ve bilimler arasında ilginç bir karşılaştırma yapmaktadır: “Raphael’in “Sistine Madonması” Raphael olmadan, Beethoven’in sonat ve senfonileri Beethoven olmadan hayal edilemez. Diğer yandan, bilimde herhangi bir bilim adamının başarılarının pek çoğunun, alanda ça-

lişan diğer bireyler tarafından elde edilmiş olması oldukça olanaklıdır (1943, s.35).” Bunun nedeni, temel hedeflerinden biri ilerleme olan bilimin (ona ender olarak ulaşılsa da) nesnel yöntemler yoluyla uzlaşma aramasıdır. Sanatlar, duyguların kışkırtılmasını ve öznel araçlar yoluyla yansımayı arar. Çaba ne kadar öznel olursa o kadar kişisel hâle gelir ve bu yüzden başka birinin üretmesi olanaksız değilse bile zordur. Uğraş ne kadar nesnel olursa, başka birisinin başarıyı taklit etmesi o kadar olası olacaktır. Bilim, aslında, doğrulama için aynısının yapılmasına dayanır. Darwin’in doğal seçme teorisi, başka bir bilim adamının da aklına gelmiş olabilirdi -ve aslında aynı anda Alfred Russel Wallace’ın aklına geldi- çünkü bilimsel süreç deneysel olarak kanıtlanabilir.

Sanayileşmiş Batı’da, bilimsel ve teknolojik ilerlemeye verilen önem Batı kültürlerini derinden etkilemiştir – o kadar çok ki biz şimdi bir kültürü, eğer bilim ve teknolojinin gelişmesini destekliyorsa ilerici olarak tanımlamaktayız. Bilimde, bilim adamları topluluğu tarafından test edilebilir bilginin onaylanması ya da reddedilmesi yoluyla yararlı özellikler korunur ve yararlı olmayan özellikler terk edilir. Bilimsel yöntem, bu yolla ilerici olmak için kurulmuştur. Teknolojide, tüketici halk tarafından teknolojilerin reddedilmesi ya da kabul edilmesine dayalı olarak yararlı özellikler korunur ve yararlı olmayan özellikler terk edilir. O zaman teknolojiler de ilerici olmak için kurulmuştur. Kültürel eğilimler (sanat, efsane, din), bilim ve teknolojide bulunan kendi toplulukları içinde veya halk tarafından kabul ya da reddedilme gibi bazı özellikleri gösterebilir ama hiçbirisi temel hedefleri olarak geçmişe minnettarlık yoluyla artan büyümeye sahip değildir. Ama Sanayileşmiş Batı’da kültür, yeni bir dış görünüşe bürünmüştür: *O, temel hedef olarak kültürel eğilimlerin ve insan eliyle yapılan ürünlerin birikimine sahiptir ve bilim ile*

teknolojinin gelişmesine yardım etmek için gerektiği kadar kültürel eğilimleri ve insan eliyle yapılan ürünleri kullanır, göz ardı eder ve onlara döner. Herhangi bir mutlak anlamda, mutluluğu gelişmeyle ya da gelişmeyi mutlulukla eşit sayamayız ama mutluluğu bir dizi bilgi ve insan eliyle üretilen üründe bulan, yeniliği ve değişikliği seven ve Sanayileşmiş Batı tarafından saptanan yaşam standartlarına değer veren bir birey, bilimsel ve teknolojik gelişmeyle yönlendirilen bir kültürü ilerici olarak görecektir.

Son zamanlarda *gelişme* kelimesi, "o kadar gelişmemiş olanlar" üzerinde bir üstünlüğü ima ederek, küçük düşürücü bir anlam kazanmıştır, yani onlar Sanayileşmiş Batı tarafından tanımlanan değerleri ya da yaşam standardını benimsememişlerdir çünkü onlar bilim ve teknolojinin gelişmesini desteklemeyi ya becerememektedir ya da istememektedir. *Gelişmenin*, bu küçük düşürücü anlamı taşıdığını söylemek istemiyorum. Bir kültürün bilim ve teknolojiyi izleyip izlememesi, bir kültürü başka birinden daha iyi ya da bir yaşam biçimini başka birinden daha ahlaki veya bir insanı başka bir insandan daha mutlu yapmaz. Bilim ve teknolojinin bir çok kısıtlaması vardır ve onlar iki tarafı keskin kılıçlardır. Bilim, modern dünyayı yapmıştır ama aynı zamanda onu yapmamış da olabilirdi. Fizik bilimlerindeki ilerlemelerimiz bize, plastikleri ve plastik patlayıcıları, arabaları ve tankları, süpersonik ulaşım araçlarını ve B-1 bombardıman uçaklarını vermiştir; onlar aynı zamanda insanı aya çıkarmış ve füzeleri silolara koymuştur. Daha hızlı ve daha uzağa yolculuk yapıyoruz; ama yıkıcı araçlarımız da öyle. Tıptaki ilerlemeler bizim, atalarımızın sadece 150 yıl önce yaşadığından iki misli daha fazla yaşamamızı sağlar ve şimdi bizim buna uygun bir üretim fazlası çözümümüz olmaksızın, potansiyel bir yok edici nüfus fazlası sorunumuz var. Antropoloji ve kozmolojideki keşifler, bizim, türlerin

kökenini ve evrenin işleyişini anlamamızı sağlamıştır. Ama bir çok insan için, bu anlayışlar ve buna uygun olan ideolojileri kişisel ve dinsel inançların aşağılanmasıdır ve huzurlu var olan duruma karşı kışkırtıcı bir tehdittir. Bilimsel ve teknolojik gelişmemiz tarihte ilk defa bize, kendi türümüzün yok edilmesine neden olan bir çok yöntem vermiştir. Bu, ne iyidir ne de kötüdür. Bu sadece, giderek artan bir bilgi sisteminin sonucudur. Ama kusurlu olsa da bilim şu an, onun yapmasını istediğimiz şeyi yapması için sahip olduğumuz en iyi yöntemdir. Einstein'ın gözlemlediği gibi, "Uzun yaşamım boyunca tek bir şey öğrenmişim: Gerçekle karşılaştırıldığında tüm bilimimiz ilkel ve çocuksudur – ve yine de o, sahip olduğumuz en değerli şeydir."

-3-

Düşünce Nasıl Yanlış Yön Gider

Bizi Saçma Şeylere İnanmaya Yönlendiren Yirmi Beş Yanlış Düşünce

1994'te NBC, "*Diğer Taraf*" isimli, doğüstü iddialarını, çeşitli sırları, mucizeleri ve bazı "saçma" şeyleri araştıran bir Yeni Çağ programı yayınlamaya başladı. Ünlü bir kuşkucu olarak birkaç kere programda görüldüm - *Diğer Taraf*'ın "diğer tarafı", eğer görebilirsenez. Birçok konuşma gösterisinde, "dengeli bir programda" yarım düzine ile bir düzine arasında inanan ve mantığın ya da karşı çıkışın sesi olarak tek başına bir kuşkucu olurdu. İdari yapımçı, program yapımçılarından bir çoğu ve hatta sunucu, gözlemedikleri inançların çoğu konusunda şüpheli olsalar da *Diğer Taraf* farklı değildi. Kurt adamlar konusunda, İngiltere'den bir adam getirdikleri bir program yaptım. Gerçekten biraz kurt adam filmlerinde görüldüklerinize benziyordu -büyük, gür favoriler ve oldukça sivri kulaklar- ama onunla konuştuğum zaman onun gerçekten bir kurt adam hâline geldiğini hatırlamadığını buldum. Bu deneyimi hipnoz altında anımsıyordu. Düşünce-me göre, o, ya hipnozcu tarafından bu düşüncenin yerleş-

tirildiği ya da adam tarafından bu düşün kurulduğu bir hatalı bellek olayıydı.

Başka bir program astroloji konusundaydı. Yapımcılar Hindistan'dan, tüm teknik dille birlikte çizimler ve haritalar kullanarak bunun nasıl işlediğini açıklayan ciddi, profesyonel bir astrolog getirdi. Ama o çok ciddi olduğu için sonunda, film yıldızlarının yaşamları konusunda her çeşit varsayımda bulunan bir Hollywood astrologuna yer verdiler. Aynı zamanda izleyicilerden birkaçı için de bazı okumalar yaptı. Genç bir bayana, erkeklerle uzun süreli ilişkiler kurmakta sorunları olduğu söylendi. Arada o, bana, on dört yaşında olduğunu ve buraya televizyon programlarının nasıl yapıldığını görmek için lise-deki sınıfıyla beraber geldiğini söyledi.

Düşünceme göre mucizelere, canavarlara ve sırlara inananların pek çoğu şakacılar, hilekâr sanatçılar ya da çılgınlar değildir. Pek çoğu, normal düşünceleri bir şekilde yanlış yöne gitmiş olan normal insanlardır. 4, 5 ve 6. bölümlerde psişik gücü, bilincin değişen durumlarını ve uzaylıların insan kaçırmasını ayrıntılı olarak tartışacağım ama bu kitaptaki birinci bölümümüze, herhangi bir kişiyi saçma şeylere inanmaya yönlendirebilen yirmi beş yanlış düşünceye bakarak sürdürmek istiyorum. Onları, her birindeki belirli yanlış düşünceleri ve sorunları listeleterek, dört gruba ayırmıştım. Ama düşüncenin doğru yola gidebileceği konusunda bir doğrulama olarak, "Hume'un Özdeyişi" dediğim şeyle başlıyorum ve "Spinoza'nın Hükümü" dediğim şeyle kapatıyorum.

Hume'un Özdeyişi

Kuşkucular, "*İnsan Anlayışı Konusunda Bir Soruşturma*" adlı eseri, kuşkucu analizde bir klasik olan İskoç

filozof David Hume'a (1711-1776) çok şey borçludur. Eser ilk olarak Londra'da 1739'da yazarın adı verilmeden, "*İnsan Doğası Konusunda Bir Tez*" adıyla yayınlandı. Hume'un sözleriyle, "bağnazlar arasında bir mırılıya bile neden olacak bir üne ulaşmadan basında ölü doğdu." Hume, kendi yazı stilini suçladı ve el yazmasını 1740'ta yayınlanan "*İnsan Doğası Konusunda Bir Tezin Özeti*" adıyla ve sonra 1748'de yayınlanan "*İnsan Anlayışıyla İlgili Felsefe Denemeleri*" adıyla yeniden yazdı. Eser yine ün kazanmadı, böylece 1758'de, bugün onun en büyük felsefi eseri olarak kabul ettiğimiz, "*İnsan Anlayışıyla İlgili Bir Soruşturma*" adıyla son düzenlemeyi ortaya koydu.

Hume, Rene Descartes'in inanç için hiçbir "önceki" yanılmazlık kriterine sahip olmayan her şeyden kuşku-kulanma yöntemi gibi "önceki kuşkuculuk" ve Hume'un kullandığı yanılabilir duygularımızın "sonuçlarını" tanıyan ama onları mantıkla düzelten yöntem olan "sonuçtaki kuşkuculuk" arasında ayırım yapıyordu: "Akıllı bir adam inancını kanıtlara orantılar." Kuşkucu bir slogan için daha iyi kelimeler bulunamazdı.

Hatta daha önemli olan, Hume'un mucizevi iddialar konusundaki şaşmaz, diğer her şey yanıldığında analizidir. Çünkü insan görünürdeki doğaüstü ya da paranormal iddiası hiçbir ani görünür doğal açıklamaya sahip olmayan gerçek bir inananla karşılaştığı zaman Hume, kendi sözlerini tırnak içine alacak ve onlara özdeyiş diyecek kadar önemli olduğunu düşündüğü bir düşünceyi ileri sürüyordu:

Basit sonuç "yanlış olması, kanıtlamaya çalıştığı gerçekten daha mucizevi olan çeşitten bir tanıklık değilse, hiçbir tanıklığın bir mucizeyi kanıtlamak için yeterli olmamasıdır (ve bu dikkatimize değer bir genel özdeyiştir)."

Herhangi bir kişi bana, yaşama dönen ölü bir adam gördüğünü anlattığı zaman hemen kendi kendime bu kişinin ya kandırılmış ya da kandırılmış olmasının veya anlattığı olayın gerçekten olmuş olmasının daha olası olup olmadığını düşünürüm. Bir mucizeyi diğeriyle karşılaştırırım; keşfettiğim üstünlüğe göre kararımı açıklarım ve her zaman daha büyük olan mucizeyi reddederim. Eğer tanıklığının yanlışlığı onun anlattığı olaydan daha mucizevi olacaksa; o zaman ve o zaman gelmeden önce değil, benim inancıma ya da düşünceme hükmediyor gibi görünebilir ([1758] 1952, s.491).

Bilimsel Düşüncedeki Sorunlar

1. Teori Gözlemleri Etkiler

İnsanın fiziksel dünyayı anlama araştırmasında, fizikçi ve Nobel ödüllü Werner Heisenberg, "gözlemlediğimiz doğanın kendisi olmadığı ama bizim sorgulama yöntemimize açık olan doğa olduğu," sonucuna varıyordu. Kuantum mekaniğinde bu kavram, kuantum hareketinin "Kopenhag yorumu" olarak formüle edilmiştir: "Bir olasılık fonksiyonu, belirli bir olayı önermez ama sistemin yalıtımıyla bir ölçüm işe karışana ve tek bir olay gerçekleşene kadar olası olayların süremini tanımlar (Weaver'da 1987, s.412)." Kopenhag yorumu, teori ve gerçek arasındaki bire bir ilişkiyi eler. Teori kısmen gerçeği oluşturur. Kuşkusuz gerçek gözlemciden bağımsız olarak var olur ama bizim gerçek algılarımız onu incelememizi çerçeveleyen teorilerden etkilenir. Bu yüzden filozoflar bilime, *teoriyle yüklü* derler.

Teorinin gerçeğin algılanmasını biçimlendirmesi, sadece kuantum fiziği için değil ama dünyanın tüm gözlemlenme şekilleri için de doğrudur. Columbus Yeni Dünya'ya vardığında, Asya'da olduğuna dair bir teorisi

vardı ve Yeni Dünyayı bu şekilde algılamak için devam etti. Tarçın, çok değerli bir Asya baharatıdır ve tarçın gibi kokan ilk Yeni Dünya bitkisinin o olduğu açıklandı. Batı Indy'deki güzel kokulu gumbo-limbo ağacıyla karşılaştığında, bunun Akdeniz'deki sakız ağacına benzeyen bir Asya baharatı olduğu sonucuna vardı. Bir Yeni Dünya cevizi, Marco Polo'nun Hindistan cevizi tanımıyla eşleştirdi. Hatta Colombus'un doktoru, adamlarının bulduğu bazı Karayip köklerine dayanarak Çin ravendini bulmuş olduğunu bile açıkladı. Colombus, dünyanın yarısı kadar uzakta olsa da bir Asya teorisi Asya gözlemlerini üretti. Teorinin gücü işte budur.

2. Gözlemci Gözleneni Değiştirir

Fizikçi John Archibald Wheeler şunu belirtiyordu: "Elektron kadar küçük bir nesneyi gözlemlemek için bile [bir] fizikçi camı kırmalıdır. İçeriye ulaşmalıdır. Seçilmiş ölçme araçlarını kurmalıdır... Üstelik ölçüm, elektronun durumunu değiştirir. Ondan sonra evren hiçbir zaman aynı olmayacaktır (Weaver'da 1987, s. 427)." Başka bir deyişle, bir olayı araştırma eylemi onu değiştirebilir. Sosyal bilimciler çoğunlukla bu olguyla karşılaşır. Antropologlar, bir kabileyi araştırdıkları zaman üyelerin davranışlarının bir yabancı tarafından gözlemlendikleri olgusundan dolayı değişebileceğini bilirler. Bir psikoloji deneyindeki denekler, hangi deneysel hipotezlerin test edilmekte olduğunu bilirlerse davranışlarını değiştirebilirler. Psikologların görünmez ve çift-görünmez kontroller kullanmalarının nedeni budur. Böyle kontrollerin olmaması, paranormal güçlerin testlerinde çoğunlukla görülür ve sahte bilimlerde düşüncenin yanlış yöne gitmesinin klasik yollarından biridir. Bilim, gözlemcinin gözlemlenen üzerin-

deki etkilerini en aza indirmeye çalışır ve kabul eder; sahte bilim bunu yapmaz.

3. Araç Gereç Sonuçları Oluşturur

Bir deneyde kullanılan araç gereç çoğunlukla sonuçları belirler. Örneğin, teleskoplarımızın boyutu, evrenin boyutu konusundaki teorilerimizi biçimlendirmiştir ve yeniden biçimlendirmiştir. Yirminci yüzyılda Edwin Hubble'ın, güney California'daki Wilson Dağı üzerindeki 60 ve 100 inçlik teleskopları ilk defa astronomlara, böylece kendi galaksimizde olduğunu düşündüğümüz nebula denen şu belirsiz nesnelere gerçekte ayrı galaksiler olduğunu kanıtlayarak, diğer galaksilerdeki tek yıldızları ayırt etmek için yeterli görme gücü sağladı. On dokuzuncu yüzyılda craniometri, zekâyı, beynin boyutu olarak tanımlıyordu ve onu bu şekilde ölçen araçlar tasarlanıyordu; bugün zekâ, belirli gelişimsel görevleri yapma yeteneği olarak tanımlanıyor ve başka bir araçla ölçülüyor; IQ testiyle. Sir Arthur Stanley Eddington, sorunu bu zekice örneklemeyle gösteriyordu:

Bir ihtiyoloğun okyanustaki yaşamı araştırdığını varsayalım. Suyu bir ağ atar ve çeşitli balıklar çıkarır. Yakaladıklarını inceleyerek, gördüklerini sistemleştirmek için bir bilim adamının alışılmış tarzında devam eder. İki genellemeye ulaşır:

(1) Hiçbir deniz yaratığı iki inçten kısa değildir.

(2) Bütün deniz yaratıklarının solungaçları vardır.

Bu örneği gerçeğe uygularsak yakalananlar, fizik bilimini oluşturan bilgi kütlelerinin ve ağ, onu elde ederken kullandığımız duyguların ve entelektüel araçların yerine geçer. Ağın atılması, gözlemlere karşılık gelir.

Bir izleyici, ilk genellenenin yanlış olduğunu söyleyerek karşı çıkabilir. "İki inçten kısa olan birçok deniz yaratığı

vardır; sadece sizin ağız onları yakalamak için ayarlanmamıştır." İhtiyolog, bu itirazı küçümseyici bir şekilde aklından çıkarır. "Ağımla yakalanamayan herhangi bir şey, kendiliğinden ihtiyolojik bilginin kapsamı dışındadır ve ihtiyolojik bilginin teması olarak tanımlanmış olan balık âleminin bir parçası değildir. Kısacası, ağımın yakalayamadığı şey balık değildir (1958, s.16)."

Aynı şekilde teleskopumun göremediği şey orada değildir ve benim testim ölçemediği şey zekâ değildir. Açıkçası galaksiler ve zekâ vardır ama onları anlama ve ölçme şeklimiz büyük ölçüde araç gerecimizden etkilenir.

Sahte Bilimsel Düşüncenin Sorunları

4. Anekdotlar Bir Bilimi Oluşturmaz

Anekdotlar -bir iddiayı desteklemek için anlatılan öyküler- bir bilimi oluşturmaz. Diğer kaynaklardan destekleyici kanıtlar ya da bir çeşit fiziksel kanıt olmadan, on tane anekdot bir taneden iyi değildir ve yüz tane anekdot, on taneden iyi değildir. Anekdotlar, yanılabilen insan öykü anlatıcıları tarafından anlatılır. Kansas, Puckerbrush' daki çiftçi Bob, açıkça aldanmaya konu olmayacak dürüst, kiliseye giden, ailesine bağlı bir adam olabilir ama bizim ıssız bir kır yolunda gece yarısı saat 03:00'te uzaylıların inmesi ve insan kaçırması konusunda bir öyküye değil bir uzay gemisi ya da uzaylı bedenleri gibi fiziksel kanıtlara gereksinmemiz vardır. Birçok tıbbi iddia da aynıdır. Mary Teyzenizin kanserinin, Marx kardeşlerin filmlerini seyrederek ya da iğdiş edilmiş horozlardan elde edilen bir ciğer özünü alarak nasıl iyileştiği konusundaki öyküler anlamsızdır. Kanser, bazı kanserlerin yaptığı gibi

kendiliğinden hafifleme sürecine girmiş olabilir; ya da yanlış teşhis konmuş olabilir; ya da, ya da, ya da... Gerek-sinmemiz olan, anekdotlar değil kontrollü deneylerdir. Tümü uygun bir şekilde teşhis edilmiş ve denk olan, kanserli 100 deneğe gereksinmemiz var. Sonra deneklerin 25 tanesinin Marx kardeşlerin filmlerini seyretmesine, 25'inin Alfred Hitchcock filmleri seyretmesine, 25'inin haberleri seyretmesine ve 25'inin de hiçbir şey seyretmemesine gereksinmemiz vardır. Sonra bu tip kanserin ortalama olarak hafifleme sürecine girme oranını çıkarmamız ve sonra gruplar arasındaki istatistiksel olarak önemli olan farklılıklar için veriyi analiz etmemiz gerekir. Eğer istatistiksel olarak önemli farklar varsa, kanser tedavisini açıklamak için bir basın konferansı düzenlemeden önce, bizimkinden ayrı olarak kendi deneylerini yürütmüş olan diğer bilim adamlarından onay almamız daha iyi olur.

5. Bilimsel Dil Bir Bilimi Oluşturmaz

Bir inanç sistemini, "yaratılış-biliminde" olduğu gibi bilimsel dil ve jargon kullanarak bilim kılığına sokmak, kanıt, deneysel test ve onaylama olmaksızın hiçbir anlam ifade etmez. Toplumumuzda bilimin böyle güçlü bir gizemi olduğu için saygınlık kazanmak isteyenler ama kanıt olmayanlar "bilimsel" görünerek ve konuşarak olmayan kanıtın etrafında son bir koşu yapmaya çalışırlar. İşte, *Santa Monica News'*daki Yeni Çağ sütunundan klasik bir örnek: "Bu gezegen, onlar için uyuklamaktadır ve daha yüksek enerji frekanslarının başlamasıyla, bilinçlilik ve tinsellik dönemleriyle uyanmak üzeredir. Sınırlama ustaları ve kutsallık ustaları, gerçeklerini açıklamak için aynı yaratıcı gücü kullanır ama her biri doğalarında olan, yankılanan titreşimi arttırarak, birisi aşağı doğru olan bir spiral içinde ve diğeri yukarı doğru olan bir spiral içinde ha-

reket eder." Nasıl oluyormuş, tekrarlayın. Bunun ne anlamı geldiği konusunda hiçbir fikrim yok ama bu, bir fizik deneyinin dil bileşenlerine sahip: "daha yüksek enerji frekansları", "aşağı ve yukarı doğru olan spiraller" ve "yankılanan titreşim." Yine de, bu sözler hiçbir anlama gemliyor çünkü onlar hiçbir kesin ve işlemsel tanıma sahip değiller. Bir gezegenin daha yüksek enerji frekanslarını ya da kutsallık ustalarının yankılanan titreşimini nasıl ölçersiniz? Bu konuya gelmişken, bir kutsallık ustası nedir?

6. Cesur Cümleler Bir İddiayı Doğru Yapmaz

Bir şey, onun gücü ve doğruluğu için kocaman iddialar ileri sürülüyorsa ama destekleyici kanıt bir tavuğun dişi kadar nadirse, büyük bir olasılıkla sahte bilimdir. Örneğin, L. Ron Hubbard, "*Dianetics: Modern Akıl Sağlığı Bilimi*" adlı eserini bu cümleyle açar: "Dianetics'in yaratılması insan için, ateşin keşfiyle karşılaştırılabilecek, tekerleğin ve yayın icadından daha üstün olan bir dönüm noktasıdır (Gardner'da 1952, s. 263)." Cinsel enerji gurusu Wilhelm Reich, Orgonomy teorisine, "biyoloji ve psikolojide Copernicus Devrimi"yle karşılaştırılabilecek bir devrim" diyordu (Gardner'da 1952, s. 259). Anlaşılması güç yazarlardan gelen böyle saçma iddialarla dolu olan kâğıt ve mektuplardan oluşan kalın bir dosyam var (Ona, "Her şey Teorileri" dosyası diyorum). Bazen bilim adamları da, 23 Mart 1989'da öğleden sonra saat 1:00'de, Stanley Pons ve Martin Fleischman soğuk nükleer füzyon işini yapmış olduklarını dünyaya duyurmak için bir basın konferansı yaptıkları zaman gördüğümüz gibi bu hatayı yaparlar. Gary Taubes'in soğuk füzyon fiyaskosu konusundaki, adı uygun şekilde "*Kötü Bilim* (1993)" olan mükemmel kitabı, tümüyle bu olayın anlamlarını inceler. Bir deneyle, belki

de fiziğin elli yılının yanlış olduğu kanıtlanacak ama bu deney tekrar edilene kadar ocağınızı atmayın. Alınacak ders, iddia ne kadar olağanüstü olursa, kanıtın da o kadar olağanüstü bir şekilde test edilmesinin gerekli olduğudur.

7. *Aykırılık Doğrulukla Eşit Değildir*

Onlar, Copernicus'a gülüyorlardı. Onlar, Wright kardeşlere gülüyorlardı. Evet, onlar Marx kardeşlere gülüyorlardı. Size gülünmesi, haklı olduğunuz anlamına gelmez. Wilhelm Reich kendini, topluma ayak uydurmayan, geleneksel olmayan, deha olan, yanlış anlaşılan ve haklı olduğu kanıtlanana kadar aykırı olduğu için alay edilen Peer Gynt'le karşılaştırıyordu: "Bana ne yapmış olursan ol ya da gelecekte ne yapacak olursan ol, ister beni bir deha olarak öv, ister beni bir akıl hastanesine koy, ister bana kurtarıcın olarak hayran ol, ister beni bir casus olarak as, er ya da geç gereklilik seni, benim yaşama yasalarını keşfetmiş olduğumu anlamaya zorlayacaktır (Gardner' da 1952, s.259)." Soykırım inkârının organı olan *Journal of Historical Review*'nin Ocak/Şubat 1996 sayısında, on dokuzuncu yüzyıl Alman filozofu Arthur Schopenhauer'den yapılan, uç noktalarda olanlar tarafından çoğunlukla aktarılan ünlü bir alıntı yeniden yayımlandı: "Bütün doğrular üç aşamadan geçerler. Önce onunla alay edilir. İkinci olarak şiddetle karşı çıkılır. Üçüncü olarak kanıtının kendisi olduğu kabul edilir." Ama "bütün doğrular" bu aşamalardan geçmez. Birçok doğru düşünce, alay edilmeden ya da şiddetle veya başka şekilde karşı çıkılmadan kabul edilir. Einstein'ın görecelilik teorisi, deneysel kanıtın onun haklı olduğunu kanıtladığı 1919'a kadar büyük ölçüde göz ardı edildi. Onunla alay edilmedi ve hiç kimse onun düşüncelerine şiddetle karşı

çıkmadı. Schopenhauer'in alıntısı sadece, "Bakın, ben haklı olmalıyım," demek amacıyla alay edilen ya da şiddetle karşı çıkılanlar için bir akılcılaştırma, süslü bir yoldur. Ama öyle değildir.

Tarih, emsallerine rağmen çalışan ve kendi çalışma alanlarının doktrinlerinin yüzeyinden uçup giden yalnız bilim adamlarının öyküleriyle doludur. Onların pek çoğunun hatalı olduğu ortaya çıktı ve onların adlarını anımsamıyoruz. Bir bilimsel gerçeği savunmak için işkençe aletleri gösterilen her Galileo için, "gerçekleri" hiçbir zaman diğer bilim adamlarıyla bir araya toplanmaktan geçmeyen bin (ya da on bin) tane bilinmeyen kişi vardır. Bilimsel topluluğun her hayalî iddiayı, özellikle de birçoğu mantıksal olarak tutarsızsa, test etmesi beklenemez. Eğer bilim yapmak istiyorsanız, bilim oyununu oynamayı öğrenmeniz gerekir. Bu, alanınızdaki bilim adamlarını tanımayı, meslektaşlarınızla gündelik olarak veri ve düşünce alışverişi yapmayı ve sonuçları resmî olarak konferans bildirilerinde, dikkatle incelenen dergilerde, kitaplarda ve benzer yerlerde sunmayı içerir.

8. Kanıtın Yüğü

Kim, neyi, kime kanıtlamalıdır? Olağanüstü iddiayı ileri süren kişi, uzmanlara ya da topluluğa kendi inancının büyük ölçüde, neredeyse başka herkesin kabul ettiğinden daha geçerli olduğunu kanıtlama yükünü taşır. Düşüncenizin işitilmesi için kulis yapmanız gerekir. Sonra her zaman desteklemiş oldukları iddiadan çok, sizin iddianızı desteklemeleri için çoğunluğu ikna edebilmek amacıyla uzmanları kendi tarafınıza çekmelisiniz. Son olarak, siz çoğunluğa katılınca, kanıt yükü, sıra dışı iddiasıyla size meydan okumak isteyen grubun dışındaki kişiye geçer. Evrimciler, Darwin'den sonra yarım yüzyıl

boyunca kanıt yükünü taşıdı ama şimdi kanıt yükü yaratılışçılardadır. Evrim teorisinin neden yanlış olduğu ve yaratılışçılığın neden doğru olduğunu göstermek yaratılışçıların görevidir ve evrimi savunmak evrimcilerin görevi değildir. Soykırımın olmadığını kanıtlamak için kanıt yükü, Soykırım inkârcılarının üzerindedir, bunun olduğunu kanıtlamak için Soykırım tarihçilerinin üzerinde değildir. Bunun açıklaması, kanıt dağlarının hem evrimin hem de Soykırımın gerçek olduğunu kanıtlamasıdır. Başka deyişle, kanıtı sahip olmak yeterli değildir. Diğerlerini kanıtınızın geçerliliği konusunda ikna etmeniz gerekmektedir. Ve siz, dışarıdaki bir kişi olduğunuz zaman, bu doğru ya da yanlış oluşunuza bakmaksızın, sizin ödediğiniz bedeldir.

9. Dedikodu Gerçeğe Eşit Değildir

Dedikodular, "bir yerde... olduğunu okudum" ya da "birinden... olduğunu duydum" diye başlar. "...olduğunu biliyorum" demek, kişiden kişiye yayıldıkça, dedikodu gerçek hâlini alır. Dedikodular kuşkusuz doğru *olabilir* ama genellikle değildirler. Ama büyük öyküler hâline gelirler. Amerika'da, sevgililerin gittiği ıssız yollara dadanan, protez bir kancası olan, kaçak bir deli ile ilgili "gerçek bir öykü" vardır. Arabasından ceketiyile birlikte kaybolan bir otostopçuyu arabasına alan bir şoförün olduğu, "Kaybolan Otostopçu" efsanesi vardır; daha sonra o yöredeki kişiler şoföre, otostopçu kadının geçen sene aynı gün ölmüş olduğunu anlatırlar ve sonunda ceketini onun mezarının üzerinde bulur. Böyle öyküler hızla yayılır ve hiç bitmez.

Caltech bilim tarihçisi Dan Kevles, bir keresinde bir gece toplantısında uydurma olduğundan şüphelendiği bir öykü anlattı. İki öğrenci, bir kayak yolculuğundan

son sınavlarına girmek için zamanında dönmediler çünkü önceki günün faaliyetleri geceye uzamıştı. Profesörlerine lastiklerinin patladığını söylediler, böylece ertesi gün onlara son bir bütünleme sınavı yaptı. Öğrencileri ayrı odalara koyarak sadece iki soru sordu: (1) "5 puanlık, suyun kimyasal formülü nedir?" (2) "95 puanlık, patlayan hangi lastik?" Akşamki konuklardan iki tanesi daha benzer bir öykü işitmişti. Ertesi gün öyküyü öğrencilerime tekrarladım ve vurucu yere gelmeden önce üç tanesi aynı anda bağırıldılar, "Patlayan hangi lastik?" Şehir efsaneleri ve inatçı dedikodular her yerde vardır. İşte bazıları:

- Dr. Pepper'in gizli karışımı kuru erik suyudur.
- Bir kadın kazayla fino köpeğini mikro dalga fırında kurutarak öldürdü.
- Paul McCartney öldü ve yerine bir benzeri geçti.
- New York Kenti'nin lağımalarında büyük timsahlar yaşamaktadır.
- Aya iniş sahtedir ve bir Hollywood stüdyosunda filme çekilmiştir.
- George Washington'un tahta dişleri vardı.
- *Playboy* dergisinin kapağındaki "P'nin" içindeki yıldızların sayısı, yayıncı Hugh Hefner'in kaç defa orta sayfa güzeliyle seks yaptığını göstermektedir.
- Bir uçan daire New Mexico'da düştü ve uzaylıların cesetleri Hava Kuvvetleri tarafından gizli bir depoda saklanıyor.

Kaç tanesini işitmiştiniz ...ve inanmıştınız? Şimdiye kadar bunların hiçbirisi onaylanmamıştır.

10. Açıklanmayan Anlaşılması Güç Olan Değildir

Birçok insan eğer *onlar* birşeyi açıklayamıyorlarsa bunun anlaşılması güç bir şey ve bu nedenle doğaüstünün gerçek bir sırrı olması gerektiğini düşünmeye yetecek kadar kendilerinden emindirler. Amatör bir arkeolog, piramitlerin nasıl inşa edildiğini ortaya çıkaramadığı için onların uzaylı yaratıklar tarafından inşa edilmiş olması gerektiğini açıklamaktadır. Daha mantıklı olanlar bile en azından eğer *uzmanlar* bir şeyi açıklayamıyorsa, onun anlaşılması güç olduğunu düşünürler. Kaşıkları bükme, ateşte yürüme ya da zihinsel telepati gibi ustalıkların, çoğunlukla doğaüstü ya da mistik bir yapıda olduğu düşünülür çünkü pek çok insan onları açıklayamaz. Onlar açıklandığı zaman, pek çok insan, "Evet, kuşkusuz," ya da "Bir defa görünce açık hâle geliyor," diye cevap verirler. Ateşte yürüme dikkate değer bir olaydır. İnsanlar sonsuz bir şekilde acı ve sıcaklık üzerindeki doğaüstü güçler ya da acıyı engelleyen ve yanmayı önleyen esrarengiz beyin kimyasalları konusunda kuramlar yürütür. Basit açıklama, hafif ve yumuşak kömürlerin ısıyı tutma kapasitelerinin düşük olması, hafif ve yumuşak kömürlerden ayağınıza ısı iletiminin çok zayıf olmasıdır. Kömürlerin üzerinde fazla durmadığınız sürece yanmazsınız (450°F olan bir fırındaki keki düşünün. Hava, kek ve tepsinin tümü 450°F'dir ama sadece metal tepsi elinizi yakacaktır. Hava, çok düşük ısı kapasitesine ve aynı zamanda düşük iletkenliğe sahiptir, bu yüzden elinizi fırının içinde keke ve tepsiyeye dokunacak kadar uzun süre tutabilirsiniz. Kekin ısı kapasitesi havadan çok daha yüksektir ama düşük iletkenliğe sahip olduğu için ona, yanmadan kısa süre dokunabilirsiniz. Metal tepsi, keke benzer bir ısı kapasitesine ama yüksek bir iletkenliğe de sahiptir. Eğer

ona dokunursanız yanarsınız.). İşte bu yüzden sihirbazlar sırlarını anlatmazlar. Numaralarının pek çoğu, ilke olarak (birçoğunu uygulamak son derece zor olsa bile) göreceli olarak basittir ve sırrı bilmek, numaradaki sihri yok eder.

Evrede birçok gerçek çözülmemiş sır vardır ve "Henüz bilmiyoruz ama belki bir gün bileceğiz," demek doğrudur. Sorun, pek çoğumuzun, ilkel olsa bile çözülmemiş ya da açıklanmamış sırlarla yaşamaktansa, kesinliğe sahip olmayı daha rahatlatıcı bulmamızdır.

11. Başarısızlıklara Neden Bulunur

Bilimde olumsuz buluşların değeri -başarısızlıklar- fazla vurgulanamaz. Çoğunlukla onlar istenmez ve genellikle onlar yayınlanmaz. Ama pek çok zaman başarısızlıklar, gerçeğe yaklaşma şeklimizdir. Dürüst bilim adamları isteyerek hatalarını kabul edeceklerdir ama tüm bilim adamları, bilim adamı arkadaşlarının acemice yapıları herhangi bir şeyi halka açıklayacakları gerçeği yüzünden hizaya sokulacaktır. Sahte bilim adamları değil. Onlar, özellikle açıklandığı zaman başarısızlıkları göz ardı eder ya da bir neden bulurlar. Eğer gerçekten hile yaparken yakalanırlarsa -sık olan bir olay değildir- güçlerinin her zaman değil ama genellikle çalıştığını iddia ederler, böylece televizyonda ya da bir laboratuarda uygulama yapmak için baskı yapıldığında bazen hile yapma yoluna giderler. Eğer sadece uygulamada başarısız olurlarsa, bazı yaratıcı açıklamaları hazır bulundururlar: Bir deneyde çok fazla kontrol olması olumsuz sonuçlara yol açıyor; güçler kuşkucuların önünde çalışmıyor; güçler elektronik aletlerin önünde çalışmıyor; güçler gelir, gider ve bu, onların gittiği zamanlardan biridir. Son olarak, eğer kuşkucular her şeyi açıklayamıyorsa, o zaman doğüstü bir

şeyin olması gerektiğini iddia ederler; *açıklanmayan anlaşılması güç olan değildir* yanlış düşüncesine kapılırlar.

12. Olaydan Sonra Mantık Yürütme

Aynı zamanda, "*post hoc, ergo propter hoc,*" kelime anlamı olarak, "bundan sonra, bu yüzden," diye bilinir. En temel düzeyde bu, bir batıl inanç biçimidir. Beyzbol oyuncusu tıraş olmaz ve ev sahibi takımın iki atışını vurur. Kumarbaz, şanslı ayakkabılarını giyer çünkü geçmişte onları giyerek kazanmıştır. Daha güç fark edilecek şekilde, bilimsel çalışmalar bu yanlış düşünceye kapılabilir. 1993'te bir çalışma, meme verilen çocukların daha yüksek IQ puanlarına sahip olduğunu buldu. Anne sütündeki hangi karışımın zekâyı arttırdığı konusunda çok fazla yaygara koptu. Bebeklerini biberonla besleyen annelerin suçlu hissetmesine yol açıldı. Ama kısa süre sonra araştırmacılar, meme verilen bebeklerle farklı şekilde ilgilenilip ilgilenilmediğini merak etmeye başladılar. Belki emziren anneler bebekleriyle daha fazla zaman geçiriyorlardı ve annenin ilgisi IQ farklılıklarının arkasındaki nedendi. Hume'un bize öğrettiği gibi, iki olayın sırayla birbirini izlemesi gerçeği, onların rastlantısal olarak ilişkili olduğu anlamına gelmez. Karşılıklı ilişki, neden olma anlamına gelmez.

13. Rastlantı

Doğaüstü dünyada rastlantılar, çoğunlukla derin bir öneme sahip olarak görülür. Sanki perdelerin arkasında bazı gizli güçler çalışıyormuş gibi, "eş zamanlılık" istenir. Ama ben, eş zamanlılığı, bir olasılık tipinden -iki ya da daha fazla olayın görünürde bir tasarım olmadan birleşiminden- başka bir şey olarak görmüyorum. Bağlantı, olasılık yasalarıyla ilgili sezgilerimize göre olanaksız gö-

rünen bir şekilde yapıldığı zaman, esrarengiz bir şeyin çalıştığını düşünme eğilimine sahip oluruz.

Ama pek çok insan, olasılık yasaları konusunda çok zayıf bir anlayışa sahiptir. Bir kumarbaz, bir sırada altı kere kazanacaktır ve sonra ya "şanslı bir sırada" olduğunu ya da "kaybetmeyi hak ettiğini" düşünecektir. Otuz kişinin olduğu bir odada iki kişi aynı gün doğduklarını keşfederler ve esrarengiz bir şeyin çalıştığı sonucuna varırlar. Arkadaşınız Bob'u aramak için telefona gidersiniz. Telefon çalar ve bu Bob'tur. "Bunun olma şansı nedir? Bu, basit bir rastlantı olmuş olamaz. Belki, "Bob ve ben telepatik olarak iletişim kuruyoruz." diye düşünürsünüz. Aslında, böyle rastlantılar olasılık yasalarına göre rastlantı değildir. Kumarbaz, iki olası sonucu tahmin etmişti, oldukça güvenli bir iddia! Otuz kişilik bir odada iki kişinin aynı doğum gününe sahip olması olasılığı .71'dir. Ve böyle koşullar altında Bob'un kaç defa aramadığını ya da başka birinin aradığını veya Bob'un aradığını ama onu düşünmediğinizi ve bunun gibi şeyleri unutmuşsunuzdur. Davranışsal psikolog B. F. Skinner'ın laboratuarda kanıtladığı gibi, insan aklı olaylar arasında ilişki arar ve olmadığı zaman bile çoğunlukla onu bulur. Kumar makineleri, Skinner'cı aralıklı destek ilkesine dayanır. Aptal insan, aptal fare gibi kolu çekmeye devam etmek için sadece arada sırada olan ödemeye gerek duyar. Akıl geri kalanı yapacaktır.

14. Temsilcilik

Aristotle'nin dediği gibi, "rastlantıların toplamı belirliliğe eşittir." Önemsiz rastlantıların pek çoğunu unutturuz ve anlamlı olanları anımsarız. Başarıları hatırlama ve başarısızlıkları unutmaya eğilimimiz, medyumların, kâhinlerin ve her 1 Ocak'ta yüzlerce tahmin yapan, kehânet-

lerde bulunanların geçim kaynağıdır. Önce, "Güney California'da büyük bir deprem olacak" ya da "Kraliyet Ailesi için bir sorun görüyorum" gibi, daha çok genelleştirilmiş güvenilir iddiaları öngörerek başarı olasılığını artırırlar. Sonra, gelecek Ocak'ta başarılarını yayınlarlar ve başarısızlıklarını göz ardı ederler ve hiç kimsenin onları izleme zahmetine katlanmamasını ümit ederler.

Her zaman görünürde sıra dışı olan bir olayın olduğu daha büyük olan kapsamı anımsamalıyız ve her zaman sıra dışı olayları, temsil ettikleri olgu sınıfı açısından analiz etmeliyiz. Atlantik Okyanusu'nda gemilerin ve uçakların "esrarengiz" biçimde yok oldukları bir alan olan "Bermuda Üçgeni" olayında, garip bir şeyin ya da uzaylıların yaptığı konusunda bir varsayım vardır. Ama böyle olayların o bölgede ne kadar temsil özelliği olduğunu düşünmeliyiz. Bermuda Üçgeni'nden, onu çevreleyen bölgelerden daha çok gemi rotası geçmektedir, bu yüzden kazalar, aksilikler ve kaybolmaların bölgede olması daha büyük olasılıktır. Ortaya çıktığı gibi gerçekte, Bermuda Üçgeni'nde kaza oranı çevre bölgelerden *daha düşüktür*. Belki bu bölgeye, "Bermuda Üçgeni Dışı" denmelidir (bu, çözülen sırrın ayrıntıları için Kusche'ye [1975] bakın.). Benzer şekilde perili evleri incelerken bir olayın sıra dışı (ve böylece esrarengiz) olduğunu söyleyemeden önce sesler, gıcırtilar ve diğer olaylar için temel bir ölçüye sahip olmalıyız. Eskiden evimin duvarlarında hafif vuruş sesleri duyardım. Hayaletler mi? Hayır. Kötü tesisat. Ara sıra bodrumumda tırmalama sesleri duyardım. Kötü ruhlar mı? Hayır. Fareler. İnsanın öteki dünyayla ilgili olanlara dönmeden önce ilk olarak olası dünyasal açıklamayı tümüyle anlaması için çok iyi öğütler almış olmalıdır.

Düşüncedeki Mantıksal Sorunlar

15. Duygulandırıcı Sözler ve Yanlış Örnekler

Duygulandırıcı sözler duyguları kışkırtmak ve bazen de mantıklılığı örtmek için kullanılır. Onlar olumlu duygusal kelimeler olabilirler – *annelik, Amerika, bütünlük, dürüstlük*. Ya da olumsuz olabilirler – *tecavüz, kanser, kötülük, komünist*. Aynı şekilde metaforlar ve örnekler, düşüncüyü duyguyla gölgelendirebilir ya da bizi bir yan yola yönlendirebilir. Bir bilge, enflasyondan "toplumun kanseri" ya da sanayiden "çevreyi mahvediyor" diye bahseder. 1992'deki Demokratik adaylık konuşmasında Al Gore, hasta olan oğlunun öyküsüyle, hasta bir ülke olan Amerika arasında ayrıntılı bir örnek oluşturdu. Ölümün eşliğinde olan oğlunun, babası ve annesi tarafından iyileştirilmesi gibi, Reagan ve Bush'la geçen on iki yıldan sonra ölümün eşliğinde olan Amerika, yeni yönetim altında sağlığına kavuşacaktı. Anekdotlar gibi, örnekler ve metaforlar kanıtı oluşturmaz. Onlar sadece konuşma sanatı araçlarıdır.

16. Ad Ignorantiam

Bu, cehalet ya da bilgi yokluğuna yapılan bir başvurudur ve bir kimsenin, eğer bir iddianın aksini kanıtlayamazsanız onun doğru olması gerektiğini ileri sürdüğünü, *kanıt yükü* ya da *açıklanmayan anlaşılması güç olan değildir* yanlış düşünceleriyle ilgilidir. Örneğin, eğer psişik bir güç olmadığını kanıtlayamazsanız o zaman onun olması gerekir. Eğer birisi, Noel Baba'nın olmadığını kanıtlayamazsanız onun olması gerektiğini ileri sürerse, bu iddianın saçmalığı ortaya çıkar. Benzer şekilde, siz de aksini ileri sürebilirsiniz. Eğer, Noel Baba'nın var olduğunu

kanıtlayamazsanız o zaman o yoktur. Bilimde inancın, bir iddiayı destekleyen ya da ona karşı olan kanıtın yokluğundan değil bir iddiayı destekleyen olumlu kanıttan gelmesi gerekir.

17. *Ad Hominem ve Tu Quoque*

Kelime anlamı olarak, "insan için" ve "aynı zamanda siz de" demek olan bu yanlış düşünceler odağı, düşünce hakkında düşünmekten, düşünceyi taşıyan insan hakkında düşünmeye yönelir. *Ad hominem* bir saldırının amacı, bunun iddiayı gözden düşüreceğini ümit ederek iddia sahibini gözden düşürmektir. Bir kişiye ateist, komünist, çocuk tacizcisi ya da neo-Nazi demek, herhangi bir şekilde o kişinin düşüncesinin aksini kanıtlamaz. Bunun bir şekilde araştırmayı ön yargılı hâle getirdiği durumda, bir kimsenin belirli bir dinden olduğunu ya da özel bir ideolojiyi savunduğunu bilmek yardımcı olabilir ama iddiaları çürütmek dolaylı değil doğrudan yapılmalıdır. Örneğin, Soykırım inkârcıları, neo-Nazi ya da anti Semitistlerse bu, onların hangi tarihsel olayları vurgulayacakları ya da göz ardı edecekleri konusundaki seçimlerine kesinlikle yol gösterecektir. Ama örneğin, eğer onlar Hitler'in Avrupa Yahudileri'ni yok etmek için bir ana planı olmadığını iddia ediyorsa, "O, bunu söylüyor çünkü o bir neo-Nazi," cevabı ileri sürülen düşünceyi çürütmez. Hitler'in bir ana planı olup olmadığı, tarihsel olarak halledilebilecek bir sorundur. Aynı şekilde *tu quoque* için de. Eğer biri sizi vergilerinizde hile yapmakla suçlarsa, "Evet ama siz de öyle," cevabı öyle olup olmadığının kanıtı değildir.

18. Acele Genelleme

Mantıkta acele genelleme, uygun olmayan bir tümevarım biçimidir. Yaşamda buna ön yargı denir. İki durumda da sonuçlar, gerçekler onları garanti etmeden çıkarılır. Belki de beyinlerimiz sürekli olarak olaylar ve nedenler arasındaki ilişkiler konusunda arayışta olmak için evrimleştiğinden, bu yanlış düşünce en çok rastlananlardan biridir. Bir çift kötü öğretmen, kötü bir okul demektir. Birkaç kötü, araba o marka otomobile güvenilmeyeceği anlamına gelir. Bir grubun üyelerinden bir avucu, tüm grubu yargılamak için kullanılır. Bilimde, sonuçlarımızı açıklamadan önce dikkatli bir şekilde olanaklı olduğu kadar çok bilgi toplamalıyız.

19. Yetkililere Aşırı Güven

Kültürümüzde yetkililere, özellikle yetkilinin çok zeki olduğu düşünülüyorsa, çok fazla güvenme eğilimi taşırız. Son yarım yüzyılda, IQ puanı neredeyse mistik oranlar elde etmiştir ama Mensa (nüfusun tepedeki yüzde 2'si içinde olan yüksek IQ kulübü) üyeleri arasında doğaüstüne olan inancın seyrek olmadığını fark etmiştim; hatta bazıları "Psi-QLarı'nın" da üstün olduğunu iddia ediyorlardı. Sihirbaz James Randi, doktoralarıyla yetkilileri hicvetmeye düşkündür – bir kere onlara derece verilince iki şeyi söylemeyi neredeyse olanaksız buluyorlar demektedir: "bilmiyorum" ve "hatalıydım." Yetkililer, bir alandaki uzmanlıklarının üstünlüğüyle, o alanda haklı olmak için daha iyi bir şansa sahip olabilirler ama doğruluk, kesinlikle garanti değildir ve onların uzmanlığı, onları mutlaka diğer alanlarda sonuç çıkarmak için yeterli kılmaz.

Başka deyişle, iddiayı *kimin* yaptığı bir farklılık yaratır. Eğer o, Nobel ödülü alan biriye, ona önem veri-

riz çünkü o, daha önce büyük ölçüde haklı çıkmıştı. Eğer o, gözden düşmüş bir sanatçıysa, gürültülü bir kahkaha atarız çünkü o, daha önce büyük ölçüde yanılmıştı. Uzmanlık, buğdayı kabuğundan ayırmak için yararlı olabilir ama ya (1) saygı duyduğumuz birisi tarafından desteklendiği için yanlış bir düşünceyi kabul edebileceğimiz (yanlış olumluluk) ya da (2) saygı duymadığımız birisi tarafından desteklendiği için doğru bir düşünceyi reddedebileceğimiz için (yanlış olumsuzluk) tehlikelidir. Böyle hatalardan nasıl kaçınırsınız? Kanıtları inceleyin.

20. *Ya O Ya da O*

Aynı zamanda, *reddetme yanlış düşüncesi* ya da *yanlış ikilem* olarak bilinir. Bu, eğer bir duruma inanmazsanız gözlemcinin diğerini kabul etmeye zorlanacağı şekilde dünyayı ikiye bölme eğilimidir. Bu, yaşamın *ya* ilahî olarak yaratıldığını *ya da* evrimleştiğini ileri süren yaratılışçıların en sevdiği taktiktir. Sonra zamanlarının çoğunu, evrim yanlış olduğundan, yaratılışçılığın doğru olması gerektiğini ileri sürebilmeleri için evrim teorisini gözden düşürmek için harcarlar. Ama bir teorideki zayıf noktaları göstermek yetmez. Eğer teoriniz gerçekten üstünse, hem eski teorinin açıkladığı "normal" veriyi açıklamalı hem de eski teorinin açıklamadığı "anormal" veriyi açıklamalıdır. Yeni bir teorinin sadece itiraza karşı değil ama kendi yararına olan kanıtlara gereksinmesi vardır.

21. *Dairesel Mantık Yürütme*

Aynı zamanda *gereksizlik yanlış düşüncesi*, *soruyu dilemek* ya da *gereksiz tekrar* olarak bilinir, sonuç ya da iddia, sadece dayanak noktalarından birinin tekrar edilmesi olduğu zaman meydana gelir. Hristiyan inançlarını savunular gereksiz tekrarlarla doludur: *Tanrı var mıdır?*

Evet. Nereden biliyorsunuz? Çünkü İncil öyle söylüyor. İncil'in doğru olduğunu nereden biliyorsunuz? Çünkü ona Tanrı ilham vermiştir. Başka bir deyişle, Tanrı, Tanrı olduğu için Tanrı'dır. Bilim de, aynı zamanda gereksizlikten payını almıştır: Yer çekimi nedir? Nesnelere birbirlerine doğru çekilme eğilimidir. Nesnelere neden birbirlerine doğru çekilir? Yer çekimi. Başka bir deyişle, yer çekimi, yer çekimi olduğu için yer çekimidir (Aslında, Newton'un çağdaşlarından bazıları, onun yer çekimi teorisini Orta Çağ büyümlü düşüncesine bilimsel olmayan bir geri gidiş olarak reddediyordu.). Açıktır ki, gereksiz tekrarlanan işlemsel bir tanım, yine de yararlı olabilir. Henüz zor olsa bile, test edilebilen, değiştirilebilen ve yürütülebilen işlemsel tanımlar oluşturmak zorundayız.

22. *Reductio ad Absurdum* ve Kaygan Yamaç

Reductio ad Absurdum, bir argümanın, argümanı mantıksal sonuna taşıyarak ve böylece onu saçma bir sonuca indirgeyerek çürütülmesidir. Bir argümanın sonuçları saçmaysa, o kesinlikle yanlış olmalıdır. Bazen bir argümanı sınırlarına doğru itmek, eleştirel düşüncede yararlı bir uygulama olsa da bunun böyle olması gerekli değildir; çoğunlukla bu, özellikle eğer gerçek indirimi test eden bir deney uygulanabiliyorsa, bir iddianın geçerliliğinin olup olmadığını keşfetmenin bir yoludur. Aynı şekilde, kaygan yamaç yanlış düşüncesi, bir şeyin kaçınılmaz olarak, ilk adımın hiçbir zaman atılmaması gerektiği uç bir noktadaki sona doğru yönlendirildiği bir senaryo oluşturmayı içerir. Örneğin: *Ben & Jerry dondurması yemek, kilo almanıza neden olacaktır. Kilo almak, aşırı kilolu olmanızı sağlayacaktır. Kısa sürede 350 paund olacaksınız ve kalp hastalığından dolayı öleceksiniz. Ben & Jerry dondurması, ölüme yol*

açar. Onu denemeyin bile. Kuşkusuz bir kepçe Ben & Jerry dondurması yemek, çok ender durumlarda ölüme neden olabilecek olan obeziteye katkıda bulunabilir. Ama sonucun mutlaka dayanak noktasını izlemesi gerekmez.

Düşüncede Psikolojik Sorunlar

23. Çaba Yetersizlikleri ve Kesinlik Gereksinmesi, Kontrol ve Basitlik

Pek çoğumuz, pek çok zaman kesinlik isteriz; çevremizi kontrol etmek isteriz ve güzel, temiz, basit açıklamalar isteriz. Bunların hepsinin bazı evrimci temelleri olabilir ama karmaşık sorunları olan karmaşık bir toplumda bu özellikler, gerçeği radikal olarak çok basitleştirebilir ve eleştirel düşünce ve sorun çözmeyle karışabilir. Örneğin, ben doğaüstü inançların ve sahte bilimsel iddiaların pazarın belirsizliği yüzünden kısmen pazar ekonomilerinde geliştiğine inanıyorum. James Randi'ye göre, komünizm Rusya'da çöktükten sonra, bu tür inançlarda önemli bir artış oldu. Bu sadece, şimdi insanlar hile ve tehditle birbirlerini dolandırmaya çalışmakta daha özgür oldukları için değildi ama birçoğu gerçekten dünyanın yapısı konusunda somut ve önemli bir şeyi keşfetmiş olduğuna inanıyordu. Kapitalizm, komünizmden çok daha az durağan bir toplumsal yapıydı. Böyle belirsizlikler akıllı, saçma davranışlar ve pazarın (ve genel olarak yaşamın) tutarsızlıkları konusunda açıklamalar aramaya yönlendiriyordu ve akıl, çoğunlukla doğaüstüne ve paranormale sapıyordu.

Bilimsel ve eleştirel düşünce doğal olarak gelmez. Alfred Mander'in, "*Milyonlar İçin Mantık*" adlı kitabında açıkladığı gibi eğitim, deneyim ve çaba gerektirir: "Düşünce, beceri isteyen bir iştir. Bize doğal olarak -nasıl ol-

duğunu öğrenmeden ya da pratik yapmadan- açık ve mantıksal olarak düşünme yeteneği bağışlandığı doğru değildir. Eğitilmemiş akla sahip insanlar, artık açık ve mantıksal olarak düşünmeyi, hiç öğrenmemiş ve hiç pratik yapmamış insanların kendilerini iyi marangozlar, golfçüler, briç oyuncularını ya da piyanistler olarak bulmayı beklemelerinden daha çok beklememelidirler (1947, s.vii).” Her zaman kesinlikle belirli ve toptan kontrol altında olma gereksinmemizi ve bir sorun için basit ve çaba gerektirmeyen çözümü arama eğilimimizi bastırmak için çalışmalıyız. Ara sıra çözümler basit olabilir ama çoğunlukla değildirler.

24. Sorun Çözme Yetersizlikleri

Tüm eleştirel ve bilimsel düşünce, belirli bir biçimde, sorun çözmektir. Sorun çözmeye yetersizliğe neden olan birçok psikolojik bozukluk vardır. Psikolog Barry Singer, özel tahminlerin doğru ya da yanlış olduğu anlatıldıktan sonra, insanlara bir soru için doğru cevabını seçme görevi verildiği zaman, onların şunları yaptığını göstermiştir:

A. Hemen bir hipotez oluştururlar ve sadece onu onaylayan örnekleri ararlar.

B. Hipotezi çürüten kanıtları aramazlar.

C. Açıkça yanlış olsa bile hipotezi değiştirmekte yavaşlardır.

D. Eğer bilgi çok karmaşıkça, çok fazla basit olan hipotezleri ya da çözüm stratejilerini benimserler.

E. Hiç çözüm yokça, eğer sorun bir numaraysa ve “doğru” ve “yanlış” rastgele veriliyorsa, gözlemledikleri rastlantısal ilişkiler konusunda hipotezler oluştururlar. Nedensellik her zaman bulunur (Singer ve Abell 1981, s. 18).

Eğer insanlarla genel olarak durum buysa, hepimiz bilimin ve yaşamın sorunlarını çözmekteki bu yeterliliklerin üstesinden gelmek için çaba göstermeliyiz.

25. *İdeolojik Bağışıklık ya da Planck Problemi*

Günlük yaşamda, bilimde olduğu gibi, hepimiz belli başlı paradigma değişikliklerine direniriz. Toplumsal bilimci Jay Stuart Snelson, bu dirence, *ideolojik bağışıklık sistemi* der: "Eğitilmiş, zeki ve başarılı yetişkinler en temel ön varsayımlarını nadiren değiştirirler (1993, s. 54)." Snelson'a göre, bireyler ne kadar bilgi biriktirmiş olurlarsa ve teorileri ne kadar iyi temellere sahip olursa (ve hepimizin karşıt kanıtı değil, onaylayıcı kanıtı arama ve anımsama eğiliminde olduğumuzu hatırlayın), ideolojilerine olan güvenleri de o kadar büyük olur. Ama bunun sonucu, öncekileri desteklemeyen yeni düşüncelere karşı "bağışıklık" geliştirmemizdir. Bilim tarihçileri buna, bilimde yenilik olması için ne olması gerektiği konusunda şu gözlemi yapan, fizikçi Max Planck'dan dolayı *Planck Problemi* derler: "Önemli bir bilimsel yenilik, yolunu nadiren yavaş yavaş üstünlüğü kazanarak ve karşıtlarını dönüştürerek bulur: Saul'un Paul hâline gelmesi nadiren olur. Olan, karşıtların yavaş yavaş yok olması ve yetişen kuşağın düşünceyle baştan tanışmasıdır (1936, s.97)."

Psikolog David Perkins (standart bir IQ testiyle ölçülen) zekâ ile bir bakış açısı edinmek ve o pozisyonu savunmak için nedenler ileri sürme yeteneği arasında kuvvetli bir olumlu ilişki bulduğu, ilginç bir ilişkisel çalışma yürütüyordu; aynı zamanda zekâ ile diğer seçenekleri düşünme yeteneği arasında kuvvetli bir olumsuz ilişki bulmuştu. Yani IQ yükseldikçe, ideolojik bağışıklık için

potansiyel büyümektedir. İdeolojik bağışıklık, potansiyel olarak ezici olan yeniliğe karşı bir filtre olarak işlev yaptığı, bilimsel girişimin içinde oluşturulmuştur. Bilim tarihçisi I. B. Cohen'in açıkladığı gibi, "Bilimin yeni ve devrimci sistemleri, açık kollarla buyur edilmekten daha çok karşı çıkılmak eğilimindedirler çünkü her başarılı bilim adamı, var olan durumu korumada hak kazanılmış entelektüel, sosyal ve hatta finansal çıkara sahiptir. Eğer her devrimci yeni düşünce, açık kollarla buyur edilseydi sonuç tam bir karmaşa olacaktı (1985, s. 35)."

Sonunda tarih (en azından şimdilik), "haklı" olanları ödüllendirir. Değişiklik olur. Astronomide, Ptoleme'ci yer merkezli evren, yerini yavaşça Copernicus'un güneş merkezli sistemine bıraktı. Jeolojide, George Cuvier'in ani-yıkımcılık görüşü yavaşça, James Hutton ve Charles Lyell'in daha geçerli olarak desteklenen tek düzenlilik görüşü tarafından köşeye sıkıştırıldı. Biyolojide, Darwin'in evrim teorisi, türlerin değişmezliği konusundaki yaratılışçı inancın yerini aldı. Dünya tarihinde, Alfred Wegener'in kıtasal sürüklenme düşüncesinin, kabul edilen sabit ve durağan kıta dogmasını yenmesi, neredeyse yarım yüzyıl aldı. İdeolojik bağışıklık, bilim ve günlük yaşamda yenilebilir ama bu zaman alır ve onaylanmayı gerektirir.

Spinoza'nın Hükmü

Kuşkucular, zaten saçma olduğunu bildiğimiz şeyi çürütmekten zevk alma konusunda çok insani olan eğilime sahiptir. Diğer insanların yanlış mantık yürütmesini anlamak eğlencelidir ama tüm mesele bu değildir. Kuşkucular ve eleştirel düşünürler olarak, duygusal tepkilerimizin ötesine geçmeliyiz çünkü diğerlerinin nasıl yanlışla

düştüğünü ve bilimin nasıl toplumsal kontrole ve kültürel etkilere konu olduğunu anlayarak dünyanın nasıl işlediği konusundaki anlayışımızı iyileştirebiliriz. Bu nedenden dolayı, hem bilim hem de sahte bilim tarihini anlamak bizim için bu kadar önemlidir. Bu hareketlerin nasıl evrimleştiği konusundaki daha büyük resmi görürsek ve onların düşüncesinin nasıl yanlış yola saptığını anlarsak, aynı yanlışları yapmayız. On yedinci yüzyıl Hollanda filozofu Baruch Spinoza en iyisini söylüyordu: “İnsan hareketleriyle alay etmek, hayıflanmak, onlara tepeden bakmak için değil ama onları anlamak için sürekli çaba göstermişim.”

BÖLÜM 2

*SAHTE BİLİM
VE
BATIL İNANÇ*

Kural 1

Doğal şeyler için, onların görünümünü açıklamak için hem doğru hem de yeterli olandan daha fazla nedeni kabul etmemeliyiz.

Bu amaçla felsefeciler, Doğanun hiçbir şeyi boşuna yapmadığını ve daha azı işe yarayacaksa, daha fazlasının boşuna olduğunu söylerler; çünkü Doğa, basitlikten hoşlanır ve gereksiz nedenlerin görkeminden etkilenmez.

- Isaac Newton, "Felsefede Mantık Yürütme Kuralları,"

Principia Mathematica, 1687

Sapmalar

Normal, Paranormal ve Edgar Cayce

İstatistik mesleğinde en çok kullanılan tek satırlık sözlerden biri, Disraeli'nin yalanları, "yalanlar, müthiş yalanlar ve istatistikler," şeklinde üç türe ayırdığı sınıflandırmasıdır (ve Mark Twain'in açıklamasıdır). Kuşkusuz sorun, gerçekte istatistiğin yanlış kullanımında ve daha genel olarak gerçek dünyayla uğraşırken pek çoğumuzun kullandığı istatistikler ve olasılıkların yanlış anlaşılmasında yatmaktadır. İş, olan bir şeyin olasılığını hesaplamaya geldiği zaman, pek çoğumuz olasılıkları, normal olayların paranormal olgular olarak görünmesini sağlayabilecek şekilde abartır ya da düşük olarak tahmin ederiz. Bunun klasik bir örneğini, Edgar Cayce'nin, Virginia'daki, Virginia Beach'da yerleşmiş olan Araştırma ve Bilgi Verme Birliği'ni (A.B.B) ziyaret ettiğimde gördüm. Bir gün şehirdeyken, yakındaki Virginia Wesleyan Koleji'nde profesör olan Clay Drees ve ben, onlara bir ziyaret yapmaya karar verdik. A.B.B. çalışanlarının ekstra duyarlılık algılamasında bir EDA "deneyi" (EDA) yürüttükleri, göreceli olarak yoğun bir günde varacak kadar şanslıydık.

Onlar, bir kimsenin EDA'sının bilimsel olarak kanıtlanabileceğini ileri sürdüklerinden, A.B.B.'nin kuşkucular için adil bir oyun olduğunu düşündük.

Kendi literatürlerine göre, A.B.B., yirminci yüzyılın en ünlü psişiklerinden biri olan "Edgar Cayce'nin okumalarını korumak, araştırmak ve elde edilebilir hâle getirmek için 1931'de kuruldu. "Birçok bu tip örgüt gibi, A.B.B. de, bilimin birçok tuzağına sahiptir; büyüklüğü ve ön cephesi modernlik ve otoriteyi gösteren bir bina; (onlar mallarını bu şekilde sınıflandırmaları bile) hem Edgar Cayce'nin psişik okumalarını hem de oldukça iyi bir bilim ve sahte bilim koleksiyonunu içeren pahalı bir kütüphane; ruhsal yaşam, kendi kendini keşfetme, iç yardım, geçmiş yaşamlar, sağlık, uzun yaşam, iyileştirme, yerli erdemi ve gelecek konusundaki kitapları içeren paranormal konusundaki tam bir yazı dizisini satan bir kitapçı. A.B.B. kendini, "bilgiyi indekslemeye ve kataloglamaya, araştırma ve deneyleri başlatmaya, konferanslar, seminerler ve dersleri geliştirmeye devam eden bir araştırma örgütü" olarak tanımlamaktadır.

Kabul edilen inançlar külliyatı, paranormalde kimin kim ve neyin ne olduğu konusunda A'dan Z'ye kadar olan bir kitap gibi okunmaktadır. Kütüphanenin ödünç verilen dosyalar indeksi, Cayce'nin aşağıdaki psişik okumalarını içermektedir: sadece bir kaç tanesini sayarsak, melekler ve baş melekler, Dünya deneyimlerinde astrolojik etkiler, ekonomik iyileşme, psişik yeteneği değerlendirme, sezgi, görüntüler ve rüyalar, Karma ve zarafet yasaları, manyetik iyileştirme, İsa'nın kayıp yılları, yaşam ve ölümün birliği, gezegenlerin yerleri ve astroloji, psişik bilimin ilkeleri, reenkarnasyon, ruhsal gerileme ve titreşimler. Bir "okuma", Cayce'nin bir sandalyede arka ya yaslanmasını, gözlerini kapamasını, "değişen bir duruma" girmesini ve saatlerce malzeme yazdırmasını içer-

mekteydi. Yaşamı boyunca Cayce, on binden fazla konu üzerinde on dört binden az olmayan psişik okumayı yazdırmıştı. Aynı bir tıp kütüphanesi, Cayce'nin her hayal edilebilen hastalık ve tedavisi konusundaki psişik okumasını listeleyen kendi ödünç verilen dosya indeksine sahipti. Bunlardan birisi, size "basit bir yara yok etme formülü" veren, "en iyi uyku saatlerini" açıklayan, size "en iyi alıştırmayı" anlatan, "belleğe neyin iyi geleceğini" açıklayan ve sayfa 209'da tıbbi bilmecelerin en esrarengizini, "kötü nefes kokusundan nasıl kurtulacağınız" konusunu çözen "Edgar Cayce'nin ünlü 'Siyah Kitabı'dır".

A.B.B.'nin kendi yayınevi -A.B.B. Publishing Company- de vardır ve Atlantic Üniversitesi Benötesi Çalışmaları'na katılmaktadırlar. İkincisi, aşağıdaki kursları içeren "bağımsız çalışma programları" önermektedir: "TS 501-Benötesi Çalışmalarına Giriş (Cayce, Abraham, Maslow, Victor Frankl'ın çalışmaları ve Budizm)"; "TS 503-İnsan Bilincinin Kökeni ve Gelişmesi (eski büyücüler ve büyük ana tanrıçalar konusunda)", "TS 504-Tinsel Felsefeler ve İnsanlığın Doğası (tinsel yaratılış ve evrim konusunda)", "TS 506-İç Yaşam: Rüya, Meditasyon ve Hayal (sorun çözme aracı olarak rüyalar)", "TS 508-Dinî Eğitlimler (Hinduizm, Budizm, Yahudilik, İslam ve Hıristiyanlık)" ve "TS 518-Her Şeyi Ölçme Yolu Olarak İlahiyat (astroloji, tarot, I Ching, el yazısı analizi, el falı ve psişik okumalar)."

Konferansların ve seminerlerin karışımı, izleyicilerin inançlarını kuvvetlendiriyor ve başlamayanların ilgilenmesi için fırsatlar sağlıyordu. Ahmed Fayed tarafından verilen "Mısır, Mit ve Efsane" konulu konferans, pek gizli olmayan bir gündemi anlatıyordu: Cayce'nin eski Mısır'daki yaşamı. "Adını Söylemek: Yaşayan Ustanız Olarak İsa'yı Seçmek" A.B.B.'nin daha geleneksel dinlere olan açıklığını ve herhangi bir ve tüm inanç sistemleri

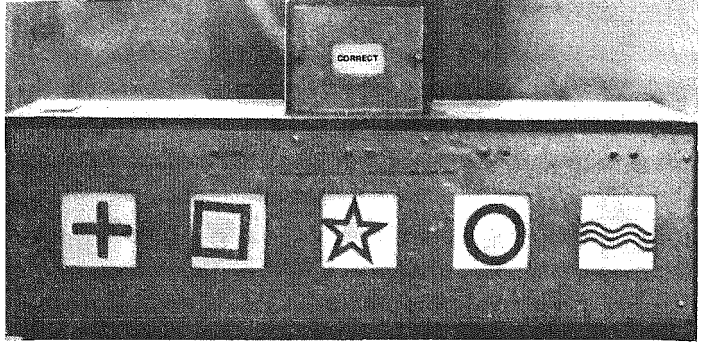
arasında ayırım yapmamasını göstermektedir. "Ses çıkarmak ve Yüksek Sesle İlahi Söylemek" adlı seminer, sizi "güçlendirme ve değişim araçlarıyla" donatacağına söz verir. "Geçmiş Yaşam Anılarının İyileştirici Gücü" adlı üç günlük bir seminer, diğerleri arasında ölüme yakınlaşma deneyiminin diğer tarafa bir köprü olduğunu ileri süren Raymond Moody'yi tanıtır.

Edgar Cayce kimdi? A.B.B. literatürüne göre Cayce Kentucky, Hopkinsville yakınında bir çiftlikte 1877 de doğdu. Bir genç olarak, "beş duyunun ötesine geçen algılama güçleri gösteriyordu. Sonunda o, tüm zamanların en çok belgelenen psişiği hâline gelecekti." Anlamlı bir şekilde, yirmi bir yaşındayken Cayce'nin doktorları, "onu sesini kaybetmekle tehdit eden aşamalı bir felcin" nedenini ya da tedavisini bulamıyorlardı. Cayce, "hipnotik bir uykuya" dalarak tepki verdi ve kendisi için işe yaradığını iddia ettiği bir tedavi önerdi. Değişik bir durumda hastalıkları teşhis etme ve çözüm önerme yeteneğinin keşfi onu, bunu tıbbi sorunları olan diğer kişiler için düzenli olarak yapmaya yöneltti. Bu sırayla, evrenin, dünyanın ve insanlığın her olası yönünü kapsayan binlerce değişik konuyla ilgili genel psişik okumalar hâline geldi.

Edgar Cayce konusunda, bazıları, eleştirel olmayan izleyicileri tarafından (Cerminara 1967; Stearn 1967) ve diğerleri, kuşkucular tarafından (Baker ve Nickell 1992; Gardner 1952; Randi 1982) sayısız kitap yazılmıştır. Kuşkucu Martin Gardner, Cayce'nin gençliğinden beri, çoğunlukla meleklerle konuşarak ve ölmüş büyük babasının görüntülerini görerek, hayallere eğilimli olduğunu göstermektedir. Dokuzuncu sınıftan sonra eğitim görmeyen Cayce geniş bilgisini doymak bilmeyen okumalardan alıyordu ve bundan incelikli öyküler dokuyordu ve transa girince ayrıntılı teşhislerde bulunuyordu. İlk psişik

okumaları, terminolojisinin çoğunu ödünç aldığı, kemikleri düzelterek tedavi eden bir uzmanın önünde yapılmıştı. Eşi verem olduğu zaman Cayce, şu teşhisi ileri sürdü: "Vücuttaki durum daha önce sahip olmuş olduğumuzdan... kafadan, vücut boyunca ikinci, beşinci ve altıncı omurlardaki ve birinci ve ikinci bel omurundaki ağrılardan ...buradaki bağlardan, kas ve sinir liflerindeki hareketli bereler ya da yanıl berelerden oldukça farklıdır." Gardner'ın açıkladığı gibi, "Bu, kemikleri düzelterek tedavi eden bir uzman için anlam ifade eden ve neredeyse başka kimse için anlam taşımayan bir konuşmadır (1952, s. 217)."

James Randi, Cayce'de, psikik sanatın tüm tanınmış hilelerini görmektir. "Cayce, '...öyle hissediyorum' ve 'belki' ifadelerini -olumlu açıklamalardan kaçınmak için yeterli olan kelimeler- seviyordu (1982, s. 189)." Cayce'nin ilaçları, Orta Çağ'da şifalı bitkiler satan birisinin reçetelerinin anlamını taşıyordu: bir bacak yarası için duman yağı kullan, kasılmaları olan bir bebek için şeftali ağacı lapası; su toplanması için tahtakurusu suyu; kireçlenme için yer fıstığı yağı masajı ve eşinin veremi için bir bambu ağacının odununun külü. Cayce'nin okumaları ve teşhisleri doğru muydu? İlaçları işe yaradı mı? Söylemek zordur. Birkaç hastanın tanıklığı kontrollü bir deneyi temsil etmez ve daha açık başarısızlıklarının arasında Cayce'ye yazma zamanları ile Cayce'nin okuması arasında ölen bazı hastalar vardı. Böyle olaylardan birinde, Cayce hastalığı tedavi etmek için karmaşık bir beslenme programı önerdiği ama "Ve bu, bugün yapılması planlanan şeylerden birinin yapılıp yapılmadığını bağlıdır, anladın mı?" uyarısında bulunduğu küçük bir kız için bir okuma yapmıştı. Ama kız, bir gün önce ölmüştü (Randi 1982, s. 189-195).

Şekil 4: Araştırma ve Bilgi Verme Birliği'ndeki EDA makinesi. [Fotoğraf Michael Shermer'ın.]

Bundan sonra önemli bir bekleyişle, "Tanrı'nın ve insanın sevgisini açık hâle getirebiliriz" kelimelerinin altından geçtik ve Edgar Cayce'nin mirasının salonlarının içine girdik. İçerde giriş salonunda, bir duvarın yanında gururla gösterilen bir EDA makinesinin dışında (Şekil 4'e bakın) hiçbir laboratuvar odası ve hiçbir bilimsel araç gereç yoktu. Makinenin yanındaki büyük bir işaret, kısaca, bitişikteki odada bir EDA deneyinin olacağını bildiriyordu. Şanslı olduğumuzu anladık.

EDA makinesi, her beş sembol -artı işareti, kare, yıldız, daire ve dalgalı çizgiler- için basılacak bir düğmeyle standart Zener kartlarına (K. E. Zener tarafından yaratılmışlardır, Psi deneylerinde yorumlanmak için kolayca ayırt edilebilen şekilleri gösteriyorlardı) benziyordu. A.B.B.'nin yöneticilerinden biri, EDA, Edgar Cayce ve psişik güçlerin gelişmesi konusunda bir konferansa başladı. Diğerleri alıştırmaya gerek duyarken, bazı insanların psişik bir armağanla doğmuş olduklarını açıkladı ama hepimiz bir ölçüye kadar bu güce sahiptik. Katılımcıları çağırıldığında, bir alıcı olmak için gönüllü oldum. Psişik me-

sajları nasıl alacağım konusunda bana hiçbir talimat verilmedi, bu yüzden sordum. Eğitmen, göndericinin alınaya yoğunlaşmam gerektiğini açıkladı. Odadaki diğer otuz dört kişiye de aynı şeyi yapmaları söylendi. Hepimize, psişik seçeneklerimiz ve deneyden sonra verilen doğru cevaplar için iki sütunu olan bir EDA Testi Puan Sayfası verildi (Şekil 5'e bakın). Her birinde 25 kart olan iki deneme yaptık. Dürüstçe mesajı almaya çalıştığım ilk seride 7 doğru buldum ve her kart için artı işaretini işaretlediğim ikinci seride 3 doğru buldum.

Eğitmen, "5 doğrunun ortalama olduğunu, şansın 3 ve 7 arasında olduğunu ve 7'den yukarıda olan herhangi bir şeyin EDA'nın kanıtı olduğunu" açıkladı. "Eğer 3 ile 7 arası şansa ve 7'den yukarıda olan herhangi bir şey EDA kanıtıysa, 3'den aşağı puan alan bir kişi ne olur?" diye sordum. Eğitmen, "Bu, olumsuz EDA işaretidir," diye cevap verdi (Bunun ne olduğunu söylemedi.). Sonra grubu inceledim. İlk seride üç kişi 2 doğru buldu, bu arada başka üç kişi 8 doğru buldu; hatta ikinci seride birisi 9 doğru buldu. Böylece ben açıkça psişik bir güce sahip değilken en azından diğer dört kişi sahipti. Ya da öyle miydiler?

Yüksek puanların, yüksek bir EDA yeteneğini gösterdiği sonucunu çıkarmadan önce, insanların sadece şans eseri olarak ne çeşit puanlar aldığını bilmeniz gerekmektedir. Şans eseri olarak beklenen puanlar, olasılık teorisi ve istatistiksel analiz tarafından öngörülebilir. Bilim adamları sonuçların, önemli yani şans eseri olarak beklenenden daha iyi olup olmadığını belirlemek için, istatistiksel olarak öngörülen test sonuçları ve gerçek test sonuçları arasındaki karşılaştırmaları kullanırlar. EDA test sonuçları açıkça, rastgele sonuçlar için beklenen kalıba uymaktadır.

+ □ ☆ ○ ≍

	I	A	I	A	I	A
1.	≍	□	+	○		
2.	□	□	+	○		
3.	☆	○	+	≍		
4.	☆	○	+	○		
5.	+	☆	+	○		
6.	○	○	+	≍		
7.	○	□	+	□		
8.	□	+	+	☆		
9.	≍	≍	+	☆		
10.	+	+	+	□		
11.	□	○	+	☆		
12.	○	□	+	□		
13.	+	+	+	○		
14.	≍	□	+	☆		
15.	□	□	+	≍		
16.	☆	□	+	□		
17.	+	≍	+	+		
18.	○	+	+	≍		
19.	≍	○	+	○		
20.	□	□	+	≍		
21.	○	□	+	☆		
22.	+	☆	+	+		
23.	≍	□	+	+		
24.	□	○	+	☆		
25.	☆	+	+	+		
		⑦		⑧		

Şekil 5: Michael Shermer'ın EDA Testi Puan Sayfası.

Gruba, "İlk seride üç kişi 2, üç kişi 8 ve diğer herkes [yirmi dokuz kişi] 3 ve 7 arasında puan aldı. İkinci seride bir 9, iki 2 ve bir 1 vardı. Tüm puanlar, ilk testte yüksek ve düşük puanlar alanlardan farklı kişiler tarafından alındı! Bu, 5'lik bir ortalama etrafında normal bir dağılım gibi görünmüyor mu?" diye açıklamada bulundum. Eğitimden döndü ve gülümseyerek, "Siz bir mühendis ya da şu istatistikçilerden biri veya öyle bir şey misiniz?" dedi. Grup güldü ve o, EDA'nızı pratikle nasıl geliştireceğiniz konusunda konferans vermeye geri döndü.

Soruları istediğinde, soru soracak başka kimse kalmayana kadar bekledim ve sonra sordum, "A.B.B. ile birkaç on yıldır çalıştığınızı söylüyorsunuz, doğru mu?"

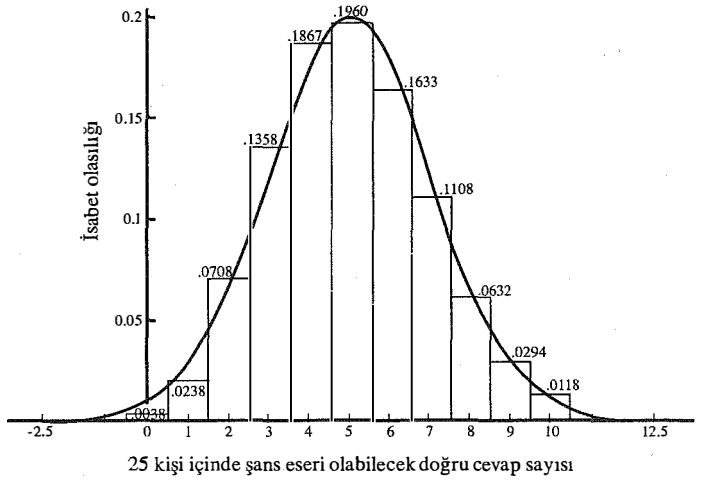

Başını salladı. "Ve deneyimle, kişinin EDA'yı geliştirebileceğini söylüyorsunuz, doğru mu?" Hemen nereye gittiğini gördü ve "Evet..." dedi, o noktada araya girdim ve şu sonuca vardım, "Şu ana kadar bu çeşit bir testte çok iyi olmalısınız. Makinede size işaretleri göndermemize ne dersiniz. 25'te en az 15 alabileceğiniz konusunda iddiaya girerim." Önerim hoşuna gitmedi ve gruba uzun zamandır EDA'yı denememiş olduğunu ve üstelik deneme için zamanımızın kalmadığını açıkladı. Çabucak grubu bıraktı, bunun üzerine bir avuç kişi etrafımı çevirdi ve "5'lik bir ortalama etrafında normal bir dağılım" demekle ne demek istediğimi açıklamamı istediler.

Boş bir kâğıt parçasına daha, genel olarak çan eğrisi olarak bilinen, normal frekans eğrisinin kaba bir şeklini çizdim (şekil 6'ya bakın). Doğru cevapların ("başarıların") aritmetik ortalamasının ya da ortalama sayısının şans eseri 5 (25'de 5) olmasının beklendiğini açıkladım. Başarı sayısının, standart 5'lik ortalamadan sapma miktarı şans eseri 2'dir. Böylece bu büyüklükteki bir grup için, birisinin 8 doğru ya da birisinin sadece 1 ya da 2 doğru bulması gerçeğine herhangi bir özel önem vermemeliyiz. Bu, tamamen şans eseri olması beklenen bir şeydir.

Öyleyse bu test sonuçları, şanstan başka bir şeyin çalışmadığını belirtmektedir. Bu deney için ortalamadan sapma, beklediğimizden başka bir şey değildir. Eğer izleyici sayısı, diyelim ki bir televizyon gösterisinde milyonlara çıkarılsaydı, yüksek puanların yanlış yorumlanması için daha büyük bir fırsat olacaktı. Bu senaryoda, küçük bir bölüm, ortalamanın üzerinde 3 standart sapma olacaktı ya da 11 isabet elde edecekti, daha da küçük bir oran 4 standart sapma ya da 13 isabete ve hepsi şans ve büyük sayıların gelişigüzelliği tarafından öngörülerek, buna benzer şeylere ulaşacaktı. Psişik güce inananlar (istatistiksel anlamda), en çok sapma gösteren konunun so-

nuçları üzerinde yoğunlaşmak ve onları gücün kanıtı olarak görmek eğilimdedirler. Ama istatistik bize, yeterince büyük bir grup olduğunda oldukça yüksek puan elde eden birisinin olması gerektiğini söyler. Yalanlar ve müthiş yalanlar olabilir ama istatistik, sahte bilim şüphe etmeyen bir gruba satıldığında gerçeği ortaya çıkarabilir.

Şekil 6: Beş olası cevabı olan 25 soruluk bir test için çan eğrisi. Eğer şans işliyorsa, olasılık, 8 ya da daha çok doğruyu bulma olasılığı yüzde 10.9 (böylece 25 kişilik bir grupta, bu aralıktaki birkaç puan her zaman tamamen şans eseri olacaktır), 15 doğruyu elde etme 90.000’de 1, 20 doğruyu bulma 5 milyarda 1 ve tüm 25 doğruyu bulma 300 katrilyonda 1 iken, en çok kişinin (yüzde 79) 3 ve 7 arasında doğruyu bulacağını öngörür.

EDA deneyinden sonra, bir kadın, beni odanın dışına kadar izledi ve, “Siz o kuşkuculardan birisiniz, değil mi?” dedi.

"Gerçekten öyleyim," diye cevap verdim.

"Peki o zaman," diye karşılık verdi, "Arkadaşımı aramak için telefona gittiğimde ve o beni aradığında olduğu zamanki gibi rastlantıları nasıl açıklayacaksınız? Bu, psişik iletişimin bir örneği değil midir?"

Ona, "Hayır, değil," dedim. "Bu, istatistiksel rastlantının bir örneği. Şunu sormama izin verin: Arkadaşınızı aramak için kaç defa telefona gittiniz ve o sizi aramadı? Ya da arkadaşınız sizi kaç defa aradı ama siz onu ilk defa aramadınız?"

Bu konuyu düşünmesi gerektiğini ve bana geri döneceğini söyledi. Sonra beni buldu ve anladığını söyledi: "Sadece bu olayların olduğu zamanları anımsıyorum ve sizin ileri sürdüğünüz tüm diğer olayları unutuyorum."

Bir kişiyi dönüştürdüğümü düşünerek, "Bingo!" diye bağırdım. "Anladınız. Bu, tamamen seçici algı."

Ama çok iyimserdim. "Hayır," diye bitirdi, "Bu sadece psişik gücün bazen çalıştığını bazen çalışmadığını kanıtlar."

James Randi'nin dediği gibi, paranormale inanalar, "batmayan plastik ördekler gibidir."

-5-

GÖRÜNMEYENİN İÇİNDE

Ölümün Yakınındaki Deneyimler Ve Ölümsüzlük Arayışı

Ruhumu gönderdim görünmeyen içinde,
Bazı Yaşam sonrası harflerini söylemek için:
Ve yavaş yavaş Ruhum bana döndü,
Ve cevap verdi, "Ben kendim Cennet ve
Cehennemim."

-Ömer Hayyam, *Rubailer*

1980'de Oregon, Klamath Falls'da, alternatif tıp ve bilincin değişen durumları ile ilgilenenlerin iyi tanıdığı bir adam olan Jack Schwartz'ın yönettiği, "İçsel Durumların Gönüllü Denetimi" konusundaki bir hafta sonu seminerine katıldım. Semineri tanıtan broşüre göre Jack, yalnızlık yıllarının, berbat koşulların ve fiziksel işkencenin ona vücudunu aşmayı ve incitilemeyeceği bir yere gitmeyi öğrettiği bir Nazi toplama kampından kurtulan birisiydi. Jack'ın kursu, meditasyon yoluyla akıl kontrolünün temel ilkelerini öğretmeyi amaçlıyordu. Bu ilkelere utalsama, bir kimsenin gönüllü olarak nabız hızı, kan basıncı,

ağrı, yorgunluk ve kanama gibi vücut işlevlerini kontrol etmesini sağlıyordu. Dramatik bir gösteride Jack, on inç uzunluğunda paslı bir yelken iğnesi çıkardı ve onu, kol kaslarına batırdı. İrkilmedi ve onu çıkardıktan sonra sadece küçük bir damla kan, deliği örttü. Etkilendim.

Kursun ilk bölümü eğitimseldi. Çakralarımızın (fiziksel ve psikotinsel alanlarla kesişen enerji merkezlerinin) rengi, yeri ve gücünü, bu çakraların kullanımıyla vücudu denetlemek için aklın gücünü, hayal ederek hastalıkları iyileştirmeyi, madde ve enerjinin etkileşimi yoluyla evrenle bir hâle gelmeyi ve diğer olağanüstü şeyleri öğrendik. Kursun ikinci bölümü uygulamalıydı. Nasıl meditasyon yapacağımızı öğrendik ve sonra enerjilerimizi yoğunlaştırmak için bir çeşit mantra söyledik. Bu, oldukça uzun bir zaman devam etti. Jack bazı kişilerin şaşırtıcı duyguları yaşayabileceğini açıkladı. Ben yaşamadım, yapabileceğim kadar denedim ama diğerleri kesinlikle yaşadılar. Bazı kadınlar, sandalyelerinden düştüler, nefes nefese kalarak ve bana orgazmik bir durum olarak görünen bir şekilde inleyerek, yerde kıvranmaya başladılar. Hatta bazı erkekler gerçekten bunu yaşadılar. Çakralarımla uyum sağlamama yardım etmek için bir kadın beni duvar aynası olan bir banyoya götürdü, kapıyı kapattı, ışıkları söndürdü ve vücutlarımızı çevreleyen enerji aurlarını bana göstermeye çalıştı. Yapabildiğim kadar baktım ama herhangi bir şey göremedim. Bir gece, sakin bir Oregon karayolunda arabayla gidiyorduk ve o, bana, yolun kenarındaki küçük ışıklı yaratıkları göstermeye başladı. Bunları da göremiyordum.

Jack'ten başka birkaç seminer aldım ve bu, "kuşku" olmamdan önce olduğu için dürüstçe söyleyebilirim ki diğerlerinin yaşıyor görüldüğü şeyi yaşamaya çalıştım – ama bu her zaman benden kurtuldu. Geçmişe bakınca, olan bitenin, diğerleri hâlâ akıllarının bilincin deği-

şik durumlarına kaymasına izin vermekte iyiyken, bazı insanların hayale eğilimli, diğerlerinin telkine ve grup etkisine açık olduğu gerçeğiyle ilgisi olması gerektiğini düşünüyorum. Ölümün yakınındaki deneyimlerin, bir çeşit değişik bilinç durumu olduğunu düşündüğüm için şimdi bu kavramı inceleyelim.

Bilincin Değişik Durumu Nedir?

Pek çok kuşkucu, mistik ve tinsel deneyimlerin, hayal ve telkinin ürününden başka bir şey olmadığı konusunda bana katılacaktır ama birçoğu, benim değişik bilinç durumu ile ilgili üçüncü açıklamamı sorgulayacaktı. James Randi ve ben, bu konuyu enine boyuna tartışmıştık. O, psikolog Robert Baker (1990, 1996) gibi diğer kuşkucuların yanı sıra, değişen bilinç durumu diye bir şey olmadığına inanmaktadır çünkü değişmeyen (yani normal, uyanık ve bilinçli) bir durumda yapamayıp da ünlü değişen durumda yapabileceğiniz hiçbir şey yoktur. Örneğin hipnoz, çoğunlukla bir çeşit değişen durum olarak kabul edilir, yine de hipnozcu "Harika" Kreskin, birisine hipnoz altında sıradan uyanık bir durumda yapamayacakları bir şeyi yaptırabilen birine 100.000\$ vermeyi öneriyordu. Baker, Kreskin, Randi ve diğerleri, hipnozun hayalî bir rol oynamadan başka bir şey olmadığını düşünmektedirler. Ben katılmıyorum.

Bilincin değişen durumları ifadesi, parapsikolog Charles Tart tarafından 1969'da söylenmiştir ama ana görüşteki psikologlar, aklın tamamen bilinçli farkındalıktan daha fazla bir şey olduğu gerçeğinin bir süredir farkındaydılar. Psikolog Kenneth Bowers deneylerin, "hipnotik davranış için, durumun algılanan istekleriyle gönüllü ve kasıtlı uyumundan çok daha yaygın ve güç algılanan bir

şey olduğunu" kanıtladığını ve "'taklit hipotezin' hipnozun tümüyle yetersiz bir yorumu olduğunu" ileri sürüyordu (1976, s.20). Stanford deneysel psikoloğu Ernest Hilgard, hipnoz yoluyla akılda neler olup bittiğinin farkında olan ama bilinçli bir düzeyde olmayan "gizli bir gözlemciyi" ve hiyerarşik olarak organize olan ama birbirinden ayrı hâle gelebilen çeşitli işlevsel sistemler" olduğunu keşfetti (1977, s.17). Hilgard, tipik olarak deneklerine aşağıdaki gibi talimat verirdi:

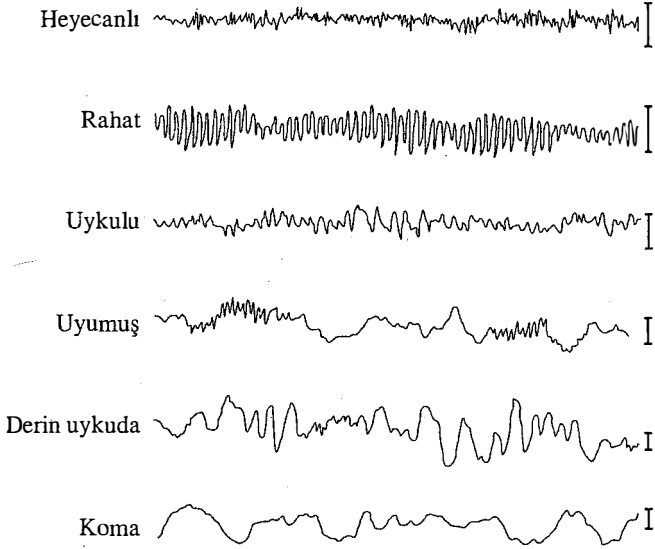
(Hipnotize olduktan sonra) Elimi omzunuza koyduğum zaman vücudunuzda bir şeyler; şimdi konuşmakta olduğum parçanızın bilmediği bir şeyler olduğunu bilen gizli bir parçanızla konuşabiliyor olacağım. Şimdi konuşmakta olduğum parça, bana ne anlattığınızı ya da hatta ne konuştuğunuzu bilemeyecek...normal bilincinizden ya da hipnotize olan parçanızdan gizlenebilecek olan olup biten şeylerden birçok şeyi bilen bir parçanız olduğunu hatırlayacaksınız (Knox, Morgan ve Hilgard 1974, s. 842).

Gizli gözlemcinin bu ayrılması, bir çeşit değişen durumdur.

Değişen bir durumla ya da bu konu için değişmeyen bir durumla aslında ne demek istiyoruz? Burada *nicel* farklılıklar -düzeyle ilgili- ve *nitel* farklılıklar -çeşitle ilgili- arasında ayırım yapmak yararlı olabilirdi. Altı elmalık bir küme ve beş elmalık bir küme nicel olarak farklıdır. Altı elmalık bir küme ve altı portakallık bir küme nitel olarak farklıdır. Bilinç durumları arasındaki pek çok farklılık, nitel değil niceldir. Başka bir deyişle, iki durumda da bir şey vardır, sadece değişik miktarlardadır. Örneğin, uyurken rüya gördüğümüz için düşünürüz; rüyalarımızı anımsayabildiğimiz için anıları oluştururuz ve çok az olsa da çevremize duyarlıyızdır. Bazı insanlar uykularında

yürür ve konuşurlar. Belirli bir zamanda kalkmayı planlayarak ve oldukça güvenilir bir şekilde bunu yaparak uykuyu denetleyebiliriz. Başka bir deyişle, uyurken sadece uyanırken yaptığımızın daha azını yaparız.

Yine de uyku iyi bir örnektir çünkü o kadar farklıdır ki, normal olarak onu uyanıklık durumuyla karıştırmayız. Nicel farklılık, nitel olarak farklı olmak için çok büyüktür ve böylece değişen bir durum sayılır. Şekil 7'deki EEG bilgileri, sadece nicel olarak farklı olsa da onlar çok fazladır, bu yüzden temsil ettikleri durumlar tür olarak da farklı kabul edilebilir. Eğer koma değişik bir durum değilse, nedir bilmiyorum. Ve o, bilinçli bir durumda tekrar edilemez.

Şekil 7: Altı değişik bilinç durumu için EEG bilgisi.

Bilincin iki özelliği vardır: "1. Algıların, anıların ve düşüncelerin farkında olarak doğru biçimde temsil edilmesi için kendimizi ve çevremizi gözlemlemek; 2. Davranışsal ve kavramsal hareketleri başlatabilmek ve sona erdirebilmek için kendimizi ve çevremizi denetlemek (Kihlstrom 1987, s. 1445)." Böylece değişik bir bilinç durumu, çevre içinde davranış ve kavramların denetimini bozmanın yanında algılarımız, anılarımız ve düşüncelerimizin doğru olarak gözlemlenmesine de karışmak zorunda kalacaktı. *Değişik bir bilinç durumu, çevremizi gözlemlememiz ve denetlememize önemli ölçüde bir karışma olduğu zaman var olur.* Önemli demekle, "normal" işlevden dramatik bir şekilde ayrılmayı söylemek istiyorum. Sanrıların, ölüme yakın olan deneyimlerin, vücut dışındaki deneyimlerin ve diğer değişik durumların yaptığı gibi, hem uyku hem de hipnoz bunu yapmaktadır.

Psikolog Barry Beyerstein, değişik bilinç durumunu, özel sinir sistemlerinin "kendimizi ve dünyamızı algılamamızın büyük ölçüde değiştiği" şekilde "hastalık, tekrarlayıcı uyaranlar, zihinsel işlemler ya da kimyasal sindirim" yoluyla değişmesi olarak tanımlarken, benzer bir argümanı ileri sürüyordu. Psikolog Andrew Neher (1990), onlara, onları yaşayan kişiler için ezici olacak kadar yoğun olan ani ve beklenmedik bilinç değişimleri olarak tanımladığı "üstün durumlar" der. Buradaki anahtar, deneyimin *yoğunluğu* ve bilinç değişiminin *derinliği*dir. Değişik bir durumda değişik olmayan bilinç durumunda yapamadığımız herhangi bir şeyi yapar mıyız?

Evet. Örneğin, rüyalar uyanırken düşünülenlerden ve hayallerden önemli ölçüde farklıdır. Normalde, hiçbir zaman ikisini birbirine karıştırmamız gerçeği, onların nitel farklılıklarının göstergesidir. Dahası, sanrılar normal olarak, çok büyük stres, ilaçlar ya da uyku yokluğu gibi işe karışan değişkenler bulunmuyorsa, durağan,

uyanık bir durumda yaşanmaz. Ölüme yakın olma deneyimleri ve vücut dışında olma deneyimleri çoğunlukla yaşamı değiştiren olaylar olarak kalacak kadar sıra dışıdır.

Hayır. Farklılıklar sadece niceldir. Ama burada bile, farklılıkların nitel bir farklılık oluşturacak kadar büyük olduğu ileri sürülebilir. Bana, normal şekilde bilinçliyen ve ciddi bir şekilde sanrılar görüyorken kaydedilen EEGler'in, sadece nicel olarak farklı olduğunu gösterebilirsiniz ama onların dramatik farklarını yaşamak ve tanımakta hiç sıkıntı çekmem. Ölüme yakın olma deneyimini düşünün.

Ölüme Yakın Olma Deneyimi

Dinlerin, mistisizmin, tinselciliğin, Yeni Çağ hareketinin ve EDA ile psişik güçlere olan inancın arkasındaki itici güçlerden biri, maddi dünyayı aşma, şu anın ötesine adım atma ve görünmeyenin içinden duyuların ötesindeki diğer dünyaya geçme isteğidir. Ama bu diğer dünya nerededir ve oraya nasıl geçeriz? Hakkında kesinlikle hiçbir şey bilmediğimiz bir yerin cazibesi nedir? Ölüm, sadece bu diğer tarafa geçiş midir?

İnananlar, *perithanatik ya da ölüme yakın olma deneyimi* (ÖYOD) denen bir olgu yoluyla diğer taraf hakkında bir şey bildiğimizi iddia etmektedirler. ÖYOD, ilgili ortağı *vücutun dışında olma deneyimi* (VDOD) gibi psikolojideki en zorlayıcı olgulardan biridir. Açıkçası, ölümle yakın bir karşılaşmadan sonra bazı bireylerin deneyimleri, birçok insanı ölümden sonra yaşam olduğuna ya da ölümün hoş bir deneyim olduğuna veya her ikisine inanmaya yönlendirecek kadar benzerdir. Olgu, 1975'te Raymond Moody'nin "*Yaşamdan Sonraki Yaşam*" adlı kitabının ya-

yınlanmasıyla popüler oldu ve başkalarından gelen onaylayıcı kanıtlarla doğrulandı. Örneğin, kardiyolog F. Schoonmaker (1979), on sekiz yıllık bir dönemde tedavi ettiği iki yüzden fazla hastasının yüzde 50'sinin ÖYOD yaşadığını bildirdi. 1982'deki bir Gallup kamuoyu araştırması, yirmi Amerikalı'dan birinin bir ÖYOD yaşadığını buldu (Gallup 1982, s. 198). Ve Dean Sheils (1978), olgunun kültürler arası yapısını incelemiştir.

ÖYODler ilk olarak önem kazandığında onlar, yaıtılmış, sıra dışı olaylar olarak algılandı ve bilim adamları ve tıp doktorları tarafından çok stresli ama yaratıcı zihinlerin abartıları ya da hayalî kaçışları olarak düşünüldü. Ama 1980'lerde, şimdi klasik olan bu örneği tanıtan bir tıp doktoru olan Elisabeth Kübler-Ross'un çalışması yoluyla ÖYOD güvenilirlik kazandı:

Mrs. Schwartz hastaneye geldi ve bize, nasıl bir ölüme yakın olma dereyimi yaşadığını anlattı. Indianalı bir ev kadınıydı, çok basit ve kültürlü olmayan bir kadındı. İlerlemiş kanseri vardı, kanaması vardı ve özel bir hastaneye yatırıldı, ölüme çok yakındı. Doktorlar, onu canlandırmak için 45 dakika uğraştılar, daha sonra o, hiçbir yaşam belirtisi göstermedi ve öldüğü açıklandı. Bana daha sonra, onun üzerinde çalışırken sade bir şekilde fiziksel vücudunun dışına süzülme ve canlandırma ekibinin çılgın gibi çalışmasını seyrederek, yatağın birkaç ayak üzerinde havada durma deneyimi yaşadığını anlattı. Bana, doktorların kravatlarının desenlerini tarif etti, genç doktorlardan birinin yaptığı bir şakayı tekrar etti, kesinlikle her şeyi anımsıyordu. Ve onlara anlatmak istediği tüm şey, rahatlayın, sakın olun, her şey yolunda, çok uğraşmayın demektir. O anlatmaya çalıştıkça, onu canlandırmak için daha çılgınca çalışıyorlardı. Sonra kendi anlatımına göre, onlardan "vazgeçti" ve bilincini kaybetti. Onun öldüğünü açıkladıktan sonra geri geldi ve bir buçuk yıl daha yaşadı (1981, s. 86).

Bu, en çok bildirilen üç öğeden biri tarafından nitelendirilen tipik bir ÖYOD'dir: (1) "aşağı baktığınız ve vücudunuzu gördüğünüz süzülen bir VDOD; (2) "diğer tarafa" geçişi temsil eden parlak bir ışığa doğru bir tünel ya da spiral şeklinde bir odadan geçmek; (3) diğer tarafta ortaya çıkmak ve daha önce oraya geçmiş olan sevilen kişileri ya da Tanrı gibi bir şekli görmek.

Bunların, sanrısız hüs-nükuruntu deneyimleri olduğu açık gibi görünmektedir, yine de Kübler-Ross, öyküleri doğrulamak için yolunu değiştirmiştir. "Ciddi araba kazaları geçirmiş, hiçbir yaşam belirtisi olmayan ve bize onları enkazdan çıkarmak için kaç tane alev makinesi kullanıldığını söyleyen insanlar görmüştük (1981, s. 86)." Daha da garip olan, kusurlu ya da hasta vücutların, bir ÖYOD sırasında tekrar bütün hâle geldiği öykülerdi. "Quadriplajikler artık felçli değildir, yıllardır tekerlekli sandalyede olan multiple sklerozlu hastalar, vücutlarının dışına çıktıklarında şarkı söyleyip dans edebildiklerini söylerler." Daha önce bütün olan bir vücudun anıları mı? Kuşkusuz. Bir otomobil kazasından sonra belden aşağısı felçli olan yakın bir arkadaşım, rüyasında çoğunlukla bütün olduğunu görüyordu. Sabah uyanmak ve tümüyle yataktan aşağı atlamayı ümit etmek, artık onun için sıra dışı değildi. Ama Kübler-Ross, sıkıcı açığı kabul etmiyordu: "Işığı bile algılamayan, gri gölgeleri bile görme-yen tümüyle kör insanları alın. Eğer onlar bir ölüme yakın olma deneyimi yaşarsa, kazada ya da hastane odasında sahnenin neye benzediğini tam olarak bildirebilirler. Bana inanılmaz küçük ayrıntıları tarif ettiler. Bunu nasıl açıklıyorsunuz? (1981, s.90)." Basit. ÖYOD sırasında diğerleri tarafından verilen sözlü tariflerin anıları, sahnenin görsel imgelerine dönüştürülüyor ve sonra kelimeler hâline geliyordu. Dahası, oldukça sık olarak, travma ya da ameliyat geçiren hastalar, tümüyle bilinçsiz ya da

anestezi altında değildir ve etraflarında olanların farkındadırlar. Eğer hasta bir eğitim hastanesindeyse, hazır bulunan doktor ya da ameliyatı yapan şef doktor diğer doktorlar için, böylece ÖYOD'ni geçirenin olayların doğru bir tanımını yapabilmesini sağlayarak, prosedürü tarif ediyor olacaktır.

ÖYOD'nde açıklama gerektiren bir şey olur ama bu nedir? Doktor Michael Sabom, 1982 deki "*Ölümün Anıları*" adlı kitabında, daha önceki ÖYOD bilgisinin, dinî ya da ön tıbbi bilginin sonucu olarak olası beklentilerin, kriz tipinin (kaza, tutuklanma), krizin yerinin, canlandırma yönteminin, varsayılan bilinçsizlik süresinin, deneyimin tarifinin ve bunun gibi şeylerin yanı sıra yaşı, cinsiyeti, mesleği, eğitimi ve dinsel aidiyeti not ederek ÖYOD yaşayan büyük sayıda insanla yaptığı ilişkisel çalışmanın sonuçlarını çıkardı. Sabom öykülerini değiştirip değiştirmediğini ya da deneyim için başka bir açıklama bulup bulmadıklarını görmek için aile üyeleri kadar onlarla da tekrar görüşerek bu denekleri yıllarca izledi. Yıllar sonra bile, her denek, deneyimini aynı kuvvetle hissediyordu ve olayın olduğuna ikna oluyordu. Neredeyse hepsi, deneyimin yaşama bakışları ve ölümü algılayışları üzerinde belirli bir etkisi olduğunu belirttiler. Ölümün hoş bir deneyim olduğuna ikna oldukları için artık ölmekten "korkmuyorlardı" ve sevdiklerinin ölümü için "yas tutmuyorlardı." Her biri, kendilerine ikinci bir şans verildiğini hissediyorlardı ve her denek "dindar" hâle gelmese bile hepsi, "yaşamlarıyla bir şey yapmaları" gerektiğini hissediyorlardı.

Sabom, inanmayanların ve inananların benzer deneyimler yaşadığını belirtse de, hepimizin Yahudi-Hıristiyan dünya görüşüne açık olduğumuzdan bahsetmekte yetersizdir. Bilinçli olarak inansak da inanmasak da hepimiz Tanrı ve ölümden sonraki yaşam, cennet ve cehen-

nem hakkında benzer düşünceleri işitmişizdir. Sabon aynı zamanda ÖYOD sırasında, olgunun akıl olmadan değil ama akın içinde olduğunun göstergesi olarak, farklı dinlerdeki insanların farklı dinî figürler gördüğünü belirtmiştir.

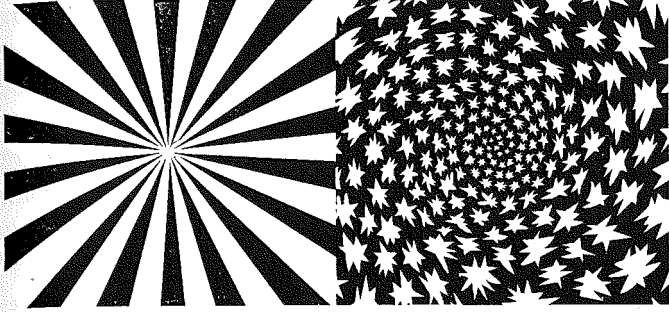
ÖYODler'i için hangi doğal açıklamalar ileri sürülebilir? İlk zamanlardaki spekülatif bir teori, her insanın zaten ÖYOD'nin özelliklerini -yüzüyor olma duygusu, bir tünelden geçme, parlak bir ışığa doğru gitme- doğumu, yaşamış olduğunu ileri süren psikolog Stanislav Grof'dan (1976; Grof ve Halifax 1977) geldi. Belki de böyle sarsıcı bir olayın anısı, eşit derecede sarsıcı olan bir olayla -ölümle- tetiklenmek için sürekli olarak aklımıza yerleşmiştir. Perinatal anıların hatırlanmasının, ÖYOD sırasında yaşananların sorumlusu olması olanaklı mıdır? Pek değil. Herhangi bir çeşit çocukluk anısına dair hiçbir kanıt yoktur. Dahası, doğum kanalı bir tünele benzemez ve üstelik çocuğun başı normal olarak aşağıdadır ve gözleri kapalıdır. Ve neden sezaryenle doğan kişiler ÖYOD yaşar? (Grof ve deneklerinin, -kendi hayallerini yarattığı için anıları canlandırmanın en güvenilir yolu olmayan- LSD ile deney yaptıklarından bahsetmeye gerek yoktur.)

Daha uygun bir açıklama, biyokimyasal ve nörofizyolojik nedenleri göstermektedir. Örneğin, uçma sanrısının, bazıları adamotu ve şeytan elmasında bulunan ve Avrupa cadıları ile Amerikan Kızılderili şamanlarının kullandığı atropin ve diğer güzel avrat otu alkaloidleri tarafından tetiklendiğini biliyoruz. VDOD'ne, ketaminler gibi ayırıcı anestetikler kolayca neden olur. DMT (dime-tiltriptamin), dünyanın genişlediği ya da büzüldüğü algısına neden olur. MDA (metilendioksiamfetamin), yaş gerelemesi duygusunu uyandırır, bu yüzden uzun zamandır unutmuş olduğumuz şeyler belleğimize geri gelir. Ve kuşkusuz, LSD (hiserjik asit dietilamid), görsel ve işitsel

sanrıları tetikler ve diğer etkilerin yanında evrenle bir olma duygusu yaratır (bkz. Goodman ve Gilman 1970; Grinspoon ve Bakalar 1979; Ray 1972; Sagan 1979; Siegel 1977). Beyinde böyle yapay olarak işlenen kimyasalları alan bölgeler olması gerçeği, beyinde doğal olarak üretilen, belirli koşullar altında (örneğin travmanın stresi ya da bir kaza), tipik olarak ÖYOD ile ilgili olan deneyimlerin herhangi birine ya da tümüne neden olabilen kimyasallar olduğu anlamına gelir. Belki de ÖYODleri ve VDODleri, neredeyse aşırı derecedeki ölüyor olma travmasının neden olduğu vahşi bir "yolculuktan" başka bir şey değildir. Aldous Huxley'in "*Algı Kapıları*" adlı eserinde, vazodaki bir çiçekteki meskalinin etkisi altındayken yazar tarafından yapılan büyüleyici bir tanım vardır. Huxley, "Adem'in yaratılışının sabahında görmüş olduğu şeyi -anı anına çıplak var oluş mucizesini- görmek," diye tanımlamaktadır (1954, s.17).

Psikolog Susan Blackmore (1991, 1993, 1996), neden farklı kişilerin tünel gibi benzer etkileri yaşadığını göstererek, sanrı hipotezini bir adım ileri götürmüştür. Beynin arkasındaki görsel korteks, retinadan gelen bilginin işlendiği yerdir. Sanrı yaratan ilaçlar ve (bazen ölüme yaklaşıldığında olduğu gibi) beyne oksijenin gelmemesi, bu bölgedeki sinir hücrelerinin normal canlandırma hızına karışabilir. Bu olduğu zaman nöron faaliyetinin "çizgileri", beyin tarafından eş merkezli halkalar ya da spiraller olarak yorumlanarak, görsel korteks boyunca hareket eder. Bu spiraller tünel olarak "görülebilir". Benzer şekilde, VDOD, ilk uyanıldığında rüyaların olduğu gibi, gerçek ve hayalin bir karışımıdır. Beyin olayları yeniden oluşturmaya çalışır ve süreç içinde onları yukarıdan görüntü olarak canlandırır - bu, kendimizi "merkezden uzaklaştırırken" hepimizin yaptığı normal bir süreçtir (kendinizi kumsalda otururken ya da dağa tırmanırken

çizdiğinizde bu çoğunlukla aşağı bakarken, yukarıdan çizilmiştir). Denekler, sanrı yaratan ilaçların etkisinde şekil, 8'deki gibi görüntüler görürler; bu görüntüler ÖYOD'ndeki tünel etkisini yaratır.

Şekil 8: Ölümeye yakın olma deneyiminin spiral oda ve çizgili tünel etkisi. Böyle etkiler aynı zamanda sanrı yaratan ilaçlar tarafından üretilir.

Son olarak, ÖYOD'nin "öteki dünyalılığı", daha önce ölen sevdiğimiz kişileri gözümüzde canlandırarak, kendi kişisel Tanrımız'ı ve bunun gibi şeyleri görerek, diğer tarafı hayal etme fantezisinin üstünlüğüyle üretilir. Ama bir ÖYOD'nden geri gelmeyenlere ne olur? Blackmore, ölümün çözümünü vermektedir: "Oksijen yokluğu, ilk önce, dürtüleri kontrol edememe nedeniyle artan faaliyete neden olur ama sonuçta hepsi durur. Bilinci yükselten, zihinsel modelleri üreten bu faaliyet olduğundan o zaman bunların hepsi duracaktır. Daha fazla deneyim, daha fazla kişilik olmayacaktır ve böylece bu... sondur (1991, s.44)." Beyinsel anoksianın (oksijen yokluğu), hipoksianın (yetersiz oksijen) ya da hiperkardianın (çok fazla karbondioksit) hepsinin ÖYOD'ni tetiklediği ileri sürülmüştür (Saavedra-Aguilar ve Gomez-Jeria 1989)

ama Blackmore bu koşulların hişbirini taşımayan kişilerin ÖYOD yaşadığını belirtmiştir. "Bunların en iyi açıklaması, henüz belirgin olmaktan uzaktır. 'Yaşam sonrası' ve 'ölen beyin' hipotezi arasındaki tezi, hiçbir kanıt miktarı tamamen çözmeyecek gibi görünmektedir" diye kabul etmektedir (1996, s.440). ÖYODleri bizi, bir kere daha Hume'cu bir sorunla bırakarak, psikolojinin çözülmemiş büyük sırlarından biri olarak kalmaktadır: Hangisi daha olasıdır, ÖYOD'nin beynin henüz açıklanmamış olgularından biri olması mı, yoksa bunun her zaman doğru olmasını istemiş olduğumuz şeyin -ölümsüzlüğün- kanıtı olması mı?

Ölümsüzlük Arayışı

Ölüm ya da en azından yaşamın sonu, bilincimizin dış sınırı ve olanaklı olanın hududu gibi görünmektedir. Ölüm en son değişen durumdur. O son mudur yoksa sadece başlangıcın sonu mudur? Job aynı soruyu soruyordu: "Eğer bir kişi ölürse tekrar yaşayacak mıdır?" Açıkçası hiç kimse kesin olarak bilmemektedir ama birçok insan bildiğini düşünmektedir ve birçoğu geri kalanımızı onların özel cevaplarının doğru cevap olduğuna ikna etmeye çalışma konusunda utangaç değildirler. Bu soru dünyada gerçekten her biri ölümü izleyen şey konusunda özel bir bilgiye sahip olduklarını iddia eden binlerce örgütlü din olmasının nedenlerinden biridir. Robert Ingersoll (1879), hümanist bir bilgin olarak, "şu ana kadar başka bir yaşam konusunda bildiğim tek kanıt, birincisi hiçbir kanıtımız olmadığı ve ikinci olarak; kanıtımız olmadığı için oldukça üzgün olduğumuz ve olmasını istediğimizdir," diye belirtiyordu. Ama bir inanç yapısı olmadan birçok insan bu dünyayı anlamsız ve huzursuz

bulmaktadır. Filozof George Berkeley (1713), böyle duyguların şu örneğini kaleme almıştır: "Bin sene daha mutlu olmanın elimde olduğunu düşündüğüm zaman mevcut herhangi bir geçici üzüntüye kolayca göz yumabilirim. Eğer bu düşünce olmasaydı, bir insandan çok bir istiridyeye olurdu."

Woody Allen'ın filmlerinden birinde, doktoru ona, yaşayacak bir ayı kaldığını söylüyordu. "Oh, hayır," diye inlemektedir, "Yaşamak için sadece otuz günüm mü var?" Doktor, "Hayır," diye cevap verir, "Yirmi sekiz gününüz var; Şubat ayındayız." Bu kadar kötü müyüz? Bazen. Eğer hepimiz Sokrat'ın devlet buyruğuyla yaptığı intihardan hemen önceki düşünceliliğini benimseseydik, bu mükemmel olabilirdi: "Beyefendiler, ölümden korkmak, öyle olmadığı hâlde kendini akıllı zannetmekten başka bir şey değildir; çünkü bu, insanın birisinin bilmediğini bildiğini zannetmesidir. Hiç kimse ölümün insan için en büyük lütuf olarak ortaya çıkıp çıkmayacağını bilmez ve yine de insanlar onun en büyük kötülük olduğunu kesinlikle biliyormuş gibi ondan korkarlar (Plato 1952, s.211)." Ama pek çok insan, daha çok Berkeley ve onun istiridyesi gibi hissederler ve böylece Ingersoll'un göstermekten hoşlandığı gibi dine sahip oluruz. Ama ölümsüzlük arayışı dindarlarla sınırlı değildir. Hepimiz belirli bir kapasitede yaşamımızı sürdürmekten hoşlanmaz mıyız? Dolaylı olarak ve eğer bilim biraz ümit vermeyi başarabilirse belki gerçekte bile hoşlanabiliriz.

Bilim ve Ölümsüzlük

Mantığa değil inanca dayanan - tamamen dinî ölümsüzlük teorileri test edilebilir olmadığından onları burada tartışmayacağım. Frank Tipler'ın "Ölümsüzlüğün

Fiziği" adlı kitabı, Tipler'in eseri kapsamlı bir analiz gerektirdiğinden, bu kitabın on altıncı bölümünün konusu. Pek çok insanın "ölümsüzlükle", o ne olursa olsun sadece bir kimsenin mirası yoluyla yaşamayı sürdürmeyi kastemediğini söylemek yeterli olacaktır. Woody Allen'ın dediği gibi, "Eserlerimle ölümsüzlük kazanmak istemiyorum; ölmeyerek ölümsüzlük kazanmak istiyorum." Pek çok insan ebeveynlerinin, genetik yapılarının önemli bir kısmının yavrularının genlerinde yaşamlarını sürdürmeleri anlamında ölümsüz olmaları tezinden memnun olmayacaklardır. Evrimci bir bakış açısından, bir kişinin genlerinin yüzde 50'si yavrularında, yüzde 25'i torunlarında, yüzde 12.5'u torun çocuklarında yaşar ve böyle devam eder. Pek çoğumuzun "gerçek" ölümsüzlük olarak düşündüğü, sonsuza kadar ya da en azından normalden çok daha uzun yaşamaktır. Güçlük şudur ki, yaşlanma ve ölme sürecinin yaşam düzeninin normal, genetik olarak programlanmış bir parçası olduğu kesin görünmektedir. Evrimci biyolog Richard Dawkins'in (1976) senaryosunda, bir kere üretken çağımızı (ya da en azından cinsel faaliyete yoğun ve düzenli olarak katılma dönemini) geçtiğimizde, vücut için genlerin artık hiçbir yararı kalmaz. Yaşlanma ve ölüm, artık genetik olarak yararlı olmayan ama hâlâ sınırlı kaynaklar için görevleri şimdi genleri geçirmek olanlarla rekabet edenleri elemenin türsel yoludur.

Yaşamı önemli ölçüde uzatmak için ölümün nedenlerini anlamalıyız. Temel olarak üç tane vardır: kazalar gibi travmalar; kanser ve arteriyoskleroz gibi hastalıklar ve doğal olarak olan, yetişkin yaşamında erkenden başlayan ve en sonunda travma ya da hastalıktan ölmeyen artan olasılığıyla sonuçlanan çeşitli biyokimyasal ve hücrel fonksiyonların ilerleyici kötüleşmesi olan entropi ya da ihtiyarlık (yaşlanma).

Ne kadar uzun yaşayabiliriz? *Maksimum yaşam potansiyeli*, türün en uzun yaşayan üy esinin ölüm yaşıdır. İnsanlar için şu ana kadar ulaşılmış belgelenen en uzun yaş kaydı 120'dir. Bir Japon rıhtım işçisi olan Shigechio Izumi'ye aittir. Yüz elli yaşın üzerinde ve hatta 200'e kadar yaşayan insanlarla ilgili bir çok belgelenmemiş iddia vardır; bunlar çoğunlukla baba ve oğlun yaşını toplamak gibi kültürel saçmalıkları içermektedir. Belgelenen asırlıklar (100 yaşına kadar yaşayan insanlar) konusundaki veri, her 2100 milyon (2.1 milyar) insanda sadece 1 insanın 115 yaşına kadar yaşayacağını ortaya koymaktadır. Bugün dünyanın beş milyardan biraz fazla olan nüfusu, 115 yaşına ulaşacak, sadece 2 ya da 3 birey üretecek gibi görünmektedir. *Yaşam süresi*, eğer kaza ya da hastalıktan gelen erken bir ölüm olmazsa, ortalama bireyin öleceği yaştır. Bu yaş ortalama 85 ile 95 arasındadır ve yüzyıllardır, belki de bin yıldır değişmemiştir. *Yaşam süresi*, maksimum yaşam potansiyeli gibi, belki de her tür için değişmez bir biyolojik sabittir. *Yaşam beklentisi*, kazalar ve hastalıklar göz önüne alındığında ortalama bireyin öleceği yaştır. 1987'de, Batılı kadınlar için yaşam beklentisi 78.8 ve erkekler için 71.8'dir, ortalama beklenti 75.3'dür. 1995'te dünya çapında yaşam beklentisi 62 yıldır. Sayılar sürekli olarak yükselmektedir. Birleşik Devletler'de yaşam beklentisi 1900ler'de 47'yd. 1950ler'de sayı 68'e yükseldi. Japonya'da 1984'te doğan kızların yaşam beklentisi, onu 80 sayısını geçen ilk ülke yaparak, 80.18 yıldır. Ama yaşam beklentisinin 85 ile 95 arasındaki yaşam süresinden daha yukarı çıkması olası değildir.

Yaşlanma ve ölümün kesin gibi görünmesine rağmen, insanların biyolojik işlevlerini olanaklı olduğu kadar uzatma çabaları yavaş yavaş, delilik sınırından mantıklı bilimin arenasına doğru gitmektedir. Organ nakilleri, gelişmiş ameliyat teknikleri, en yaygın hastalıklara karşı

bağışıklık, ileri beslenme bilgisi ve egzersizin sağlıklı etkilerinden haberdar olmak, tümüyle yaşam beklentisinin hızlı yükselişine katkıda bulunmuştur.

Başka bir modern olasılık, bir organizmanın (diploid olan ya da haploid olan bir cinsiyet hücresine karşıt olarak tam bir gen setine sahip olan ya da sadece yarım bir gen setine sahip olan) bir vücut hücresinden tam olarak kopyalanması olan *klonlamadır*. Daha aşağı organizmaları klonlamak başarılmıştır ama insan klonlamanın engelleri hem bilimsel hem etiktir. Eğer bu engeller aşılsa, klonlama yaşamın uzatılmasında önemli bir rol oynayabilir. Organ naklindeki başlıca sorunlardan biri, yabancı dokunun reddidir. Bu konu, bir klondan gelen kopyalanan organlarda olmayacaktır – organları sağlıklı olarak korumak için sadece klonunuzu mikropsuz bir ortamda yetiştirin ve sonra kendi yaşlanan parçalarınızı klonun daha genç, daha sağlıklı organlarıyla değiştirin.

Bu senaryoya ilgili etik sorular, en azını söylemek gerekirse meydan okuyucudur. Klon insan mıdır? Klonun hakları var mıdır? Klonlar için bir birlik olmalı mıdır? (Yeni bir AKÖB'ne, Amerikan Klonları Özgürlükler Birliği'ne ne dersiniz?) Bir klon, ayrı ve bağımsız bir birey midir? Eğer hayırsa, sizden, iki vücutta yaşayan bir tane daha olduğu için sizin bireyselliğinize ne olmaktadır? Eğer evetse, o zaman "sizden" iki tane mi vardır? Bu nedenle bütün orijinal organlarınız gidecek kadar çok organı değiştirirseniz siz hâlâ "siz" misiniz? Eğer ölümsüzlüğün Judeo-Hıristiyan biçimine inanıyorsanız ve kendinizi klonlarsanız bir ruh mu yoksa iki ruh mu vardır?

Son olarak, büyüleyici *cryonic erteleme* alanı ya da Alan Harrington'un "dondur-bekle-canlandır" süreci dediği şey vardır. İşlemin ilkeleri görece olarak basittir, uygulaması basit değildir. Kalp durunca ve ölüm resmî olarak açıklanunca, tüm kan çıkarılır ve bunun yerine don-

muş bir durumdayken organ ve dokuları koruyan bir sıvı konur. Sonra -kaza ya da hastalık- bizi öldüren ne olursa olsun, er ya da geç geleceğin teknolojileri, bizi canlandırma ve iyileştirme görevine eşit olacaktır.

Cryonics hâlâ o kadar yeni ve deneyseldir ki, etik sorunlar halkın dikkatini yeni çekecektir. Şimdilik, cryonic erteleme, hükümet tarafından bir gömülme çeşidi olarak kabul edilmektedir ve bireyler hiçbir zaman seçtikleri için değil, yasal olarak doğal nedenlerle öldükleri açıklandıktan sonra dondurulmaktadır. Eğer cryonicistler bir kişiyi canlandırmayı başarabilselerdi, yaşam ve ölüm arasındaki ayırım belirsizleşecekti. Yaşam ve ölüm, her zaman oldukları ayrı durumların yerine bir süreç hâline geleceklerdi. Kesinlikle, ölüm tanımlarının yeniden yazılması gerekecekti. Ve ruh sorunu ne olacaktı? Eğer böyle bir şey varsa, vücut cryonic ertelemeyken o nereye gidecekti? Eğer bir birey gerçekten ölmeden önce cryonic ertelemeye konmayı seçerse, o zaman teknisyen cinayet mi işliyordur? Eğer canlandırma işlemi, sadece bu ertelenen bireyi canlandırmayı başaramazsa, bu cinayet olacak mıdır?

Eğer cryonic erteleme teknolojisi, herhangi bir zaman cryonicistlerin ümitleri ve beklentilerini karşılarsa, bir gün insanın iradesiyle dondurulmayı ve yeniden, hatta bir çok kere canlandırılmayı seçebilmesi mantıklı olabilir. Belki insan her yüzyılda on yıllık sürelerle geri gelebilirdi ve aslında bin yıl ya da daha fazla yaşayabilirdi. Gelecekteki tarihçilerin bin yıl önce yaşamış biriyle konuşarak tarih yazabileceğini düşünün. Ama ne yazık ki henüz tüm alan yüksek teknoloji bilimsel varsayımlara ya da protobilime kalmaktadır. İşte sorunların birkaçı:

1. Bugün dondurulan ya da önceden görülebilen gelecekte dondurulacak olan herhangi bir kişinin başarılı bir şekilde canlandırılıp canlandırılmayacağını bilmiyo-

ruz. Daha yüksek hiçbir organizma, bugüne kadar tamamen dondurulup yeniden yaşama döndürülmedi.

2. Bunu test edebilmek için hiç kimse canlandırılmamış olduğundan böyle bir hasarın kesin yapısı ve büyüklüğü henüz saptanmasa da, dondurma teknolojisi beyin hücrelerine önemli bir zarar veriyor gibi görünmektedir. Fiziksel hasar hafif olsa da, yine de bellek ve kişisel kimliğin geri gelip gelmeyeceği görülmelidir. Belleğin ve kişisel kimliğin nerede ve nasıl saklandığı konusundaki bilimsel anlayışımız oldukça basittir. Nörofizyologlar, bellek saklanması ve geri alınması konusunda bir açıklamaya varmak için uzun bir yol kat etmiştir ama teori hiç bir şekilde tamam değildir. Olanaksız görünse de tamamen yenilemenin hâlâ bellek kaybıyla sonuçlanması olasıdır. Gerçek bir test olayı olmadan biz sadece bilmiyoruz. Eğer cryonic canlanma, makul bir kişisel bellek ve kimlik dönüşüyle sonuçlanmazsa o zaman bunun anlamı nedir?

3. Tüm cryonic bilimi şu anda, gelecekteki teknolojik gelişmelere dayanmaktadır. Cryonicist Mike Darwin ve Brian Wowk'un açıkladığı gibi, "En iyi bilinen cryo-koruma yöntemleri bile hâlâ günümüz teknolojisiyle geri döndürülemez beyin hasarlarına neden olmaktadır. Beyin cryo-koruması mükemmel olana kadar cryonicler sadece doku değişimi için değil ama aynı zamanda hastanın yaşamını sürdürmesi için esas olan dokuların tamiri için de geleceğin teknolojilerine güveneceklerdir (1989, s.10)." Bu, cryonic'deki en büyük kusurdur. Cryonic yazınında her yerde olan, bilim ve teknoloji tarihinin yanlış anlaşılabilir bağımsız kişilerin öyküleriyle, şaşırtıcı keşiflerle ve yeni düşüncelere karşı dogmatik kapalı fikirlilikle dolu olduğunun hatırlatılmasıdır. Öyküler tümüyle doğrudur ama cryonicistler yanlış olan tüm devrimci düşünceleri göz ardı etmektedir. Cryonicistler için şanssızlık, geç-

miş başarının hiçbir alanda gelecekteki başarıyı garanti etmemesidir. Cryonics şimdi, bilgisayarla yönlendirilen küçük makinelerin yapımı olan nano teknolojiye güvenmektedir. Eric Drexler'ın (1986) göstermiş olduğu gibi ve Richard Feynman'ın 1959'da erken bir şekilde örneklerle kanıtladığı gibi, molekül büyüklüğündeki teknolojiler için "Aşağıda çok fazla yer vardır." Ama teori ve uygulama iki farklı şeydir ve bilimsel bir sonuç, bu ne kadar mantıklı görünürse görünsün ya da onu kim desteklerse desteklesin, ne *olabileceğine* dayandırılmaz. Kanıtımız olana kadar, yargımız yeterince uygun bir şekilde askıya alınmış olarak kalmalıdır.

Tarihsel Üstünlük Bu Kadar Küçük Bir Şey Midir?

Bu olasılıklar varken dindar olmayan birey, görünürde anlamsız olan bir evrende nerede anlam bulabilir? Vücudu bırakmadan yaşamın sıradanlığını aşabilir miyiz? Tarih, zaman boyunca ve herhangi bir bireyin kişisel öyküsünün ötesinde insan hareketleriyle ilgilenen bir düşünce alanıdır. Tarih, oldukça uzun geçmişi ve sınırsıza yakın olan geleceği yoluyla burada -ve- şimdiiyi aşar. Tarih, kendi eşsiz yollarıyla bir araya gelen olaylar dizisinin ürünüdür. O olaylar çoğunlukla insani hareketlerdir, bu yüzden tarih, tek tek insani hareketlerin doğa yasaları, ekonomik kuvvetler, demografik eğilimler ve kültürel âdetler gibi önceki belirli koşullar tarafından ne kadar kısıtlansa da, geleceği oluşturmak için bir araya gelme yolunun bir ürünüdür. Sadece hiçbir şey yapmamak için özgürüz. Ve bir insan hareketinin önemi, aynı zamanda hareketin tarihsel sıra içinde *ne zaman* yapıldığıyla da kısıtlı-

dır. Bir hareket bir sıra içinde ne kadar önceyse, sıra ufak değişikliklere -ünlü kelebek etkisi- o kadar duyarlıdır.

Tarihsel üstünlüğün anahtarı, (tarih sürekli olduğundan) sırada ne zaman olduğunuzu ve var olan hareketlerin gelecekteki sonuçlar konusunda hangi etkilerinin olabileceğini bilmediğiniz için olumlu değişikliğin hareketlerinizi -hepsini- akıllıca seçmenizi gerektirmesidir. Yarın ne yaptığınız, sadece siz gittikten uzun süre sonra olsa bile tarihin akışını değiştirebilirdi. Geçmişte, göreceli olarak bilinmeden ölen tüm ünlü insanları düşünün. Bugün onlar kendi zamanlarını aşmıştır çünkü onlar, önemli herhangi bir şey yaptıklarından haberdar olmasalar bile, onların bazı hareketlerinin tarihi değiştirdiğini algılıyoruz. İnsan, tarihi etkileyerek, etkileri kişinin biyolojik varlığının çok ötesine uzanan hareketlerle üstünlük kazanabilir. Bu senaryonun alternatifleri -bir kişinin diğerleri ve dünya üzerindeki etkileri konusunda duyarsızlık ya da bilimin hiçbir kanıt sağlamadığı diğer yaşamın varlığına inanç- insanı *bu* yaşamda çok önemli olan bir şeyi özlemeye yönlendirebilir. Matthew Arnold'un "*Etna Üzerine Empedocleler (1852)*" adlı kitabından alınan güzel sözlerine kulak vermeliyiz:

*O kadar küçük bir şey mi, güneşten zevk almış olmak
Bahardaki ışığı yaşamış olmak,
Âşık olmuş, düşünmüş, yapmış olmak;
Gerçek dostlar edinmiş olmak ve şaşırtıcı düşmanları
yenmiş olmak;
Karanlık gelecek günler için mutluymuş gibi
yapmamız gereklidir,
Ve bunun rüyasını görürken, var olan durumumuzun
hepsini kaybederiz,
Ve göndeririz dünyalara...dinginliğimize uzak olsa
bile...*

-6-

Kaçırılanlar!

Uzaylılarla Karşılaşmalar

8 Ağustos 1983 Pazartesi günü, uzaylılar tarafından kaçırdım. Gece geç vakitti ve parlak ışıklı büyük bir hava aracı yanımda havada dururken ve beni durmaya zorlarken, Nebraska'da, Haigler adlı küçük bir kasaba yakınında ıssız bir kır yolunda tek başına yolculuk yapıyordum. Uzaylı yaratıklar dışarı çıktı ve beni araçlarına girmeye ikna ettiler. İçerde ne olduğunu hatırlamıyorum ama kendimi tekrar yolda yolculuk yaparken bulduğumda, doksan dakikalık zaman kaybetmişim. Kaçırılanlar buna, "kayıp zaman" derler ve benim kaçırılmam bir "üçüncü türden yakın ilişkidir." Hiçbir zaman deneyimi unutmayacağım ve diğer kaçırılanlar gibi, kaçırılma öykümü televizyonda birçok defa ve canlı izleyicilere sayısız defa anlatacağım.

Kişisel Bir Kaçırılma Deneyimi

Bu, bir kuşkucu için anlatılacak garip bir öykü gibi görünebilir, bu yüzden ayrıntıları anlatayım. Bölüm 1'

de açıkladığım gibi uzun yıllar boyunca, temelde 3.000 millik durmadan yapılan kıtayı aşan Amerika'yı Kat Eden Yarış'a yoğunlaşarak, profesyonel bir ultra maraton bisiklet yarışçısı olarak yarıştım. "Durmadan" yarışçılarım her yirmi dört saatte ortalama yirmi iki saat bisiklet süreerek uyumadan uzun mesafeler gitmesi anlamına gelir. Stres, uyku yoksunluğu ve zihinsel bozulma içeren inişli çıkışlı bir deneyimdir.

Normal uyku koşulları altında, pek çok rüya faaliyetini hemen unutulur ya da bilinçli hâle geldikten kısa süre sonra oldukça silikleşir. Uç noktadaki uyku yoksunluğu, gerçek ve hayal arasındaki duvarı yıkar. Günlük yaşamın duyguları ve alguları kadar gerçek görünen ciddi sanrılar görürsünüz. İştitiğiniz ve konuştuğunuz kelimeler normal bir anı gibi hatırlanır. Gördüğünüz insanlar, gerçek yaşamdakiler kadar canlıdır.

Törenlerle başlayan 1982 yarışı sırasında, ilk iki gecenin her birinde üç saat uyudum ve sonuç olarak, insanın çok daha az uykuyla devam edebildiğini kanıtlayan liderin arkasına düştüm. New Mexico yakınlarında, yetişmek için uykusuz olarak uzun mesafelerde bisiklet sürmeye başladım ama gelecek olan sanrılara hazır değildim. Çoğunlukla onlar bu olguya "beyaz çizgi ateşi" adını veren, yorgun kamyon sürücülerinin yaşadığı çeşitli bahçe sanrılarıydı: Çalılar, canlı hayvan biçimini alıyordu, yoldaki çukurlar anlamlı şekiller oluşturuyordu ve posta kutuları insanlara benziyordu. Zürafalar ve aslanlar gördüm. Posta kutularına el salladım. Hatta New Mexico, Tucumcari yakınında kendimi yukarıdan 40. anayolun üzerinde bisiklet sürerken gördüğüm bir vücut dışında olma deneyimi yaşadım.

O yıl yarışı üçüncü olarak bitirince, 1983'te lider olana ya da çökene kadar uykusuz şekilde bisiklet süreceğime ant içtim. Santa Monica İskelesi'nden seksen üç saat

uzaklıkta, Nebraska, Haigler'a yakın ve yarışta 1259 mil gitmişken bisikletin üzerinde uyudum, bu yüzden destek ekibim (her bisikletçinin bir tane vardır) bana kırk beş dakikalık bir şekerleme yaptırdı. Uyandığım zaman tekrar bisikletime bindim ama hâlâ o kadar uykuluydum ki ekibim beni karavana geri götürmeye çalıştı. İşte o zaman, bir çeşit değişik bilinç durumuna kaydım ve tüm destek ekibimin başka bir gezegenden gelen uzaylılar olduğuna ve beni öldüreceklerine ikna oldum. Bu uzaylılar o kadar akıllıydılar ki benim ekibim gibi görünüyor, giyiniyor ve konuşuyordu. Ekip üyelerini, tek tek kişisel yaşamları ve bisiklet konusunda hiçbir uzaylının bilmeyeceği ayrıntılarla ilgili sorgulamaya başladım. Teknisyenime, bisiklet lastiklerimi spagetti sosuyla yapıştırıp yapıştırmadığını sordum. Onları (o da kırmızı olan) Ciement yapıştırıcısıyla yapıştırdığı cevabını verince, uzaylıların yapmış olduğu araştırmadan oldukça etkilendim. Diğer sorular ve doğru cevaplar bunu izledi. Bu sanrının bağlamı, 1960lar'daki, uzaylıların bükülmeyen serçe parmakları dışında tamamen insanlar gibi göründükleri *-İstilacılar* adlı bir televizyon programıydı. Ekip üyelerimde bükülmeyen serçe parmaklar olup olmadığına baktım. Parlak ışıklarıyla karavan, onların uzay aracı hâline geldi. Ekip beni bir kırk beş dakika daha uyutmayı başardıktan sonra açık bir zihinle uyandım ve sorun çözüldü. Ama bu güne kadar bu sanrıyı herhangi bir kuvvetli anı kadar canlı ve net olarak anımsıyorum.

Şimdi, uzaylılar tarafından kaçırılma deneyimi yaşamış olan insanların uyku yoksunu olduklarını ya da aşırı fiziksel ve zihinsel stres altında olduklarını iddia etmiyorum. Ama eğer bu koşullar altında, uzaylılar tarafından kaçırılma deneyimi olabiliyorsa, diğer koşullar altında da olabileceğinin oldukça açık olduğunu düşünüyorum. Uzaylılar tarafından kaçırılmadığım açıktı, bu yüz-

den daha olası olan şeyler şunlardır: Diğer insanlar, diğer değişik durumlar ve sıra dışı koşullar tarafından tetiklenen benimkine benzer deneyimler mi yaşıyorlar yoksa biz gerçekten diğer dünyalardan gelen uzaylılar tarafından ziyaret mi ediliyoruz? Hume'un bir mucizeyi değerlendirme kriteriyle -"tanıklık, onun yanlışlığı, kanıtlamaya çalıştığı olaydan daha mucizevi olacak cinsten değilse, hiçbir tanıklık bir mucizeyi kanıtlamak için yeterli değildir"- ilk açıklamayı seçmemiz gerekecekti. Uzaylıların, Dünya'ya binlerce ışık yılı uzaktan yolculuk etmesi ve fark edilmeden inmesi olanaksız değildir ama insanların değişik bilinç durumlarını yaşaması ve onları bugün kültürümüzde popüler olan bağlamda, uzaylı yabancılar olarak yorumlaması daha büyük olasılıktır.

Bir Uzaylı Otopsi

İnsanlar uzay uçuşunu başarmışlardır ve hatta güneş sisteminin dışına uzay aracı göndermişlerdir, öyleyse diğer akıllı yaratıklar neden aynı şeyi yapmış olmasın? Bildiğimiz tüm doğa yasaları buna olanak vermede, belki onlar yıldızlar arasındaki çok büyük uzaklıkları ışık hızından daha fazla hız kazanarak aşmayı öğrenmişlerdir. Belki onlar böyle çok büyük hızlarda yolculuk yaparlarken uzay gemisini parçalayacak olan uzay tozları ve parçalarıyla çarpışma sorununu çözmüşlerdir. Ve bir şekilde, kendi savaş ve soykırım uyarlamaları içinde kendilerini yok etmeden böyle teknolojik bir bilgiye erişmişlerdir. Bunlar, çözmek için çok zor sorulardır ama insanların, 1903'te Wright kardeşler küçük araçlarını on iki saniye kadar havalandırdıklarından bu yana ne kadar çok şey başarmış olduğuna bakın. Sadece bizim var olduğuna

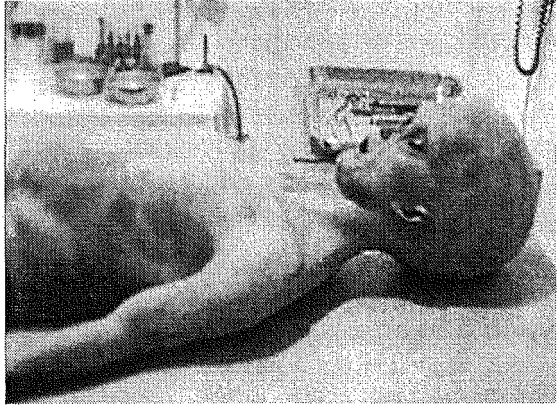
muзу ve sadece bizim böyle sorunları çözebileceğimizi düşünenecek kadar kibirli olmalı mıyız?

Bu, bilim adamları, astronomlar, biyologlar ve bilim kurgu yazarları tarafından uzun uzadıya ve çok ayrıntılı olarak tartışılan bir konudur. Astronom Carl Sagan (1973, 1980) gibi bazıları, evrenin yaşamla dolu olması olasılığının yüksek olduğuna inanır. Galaksimizdeki yüz milyarlarca yıldız ve bilinen evrendeki yüz milyarlarca galaksi düşünüldüğünde, bizimkinin akıllı sezgileri evrimleştirmiş tek yıldız olma şansı nedir? Kozmolog Frank Tipler (1981) gibi başkaları, dünya dışı yaratıkların var olmadığına ikna olmuştur çünkü eğer olsalardı şimdi burada olurlardı. İnsan evriminin zamanlaması konusunda özel bir şey olmadığı düşünüldüğünde, eğer başka bir yerde akıllı yaratıklar evrimleşseydi, en azından onların yarısının, bilimsel ve teknolojik olarak, onları bizden çok, çok daha ileri götürecektir şekilde, biyolojik evrimde bizim önümüzde olması oldukça olasıdır, bu da şimdiye kadar Dünya'yı bulmuş olacakları anlamına gelir.

Bazı insanlar, uzaylıların sadece Dünya'yı bulmakla kalmadıklarını, New Mexico, Roswell yakınında, 1947'de yere çarptıklarını ve onların neye benzediklerini filmde görebileceğimizi iddia etmektedirler. 28 Ağustos 1995'te Fox yayın ağı, "Roswell Olayı" olarak bilinecek olan, bir uzaylı vücudu gibi görünen bir şeyin otopsisini gösteren filmi yayınladı (şekil 9'a bakın). Film, şarkıcı konusunda bir belgesel için B.D. Ordu arşivlerinde (on sekiz ay askerlik yapan) Elvis'in filmlerini araştırırken, siyah beyaz filme rastladığını iddia eden, Londra'da oturan bir video üreticisi olan Ray Santilli'den geldi. Ona filmi (100,000\$'a olduğu belirtiliyordu) satan kişinin ismi açıklanmadı, Santilli filmi elinde tutuyordu çünkü B.D. hükümet malını satınak yasa dışıydı. Daha sonra Santilli, filmi kullanım hakkını Fox'a sattı. B.D. Hava Kuvvetleri,

Roswell'deki enkazın, atmosferin üst tabakalarından Sovyet nükleer denemelerini gözlemek için fırlatılan -"Moğol Projesi" adlı-, düşmüş çok gizli bir gözetleme balonundan geldiğini belirtti. Soğuk savaş 1947 yılında artmış olduğundan, o zaman Hava Kuvvetleri'nin bu çarpışmayı tartışmakta isteksiz olması şaşırtıcı değildi ama bu, UFOlar'a inananlar, özellikle komplo teorilerine eğilimli olanlar tarafından on yıllarca varsayımlarda bulunulmasına neden oldu. Ama uzaylı otopsi filminde, uzaylılarla karşılaşma kanıtı olma konusunda sayısız sorun vardır.

MUTUAL UFO NETWORK
UFO JOURNAL
AUGUST 1995 NUMBER 328 \$3

ROSWELL ALIEN AUTOPSY FILM?

Şekil 9: Uzaylı otopsi filminden bir uzaylı.
[Ortak UFO Ağı'nın izniyle.]

Sov-
loğol
ndan
oldu-
1 tar-
UFO-
olan-
asına
a kar-

1. Santilli'nin orijinal otopsi filminin önemli bir örneğini, filmin çekim tarihinin saptanması için güvenilir bir enstitüye vermesi gerekmektedir. Şu ana kadar Kodak'a, herhangi bir filmde gelmiş olabilecek birkaç inçlik başyazı kısmını vermiştir. Eğer Santilli gerçekten filmin 1947'de çekildiğini kanıtlamak istiyorsa, Kodak'a neden sadece filmin küçük, tümüyle jeneriğe ait olan bir kısmını vermiştir? Kodak rutin olarak, eski kameraları getiren insanlar için filmleri tarihlemektedir.

2. Fox belgeseline göre, hükümet, uzaylı cesetleri için küçük tabutlar ismarlanmıştır. Her şeyden önce, eğer hükümet uzaylıların tüm izlerini silmeyi -hiçbir küçük tabut kaydı, daha sonra açıklayacak hiçbir garip iskelet olmamasını- amaçladıysa, cesetleri yakmak, gömmekten daha yararlı olacaktı. İkincisi, hükümet ne kadar şüpheli olursa olsun, neden çarpışmadan sadece birkaç gün sonra uzaylı cesetlerini gömdü? Kuşkusuz bu cesetler, tarihteki en önemli keşiflerden biri olarak, gelecekteki yıllar boyunca dünyanın her tarafından gelen uzmanlarca incelenecekti.

3. Keşif, yalıtım, transfer, yönetim, film çekme, otopsi, koruma ve cesetlerin gömülmesine açıkça karıştığı görülen insan sayısı düşünüldüğünde çok büyük bir gizlilik olmuş olması gerekecekti. Hükümet, bu kadar olağanüstü bir olayı nasıl halktan saklayabildi? Bu kadar insanı nasıl konuşmaktan alıkoyorsunuz?

4. Fox programında birçok insan, ikaz edildiklerini, tehdit edildiklerini ve bazı enkaz parçalarının bulunması olayıyla ilgili konuşmaları ve yazmaları konusunda farklı şekilde uyarıldıklarını anımsadılar. Şimdi en üst düzeyde gizlilik içeren bir projenin yürütülmekte olduğunu ve bunu gizli tutmak için her türlü çabanın gösterildiğini bildiğimiz için, bu beklenmedik bir şey değildi.

5. Herhangi bir kişi, insanlık tarihindeki tartışmasız en önemli olaylardan birinin siyah beyaz film takılı Filmo el kamerası kullanılarak ve kameranın odağının ileri geri gideceği kadar itilip kakılan bir kameraman tarafından filme çekildiğine ciddi olarak inanabilir mi?

6. Başka bir gezegenden (ve böylece başka bir evrimci süreçten) gelen bir uzaylının, biçim olarak insansı olmasını bekleyemeyiz. Dünyadaki yaşam biçimlerinin büyük çeşitliliği bizim yerimize geçmiş olabilecek ve henüz bunu yapamamış olan birçok farklı biçimler ve şekiller almıştır ama hiçbiri başka bir gezegenden geldiği iddia edilen bu uzaylı gibi insana bu kadar yakın değildir. Bu olaya karşı olma şansı basit olarak çok büyüktür.

7. Filmdeki uzaylı, altı tane el ve ayak parmağına sahiptir ama 1947'de kaydedilen "orijinal tanık ifadeleri" dört el ve ayak parmağı olan uzaylıları bildiriyordu. Tanık ifadeleriyle olan sorunlarla mı, filmle ilgili sorunlarla mı, ikisiyle olan sorunlarla mı yoksa *iki* tür uzaylıyla mı karşı karşıyayız?

8. Uzaylı, kısa boydan, kel kafa ve büyük gözlere kadar, uzaylılarca kaçırılanlar tarafından anlatılan tüm ayrıntılara uyuyordu. Bu görüntü 1975'teki *UFO Olayı* adlı bir NBC filmi için yaratıldı ve o zamandan beri kaçırılanlar tarafından kullanılmaktadır.

9. Otopsi sırasında beyaz elbiseli iki adam organlara çok az ilgi göstermektedir. Organları ölçmek ve incelemek için hiçbir çaba göstermemektedirler ve hatta onları çevirip bakmamaktadırlar. Sadece onları çıkarmakta ve bir tase atmaktadırlar, hiçbir fotoğrafçı ya da tıbbi çizim sanatçısı yoktur. Elbiseleri radyasyon elbisesi değildir ve hiçbir radyasyon alıcısı ya da Geiger-Mueller sayacı yoktur.

10. Plastik bir uzaylı, odadaki tüm diğer malzeme gibi kolaylıkla bir destek deposundan bulunabilirdi.

11. Texas, Houston'dan bir patalog olan Ed Uthman şu gözlemleri yapıyordu (7 Eylül 1995'te internette yayınlandı):

Böyle bir olaya katılan herhangi bir patalog, bulguları belgelemeyi aklından çıkarmazdı. Eklemlerin nasıl çalıştığını, göz kapaklarının kapalı olup olmadığını v.b. şeyleri göstererek, sistematik olarak her adımda bulguları gösterirdi. Kameramanın her tarafı çekmesini istiyor olmalıydı ama bunun yerine kameraman hiç orada yokmuş gibi tamamen göz ardı ediliyordu. Patalog, fotoğraflı bir belgesel seansında, birlikte çalışan bir kimseden çok kameranın önündeki bir aktör gibi davranıyordu.

Kesimi yapan makasları, patalog ya da cerrah gibi değil terzi gibi kullanıyordu. Patalog ve cerrahlar, baş parmağını makasın bir gözüne ve orta ya da yüzük parmağını diğerine koyarken o, makası, baş ve işaret parmağıyla tutuyordu. İşaret parmağı makasın ağızlarını sabit tutmak için kullanılır.

Ciltte ilk kesimlerin yapılma şekli, yaşayan bir hastada yapılmış gibi Hollywood tarzı ve çok dikkatliceydi. Otopsi kesimleri daha derin ve daha hızlıdır.

12. Uluslararası Roswell İnsiyatifi'nin kurucu ortaklarından, Almanya'da uygulama yapan bir cerrah olan Joachim Koch şunu söylüyordu (12 Eylül 1995'te internette yayınlandı):

Eğer Roswell'de bir hazırlık otopsi yapılmışsa ve (Santilli filmindeki) son kesim başka bir yerde yapılıyorsa, o zaman ilk otopside yapılan dikişlerin, filmde gösterilen ikinci otopsi sırasında görülüyor olması lazımdı ama görülüyorlardı.

"Uzaylının" fiziksel özelliklerine dikkat edin: başın aşırı büyüklüğü, iri gözler ve derin göz çukurları, geniş bir burun, kafatasının tabanının artan büyüklüğü, üst gözkapasının için-

de kıvrılmış hilal biçimli bir deri, göz kapaklarının mongolsu ekseni, kaşların arasında tüy olmaması, küçük olan dış kulağın düşüklüğü, küçük dudaklar, gelişmemiş alt çene, düşük doğum ağırlığı, kısa doğum boyu, iç organlarda şekil bozukluğu, oranatsız büyüme ve çoklu vel/veya hexadaktilizm (altı el veya ayak parmağı). Bu tanım bir uzaylıya ait değildir ama "C sendromu" ya da Amerikan tıp literatürüne göre "Opitz trigonoccephaly sendromu" taşıyan bir insana aittir. Şu ana kadar resmî olarak sadece birkaç tane C sendromu tanımlanmıştır ve bu birkaç kişi, çok küçük yaşta ölmüştür.

Uzaylılarla karşılaşma olayı için şu ana kadar sunulan en iyi fiziksel kanıt olan bu filmde pek çok inananın kuşkulananması ilginç değil mi? Neden? Onlar kuşkucular gibi bir hileden şüpheleniyorlardı ve kendilerini yakında düşecek olan bir yıldızla bağlamak istemiyorlardı. Yine de, eğer bu ellerindeki en iyi şeyse, bunun bu olgu için anlamı neydi? Ne yazık ki fiziksel kanıt yokluğu gerçek inananlar için fazla bir anlam taşımaz. Anekdotları ve kişisel deneyimleri paylaşmışlardır ve pek çoğu için bu yeterince iyidir.

Uzaylılarca Kaçırılanlarla Karşılaşmalar

1994'te NBC, diğer sırların, mucizelerin ve sıra dışı olguların yanı sıra, uzaylılar tarafından kaçırılma iddialarını da araştıran bir Yeni Çağ gösterisi olan *Diğer Tarafı* yayınlamaya başladı. Kuşkucuların simgesi olarak sayısız defa bu gösteride bulundum ama benim için en ilginç olan, UFOlar ve uzaylılar tarafından kaçırılma konusundaki iki bölümlü programlarıydı. Uzaylılarca kaçırılanların ileri sürdüğü iddialar, aslında oldukça dikkate değer-

dir. Abartmasız milyonlarca insanın, bazılarının doğrudan doğruya yatak odalarından duvarların ve tavanların içinden, uzay gemisine "ışınlanmış" olduğunu belirtiyorlardı. Bir kadın, uzaylıların bir üreme deneyinde kullanmak için onun yumurtalarını aldıklarını söylüyordu ama bunun nasıl yapıldığı konusunda hiçbir kanıt ileri sürmüyordu. Bir başkası, uzaylıların gerçekten rahmine bir insan-uzaylı melezi aşıladıklarını ve bu çocuğu doğurduğunu söylüyordu. Bu çocuk şimdi nerededir? Uzaylılar onu geri aldılar diye açıklama yapıyordu. Bir adam, bacağındaki, uzaylılar tarafından bırakıldığını söylediği yaraları bana göstermek için pantolonunun paçalarını sıvadı. Bana normal yaralar gibi göründü. Başka bir kadın, uzaylıların kafasının içine, biyologların yunusları ve kuşları izlemek için kullandıkları gibi bir izleme aleti yerleştirmiş olduklarını söyledi. Onun kafa MR'ı tersini kanıtlıyordu. Bir adam, uzaylıların onun spermini aldıklarını açıkladı. Kaçırıldığında uyuduğunu söylemiş olduğu için, spermelerini aldıklarını nasıl bildiğini sordum. Orgazma ulaşmış olduğu için bildiğini söyledi. "Sadece ıslak bir rüya görmüş olmanız olanaklı değil mi?" diye cevapladım. Bu, hoşuna gitmedi.

Bu programın çekiminden sonra yaklaşık bir düzine "kaçırılan," akşam yemeğine gidecekti. Bu gibi durumlarda konuşma programı yapımcılarınca çok istenen bağrıış çağrıışı küçümseyerek, oldukça dost, karşı koymayan bir kuşkucu olma eğiliminde olduğumdan onlara katılmam için beni davet ettiler. Bu aydınlatıcı oldu. Onların, insanın kuşku duyabileceği gibi ne deli ne de bilgisiz olmadıklarını keşfettim. Ortak olarak mantık dışı bir deneyim yaşayan, tamamen akıllı, mantıklı, zeki insanlardı. Deneyimin gerçekliğine ikna olmuşlardı - sanrılardan açık rüyalara, sahte anılara kadar önerebildiğim hiçbir mantıklı açıklama onları aksine ikna edemedi. Bir ada-

mın, bana, kaçırılmanın onun için ne kadar sarsıcı olduğunu anlatırken gözleri yaşardı. Başka bir kadın, deneyimin ona zengin bir televizyon yapımcısıyla yapacağı mutlu bir evliliğe mal olduğunu söyledi. Şunları düşündüm, "Burada yanlış olan nedir? Bu iddiaların herhangi birinin doğru olduğuna dair küçük bir kanıt parçası bile yoktur, yine de bunlar, yaşamları bu deneyimler yüzünden derinden etkilenmiş olan normal, mantıklı insanlardır."

Benim düşünceme göre, uzaylılar tarafından kaçırılma olgusu, uzaylılar ve UFOlar konusunda filmler, televizyon programları ve bilim kurgu edebiyatıyla dolu olan bir kültürel bağlamda yorumlanan sıra dışı bir değişik bilinç durumunun ürünüdür. Bu olaya, geçen kırk yıl boyunca güneş sistemini araştırdığımızı ve dünya dışı akıllı yaratıkların işaretlerini aradığımızı ekleyin ve insanların UFOlar görmesine ve uzaylılarla karşılaşmalar yaşamasına şaşmayın. Kitle yayınının böyle resimli gazete tipi öykülerdeki eğlenceli konuları yönlendirmesiyle, uzaylılar tarafından kaçırılma olgusu, şimdi olumlu bir geri besleme döngüsüne girmiştir. Bu, sıra dışı zihinsel deneyimleri yaşamış olan insanlar, ne kadar çok, uzaylılar tarafından kaçırılma gibi benzer olayları yorumlayan diğerlerini görüp okursa, kendi öykülerini kendi uzaylılar tarafından kaçırılma olaylarına dönüştürmeleri o kadar olası olur. Geri besleme döngüsü, 1975'in sonlarında milyonlar NBC'nin "UFO Olayı" adlı, Betty ve Barney Hill'in kaçırılma rüyaları konusundaki filmini izledikten sonra kuvvetli bir artış gösterdi. 1975'ten beri, birçok kaçırılan tarafından bildirilen, büyük, kel kafalı ve büyük, uzun gözlü klişeleşmiş uzaylı tipi NBC sanatçıları tarafından bu program için yaratılmıştı. Uzaylılar tarafından kaçırılmalar haberlerde bildirildikçe ve popüler kitaplarda, gazetelerde, resimli gazetelerde ve sadece UFOlar'a ve

uzaylı kaçırmalarına ayrılan özel yayınlarda anlatıldıkça, bilgi alışveriş hızı yükseldi. Uzaylıların nasıl görüldüğü ve aynı zamanda insanların üreme sistemleriyle ilgili kaygıları (çoğunlukla kadınlar uzaylılar tarafından cinsel olarak taciz ediliyordu) konusunda bir uzlaşma var gibi görünüyordu, geri besleme döngüsü ilerledi. Dünya dışı yaşam olasılığından büyülediğimiz ve evrende bir yerde, dünya dışı yaratıkların var olması olasılığı (buraya Dünya'ya gelmelerinden farklı bir sorun) gerçekten olduğu için popüler kültürde neyin sıcak olduğuna bağlı olarak bu çılgınlık herhâlde azalıp sönecektir. Whitley Strieber'in "*Duygu*" ve John Mack'ın "*Kaçırılma*" gibi çok satan kitaplarının yanı sıra "*ET*" ve "*Bağımsızlık Günü*" gibi Blockbuster filmleri ve "*Uzay Yolu*" ve "*Kayıp Dosyalar*" gibi televizyon gösterileri, bu hareketi beslemeye devam etmektedir.

Kaçırılanlarla yemek yerken, çok açıklayıcı bir şey buldum: Onlardan bir tanesi bile, deneyimden hemen sonra, kaçırılmış bir kişi olarak anımsanmıyordu. Aslında onlardan pek çoğu için, deneyimi "anımsamalarından" önce uzun yıllar geçiyordu. Bu anı nasıl anımsanıyordu? Hipnoz altında anımsanıyordu. Bir sonraki bölümde göreceğimiz gibi, anılar bir video kasetini geri sarıyormuş gibi basit bir şekilde "geri alınmaz." Bellek, çarpıtma, silme, ekleme ve bazen tamamen uydurmayı içeren karmaşık bir olgudur. Psikologlar buna, *geçmişteki boşluğun doldurulması* -hayal ile gerçeğin onları ayırmak olanaksız olana kadar karıştırılması- derler. Psikolog Elizabeth Loftus (Loftus ve Ketcham 1994), sadece çocuk onun gerçek bir anı olduğuna katılana kadar bir öneriyi tekrarlayarak, bir çocuğun aklına sahte bir anıyı aşılamanın ne kadar kolay olduğunu göstermiştir. Benzer şekilde Profesör Alvin Lawson, öğrencileri, Long Beach, California Devlet Üniversitesi'nde hipnoza soktu ve onlar değişik

bilinç durumundayken, onlara defalarca uzaylılar tarafından kaçırılmış olduklarını anlattı. Kaçırılmanın ayrıntılarını anlatmaları söylendiğinde öğrenciler, sanki öyküde yer almış gibi yaparak, çok fazla ayrıntı anlattılar (Sagan' da 1996). Her ebeveynin, çocuklarının yarattığı hayaller konusunda öyküleri vardır. Kızım bir defasında eşime, o gün yakındaki tepelerde dolaşırken gördüğü mor bir ejderi anlatmıştı.

Bütün kaçırılma öykülerinin sadece hipnoz altında hatırlanmadığı doğrudur ama uzaylılar tarafından kaçırılmaların neredeyse hepsi gece geç vakit uyku sırasında olmaktadır. Normal hayaller ve net rüyalara ek olarak, uykuya daldıktan hemen sonra olan *hipnogojik sanrılar* ve uyanmadan hemen önce olan *hipnopompik sanrılar* olarak bilinen nadir zihinsel durumlar vardır. Bu sıra dışı durumlarda denekler, vücutlarının dışında havada uçmak, felç olmuş hissetmek, ölmüş olan sevdiklerini görmek, hayaletler ve kötü ruhlara tanıklık etmek ve evet, uzaylılar tarafından kaçırılmak da dâhil olmak üzere çeşitli deneyimleri rapor etmişlerdir. Psikolog Robert A. Baker, tipik olarak bu denek raporunu sunmaktadır: "Yatağa yatım, uyudum ve sabaha doğru bir şey beni uyandırdı. Gözlerimi açtım ve kendimi tamamen uyanmış ama hareket edemez hâlde buldum. Orada yatağımın ayak ucunda -onunla gömdüğümüz- en sevdiği elbisesini giymiş olan annem duruyordu (1987/1988 s.157)." Baker aynı zamanda, (kaçırılma bilgileri içindeki en ünlülerinden biri olan) Whitley Strieber'in uzaylılarla karşılaşmasının "derin bir uykudan uyanma, kuvvetli bir gerçek ve uyanmış olma duygusu, (vücudumuzun sinir devrelerinin kaslarımızı gevşek tutması ve uykumuzu sürdürmemize yardım etmesi olgusuna bağlı olan) felç ve garip varlıklarla karşılaşmayla tamamlanan, hypnopompik sanrınının klasik bir ders kitabı tanımı" olduğunu gösteriyordu (s. 157).

Pulitzer ödülü kazanan bir yazar olan Harvard Psikiyatristi John Mack, kaçırılma hareketine 1994 yılındaki "*Kaçırılma: İnsanların Uzaylılarla Karşılaşmaları*" adlı kitabıyla kuvvetli bir atılım kazandı. Burada, en sonunda yüksek saygınlığı olan bir enstitüden belli başlı bir bilgin bu karşılaşmaların gerçek olduğu inancına güvenini (ve ününü) veriyordu. Mack, kaçırılanlar tarafından anlatılan öykülerin ortaklığından -uzaylıların fiziksel durumu, cinsel taciz, metal sondalar v.b.- etkilenmişti. Yine de kaçırılanların çoğu aynı hipnozcuya gittiği, aynı uzaylılarla karşılaşma kitaplarını okuduğu, aynı bilim kurgu filmlerini seyrettiği ve birçok durumda birbirlerini tanıdıkları ve (kelimenin her iki anlamında) "karşılaşma" gruplarına dâhil oldukları için, öykülerde tutarlılıklar bekleyebileceğimizi düşünüyorum. Ortak zihinsel durumlar ve sosyal bağlam düşünülduğünde, kaçırılanların paylaştığı kaçırılma deneyiminin bir dizi çekirdek özelliği olmaması şaşırtıcı olacaktı. Ve ikna edici fiziksel kanıtın ortak yokluğu karşısında ne yapacağız?

Son olarak uzaylılar tarafından kaçırılma deneyiminin cinsel bileşeni yorum gerektirmektedir. Antropologlar ve biyologlar tarafından insanların, memelilerin değilse bile primatların en cinseli olduğu iyi bilinmektedir. Pek çok hayvanın aksine, iş cinselliğe gelince insanlar biyolojik ritimler ve mevsim döngüleriyle sınırlanmış değildir. Neredeyse herhangi bir zamanda ya da yerde cinselliği seviyoruz. Görsel cinsel işaretlerle uyarılıyoruz ve cinsellik reklamlarda, filmlerde, televizyon programlarında ve genel olarak kültürümüzde önemli bir bileşen. Cinselliğin bizim için bir takıntı olduğunu söyleyebilirsiniz. Bu yüzden, uzaylılar tarafından kaçırılma deneyimlerinin, çoğunlukla cinsel bir karşılaşmayı içermesi olgusu bize, uzaylılardan çok insanlar hakkında bilgi verir. Bir sonraki bölümde göreceğimiz gibi, on altıncı ve on yedin-

ci yüzyılda kadınlar çoğunlukla yabancılarla -bu durumda yabancı çoğunlukla Şeytan'ın kendisiydi- yasak cinsel ilişkiler kurmakla suçlanıyordu (ve hatta iddiaya göre bu deneyimi geçiriyorlar ya da itiraf ediyorlardı) ve bu kadınlar cadı diye yakılıyorlardı. On dokuzuncu yüzyılda, birçok insan İngiltere ve Amerika'da tinselcilik hareketi yükseldiği zaman hayaletler ve ruhlarla cinsel ilişkiler bildiriyordu. Ve yirminci yüzyılda, çocukların ve genç yetişkinlerin, iddiaya göre mezhep ayinlerinde cinsel olarak taciz edildiği "Şeytan ayinlerinde taciz"; yetişkin kadın ve erkeklerin on yıllarca önce olduğu iddia edilen cinsel taciz anılarını "hatırladıkları", "geri gelen bellek sendromu" ve otistik çocukların, cinsel olarak taciz edildiklerini bildirerek çocukların elini bir daktilo ya da bilgisayar klavyesinin üzerinde tutan yardımcılar (öğretmenler ya da ebeveynler) yoluyla "ilişki kurdukları", "yardım edilen ilişki" gibi olgulara sahibiz.

Yine Hume'un özdeyişini uygulayabiliriz: Şeytanların, ruhların, hayaletlerin ve yabancıların insanları cinsel olarak taciz etmiş olmaları ve etmeye devam etmeleri mi daha olasıdır yoksa insanlar hayalleri yaşamakta ve onları çağlarının ve kültürlerinin sosyal bağlamında yorumlamakta mıdır? Böyle deneyimlerin (sıra dışı olsa da) tamamen doğal bir açıklaması olan çok dünyevi bir olgu olduğunun mantıklı olarak ileri sürülebileceğini düşünüyorum. Bana göre, insanların böyle deneyimler yaşaması olgusu, en azından dünya dışında zeki yaratıkların var olması olasılığı kadar büyüleyici ve esrarengizdir.

-7-

Suçlama Salgınları

Orta Çağ ve Modern Cadı Çılgınlıkları

Illinois'deki küçük Mattoon kasabasında bir kadın, 31 Ağustos 1944 Perşembe gecesini geç vakit bir yabancıya yatak odasına girdiğini ve gaz püskürttüğü bacaklarını uyuşturduğunu söylüyordu. Geçici olarak felç olduğunu iddia ederek olayı ertesi gün bildirdi. Mattoon *Daily Journal-Gazette*'nin Cumartesi baskısı, "UYUŞTURUCU AVCI SERBEST GEZİYOR" başlığını atmıştı. İlerleyen günlerde başka birkaç olay bildirildi. Gazete, bu yeni olayları kapağında, "DELİ ANESTEZİST YİNE SALDIRIYOR" başlığı altında yazdı. Suçu işleyen, "Mattoon'un Hayalet Gazıcısı" olarak tanındı. Kısa süre içinde olaylar Mattoon'un her yerinde olmaya başladı, eyalet polisi getirildi, kocalar dolu tüfeklerle nöbet tuttular ve birçok doğrudan nişan alma olayı anlatıldı. On üç günlük süre içinde toplam yirmi beş olay bildirildi. Ama iki hafta sonra hiç kimse yakalanmadı, hiçbir kimyasal ipucu bulunmadı ve polis, "vahşi düş gücünden" bahsetti ve gazeteler öy-

küyü "kitle isterisi" olarak nitelendirmeye başladı (bkz. Johnson 1945; W. Smith 1994).

Tüm bunları daha önce nerede işitmiştik? Eğer bu öykü tanıdık geliyorsa, bir uzaylılar tarafından kaçırılma deneyimiyle aynı bileşenlere sahip olmasından dolayı olabilir, sadece felç uzaylılardan daha çok deli bir anesteziğin işidir. Gece artan saçma şeyler, kurbanların zamanı ve kültürü bağlamı içinde yorumlanır, şayia ve dedikodu yoluyla bir olgu hâline gelir – Orta Çağ cadı avlarının modern versiyonlarından söz ediyoruz. Pek çok insan artık cadılara inanmıyor ve bugün kimse kazığa bağlanıp yakılmıyor, yine de önceki cadı avlarının bileşenleri hâlâ onların birçok modern sahte bilimsel torunlarında yaşıyor:

1. Kurbanlar kadın, fakir, geri zekâlı ve toplumun uç noktalarındaki diğer kişiler olma eğilimindedir.
2. Cinsellik ya da cinsel taciz tipik olarak işe karışmaktadır.
3. Potansiyel suçluların yalnızca suçlanmaları onları suçlu yapar.
4. Suçun inkâr edilmesi suçun kanıtı olarak kabul edilir.
5. Bir toplulukta bir kere kurban olma iddiası iyi bilinir hâle gelince aniden başka benzer iddialar ortaya çıkar.
6. Neredeyse herkes potansiyel bir şüpheli olduğu ve neredeyse hiç kimse, şüphenin üzerinde olmadığı zaman hareket suçlamanın kritik bir zirvesine ulaşır.
7. Sonra sarkaç diğer tarafa sallanır. Masum olanlar kendilerini suçlayanlara karşı yasal ve başka yollarla savaşımaya başladığı zaman bazen suçlayanlar, suçlanan hâline gelir ve kuşkucular, suçlamanın yanlışlığını göstermeye başlar.

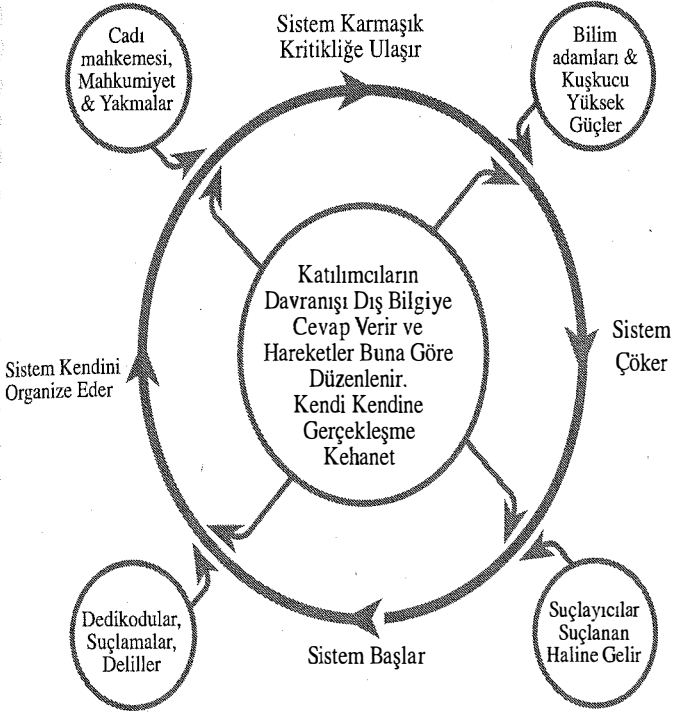
8. Son olarak, hareket solar, halk ilgisini kaybeder ve yandaşları hiçbir zaman tamamen kaybolmayarak inancın uç noktalarına kayarlar.

Bu yüzden, Orta Çağ cadı avları yapıldı. Bu yüzden muhtemelen, 1980ler'in "Şeytan paniği" ve 1990lar'ın "geri gelen anı hareketi" gibi modern cadı avları yapılacaktır. Binlerce Şeytan mezhebinin, gizlice toplumumuza sızmış olması ve onların üyelerinin on binlerce çocuk ve hayvana işkence yapması, sakatlaması ve cinsel tacizde bulunması gerçekten olanaklı mıdır? Hayır. Milyonlarca yetişkin kadının çocuklar gibi cinsel tacize uğraması ama tacizin tüm anılarını baskı altında tutmuş olması gerçekten olanaklı mıdır? Hayır. Uzaylılarca kaçırılma olgusu gibi, bunlar gerçeğin değil aklın ürünüdür. Onlar, *geri besleme döngüsü* denen saçma bir olgunun yol açtığı toplumsal akılsızlıklar ve zihinsel hayallerdir.

Bir Cadı Avı Geri Besleme Döngüsü

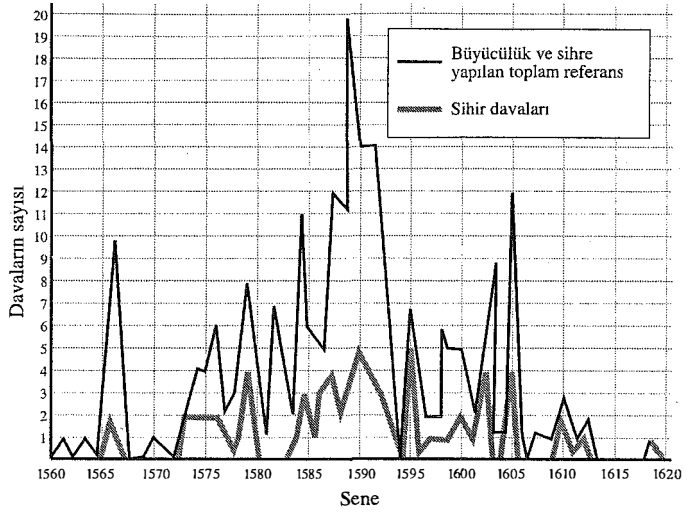
İlk olarak, neden böyle hareketlerin olması gerekiyordu ve görünürde benzer olmayan bu hareketlerin benzer bir şekilde rol oynamasına yol açan nedir? Yarıdancı bir model, kaos biliminin ve karmaşıklık teorisinin ortaya çıkmasından gelmektedir. Cadı avları gibi sosyal sistemleri içeren birçok sistem, çıktılarının girdilere bağlandığı, (geri beslemesi olan bir halk adres sistemi ya da alım satım coşkusuyla yönlendirilen borsa yükseliş ve düşüşleri gibi) ikisine cevap olarak değişikliği yaratan *geri besleme döngüsü* yoluyla kendini organize eder. Cadı avını yönlendiren altta yatan mekanizma, kapalı bir sistem

içinde bilgi döngüsüdür. Orta Çağ cadı avları vardı çünkü bir geri besleme döngüsünün iç ve dış bileşenleri, ölümcül sonuçlarla birlikte, periyodik olarak birlikte meydana geliyordu. İç bileşenler, bir grup insanın başka daha güçlü bir grup tarafından toplumsal olarak kontrol edilmesini, kişisel kontrol ve sorumluluğun kaybının yaygın bir duygusunu ve başka yerdeki şanssızlık için suçlama gereksinmesini içerir; dış koşullar sosyoekonomik baskıları, kültürel ve politik krizleri, dinsel sorunları ve ahlaki büyük değişiklikleri içerir (bkz. Macfarlane 1970; Trevor-Roper 1969). Böyle olayların ve koşulların bileşimi, sistemi, kendini organize etmeye, büyümeye, bir zirveye ulaşmaya ve sonra çökmeye yönlendirebilir. Ayinsel tacizle ilgili birkaç iddia, on yedinci yüzyılda ağızdaki kelimeler ya da yirminci yüzyılda kitle medyası yoluyla sistemi besler. Bir birey Şeytanla birlikte olmakla suçlanmaktadır ve suçlamayı inkâr eder. İnkâr, sessizlik ya da itiraf gibi suçun kanıtı olmaya hizmet eder. Sanık, ister on yedinci yüzyılın su deneyiyle (eğer yüzerseniz suçlusunuz eğer boğulursanız masumsunuz) ister bugünün kamuoyu mahkemesinde yargılsın, suçlama, suçlu olma ya eşittir (iyi bir şekilde halka duyurulan herhangi bir cinsel taciz davasını düşünün). Geri besleme döngüsü şimdi yerini bulmuştur. Cadı ya da Şeytan ayininde, çocuklara cinsel tacizde bulunan kişi, suç için suç ortakları bulmalıdır. Dedikodu ya da medya, bilginin miktar ve akışını arttırdıkça, sistem karmaşık olarak büyür. Sistem kritik düzeye ulaşana ve sonunda değişen toplumsal koşullar ve baskılar altında çökene kadar, cadılar arka arkaya yakılır ve tacizciler arka arkaya hapse atılır (şekil 10'a bakın). "Mattoon'un Hayalet Gazcısı" başka bir klasik örnektir. Olgü, kendini organize etti, kritik düzeye ulaştı, olumlu bir geri besleme döngüsünden olumsuz döndü ve çöktü – hepsi iki haftalık sürede oldu.

Şekil 10: Cadı avı geri besleme döngüsü.

Bu modeli destekleyen veri vardır. Örneğin, şekil 11'de, İngiltere'deki 1560 ile 1620 arası Hıristiyan kilisesi önüne getirilen büyücülük suçlamalarının yükseliş ve düşüşüne dikkat edin ve şekil 12'deki çeşitli parçaların içinde 1645'de İngiltere, Manningtree'de başlayan cadı avındaki suçlama kalıplarını izleyin.

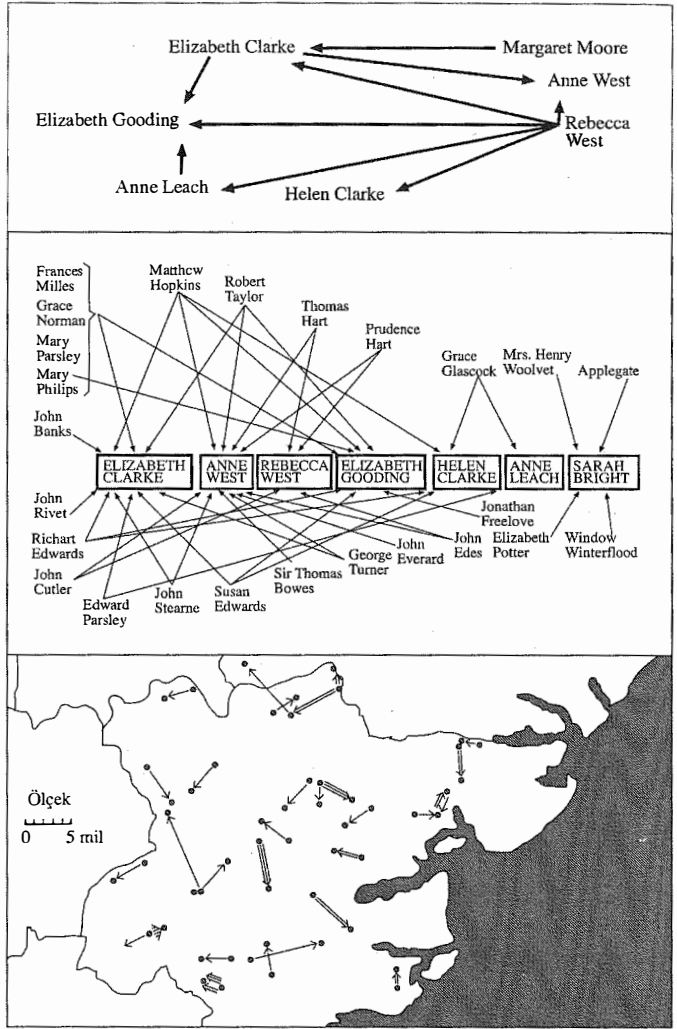

Şekil 11. İngiltere’de Hıristiyanlık Kilisesi Mahkemeleri’nde 1560-1620’de büyücülük suçlamaları [Macfarlane’den 1970].

Geçen yüzyıl boyunca, düzinelerce tarihçi, sosyolog, antropolog ve teolog, Orta Çağ cadı avı olgusunu açıklamak için teoriler ileri sürdü. Cadıların gerçekten var olduğu ve kilisenin basit olarak gerçek bir tehdide tepki veriyor olduğu şeklindeki teolojik açıklamayı ön cephede bırakabiliriz. Cadılara olan inanç, Orta Çağ cadı avından önce kitlelere eziyet eden kilise olmadan yüzyıllardır vardı. Laik açıklamalar, yazarın düş gücünün izin verdiği kadar değişmektedir. Bu tarih yazınının ilk zamanlarında, Henry Lea (1888) ava, Hıristiyan kilise kurumunun gücüyle ikiye katlanarak, teologların canlı düş güçlerinin neden olduğunu varsayıyordu. Daha yakın zamanlarda Marion Starkey (1963) ve John Demos (1982), psiko-analitik açıklamaları ileri sürmüşlerdir. Alan Macfarlane

(1970), başkasının suçunu yüklenmenin, avın önemli bir ögesi olduğunu göstermek için bol istatistik kullanıyordu ve Robin Briggs (1996), son zamanlarda, sıradan insanların şikâyetleri halletme yolu olarak nasıl başkasının suçunu yüklenmeyi kullandıklarını göstererek bu teoriyi güçlendirmiştir. Dönem üzerine yazılmış en iyi kitaplardan birinde Keith Thomas (1971) ava, büyü'nün gerilemesi ve büyük ölçüde, resmîleşen dinin yükselişinin neden olduğunu ileri sürer. H. C. E. Midelfort (1972) buna, çeşitli kasabaların içindeki ve arasındaki kişiler arası çatışmaların neden olduğu konusunda bir teori oluşturmuştur. Barbara Ehrenreich ve Deirdre English (1973), onunla ebelerin baskısı arasında ilişki kurmuştur. Linnda Caporael (1976), Salem'deki avı, sanrısız cisimlerden çok kolay etkilenen yeni yetmelere bağlıyordu. Cadı avının kadın düşmanı ve cinsiyetçi politikaların bir bileşimi olduğu şeklindeki hipotezi inceleyen Wolfgang Lederer (1969), Joseph Klaitz (1985) ve Ann Barston'un (1994) açıklamaları daha olasıdır. Teoriler ve kitaplar sabit bir hızla üretilmeye devam eder. Hans Sebald, Orta Çağ'ın bu kitle zulmü döneminin "tek nedenli bir çerçevede açıklanamayacağına; daha doğrusu açıklamanın önemli psikolojik ve sosyal koşulların iç içe girdiği çok değişkenli bir sendrom içermesinin daha olası olduğuna" inanmaktaydı (1996, s.817). Katılıyorum ama bu çeşitli sosyo-kültürel teorilerin, onları cadı avı geri besleme döngüsüne yerleştirerek, daha derin bir teorik düzeye götürülebileceğini ekleyeceğim. Teolojik düş gücü, Hıristiyan kilise gücü, başkasının suçunu yüklenme, büyü'nün gerilemesi, resmî dinin yükselişi, kişiler arası çatışma, kadın düşmanlığı, cinsiyet politikası ve hatta belki de uyuşturucu ilaçların hepsi az ya da çok, geri besleme döngüsünün bileşenleridir. Onların hepsi, onu ileri götürerek, sistemi içeri ya da dışarı doğru beslerler.

Şekil 12: İngiltere, Manningtree'de 1645'te başlayan cadı avı. (üstte) Şüpheli cadılar tarafından diğer şüpheli cadılara karşı suçlamalar; (ortada) diğer kasabalılar tarafından şüpheli cadılara karşı suçlamalar

(ortadaki kutular); (aşağıda) avın yayılması – oklar, suçlanan cadının kasabasından varsayılan kurbanın kasabasına doğru işaret etmektedir. Şekil 10'daki geri besleme döngüsü tarafından modellenerek bu veriler, bir avın nasıl başladığını, yayıldığını ve kritik düzeye ulaştığını göstermektedir [Macfarlene 1970].

Hugh Trevor-Roper, "Avrupa Cadı Avı" adlı kitapta, geri besleme döngüsünün kapsamı ve yoğunluğu genişledikçe kuşkuların ve suçlamaların birbiri üzerinde nasıl inşa edildiğini göstermektedir. Bu örneği, Lorraine ilçesinden, sözde cadı toplantılarının sıklığı konusunda vermektedir: "Sorgulayıcılar...onların sadece haftada bir Perşembe günü toplandıklarını düşünüyorlardı; ama her zaman olduğu gibi daha çok kanıt toplandıkça onun sağladığı sonuçlar o kadar kötü oluyordu. Sebti günlerinin Pazartesi, Çarşamba, Cuma ve Pazar olduğu bulundu ve kısa süre sonra Salı gününün boş gün olarak ayrıldığını buldular. Hepsi çok korkutucuydu ve ruhsal denetim tarafından daha büyük bir uyanıklığa olan gereksinmeyi kanıtlıyordu (1969, s.94)." Geri besleme döngüsünün kendini bu kadar hızlı bir şekilde, korkunç bir cadı avı şeklinde organize etmesi olağanüstüdür ve sisteme meydan okuyan kuşkuculara ne olduğunu keşfetmek ilginçtir. Trevor-Roper tarihsel belgelerde okuduklarıyla sarsılmıştır:

Bu cadı avı ansiklopedilerini okumak, korkunç bir deneyimdir. Hepsi birlikte, demonolojinin her saçma ayrıntısının doğru olduğunda, kuşkuculuğun bastırılması gerektiğinde, cadıları savunan kuşkucuların ve avukatların kendilerinin cadı olduklarında, "iyi" ya da "kötü" tüm cadıların yakılması gerektiğinde, hiçbir bahaneye ya da hafifletmeye izin verilmeyeceğinde, bir başkasını yakmak için sadece bir cadı tarafından alenen

suçlanmanın yeterli olacağında ısrar etmektedir. Hepsi cadıların Hıristiyanlık âleminde inanılmaz şekilde çoğaldığını ve artışlarının nedeninin, yargıçların uygun olmayan yumuşaklıkları, şeytanın suç ortaklığının uygunsuz dokunulmazlığı, kuşkular olduğunu kabul etmektedir (s.151).

Orta Çağ cadı avı konusunda özellikle saçma olan, onun tam da deneysel bilimin zemin ve popülerlik kazandığı zamanda olmasıydı. Bu saçmadır; çünkü biz çoğunlukla bilimin batıl inancın yerini aldığını ve bu yüzden insanın, bilim ilerledikçe cadılar, şeytanlar ve ruhlar gibi şeylere olan inancın azalmasını bekleyeceğini düşünürüz. Öyle değildir. Modern örneklerin gösterdiği gibi paranormale ve diğer sahte bilimsel olgulara inananlar, kendilerini bilim kisvesine büründürmeye çalışırlar çünkü bilim, toplumumuzda egemen bir güçtür ama onlar neye inanıyorlarsa hâlâ ona inanıyorlar. Tarihsel olarak bilimin önemi arttıkça, tüm inanç sistemlerinin uygulanabilirliği özel iddiaların yararına doğrudan deneysel kanıta bağlanmış olmaya başladı. Böylece günün bilim adamları kendilerini dikkatli ve bilimsel kabul edilen yöntemleri kullanarak, perili evleri araştırırken ve suçlanan cadıları denerken buldular. Cadıların varlığı için deneysel veri, o da Tanrı inancını güçlendirecek olan Şeytan inancını destekleyecekti. Ama din ve bilim arasındaki ittifak kaygı vericidir. Uygulanabilir felsefi bir durum olarak ateizm popülerliğini arttırıyordu ve kilise yetkilileri cevap vermek için bilim adamları ve entelektüellere bakarak kendilerini iki taraftan bağladılar. On yedinci yüzyıldaki cadı davalarında gözlemci olan Mr. Darrell adında bir İngiliz'in belirttiği gibi, "Bugünlerde ateistlerin sayısı çoktur ve büyücülük sorgulanmaktadır. Eğer ne servet ne de cadılar yoksa, neden şeytanların olduğuna inanalım? Eğer şeytan yoksa, Tanrı da yoktur (Walker'da 1981, s.71)."

Şeytan Korkusu Cadı Çılgınlığı

Bir cadı çılgınlığının en iyi modern örneği, 1980ler'in "şeytan korkusu" olmalıydı. Amerika'da binlerce şeytan mezhebinin, kurban ederek ve hayvanları sakatlayarak, cinsel olarak çocukları taciz ederek ve şeytan ayinleri yaparak gizlice faaliyet gösterdiğine inanılıyor. "*Satanizm Korkusu*" adlı kitapta James Richardson, Joel Best ve David Bromley inandırıcı biçimde, cinsel taciz konusunda halkın söylevinin, Satanizmin, seri cinayetlerin ya da çocuk pornografisinin daha büyük sosyal korkuların ve kaygıların barometresi olduğunu ileri sürmektedir. Şeytan korkusu, "bir koşul, dönem, kişi ya da bir grup kişinin sosyal değer ve çıkarlara karşı bir tehdit olarak tanımlanmak için ortaya çıktığı; onun doğasının kitle medyası tarafından stilize ve basmakalıp bir şekilde sunulduğu; ahlaki engellerin editörler, piskoposlar, siyasetçiler ve diğer sağ görüşlü insanlar tarafından oluşturulduğu; toplumsal olarak yetki verilen uzmanların teşhislerini ve çözümlerini bildirdiği; başa çıkma yollarının geliştiği ya da onlardan yararlanıldığı; sonra koşulun kaybolduğu, battığı ya da kötüleştiği yerde ahlaki korkunun bir örneğidir (1991, s.23). Bu tip olaylar, böyle olaylar ve sonuçları üzerinde yoğunlaşarak birisi kazanmak ve birisi kaybetmek için durunca, "siyasi gruplar tarafından kampanyalarında" silah olarak kullanılır. Bu yazarlara göre, yaygın şeytan mezhepleri, cadı toplantıları ve ayinsel çocuk tacizi ve hayvan öldürmeleri için kanıtlar hemen hemen yoktur. Kuşkusuz, konuşma programlarında hakkında röportaj yapılan ya da siyahlar giyen ve tütsü yakan veya göğüsleri dik tutan bir sütyenle gece geç vakit filmleri tanıtın bir avuç renkli kişi vardır ama bunlar hiç de topluma zarar verdiği ve insanlığın ahlakını bozduğu

varsayılan acımasız suçlular değildir. Öyle olduklarını kim söylüyor?

Anahtar, "Şeytan mezheplerine kimin gereksinmesi var?" sorusuna verilen cevaptır. "Konuşma programı sunucuları, kitap yayıncıları, mezhep karşıtı gruplar, fundamentalistler ve belirli dinî gruplar" cevaptır. Her şey, böyle iddialarla gelişir. Yazar şunu belirtmektedir: "Dinî yayıncılar ve 'değersiz TV' konuşma programları için uzun, önemli bir konu olduğundan satanizm, haber öyküleri, belgeseller ve şeytan mezhepleri konusunda TV için yapılan filmlerle televizyon ağlarındaki haber programlarına ve en çok seyredilen zamanlardaki programlara sızmıştır. Artan sayıda polis memuru, çocuk koruma memuru ve diğer memurlar satanist kötülükle mücadele etmek için resmî eğitim almak amacıyla vergilerden alınan paralarla desteklenen çalışmalara katılmaktadır (s. 3)." İşte, geri besleme döngüsünün yakıtı olan ve cadı çılgınlığını daha yüksek düzeyde karmaşıklığa yönlendiren bilgi alışverişi budur.

Neden, hareket gibi, yüzyıldan yüzyıla kişisel sorumluluk için bir devre gibi tarihsel olarak tekrarlanır – sorunlarınızı en yakın düşmanın üzerine atın, ne kadar kötü olursa o kadar iyi olur. Ve ilana, dişi ortak komplocu cadının yanı sıra, şeytanın kendisinden başka kim daha iyi uyar? Sosyolog Kai Erikson'un gözlemlediği gibi, "Belki de tarihte, suçun hiçbir diğer biçimi, toplumsal bozulma ve değişiklik için daha iyi bir index olmamıştır çünkü büyücülük çılgınlığı patlamaları genellikle dinî bir odak kayması yaşayan toplumlarda -diyelim ki sınırların yeniden çizilmesini yaşayan toplumlarda- yer almıştır (1966, s. 153)." Aslında antropolog Marvin Harris, on altıncı ve on yedinci yüzyıl cadı çılgınlıklarıyla ilgili olarak şunu belirtiyordu: "Cadı avı sisteminin temel nedeni, fakirlerin prensler ve papalar yerine, cadı ve şeytanların kur-

banı olduklarına inanır hâle gelmesiydi. Dam mı akıyor, inek ölü doğum mu yaptı, yulaflar mı kurudu, şarap mı ekşidi, başın mı ağrıdı, bebeğin mi öldü? Bu, cadıların eseridir. Bu şeytanların hayalî faaliyetleriyle kafa yorarak, aklı başından gitmiş, yabancılaşmış, yoksullaşmış kitleler, yozlaşmış ruhban sınıfı ve aç gözlü soylular yerine kol gezen şeytanı suçluyorlardı (1974, s.205)."

Jeffrey Victor'un, "*Şeytan Korkusu: Çağdaş Bir Efsanenin Yaratılması*" adlı kitabı, konunun tarihini yazmak için en iyi analizdir ve alt başlık olgu hakkındaki tezini özetlemektedir. Victor, onu diğer söylentilerce yönlendirilen korkular ve kitle histerileriyle karşılaştırarak ve bireylerin nasıl böyle olgulara kapıldıklarını göstererek şeytan mezhebi efsanesinin gelişmesini izlemektedir. Katılma, tarihsel kaynakların yanı sıra modern kaynaklardan da gelen bilgiyle birleşerek, çeşitli psikolojik faktörleri ve sosyal faktörleri içermektedir. 1970ler'de tehlikeli dinî mezhepler, sığırların sakatlanması ve şeytan mezhebi ayinlerinde hayvan kurban edilmesi hakkında söylentiler vardır; 1980ler'de çoğul kişilik bozukluğu, Procter & Gamble'ın "şeytan" logosu, ayinsel çocuk tacizi, McMartin Ana Okulu davası ve şeytana tapma konusunda kitaplar, makaleler ve televizyon programlarıyla bombardıman edildik ve 1990lar bize, İngiltere'de ayinsel çocuk tacizi korkusunu, Morimon Kilisesi'ne ayinlerde çocukları cinsel olarak taciz eden gizli Satanistlerin sızdığı konusunda raporları ve San Diego'daki şeytan ayinlerinde taciz korkusunu vermişti (bkz. Victor 1993, s. 24-25). Bu olaylar ve bir çok diğer olay, geri besleme döngüsünü ileri doğru yönlendirmektedir. Ama şimdi bu tersine dönmektedir. Örneğin, 1994'te İngiltere Sağlık Bakanlığı, İngiltere'de çocuklara şeytanca tacizler olduğu konusundaki tanıkların iddiaları için hiçbir bağımsız kanıt bulmadığı bir çalışma yürüttü. Londra Ekonomi Okulu'ndan bir

profesör olan Jean La Fontaine'e göre, "Daha genç çocuklar tarafından yapılan sözde şeytanca taciz açıklamaları, yetişkinler tarafından etkileniyordu. Küçük bir azınlık, anneleri tarafından baskı yapılan ya da yetiştirilen çocukları içeriyordu." İtici güç neydi? Evanjelik Hıristiyanlar La Fontaine'i gösteriyorlardı: "Yeni dinî hareketlere karşı evanjelik Hıristiyan kampanyası, şeytanca tacizin tanımlanmasını cesaretlendiren güçlü bir etkiye sahiptir (Shermer'da 1994, s.21)."

Bir Cadı Çılgınlığı Olarak Geri Alınan Bellek Hareketi

"Geri alınan bellek hareketi" olarak bilinen hareket, ortaçağ cadı çılgınlıklarıyla ürkütücü bir paralellik göstermiştir. Geri alınan anılar kurbanların bastırıldığı ileri sürülen çocukluktaki cinsel taciz anılarıdır ama onlarca yıl sonra açık saçık sorular sorma, hipnoz, hipnozla küçük yaşlara dönme, canlandırma, sodyum amital ("gerçek serumu") enjeksiyonu ve rüya yorumlamayı içeren özel terapi teknikleriyle anımsanmaktadır. Bu hareketi geri besleme döngüsü yapan şey, bilgi alışverişinin artan hızıdır. Terapistin çoğunlukla, geri alınan anılar konusunda kitaplar okuyan, geri alınan anılar konusundaki konuşma programlarının videolarını seyreden ve başka kadınlarla, geri alınan anılar konusunda grup önerilerine katılan müşterileri olurdu. Terapinin başında olmayan çocukluktaki cinsel taciz anıları, özel terapi tekniklerinin haftalarca ve aylarca uygulanmasıyla kısa zamanda yaratılır. Sonra isimler verilir – baba, anne, büyük baba, amca, ağabey, babanın arkadaşları ve bunun gibi şeyler. Sonrası kaçınılmaz olarak suçlamaları reddeden suçlanan kişiyle karşı-

laşmak ve suçlananla tüm ilişkilere son vermektir. Sonuç, dağılan ailelerdir (bkz. Hochman, 1993)."

Bu konunun iki tarafındaki uzmanlar, sadece 1988'den beri en az bir milyon insanın cinsel taciz konusunda "geri alınan" anıları olduğunu hesaplamaktadır ve bu, gerçekten cinsel tacize uğrayan ve bunu hiç unutmayanları saymamaktadır (Ekipler ve diğerleri 1995; Loftus ve Ketcham 1994; Pendergrast 1995). Yazar Richard Webster, "*Freud Neden Haksızdı* (1995)" adlı büyüleyici kitabında, hareketin izini 1980ler'de psikiyatrist Judith Herman'ın 1981 yılındaki "*Baba-Kız Ensesti*" adlı kitabını okuduktan sonra, ensest kurbanları için terapi grupları oluşturan, Boston bölgesinde bir grup psikoterapiste kadar sürer. Cinsel taciz, gerçek ve trajik bir olgu olduğundan bu, konuya toplumun ilgisini çekmekte önemli bir adımdı. Ne yazık ki, Herman'ın, cinsel tacizle ilgili "daha önceki bastırılmış anıları" terapiyle yeniden oluşturulan bir kadını tanımlamasına dayanarak, bilinçaltının bastırılan anıların koruyucusu olduğu düşüncesi de önerildi. Başlangıçta, katılım daha çok her zaman taciz edildiğini anımsayanlardan oluşuyordu. Ama Webster, yavaş yavaş anıları yeniden oluşturan iyileştirme sürecinin seanslara girdiğini belirtmektedir.

Bu kadınlardaki semptomların sorumlusu olduğu söylenen saklı anıları ararken terapistler bazen, zamanı kısıtlı olan bir grup terapisi biçimi kullanıyorlardı. On ya da on iki haftalık seansların başlangıcında hastalar, kendilerine hedefler bulmaları için cesaretlendiriliyorlardı. Ensest anısı olmayan birçok hasta için hedef, böyle anıları geri almaktı. Bazıları gerçekten hedeflerini, "sadece grupta olmak ve ait olduğumu hissetmek istiyorum" diyerek belirtiyorlardı. Beşinci seanstan sonra terapist, zamanın azaldığını açıkça ima ederek, gruba, terapilerinin ortasına

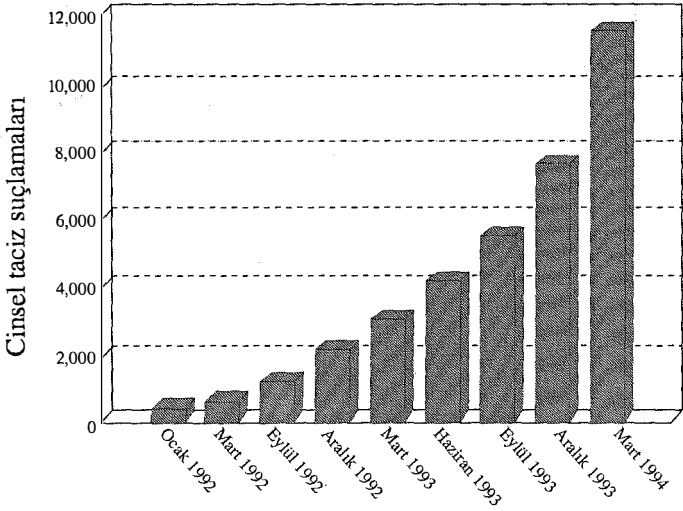

ulaştıklarını anımsatıyordu. Baskı bu şekilde arttıkça, anıları olmayan kadınlar çoğunlukla babalarını ya da diğer yetişkinleri içeren cinsel taciz görüntüleri görmeye başlıyorlardı ve sonra bu görüntüler, anılar ya da "geriye dönüşler" olarak yorumlanacaktı (1995, s. 519).

Hareket için geri besleme döngüsü şimdi, psikoterapist Jeffrey Masson'un, Freud'un, çocuklukta cinsel tacizin hayal olduğu konusundaki iddiasını reddettiği ve Freud'un ilk durumunun -hastaları tarafından çok sık anlatılan cinsel tacizin gerçek, yaygın ve yetişkin kadınların nevrozlarından sorumlu olduğunun- doğru olan olduğunu ileri sürdüğü, 1984'teki "*Gerçeğe Saldırı*" adlı kitabıyla cesaretlenerek kendini organize etmeye başlıyordu. Ellen Bass ve Laura Davis 1988'de, "*İyileştirme Cesareti: Çocuklukta Cinsel Taciz Kurbanı Olan Kadınlar İçin Rehber*" adlı kitabı yayınlınca, hareket tamamen şişirilmiş bir cadı çılgınlığı hâline geldi. Çıkardığı sonuçlardan biri şuydu: "Eğer tacize uğradığınızı düşünüyorsanız ve yaşamınız semptomları gösteriyorsa, o zaman uğramışsınızdır (s. 22)." Kitap 750.000 adetten çok sattı ve düzinelerce benzer kitabı, konuşma programlarını, dergi ve gazete öykülerini içeren bir geri alınan anı sanayisini tetikledi.

"Geri alınana karşı sahte anılar" konusundaki tartışma, psikologlar, psikiyatristler, avukatlar, medya ve genel kamuoyu arasında hâlâ sürmektedir. Çocuk cinsel tacizi, gerçekten ve belki de herhangi birimizin düşünmek istediğinden daha sık olduğundan, kurban olduğu ileri sürülenlerin kendileri tarafından yapılan suçlamalara tamamen inanılmadığında kaybedecek çok şeyimiz olur. Ama bizim, geri alınan anı hareketiyle yaşıyor göründüğümüz şey, çocuk cinsel tacizi salgını değil ama bir suçlama salgınıdır (şekil 13'e bakın). Bu, cinsellik çılgınlığı değil cadı çılgınlığıdır. Yalnızca varsayılan rakamlar

bile bizi kuşkucu yapmalıdır. Bass, Davis ve diğerleri, tüm kadınların üçte biriyle yarısının, çocukken cinsel tacize uğradığını tahmin etmektedir. Daha mantıklı olan yüzdeyi kullanırsak, bu sadece Amerika'da 42.9 milyon kadının cinsel tacize uğradığı anlamına gelir. Onları birisi taciz etmiş olduğu için bu bizi 85.8 milyon Amerikalı toplamına ulaştırarak, 42.9 milyon erkeğin cinsellik suçu işlemiş olduğu anlamına gelir. Ek olarak, bu olayların çoğu, iddiaya göre razı olan anneleri ve olaya karışan arkadaş ve akrabaları içermektedir. Bu, rakamı, cinsel tacize karışan (toplam nüfusun yüzde 38'i olan) 100 milyon Amerikalı'nın üzerine çıkaracaktır. Olanaksız. Tahmini yarı yarıya azaltsak bile olanaksız. Burada başka bir şey oluyor.

Şekil 13: Mart 1992-Mart 1994 arası ebeveynlere karşı kayıtlı cinsel taciz suçlamaları [Yanlış Anı Sendromu Kuruluşu'nun İzniyle].

Bu hareket, sadece herhangi birinin suçlanabilmesinden dolayı değil ama sonuçlarının aşırı -hapsetme- olması gerçeğiyle de daha korkutucu hâle gelmiştir. Birçok erkek ve bazı kadınlar, geri alınmış anıdan başka bir şey olmayan kanıtlarla cinsel tacizden mahkûm olduktan sonra hapse gönderilmişti ve bazıları hâlâ oradadır. Neyin tehlikede olduğu düşünülürse, çok dikkatli olarak ilerlemeliyiz. Neyse ki akın, geri alınan anı hareketinin, psikiyatri tarihinde kötü bir dönem olarak kabul edilmesiyle geri çekiliyor gibi görünmektedir. 1994'te Gary Ramona, onu suçlayan Holly Ramona'nın babası, Holly'ye, babasının onu evin köpeğine oral sex yapmaya zorlaması gibi olayları "anımsamasına" yardım eden iki terapistine, Marche Isabella ve Dr. Richard Rose'a karşı açtığı davayı kazandı. Jüri, Gary Ramona'ya istediği 8 milyon doların 500.000 dolarını, rezalet sonucu Robert Mondavi şarapçılıktaki yılda 400.000 dolar kazandıran işini kaybetmiş olduğu için verdi.

Sadece suçlananlar harekete geçmekle kalmıyordu ama suçlayanlar da terapistlerini sahte anılar yerleştirmekten dolayı dava ediyorlardı. Ve kazanıyorlardı. Bir kere çocukluğunda cinsel taciz kurbanı olduğuna inanan Laura Pasley (1993), sonra geri alınan anısını terk etti, terapistini dava etti, bir tazminat kazandı ve onun öyküsü medyada büyük ilgi çekti. Birçok başka kadın, şimdi ilk iddialarının aksini söylüyorlar ve terapistlerine karşı davalar açıyorlar. Bu kadınlar, "geri çekilenler" olarak tanındı ve hatta şimdi geri çekilen bir terapist bile var (Pendergrast 1996). Avukatlar, yasal sistem yoluyla terapistleri sorumlu tutarak geri besleme döngüsünü tersine çevirmeye yardım ediyorlardı. Olumlu geri besleme döngüsü şimdi olumsuz hâle geliyordu ve Pasley gibi insanlar ve Yanlış Anı Sendromu Kuruluşu gibi örgütler sayesinde bilgi alışverişinin yönü tersine dönüyordu.

Geri besleme döngüsünün tersine dönmesi, Minnesota, Ramsey İlçesi'nde altı kişilik bir jüri, Hamanne'nin St. Paul psikiyatristi Dr. Diane Bay Humenansky tarafından çocukluk cinsel taciziyle ilgili sahte anıların yerleştirilmesi suçlamaları konusunda altı haftalık bir mahkemeden sonra, Vynnette Hamanne ve kocasına 2.7 milyon dolar tazminat verdiği 1995 Ekimi'nde yeni bir yükselişe neden oldu. Hamanne, 1988 yılında Humenansky'ye genel kaygı ve ne olursa olsun hiçbir çocukluk cinsel tacizi anısı olmadan gitti. Ama Humenansky'yle bir yıl terapi gördükten sonra Hamanne'ye çoklu kişilik bozukluğu tanısı kondu – Humenansky 100'den az olmayan farklı kişilik "keşfetti". Hamanne'nin bu kadar çok farklı kişi olmasına ne neden olmuştu? Humenansky'ye göre, Hamanne, annesi, babası, büyükannesi, amcaları, komşuları ve diğer birçok kişi tarafından cinsel tacize uğramıştı. Travmadan dolayı Hamanne'nin anılarını bastırıldığı ileri sürülüyordu. Humenansky, Hamanne için terapi yoluyla ölü bebeklerin "büfe usulü" yemekler olarak sunulduğu şeytan ayini cinsel tacizlerini bile içeren bir geçmiş oluşturdu. Jüri buna inanmadı. 24 Ocak 1996'da, Humenansky'nin başka bir hastası olan E. Carlson'a 2.5 milyon \$ tazminat veren başka bir jüri de inanmadı (Grinfeld 1995, s.1).

Son olarak, bastırılan anılarla ilgili en ünlü olaylardan biri son günlerde sona erdi ve suçlanan kişi serbest bırakıldı. 1989'da, George Franklin'in kızı Eileen Franklin-Lipsker, polise, babasının 1969'da çocukluk arkadaşı Susan Nason'u öldürmüş olduğunu anlattı. Kanıtı neydi? (Ve daha fazla kanıt olmadan) Franklin'in birinci derece cinayetten dolayı suçlu bulunduğu ve 1991 Ocağı'nda ömür boyu hapse çarptırıldığı yirmi yıllık bir geri alınan anı. Franklin-Lipsker, cinayet anısının, öldürülen çocukluk arkadaşının yaşına yakın olan kendi kızıyla oynarken

aklına geldiğini iddia ediyordu. Ama 1995 Nisanı'nda B. D. Bölge Mahkemesi Yargıçı Lowell Jensen Franklin'in adil bir şekilde yargılanmadığına karar verdi çünkü ilk yargıç, savunmanın, Franklin-Lipsker'a suçun detaylarını sağlayabilecek olan cinayet hakkındaki gazete makalelerini ortaya koymasına izin vermemişti. Başka bir deyişle, onun belleği geri alınmış değil oluşturulmuş olabilirdi. Ek olarak, Franklin-Lipsker'ın kız kardeşi Janice Franklin, yeminli tanıklıkta kendisinin ve kardeşinin babasının mahkemesinden önce anılarını "çoğaltmak" için hipnotize edilmiş olduklarını açıkladı. Son olay, Franklin-Lipsker'ın müfettişlere, babasının iki cinayet daha işlediğini anımsadığını anlatmasıydı ama müfettişler, Franklin'in onların ikisiyle de bağlantısını kuramadılar. Anılardan biri o kadar geneldi ki onunla bağlantılı olacak gerçek bir cinayet bile bulamadılar. Diğerinde, Franklin'in, 1976'da on sekiz yaşında bir kıza tecavüz edip öldürdüğü ileri sürülüyordu ama müfettişler, Franklin'in cinayet sırasında bir birlik toplantısında olduğunu buldular ve DNA ile sperm testleri, Franklin'in masumiyetini onayladı. 1990 davasında ona karşı tanıklık eden Franklin'in karısı Leah şimdi caymıştı ve artık bastırılmış anı kavramına inanmadığını söylüyordu. Franklin'in avukatı şu sonuca varıyordu: "George altı yıl, yedi ay ve dört gündür hapisteydi. Bu, kesinlikle kötü bir taklit ve trajedi idi. Bu, onun için Kafkavari bir deneyim olmuştu (Curtius 1996)." Aslında, tüm geri alınan anı hareketi Kafkavari bir deneyimdir.

Trevor-Roper'in, bir Orta Çağ cadı çılgınlığının nasıl işlediği konusundaki tanımıyla olan paralellikler ür-kütücüdür. 1995'teki Washington, East Wenatchee olayını düşünün. Dedektif Robert Perez, şehrinin çocuklarını bir cinsel taciz salgını olduğuna inandığı şeyden kurtarmayı görev edinen bir cinsel suçlar müfettişidir. Perez, bu kırsal topluluğun vatandaşlarını tamamen inanılmaz iddia-

larla suçluyordu, saldıırıyordu, mahkûm ediyordu ve korkutuyordu. Bir kadın, 3200'den fazla cinsel tacizle suçlandı. Yaşlı bir beyefendi, gençken bile olanaksız olduğunu kabul ettiği şekilde, bir günde on iki defa cinsel ilişki kurmakla suçlanıyordu. Ve suçlananlar kimdi? Çoğunlukla Orta Çağ cadı çılgınlıklarında olduğu gibi uygun yasal danışmanlar tutamayan fakir erkek ve kadınlardı. Ve suçlamayı kim yapıyordu? Dedektif Perez'le çok zaman geçiren, düş gücü yüksek genç kızlar. Ve Perez kimdi? Polis bölümünün bir değerlendirmesine göre, Perez'in küçük suçlar ve ev kavgalarıyla ilgili bir geçmişi vardı ve değerlendirme onu, "küstah bir yaklaşımı" olan "kendini beğenmiş" birisi olarak tanımlıyordu. Aynı zamanda rapor, Perez'in, "insanları seçiyor ve hedef gösteriyor" gibi göründüğünü belirtiyordu. İşe başladıktan kısa süre sonra, Perez, ebeveynleri olmadan korunmasız, görevini yapamayan kızları sorguya çekmeye başladı. Görüşmeleri kaydetmemesi şaşırtıcı değildi; bunun yerine çoğunlukla saatler süren acımasız sorgulamadan sonra onları imzalayan kızlar için suçlama cümleleri yazıyordu (Carlson, 1995, s.89-90).

East Wenatchee'de kimse yakılmazken bu genç kızlar (en doğurgan suçlayıcı on yaşındaydı), Perez'in bir polis memuru olarak etkisi ve gücü yüzünden yirmiden fazla yetişkini hapse gönderdi. Hapsedilenlerin yarısından fazlası fakir kadınlardı. İlginç şekilde, uygun bir avukat tutan hiç kimse hapsedilmiyordu. Mesaj açıktı – savaşın. On yaşındaki suçlayıcının olayında, Perez onu okuldan aldı, onu dört saat sorguladı, sonra onu, eğer annesinin de dâhil olduğu cinsel orjilerin kurbanı olduğunu itiraf etmezse, annesini tutuklamakla tehdit etti. Perez, eğer bunu yaparsa eve gitmesine izin vereceği sözünü vererek, "Doğruyu anlatmak için on dakikan var," diye ısrar ediyordu. Kız, kâğıdı imzaladı ve Perez hemen annesini tu-

tuklayıp hapse attı. Kız, annesini tekrar görene kadar altı ay geçti. Anne sonunda bir avukat tutunca, 168 iddianın hepsi düştü. East Wenatchee, bu suçlama salgını (ABC kanalında bir saatlik özel bir program ve *Time* dergisindeki bir makale dâhil olmak üzere) basında yer alınca, kritik düzeye ulaşan bir cadı çılgınlığı, geri besleme döngüsü içinde sıkı bir şekilde kilitlendi. Şimdi Perez açığa çıkmış olduğu için suçlananlar ona karşı dönüyordu, kızlar suçlamalarını geri çekiyordu, kurbanlar ve dağılan aileleri tarafından davalar açılıyordu ve geri besleme döngüsü kendini geri döndürmüştü.

Bu özel çılgınlığın ve son birkaç yıldır Amerika'yı kasıp kavuran cinsel taciz histerisinin sıkıntı yaratıcı yönü, bazı gerçek cinsel suçluların paniğe karşı olan kaçınılmaz geri çekilme içinde pekâlâ serbest kalabilecek olmasıdır. Çocuk cinsel tacizi gerçektir. Şimdi bir cadı çılgınlığına dönüşmüş olduğundan, toplum bununla uğraşırken dengesini bulmadan önce biraz zaman geçebilir.

-8-

En Olanaksız Mezhep

Ayn Rand, Objektivizm, Ve Kişiliğe Tapınma

Psikoanalistlere göre, *projeksiyon*, insanın kendi düşüncelerini, duygularını ya da diğer insan veya nesnelere karşı yaklaşımlarını başka bir şeye atfetme sürecidir – zina yapan suçlu erkek zinadan dolayı eşini suçlar, homofobi aslında gizli homoseksüel eğilimlerini korumaktadır. Aşırı tutucular, laik hümanizmin ve evrimin “dindar” olduğu suçlamasını yaptığı ya da kuşkucuların kendilerinin bir mezhep olduğunu ve bir mezhebin, tanım gereği mantığın 180 derece tersi olduğu düşünüldüğünde saçma görünen bir iddia olarak, mantığın ve bilimin mezhepsel özellikleri olduğunu açıkladığı zaman, ince bir projeksiyon biçimi iş başındadır. Ve okuyucuya, şimdiye kadar kuvvetli bir şekilde bilim yandaşı ve mantık yandaşı olduğumun açık olması gerekirken, son günlerdeki tarihsel bir olgu beni gerçeklerin, teorinin, kanıtın ve mantığın karşı konulmazlığının, sistemdeki bazı kusurları gizleyebiliyor olduğuna ikna etmişti. Olgu, bir gerçek, gerçek *arayışından* daha önemli hâle geldiği zaman, araştırmanın kesin sonuçları araştırma *sürecinden* daha önemli

hâle geldiği zaman, mantık, bir insanın inançları konusunda ondan yana olmayan herhangi birinin onlara karşı olduğu için aforoz edileceği kadar kesin bir belirliliğe yol açtığı zaman ve sözde entelektüel araştırmanın bir kişiliğe tapınmanın temeli hâline geldiği zaman ne olacağı konusunda bir ders sağlamaktadır.

Öykü, 1943'te, Birleşik Devletler'de pek tanınmayan bir Rus göçmeni ardı ardına gelen iki başarısızlıktan sonra ilk başarılı romanını yayınladığı zaman başladı. Bu, anlık bir başarı değildi. Aslında eleştiriler sert ve ilk satışlar ağırdı. Ama yavaşça, roman etrafında, iyi yazıldığı için değil (iyi yazılmamıştı) ama düşüncelerinin gücü yüzünden bir yandaş grubu oluştu. Ağız kelimesi, onun en verimli pazarlama aracı hâline geldi ve yazar, büyük bir yandaş kitlesi geliştirmeye başladı. 7.500 adetlik ilk baskıyı 5.000'in ve 10.000'in katları olan baskı adetleri izledi ve 1950'ye kadar yarım milyon adet ülkeye dağıldı.

Kitabın adı "*Kaynak*"tı ve yazar Ayn Rand'di. Ticari başarısı ona, 1957'de yayınlanan baş eseri "*Atlas Omuz Silkti*"yi yazmak için zaman ve özgürlük verdi. "*Atlas Omuz Silkti*", bir insan vücudunun değil bir insan ruhunun öldürülmesi ile ilgili bir cinayet gizemiydi. Bu, dünyanın ideolojik motorunu durduracağını söyleyen bir adamın geniş kapsamlı bir öyküsüdür. Bunu yaptığı zaman uygarlık toplu olarak çöktü ama onun ateşi, mantığı ve ahlakı, hem çöküşü hem de kültürün sonraki dönüşünü yöneten bir avuç kahraman birey tarafından yanık tutulmaya devam ediliyordu.

"*Kaynak*"ta olduğu gibi eleştirilenler, "*Atlas Omuz Silkti*"yi sadece izleyicilerin kitaba, yazara ve onun düşüncelerine olan inançlarını pekiştirmiş gibi görünen küçümseyici bir zalimlikle acımasızca eleştirdiler. Ve aynı zamanda "*Kaynak*" gibi "*Atlas Omuz Silkti*"nin satışı da gürültülüydü ve ileri doğru, kitabın düzenli olarak yılda

300.000 adet sattığı noktaya doğru tırmanıyordu. Random House'un başkanı Bennett Cerf, "Bütün yayıncılık yaşamımda" diye anımsıyordu, "Bunun gibi bir şeyi hiç görmemişim. Böyle büyük bir dirence karşı başarmak! (Branden'de 1986, s. 298)" İşte bireysel bir kahramanın gücü... ve mezhep benzeri bir yandaş grubu.

Rand'ın bu romanlarda sunulan, yandaşları ve karşı çıkanları duygusal olarak benzer şekilde etkileyen felsefesi neydi? "*Atlas Omuz Silkti*" yayınlanmadan önce, Random House'daki bir satış konferansında bir satışı tek ayağının üzerinde dururken, Rand'a *Objektivizm* denen felsefesinin özünü özetleyip özetleyemeyeceğini sordu. O, bunu aşağıdaki gibi yaptı (Rand 1962, s.35):

1. *Metafizik*: Objektif Gerçeklik
2. *Epistemoloji*: Mantık
3. *Etik*: Kişisel Çıkar
4. *Siyaset*: Kapitalizm

Başka bir deyişle gerçeklik, insan düşüncesinden bağımsız olarak vardır. Mantık, gerçeği anlamak için tek uygulanabilir yöntemdir. Her insan kişisel mutluluğu aramalıdır, kendi hatırı için var olmalıdır ve hiç kimse kendini kurban etmemeli ya da başkaları tarafından kurban edilmemelidir. Ve liberal kapitalizm, ilk üçünün en iyi geliştiği siyasi-ekonomik sistemdir. "Bu bileşim." diyordu Rand, "İnsanların 'birbirleriyle kurbanlar ve cellatlar olarak değil, efendiler ve köleler olarak da değil ama karşılıklı çıkar için özgürce, gönüllü alışveriş yaparak tüccarlar olarak anlaşmasına' izin verir." Ama bu, "herhangi bir şeyin yürüdüğünü" söylemek değildi. Bu özgür alışverişlerde "hiçbir insan diğerleri üzerinde fiziksel güç kullanımını başlatamaz (Rand 1962, s.1)." Rand'ın eserlerinde etkisini gösteren bireycilik felsefesi, kişisel sorumlu-

luk, mantığın gücü ve ahlakın önemidir. İnsan kendini düşünmelidir ve hiçbir otoritenin, özellikle hükümetin, dinin ve diğer bu tip grupların gerçeği dikte ettirmesine izin vermemelidir. En yüksek ahlaki biçimde davranmak için mantığı kullananların ve hiçbir zaman iltimas ve yardım talep etmeyenlerin, akılsız ve mantıksız olanlardan daha fazla başarı ve mutluluk bulması çok daha olasıdır. Rand tarafından, "Atlas Omuz Silkti"deki baş karakter John Galt yoluyla ifade edildiği gibi, objektivizm iç karartıcı olmayan mantığın ve değeri düşürülmemiş bireyciliğin nihai felsefesidir:

İnsan, bilgi kazanmanın dışında yaşamını sürdüremez ve mantık, onu kazanmak için onun sahip olduğu tek araçtır. Mantık, onun duyguları tarafından sağlanan maddeyi algılayan, tanımlayan ve birleştiren bir yetenektir. Onun duygularının görevi, ona var oluşun kanıtını vermektir ama onu tanımlama görevi onun mantığına aittir, onun duyguları ona sadece bir şey olduğunu anlatmaktadır ama onun ne olduğu, onun aklı tarafından öğrenilmelidir (1957, s. 1016).

İçinizdeki en iyi şey adına, bu dünyayı, onun en kötüsü olanlara kurban etmeyin. Sizi canlı tutan değerler adına insan görünüşünüzün adını, hiçbir zaman hak etmemiş olanların içindeki çirkin, korkak, akılsız olan tarafından çarpıtılmasına izin vermeyin. İnsanın en uygun malının dik bir duruş, uzlaşmaz bir akıl ve sınırsız yollara giden bir adım olduğu konusundaki bilginizi kaybetmeyin. Yeri doldurulamaz kıvılcımlarla, hemen hemenin, tamamen değilin, henüz değilin, hiç değilin ümitsiz bataklıklarında ateşiniz sönmesin. Hak ettiğiniz ama hiçbir zaman ulaşamadığınız yaşamın yalnız hüsranda, ruhunuzdaki kahraman kaybolmasın. Yolunuzu ve savaşımınızın yapısını denetleyin. İstedığınız dünya kazanılabilir, o vardır, o gerçektir, o olanaklıdır, o sizindir (1957, s. 1069).

Böyle yüksek düzeyde bireysel bir felsefe, bir mezhebin, grup düşüncesi, uzlaşmazlığı hoş görmeme ve liderin gücü üzerinde gelişen bir örgütün temeli hâline nasıl gelebildi? Bir mezhep liderinin istediği son şey, izleyicilerinin kendilerini düşünmeleri ve gruptan ayrı bireyler olarak var olmalarıdır.

1960lar, kurum karşıtlığı, hükümet karşıtlığı, kendi bireyselliğinizi bulma yıllarıdır. Rand'ın felsefesi, ulus çapında, özellikle kolej kampüslerinde patladı. "*Atlas Omuz Silkti*" okunacak kitap oldu. 1168 sayfa olmasına rağmen okuyucular karakterleri, olay örgüsünü ve felsefeyi yalayıp yuttular. Kitap, duyguları uyandırdı ve hareketlere neden oldu. Yüzlerce kolejde Ayn Rand kulüpleri kuruldu. Profesörler, Objektivizm felsefesi ve Rand'ın edebî eserleri konusunda kurslar verdiler. Rand'ın iç arkadaş çevresi büyüdü ve bu çevrelerden biri olan Nathaniel Branden 1958'de, önce New York'ta ve sonra ülke çapında Objektivizm konusunda konferans ve kurslara sponsor olan Nathaniel Branden Enstitüsü'nü (NBE) kurdu.

Rand'ın popülaritesi yükseldikçe, hem Rand'ın hem izleyicilerinin felsefesine olan güven de büyüdü. Binlerce insan derslere katıldı, NBE bürolarına binlerce mektup geldi ve milyonlarca kitap satıldı. 1948'de "*Kaynak*", başrollerini Gary Cooper ve Patricia Neal'in paylaştığı başarılı bir film oldu ve "*Atlas Omuz Silkti*"nin film hakları görüşülüyordu. Rand'ın güç ve etkiye doğru yükselmesi şaşılacak bir şey değildi. Romanlarını, özellikle "*Atlas Omuz Silkti*"'yi okuyanlar, Rand'a yaşamlarını ve düşünce biçimlerini değiştirmiş olduklarını söylüyorlardı. Yorumları şunları içeriyordu (Branden 1986, s. 407-415 çeşitli yerlerde):

- Yirmi dört yaşında, "geleneksel bir ev kadını" (kendi ifadesi), "*Atlas Omuz Silkti*"'yi okuyor ve şöyle di-yordu, "Dagny Taggart [kitabın baş kadın kahramanı], benim için bir esin kaynağıydı; o, büyük bir feminist rol modelidir. Ayn Rand'ın eserleri bana, hayalini kurmuş olduğum şey olma ve yapma cesaretini verdi."

- Bir hukuk okulu mezunu, Objektivizm için şunu söylüyordu: "Ayn Rand'la ilgilenmek, zihinsel işlev konusunda bir doktora sonrası kurs almak gibiydi. Eserinde yarattığı evren ümidi koruyor ve insanın içindeki en iyi tarafa hitap ediyor. Anlaşılabilirliği ve parlaklığı o kadar kuvvetli bir ışık ki hiçbir şeyin onu söndürebileceğini düşünmüyorum."

- Bir felsefe profesörü şu sonuca varıyordu: "Ayn Rand şimdiye kadar karşılaştığım en orijinal düşünürlerden biri. Onun ortaya sürdüğü konularla karşılaşmaktan kaçış yok. Yaşamımda bir çok felsefi görüşün en azından temellerini öğrenmiş olduğumu düşündüğüm bir zamanda onunla karşılaşmam... entelektüel yaşamımın tüm yönünü değiştirdi ve diğer tüm düşünürleri yeni bir bakış açısına yerleştirdi."

"*Library of Congress News*"un 20 Kasım 1991 sayısı, Kongre Kütüphanesi ve Ayın Kitabı Kulübü tarafından yapılan, okuyucuların "yaşam boyu okuma alışkanlıkları" konulu, "*Atlas Omuz Silkti*"nin yaşamları için önemiyle ilgili olarak *İncil*"den sonra sadece ikinci geldiğini gösteren bir araştırmanın sonuçlarını bildirdi. Rand'ı çevreleyen ve koruyan iç çevredekilere göre (istihzaya uygun bir şekilde kendilerine "Kolektif" adını veriyorlardı), önderleri kısa zamanda çok etkileyici olmayı aşıyordu – ona tapınılıyordu. Anlaşılan, onun her şeyi bilen düşünceleri hatasızdı. Kişiliğinin gücü onu o kadar ikna edici yapıyordu ki, hiç kimse ona meydan okumaya cesaret

etmiyordu. Ve Objektivizm, saf mantıktan türediği için son gerçeği gösteriyordu ve mutlak ahlakı dikte ediyordu.

Rand'ın Objektivizm felsefesindeki mezhepsel kusur, onun mantığı kullanması, bireyselliği vurgulaması, insanların mantıksal kişisel çıkar tarafından motive edilmesi ya da kapitalizmin ideal sistem olduğuna ikna etme görüşü değildi. Objektivizmdeki yanlış düşünce, mutlak bilgi ve son Gerçeğe mantık yoluyla erişilebileceği ve bu yüzden doğru ya da yanlış bilgileri ile ahlaklı ve ahlaksız düşüncenin ve hareketin mutlaklığı olduğuna olan inancıdır. Objektivistler için, bir kere (Objektivist düzenlemesiyle) mantık yoluyla bir ilke Doğru bulundursa, tartışma sona ermiştir. Eğer ilkeye katılmıyorsanız, o zaman mantığınızı kusurludur. Eğer mantığınızı kusurluysa, bu düzeltilebilir ama eğer mantığınızı düzeltmezseniz (yani ilkeyi kabul etmeyi öğrenmezseniz), siz kusurlusunuzdur ve gruba ait değilsinizdir. Bu tip düzeltilmeyen aykırı kişiler için aforoz etmek son çözümdür.

Rand'a en yakın olanlardan biri, "Atlas Omuz Silkti" yayınlanmadan önce ilk günlerde Kolektife katılan genç bir felsefe öğrencisi olan Nathaniel Branden'di. *Yargı Günü* adlı otobiyografik anılarında, "Dünyamızda çevremizdeki herkesin onayladığı ve NBE'de öğrencilerimize ilettiğimiz dolaylı dayanak noktaları vardı, diye hatırlıyordu. Kaçınılmaz olarak ve işte felsefi bir hareketin bir kişiliğe tapınma hâline dönüştüğü yer, onların inançları, Nathaniel Branden'in kelimeleriyle şu hâle geldi:

- *Ayn Rand, şimdiye kadar yaşamış olan en büyük insandır.*
- *"Atlas Omuz Silkti", dünya tarihindeki en büyük insani başarıdır.*

• *Ayn Rand, felsefi dehasının üstünlüğüyle, mantıksal, ahlaki ya da insanın dünyaya üzerindeki yaşamına uygun olan herhangi bir konuda en yüksek hakemdir.*

• *İnsan bir kere Ayn Rand ve/veya onun eserinden haberdar olunca, insanın erdeminin ölçüsü, aslında insanın ona ve/veya eserine karşı takındığı tutuma bağlıdır.*

• *Ayn Rand'ın hayran olduğuna hayran olmayan ve kınadığını kınamayan hiç kimse, iyi bir Objektivist olamaz.*

• *Herhangi bir temel konuda Ayn Rand'a katılmayan hiç kimse, tamamen tutarlı bir bireyci olamaz.*

• *Ayn Rand, Nathaniel Branden'i, "entelektüel vârisi" olarak atadığı ve defalarca onun felsefesinin ideal bir savunucusu olduğunu duyurduğu için ona sadece marjinal olarak Ayn Rand'ın kendisinden daha az saygı duyulacaktı.*

• *Ama bu şeylerin pek çoğunu (belki de ilk iki madde hariç) açıkça söylememek en iyisidir. İnsan her zaman, kendi inançlarına sadece mantık yoluyla eriştiğini savunmalıdır (1989, s.255-256)."*

Rand ve izleyicileri kendi zamanlarında, bir mezhep olmakla, kuşkusuz inkâr ettikleri bir suçla suçlandılar. Rand bir defasında bir röportajcıya, "Benim yandaş grubum bir mezhep değildir. Ben, bir tapınma figürü değilim," dedi. Barbara Branden, "Ayn Rand'ın Tutkusu" adlı biyografisinde şunu belirtiyordu: "Objektivist hareketin açıkça bir mezhebin birçok tuzağına -Ayn Rand'ın kişiliğini büyütme, çok sayıda konuda onun kişisel düşüncelerini kabul etmeye çok fazla hazır olmak, sürekli ahlak dersi çıkarmak- sahip olmasına rağmen, Objektivizmin temel çekiciliğinin...dinî tapınmanın tam karşıtı olması yine de önemlidir (1986, s. 371)." Ve Nathaniel Branden, konuyu şuraya yöneltti: "Kelimenin tam, sözlük anlamında bir mezhep değildik ama kuşkusuz dünyamıza mezhepçi bir bakış vardı. Güçlü ve karizmatik bir liderin etrafında

örgütlenmiş, üyeleri bir diğerinin karakterini temel olarak o lidere ve onun düşüncelerine sadakatle değerlendirdiği bir gruptuk (1989, s.256).”

Ama kelimenin kullanımını genişleterek, “dinî” bileşeni *mezhep* tanımının dışında bıraktığınız zaman, Objektivizmin birçok diğer, din dışı grubun olduğu gibi bir çeşit mezhep -bir kişiliğe tapınma- olduğu (ve öyledir) açığa çıkar. Bir mezhebin özellikleri şunlardır:

Lidere tapmak: Liderin gerçek azizlik ya da tanrısallık noktasına kadar yüceltilmesi.

Liderin hatasızlığı: Liderin hatalı olamayacağına inanç.

Liderin her şeyi bilmesi: Liderin felsefi olandan önemsiz olanlara kadar, tüm konulardaki inanç ve açıklamalarını kabul etmek.

İnanıdırıcı teknikler: Yeni üye yapmak ve var olan inançları güçlendirmek için uysaldan zorlayıcıya kadar yöntemler.

Gizli gündemler: Grubun inançlarının ve planlarının gerçek yapısının potansiyel üyelerden ve kamuoyundan saklanması ya da tümüyle açıklanmaması.

Hilekârlık: Yeni üyeler ve izleyicilere, lider ve grubun iç çevresi ve özellikle huzur bozucu kusurlar hakkında bilmeleri gereken her şeyin anlatılmaması ya da potansiyel olarak rahatsız edici olaylar veya mali durumun gizlenmesi.

Finansal ve/veya cinsel sömürü: Yeni üyeler ve izleyiciler, grup içinde para ve diğer servetleri yatırmaya ikna edilir ve lider, izleyicilerden biri ya da birçoğuyla cinsel ilişki kurabilir.

Mutlak gerçek: Lider ve/veya grubun, herhangi bir sayıda konu hakkında son bilgiyi keşfetmiş olduğuna inanmak.

Mutlak ahlak: Lider ve/veya grubun bir doğru ve yanlış düşünce sistemi ile üyelere ve üye olmayanlara benzer şekilde uygulanabilir bir hareket geliştirmiş olduğuna inanç. Ahlak kuralını sıkı bir şekilde izleyenler üye olur ve öyle kalır; izlemeyenler atılır ya da cezalandırılır.

Rand'ın ahlaki mutlaklaştırmasının son ifadesi, Nathaniel Branden'in kitabının başlık sayfasının üstünde yer alıyordu. Rand şöyle diyordu:

Ana kural: "Yargılanmamak için yargılama"...ahlaki sorumluluğun bırakılmasıdır; bu, insanın diğerlerine, insanın kendisi için beklediği ahlaki bir boş çek karşılığı verdiği bir ahlaki boş çektir. İnsanların seçim yapmaları gerektiği gerçeğinden kaçış yoktur; insanların seçim yapmaları gerektiği sürece ahlaki değerlerden kaçış yoktur; ahlaki değerler tehlikede olduğu sürece hiçbir ahlaki tarafsızlık olanaklı değildir. Bir işkenceciyi mahkûm etmekten çekinmek, işkencenin ve onun kurbanlarının öldürülmesinin suç ortağı hâline gelmektir. Benimsenecek ahlak ilkesi...şudur: "Yargıla ve yargılanmaya hazırlan."

Bu düşüncenin gidebileceği anlamsız boyutlar, Rand'ın izleyicileri üzerindeki en önemsiz şeylerle bile ilgili olan yargıları tarafından gösterilebilir. Örneğin Rand, müzik zevkinin objektif olarak tanımlanamayacağını ileri sürmüştü ama Barbara Branden şunu gözlemliyordu: "Eğer genç arkadaşlarından biri, onun Rachmaninoff'a yaptığı şekilde tepki verirse...onların yakınlığına büyük önem verirdi." Tersine, Barbara, Rand'ın Richard Strauss'un müziğini sevdiğini belirten bir arkadaşını anlatıyordu: "Akşam, o ayrıldığında Ayn, artan şekilde tipik hâle gelen bir tepkiyle, 'Şimdi neden onun ve benim hiçbir zaman gerçek ruh çiftleri olmadığımızı anlıyorum. Yaşam zevklerimizdeki uzaklık çok fazla,' dedi. Çoğunlukla böy-

le yorumlarda bulunmak için bir arkadaş gidene kadar beklemezdi (1986, s.268)."

Hem Barbara hem de Nathaniel Branden'in yargılarında, bir mezhebin tüm özelliklerini görürüz. Hilekârlık ve cinsel sömürü? Bu olayda sömürü belki çok kuvvetli olabilir ama yine de bu olay vardı ve hilekârlık yaygındı. Objektivist hareketin 1953'te başlayan ve 1958'de biten (ve sonraki on yıl içinde ara sıra başlayan ve biten) kısa tarihinde en utanılacak hâle gelen (ve şimdi sık sık anlatılan) olay içinde, Ayn Rand ve ondan yirmi beş yıl genç olan Nathaniel Branden bir aşk ilişkisi yaşadılar ve bunu kendi eşleri *dışında* herkesten gizli tuttular. Kendi bakış açılarına göre, onların ikisi de gerçekte gezegen üzerindeki en büyük iki akıl oldukları için ilişki sonuçta "mantıklıydı". Rand, Barbara Branden ve kendi kocası Frank O'Connor'a, "Kim olduğumuzun toplam mantığı içinde -aşk ve cinselliğin ne anlama geldiğinin toplam mantığı içinde- birbirimize âşık olmamız *gerekliyordu*" diye mantıklı bir açıklama yaptı. "Siz ikiniz ne hissediyor olursanız olun, sizin zekanızı biliyorum, birbirimiz için hissettiğimizin mantığını kabul ettiğinizi ve mantıktan daha yüksek bir değeri savunmadığınızı biliyorum (Branden 1986, s. 258)." Şaşırtıcı olarak, her iki eş de buna inandı ve Rand ile Nathaniel'in, haftada bir defa, bir öğlen ve akşam, seks ve aşk yapmasına izin vermeyi kabul etti. Barbara daha sonra, "Ve böylece hepimiz felakete doğru ilerlemeye başladık," dedi.

Felaket 1968'de, Rand Nathaniel'in, sadece başka bir kadına âşık olmakla kalmayıp, aynı zamanda kendisiyle de bir ilişkiye başladığını anladığı zaman geldi. Rand ve Nathaniel arasındaki ilişki azalalı çok olmasına rağmen, mutlak ahlakın çifte standart ustası, başka birisi tarafından davranış kurallarının çiğnenmesine katlanmayacaktı. Rand haberleri işitince, "O piçi buraya getirin,"

diye bağırdı. "Yoksa onu buraya kendim sürükleyeceğim!" Barbara'ya göre, Nathaniel yargı günüyle yüzleşmek için Rand'ın dairesine sessizce gitti. Rand ona, "İşin bitti!" dedi. "Senin görünüşünü kurduğum gibi yıkacağım! Seni alenen suçlayacağım, seni yarattığım gibi yok edeceğim! Bunun bana ne yapacağını bile umursamayacağım. Sana verdiğim kariyere, isme, zenginliğe ya da prestije sahip olmayacaksın. Hiçbir şeyin olmayacak." Yaylım ateşi, son bedduasını söyleyene kadar birkaç dakika daha devam etti: "Eğer içinde biraz ahlak, biraz psikolojik sağlık kalmışsa – önümüzdeki yirmi yıl boyunca iktidarsız olacaksın! (1986, s. 345-347)."

Bunun arkasından Rand, izleyicilerine, Brandenlarla tamamen bağlarını koparmış olduğunu açıkladığı altı sayfalık bir açık mektup yazdı ve hilekârlığın biçimini atlatma yalanlarıyla arttırdı: "Aşağı yukarı iki ay önce... Mr. Branden bana o kadar mantıksız ve çirkin olan bir yazılı açıklama sundu ki, onunla olan kişisel ilişkiyi kesmek zorunda kaldım." Rand, çirkinliğin yapısı konusunda çok fazla ipucu vermeden, "Aşağı yukarı iki ay sonra, Mrs. Branden aniden, Mr. Branden'in benden özel yaşamındaki Objektivist ahlaka büyük ölçüde ters olan belirli çirkin hareketleri ve mantıksız davranışları gizlemiş olduğunu itiraf etti," diye devam ediyordu. Nathaniel'in ikinci ilişkisi ahlak dışı olarak değerlendirildi, birincisi öyle değerlendirilmedi. Bu aforozu, gerçekten ne olduğu konusunda tamamen bilgisiz olarak ateşlenen, çok kiliseye ait gibi görünen, NBE'nin ortak konferansçılarının yaylım ateşi izledi: "Nathaniel Branden ve Barbara Branden, bir dizi faaliyette Objektivizmin temel ilkelerine ihanet etmiş oldukları için bu iki kişiyi geri dönülmez şekilde kınıyoruz, reddediyoruz ve onlarla olan tüm ilişkiyi sona erdiriyoruz (Branden 1986, s.353-354)."

Kolektifte ve yöneticiler arasında karışıklık oluştu. Adı konmayan günahlar için verilen böyle ürkütücü bir hüküm konusunda ne düşüneceklerdi? Mezhepçi düşüncenin mantıksal uç noktaları birkaç ay sonra açıkça konuşuldu. Barbara Branden'in sözleriyle, "NBE'nin yarı deli eski bir öğrencisi...Nathaniel'i, Ayn'a verdiği acıdan dolayı öldürmenin ahlaki olarak uygun olup olmadığı sorusunu ortaya attı; adam pratik açıdan yapılmaması gerektiği ama ahlaki olarak yasal olacağı sonucuna vardı. Neyse ki şoka uğramış bir grup öğrenci ona karşı bağırdı (1986, s. 356n)."

Bu, Rand'ın uzun gerileme ve düşüşünün, Kolektif üzerindeki sıkı kavrayışının yavaşça gevşemesinin başlangıcıydı. Teker teker günaha girdiler, kuralları çığnemeler önemsizleştikçe suçlamaların sertliği artıyordu. Ve teker teker ayrıldılar ya da ayrılmaları istendi. Rand, 1982'de öldüğünde sadece bir avuç arkadaşı kalmıştı. Bugün mal varlığını idare etmek için atanan Leonard Peikoff, Objektivizmi Geliştirme Merkezi, güney California'da üslenen Ayn Rand Enstitüsü'nde davayı devam ettirmektedir. Grubun mezhepsel nitelikleri iç çevreye zarar verirken, kurucunun düşüncesizliklerini, sadakatsizliklerini ve ahlaki uyumsuzluklarını göz ardı eden ve bunun yerine onun felsefesinin olumlu yönlerine yoğunlaşan büyük bir izleyici kitlesi kaldı (ve kalmaktadır). Eğer tüm paketi kabul etmek zorunda olmazsanız, onun içinde hayran olunacak çok şey vardır.

Öyleyse bu analiz, mezhepler, kuşkuculuk ve mantık konusunda iki önemli uyarıda bulunur. Birincisi, *bir felsefenin kurucusunun ya da izleyicilerinin eleştirisi, kendiliğinden felsefenin herhangi bir parçasının reddedilmesini oluşturmaz*. Bazı dinsel mezheplerin kendi ahlaki kurallarını en kötü biçimde bozanlar olması gerçeği, "öldürmeyeceksin" ya da "başkalarına, onların sana davranmasını

istediğin gibi davran" gibi ahlaki aksiyomların reddedildiği anlamına gelmez. Bir felsefenin bileşenleri, kurucunun ya da izleyicilerin kişisel saçmalıkları veya ahlaki tutarsızlıklarından bağımsız olarak, kendi iç tutarlılığı ya da deneysel desteği üzerinde durmalı veya düşmelidir. Birçok öyküye göre Newton, ortada olan, huysuz ve görece olarak hoş olmayan bir kişiydi. Bu gerçeğin, onun doğa felsefesi ilkelerinin doğru ya da yanlış oluşuyla hiç ilgisi yoktur. Kurucular ya da taraftarlar, Rand olayında olduğu gibi ahlaki ilkeler önerdikleri zaman, bu uyarıyı uygulamak daha zordur çünkü insan onların kendi standartlarıyla yaşamalarını ümit eder ama her şeye rağmen bu doğrudur. İkincisi ise, *bir felsefenin bir parçasının eleştirisi bütünü reddetmez*. Benzer şekilde insan, diğer parçalarını benimserken, ahlaki davranışın Hıristiyan felsefesinin bazı parçalarını reddedebilir. Örneğin, ben başkalarına, onların bana davrandığı gibi davranmaya çalışabilirim ama aynı zamanda kadınların kilisede sessiz kalmaları ve kocalarına itaat etmeleri inancını terk edebilirim. İnsan onun objektif gerçekliğinin metafiziğini, mantık epistemolojisini ve siyasi kapitalizm felsefesini kabul ederken (Objektivistler tümünün yılmaz bir şekilde onun metafiziğini izlediklerini söyleseler de) Rand'ın mutlak ahlakını reddedebilir.

Rand eleştirileri, tüm siyasi mevkilerden -sol, sağ ve merkez- gelmektedir. Profesyonel romancılar, genel olarak onun stilini hor görürler. Profesyonel felsefeciler, genel olarak onun eserini ciddiye almayı (hem genel okuyucu için yazdığından hem de eseri bütün bir felsefe olarak kabul edilmediğinden) reddederler. Onlardan bazılarının, okumadan *Atlas Omuz Silkti'*ye saldırımlarına ve onun hakkında bir şey bilmeden Objektivizmi reddetmelerine rağmen, izleyicilerinden daha çok Rand eleştirileri vardır. Muhafazakâr entelektüel William F. Buckley Jr.,

Atlas Omuz Silkti'nin "kurutulmuş felsefesinden" ve "umursamaz küstah" tonundan bahsediyordu ve "Miss Rand'ın felsefesinin başlıca kuruluşuyla" alay ediyordu; yine de daha sonra, "Kitabı hiç okumadım. Onun eleştirisini okuduğumda ve kitabın kalınlığını gördüğümde onu hiç almadım," diye itiraf ediyordu (Branden 1986, s. 298).

Kaynak'ın yanı sıra, *Atlas Omuz Silkti*'yi ve Rand'ın kurgu olmayan tüm eserlerini okudum. Rand'ın felsefesinin çoğunu kabul ettim ama hepsini değil. Kuşkusuz mantığa bağlılık (açıkça bu bilim değil bir felsefe olsa da) takdire değerdir; pek çoğumuz dış görünüşe göre bireylerin hareketleri için daha çok sorumluluk almaları gerektiğini kabul etmeyecek miyiz? Onun felsefesindeki büyük kusur, ahlakın mutlak bir standart ya da kriterde tutulabileceğine olan inançtır. Bu, bilimsel olarak savunulabilir değildir. Ahlak doğada yoktur ve bu yüzden keşfedilemez. Doğada sadece hareketler vardır – fiziksel hareketler, biyolojik hareketler, insan hareketleri. İnsanlar mutluluklarını arttırmak için hareket ederler ama onu kişisel olarak tanımlarlar. Onların hareketleri, yalnızca başka biri onları öyle değerlendirirse ahlaklı ya da ahlaksız hâle gelirler. Bu yüzden ahlak, kesinlikle tıpkı diğer insan yaratımları gibi, her türlü kültürel etkiye ve sosyal yapıya açık bir insan yaratımıdır. Neredeyse her kişi ve her grup, doğruya karşı yanlış olan insan hareketlerini neyin oluşturduğunu bildiğini iddia ettiği için ve neredeyse tüm bu erdemler, tüm diğerlerinin hepsinden çok ya da az farklı olduğu için sadece mantık bize onların hepsinin doğru olamayacağını anlatır. İnsan müziğinin hiçbir mutlak doğru tipi olmadığı gibi, insan hareketinin de hiçbir mutlak doğru tipi yoktur. İnsan hareketinin geniş alanı, siyasi yasalar ve ahlaki kuralların gereksinme eğilimi gösterdiği, belirli doğru ve yanlışların sıralanmasını engelleyen zengin bir sürekli dizidir.

Bu, tüm insan hareketlerinin ahlaki olarak eşit olduğu anlamına gelir mi? Kuşkusuz tüm insan müziğinin eşit olmasından daha fazla değil. Sevdiğimiz ya da sevmediğimiz, istediğimiz ya da reddettiğimiz şeylerin hiyerarşisini yaratırız ve bu standartlara dayanan yargılarda bulunuruz. Ama standartların kendileri insan yaratımlarıdır ve doğada keşfedilemez. Bir grup, klasik müziği rock müziğine tercih eder ve bu yüzden Mozart'ın, Moody Blues'a üstün olduğunu düşünür. Benzer şekilde, bir grup, ataerkil üstünlüğü tercih eder ve bu yüzden erkek üstünlüğünün ahlaki olarak saygın olduğunu düşünür. Ne Mozart ne de erkekler mutlak olarak daha iyidir ama özel bir grubun standartlarıyla değerlendirildiğinde öyledir. Örneğin, bir zamanlar erkeklerin kadınları sahiplenmesinin ahlaki olduğu düşünülüyordu ve şimdi ahlak dışı olduğu düşünülüyor. Değişiklik, onun ahlak dışı olduğunu keşfettiğimiz için değil ama toplumumuz (esas olarak kadınların çabalarına teşekkür etmek gerekir), kadınların, onlar erkeklerin kölesi olduğu zamanlarda onlara verilmeyen haklara ve fırsatlara sahip olması gerektiğini anlamış olduğu için oldu. Ve toplumun yarısının daha mutlu olması, grubun toplam mutluluğunu önemli ölçüde arttırmaktadır.

Ahlaklılık, referansın ahlaki çerçevesine bağlıdır. Ahlaklılığın, insan kültürleri tarafından etkilenen bir insan yapısı olduğu anlaşıldığı sürece insan, diğer insan inanç sistemleri ve böylece diğer insanlar konusunda daha hoşgörülü olabilir. Ama bir grup kendini diğer insanların hareketleri konusunda son ahlaki söz sahibi olarak görür görmez, özellikle onun üyeleri mutlak doğru ve yanlış standartlarını keşfetmiş olduklarına inandıkları zaman bu, hoşgörünün ve böylece mantık ve mantıksallığın da sonunun başlangıcını gösterir. Bir mezhebi, bir dini, bir ulusu ya da herhangi bir grubu, bireysel özgürlük için

herhangi bir şeyden daha tehlikeli yapan bu özelliştir. Onun mutlaklığı tarihteki en olanaksız mezhep olan Ayn Rand'ın Objektivizmi'ndeki en büyük kusurdu. Onun grubunun ve felsefesinin tarihsel gelişimi ve nihai yok oluşu, bu kanıyı belgeleyen deneysel kanıttır.

Bilimi, tüm diğer insan faaliyetlerinden ayıran (ve ahlaklılığın yerine bilimsel bir temelde hiçbir şey başarılı bir şekilde konulmamıştır), onun tüm sonuçlarının deneme niteliğindeki yapısına olan bağlılığıdır. Bilimde nihai cevaplar yoktur sadece değişen olasılık düzeyleri vardır. Bilimsel "gerçekler" bile sadece geçici bir uzlaşma önermenin mantıklı olacağı düzeye kadar onaylanan sonuçlardır ama bu uzlaşma, hiçbir zaman son değildir. Bilim, bir dizi inancın onaylanması değil ama sürekli olarak reddetmeye ya da onaylamaya açık, test edilebilir bir bilgi kütlesi oluşturmayı hedefleyen bir soruşturma sürecidir. Bilimde bilgi akışkandır ve kesinlik kısa sürelidir. Bu, onun sınırlarının kalbindedir. Bu, aynı zamanda onun en büyük gücüdür.

BÖLÜM 3

EVİRİM *VE* *YARATILIŞÇILIK*

Kanıtı en iyi yeteneğime verdim. Ama bana öyle geliyor ki tüm asil nitelikleriyle, saygınlığını en çok yitiren için hissettiği sempatiyle, sadece diğer insanlara değil ama en alçak gönüllü yaşıayan yaratığa kadar uzanan yardımseverlikle, güneş sisteminin hareketlerine ve yapısına sızmuş olan tanrı gibi zekâsıyla -tüm bu yüce güçleriyle- insanın hâlâ bedensel çerçevesinde düşük kökeninin silinmez damgasını taşıdığını kabul etmeliyiz.

Charles Darwin, *İnsanın İnişi*, 1871

Başlangıçta

Duane T. Gish'le Bir Akşam

10 Mart 1995 akşamı tartışma başlamadan beş dakika önce, Los Angeles, California Üniversitesi'nde 400 kişilik bir konferans salonuna girdim. Hiç boş sıra yoktu ve koridorlar dolmaya başlıyordu. Neyse ki, yaratılışçı onur payesi sahibi, San Diego'daki Christian Heritage Koleji'nin "araştırma" kolu olan Yaratılışçı Araştırma Enstitüsü yöneticilerinden biri olan Duane T. Gish'e meydan okuyan kişilerin uzun sırasında, en son gelen olarak konuşmacı kürsüsünde bir yerim vardı. Bu, bir yaratılışçıyla ilk tartışmamdı. Bu, Gish'in bir evrimciyle 300'üncüden fazla olan tartışmasıydı. Las Vegas, şans bile vermiyordu. Yüzlerce kişinin zaten söylememiş olduğu neyi söyleyebilirdim?

Hazırlık olarak, yaratılışçı edebiyatının çoğunu okudum ve İncil'i tekrar okudum. Yirmi yıl önce, Pepperdine Üniversitesi'nde (psikolojiye geçmeden önce) bir teoloji öğrencisi olarak İncil'i çok dikkatli olarak okumuştum ve 1970ler'in başlarında bir çokları gibi, inanmayanlara "tanıklık etmek" dâhil olmak üzere, davaya bü-

yük bir ilgi göstererek yeniden doğan bir Hıristiyan olmuştum. Sonra Fullerton, California Devlet Üniversitesi'nde deneysel psikoloji ve etoloji (hayvan davranışı incelemesi) konusundaki mezuniyet eğitimim sırasında parlak ama tuhaf olan Bayard Brattstrom ile anlayış dolu ve akıllı olan Meg White'la tanıştım. Brattstrom, davranış herpetolojisi (sürüngen davranışı çalışması) konusunda dünyanın önde gelen uzmanlardan biri olmaktan daha ileri bir kişiydi. Modern biyoloji ve bilimin felsefi olarak tartışılmasında deneyimliydi ve Salı gece dersinden sonra Klüp 301'de (adını gece kulübünün adresinden alıyordu) düzenli olarak bizimle bira ve şarap konusunda felsefi düşüncelere dalarak saatler geçirirdi. Brattstrom'un, Klüp 301'deki Tanrı ve evrim tartışmaları ve White'ın evrim ve hayvan davranışı konusundaki etolojik açıklamaları arasında bir yerde benim Hıristiyan iktusum (Hıristiyanların 1970ler'de açık bir şekilde inançlarını göstermek için taktıkları Yunan sembolleri olan balık) ve onunla beraber dinim gitti. Bilim, inanç sistemim ve evrim, benim doktrinim oldu. O zamandan beri İncil benim için daha az önem taşıyordu, bu yüzden onu tekrar okumak anıları canlandırıcıydı.

Ek hazırlık olarak, Occidental Koleji'ndeki meslektaşım Don Prothero dâhil olmak üzere, Gish'le başarılı bir şekilde tartışmış olan diğerleriyle görüşmeler yaptım ve Gish'le daha önce yapılmış olan tartışmaların videolarını seyrettim. Rakibi, rakibinin stratejisi ne olursa olsun ya da hatta rakibi ne derse desin Gish'in aynı otomatik sunumu yaptığını fark ettim – aynı açılış, rakibinin durumu konusunda aynı varsayımlar, aynı eski slaytlar ve hatta aynı şakalar. Eğer ilk olarak başlarsam, onun şakalarını çalmak için not aldım. Yazı tura atışı benim başlamamı kararlaştırdı.

Tartışma biçimleri konusunda deneyim kazanmış bir adamla başa baş gitmektense, tartışmada saldırmayı reddederek, Muhammed Ali'nin "kandır ve bilgi al" stratejisinin bir çeşidini denemeye karar verdim. Yani onu, din ve bilim arasındaki farklar konusunda bir meta tartışma hâline döndürdüm. Kuşkucuların amacının, sadece iddiaları çürütmek olmadığını açıklamakla başladım; o, aynı zamanda, inanç sistemlerini incelemek ve insanların onlar tarafından nasıl etkilendiğini anlamaktır. Baruch Spinoza'dan alıntı yaptım -"Alay etmek, dövünmek, insan hareketlerini küçümsemek için değil ama onları anlamak için sonsuz bir çaba gösterdim"- ve asıl amacımın, evrim denen iyi bir şekilde onaylanmış teoriyi nasıl reddedebildiklerini anlayabilmek için Gish'i ve yaratılışçıları anlamak olduğunu açıkladım.

Sonra izleyicilere, İncil'deki Yaratılış Öyküsü'nden (Gen. 1) parçalar okudum:

Başlangıçta Tanrı gökleri ve yeri yarattı.

Ve yerin biçimi yoktu ve boştu; ve karanlık derinliğin yüzünün üzerindeydi. Sonra Tanrı'nın Ruhı suların yüzüne ilerledi.

Ve Tanrı şunu söyledi: "Işık olsun"; ve ışık oldu. . . Ve Tanrı ışığa Gündüz dedi ve karanlığa Gece dedi. Ve akşam ve sabah ilk gündü.

Ve Tanrı şunu söyledi: "Göklerin altındaki su tek bir yere toplansın ve kuru toprak görünsün"; ve öyle oldu.

Ve Tanrı şunu dedi: "Toprak yeryüzü üzerinde çimenleri, tohum veren bitkileri ve kendi türünden meyve veren, tohumu kendi içinde olan meyve ağacını çıkarsın"; ve öyle oldu.

Ve Tanrı kendi türlerinden suların bol bol verdiği büyük balinaları ve hareket eden her tür canlı yarattığı ve kendi türünden her kanatlı kümes hayvanını yarattı; ve Tanrı bunun iyi olduğunu gördü.

Ve Tanrı şunu söyledi: "Toprak kendi cinsinden bir canlı yaratığı, büyük baş hayvanları ve kendi cinsinden sürünen bir şeyi ve dünyanın canavarını getirsin" ve öyle oldu.

Ve Tanrı şunu söyledi: "Kendi beğenimize göre Kendi görüntümüzde insanı Yapalım; ve onlar denizdeki balıklara ve havadaki kanatlılara ve büyük baş hayvanlara ve tüm dünyaya ve yeryüzünde sürünen her canlı yaratığa hakim olsunlar."

İncil, Yaratılış Öyküsü'nü, bir yeniden yaratılış teorisyle devam ettirir (Gen. 7-8):

Ve sel suları yüzünden Nuh ve oğulları ve karısı ve oğullarının karıları onunla beraber Nuh'un gemisine bindiler.

Ve dünyaya kırk gün kırk gece yağmur yağdı.

Ve dünyada tüm canlılar hem kanatlı hem de büyük baş olan, hareket eden ve vahşi olan hayvanlar ve dünya yüzünde sürünen her sürünen ve her insan öldü.

Ve sonra yavaş yavaş sular çekildi; ve yüz elli günün sonunda sular kayboldu.

Bu yaratılış ve yeniden yaratılış, doğum ve yeniden doğum öyküleri Batı düşüncesinin tarihinde en gurur verici efsaneler arasındadır. Böyle efsaneler ve öyküler, bizimki de dâhil olmak üzere her kültürde önemli rol oynarlar. Dünyada ve bin yıl boyunca ayrıntılar değişir ama tipler bir noktada birleşir.

Yaratılış öyküsü yoktur: "Dünya sonsuzdan beri değişmeden şimdi olduğu gibi her zaman var olmuştur." (Hindistan'da Hinduların bir kolu)

Vahşi Canavarlı Yaratılış Öyküleri: "Dünya, vahşi bir canavarın parçalarından yaratılmıştır." (Gilbert Adalılar'ı, Yunanlılar, Hindicininliler, Afrika kabileleri, Koreliler, Sümer-Babil)

Başlangıçta Var Olan Ebeveynlerden Yaratılış Öyküsü: "Dünya başlangıçta var olan ebeveynlerin etkileşimiyle yaratılmıştır." (Cook Adalılar, Mısırlılar, Yunanlılar, Luiseno Kızılderilileri, Tahitililer, Zuni Kızılderilileri)

Kozmik Yumurta Yaratılış Öyküsü: "Dünya bir yumurtadan başlamıştır." (Çinliler, Finliler, Yunanlılar, Hindular, Japonlar, Persler, Samoalılar)

Sözlü Emirle Yaratılış Öyküsü: "Dünya bir Tanrı'nın emriyle ortaya çıkıverdi." (Mısırlılar, Yunanlılar, İbraniler, Maidu Kızılderilileri, Mayalar, Sümerler)

Denizde Yaratılış Öyküsü: "Dünya denizden çıkarak yaratılmıştır." (Burmалılar, Choctaw Kızılderilileri, Mısırlılar, İzlandalılar, Maui Hawaiiileri, Sümerler)

Nuh tufanı öyküsü aslında, yeniden yaratılış efsanesi olması dışında, Denizden Yaratılış Öyküsü'nün bir versiyonundan başka bir şey değildir. Sahip olduğumuz en eski versiyon, çok eskidir; İncil'deki öyküden bin yıl öncesine gitmektedir. M.Ö. 2800 yılları civarında bir Sümer efsanesi, tufan kahramanı olarak büyük bir selden kurtulmak için bir gemi inşa eden rahip-kral Ziusudra'yı gösterir. M.Ö. 2000 ile 1800 arasında, ünlü Babilli *Gilgameş Destanı*'nın kahramanı, tufanı Utnapishtim adlı bir atasından öğrenir. Toprak tanrısı Ea tarafından, tanrıların bir tufanla tüm yaşamı yok etmek üzere oldukları konusunda uyarılarak, Utnapishtim'e bir kenarı 120 kubit (180 feet) olan küp biçiminde, her biri dokuz bölüme ayrılan yedi katı olan bir gemi yapması ve yaşayan her canlıdan bir çifti gemiye alması emredildi. Gilgameş tufan öyküsü, Yakın Doğu'da yüzyıllar boyunca yayıldı (sözcük oyununu affedin) ve İbraniler'in Filistin'e gelmesinden önce biliniyordu. Yazınsal karşılaştırma onun, Nuh tufanı öyküsü üzerindeki etkisini açığa çıkarmaktadır.

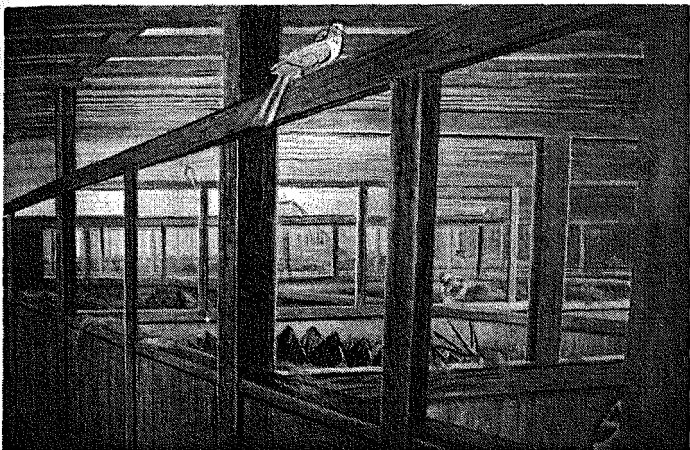
Bir kültürün coğrafyasının, onun efsanelerini etkilediğini biliyoruz. Örneğin, Dicle ve Fırat nehirlerinin dönemsel olarak taşıdığı Sümer ve Babil'deki gibi, başlıca nehirlerinin taşıdığı ve çevredeki kasaba ve şehirleri yok ettiği kültürler tufan öyküleri anlatır. Hatta kuru bölgelerdeki kültürler bile, eğer kısa süreli taşkınlara uğramışlarsa, tufan öykülerine sahip olurlar. Tersine, tipik olarak başlıca su yollarında olmayan kültürlerin tufan öyküsü hiç yoktur.

Bütün bunlar, İncil'deki yaratılış ve yeniden yaratılış öykülerinin yanlış olduğu anlamına mı gelir? Soruyu sormak bile, Joseph Campbell'in (1949, 1988) açıklamak için ömrünü harcadığı gibi, efsanelerin önemli noktasını kaçırmaktır. Bu taşkın efsaneleri, yeniden yaratılış ve yenilenmeye bağlı olarak daha derin anlamlara sahiptir. Efsaneler, gerçek hakkında değildir. Efsaneler zaman ve yaşamın büyük geçişleriyle -doğum, ölüm, evlilik, çocukluktan yetişkinliğe, yaşlılığa geçiş- ilgilenmek için insan mücadelesi hakkındadır. Onlar insanların, bilimle kesinlikle hiçbir ilgisi olmayan psikolojik ve ruhsal yapısındaki bir gerekliliği karşılar. Bir efsaneyi bilime çevirmeye ya da bilimi efsaneye çevirmeye çalışmak, efsanelere bir hakaret, dine bir hakaret ve bilime bir hakarettir. Bunu yapmaya çalışırken yaratılışçılar efsanelerin önemini, anlamını ve gurur verici yapısını kaçırmaktadırlar. Onlar, güzel bir yaratılış ve yeniden yaratılış öyküsünü almakta ve onu bozmaktadırlar.

Bir efsaneyi bilime çevirmeye çalışmanın saçmalığını göstermek için insanın sadece, onların yiyeceklerini bir tarafa bırakın milyonlarca türün her birinden iki taneyi 75'e 45 feetlik, 450 feet karelik bir gemiye sığdırma konusundaki gerçekleri düşünmesi yeterlidir. Tüm bu hayvanların beslenmesi, sularının verilmesi ve temizlenmesinin lojistiğini düşünün. Birbirlerini avlamalarını nasıl ön-

İersiniz? Sadece yırtıcı hayvanlara ait bir güverte mi vardı? İnsan aynı zamanda, neden balıkların ve suda yaşayan dinazorların bir taşkında boğulacağını sorabilirdi. Yaratılışçılar yığittir. Nuh'un Gemisi "sadece" 30.000 tür taşıyordu, geri kalan bu ilk stoktan "gelişmişti". Nuh'un Gemisi'nde gerçekten yırtıcı hayvanlar ve av hayvanları için ayrı güverteler vardı. Hatta dinazorlar için özel bir güverte vardı (şekil 14'e bakın). Balıklar? Taşkındaki sert fırtınaların yol açtığı balçığın solungaçlarını tıkaması yüzünden öldüler. İnsan imanla herhangi bir şeye inanabilir çünkü Tanrı her şeyi başarabilir.

Şekil 14: California, San Diego'daki Yaratılışçı Araştırma Müzesi Enstitüsü'ndeki Nuh'un Gemisi tablosu. Ön plandaki ahırın tahtalarının üzerinde gözükten *Stegosaurus* sırt çıkıntılarına dikkat edin [Fotoğraf Bernard Leikind'in izniyle yayınlanmıştır].

Bilimsel olduğu ileri sürülen, iddiaları sadece evrimci biyolojiyi değil ama ilk insan tarihinin çoğunu red-

dettiğini söylemeye gerek olmadan, kozmolojinin, fiziğin, paleontolojinin, arkeolojinin, tarihsel jeolojinin, zoolojinin, botaniğin ve biyo coğrafyanın çoğunu reddeden, yaratılışçılıktan daha olağanüstü olan bir inanç sistemi bulmak zor olacaktı. *Skeptic*'de incelemiş olduğumuz tüm iddialar içinde, var olan çok fazla bilgiyi göz ardı etmek ya da yok saymak için bize sorabileceği kolaylık ve kesinlik açısından yaratılışçılıkla karşılaştırabileceğim sadece bir tane bulmuştum. Bu Soykırımın inkârıdır. Dahası, mantık yürütme yöntemlerindeki ikisi arasındaki benzerlikler korkutucudur.

1. Soykırımı inkâr edenler, tarihçilerin bilgisinde hatalar bulurlar ve sonra, sanki tarihçiler hiçbir zaman hata yapmazmış gibi, bu yüzden vardıkları sonuçların yanlış olduğunu ima ederler. Evrimi inkâr edenler (yaratılışçılardan daha uygun bir addır), bilimde hatalar bulurlar ve sanki bilim adamları hiç hata yapmazmış gibi, tüm bilimin yanlış olduğunu ima ederler.

2. Soykırımı inkâr edenler çoğunlukla Nazileri, Yahudileri ve Soykırım konusunda bilgili olanları, Soykırımı inkâr edenlerin iddialarını destekliyormuş gibi görünmesini sağlamak için yönlendirerek, kapsam dışı olan alıntılar yapmaktan hoşlanırlar. Evrimi inkâr edenler, Stephen Jay Gould ve Ernst Mayr gibi önde gelen bilim adamlarından kapsam dışı ve onların ketum bir şekilde evrim gerçeğini inkâr ettiklerini ima ederek alıntılar yapmaktan hoşlanırlar.

3. Soykırımı inkâr edenler, Soykırım bilginleri arasındaki gerçek ve dürüst tartışmanın onların kendisinin Soykırımdan şüphelendikleri ya da kendi öykülerini doğrulayamayacakları anlamına geldiğini iddia ederler. Evrimi inkâr edenler, bilim adamları arasındaki gerçek ve dürüst tartışmanın, onların bile evrimden kuşku duyduk-

ları ya da kendi bilimlerini doğrulayamayacakları anlamına geldiğini ileri sürmektedirler.

Bu örneksemenin ironisi, Soykırımı inkâr edenlerin en azından kısmen haklı olabilmeleridir (örneğin, Auschwitz'de öldürülen Yahudiler'in en iyi tahmin edilen sayısı değişmiştir). Bu arada, evrimi inkâr edenler kısmen bile haklı değillerdir – bir kere bilimsel sürece ilahî müdahaleyi kabul ederseniz, doğal yasa hakkındaki tüm varsayımlar pencereden uçar ve onlarla birlikte bilim de.

Bilim ve din arasında bir "savaş" gibi görünebilen şeyin, özellikle bu tartışma "evrime karşı yaratılışçılık" ya da bu olayda "Shermer'a karşı Gish" olarak tanıtıldığı zaman, bunun pek çok insanın aklında bir savaş olmadığını anlamak da aynı zamanda önemlidir. Charles Darwin bile yaşamının sonlarında bir mektupta yazdığı gibi, teorisini çağının önceki doktrinleriyle bütünleştirmekte bir sorun görmedi: "Bir adamın ateşli bir Tanrı'ya inanan ve bir Evrimci olabilmesinden kuşku duymak bana saçma görünmektedir. Bir insanın Tanrı'ya inanan olarak adlandırılmayı hak edip etmediği, bir not için çok fazla büyük bir konu olan, kavramın tanımına bağlıdır. En uç noktadaki iniş çıkışlarımda bile, ben hiçbir zaman bir Tanrı'nın varlığını inkâr etme anlamında Ateist olmadım. Genel olarak (ve yaşlandıkça giderek daha fazla ama her zaman değil), Agnostiğin, akıl durumumun daha doğru bir tanımı olacağını düşünüyorum (1883, s.107)."

Birçok yaratılışçı, bazı ünlü kuşkucuların ya dine karşı hiçbir düşmanlık barındırmadığını ya da kendilerinin inananlar olduğunu öğrendiklerine şaşıracaklardır. Stephen Jay Gould bir keresinde şöyle yazıyordu: "Meslektaşlarımdan en az yarısı aptal olmadıkça -en ham ve deneysel zeminde- bilim ve din arasında hiçbir çatışma olmaz (1987a, s. 68)." Steve Allen, "Tanrı'nın varlığıyla ilgili

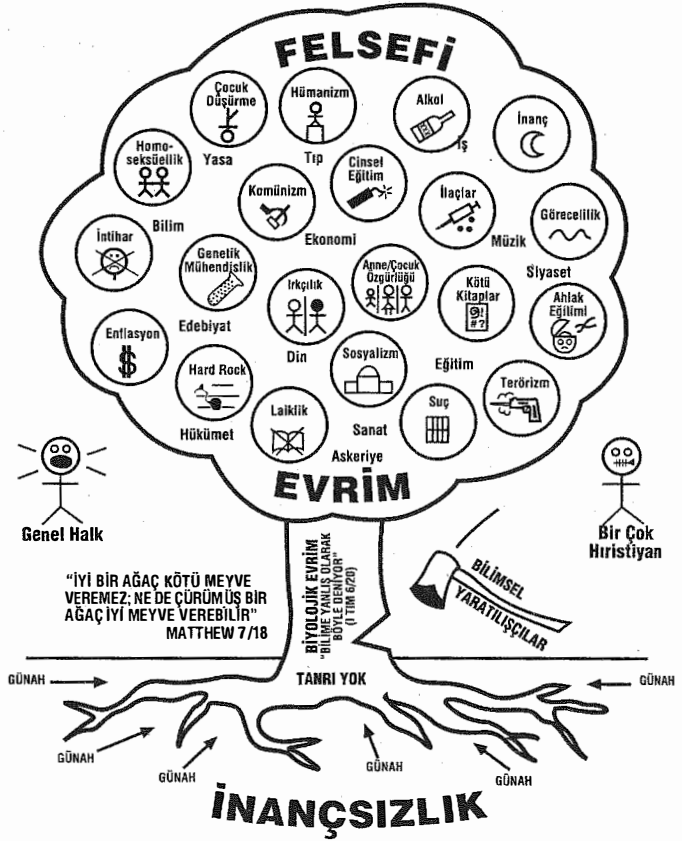
şimdiki durumum, tam olarak hayali görünse de onu kabul etmektir çünkü alternatif daha da hayali görünmektedir.” diye açıklıyordu (1993, s. 40). Kuşkucuların kuşkucusu Martin Gardner (1996) kendisini bir *fideist*, *teselli edici iman* diyerek felsefi olarak Tanrı’ya inanan bir kişi olarak adlandırılıyordu – buna inanırım çünkü o teselli edicidir. Gardner, bilim ya da mantık yoluyla çözülmesi olanaksız olan (Tanrı’nın varlığı gibi) bir metafizik sorun düşünüldüğünde, bir iman sığınağı yapmak kabul edilebilirdir demektir. Bunlar hiç mücadele edici kelimeler değildir.

Hatta 27 Ekim 1996’da, Papa John Paul II, Roma’daki Papalık Bilim Akademisi’nde yaptığı bir konuşmada, doğanın bir gerçeği olarak evrimi kabul ettiğini açıkladı ve bilim ile din arasında hiçbir savaş olmadığını belirtti: “Bilginin değişik düzenlerinde kullanılan yöntemi düşünmek, uzlaştırılmaz görünen iki bakış açısının uyumuna izin verir. Teknoloji, Yaratıcının tasarımına göre nihai anlamı...çekip çıkarırken...gözlem bilimleri çok daha kesin olarak yaşamın çoklu ortaya konuluşunu tanımlar ve ölçer.” Yaratılışçılar ve Hıristiyan sağ, savaş yöntemini zorlayarak öfkeyle tepki verdi. Yaratılış Araştırma Enstitüsü emekli başkanı Henry Morris şöyle cevap verdi: “Papa sadece etkili bir kişi; bilim adamı değil. Evrim için hiçbir bilimsel kanıt yok. Gerçek somut kanıtın tümü yaratılış desteklemektedir.” Muhafazakâr sağ kanat yazarı Cal Thomas, *Los Angeles Times*’daki sütununda, papanın komünizme karşı duruşuna rağmen “onun komünizmin özünde duran bir felsefeyi kabul etmiş olduğunu,” belirtiyordu. Thomas onun, “gerilediği yıllarında bizim maymunlarla ilgimiz olduğunu iddia eden evrimci bilim adamlarının zalimliğine boyun eğdiği” sonucuna vararak papanın düşüncesindeki bu hatayı açıklıyordu. (Tümü *Skeptic*’den alıntı yapılmıştır, Cilt 4, Sayı 4, 1996).”

Bazı inananlar için savaş yöntemi, bilim ve din arasında uygarlığın dertlerini açıklamak için ya o ya o seçeneğini zorunlu kılmaktadır. İyiliksever ve gücü sınırsız bir Tanrı, çevremizde gördüğümüz bu kötülöklere neden olamayacağından açıklama, Georgia Temyiz Mahkemesi Yargıcı Braswell Dean'ın, yaratılışçılığın devlet okullarında öğretilip öğretilmeyeceğı konusundaki görüşünde belirttiğı gibi açıklı: "Darwin'in bu maymun mitolojisi, her şeye açıklığın, önüne gelenle yatmanın, doğum kontrol hapının, koruyucuların, baştan çıkarmanın, hamileliğın, çocuk düşürmenin, pornografinin, kirlenmenin, zehirlenmenin ve her tür suçun çoğalmasının nedenidir (Times, 16 Mart 1981, s. 82)." Ses yinelemesi hoştur. Düşünce öyle değildir.

Yaratılış-Bilim Araştırma Merkezi'nden Nell Segraves daha az sert değildi: "YBAM tarafından yönetilen araştırma, bilim verisinin evrimci yorumlanmasının sonuçlarının, yasa ve düzenin yaygın bir şekilde bozulması sonucunu verdiğini göstermiştir. Bu, akıl sağlığının ahlaki çöküşünün ve bu inanç sistemine katılanların tarafında iyi olma duygusunun kaybından, yani boşanma, çocuk düşürme ve yaygın zührevi hastalıktan kaynaklanan ilişkiye neden olur ve onu etkiler (1977, s.17)." Pittsburgh Yaratılış Derneğı'nden alınan evrim ağacı (şekil 15), bu savaş modelini özetlemektedir – evrim insanlığın kötülöklülerinin, alkolün, çocuk düşürmenin, mezheplerin, cinsel eğitimin, komünizmin, homoseksüelliğın, intiharın, ırkçılığın, kötü kitapların, göreceliliğın, ilaçların, ahlak eğitiminin, terörizmin, sosyalizmin, suçun, enflasyonun, laikliğın, tüm kötülöklülerin en kötüsünün, hard rock'ın ve Tanrı'nın yasağının, kadın ve çocukların özgürlüğünün yanı sıra çökmelidir.

FELSEFİ EVRİM

Şekil 15: İnançsızlıkta kök salan ve kötü meyveler taşıyan bir ağaç olarak evrim [Pennsylvania, Bairdford, Pittsburgh Yaratılış Derneği tarafından dağıtılan el ilanından alındı. Toumey'den alınarak yeniden çizilmiştir 1994.]

Ahlak ve din için evrimin algılanan anlamı, Gish ve diğer yaratılışçıları gerçekten rahatsız eden şeylerdir; onlar için evrim konusundaki tüm diğer argümanlar ikincildir. Onlar bir şekilde evrime olan inancın, imanun yok olmasına ve her tür sosyal kötülüğe yol açtığına ikna olmuşlardır. Bu korkularla nasıl uğraşırız? İşte dört kısa cevap:

- Bir teorinin kullanımı ya da yanlış kullanımı, teorinin kendisinin geçerliliğini yadsımaz. Marx bir keresinde, kendisinin Marksist olmadığını iddia etmişti. Eğer Darwin, yirminci yüzyılın, teorisini nasıl Marksizmden kapitalizme ve Faşizme kadar her tür ideolojiyi haklı çıkarmak için kullandığını bilseydi, kuşkusuz mezarında dönerdi. Hitler'in insan ırkını iyileştirme programı uygulamış olması gerçeği, genetik teorisini yadsımaz. Benzer şekilde, inancın kaybı ve evrimle inanç arasındaki herhangi bir bağlantı evrim teorisine dokunamaz. Bilimsel teoriler tarafsızdır; teorilerin kullanımı öyle değildir. Onlar iki farklı şeydir.

- Yaratılışçıların sosyal sorunlar listesi -önüne gelenle yatmak, pornografi, çocuk düşürme, yeni doğan çocuğu öldürme, ırkçılık v.b- açıkça Darwin ve evrim teorisinden çok uzun süre önce vardı. Darwin'in ortaya çıkışından önce birkaç bin yıldır, Yahudilik, Hıristiyanlık ve diğer örgütlü dinler bu sosyal sorunları çözmede başarısızdı. Evrim biliminin düşüş göstermesinin, toplumsal kötülükleri azalttığı ya da yok ettiği konusunda hiçbir kanıt yoktur. Kendi toplumsal ve ahlaki sorunlarımız için Darwin'i, evrim teorisini ve bilimi suçlamak, bu karmaşık sosyal konuları daha derin şekilde analiz etme ve daha iyi anlama konusunda bizi engeller.

- Evrim teorisi, inanç ve dinin yerini alamaz ve bilimin bunu yapabiliyormuş gibi görünmekte hiçbir çı-

karı yoktur. Evrim teorisi bilimsel bir teoridir, dinî bir doktrin değildir. Sadece kanıtla ayakta durur ya da çöker. Dinî inanç tanım gereği, kanıt yokken ya da önemsizken inanca dayanır. Onlar insan ruhunda farklı yerleri doldururlar.

• Evrim teorisinden korkmak, insanın dinî inancının haklı çıkması için bilimsel kanıt araması gibi, bir insanın inancındaki yetersizliğin göstergesidir. Eğer yaratılışçıların kendi dinlerine gerçek bir inancı varsa, bilim adamlarının ne düşündüğü ya da dediği önemli olmamalıdır ve Tanrı'nın bilimsel kanıtı ya da İncilsel öykülerle ilgilenilmemelidir.

Değişik tartışma analizimi bir iyi niyet gösterisiyle, Gish'e Kuşkucu Derneği'nde bir onur üyeliği önererek sonuçlandırdım. Ama daha sonra Gish, beni bir ateist olarak nitelendirmesini geri çekmeyi reddettiği zaman, öneriyi geri çekmeye zorlandım. Darwin'in dediği gibi, "Agnostik, akıl durumumun daha doğru bir tanımı olacaktır." Gish'in sunumunda (tipik olarak ateistler olan), rakiplerini yıkmak için bir teknik olarak ateizmin kötülükleri konusunda uzun bir bölüme sahip olduğunu biliyordum, bu yüzden tanıtımda yüksek sesle ve açık olarak bir ateist olmadığım konusunu belirttim. Hatta izleyicilerin dikkatini anti Hıristiyan edebiyatında geçen, şimdi ön sırada oturan adama çektim ve onun, iyilikten çok kötülük yaptığını düşündüğümü anlattım. Her neyse, Gish açılış cümlesinde bana bir ateist dedi ve sonra ateizme karşı otomatikleşmiş sert tartışmasıyla devam etti.

Gish'in sunumunun geri kalanı, evrime karşı var olan şaka ve iğnelemelerinin tekrarıydı. Geçiş gösteren bir fosili talep etti (birkaç tane söyledim); fanfan böceğinin püskürttüğü zehirli sıvıyı evrimleştirmiş olamayacağını iddia etti (evrimleştirebilirdi); evrimin, termodinami-

ğın ikinci yarasını bozduğunu iddia etti (etmiyordu çünkü Dünya, Güneş'in süregelen bir enerji kaynağı olduğu açık bir sistemdedir); ne evrim biliminin ne de yaratılış biliminin bilimsel olmadığı belirtti (kendine yaratılış bilimcisi diyen birisi için garip) ve bunun gibi şeyler. İddialarının hepsinin yanlış olduğunu gösterdim ve sonraki bölümde onları tek tek özetliyorum ve onlar için evrimci cevaplar sağlıyorum.

Tartışmayı kim kazandı? Kim bilir? Sorulacak daha önemli bir soru, kuşkucuların ve bilim adamlarının böyle tartışmalara katılıp katılmamalarıdır. Kenardaki gruplara ve olağanüstü iddialara nasıl cevap verileceğine karar vermek, her zaman zor bir karardır. Sahte olup olmadığını keşfetmek için iddiaları araştırmak *Skeptic'* de bizim işimizdir ama süreç içinde onlara paye vermek istemiyoruz. *Skeptic'* de kullandığımız ilke şudur: Kenardaki bir grup ya da olağanüstü bir iddia yaygınlık kazanmışsa, yanlışlığının uygun bir şekilde ortaya konması da eşit şekilde halka açıklanmayı hak eder. Değişik tartışma taktiğim Gish'de işe yaramış olsa da, Gish'i desteklemek için gelen bazı kişiler sonra en azından onları anlamaya çalıştığım için bana teşekkür etse de bunu bilme olanağım yok. Böyle tartışmaların, bu insanlar için ve hangi yöne dayanacakları kesin olmayan ortada olan insanlar için bir fark yapabileceğini düşünüyorum. Görünüşte doğüstü olan olgular için doğal bir açıklama önerebilirsek ve bilim ile eleştirel düşünce konusunda üç ya da dört basit noktayı belirtebilirsek, dinleyiciler *ne* düşünecekleri yerine *nasıl* düşüneceklerini öğrenebilirler; o zaman bu çabaya değdiğine inanırım.

-10-

Yaratılışçılara Karşı Koymak

Yirmi Beş Yaratılışçı Tez, Yirmi Beş Evrimci Yanıt

Charles Darwin yaşamının sonlarında, Tanrı ve din konusundaki görüşlerini soran bir çok mektup aldı. Örneğin, 13 Ekim 1880'de, evrim ve özgür düşünce konusundaki bir kitabın, kitabı ona ithaf etmeyi ümit eden editöründen gelen bir mektuba cevap verdi. Kitabın dine karşı bir eğilimi olduğunu bildiği için Darwin anlamazlıktan geldi: "Üstelik tüm konularda özgür düşüncenin kuvvetli bir yandaşı olmama rağmen (doğru ya da yanlış), yine de bana öyle geliyor ki Hıristiyanlık'a ve Tanrı'ya inanmaya karşı doğrudan tezler halk üzerinde neredeyse hiç etki yaratmıyor ve düşünce özgürlüğü en iyi şekilde, bilimin gelişmesinin ardından gelen, insan aklının aşamalı olarak aydınlanmasıyla geliştiriliyor. Bu yüzden benim amacım, her zaman din konusunda yazmaktan kaçınmak olmuştur ve kendimi bilimle sınırlı tutarım (Desmond ve Moore'da 1991, s.645)."

Bilim ve din ilişkisini sınıflandırırken üç katmanlı bir sınıflandırma önermek isterim:

Aynı dünyalar modeli: Bilim ve din aynı konularla uğraşır ve sadece üst üste binme ve uzlaşma yoktur ama bir gün bilim dini tümüyle kapsayabilir. Frank Tipler'in antropik ilkeye dayanan kozmolojisi (1946) ve evrenin uzak geleceğinde bir süper bilgisayarın sanal gerçekliğinde tüm insanların sonunda yeniden canlanması buna bir örnektir. Birçok hümanist ve evrimci psikolog, bilimin sadece dinin amacını açıklayabilmekle kalmayıp, uygulanabilir laik bir erdem ve ahlakla onun yerini alacağı bir zamanı önceden görmektedir.

Ayrı dünyalar modeli: Bilim ve din ayrı konularla uğraşır, çatışmazlar ya da üst üste binmezler ve ikisi birbirleriyle barış içinde bir arada var olmalıdır. Charles Darwin, Stephen Jay Gould ve birçok diğer bilim adamı bu modeli tutmaktadır.

Çatışan dünyalar modeli: Birisi doğru ve diğeri yanlıştır ve iki bakış açısı arasında hiçbir uzlaşma olamaz. Bu model ağırlıklı olarak, çoğunlukla birbirleriyle kavgalı olan ateistler ve yaratılışçılar tarafından ileri sürülür.

Bu sınıflandırma bizim, Darwin'in öğüdünün bugün de yüzyıl önce olduğu kadar uygulanabilir olduğunu görmemizi sağlar. Bu yüzden yaratılışçıların tezlerini çürütmenin dine saldırmak demek olmadığı konusunda açık olalım. Aynı zamanda yaratılışçılığın bilime -sadece evrimci biyolojiye değil tüm bilime- bir saldırı olduğu konusunda da açık olalım, böylece bu bölümde sunulan karşı tezler, yaratılışçılığın bilim karşıtlığına bir cevaptır ve din karşıtlığıyla hiçbir şekilde ilgisi yoktur. Eğer yaratılışçılar haklıysa, o zaman fizik, astronomi, kozmoloji, jeoloji, paleontoloji, botanik, zooloji ve tüm yaşam bilimlerinde ciddi sorunlar vardır. Tüm bu bilimler aynı şekilde yanlış olabilir mi? Kuşkusuz olamaz ama yaratılışçılar onların yanlış olduğunu düşünüyorlar ve daha kötüsü bi-

lim karşıtlıklarının devlet okullarında öğretilmesini istiyorlar.

Yaratılışçılar ve kökten dinciler, kendi inançlarını bilimden koruyacak kadar saçma noktalara gidecekler. Ulusal Bilim Eğitimi Merkezi *Raporu*'nun 1996 yaz sayısı, Kentucky, Marshall ilçesinde ilkokul yöneticisi Kenneth Shadowen'ın, beşinci ve altıncı sınıf öğrencilerinin fen ders kitabındaki can sıkıcı bir soruna oldukça özgün bir çözüm bulunduğunu belirtiyordu. Öyle görünüyor ki aykırı ders kitabı *Keşifler Devam Ediyor*, evrenin Büyük Patlama ile başladığını ileri sürüyordu ama bu teoriye herhangi bir "alternatif" sunmuyordu. Büyük Patlama iki sayfada açıklandığı için Shadowen tüm ders kitaplarını topladı ve rahatsız edici sayfaları birbirine yapıştırdı. Shadowen, *Louisville Courier Journal*'a, "Biz, bir teoriyi öğretecek ve başka bir teoriyi öğretmeyecek değiliz ve ders kitaplarının toplanmasının sansür uygulama ya da bunun gibi bir şeyle alakası yoktur, diye konuşuyordu (23 Ağustos 1996, A1, s.1)." Shadowen'ın Sabit Durum teorisi ya da Genişleyen Evren için eşit zaman harcayarak kulis faaliyeti yapması kuşkulu görünmektedir. Belki Shadowen çözümünü, kütüphaneci Ray Martin'in kitapları nasıl iyileştirecekleri konusunda Hıristiyanlar için bir rehber olan "Ansiklopedileri İnceleme ve Düzeltme" adlı kitabına danışarak bulmuştur:

Ansiklopediler birçok okul kütüphanesinin canlı bir parçasıdır...[Onlar] günümüz hümanistlerinin felsefelerini temsil etmektedirler. Bu, resim, sanat ve heykeli tanımlamak için kullanılan resimlerin cesur bir şekilde gösterilmesinden bellidir...Düzeltme gereken alanlardan biri, çıplaklık ve bedenin duruşuna bağlı olan fazla açıklıktır. Bu, şekillerin üzerine elbiseler çizerek ya da resimlerin tümünü fosforlu kalemle kapatarak düzeltilebilir. Bunun dikkatle yapılması gerekir yoksa fos-

forlu kalem ansiklopedi basımında kullanılan parlak ve düz kâğıttan silinebilir. Bir jilet alarak ve hafifçe parlaklığını kaybedene kadar yüzeyi kazıyarak bunun üstesinden gelebilirsiniz... [Evrimle ilgili olarak] eğer çıkarılan bölümler normal kullanımda kitap açılıp kapanırken kitabın sırtına zarar verecek kadar kalın değilse, bölümleri kesip çıkarmak daha pratik olur. Düzeltilmesi gereken bölümler çok kalın olduğu zaman kitabın düzeltilmesi düşünülmeyen bölümlerini kirletmemeye dikkat ederek sayfaları bir araya yapıştırın (Hiristiyan Okul Kurucusu, Nisan 1983, s. 205-207).

Neyse ki yaratılışçılar, evrim karşıtı, yaratılışçılık yanlısı yasaları geçirme konusundaki tepeden aşağı olan stratejilerinde başarısız oldular (Ohio, Tennessee ve Georgia son zamanlarda yaratılışçı yasaları reddetti) ama onların devlet okulu ders programına Kutsal Kitabı sokuşturmaya kararlı olan aşağıdan yukarı doğru halka yakın kampanyaları başarıyla karşılandı. Örneğin, Mart 1996'da Vali Fob James, vergi ödeyenlerin parasından isteğe bağlı bir fonu Phillip Johnson'un evrim karşıtı olan *Darwin Yargılanıyor* isimli kitabını satın almak ve Alabama'daki her lise biyoloji öğretmenine göndermek için kullandı. Başarıları şaşırtıcı olmamalıdır. Siyasi olarak, Birleşik Devletler sağa doğru keskin bir dönüş yapmıştır ve dinî sağın siyasi gücü artmıştır. Ne yapabiliriz? Kendi yazınımızla karşılık verebiliriz. Örneğin, Ulusal Bilim Eğitimi Merkezi, Eugenie Scott'un yaratılışçı faaliyetleri izlemekte uzmanlaşmış Berkeley-tabanlı grubu Vali James'in postasına, Johnson'un kitabının eleştirel bir incelemesini içeren bir postayla karşılık verdi. Aynı zamanda konuyu tümüyle anlamaya çalışabiliriz, böylece karşılaştığımız her yerde yaratılış yandaşlarının tezlerine karşı çıkmaya hazır oluruz.

Aşağıdaki, yaratılışçıların ileri sürdükleri tezlerin ve evrimcilerin verdikleri cevapların listesidir. Tezler, temel olarak evrimci teoriye ve ikincil olarak (önemsiz bir şekilde) yaratılışçıların kendi düşünceleri konusundaki olumlu düşüncelere yapılan saldırılardır. Tezler ve cevaplar yer sıkıntısından dolayı basitleştirilmiştir; yine de tartışmanın temel noktalarının gözden geçirilmesini sağlamaktadırlar. Ama bu liste, eleştirel okumanın yerine geçmeyi amaçlamamaktadır. Bu cevaplar günlük konuşmalar için uygun olabilirken, iyi hazırlanmış bir yaratılışçıyla resmî bir tartışma için uygun olmayacaktır. Bazı kitaplar daha tam olan tartışmalar sunarlar (ör. Berra 1990; Bowler 1989; Eve ve Harold 1991; Futuyma 1983; Gilkey 1985; Godfrey 1983; Gould 1983a, 1991; Lindberg ve Numbers 1986; Numbers 1992; Ruse 1982; ve özellikle Strahler 1987).

Evrim Nedir?

Yaratılışçıların evrime karşı olan tezlerini gözden geçirmeden önce, teorinin kendisinin kısa bir özeti yararlı olabilir. Darwin'in, 1859'daki *Doğal Seçme Yoluyla Türlerin Kökeni* adlı kitabında, taslağı verilen teorisi aşağıdaki gibi özetlenebilir (Gould 1987a; Mayr 1982, 1988):

Evrim: Organizmalar zamanla değişir. Hem fosil kaydı hem de doğa, bugün bunu açıkça göstermektedir.

Değişiklikle miras kalma: Evrim, ortak soydan kolların ayrılması yoluyla ilerler. Yavrular ebeveynlerine benzerler ama tam kopyaları değildirler. Bu, sürekli değişen çevreye uymak için gerekli değişikliği sağlar.

Aşamalılık: Değişiklik yavaştır, düzenlidir, görkemlidir. *Natura non facit saltum* – Doğa sıçramalar yap-

maz. Yeterli zaman verilirse evrim tür değişikliklerinden sorumlu olur.

Türlerin çoğalması: Evrim, sadece yeni türleri oluşturmaz; artan sayıda yeni türleri oluşturur.

Doğal seçme: Darwin ve Alfred Russel Wallace tarafından ortak olarak keşfedilen evrimci değişiklik mekanizması aşağıdaki gibi işler:

A. Nüfus, sonsuza kadar geometrik oranla artma eğilimindedir: 2, 4, 8, 16, 32, 64, 128, 256, 512, . . .

B. Ama doğal bir ortamda nüfus sayıları belirli bir düzeyde kalır.

C. Bu yüzden "var olmak için bir mücadele" olması gerekir çünkü oluşan organizmaların tümü yaşayamaz.

D. Her türde değişim vardır.

E. Var olma mücadelesinde, çevreye daha iyi uyum sağlayan değişikliklere sahip olan bireyler arkalarında, daha az uyum sağlayan bireylerden daha fazla yavru bırakır. Bu, meslek jargonunda, diferansiyel çoğalma başarısı olarak bilinir.

E maddesi çok önemlidir. Doğal seçme ve böylece evrimci değişiklik temel olarak yerel düzeyde işler. Bu sadece, kimin arkada en çok yavruyu bırakabileceği, yani kimin en başarılı bir şekilde genlerini sonraki kuşağa yaymayı başarabileceği oyunudur. Doğal seçmenin genel olarak ona atfedilen evrimin yönü, türlerin gelişmesi ya da insanın kaçınılmazlığı veya aklın gerekli evrimi gibi diğer teleolojik hedefler konusunda söyleyecek hiçbir şeyi yoktur. Tepede insanların olduğu bir evrimci gelişme merdiveni yoktur, sadece milyonların arasında cılız bir dal olarak insanlarla görkemli bir şekilde kollara ayrılan bir bitki vardır. İnsanlar konusunda özel herhangi bir şey yoktur;

biz sadece, sonunda ölümümüze sebep olabilecek bir özellik olan farklı çoğalma başarısında son derece iyi olduk – arkamızda birçok yavru bıraktık ve onları yetişkin hâle getirmekte iyiydik.

Darwin teorisinin beş maddesi içinde bugün en çok tartışmaya yol açanlar, Niles Eldredge (1971, 1985; Eldredge ve Gould 1972), Stephen Jay Gould (1985, 1989, 1991) ve onların aşamalılığın yerini alması için hızlı değişiklik ve hareketsizliği içeren *kesilen denge* denen bir teoriyi ileri süren destekçileri ile aşamalılık ve Eldredge, Gould ve bireysel doğal seçmeye ek olarak genler, gruplar ve nüfus düzeyinde değişikliği ileri süren diğerleri ile doğal seçmenin özel olmasıdır (Somit ve Peterson 1992). Eldredge, Gould ve onların destekçilerinin karşısına sıralananlar, Daniel Dennett (1995), Richard Dawkins (1995) ve aşamalılık ile doğal seçmenin katı bir Darwinci modelini yeğleyenlerdir. Yaratılışçılar çift nakavt bekleyerek kenarda otururken tartışma kızıdır. Onu alamayacaklar. Bu bilim adamları, evrimin *olup olmadığını* tartışmıyorlar; onlar, evrimci değişikliğin *hızı ve mekanizmasını* tartışıyorlar. Hepsi tümüyle yıkılınca, evrim teorisi her zamankinden güçlü olacak. Bilim yeni araştırma alanları yaratarak, yaşamın nasıl ortaya çıktığı ve evrimleştiği konusundaki bilgilerimizi iyi bir şekilde düzenleyerek ileri giderken, yaratılışçıların bir iğnenin ucundaki melekler ve Nuh'un Gemisi'ndeki hayvanlar konusunda yapılan Orta Çağ tartışmalarına saplanıp kalmaları üzücüdür.

Felsefe Temelli Tezler Ve Cevaplar

1. Yaratılış bilimi bilimseldir ve bu yüzden devlet okullarında fen kurslarında öğretilmelidir.

Yaratılış bilimi, sadece ad olarak bilimseldir. Bu, bilimsel yöntemleri kullanarak test edilecek bir teori olmaktan çok zayıf bir şekilde gizlenmiş dinî bir durumdur ve bu yüzden bir şeye Müslüman bilimi ya da Buda bilimi veya Hıristiyan bilimi demenin, onun eşit zaman gerektirdiği demek olmadığı gibi, devlet okulları fen kursları için uygun değildir. Yaratılış Araştırma Enstitüsü'nden alınan tüm fakülte üyeleri ve araştırmacılar tarafından bağlı olunması gereken aşağıdaki cümle, yaratılışçı inançların güçlü bir aydınlanmasıdır: "Kutsal kitaplar, hem Eski hem Yeni Ahit, uğraştıkları her konuya ilişkin olarak hatasızdır, doğaldır ve tasarlandıkları anlamda kabul edilmektedirler... Evrendeki her şey Tanrı tarafından Tekvin'de tanımlandığı gibi altı günlük özel yaratılışla yaratıldı ve yapıldı. Yaratılışçı açıklama, gerçek, tarihsel ve açık olarak kabul edilmiştir ve böylece yaratılan evrende her gerçeğin ve olgunun anlaşılmasında temeldir (Rohr'da 1986, s. 176)."

Bilim, aksinin kanıtlanmasına bağlıdır ve yeni gerçekler ve teoriler görüşlerimizi yeniden biçimlendirdikçe sürekli değişmektedir. Yaratılışçılık, hangi deneysel karşıt kanıt var olursa olsun İncil'in yetkesine güveni yeğlemektedir: "Tarihsel bir gerçek ve jeolojik yorum için temel araç olarak evrensel Tufan konusunda ısrar etmenin ana nedeni, Tanrı'nın Sözü'nün açıkça onu öğretmesidir! Gerçek ya da hayalî hiçbir jeolojik zorluğun, Kutsal Kitap'ın açık cümleleri ve gerekli çıkarımlarından önde gelmesine izin verilemez (Rohr'da 1986, s. 190)." İşte bir örnek. Caltech'deki profesörler, Darwin'in *Türlerin Kökeni*'ni dogma, bu kitabın ve yazarının yetkesini, mutlak ve evrim yanlısı ya da karşıtı daha ileri herhangi bir deneysel kanıtı önemsiz olarak ilan etmektedirler.

2. Bilim sadece, burada ve şimdi olanla uğraşır ve böylece evrenin yaratılışı ile yaşamın ve insan türlerinin kökeni konusundaki tarihsel soruları cevaplandıramaz.

Bilim, özellikle kozmoloji, jeoloji, paleontoloji, paleoantropoloji ve arkeoloji gibi tarihsel bilimlerde gerçekten geçmiş olgularla uğraşır. Deneysel bilimler ve tarihsel bilimler vardır. Farklı metodolojiler kullanırlar ama eşit olarak nedenselliği izleyebilirler. Evrimsel biyoloji geçerli ve yasal bir tarihsel bilimdir.

3. Eğitim, bir konunun tüm yönlerini öğrenme sürecidir; bu yüzden devlet okullarındaki fen kurslarında yaratılışçılık ve evrimin yan yana öğretilmesi uygundur. Böyle yapmamak, eğitim ilkelerini ve yaratılışçıların insan haklarını çiğnemektir. İştilme hakkına sahibiz ve üstelik iki tarafı dinlemekte ne kötülük vardır?

Konuların çeşitli yüzlerini açığa çıkarmak, aslında genel eğitim sürecinin bir parçasıdır ve din, tarih ya da hatta felsefe kurslarında yaratılışçılığı tartışmak uygun olabilir ama elbette bilimde pek değil; benzer şekilde biyoloji kursları Amerikan Yerlileri'nin yaratılış efsaneleri konusunda konferansları içermemelidir. Bilim olarak yaratılış bilimini öğretmekte büyük ölçüde kötülük vardır çünkü din ve bilim arasındaki çizginin sonuçtaki bulanıklaşması, öğrencilerin bilimsel paradigmanın ne olduğunu ve onu uygun olarak nasıl uygulayacaklarını anlamayacakları anlamına gelir. Üstelik, yaratılışçılığın arkasındaki varsayımlar, sadece evrimci biyolojiye değil tüm bilimlere karşı çatal dişli bir saldırıdan oluşur. Bir, eğer evren ve

Dünya sadece on bin yaşındaysa, o zaman modern kozmoloji, astronomi, fizik, kimya, jeoloji, paleontoloji, paleoantropoloji ve ilk insan tarihi bilimlerinin tümü geçersizdir. İki, bir türün bile yaratılışı doğaüstünün karışmasına bağlanır bağlanmaz, doğa yasaları ve doğanın işleyişi konusundaki çıkarımlar geçersiz olur. Her iki durumda tüm bilim anlamsız hâle gelir.

4. Doğanın gerçekleri ve İncil'in yasaları arasında şaşırtıcı bir bağlantı vardır. Bu yüzden yaratılış bilimi kitaplarını ve İncil'i devlet okulu fen kurslarında başvuru aracı olarak kullanmak ve İncil'i doğa kitabı olmanın yanı sıra bir bilim kitabı olarak incelemek uygundur.

Aynı zamanda doğada bu konuda hiçbir gerçek bulunmayan İncil'deki yasalar arasında ve bu konuda İncil'de hiçbir yasa bulunmayan doğadaki gerçekler arasında şaşırtıcı bağlantılar vardır. Eğer bir grup Shakespeare bilgini, evrenin şairin oyunlarında açıklandığına inanırsa bu, bilim kurslarının Shakespeare okumayı içermesi gerektiği anlamına mı gelir? Shakespeare'in oyunları edebiyattır, İncil çeşitli dinler için kutsal olan metinleri içerir ve her ikisi de bir bilim kitabı ya da bilimsel bir otorite olma iddiasına sahip değildir.

5. Doğal seçme teorisi gereksiz tekrarlarla doludur ya da bir çeşit dolambaçlı mantık yürütmedir. Yaşamlarını sürdürenler en iyi uyum sağlayanlardır. En iyi uyum sağlayanlar kimlerdir? Yaşamlarını sürdürenlerdir. Aynı şekilde kayalar, fosilleri tarihlemekte kullanılır ve fosiller,

kayaları tarihlemekte kullanılır. Tekrarlar bilimi oluşturmaz.

Bazen tekrarlar bilimin başlangıcıdır ama hiçbir zaman sonu değildirler. Yer çekimi tekrarlanıyor olabilir ama onun sonucu, bu teorinin bilim adamlarının doğru bir şekilde fiziksel etkileri ve olguyu öngörmelerini sağlaması yoluyla kanıtlanmıştır. Aynı şekilde, doğal seçme ve evrim teorisi test edilebilir ve önceden haber verme güçlerine bakılarak gerçek olmadığı kanıtlanabilir. Örneğin, nüfusun genetiği oldukça açık şekilde ve matematiksel öngörüyle doğal seçmenin ne zaman bir nüfus üzerinde değişiklik yapıp yapmayacağını gösterir. Genetikçilerin şimdi verilen örnekte yaptığı ya da paleontologların fosil kayıtlarını yorumlarken yaptıkları gibi, bilim adamları doğal seçme teorisine dayanan öngörülerde bulunabilir ve sonra onları test edebilir. Örneğin, trilobitlerle⁴ aynı jeolojik katmanda insansı fosilleri bulmak, bu teoriye karşı olan kanıt olacaktı. Fosillerin kayalarla tarihlenmesi ve tersi, sadece jeoloji kolu kurulduktan sonra yapılabilirdi. Jeoloji kolu bütünlüğü içinde hiçbir yerde yoktur çünkü katmanlar bozulmuş, karışık ve her zaman çeşitli nedenlerden dolayı eksiktir. Ama katmanların sırası açık bir şekilde *rastgele değildir* ve kronolojik sıra doğru bir şekilde sadece biri fosiller olan çeşitli teknikler kullanılarak bir araya getirilebilir.

6. Yaşamın kökenleri ve insanların, bitkilerin ve hayvanların varlığı için sadece iki açıklama vardır: Bu, ya bir yaratıcının işidir ya da değildir. Evrim teorisi kanıtlarla desteklenmediği

⁴ Gövdesi üçbölme, soyu tükenmiş bir böcek. (Ç.N.)

(yani yanlış olduğu) için yaratılışçılık doğru olmalıdır. Evrim teorisini desteklemeyen herhangi bir kanıt mutlaka yaratılışçılığı destekleyen bir kanıttır.

Ya o ya o yanlış düşüncesinden ya da yanlış alternatifler yanlış düşüncesinden sakının. Eğer A yanlışsa B doğru olmalıdır. Oh? Neden? Ayrıca B, A'dan bağımsız olarak kendi ayakları üzerinde durmamalı mı? Kuşkusuz. Bu yüzden eğer evrim teorisinin tamamen yanlış olduğu ortaya çıksa bile bu, bu yüzden yaratılışçılığın doğru olduğu anlamına gelmez. Yine de düşünmemiz gereken C, D ve E alternatifleri olabilir. Ama doğaya karşı doğaüstü açıklamalar durumunda gerçek bir ikilik vardır. Yaşam, ya doğal yollarla yaratılmış ve değiştirilmiştir ya da doğaüstü müdahaleyle ve doğaüstü bir tasarıma göre yaratılmış ve değiştirilmiştir. Bilim adamları, doğal nedenleri varsayarlar ve evrimciler, çeşitli doğal nedensel etmenlerin işe karıştığını ileri sürerler. Onlar bunun doğal ya da doğaüstü yollarla olup olmadığını tartışmıyorlar. Ve yine bir kere doğaüstü karışmayı varsayarsanız, bilim pence-reden dışarı gider – bu yüzden yaratılışçılığı destekleyen hiçbir bilimsel kanıt olamaz çünkü yaratılışçıların dünyasında doğa yasaları artık tutunamaz ve bilimsel yöntemin hiçbir anlamı yoktur.

7. Evrimci teori, Marksizmin, komünizmin, ateizmin, ahlaksızlığın, ahlakın ve Amerikan kültürünün genel çöküşünün temelidir ve bu yüzden çocuklarımız için kötüdür.

Bu, *reductio ad absurdum*⁵ yanlış düşüncesinin paylaşımıdır. Ne özel olarak evrim teorisi ne de genel olarak bilim, bu "izmler" ve Amerikalılar'ın sözde çöken ahlak ve kültürü için, yayıncının Hitler'in *Mein Kampf*'ı için sorumlu olmasından ya da *Mein Kampf*'ın insanların Hitler'in ideolojisiyle yaptıklarından sorumlu olmasından daha fazla temel değildir. Atom bombası, hidrojen bombası ve birçok daha yıkıcı silahın icat edilmiş olması gerçeği atom çalışmalarını terk etmemiz gerektiği anlamına gelmez. Üstelik, Marksist, komünist, ateist ve hatta ahlaksız evrimciler olabilir ama belki de birçok kapitalist, Tanrı'ya inanan, agnostik ve ahlaklı evrimciler de vardır. Teorinin kendisine gelince o, Marksist, komünist ve ateist ideolojileri desteklemek için kullanılabilir ve kullanılmıştır; ama o (özellikle Amerika'da), hükümetin ekonomiye karışmadığı kapitalizme güven vermek için de kullanılmıştır. Önemli nokta, bilimsel teorileri siyasi ideolojilere bağlamanın ince bir iş olmasıdır ve izlemesi gerekmeyen ya da özel gündemlere hizmet eden bağlantılar yaparken dikkatli olmalıyız (örneğin, bir insanın kültürel ve ahlaki çöküşü, başka bir insanın kültürel ve ahlaki ilerlemesidir).

8. Evrim teorisi, yakın dostu laik hümanizmin yanı sıra gerçekten bir dindir, bu yüzden devlet okullarında öğretilmesi uygun değildir.

Evrimci biyoloji bilimine din demek, din tanımını, tamamen anlamsız yapacak kadar genişletmektir. Başka bir deyişle din, dünyayı yorumlamak için içinden baktığımız herhangi bir lens hâline gelir. Ama din bu değildir. Bilim fiziksel olguyla ilgiliyken, din Tanrı'ya ya da doğa-

⁵ Aksini kanıtlamak bir düşüncenin doğruluğunu kanıtlamak (Ç.N.)

üstüne hizmet etme ve tapmayla ilgilidir. Din, iman ve görünmeyenle ilgilidir; bilim, deneysel kanıt ve test edilebilir bilgiye yoğunlaşır. Bilim, geçmişteki ya da şimdiki gözlemlenen veya sonuç çıkarılan olguları tanımlamak ve yorumlamak için tasarlanan ve reddetmeye ya da onaylamaya açık test edilebilir bir bilgi bütünü kurmayı hedefleyen bir dizi yöntemdir. Din -o her neyse- kesinlikle ne test edilebilirdir ne de reddetmeye ya da onaylamaya açıktır. Bilim ve din, yöntemlerinde birbirleriyle 180 derece terstirler.

9. Önde gelen birçok evrimci, teori konusunda kuşkucudur ve onu sorunlu bulmaktadır. Örneğin, Eldredge ve Gould'un kesintili denge teorisi Darwin'in yanlış olduğunu kanıtlar. Eğer dünyanın önde gelen evrimcileri, teori konusunda uzlaşmıyorsa bütün hepsinden vazgeçilmelidir.

Yaratılışçıların, bilim güçlerini yanlarına çekme çabalarında, önde gelen bir yaratılışçılık karşıtı sözcüden -Gould'dan- alıntı yapmaları, özellikle ironiktir. Yaratılışçılar, ya saflıkla ya da kasıtlı olarak evrimciler arasındaki organik değişikliğin nedensel etmenleri konusundaki sağlıklı bilimsel tartışmayı yanlış anlamışlardır. Onlar açıkça bu normal düşünce alışverişini ve bilimin kendini düzeltici yapısını, alanın dikiş yerlerinden parçalara ayrılmasının ve patlamak üzere olmasının kanıtı olarak gördüler. Evrimcilerin alan içinde ileri sürdüğü ve tartıştığı birçok şey arasında emin oldukları ve hepsinin uzlaştığı bir şey, evrimin olmuş olduğudur. Tam olarak nasıl olduğu ve çeşitli nedensel mekanizmaların görece güçlerinin neler olduğu tartışılmaya devam edecektir. Eldredge ve

Gould'un kesilen denge teorisi, Darwin'in evrim teorisinin düzeltilmesi ve ilerletilmesidir. Bu, Darwin'in teorisinin yanlış olduğunu, Einstein'ın görecelilik teorisinin Newton'un yanlış olduğunu kanıtlanmasından daha fazla kanıtlamaz.

10. "İncil, Tanrı'nın yazılı sözüdür... Onun tüm savları tarihsel ve bilimsel olarak doğrudur. Tekvin'de tanımlanan büyük Tufan, büyüklüğü ve etkisi dünya çapında olan tarihsel bir olaydı. Biz, Hazreti İsa'yı Efendimiz ve Kurtarıcımız olarak kabul eden Hıristiyan bilim adamları örgütüyüz. Adem ve Havva'nın bir erkek ve bir kadın olarak özel yaratılışının öyküsü ve sonuç olarak onların günaha Düşmesi, tüm insanlık için bir Kurtarıcının gerekli olduğu konusundaki inancımızın temelidir (Eve ve Harold'da 1991, s. 55)."

Böyle bir inanç cümlesi açıkça dinîdir. Bu, onu yanlış yapmaz ama bu yaratılış biliminin gerçekten yaratılış dini olduğu anlamına gelir ve bu ölçüde kilise ve devleti ayıran duvarda gedik açmaktadır. Yaratılışçılar tarafından finanse edilen ve denetlenen özel okullarda onlar çocuklarına istediklerini öğretmekte özgürdürler. Ama insan herhangi bir metindeki olayları, emirle tarihsel ve bilimsel olarak doğru yapamaz, sadece kanıtları test ederek yapabilir ve devletin, öğretmenleri, özel bir dinî doktrini bilim olarak öğretmeye yönlendirmesini istemek mantıksız ve tek taraflıdır.

11. Her nedenin etkileri vardır. "X'in" nedeni "X gibi" olmalıdır. Zekânın nedeni zeki -Tanrı- olmalıdır. Bütün nedenleri zaman içinde geriletin ve ilk nedene -Tanrı'ya- gelirsiniz. Her şey hareket hâlinde olduğu için bir tane, hareket etmek için başka bir hareket ettiriciye gerek duymayan esas hareket ettirici -Tanrı- olması gerekir. Evrendeki her şeyin bir amacı vardır bu yüzden amacı olan bir tasarınıcı -Tanrı- olması gerekir.

Eğer bu doğru olsaydı doğanın, doğaüstü değil doğal bir nedeni olması gerekmez miydi? Ama "X'in" nedenleri "X gibi" olmak zorunda değildir. Yeşil boyanın "nedeni" hiç birisi yeşil gibi olmayan mavi ve sarı boyanın karışmasıdır. Hayvan gübresi, meyve ağaçlarının daha iyi büyümesine neden olur. Meyve lezzetlidir ve bu nedenle hiç gübre gibi değildir! Parlak bir şekilde, on dördüncü yüzyılda St. Thomas Aquinas tarafından önerilen (ve daha parlak bir şekilde David Hume tarafından on sekizinci yüzyılda çürütülen) ilk neden ve esas hareket ettirici tezi, sadece bir soruyla kolayca ters çevrilir: Kim ya da ne Tanrı'ya neden oldu ve hareket ettirdi? Son olarak Hume'un gösterdiği gibi, tasarımın amaçlı olması çoğunlukla aldatıcı ve öznelidir. "Erken kalkan kuş solucanı alır" sözü, eğer siz kuşsanız akıllıca bir tasarımdır, eğer solucansanız o kadar iyi değildir. İki göz, ideal sayı gibi görünebilir ama psikolog Richard Hardison'un neşeyle belirttiği gibi, "İnsanın kafasının arkasında ek bir göz olması istenmez mi ve kuşkusuz otomobillerin alet panellerinin arkasında çalıştığımız zaman işaret parmağımıza eklenen bir göz yararlı olurdu (1988, s. 123)." Amaç, kıs-

men algılamaya alışık olduğumuz bir şeydir. Son olarak, her şey o kadar amaçlı ve güzel olarak tasarlanmış değildir. Yaratılışçıların uygun bir şekilde dikkate almadıkları kötülük, hastalık, sakatlık ve insan aptallığı gibi sorunlara ek olarak doğa acayıplıklarıyla doludur ve görünüşe göre amaçsızdır. Erkeklerin meme başları ve Panda'nın baş parmağı, sadece Gould'ın amaçsız ve kötü tasarımı yapıları olarak gösterdiği iki örnektir. Eğer Tanrı yaşamı, bir yapbozun parçaları gibi düzgün şekilde bir araya gelmesi için tasarlamışsa, o zaman bu saçmalıkları ve sorunları ne yapacaksınız?

12. Bilim adamları, hiçbir şey yoktan yaratılamaz demektedirler. Öyleyse, Büyük Patlama için malzeme nereden geldi? Evrim için ham maddeyi oluşturan ilk yaşam biçimleri nereden geldi? Stanley Miller'in inorganik bir "çorbadan" amino asitleri yaratması ve diğer biogenik moleküller yaşamın yaratılması değildir.

Bilim, evrenin başlangıcından önce ne vardı ya da zaman başlamadan öncesi ne zamandı veya Büyük Patlama için malzeme nereden geldi gibi, "nihai" tipte belirli sorulara cevap vermek için donanımlı olmayabilir. Bu zamana kadar bunlar, bilimsel değil, felsefi ya da dinî sorular olmuştu ve bu yüzden bilimin parçası olmamışlardı (Son zamanlarda Stephen Hawking ve diğer kozmologlar, bu sorular konusunda bazı bilimsel varsayımlarda bulunma çabasına girmiştir.). Evrimci teori, değişikliğin nedenselliğini, zaman ve madde "yaratıldıktan" sonra (bu ne anlama geliyorsa) anlamaya çalışır. Yaşamın kökenine gelince, biyokimyacıların inorganikten organik karışımlara doğru evrimleşme, amino asitlerin ve protein zinciri

yapısının yaratılması, ilk kabataslak hücre, fotosentezin yaratılması, cinsel üremenin bulunuşu ve bunun gibi şeyler için çok mantıklı ve bilimsel bir açıklaması vardır. Stanley Miller, hiçbir zaman yaşamı yarattığını iddia etmedi, sadece onun yapı taşlarından bazılarını yaratmıştı. Bu teoriler tamamen sağlam olmasa da ve hâlâ canlı bilimsel tartışmalara konu olsa da, doğanın bilinen yasalarını kullanarak Büyük Patlamadan, bilinen evrendeki Büyük Beyne nasıl geçtiğiniz konusunda mantıklı bir açıklama vardır.

Bilimsel Temelli Tezler ve Cevaplar

13. Nüfus istatistikleri göstermektedir ki, eğer var olan nüfustan geriye doğru, var olan nüfus artış hızını kullanarak tahminde bulunursak, günümüzden ortalama olarak 6300 yıl önce (M.Ö. 4300) yaşayan sadece iki kişi vardı. Bu, insanlığın ve uygarlığın oldukça genç olduğunu kanıtlar. Nüfus artış hızının yüzde 0.5'inde ve aile başına ortalama 2.5 çocukla 25.000 kuşağı düşünerek, Dünya -diyelim ki bir milyon- yaşındaysa, var olan nüfus 2100 üzeri 10 kişi olacaktı; bu, bilinen evrende sadece 130 üzeri 10 elektron olduğu için olanaksızdır.

Eğer sayı oyunu oynamak isterseniz bu konuda ne düşünürsünüz? Onların modelini uygularsak M.Ö. 2600'de Dünya'nın toplam nüfusunun yaklaşık 600 kişi olduğunu buluruz. M. Ö. 2600'de Mısır'da, Mezopotamya'da, İndus Nehri Vadisi'nde ve Çin'de gelişen uygarlıklar olduğunu yüksek derecede bir kesinlikle biliyoruz.

Eğer Mısır'a, son derece cömert bir şekilde dünya nüfusunun altıda birini verirsek, o zaman piramitleri 100 kişi inşa etti, diğer mimari anıtlardan bahsetmeye gerek görmüyorum – kesinlikle bir ya da iki mucizeye...ya da belki de eski astronomların yardımına gerek duydular!

Gerçek, nüfusun düzenli bir şekilde artmamasıdır. Çıkışlar ve inişler vardır ve insan nüfusunun Sanayi Devrimi'nden önceki tarihi, arkasından bir kıtlık ile çöküş gelen ve felaketle kesilen bir başarı ve büyüme tarihidir. Örneğin, Avrupa'da, neredeyse nüfusun yarısı altıncı yüzyılda bir vebada öldü ve on dördüncü yüzyılda hıyarıklı veba, üç yılda nüfusun yaklaşık üçte birini silip süpürdü. İnsanlar yok olmaktan kurtulmak için, bin yıldır uğraştıkça, belirsiz şekilde ama sürekli yukarı tırmanan nüfus eğrisi iniş ve çıkışlarından birini yapıyordu. Sadece on dokuzuncu yüzyıldan beri artışın oranı düzenli olarak hızlanmaktadır.

14. Doğal seçme, hiçbir zaman türler içindeki önemsiz değişikliklerden -mikroevrimden- başka herhangi bir şey için açıklama yapamaz. Makro evrimi açıklamak için evrimciler tarafından kullanılan dönüşümler her zaman zararlı, nadir ve rastgeledir ve evrimci değişikliğin itici gücü olamaz.

Fullerton, California Devlet Üniversitesi'nde evrimci biyolog Bayard Brattstrom'un, öğrencilerin beyinlerine işlediği dört kelimeyi hiç unutmayacağım: "Mutantlar canavar değildir." Onun önem verdiği nokta, insanların mutantları -kasaba panayırındaki iki başlı inekler ve benzerleri- algılayışının, evrimcilerin tartıştığı tipten mutantlar olmamasıdır. Değişimlerin pek çoğu küçük etkile-

ri olan küçük genetik ya da kromozomsal sapmalardır – biraz daha keskin işitme, yeni bir kürk rengi gibi. Bu küçük etkilerin bazıları, sürekli değişen bir çevrede bir organizmaya yarar sağlayabilir.

Üstelik, Ernst Mayr'ın (1970) *allopatrik türleşme* teorisi, doğal seçmenin nasıl diğer güçlerle ve doğanın olasılıklarıyla birlikte yeni türleri üretebildiği ve ürettiğini tam olarak gösteriyor gibi görünmektedir. Allopatrik türleşme teorisi ve kesilen dengeyi kabul etseler de etmeseler de bilim adamlarının tümü doğal seçmenin önemli değişiklikler yapabileceğini kabul ederler. Tartışma, ne kadar değişikliğin, ne kadar hızlı bir değişikliğin ve doğanın başka hangi güçlerinin doğal seçmeyle birlikte ya da doğal seçmeye karşı hareket ettiği konusundadır. Hiç kimse ve alanda çalışan hiç kimse demek istiyorum, doğal seçmenin evrimin arkasındaki itici güç olup olmadığını tartışmamaktadır, evrimin olup olmadığı daha az tartışılmaktadır.

15. Fosil kayıtlarında hiçbir yerde, özellikle insanlar dâhil olmak üzere hiçbir geçiş biçimi yoktur. Tüm fosil kaydı evrimciler için rahatsızlık vericidir. Örneğin, Neanderthal örneği kireçlenmeyle, raşitizmle ve kavisli bacaklara, çıkıntılı alna ve büyük iskelet yapısına neden olan diğer hastalıklarla bozulan hastalıklı örneklerdir. Homo erectus ve Australopithecus sadece maymundur.

Yaratılışçılar her zaman Darwin'in *Türlerin Kökeni*'ndeki, "Öyleyse neden her jeolojik yapı ve her katman böyle arada bulunan bağlantılarla dolu değildir? Jeoloji kesinlikle, böyle herhangi iyi bir şekilde aşamalı ola-

rak değişen organik zinciri ortaya çıkarmamaktadır ve bu belki de teorime karşı getirilebilecek en ciddi itirazdır," diye sorduğu ünlü paragrafından alıntı yaparlar (1859, s. 310). Yaratılışçılar alıntıyı burada sona erdirirler ve Darwin'in bölümünün sorunu açıkladığı geri kalan kısmını gözardı ederler.

Bir cevap, Darwin'in zamanından beri birçok ge- çiş biçimi örneğinin bulunmuş olmasıdır. Sadece herhan- gi bir paleontoloji metnine bakın. *Archeopteryx* fosili -yarı sürüngen yarı kuş-, geçiş biçiminin klasik bir örneğidir. Duane Gish'le yaptığım tartışmada, yeni keşfedilen *Ambulocetus natans*'ın -kara memelilerinden balınaya olan geçiş biçiminin güzel bir örneğinin- bir slaydını sundum (bkz. *Bilim* 14 Ocak 1994, s.180). Ve Neanderthal ile *Homo erectus* hakkındaki saldırılar sadece saçmadır. Şimdi insan geçiş biçimlerinden oluşan bir hazineye sahibiz.

İkinci bir cevap, konuşma sanatıyla ilgilidir. Yara- tılışçılar, sadece bir geçiş fosili istemektedir. Onlara bunu verdiğinizde, o zaman bu iki fosil arasında bir boşluk ol- duğunu iddia ederler ve bu ikisi arasında bir geçiş biçimi sunmanızı isterler. Eğer yaparsanız şimdi fosil kaydında iki boşluk daha vardır ve bu sonsuza kadar gider. Sadece bunu göstermek tezi çürütür. Bunu bir masada, boşluk fincanla doldurulduğunda iki boşluk oluştuğunu, bunla- rın her biri bir fincanla doldurulduğunda dört boşluk oluştuğunu ve böyle devam ettiğini göstererek fincanlarla yapabilirsiniz. Tezin saçmalığı, görsel olarak çarpıcıdır.

Üçüncü bir cevap, 1972'de Eldredge ve Gould ta- rafından, fosil kayıtlarındaki boşlukların yavaş ve gör- kemli değişikliğin kayıp verisini göstermediğini ileri sür- dükleri zaman sağlandı; aslında "kayıp" fosiller, hızlı ve olaylı değişikliğin (kesilen dengenin) kanıtıdır. Mayr'ın, küçük ve kararsız "kurucu" toplulukların daha büyük toplulukların alanının çevresinde izole edildiği allopatrik

türleşmesini kullanarak, Eldredge ve Gould, bu daha küçük gen havuzundaki göreceli olarak daha hızlı olan değişikliğin yeni türler yarattığını ama arkada eğer varsa birkaç tane fosil bıraktığını gösteriyordu. Fosilleşme süreci nadir ve her durumda seyrek ama bu hızlı türleşme zamanları sırasında her zaman yoktur çünkü bireylerin sayısı azdır ve değişiklik hızlıdır. Fosil olmaması, aşamalı evrimin kayıp kanıtı değil hızlı değişikliğin kanıtı olabilir.

16. Termodinamiğin İkinci Yasası, evrimciler evrenin ve yaşamın, İkinci Yasa tarafından öngörülen entropinin tam zıttı olarak, kaostan düzene ve basitten karmaşığa doğru gittiğini belirttikleri için, evrimin doğru olamayacağını kanıtlar.

Her şeyden önce hepsinin en büyüğü olandan -Dünya üzerindeki 600 milyon yıllık yaşam tarihinden farklı herhangi bir ölçüye göre türler, basitten karmaşığa doğru evrimleşmez ve doğa, basit şekilde kaostan düzene doğru ilerlemez. Yaşam tarihi, yanlış başlangıçlar, başarısız deneyler, yerel ve kitlesel bastırmalar ile kaotik yenden başlamalarla doludur. Tek hücrelerden insanlara doğru açılan temiz bir Zaman/Yaşam kitabından başka bir şey değildir. Büyük resimde bile İkinci Yasa böyle bir değişikliğe izin verir çünkü Dünya, Güneş'ten sabit bir enerji girdisine sahip olan bir sistemin içindedir. Güneş parladığı sürece yaşam devam edebilir ve evrimleşebilir, otomobiller paslanmaktan korunabilir, köfteler fırınlarda ısıtılabilir ve İkinci Yasa'yı bozuyormuş gibi görünen her tür diğer şey devam edebilir. Ama Güneş söner sönmez entropi işi devralacak, yaşam duracak ve kaos yine başlayacaktır. Termodinamiğin İkinci Yasası kapalı, izole sis-

temlere uygulanır. Dünya, Güneş'ten sabit bir enerji girdisi aldığı için (Güneş'in kendisi de süreçte stoklarını azalttığı hâlde) entropi azalabilir ve düzen artabilir. Böylece Dünya, tam olarak kapalı bir sistem olmadığından yaşam doğa yasalarını bozmadan evrimleşebilir. Ek olarak, kaos teorisindeki son araştırmalar düzenin, Termodinamiğin İkinci Yasası'nı hiç bozmadan, görünürdeki kaostan kendiliğinden ortaya çıkabileceğini ve çıktığını ileri sürmektedir (bkz. Kauffman 1993). Evrim, Termodinamiğin İkinci Yasası'nı, bir kimsenin zıplayarak yer çekimi yasasını bozduğundan daha fazla bozamaz.

17. Yaşam biçimlerinin en basiti bile tesadüfen bir araya gelmek için fazlasıyla karmaşıktır. Sadece 100 parçası olan basit bir organizmayı ele alın. Matematiksel olarak parçaları birleştirmek için 158 üzeri 10 kadar olası yol vardır. Evrende ya da başlangıçtan beri geçen zamanda, insanları oluşturmayı bir yana bırakın, bu olası yolların en basit yaşam biçimi içinde bir araya gelmesi için bile yeterli molekül yoktur. Yalnızca insan gözü bile evrimin rastgeleliği ile yapılan açıklamalara karşı çıkar. Bu, *Hamlet*'i ya da hatta "olmak ya da olmamak" cümlesini yazan maymunla eş değerdir. Tesadüfen olmuş olamaz.

Doğal seçme rastgele değildir, şansla iş görmez. Doğal seçme kazançlarını korur ve hataları yok eder. Göz, tek bir ışığa duyarlı hücreden bugünün karmaşık gözü hâline binlerce değilse bile yüzlerce, birçoğu hâlâ doğada var olan basamaktan geçerek gelmiştir (bkz. Dawkins 1986). Maymunun, *Hamlet*'in kendi kendine ko-

nuşmasının başındaki on üç harfi tesadüfen yazması için 13 üzeri 26 deneme yapması gerekir. Bu, Güneş sisteminin yaşamı boyunca geçmiş olan toplam saniye sayısının on altı katıdır. Ama eğer her doğru harf korunursa ve her yanlış harf yok edilirse, süreç çok daha hızlı işler. Ne kadar hızlı? Richard Hardison (1988), harflerin doğru ya da yanlış olarak "seçildiği" bir bilgisayar programı yazdı ve OLMAYADAOLMAMAK harf dizisini elde etmek, ortalama olarak sadece 335.2 denemeyi aldı. Bu, bilgisayarın doksan saniyeden daha az zamanını aldı. Tüm oyun, yaklaşık 4.5 günde yapılabilir.

18. Tufan sırasındaki hidrodinamik sıralama, jeolojik katmanlardaki görünür fosil dizisini açıklamaktadır. Daha karmaşık, daha akıllı ve daha hızlı organizmalar daha yukarda ölümler, basit, bilgisiz organizmalar denizde öldü ve onlar alt tabakalarda yer aldı.

Tek bir trilobit bile daha yüksek bir katmana sürüklenmedi mi? Hiçbir şaşkın at kumsalda değil miydi ve daha alt bir katmanda boğulmadı mı? Tek bir uçan pterodaktil bile tebeşir tabakasının üstünde kalmadı mı? Tek bir geri zekâlı insan yağmurdan kurtulmadı mı? Ve radyometri gibi diğer tarihlendirme tekniklerinin sağladığı kanıtlar için ne diyeceksiniz?

19. Evrimcilerin tarihlendirme teknikleri tutarsızdır, güvenilir değildir ve yanlıştır. Gerçekte, El Paso'daki Texas Üniversitesi'nden Dr. Thomas Barnes'ın, Dünya'nın manyetik alanının yarı ömrünün 1400 yaşında olduğunu gösterdiği za-

man kanıtladığı gibi, on bin yıldan daha yaşlı değilken, yaşlı bir dünya hakkında yanlış izlenim vermektedirler.

Her şeyden önce, jeofizik, onun zaman içinde inip çıktığını göstermişken, Barnes'in manyetik alan tezi, manyetik alanın bozulmasının doğrusal olduğunu varsaymaktadır. Yanlış bir dayanak noktasından hareket ediyordu. İkincisi, çeşitli tarihleme teknikleri kendi alanlarında oldukça güvenilir olmakla kalmaz ama aynı zamanda aralarında önemli ölçüde bağımsız onaylama vardır. Örneğin, aynı kayadan alınan farklı elementlerin, radyometrik tarihlemelerinin hepsi aynı noktada buluşuyordu. Son olarak, yaratılışçılar, kendi durumlarını destekliyormuş gibi görünenler dışındaki tüm tarihleme tekniklerini ellerinin tersiyle nasıl silip atıyorlar?

20. Tür düzeyinin üzerindeki organizmaların sınıflandırılması, keyfî ve insan yapısıdır. Sınıflandırma, özellikle türler arasındaki birçok bağlantı olmadığı için hiçbir şeyi kanıtlamaz.

Sınıflandırma bilimi, diğer tüm bilimler gibi gerçekten insan yapısıdır ve kuşkusuz organizmaların evrimleşmesi mutlak olarak herhangi bir şeyi kanıtlayamaz. Ama onun organizmaları gruplaması, ona karşı bir öznel öğesi olsa da, keyfiden başka her şeydir. İlginç bir kültürler arası sınıflandırma testi, Batı'da eğitim görmüş biyologların ve Yeni Gine'deki yerli insanların aynı tip kuşları ayrı türler olarak tanımlamaları gerçeğidir (bkz. Mayr 1988). Böyle gruplamalar doğada gerçekten vardır. Üstelik modern kladistiğin -iç içe geçmiş benzerlik hiyerarşisi yoluyla sınıflandırma biliminin- amacı, sınıflandırma bili-

mini daha az subjektif yapmaktır ve taxayı kollara ayrılan bir hiyerarşi içinde düzenlemek için sonuç çıkarılan evrimci ilişkileri başarıyla kullanmaktadır; öyle ki verilen bir taxonun⁶ tüm üyeleri aynı ataya sahiptir.

21. Eğer evrim aşamalıysa türler arasında boşluklar olmamalıdır.

Evrime her zaman aşamalı değildir. Genellikle oldukça dağınıktır. Ve evrimciler, hiçbir zaman boşluklar olmaması gerektiğini söylemediler. Son olarak, boşluklar yaratılışı, insanlık tarihindeki boş noktaların tüm uygarlıkların aynı anda yaratıldığını kanıtlanmasından daha fazla kanıtlanmamaktadır.

22. Coelecanth ve at nalı yengeci gibi "yaşayan fosiller" tüm yaşamın birden yaratıldığını kanıtlamaktadır.

Yaşayan fosillerin (milyonlarca yıldır değişmemiş olan organizmaların) varlığı basit şekilde onların görece olarak statik ve değişmeyen çevrelerine uygun bir yapı evrimleştirmiş olduğu anlamına gelmektedir. Böylece onlar, ekolojik yerlerini sağlar sağlamaz durdular. Deniz memelileri gibi diğer deniz yaratıkları açıkça hızla ve dramatik olarak değişirken, köpek balıkları ve birçok başka deniz yaratığı milyonlarca yıldır göreceli olarak değişmemişlerdir. Evrimci değişiklik ya da değişikliğin yokluğu, durum nasıl olursa olsun, tümü, bir türün ani çevre değişikliğinin nasıl ve ne zaman olduğuna bağlıdır.

---

⁶ Biyoloji biliminde canlıların sınıflandırılmasında kullanılan birim. Çoğul taxa. (Ç. N.)

23. Yeni başlamış yapı sorunu, doğal seçmeyi çürütmektedir. Zaman içinde yavaşça evrimleşen yeni bir yapı organizmaya, başlangıçtaki ya da aradaki aşamalarda bir avantaj sağlamayacaktır, sadece yalnızca özel yaratılış ile olabilecek şekilde tamamen geliştiği zaman sağlayacaktır. Bir kanadın yüzde 5'inin ya da yüzde 55'inin nesi iyidir? Hepsine gereksinmeniz vardır ya da hiçbir şeye yoktur.

Kötü gelişmiş bir kanat (dış ısı kaynaklarına bağımlı olan), ektotermik sürüngenler için bir ısı düzenleyicisi gibi çok iyi gelişmiş başka bir şey olabilir. Ve yeni başlayan aşamaların tamamen yetersiz olduğu doğru değildir. Richard Dawkins'in "Kör Saatçi"de (1986) ve "Dağa Tırmanmak Olanaksızdır" da (1996) ileri sürdüğü gibi, yüzde 5 görüş, hiç olmamasından önemli ölçüde iyidir ve havadan atılanları herhangi bir zaman süresinde alabilmek uyarlanabilir bir avantaj sağlayabilir.

24. Birbirine benzer yapılar (yarasanın kanadı, balinanın yüzgeci, insanın kolu), akıllı tasarımın kanıtıdır.

Mucizeler ve özel ilahî takdir isteyerek yaratılışçılar, doğadaki herhangi bir şeyi Tanrı'nın işinin kanıtı olarak seçip alabilirler ve geri kalanı gözardı edebilirler. Birbirine benzer yapılar gerçekten özel yaratılış paradigmasında hiçbir anlam taşımaz. Neden bir balinanın yüzgecinde bir insanın kolundaki ya da bir yarasanın kanadındaki aynı kemikler olsun? Tanrı'nın sınırlı bir hayal gücü mü var? Tanrı, Tasarımlarının olasılıklarını mı test edi-

yor? Tanrı sadece onları öyle yapmak mı istedi? Kesinlikle gücü her şeye yeten akıllı bir tasarımcı daha iyisini yapabilirdi. Birbirine benzer yapılar, ilahî yaratımın değil değişikliklere uğramış nesillerin işaretidir.

25. Özel olarak evrimci teorinin ve genel olarak bilimin tüm tarihi, yanlış teorilerin ve yıkılan düşüncelerin tarihidir. Nebraska Adamı, Piltdown Adamı, Calaveras Adamı ve *Hesperopithecus* bilim adamlarının yaptığı büyük hatalardan sadece bir kaçıdır. Açıkçası bilime güvenilemez ve modern teoriler geçmiştekilerden daha iyi değildir.

Yine aynı anda bilimin otoritesine dikkat çekmek ve bilimin temel çalışmalarına saldırmak yaratılışçılar için çelişkilidir. Üstelik, bu tez bilimin yapısı konusunda büyük bir yanlış anlamayı ortaya koymaktadır. Bilim sadece değişmez. Sabit bir şekilde geçmişin düşünceleri üzerine inşa olur ve geleceğe doğru ilerleyicidir. Bilim adamları gerçekten birçok hata yaparlar ve aslında bilim bu şekilde ilerler. Bilimsel yöntemin kendini düzeltici özelliği onun en güzel özelliklerinden biridir. Piltdown Adamı gibi sahtekârlıklar ve *Hesperopithecus* gibi dürüst hatalar zamanla açığa çıkar. Bilim, kendini ayağa kaldırır, kendini silkeler ve yoluna devam eder.

Tartışmalar ve Gerçek

Bu yirmi beş cevap, sadece evrimci teoriyi destekleyen bilim ve felsefenin yüzeyini kurcalar. Eğer bir yaratılışçıyla karşılaşırsak, birçok kere yaratılışçılarla karşılaş-

muş olan Stephen Jay Gould'un sözlerine kulak verecek kadar akıllı olacağız:

Tartışma, bir sanat biçimidir. Tezlerin kazanması hakkındadır. Gerçeğin keşfedilmesi hakkında değildir. Tartışmak için gerçeği kanıtlamakla ilgisi olmayan belirli kural ve süreçler vardır – ki onlar bunda çok iyidirler. Bu kurallardan bazıları: Kendi durumunuz hakkında hiçbir zaman olumlu bir şey söylemeyin çünkü ona saldırılabilir ama rakibinizin durumunda zayıf görünen şeyden parçalar koparın. Onlar bunda iyidirler. Yaratılışçıları tartışmada yenebildiğimi düşünmüyorum. Onları bağlayabilirim. Ama mahkeme salonlarında onlar korkunçtur çünkü mahkeme salonlarında konuşma yapamazsınız. Bir mahkeme salonunda, inancınızın olumlu durumu hakkında doğrudan sorulara cevap vermeniz gerekir. Onları Arkansas'da yendik. İki haftalık mahkemenin ikinci gününde zafer partimizi verdik (Caltech konferansı, 1985)!

-11-

Savunulan Bilim, Tanımlanan Bilim

Evrim ve Yaratılışçılık Anayasa Mahkemesi'nde

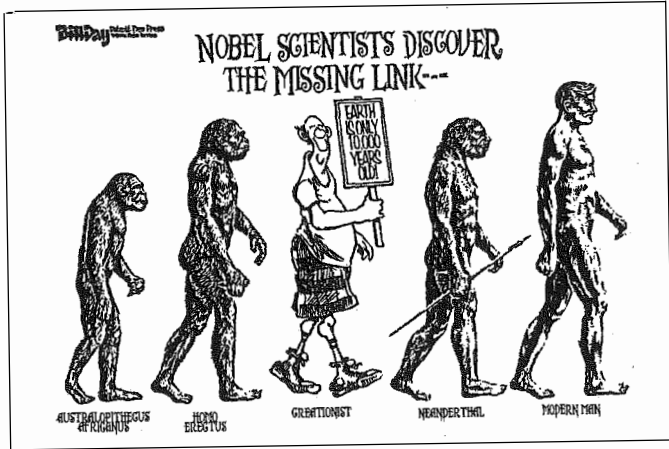
18 Ağustos 1986'da, Washington D.C.'de, Ulusal Basın Kulübü'nde, yetmiş iki Nobel ödüllü kişi, on yedi devlet bilim akademisi ve yedi tane diğer bilim örgütü adına, bir *uzmanın* özetinin dosyaya geçirildiğini açıklamak için bir basın konferansı yapıldı. Bu özet, Louisiana'nın Yaratılış Bilimi ve Evrim Bilimi için Dengeli Davranış davasının anayasallığını test eden Anayasa Mahkemesi, *Edwards'a* karşı *Aguillard* davasında, temyiz edilen tarafı destekliyordu. 1982'de Louisiana'da, esas olarak devlet okulu sınıflarında yaratılışın Tekvin versiyonunun evrim teorisinin yanı sıra öğretilmesini isteyen bir eşit zaman yasası çıkmıştı. Caplin ve Drysdale firmasından avukatlar Jeffrey Lehman ve Beth Shapiro Kaufman, Nobel ödüllü Christian Anfinsen, Davis, California Üniversitesi'nden biyolog Francisco Ayala ve Harvard Üniversitesi'nden paleontolog Stephen Jay Gould, ülkenin her yerinden gelen televizyon, radyo ve gazete muhabirleriyle dolu bir odanın karşısına çıktılar.

Gould ve Ayala açılış konuşmalarını yaptılar ve Nobel ödüllü Murray Gell-Man'ın bir konuşması giyabında okundu. Bilim topluluğunun bu temsilcilerinin duygusal yorumları başından beri açtı ve konuşmalarında yalın bir şekilde ortaya seriliyordu. Gould, "Bir terim olarak, yaratılış biliminin bir oksimoron -kendisiyle çelişen ve anlamsız bir deyim-, Amerika'da belirli, özel ve azınlıktaki dinî bir görüş -İncil'in harfi harfi açıklanması- için bir örtbas etme olduğunu," belirtiyordu. Ayala, "Tekvin'deki cümlelerin bilimsel gerçekler olduğunu iddia etmek tüm kanıtları reddetmektir. Böyle cümleleri okulda bilimmiş gibi öğretmek, ulusal güvenlik ve bireysel sağlık ve ekonomik kazanç için bilimsel gelişmeye güvenen bir ulusta başarılı olmak amacıyla bilimsel okur yazarlığa gereksinmesi olan Amerikan öğrencilerinin eğitimine anlatılmaz bir zarar verecektir," diye ekliyordu. Gell-Man sorunun geniş, ulusal kapsamında Ayala'yla aynı düşünceydi ama belirsiz olmayan kelimelerle bunun tüm bilime bir saldırı olduğunu söyleyerek daha ileri gidiyordu:

Bilimin yasayla saldırılan bölümününün, biyoloji ve antropolojinin birçok merkezî düşüncelerinin yanı sıra fizik, kimya, astronomi ve jeolojinin çok önemli parçalarını kucaklayan, birçok insanın anladığından çok daha değerli olduğunu vurgulamam gerek. Özellikle dünyanın yaşını, neredeyse bir milyon kat, görünürde genişleyen evrenin yaşını daha büyük oranda azaltma kavramı, en temel anlamda fizik biliminin sayısız sağlam sonucuyla çelişmektedir. Örneğin, "yaratılış bilimciler" dünyayı tarihlemek için kullanılan en güvenilir yöntemi sağlayan radyoaktif saatlerin geçerliliğine saldırınca, nükleer fiziğin temel ve iyi kurulmuş ilkelerine hiçbir anlamı olmayan nedenlerle meydan okunmaktadır.

Özetin incelemesi, *Scientific American*, *Nature*, *Science*, *Omni*, *The Chronicle of Higher Education*, *Science Teacher* ve *California Science Teacher's Journal* dâhil olmak üzere, geniş bir yayın dizisinde çıktı. Hatta, *Detroit Free Press*, bir yaratılışçının ünlü evrimci "insan gelişiminin yürüyüşüne" katıldığı editoryal bir karikatürü yayınladı (şekil 16).

Şekil 16: Yaratılışçı yerine konu [Bill Day'ın editoryal karikatürü, *Detroit Özgür Basın*.]. (Nobelli bilim adamları kayıp halkayı buldu.)

Eşit Zaman Mı Yoksa Her Zaman Mı?

Genel olarak yaratılışçılar, İncil'i harfi harfine okuyan Hıristiyan kökten dincilerdir – örneğin, Tekvin altı günde yaratılıştan söz ettiği zaman bu, 24 saatlik altı gün anlamına gelir. Kuşkusuz özel olarak, 24 saatlik gün yorumuna bağlı kalan genç Dünya yaratılışçıları; İncil'de-

ki günleri, jeolojik çağları temsil eden mecazi konuşmalar olarak almak isteyen yaşlı Dünya yaratılışçıları ve (böylece milyarlarca yıl geri giderek bilimsel derin zaman kavramına uyum sağlayan) ilk yaratılış ile insanların ve uygarlığın çıkışı arasında bir zaman boşluğuna izin veren boşluk yaratılışçıları dâhil olmak üzere birçok değişik tipe yaratılışçı vardır.

Kart taşıyan yaratılışçıların sayısı azdır. Ama sayı olarak sahip olmadıklarını hacim olarak yaparlar. Birçok Amerikalı'yı ülkemizin dinî köklerine bağlayan ulusal ruhun derinlerinde bir yerdeki sinire dokunmuş olabilirler. Biz çoğulcu bir toplum olabiliriz -eritme kapları, salata kâseleri ve tüm bu şeyler- ama Tekvin başlangıcımızda kalmaktadır. 1991'de Gallup'un yaptığı bir kamuoyu araştırması, Amerikalılar'ın yüzde 47'sinin, "Tanrı'nın insanı son on bin yıl içinde şimdiki durumunda yarattığına" inandığını buldu. "İnsanın daha az gelişmiş yaşam formlarından milyonlarca yılda geliştiği ama Tanrı'nın insanın yaratılması dâhil olmak üzere bu süreci kontrol ettiği" şeklindeki merkezci görüş, Amerikalılar'ın yüzde 40'ı tarafından kabul edilmektedir. Sadece yüzde 9, "İnsan, milyonlarca yılda daha az gelişmiş yaşam biçimlerinden gelişmiştir. Tanrı'nın bu süreçte hiç payı yoktur," diye inanmaktadır. Kalan yüzde 4, "Bilmiyorum," diye cevap veriyordu (Gallop ve Newport 1991, s. 140).

O zaman neden bir tartışma vardır? Çünkü bilim adamlarının yüzde 99'u, Amerikalılar'ın sadece yüzde 9'u tarafından paylaşılan katı doğalcı görüşü kabul etmektedir. Bu, rahatsız edici bir farklılıktır. Sokaktaki insanla fildişi kulesindeki uzman arasında böyle geniş bir ayrımın olduğu başka herhangi bir inancı hayal etmek zor olacaktır. Yine de bilim, kültürümüzde üstün güçtür, bu yüzden saygınlık kazanmak ve yaratılışçılar için daha önemli olan devlet okulu bilim sınıflarına ulaşmak için

yaratılışçılar, bu güçlü azınlıkla uğraşmak zorunda kalmışlardır. Geçen seksen yıl boyunca yaratılışçılar, dinî inançlarını bastırmak için üç temel strateji kullanmışlardır. Louisiana davası, 1920ler'de başlayan bir dizi yasal savaşın sonucuydu ve aşağıdaki üç yaklaşımın içinde sınıflandırılabilir.

Evrimi Yasaklamak

1920ler'de Amerika'nın ahlaki dokusunda algılanan bir bozulma, Darwin'in evrim teorisine bağlandı. Örneğin, kökten dinci hatip William Jennings Bryan'ın bir destekçisi 1923'de şu yorumu yapıyordu: "Çocuklarımızın boğazından aşağı zehir akıtmak, onların ruhlarını evrimi öğretmekle lanetlemekle karşılaştırıldığında hiçbir şeydir (Cowen'de 1986, s. 8)." Kökten dinciler, evrimi devlet okullarından çıkararak ahlaki çöküşü denetlemek için toplandılar. 1923'de Oklahoma, devlet okullarına ne öğretmenlerin ne de ders kitaplarının evrimden bahsetmemesi koşuluyla bedava ders kitabı öneren bir yasayı geçirdi ve Florida, bir evrim karşıtı yasa geçirerek daha da ileri gitti. 1925'de, "herhangi bir üniversitede, normal ve eyaletin tüm diğer devlet okullarında herhangi bir öğretmen için... İncil'de öğretildiği gibi insanın İlahî Yaratılış öyküsünü reddeden herhangi bir teoriyi öğretmesi ve bunun yerine insanın daha düşük bir hayvan düzeyinden gelmiş olduğunun öğretilmesini yasa dışı (Gould'da 1983a, s. 264)" yapan Butler Yasası, Tennessee yasama meclisi tarafından kabul edildi. Bu yasa, insan özgürlüklerinin açıkça ihlali olarak görüldü ve Douglas Futuyma (1983), Gould (1983a), Dorothy Nelkin (1982) ve Michael Ruse (1982) tarafından iyi bir şekilde belgelenmiş olan ünlü 1925, Scopes "Maymun Davası" sonucunu verdi.

John T. Scopes, Amerikan İnsan Özgürlükleri Birliği'nin (AİÖB), Tennessee'nin evrim karşıtı yasasına meydan okuyabileceği deneme davasını sağlamak için gönüllü olan bir vekil öğretmendi. AİÖB, eğer gerekirse davayı B.D. Anayasa Mahkemesi'ne kadar götürmeye niyetliydi. Günün en ünlü savunma avukatı Clarence Darrow, Scopes ve üç kere başkan adayı ve İncil kökten dinciliğinin bilinen sesi olan, kovuşturma için inancın savunucusu olarak hizmet eden William Jennings Bryan'a yasal danışmanlık sağladı. Dava, "yüzyılın davası" olarak nitelendirildi ve onun etrafındaki heyecan yoğundu. Örneğin, o tarihte günlük gelişmelerin radyoda yayınlandığı ilk davaydı. İki dev günlerce konuştu ama sonunda Scopes suçlu bulundu ve Yargıç Raulston tarafından 100 dolar cezaya çarptırıldı (Scopes gerçekten yasaya uymamıştı). Tennessee Yasası'ndaki, 50 \$'ın üzerindeki tüm cezaların yargıç tarafından değil jüri tarafından verilmesini gerektiren küçük bir bölüm yüzünden mahkeme, savunmaya başvuracak bir yer bırakmadan, Scopes'in mahkûmiyetini bozdu. Dava, hiçbir zaman B. D. Anayasa Mahkemesi'ne gitmedi ve yasa, 1967'ye kadar kitaplarda kaldı.

Pek çok insan Scopes'un, Darrow'un ve bilim topluluğunun Tennessee'de büyük bir zafer kazandığını düşündü. *Baltimore Sun* için davayı yazan H. L. Mencken, onu ve Bryan'ı şu şekilde özetledi: "Bir zamanlar bir ayağı Beyaz Saray'daydı ve ülke onun kükreleriyle titrediydi. Şimdi o Coca Cola bölgesinde bir teneke kutu papası ve demiryolu avlularının arkasında, galvanize demir kullübelerde yarı akıllıca konuşan üzgün papazların kardeşidir... Aslında yaşama kahraman olarak başlamak ve bir maskara olarak bitirmek bir trajedidir (Gould'da 1983a, s. 277)." Ama aslında evrim için zafer yoktu. Bryan, mahkeme sona erdikten birkaç gün sonra öldü ama son gülen o

oldu çünkü mahkeme tarafından yaratılan tartışma, diğerlerini, özellikle ders kitabı yayıncılarını ve eyalet eğitim kurullarını herhangi bir sebeple evrim teorisiyle ilgilenmek için isteksiz hâle getirdi. Judith Grabiner ve Peter Miller (1974), lise ders kitaplarını mahkemeden önce ve sonra karşılaştırdı: "Halkın düşünce forumunda kazanmış olduklarına inanarak 1920ler'in sonundaki evrimciler, Scope davasından sonra gerileyen ortalama lise biyoloji ders kitaplarının içeriğiyle değerlendirilirse aslında kendi ilk savaş alanlarını -liselerde evrimin öğretilmesini- kaybettiler." Geçmişini düşününce, komik görünen bir dava aslında Mencken'in vardığı sonuca göre bir trajedydi: "Hiç kimse onu komedi olarak görmesin, tüm ayrıntılarıyla birlikte ancak fars olabilir. Ülkede Neanderthal, adamın ülkenin bu mahzun, durgun sularında, duygudan yoksun ve bilinçten yoksun bir fanatik tarafından yönlendirilerek örgütlendiği konusunda bir uyarı olarak hizmet etmektedir. Tennessee ona çok korkak ve çok geç bir şekilde meydan okuyarak şimdi mahkemelerinin kamp toplantılarına dönüştüğünü ve Haklar Yasası'yla, yasanın kendi değişmez memurları tarafından alay edildiğini görmektedirler (Gould'da 1983a, s. 277-278)."

Böylece mesele, otuz yıldan fazla, Sovyetler Birliği'nin Amerika'ya politik sırların tersine doğanın sırlarının gizlenemeyeceğini bildirerek -hiçbir ülke doğa yasalarını tekelinde tutamaz- yürüğe giren ilk yapay uydu olan Sputnik I'i fırlattığı, 4 Ekim 1957'ye kadar sürdü. Sputnik korkusu, Amerika bilim eğitiminde, evrimin yolunu tekrar halk eğitiminin ana görüşüne çevirdiği bir rönesans yarattı. 1961'de, Ulusal Bilim Fonu, Biyoloji Bilimi Eğitim Programı Çalışması ile birlikte evrim teorisini öğretmek için temel bir programın taslağını hazırladı ve düzenleyici ilkenin evrim olduğu bir dizi biyoloji kitabı yayınladı.

Tekvin ve Darwin İçin Eşit Zaman

Kökten dincilerin ve İncil'i harfiyen uygulayanların sonraki nesli, yeni bir yaklaşımla cevap verdi. 1960lar'ın sonunda ve 1970ler'in başında, Tekvin öyküsü ve evrim teorisi için eşit zaman talep ettiler ve evrimin gerçek değil, "sadece" bir teori olduğunda ve böyle gösterilmesi gerektiğinde ısrar ettiler. Bu yeni ateşin parlama noktası, John Whitcomb ve Henry Morris'in "*Tekvin Tufanı: İncil Kaydı ve Bilimsel Anlamı*" adlı kitaplarının 1961'de yayınlanmasıdır. Yazarların kendilerinin açıkladıkları gibi, Whitcomb ve Morris türlerin kökenleriyle ilgilenmiyorlardı: "Jeolojik kayıt, tamamlanan Yaratılıştan sonra dünya tarihiyle ilgili olarak çok değerli bilgiler sağlayabilir... Ama Tanrı, açıkça bu süreçlerin artık işlemediğini söylediği için Yaratılış sırasında Tanrı tarafından uygulanan süreçler ya da ardışık olaylara gelince hiçbir bilgi veremez (s. 224)." Kitap, klasik Tufan jeolojisini yeni bir ışıkla sunuyordu ve 1963'te kurulan Yaratılış Araştırma Derneği gibi yeni yaratılışçı organizasyonlar tarafından geliştiriliyordu. Bu organizasyonlar, yaratılışçı yasaların sonuna kadar götürülmesine yardım ediyordu. Örneğin, 1963'te Tennessee eyalet senatosu, 69'a karşı 16 oyla, bütün ders kitaplarının "insanın ve dünyanın kökeni ve yaratılışı" konusundaki herhangi bir düşünce "...bilimsel gerçek olarak temsil edilmemektedir," şeklinde bir feragatname taşımalarını isteyen bir yasayı geçirdi (Bennetta'da 1986, s.21). Ders kitabı yerine referans olarak gösterilen İncil, feragatnameden hariç tutulmuştur.

Yasa, İlk Değişiklik tartışmaları konusunda Ulusal Biyoloji Öğretmenleri Derneği tarafından temyiz edildi. Neredeyse aynı zamanda Arkansas, Little Rock'da lise biyoloji öğretmeni olan Susan Epperson, 1929'da kabul

edilen evrim karşıtı bir yasanın onun özgür konuşma hakkını zedelediği için eyalete karşı dava açtı. Kazandı ama dava, 1967'de Arkansas Anayasa Mahkemesi tarafından bozuldu ve daha sonra B. D. Anayasa Mahkemesi'nde temyiz edildi. 1967'de Tennessee, evrim karşıtı yasasını yürürlükten kaldırdı ve 1968'de B. D. Anayasa Mahkemesi, Epperson'u haklı buldu. Mahkeme, 1929 Arkansas yasasını, "özel bir teoriyi İncil'deki açıklamayla çatıştığı varsayıldığı için karalama çabası olarak (Cowen'de 1986, s.9)" gördü ve onu devlet sınıflarında dini bir durum kurma çabası olarak yorumladı. Kilisenin tanınması maddesi temelinde Arkansas yasası bozuldu ve Mahkeme, bu tip evrim karşıtı yasaların hepsini anayasaya aykırı buldu. Bu yasal olasılık dizisi, doğrudan yaratılışçılar tarafından üçüncü bir hareket dizisine yol açtı.

Yaratılış Bilimi ve Evrim Bilimi İçin Eşit Zaman

Eğer evrim sınıftan uzak tutulamazsa ve eğer dinî inançların öğretimi anayasaya aykırıysa, yaratılışçıların devlet okullarının sınıflarına erişebilmeleri için yeni bir stratejiye gereksinimleri vardı. "Yaratılış bilimine" giriş. 1972'de Henry Morris, San Diego'da üslenen Hıristiyan Mirası Koleji'nin bir kolu olarak Yaratılış Bilimi Araştırma Merkezi'ni kurdu. Morris ve meslektaşları, 1973 ve 1974'te, Robert Kofahl'ın "Usta Evrim Çürütücüsü (1977)" ve Kelly Segraves'in "Yaratılış Açıklaması: Evrime Bilimsel Bir Alternatif (1975)" adlı kitaplarının yanı sıra, yirmi sekiz eyalete tanıtmayı başardıkları, 1'den 8'e kadar olan sınıflar için tasarlanmış "Bilim ve Yaratılış" kitapçıklarının üretimi ve dağıtımına yoğunlaştılar.

İleri sürdükleri tez, akademik dürüstlük rakip düşüncelere dengeli bir yaklaşım gerektirdiğinden yaratılış biliminin evrim bilimiyle yan yana öğretilmesi gerektiğiydi. Backer, açık şekilde, kökten dinci olan dinî temelleriyle İncil yaratılışçılığı ve evrime karşı ve yaratılış lehine dinî olmayan bilimsel kanıtı vurgulayan bilimsel yaratılışçılık arasında açık bir ayırım yapar. 1970ler'in sonu ve 1980ler boyunca Yaratılış Bilimi Araştırma Merkezi, Yaratılış Araştırma Enstitüsü, İncil Bilimi Derneği ve bu tip diğer örgütler, eyalet eğitim kurullarına ve ders kitabı yayıncılarına evrim biliminin yanı sıra yaratılış bilimini de dâhil etmek için baskı yaptılar. Amaçları açıkça şöyle belirtiliyordu: "İncil yaratılışçılığının bilimsel öğretimiyle Birleşik Devletler'in 63 milyon çocuğuna ulaşmak (Overton'da 1985, s.273)."

Bu üçüncü stratejinin yasal tarafında, 1981'de "devlet okullarında yaratılış bilimi ve evrim bilimine eşit davranılmasını" isteyen 590 sayılı Yasa çıktı. Onun amaçları, öğrencilere seçenek sunarak akademik özgürlük sağlamak; dinin uygulama özgürlüğünü güvence altına almak; konuşma özgürlüğünü garantilemek; ...[ve] yaratılışçı ya da evrimci düşünce temelinde ayrımı engellemek (Overton'da 1985, s.260)." *California Science Teacher's Journal*'a göre, "Yasa, onun bir kelimesini yazmamış olan ve kimin yazmış olduğunu bilmeyen bir senatör tarafından tanıtıldı. Eyalet Senatosu'nda 15 dakika tartışıldı, Temsilciler Meclisi'nde hiçbir salon tartışması olmadı ve Vali, onu okumadan imzaladı (Cowen'da 1986, s. 9)." Ne olursa olsun o yasaydı ve bir yıl sonra Louisiana eyaleti benzer bir yasa geçirdi.

590 sayılı yasanın anayasaya uygunluğu, 27 Mayıs 1981'de Papaz Bill McLean ve diğerleri tarafından açılan bir davayla sorgulandı. Dava, Little Rock'da 7 Aralık 1981'de *McLean Arkansas*'a karşı olarak mahkemeye geti-

rildi. Rakipler bir tarafta, (AIÖB tarafından desteklenen) kanıtlanmış bilim, bilgili din ve liberal öğretmenler ile diğer tarafta Arkansas Eğitim Kurulu ve çeşitli yaratılışçılardı. Arkansas Federal Yargıç William R. Overton, aşağıdaki nedenlerle eyalete karşı karar verdi: İlk olarak yaratılış bilimi "kaçınılamaz bir dinselliği" ortaya koyuyordu ve bu yüzden anayasaya aykırıydı. "Tanıklık eden her ilahiyatçı," diye açıklıyordu Overton, "Savunma tanıkları dâhil olmak üzere, ifadenin Tanrı tarafından uygulanan doğaüstü bir yaratımı kapsadığı düşüncesini ifade ediyorlardı." İkincisi, yaratılışçılar "yaşamın kökenleri ve insanın, bitkilerin ve hayvanların varlığı için sadece iki açıklama olduğunu varsayan planlanmış bir ikiliği" kullanıyorlardı: Bu, ya bir yaratıcının eseri ya da değildi." Bu ya o ya da o paradigması düşünülürken yaratılışçılar, "evrim teorisini desteklemekte başarısız olan herhangi bir kanıtın yaratılışçılığı destekleyen bilimsel kanıt olması gerektiğini" iddia ediyorlardı. Ama Overton'un açıkladığı gibi, "Yaşamın kökenleri konusu biyolojinin uzmanlık alanında olmasına rağmen bilimsel topluluk, yaşamın kökenlerini evrimci teorisinin bir parçası olarak kabul etmemektedir." Üstelik, "Evrim bir yaratıcının ya da Tanrı'nın yokluğunu önceden varsaymaz ve [590 Sayılı Yasanın] 4. Bölümü tarafından ortaya konan yalın sonuç yanlıştır," diye belirtiyordu. Son olarak Overton (Gould, Ayala ve Michael Ruse dâhil), uzman tanıkların yaratılış biliminin genellikle bilimsel girişimin tanımlandığı gibi bir bilim olmadığı şeklindeki tezlerini özetliyordu: "Bilim, 'bilim topluluğu tarafından kabul edilen' ve 'bilim adamlarının yaptığı' şeydir." Overton sonra, uzman tanıkların özetlediği bilimin "başlıca özelliklerini" saydı: "(1) doğa yasaları tarafından yönetilir; (2) doğa yasalarını referans alarak açıklanabilir; (3) deneysel dünyada test edilebilir; (4) sonuçları deneme niteliğindedir...;(5)

değiştirilebilirdir." Overton, "Yaratılış biliminin...bu başlıca özellikleri yerine getiremediği," sonucuna varıyordu. Üstelik Overton, "Bilginin bilim hâline gelmek için yasanın baskısına ihtiyacı olmadığını," belirtiyordu (1985, s. 280-283).

Anayasa Mahkemesi'ne

Bu karara rağmen yaratılışçılar, eşit zaman yasaları ve düzeltilen ders kitapları için lobi yapmaya devam ettiler. Ama yasaları çıkarma ve ders kitabı yayıncılarına baskı yapma konusundaki tepeden aşağı olan strateji, Louisiana Yasası'na karşı olan davanın sonucuyla engellendi. 1985'te B. D. Bölge Yargıç Adrian Duplantier, Overton'la anlaşma içinde yaratılış biliminin aslında dinsel dogma olduğuna karar verdiği zaman, Louisiana yasası Louisiana Federal Mahkemesi'nde özet yargıyla (yani dava olmadan) bozuldu. Yargıç Duplantier'in kararı, bunun yerine dinî bir argümanı -yaratılış biliminin öğretilmesi ilahî bir yaratıcının varlığını öğretmeyi gerektirir, bu da kiliseyi tanıma maddesini ihlal eder- koyarak bilimin özelliklerini göz ardı etti. Bilimin özellikleriyle ilgilenen binlerce sayfanın dava edilmesi gerçeğine rağmen Yargıç Duplantier, "o tartışmayı değerlendirme davetini" reddetti (Thomas'da 1986, s.50). Karar, bu tartışmanın değerinin kanıtlanmaya çalışılacağı B. D. Temyiz Mahkemesi Beşinci Daire'de temyiz edildi. Başlangıçta üç yargıçlı jüri heyeti olan ve sonuçta hâkim kürsüsünde on beş yargıcın hepsinin oy kullandığı o mahkeme, yasanın anayasaya aykırı olduğu konusunda bölge mahkemesine katıldı.

Ama federal bir mahkeme, bir eyalet yasasını anayasaya aykırı bulduğu zaman "zorunlu yargılama yetkisinden" dolayı B. D. Anayasa Mahkemesi davayı dikkatle

dinlemeliydi. Ve oylama, sadece 8'e 7 olduğu için Louisiana, böylelikle önemli bir federal sorun oluşturarak, bir "yargılama ifadesi" sundu. Dokuz Anayasa Mahkemesi yargıcından en az dördü onun önemli olduğunda anlaştı ve "dörtlü kuralı" gereği davayı dinlemeye karar verdiler. *Edwards Aguillard*'a karşı davasında ilk sözlü tezler, Wendell Bird üst mahkemeye başvuranları ve Jay Topkis ile AİÖB temyizdeki davalıları temsil ederek 10 Aralık 1986'da yapıldı. Bird ilk önce, Louisiana yasasının ne anlama geldiği konusunda bazı karışıklıklar yüzünden "bir davanın gerçeklere dayanan gelişmelerle her iki taraftan uzman tanıkların tanımları vermesine olanak sağlaması gerektiğini" ileri sürdü (*Resmî Metin Tutanakları* 1986 [bundan sonra RMT], s.8). Louisiana yasasının "gerçek" niyeti konusunda uzun tartışmalardan sonra Bird, "akademik özgürlük kavramını" -öğrencilerin evrim ve yaratılış konusunda dengeli bir davranışla ilgili "haklarını"- ileri sürdü (s. 14).

Topkis, minimalist bir yaklaşım kullanarak ve Duplantier'in kararının odağına cevap vererek yaratılış biliminin sadece bilim olarak dini ortaya attığını ve bu yüzden anayasaya aykırı olduğunu ileri sürdü. Ama bu durumda tez, eğer bilim geçerliyse onun dinle ne ilişkisi olursa olsun devlet okulu bilim sınıflarının ders programında yer alması gerektiği zemininde başarısız oldu. Yargıçların tarihsel örnekleri, parlak bir şekilde Topkis'in tezine karşı çıktı. Örneğin, Baş Yargıç William Rehnquist, Topkis'e, dinî bir niyet olmadan, yaşamın Tanrı tarafından yaratıldığına inanmanın olanaklı olduğunu gösterdi (RMT, s. 35-36).

Rehnquist: Sonraki sorum, Aristoculuk'u bir din olarak kabul edip etmediğiniz olacak.

Topkis: Kuşkusuz değil.

Rehnquist: Peki o zaman kişisel olabilen ve insanlardan gelen hiçbir uyma ya da saygı zorunluluğu olmayan ve aslında insanlığa ne olduğunu umursamayan bir ilk nedene, hareket ettirilmeyen hareket ettiriciye inabilirdiniz.

Topkis: Doğru.

Rehnquist: Ve yaratılışa inanıyorsunuz.

Topkis: Yaratılış, ilahî bir yaratıcı tarafından yaratılma anlamına geldiği zaman değil.

Rehnquist: Ve size, ilahî demekle ne demek istediğinizi soruyorum. Bütün söylemek istediğiniz bir ilk nedense, kişisel bir hareket ettiriciyse...

Topkis: İlahî, Sayın Yargıç, ötesinde saygıyla ileri sürdüğüm çeşitli yan anlamlara sahiptir.

Rehnquist: Ama yasa, "ilahî" dememektedir.

Topkis: Hayır.

Rehnquist: Onun bütün söylediği "yaratılıştır."

Daha sonra tezlerde Yargıç Antonin Scalia, "sadece amacın eğer bir eyaletin hareketi mükemmel bir geçerli seküler amaca sahipse, bir Eyaletin hareketini geçersiz kılmayacağıyla ilgilenir" hâle geldi ve amacın konu dışılığı hakkında daha aydınlatıcı bir tarihsel tezle konuyu eve yönlendirdi:

Devlet lisesinde, Roma İmparatorluğu'nun M.S. birinci yüzyılda Akdeniz'in güney kıyısına yayılmadığını öğretmek olan bir eski tarih profesörü olduğunu varsayalım. Ve çarmıha gerilme konusundaki İncil öyküsünün, biraz yanlış olaylara sahipmiş gibi görüldüğünü göz önünde bulundurarak -bundan dolayı ve gerçekten başka hiçbir nedenle değil- demek istiyorum, bu olayla ilgilenen bir grup Protestan olduğunu varsayalım; bu adam aynı zamanda diğer şeyleri de yanlış öğretiyor.

Partlılar'ın Mısır'dan geldiğini öğretiyor. Buna aldırılmıyorlar. Romalıların M.S. birinci yüzyılda Kudüs'te olmalarıyla ilgiliyorlar. Böylece okulun müdürüne gidiyorlar ve bu tarih profesörünün yanlış şeyleri öğrettiğini söylüyorlar. Herkesin, Romalıların orada olduğunu bildiğini kastediyorum. Ve müdür, evet haklısınız diyor. Gidiyor ve öğretmeni, Romalıların M.S. birinci yüzyılda Akdeniz'in güney kıyısında olduğunu öğretmesi için yönlendiriyor. Açıkça dinî bir neden. Partlıların aksine, bununla ilgilenen insanların tek nedeni, bunun onların dinî görüşleriyle çelişmesidir. Şimdi müdürün onları dinlemesi ve dinî neden temelinde lisede değişiklik yapması anayasaya aykırı mıdır? (s. 40-41)

Yargıç Lewis Powell bunu, "Orta Çağ sınıflarında sadece Reformlar hakkında Protestan görüşünü" veren, Katoliklerin dinî nedenlerle eşit zaman talep ettiği, varsayımsal bir okul hakkında başka bir tarihi örnekle devam ettirdi. Katoliklerin talebi, tarihsel olarak savunulabilir; bu yüzden Powel, onların taleplerinin "herhangi bir sorun" yaratıp yaratmayacağını sorguluyordu. Topkis, "Okul yetkililerinin bu durumu yaparken amaçları, dinî olandan çok tarihsel bir amaç olduğu sürece onunla mücadele edemem," diye cevap verdi (s. 47-48).

Powel, Rehnquist ve Scalia'ya, üst mahkemeye başvuranların dinî nedenlerinin yaratılış bilimi lehine iddialarının yasallığını sorgulamak için yeterli olup olmadığını sorgulamada katıldıktan sonra, Topkis'in dinî amacı kurma konusundaki minimalist stratejisi geri tepecek ve Louisiana yasasının tekrar çıkması için gerçek bir olasılık olacak gibi görünüyordu.

Savunulan Bilim

Mahkemede temyiz edilenlerin tanıklarından biri, Stephen Jay Gould, 15 Aralık 1986'da AİÖB'den Jack Novik'e yazdığı bir mektupta Topkis'in, "hem Scalia hem de Rehnquist (Amerika'daki bu iki adama şimdiye kadar şükran duyduğumu düşünüyordum ama bu konuda hesap vermeleri lazım) tarafından mihlandığını, tamamen mihlandığını" belirtiyordu. Gould, "kesinlikle dört oya (Brennan, Marshall, Blackmun ve Stevens) sahip olduğumuza, onların iki taneye (Rehnquist ve Scalia) sahip olduğuna, belki de beşinci anahtar oyumuzun Powell olduğuna ve belki de O'Connor'da altıncı ve hatta White'da yedinciye sahip olduğumuza ikna olarak başladım. Artık beşinci oyun nereden geleceğini bildiğimden o kadar emin değilim. Aşırı derecede kötümser miyim?" diye devam ediyordu. O zaman herhâlde değildi. Her şeye rağmen Topkis ve AİÖB, tam da yaratılışçıların evrimcilerle ne zaman tartışsalar tercih ettikleri stratejiyi kullanıyorlardı: Saldırıya devam edin ve kendi durumunuz hakkında hiçbir şey söylemeyin ki savunan olmak zorunda kalmayın. Gould, Novik'e yazdığı zaman aşırı düş kırıklığını ifade etti: "Eğer sadece düşüncelerimizi kötü şekilde ileri sürmüş olsaydık bu yeterince üzücü olacaktı. Ama ayrı zamanda uygunsuz şekilde ileri sürdüğümüz için özellikle üzgün hissediyorum. Tam da, her zaman yaratılışçıları yapmakla suçladığımız şeyi yaptık - içerikten çok imayla düşünce ileri sürdük. Bunun olabileceğini hiç düşünmüyordum. Onurlu değildik. Ayakkabısız Joe Jackson'un paçasını çekiştiren küçük çocuk gibi hissediyorum - 'söyle öyle değil mi Jack.' Hatalı mıyım?" Eğer anahtar beşinci oy geri döndürülemezseydi, Louisiana başvurusu, Arkansas davasındaki Yargıç Overton'un kararını reddede-

rek ve diğer eyaletler için kendi eşit zaman yasalarını geçirmek için emsal oluşturarak başarılı olacaktı.

Yaratılışçıların dinî motivasyonlarına saldıran tez, Mahkemenin görüşüne göre geçersiz olduğundan başka bir yol gerekiyordu. Yaratılış biliminin bilimsel içeriğini reddetmek, temyiz edilenlerin tek ümidi gibi görünüyordu. Gerekli olan açık seçik, az ve öz bir bilim tanımıydı; öyle ki Mahkeme, yaratılış biliminin bilimsel içeriğinin "bilimsel" duruş iddiasını yasallaştıracak olan kriteri yerine getirmediğini görebilecekti.

Bilim adamları ve bilim felsefecilerinin yüzyıllardır süren ilgilerine rağmen hiçbir kesin bilim tanımı, bilim adamları ve bilgin topluluğu tarafından kabul edilmemişti. Bu durum, 18 Ağustos 1986'da *mahkemenin fahri danışmanının* Anayasa Mahkemesi'ne verdiği raporla geçici olarak değişti. Bu özet için *danışman*, bilimin yapısı ve kapsamı konusunda tanım yapmayı ve uzlaşmayı başardı. Özete, *Los Angeles Times*'de B.D. Anayasa Mahkemesi'nin Louisiana davasını dinlemeye karar verdiğini okuduktan sonra Murray Gell-Mann, Paul MacCready ve Güney California Kuşkucu Derneği'nin diğer üyeleri önyak oldu. Endişelenerek, son zamanlarda Yargıç John Paul Stevens için katiplik yapmış olan avukat Jeffrey Lehman'la ilişki kurdular. Lehman onlara, "bağımsız yabancı grupların görüşlerini Anayasa Mahkemesi'ne sunmasının en uygun yolunun bir *danışman* raporu olduğunu" anlatıyordu (Lehman 1989).

Düşünce, 1986 Mart'ında doğdu. Rapor beş ay içinde verilecekti. Asıl olan zamandı. Lehman, Kiliseyi Tanıma Maddesi konusunda uzman bir meslektaş olan Beth Kaufman'ın yardımını sağladı. Yaratılışçı hareket tarihçisi William Bennetta, Lehman ve Kaufman'a özet sunmak için Washington D.C.'ye uçtu. Gell-Man eyalet bilim akademilerine, bilim ve tıp alanında Nobel kazananlara

raporun amacını -yasanın dilinin "bilimin süreçleri ve dili hakkında yanlış kavramları gösterdiğini ve yaydığını, yasanın uygulanmasının bilimin dinle karışmasına yol açacağını ve böyle bir uygulamanın evrensel, gezegensel ve organik evrim konusundaki iyi kurulmuş bilimsel sonuçları öğretme çabalarını bozacağını ve çarpıtacağını" gösteren- özetlediği mektuplar yolladı. Sonuç olarak, Gell-Mann yasanın, "sadece kökten dinci dinin ilerletilebilmesi için bilimi yanlış yorumlama çabası olarak açıklanabileceğini," belirtiyordu (Nobel ödülü kazananlara mektup, 25 Haziran 1986).

Bilimsel topluluk, tümüyle ve olumlu olarak yanıt verdi. Örneğin, Iowa Bilim Akademisi *danışmana* katıldı ve Gell-Mann'a, "doğal olguların bilimsel açıklaması olarak yaratılışçılık" konusundaki durum açıklamasının bir kopyasını gönderdiler. Nobel ödüllü Leon N. Cooper daveti kabul etti ve Gell-Mann'a, yaratılışçılık konusunda vermiş olduğu konferansın bir kopyasını gönderdi. Tıp Enstitüsü başkanı Samuel O. Thier, Gell-Mann'a en iyi dileklerini gönderdi ama sadece enstitü kendi *danışman* raporunu dava ettiği için katılmayı reddetti.

Ortaya çıktığı gibi, sözlü tezler çok kötü gittiğinden raporlar, herhangi bir kişinin düşündüğünden çok daha önemliydi. Novik'e gidenle aynı gün gönderilen bir mektupta Gould, hayal kırıklığını ve Gell-Mann'a olan ilgisini ifade etti (ve yaratılışçılığa karşı bilimi savuma konusundaki duygusal sorumluluğunun düzeyini açığa vurdu): "Tanrım, bunun gerçekten önemli olduğu yüksek düzeyde bir argümanda, o aptalların bizimkinden daha iyi bir tarafta olabileceklerini hiç düşünmedim. Ama tüm bunların diğer tarafı var. Sözlü tezimiz o kadar kötü ki şimdi tek ümidimiz raporlarda yatıyor. Bu, Nobel ödülü kazananların raporunu güvence altına almak için yaptığınızı çok daha önemli, aslında belki de nihai yapar. Ve bu

yüzden, tüm evrimci biyolog grubu adına, size gerçekten ortak savunmada böyle önemli bir hizmete bu kadar çok zaman ayırdığınız için teşekkür etmek amacıyla yazdım." Gell-Mann şunu hatırlıyordu: "Sözlü sunumdan dolayı altüst olmuşuk. Bu, yaratılışçılar dindar olduğu için değildi. Birçok bilim adamı dindardır. Bunun nedeni, gerçekten tamamen saçmalık olduğu zaman bilimi sunduklarını iddia etmeleridir. Bu, Düz Dünya Derneği'nin teorilerinin devlet okullarında öğretilmesi için ısrar etmeleri gibi olacaktı (1990)."

Tanımlanan Bilim

Danışman raporu esas olarak, Kaufman, Gell-Mann, Bennetta ve diğerleri tarafından gelen bilgilerle Jeffrey Lehman tarafından yazıldı. Lehman, "bu raporu bir avukatın bakış açısından yazmanın zorluğu, bilimi dinden farklı yapanın ne olduğunu ve neden yaratılışçılığın bilimsel olmadığını açıklamaktı. Bilim adamlarıyla konuştuğum zaman ne yaptıklarını kısaca tanımlamaya çalışmakta çok açık değillerdi, diyordu (1989). Rapor, az ve özdü (yirmi yedi sayfa), iyi belgelenmişti (otuz iki uzun dipnot) ve yaratılış biliminin, bir yandan sadece geçen on yıllardaki eski dinsel doktrinler için yeni bir etiket olduğunu ve diğer yandan *danışman* tarafından raporda belirtildiği gibi "bilim" kriterini karşılamadığını ileri sürüyordu.

İlk tez doğrudan belirtiliyordu: "Yasadaki 'yaratılış bilimi' terimi, bu davada temyiz edenler tarafından ileri sürülen sterilize 'beklenmedik görünüş' kavramını değil, dinî dogmayı temsil etmektedir (*Danışman* raporu 1986 [Bundan sonra D], s.5)." Yaratılışçılar, kendi konularını yeniden oluştururken, yaratılış yasasını "kökenini,

biyolojik yaşamın, yaşamın kendisinin ve fiziksel evrenin karmaşık biçiminde beklenmedik görünüşten alan" şeklinde sterilize ederek, tezlerinden Tanrı'yı çıkardılar (s. 6). Kaufman, 'Beklenmedik görünüş' kavramının, ortodoks 'yaratılış bilimine' yeterince iyi tanımlanmış bir alternatif olmadığını ileri sürdük. Evrime karşı somut bir alternatif oluşturmakta başarısızdı; buna göre Louisiana yasama meclisinin niyetinin, Yasanın onu temsil etmesi olduğu inandırıcı değildir...Bu yüzden sterilize 'beklenmedik görünüş' kavramı, sadece bu anayasaya aykırı Yasayı savunmak amacıyla inşa edilmiş, geçici bir açıklama olarak anlaşılabilir" diye açıklıyordu (1986, s.5). Yaratılışçı yazının incelenmesi, yaratılışçıların inancı değil sadece kelimelerin yerini değiştirmiş olduklarını ortaya çıkarır. Örneğin, Yaratılışçı Araştırma Derneği üyelerinin aşağıdaki "inanç ifadesini" imzalamaları gerekiyordu (D'de s. 10):

(1) *İncil, Tanrı'nın yazılı sözüdür...orijinal yazıların hepsindeki iddiaların tümü tarihsel ve bilimsel olarak doğrudur... Bu, Tekvin'deki kökenlerin açıklamasının, basit tarihsel gerçeklerin olaylara dayanan gösterilişi olduğu anlamına gelir.* (2) *İnsan dâhil olmak üzere, yaşayan şeylerin tüm basit tipleri, Tekvin'de anlatıldığı gibi Yaratılış Haftası sırasında Tanrı'nın doğrudan yaratıcı eylemleri tarafından yapılmıştır. Yaratılıştan bu yana, hangi biyolojik değişiklikler olmuş olursa olsun, sadece ilk yaratılan türlerdeki değişiklikler başarıya ulaşmıştır.* (3) *Tekvin'de tarif edilen, genel olarak Nuh Tufanı denilen büyük Sel, çapı ve etkisi dünya çapında olan tarihsel bir olaydı.* (4) *Son olarak, biz, İsa Mesih'i Efendimiz ve Kurtarıcımız olarak kabul eden Hıristiyan bilim adamları örgütüyük. Bir erkek ve bir kadın olarak Adem ve Havva'nın özel yaratılış ve sonunda günaha Düşüş öyküsü, tüm insanlık için bir Kurtarıcı'nın gerekli olduğu konusundaki inancımızın temelidir. Bu yüzden*

kurtuluş sadece, İsa Mesih'i Kurtarıcımız olarak kabul etmekle gelebilir.

Yaratılış Araştırma Enstitüsü ve diğer yaratılışçı- lar tarafından yayınlanan benzer ifadeler yaratılışçıların, herhangi bir olası çelişkili deneysel kanıt üzerinde İncil'in yetkisini yeğlediklerini açığa kavuşturmaktadır. Deneysel veri için bu ilgi yokluğu raporda, *danışmanın* bir bilim tanımının saptanmış ve üzerinde uzlaşmış olacağı ikinci bölümde ısrar edeceği gibi, yaratılış biliminin "bilimsel" olmadığını göstermek için özetlenmektedir. Bu ikinci bölüm, çok genel bir tanım önererek başlar: "Bilim, doğal olaylar için doğal açıklamaları formüle etmek ve denemeye adanmıştır. Fiziksel dünya hakkında sistematik olarak veri toplamak ve kaydetmek, sonra gözlenen olguyu en iyi açıklayan doğa ilkelerini anlama çabası içinde toplanan veriyi sınıflandırmak ve incelemek için bir süreçtir." Sonra "gerçeklerin", dünyanın verisinin toplanmasıyla başlayarak bilimsel yöntem tartışılmaktadır. Bilimsel sorgulamanın deşirmeni için tahul, sürekli artan, altta yatan 'gerçekler' için bilgi veren gözlemler kütesidir. Gerçekler, doğal olguların özelliğidir. Bilimsel yöntem, ilkelerin, o gerçekler için doğal bir açıklama sunabilecek şiddetli, metodik bir denemesini içerir (s. 23)."

İyi kurulmuş gerçeklerin üzerine test edilebilir hipotezler biçimlendirilir. Test süreci, "bilim adamlarını, değerli gözlemsel ya da deneysel destek toplayan o hipotezler üzerinde özel bir değerde uzlaşmaya yönlendirir." Bu "özel değere, teori" denir. Bir teori, "büyük ve çeşitli bir gerçek kütesini açıkladığında," ona, "sağlam" denir; eğer "daha sonra gözlemlenen yeni olguları sürekli olarak öngörüyorsa," o zaman "güvenilir" olarak kabul edilir. Gerçekler ve teoriler değişimli olarak kullanılmaz. Gerçekler dünyanın verisidir; teoriler, bu gerçekler hak-

kındaki açıklayıcı düşüncelerdir. "Açıklayıcı bir ilke, açıklamak için aradığı ilkeyle karıştırılmamalıdır." Yapılar ve diğer test edilemeyen ifadeler bilimin bir parçası değildir. "Doğası gereği, test edilemeyen bir açıklayıcı ilke bilim alanının dışındadır." Böylece bilim, olgular için sadece doğal açıklamaları arar. "Bilim, gözlemlerimiz için doğaüstü açıklamaları değerlendirmek için donanımlı değildir; bilim, doğaüstü açıklamaların doğruluğu ya da yanlışlığı konusunda yargıda bulunmadan, onların düşünülmesini dinsel inanç alanına bırakır (s. 23-24)."

Bilimde hiçbir açıklayıcı ilkenin son olmaması bilimsel yöntemin yapısından ileri gelir. "En sağlam ve güvenilir teori bile..kesin değildir. Bilimsel bir teori, sonsuza kadar yeniden incelemeye konu olur ve -Ptolemeci astronomide olduğu gibi- yüzyıllarca kullanıldıktan sonra en sonunda reddedilebilir." Yaratılışçıların *kesinliği*, bilim adamlarının işlerinin düzenli ve doğal bir parçası olarak karşılaştığı *belirsizlikle* derin bir zıtlık içinde durur. "İdeal bir dünyada her bilim kursu, evrenle ilgili gözlemlerimizi açıklamak için sunulan her teorinin bu nitelikleri taşıdığı hakkındaki tekrarlanan anımsatıcıları içerecekti: "Bugün elde edebildiğimiz kanıtları inceleyerek şimdi bilebildiğimiz kadarıyla' bu böyledir (s. 24)." Ama Gell-Mann'ın belirttiği gibi yaratılışçılar şu takıntıya sahiptirler: "İncil yanılmazdır. Kanıtın ne olduğu önemli değildir, sonuna kadar kendi doktrinlerine inanmaya devam edeceklerdir." Böylece Gell-Mann şunu belirtti: Yaratılışçılar "bilim yapmıyorlar. Onlar sadece kelimeyi içeri sokuyorlar":

Bu bana, bir adamın balığına izin almak için bir evcil hayvan dükkânına gittiği bir Monthly Python yöntemini anımsattı. Ona, balıklara izin vermedikleri söylenmiş. Bir kedi iznine sahip olduğunu, neden bir balık izni alamayacağını sormuş. Ama kedi izni de vermedikleri söylenmiş. Evcil hayvan dükkânı

sahibine kedi iznini göstermiş. Dükkân sahibi, "Bu, bir kedi izni değil," diye cevaplamış. "Bu, bir köpek izni. Sadece 'köpek' kelimesini çizmişsiniz ve 'kedi' yazmışsınız." Yaratılışçıların yaptığı tümüyle budur. Sadece "din" kelimesini çizmişler ve yerine "bilimi" koymuşlardır. (1990)

Danışmana göre, tanımladıkları ana noktalar içinde toplanan herhangi bir bilgi kitlesi, devlet okulu eğitimi için "bilimsel" ve uygun kabul edilir ve bu ana noktalar içinde toplanmamış herhangi bir bilgi kitlesi bilimsel olarak kabul edilmez. "Bilimsel sorgulamanın kapsamı, bilinçli olarak doğa ilkelerinin araştırılmasıyla sınırlı olduğu için bilim, dinî dogmadan bağımsız kalır ve böylece devlet okulu öğretimi için uygun bir konudur (D, s. 23)." Bu mantık yürütme çizgisiyle, evrimci teoriyi diğer "kanıtlanmış bilimsel gerçeklerle" karşılaştırıldığında, "spekülatif ve temelsiz" olarak ayıran Louisiana yasası tutarlı değildi. Evrim teorisi, neredeyse tüm biyologlar tarafından herhangi bir bilim kadar sağlam ve güvenilir kabul edilse de daha daha çok yaratılışçıların dikkatini çekti çünkü onu doğrudan doğruya statik ve esnek olmayan dinî inançlarına karşı olarak algılamaktadırlar. Böylece *danışman*, "Yasa nasıl yorumlanırsa yorumlansın 'dinin ya da özel bir dinî inancın onaylandığı ya da yeğlendiği mesajını iletmek' için yapılmıştır ve bu yüzden anayasaya aykırıdır," sonucuna varıyordu (s. 26).

Yaratılışçılar Cevap Veriyor

Bilimsel topluluğa "korkak" ve rapora, "devlet okullarımızda evrimin öğretilmesinin sahip olduğu üstünlük yararına son hurra diyerek, Yaratılış Araştırması Yasal Savunma Fonu hemen *danışman* raporuna karşı du-

ruşunu desteklemek için kendini topladı. Raporun önemli bir vuruş yaptığını belirterek bir fon toplama mektubu yaratılışçıların "bize alabileceğiniz olası en iyi hediyeği yollamak için dua etmelerini" istiyordu. O, okuyuculara, bunun "David'le Goliath'ın savaşı" olduğunu anlatıyordu ve onlara, orijinal karşılaşmada "Goliath'ın öldüğünü ve David'in, İsrail'in Kralı olduğunu" anımsatıyorlardı. Son olarak mektup, Nobel ödülü kazananların "ateist yönlendirmelerini" belirtiyordu ve Nobel kazananların "bunun şu ana kadar karşılaştıkları en önemli -ilk Scopes davasından bile daha önemli bir- dava olduğunu anladıklarını" çünkü kendi "seküler hümanizm dinlerinin" tehlikede olduğunu söylüyordu.

Basın konferansına "medya propagandası" ve rapora, "evrimci kurumun akıllıca bir numarası" dedikten sonra Henry Morris, Yaratılışçı Araştırma Enstitüsü'nün bir yayını olan *Davalar ve Gerçekler*'in bir sayısında, daha az sert değildi. Morris bizi, yetmiş iki Nobel ödüllü kişiyle karşılaştırmak için Morris'in aklında başka hangi grup insanın olduğunu merak etmeye bırakarak, "Bu değerli 'raporu' uygun bir perspektifte tutmak için...Nobel kazanan bilim adamlarının belki de yaratılışçı/evrimci sorunu konusunda herhangi bir grup insandan daha iyi bir şekilde bilgilendirilmediği anımsanmalıdır," diye iddia ediyordu. Morris raporun, "kuşkusuz çok etkisi" olacağını kabul etti ama "pek çok dürüst insanın bunu göreceğini" ümit ediyordu. Yaratılışçılığın bilimsel temelini tartışırken Morris, "bugün sadece yaratılışçı olan binlerce tamamen nitelikli bilim adamının" bulunmakla kalmadığını ama "Newton, Kepler, Pascal ve diğerleri" gibi "bilimin kurucu babalarının" aynı zamanda yaratılışçı olduğunu ve "bilimde, en azından bu modern Nobel ödülü kazananlar kadar bilgili" olduklarını belirtiyordu (Kaufman' da 1986, s.5-6).

Son olarak yaratılışçılar tarafından durumlarının evrimcilerininkine denk düşen duygusal yorumu, Nobel kazananların bazılarında yaratılışçı bireyler tarafından gönderilen kişisel mektuplarda ortaya kondu. Gell-Mann'a gönderilen bir mektup şöyle diyordu: "İsa Mesih'in kanı, bizim tüm günahlarımızı temizler. Yaşam kitabında yazılı olduğu bulunmayan kim olursa olsun ateş gölüne atılacaktır. Günah mücadelesi ölümdür ama Tanrı'nın ödülü, Efendimiz İsa Mesih'in yoluyla sonsuz yaşamdır. Efendimiz İsa'dan şimdi sizi kurtarmasını isteyin! Termodinamiğin ikinci yasası, evrimin olanaksız olduğunu kanıtlar. Yaratılış biliminin doğruluğundan neden bu kadar korkuyorsunuz?"

B. D. Anayasa Mahkemesi Yargıcının Cevabı

B. D. Temyiz Mahkemesi Beşinci Daire'den 85-1513 sayılı dava B. D. Anayasa Mahkemesi önünde 10 Aralık 1986'da tartışıldı ve 19 Haziran 1987'de karar verildi. Anayasa Mahkemesi, 7'ye karşı 2 oyla, aleyhine temyize başvuru olanların lehine karar verdi. Mahkeme, "Yasanın, Birinci Anayasa Değişikliğindeki, Kilisenin Tanınması Maddesine aykırı olduğu için geçersiz olduğunu çünkü açık bir seküler amaca sahip olmadığını" ve "Yasanın, izin verilemez şekilde doğaüstü bir varlığın insanlığı yarattığı şeklindeki dinî inancı geliştirerek dini onayladığını" kabul etmektedir (Özet 1987, s. 1). Rapor oyları değiştirdi mi? Söylemek zordur. Belki de raporun değiştirdiği anahtar beşinci oy, kısa, iki sayfalık uyuşan düşünceleri yakın bir şekilde raporun 21. sayfasındaki D bölümüyle paralel olan, Yargıç Byron White'inkiydi. Lehman, "içerden bazı kişilerin ona, mahkemedeki 'gevşek ağızla-

rin' raporun Yargıçların kararında etkisi olduğunu anlattıklarını" belirtiyordu (1989).

Yargıç William Brennan Mahkemenin, Yargıçlar Thurgood Marshall, Harry Blackmun, Powell Stevens ve Sandra Day O'Connor tarafından ortak oluşturulan düşüncesini açıkladı. White, "Mahkemenin düşüncesindeki hiçbir şeyin devlet okulu eğitim programının seçiminde devlet ve yerel okul görevlilerinin uzlaştığı geleneksel geniş değerleri azaltmayacağını vurgulamak" isteyen Powell ve O'Connor'un yaptığı gibi ayrı ama uyuşan bir düşünce açıkladı (Özet 1987, s. 25). Scalia ve Rehnquist (10 Aralık'taki sözlü tezlerde olduğu gibi), "gerçek bir seküler amaç olduğu sürece" Hıristiyan kökten dinci niyetin "yasayı geçersiz kılmak için yeterli olmayacağını" ileri sürdükleri karşı bir görüş açıkladılar. Scope davasında ileri sürülen akademik özgürlük konusunu anımsayarak Scalia ve Rehnquist, "Seküler bir konu olarak, tıpkı Mr. Scopes'un evrim teorisinin lehine hangi bilimsel kanıt olursa olsun sunma hakkı olduğu gibi, Louisiana halkının, Hıristiyan kökten dinciler dâhil olmak üzere, evrime karşı olabilecek hangi bilimsel kanıt olursa olsun okullarında sunulması hakkına tamamen sahip olduğunu," belirtiyorlardı (s. 25).

Ama yaratılışçıların "seküler" bütünlüğü, bilim adamlarının tamamen hatalı olduğunu ileri sürdükleri, aşağıdaki aşamalı şekilde cesur ifadelerin ağırlığı altında sorgulanabilir hâle gelmektedir: "Yaratılış bilimini destekleyen bilimsel kanıt kitlesi, evrimi destekleyenler kadar kuvvetlidir. Aslında *daha kuvvetli* olabilir"; "Evrimin kanıtı inanmaya yönlendirildiğimizden çok daha az zorlayıcıdır. Evrim, laboratuarda gerçekten gözlemlenemediği için bilimsel bir 'gerçek' değildir. Evrim daha çok, bilimsel bir teori ya da tahmindir"; "O da kötü bir tahmindir. Evrimdeki bilimsel sorunlar o kadar ciddidir ki doğ-

ru bir şekilde bir 'efsane' olarak nitelenebilirdi (Özet 1987, s. 14)."

Birleştirilen Bilim

Genel olarak Louisiana davası ve özel olarak *danışman* raporu, geçici olarak bilimsel topluluğu sadece dünyayı dinden farklı bir şekilde anlama yoluyla bilimi *savunma* şeklinde değil ama bilimi özel bir yöntemle -bilimsel yöntemle- toplanmış bilgi kütleli olarak *tanımlayarak* canlandırma etkisine sahipti. Davayı, "bir avukat olarak uygulama yaşamımın en büyük tek heyecanı" olarak tanımlayan Lehman, "bu olay, herhangi bir şeyden daha çok, bir bilim adamı olmanın ne olduğunu belirginleştirmektedir," diye gözlemde bulunuyordu (1989).

Olay, bilim tarihinde, belki de en iyi şekilde şiddetli bağımsızlıklarıyla karakterize edilen çeşitli bireylerden oluşan bir grubu birleştirmesi açısından öneme sahiptir. Nobel ödüllü Arno Penzias, yaratılışçılık davası konusunda Nobel ödülü kazananlar arasındaki dayanışmanın sıra dışı olduğunu ve böyle bir destek alan başka bir konuyu hayal edemediğini söylüyordu. Raporu imzalayan diğer Nobel ödülü kazananlar arasında, Penzias'ın "diğer konularda şiddetli tartışmalar yaptığı" bireyler vardı (Kaufman 1986, s.6).

Bu birleşme için iki olası açıklama var gibi görünmektedir. Birincisi, bilim topluluğu kendini doğrudan dışardan saldırı altında hissetti ve sosyal psikologların gösterdiği gibi böyle durumlarda, neredeyse herhangi bir grup arabaları daire hâline getirerek cevap verecekti. Bir sosyal psikolog bunu, bireylerin ortak olarak algılanan bir düşmandan kendilerini korumak için grup içindeki çelişkileri geçici olarak bastırdıkları, çok aydınlatıcı ve öğretici

bir "kimlik belirsizliği" süreci incelemesi olarak görebilir. Nobel ödüllü Val Fitch'in gözlemediği gibi, "Bilimsel yön-teme ve eğitime saldırıldığı zaman Nobel ödüllüleri rütbe-leri kaldırır ve tek bir sesle konuşur (Kaufman 1986, s.6)."

Yine de bilim adamları, daha önce "dış güçlerle" karşılaşmışlardı ve bu kadar toplu olarak ve duygusal olarak cevap vermemişlerdi. Louisiana davasında birleş-meyi açıklayan ikinci bir faktör, bilim adamlarının nere-deyse anonim olan yaratılışçıların durumunun ne olursa olsun herhangi bir geçerliliği olmadığı konusundaki algı-lamaları olabilir. Fitch'in belirttiği gibi, Louisiana yaratı-lışçılık saldırısı, eşi görülmedik toplu bir güçle geri püs-kürtülmüştür çünkü "o, tüm bilimsel nedenlere meydan okumaktadır." Gell-Mann kabul eder: "Bu doğru. Yaban-cılar değerli katkılar yapabileceğinden, dışarıdan saldırı-ya uğramış olduğumuz için bu çok değildir. Bu insanlar, tamamen saçma şeyler konuşuyorlardı (1990)."

Bu iki bileşen, bilimin savunmasının ve tanımlan-masının neden geçici -dava süresince süren ve benzer ko-şullar tekrar olursa anınsanmak için orada kalan-olduğu-nu açıklamaktadır. Kuşkusuz bilim felsefecileri, raporun yayınlanmasıyla araştırmalarını, bilimin yapısından ve bilimsel yöntemden uzaklaştırmamışlardır. Bu uzlaşma, felsefi olarak değil siyasi olarak yapılmıştır. Demokratik toplumumuzda böyle çatışmalar (bir süre için bile olsa) oylamayla çözülür. Louisiana davasında oylama yapıldı ve Mahkeme, bilimi savunanların ve tanımlayanların -bi-lim adamlarının kendilerinin- öğütlerini izledi.

bilir.
yön-
itbe-
.6)."
erle"
gusal
irleş-
nere-
lursa
algı-
arati-
püs-
ydan
aban-
ldırı-
nlar,

nlan-
er ko-
luğu-
porun
n ve
aşma,
kratik
olsa)
apıldı
n -bi-

BÖLÜM 4

TARİH *VE* *SAHTE TARİH*

Geçmiş, günümüzde işaretini bırakmış olduğu için, gerçek olan, hakiki geçmiş olaylar bağlamında doğru olan bir geçmiş inşa edebileceğimize inanıyoruz. Bu kitabın mesajı, birçok farklı olasılık varken bu inşa edilmiş geçmişlerin hepsinin -olasılıkların hepsinin- eşit derecede inandırıcı olmamasıdır. En sonunda, o zaman hak ettiğimiz geçmişti alırız. Her nesilde düşünürler, yazarlar, bilimliler, şarlatanlar ve antika kimseler (bunların karşılıklı olarak özel kategoriler olması gerekmez), geçmişe kendilerinin ya da halkın isteğine göre veya rahatlatıcı buldukları bir görüntü verirler. Bütünüyle hayal ve kurgu ipliğinden bir geçmiş dokumaktan daha iyisini hak ederiz ve daha iyisini yapabiliriz.

Kenneth L. Feder,
Sahtekârlıklar, Efsaneler ve Sırlar:
Arkeolojide Bilim ve Sahte Bilim, 1986

-12-

Donahue Gibi Yapmak

Tarih, Sansür ve Özgür Konuşma

14 Mart 1994'te Phil Donahue, bu olayın hepimizin kabul etmiş olduğundan tümüyle farklı olduğunu iddia eden, Soykırımı inkâr edenlerle konuşan ilk konuşma programı sunucusu oldu. Başlıca konuşma programlarının birçoğu, bu konuyla ilgili bir şey yapmayı düşünmüşlerdi, yine de birçok nedenle daha önce yapmamışlardı. Montel Williams, 30 Nisan 1992'de bir programı banda aldı ama o başlıca pazarlardan çekildi çünkü inkâr edenlere göre onlar çok iyi görünüyorlardı ve Soykırım bilgileri, *bir kimsenin ön yargularına hitap eden* saldırılardan daha iyi bir şey önermiyorlardı. Programı gördüm ve inkâr edenler haklıydı. Eğer bu bir savaş olsaydı bunu durdurmuş olacaktı.

Donahue'nun yapımcısı bize, hiçbir dazlağın ya da Neonazinin olmayacağına ve gösteride şiddetin patlak vermesine ya da sadece bağırma şeklinde yozlaşmasına izin verilmeyeceğine söz verdi. İnkâr edenlere -kolej dergilerine ilan veren Bradley Smith'e ve esas olarak gaz odalarının ve krematoryumların kitle katliamı için kulla-

nıldıklarını inkâr etmeye yoğunlaşan genç Yahudi video yapımcısı David Cole'a- iddialarını ileri sürmelerine izin verileceği sözü verilmişti. Buna karşılık bana, onların tezlerine uygun şekilde cevap verebileceğim sözü verilmişti. Sadece bir iki hafta için olsa da Auschwitz'de bulunmuş olan Edith Glueck de programda görünüyordu ve yakın arkadaşı, yedi ay Auschwitz'de bulunmuş olan Judith Berg stüdyo izleyicileri arasında oturuyordu. Söz verilen şey, gerçekte yayında ortaya konandan tamamen farklıydı.

Gösteriden beş dakika önce, yapımcı panik içinde Yeşil Oda'ya girdi. "Phil bu gösteri için çok kaygılı. İçeride kafası karıştı ve iyi gitmeyebileceğinden endişeleniyor." Gösteriden önceki haftalarda, inkâr edenlerin iddialarının listesini çıkarmıştım ve sert cevaplar hazırlamıştım, böylece yapımcıya, inkâr edenlerin tüm iddialarını cevaplamaya hazır olduğum konusunda güvence verdim ve ona endişelenmemesini söyledim.

Donahue gösteriyi şu sözlerle açtı: "Soykırımın gerçekten olduğunu nereden biliyoruz? Ve tek bir Yahudi'nin bile bir gaz odasında öldürüldüğüne dair elimizde hangi kanıt var?" Yapımcılar, Nazi toplama kamplarında çekilen filmleri gösterirken Donahue devam ediyordu:

Geçen altı ay içinde, ülke çapında on beş kolej gazetesinde Soykırım konusunda açık bir tartışmaya çağıran ilanlar çıkmıştı. İlan, Washington D. C.'deki B. D. Soykırım Anı Müzesi'nde adam öldürmek için kullanılan gaz odaları konusunda hiçbir kanıt olmadığını ve bir Alman soykırım programı içinde bir bireyin bile gazla öldürüldüğü konusunda hiçbir kanıt olmadığını iddia ediyordu. İlanlar her yerde karışıklığa, öğrencilerin canlı protestolarına ve gazetelerin boykotuna neden oldu. Tüm ilanları veren kişi olan Bradley Smith'e, Soykırımın sorgulanması yüzünden anti semitist ve Neonazi dendi. Smith, sa-

dece gerçeğin –Yahudiler’in hiçbir zaman gaz odalarına konmadığını ve altı milyon Yahudi’nin öldüğü konusundaki sayının sorumsuzca bir abartı olduğunun- anlatılmasını istediğini iddia etmektedir. Ve o, inançlarında yalnız değildi. Roper örgütünün son zamanlarda yaptığı bir kamuoyu araştırması, tüm Amerikalılar’ın yüzde 22’sinin Soykırımın hiç olmamasının olası olduğuna inandığını bulmuştur. Başka bir yüzde 12 bilimadiklerini söylemektedir. Böylece beş binden fazla ziyaretçi her gün yeni Soykırım müzesini gezerken ve Schindler’in Listesi filmi, bitkin film izleyicilerini göz yaşlarına boğarken şu soru sorulmalıdır, Herhangi bir kimse, Soykırımın bir sahtekârlık olduğunu nasıl ileri sürebilir?

Aslında Donahue’nun kafasının karışık olduğu baştan belliydi. Soykırım hakkında az şey biliyordu ve inkâr edenlerin tartışma stilleri konusunda daha da az şey biliyordu. Hemen tartışmayı anti semitizmin suçlanması-na indirgemeye çalıştı.

Donahue: Antisemitizmin Avrupa’da, 30lar’da özellikle Almanya, Polonya ve çevresinde içsel olduğunu inkâr etmiyorsunuz ve Hitler’in...

Smith: Böyle bir şeyden bahsetmiyoruz. Dinleyin. . .

Donahue: Lütfen sorularından rahatsız olmayın.

Smith: Rahatsız değilim. Ama soru, konunun parametresinin dışında. Yayınladığım ilan müzenin. . .

Donahue: Program başlayalı üç dakika oldu ve benim sorumdan hoşlanmadınız.

Smith: Sorunun benim yaptığım şeyle ilgisi yok.

Donahue: Hitler ve Üçüncü Reich tarafından Yahudiler’i yok etmek için “Son Çözüm” denen bir stratejinin düzenlendiğine inanıyor musunuz? Buna inanıyor musunuz?

Bu soruyla Phil, inkârcıların başlıca noktalarından biri -savaş zamanlarında tüm insanlara kötü davranıldığı ve Nazilerin bu ve diğer savaşlardaki başlıca savaşçılardan daha kötü olmadığı şeklindeki ahlaki eşitlik tezi konusunda sifıra incek gibi görünüyordu. Ama Smith bu konuda Donahue'yu haklı çıkardı.

Smith: Artık ona inanmıyorum. Eskiden inanırdım. Ama bu benim konuştuğum şey değil. Eğer benim konuştuğum şeyi anlamazsanız doğru soruyu soramazsınız. Soru şudur: Washington D.C.'de 200 milyon \$'lık bir müzemiz var. Bu Amerika'da. Avrupa'da değil. Ve tüm müze, Yahudiler'in gaz odalarında öldürüldüğü sorununa ayrılmış. Müzede, Yahudiler'in gaz odasında öldürüldüğüne dair hiçbir kanıt yok. Aslında sizin gibi insanların onlara hiçbir zaman soru sormayacağından o kadar eminler ki. . .

Donahue: Benim gibi insanlar mı? [İzleyiciler gülerler.]

Donahue, sürekli olarak anti semitizm konusuna dönerken ve Smith ile Cole, ümitsizce Soykırımın tartışılabilir olduğu ve kamplardaki gaz odalarının ve krematoryumların mahkûmları öldürmek için kullanılmadığı şeklindeki kendi bakış açılarını anlatmaya çalışırken, bir on beş dakika daha bu patırtı devam etti. David Cole, Auschwitz ve Majdanek'den bazı filmlerini gösterdi ve Zyklon-B birikintileri ve diğer teknik konuları tartışmaya başladı. Bunun izleyicileri sıktığını düşünen Donahue, Cole'u ünlü Neonazi, Ernst Zündel ile birleştirmeye çalışmak için konuyu değiştirdi.

Donahue: David, Ernst Zündel'le tanışyorsun ve onu biliyorsun ve onunla yolculuk ettin. Öyle değil mi?

Cole: Hayır, Ernst Zündel'le yolculuk yapmadım.

Donahue: Onunla Polonya'da karşılaşmadınız mı?

Cole: Polonya'da onunla karşılaştım. Tüm yaşamımda onunla iki kere karşılaştım.

Donahue: Peki, ne yaptınız, bira mı içtiniz? Yolculuğun amacı neydi, demek istiyorum? [İzleyiciler güler.] Onunla Polonya'da karşılaştınız. O, bir Neonazi. Bunu inkâr etmiyorsunuz, değil mi?

Cole: Hayır, özür dilerim Phil. Bu, benim yaşamımda kiminle karşılaştığımla ilgili değil. Ben seninle karşılaştım. Bu benim Marlo Thomas olduğum anlamına mı gelir? [İzleyiciler yüksek sesle güler.] Bu, fiziksel kanıt hakkında. Bu, Zyklon-B kalıntısı hakkında. Bu, bir gaz odasındaki pencereler hakkında. . .

Donahue: Bar mitzvah⁷ oldun mu David?

Cole: Ben ateistim. Bunu, program personelinize açıkça belirttim.

Bu anlamsız konuşma, reklam arasına kadar birkaç dakika daha devam etti. Yapımcı, görevli, makyajcı ve mikrofon teknisyeni, şimdi stüdyoya kadar bana eşlik ettiler. Benim girişim, ödüllü bir boksörün ringe çıkış görüntüsünü ve duygusunu taşıyordu. Yapımcı bana, teknik konulardan kesinlikle uzak durmamı ve onların yöntemlerini analiz etmeye bağlı kalmamı söylüyordu. Gösteriden önceki günlerde benimle yoğun bir şekilde görüştü ve ona söyleyeceğim her şeyi anlattım. Hiçbir sürpriz olmamalıydı.

---

⁷ Yahudilik'te belli bir yaşta gelip sorumluluk almaya hazır olma. (Ç.N.)

Sadece birkaç dakikam olduğunu bilerek, sunumuma başladım. İnkârcıların yöntemlerini özetledikten sonra özel iddialara girmeye başladım. Şimdi gaz odalarının ve krematoryumların fotoğraflarını, fotokopilerini ve Yahudiler'in "ortadan kaldırılması" ve "yok edilmesi" konusunda sağladığım kısa alıntıları ekrana getirmenin zamanıydı. Bunun yerine Donahue, şimdi bir yok etme kampı *olmadığı* bilinen Dachau'nun bir filmi gösterdi. Ne yazık ki kimse Donahue'ya, filmin nereden alındığını ya da bu konuda başka bir şey söylememişti. Cole, onu hemen yakaladı.

Cole: Dr. Shermer'a bir soru sormak istiyorum. Şimdi o filmde Dachau gaz odasını gösterdiler. O gaz odasının hiç insan öldürmüş olduğu ileri sürüldü mü?

Shermer: Hayır. Ve aslında burâda önemli olan nokta...

Donahue: Dachau'da turistlere bu gerçeği bildiren bir işaret var.

Cole: Bunun insanları öldürmek için kullanılmadığını söylüyor. O zaman neden bunu filmde gösterdiniz?

Donahue: Onun Dachau olduğundan emin değilim.

Cole: Oh, orası Dachau'uydu. Şimdi bir dakika bekleyin. Onun Dachau olduğundan emin değil misiniz? Gösterinizde bir film gösteriyorsunuz ve onun Dachau olduğundan emin değil misiniz?

Tartışmayı tekrar önemli olan noktaya yönlendirmeye çalışarak araya girdim: "Tarih bilgidir ve tüm bilgiler gibi ilerler ve değişir. İddialar konusundaki kesinliğimizi devamlı düzeltiriz... ve tarihî revizyonizm tümüyle budur." Bu arada David Cole, görüşlerini anlatmasına

izin verilmediği için kızarak stüdyoyu terk etti. Donahue, "Bırakın gitsin!" dedi.

Yapımcı koşarak bana doğru geldiğinde, inkârcıların yöntemlerini analiz ederek çok iyi yaptığımı düşünerek, rahat bir şekilde bir sonraki bölümü bekliyordum. "Shermer, ne yapıyorsunuz? *Ne yapıyorsunuz?* Daha saldırgan olmalısınız. Patronum öfkeli. Hadi!" Çok şaşırmıştım. Açıkçası, ya Donahue Soykırım inkârcılarının birkaç dakika içinde çürütülebileceğini düşünüyordu ya da kendi yaptığı ve karşılığını gördüğü gibi onlara anti semitist diyeceğimi düşünüyordu. Aniden Donahue'nun yapımcıya vermiş olduğum özetten haberi olmadığı ortaya çıkmıştı. Endişeyle söyleyecek yeni şeyler düşünmeye çalışırken, stüdyodaki izleyiciler ve telefonla arayanlar, gösteri programında karışıklık yaratarak sorular sormaya başladılar.

Telefonla arayan biri, Smith'in Yahudiler'e bunu neden yaptığını soruyordu. Birbirini izleyen soru cevaplar, özel iddialarla ve inkârcıların taktikleriyle ilgilenmek için hazır olmayan bir sunucu ve misafirlere sahip olma sorununu gösteriyordu.

Smith: Buradaki sorunlardan biri, eğer bu sorun hakkında konuşursak Yahudiler'den başka kimseğin ilgilenmeyeceği şeklinde bir duyguya sahip olmamızdır. Almanlar ilgileniyorlar. Örneğin, eğer Almanlar hakkında yalan söylemekte kaba bir şey olduğunu söylersek ve bunun doğru olduğunu düşünürsek. Örneğin, Almanlar'ın sabun yapmak için Yahudiler'i pişirdiği bir yalandır. Bir yalandır. . .

Shermer: Hayır, yalan değil. Bu bir hatadır. . .

Judith Berg [ön sıradan] : Bu doğrudur. Abajurlar yapıyorlardı ve sabun pişiriyorlardı. Bu doğru.

Smith: Profesöre sor.

Shermer: Özür dilerim. Tarihçiler hata yaparlar. Herkes hata yapar. Her zaman bilgimizi düzeltiyoruz ve bu şeylerin bazıları başarısız olur ve doğru olmadıkları ortaya çıkar. Ama size burada ne olduğunu düşündüğümü anlatayım. . .

Smith: O kadına bunu neden yaptıklarını sorun. Bu kadına neden Almanlar'ın pişirdiği ve deri yüzdüğüne inanmayı öğretmişler. . .

Berg [bağırarak yerinden fırladı]: Ben yedi ay Auschwitz'de kaldım. Krematoryuma sizden uzak olduğum kadar uzaktım. Kokusunu aldım... eğer orda olsaydınız hiçbir zaman kızarmış tavuk yemezsiniz. Çünkü kokusunu alıyordum. . .

Smith: Bir şeyi iyice anlayalım. O, sabun ve abajur diyor. Profesör sizin yanıldığınızı söylüyor.

Berg: Almanlar bile bunu kabul ediyor. Abajur yaptıklarını kabul ediyorlar. . .

Donahue [Smith'e]: Onlara hiç empati duyuyor musunuz?... Bu kadında neden olduğunuz acıyla ilgileniyor musunuz?

Smith: Kesinlikle ama neden bu adi öyküyle suçlanan Almanlar'ı göz ardı etmemiz gerekiyor?

Berg [parmağıyla Smith'i göstererek duygu dolu bir sesle]: Orada yedi ay kaldım. Eğer siz körseniz başka birisi bunu görebilir. Ben orada yedi ay kaldım. . .

Smith: Bunun sabunla ne ilgisi var. Sabun yok. Abajur yok. Profesör hatalı olduğunuzu söylüyor, o kadar.

Berg: O orada değildi. Oradaki insanlar bana [sabunu] kullanmamamı çünkü annem olabileceğini söyledi.

Smith: Occidental Koleji'nden bir tarih doktoru. Sizin hatalı olduğunuzu söylüyor.

Mrs. Berg, Naziler'in açık bir alanda büyük sayıda cesedi yaktığını görmüş olduğunu bana söylemiş olduğu için açıklamaya başladım: "Onlar cesetleri toplu mezarlarda yakıyorlardı..." ama Donahue reklam için ara verince sözüm kesildi.

Gösteriden önce, hem Mrs. Berg'e hem de Mrs. Glueck'e hiçbir şeyi abartmamalarını ya da kendi düşüncelerini eklememelerini, izleyicilere sadece anımsadıklarını anlatmalarını söylemiştim. Yaşamda kalan birçok kişi, yarım yüzyıl önce onlara olanların dışındaki Soykırım hakkında az şey biliyordu ve inkârcılar onlar tarihleri yanlış anımsadığında ya da daha kötüsü, görmüş olamayacakları birisini ya da bir şeyi gördüklerini iddia ettikleri zaman onları tuzağa düşürmekte çok iyidirler. Onun yanan cesetleri gördüğü gerçek deneyimini insan sabunu için kanıtı çevirerek Mrs Berg mükemmel bir düzen sağladı ve Smith ondan yararlandı. Sadece yanan cesetler konusundan kaçınmak ve Mrs. Berg'in gerçekten gördüğü şeyin güvenilirliğini yıkmakla kalmadı ama aynı zamanda benim ve diğer soykırım tarihçilerinin onun tarafındaymış gibi görünmesini sağladı. Donahue, Soykırım konusundaki bilgisini tüketerek serbest konuşma konularına ile bir kere daha anti semitizm ve Smith'in karakteri ve belgeler konusunda *ön yargılı* saldırılara döndü. Sonraki bölümlerin her birinde yapımcı bana işaret ederek ve dudaklarını, "Bir şey söyle! Bir şey söyle!" diye kıpırdatarak, kenarda durdu.

Reklamlar sırasındaki karışıklık ve gösteri sırasındaki uyarım yükünden dolayı, benim için programın izleyiciler tarafından nasıl algılandığını bilmek zordu. Onun tamamen bir felaket olduğunu ve inkârcıların benim hakkımdan geldiklerini, meslektaşlarımdın önünde kendimi küçük düşürdüğümü ve tarih mesleğini başarısızlığa uğrattığımı düşünüyordum. Açıkçası durum böyle değildi.

Tarihçilerden ve genel kamuoyundan, bana inkârcıların soğuk kalpli aptallar olarak görüldüğünü ve programın karmaşası içinde soğukkanlılığını koruyan tek kişinin ben olduğumu anlatan yüzlerce telefon ve mektup aldım.

Aynı zamanda, başka bir konuya yoğunlaşan mektuplar ve telefonlar aldım. Bir Soykırım bilgini bana, inkârcılarla (eğer bir konuşma programında olanlara tartışma diyebilirsiniz) "tartışma" davetini kabul ettiğim için öfkeliydi. Ben olmasaydım o yanlış bir şekilde iddia edecekti, gösteri olmayacaktı. Özel bir yazışmada bana, "onları diğer taraf yapmaya çekilmek için kendime izin verecek kadar saf olmama şaşırdığımı" söyledi. İnsanın iğrenç bulduğu iddialara nasıl cevap vermesi gerektiği kişisel bir meseledir. Ama biz cevap vermemenin sonuçlarını düşünmeliyiz. Örneğin, Soykırım bilginleriyle konuştuğum zaman onlar bazen şöyle şeyler söyleyeceklerdir: "Yazılmamak kaydıyla, kurtulanların tanıklığını çok geçerli kabul etmiyorum çünkü onların anıları hatalıdır" ya da "yazılmamak kaydıyla, inkârcılar daha fazla araştırma gerektiren bazı şeyleri tanımlamışlardır." Benim düşünceme göre, bu şeyleri kayıt dışı tutmak, tarihçiler için olumsuz sonuç verecektir. İnkârcılar zaten bu şeyleri biliyorlar ve onları halka tanıtıyorlar. Halkın, Soykırım öyküsüyle ilgili "sorunları" örttüğümüzü ya da bir şekilde bu şeyleri atladığımızı düşünmesini istiyor muyuz? Soykırım inkârı ile ilgili verdiğim her konferansta insan sabunu öyküsünün genel olarak bir efsane olduğunu belirttiğim zaman izleyiciler çok şaşırmaktadır. Hiç kimse değil ama Soykırım tarihçileri ve Soykırım inkârcıları, Yahudiler'den sabun üretimi yapılmasının bir efsane olduğunu biliyor görünmektedir (Berenbaum [1994] ve Hilberg'e [1994] göre, hiçbir sabun kalıbı testte insan yağı açısından pozitif çıkmadı.). Dünyanın Bradley Smithleri'nin ve David Coleları'nın böyle şeyleri halka açıklamasını istiyor

muyuz? Böyle önemli meseleler konusunda sessiz kalırsak, hareketsizliğimiz bizi usandırmak için geri gelebilir.

Kuşkusuz Soykırım tarihçileri böyle önemli konular hakkında konuşmakta isteksiz olabilirler çünkü Soykırım inkârcıları, Soykırımı karşı böyle cümleleri insafsızca kullanırlar. Elizabeth Loftus davasını düşünün. 1991’de, dünyaca ünlü bellek uzmanı ve Washington Üniversitesi psikoloğu profesör Elizabeth Loftus “*Savunma Tanığı*” adlı otobiyografik eserini yayınladı. Loftus, “anılarının geri getirilmesi” terapilerinin kötüye kullanımına karşı takındığı tutumla çok iyi bilinir. Araştırmaları sırasında, belleğin, düşünmek istediğimiz kadar güvenilir olmadığını göstermiştir.

Uzun süreli belleğe yeni bilgi parçaları eklendikçe eski anılar atılır, yerine başkaları konur, değişir ya da bir köşeye süpürülür. Anılar sadece solmaz...aynı zamanda büyürler. Solan ilk algılama, olayların gerçek deneyimidir. Ama bir olayı anımsadığımız her defasında belleğimizi yeniden oluşturmamız gerekir ve her anıyla -birbiri ardına gelen olaylar, diğer insanların anıları ya da önerileriyle canlandırılarak- bellek değiştirilebilir... Anılarımızın filtresinden görüldüğünde doğru ve gerçek, objektif gerçekler değil ama öznel, yoruma dayalı gerçeklerdir (Loftus ve Ketcham 1991, s. 20).

1987’de Loftus’un, İsrail’de, “Korkunç İvan” olarak bilindiği söylenen Treblinka’da, yüz binlerce Yahudi’nin öldürülmesine yardım ettiği ileri sürüldüğü için yargılanan, Ukrayna doğumlu Cleveland otomobil işçisi John Demjanjuk’un savunması için tanıklık etmesi istendi. Sorun, Demjanjuk’un İvan olduğunu kanıtlamaktaydı. Abraham Goldfarb adlı bir tanık, önce Ivan’ın 1943’teki bir ayaklanmada öldüğünü belirtti ama sonra, Demjanjuk’u Ivan olarak teşhis etti. Önce Demjanjuk’u taru-

mamış olan başka bir tanık Eugen Turowski, Goldfarb'ın Demjanjuk'un Ivan olduğu konusundaki tanıklığından sonra Demjanjuk'un Ivan olduğunu açıkladı. Demjanjuk'u teşhis etmiş olan beş tanıgın tümü İsrail'de yaşıyorlardı ve Tel Aviv'de Treblinka ayaklanmasının anılmasına katılmışlardı. Ama Treblinka'da kurtulan diğer yirmi üç kişi olumlu bir tanımlama yapmıyorlardı.

Loftus bir ikileme düşmüştü: "Bunu kendi kendime yüzlerce kez düşünerek, 'Eğer davayı alırsam Yahudi mirasıma sırtımı döneceğimi' açıkladım. 'Eğer davayı almazsam son on beş yıldır çalışmış olduğum her şeye sırtımı dönmüş olacağım. İsim açısından doğru olması için davayı, ondan önceki her davayı yargılamış olduğum gibi yargılamalıyım. Eğer tanıkların teşhisleri ile ilgili sorunlar varsa söylemek zorundayım. Tutarlı olan şey bu.'" Loftus, eski ve hatalı anılara dayanan yanlış teşhis olanağı olduğunu açıkladı. Arkadaşları, "Nasıl yapabildin?" diye tepki verdi. "İlene, lütfen anlamaya çalış. Bu benim işim. Duyguların ötesine, burada olaylara bakmalıyım. Otomatik olarak onun suçlu olduğunu varsayamam." Birinin kendi insanlarına sadakatle gerçeğin araştırılmasına olan sadakat arasındaki nihai seçimde, Loftus'un arkadaşları hangisini seçmesi gerektiğini açıkladı. "Yüreğinde ona ihanet etmiş olduğuma inandığını biliyordum. Ondan daha, çok daha kötüsü, insanlarıma, mirasıma, ırkıma ihanet etmiştim. Onların hepsine John Demjanjuk'un masum olma olasılığı olabileceğini düşünerek ihanet etmiştim (s. 229)."

John Demjanjuk, gerçekten İsrail Anayasa Mahkemesi tarafından suçsuz bulundu. Loftus, davayı izlemek için İsrail'e gitti ama tanıklık etmemeyi seçti. Onun açıklaması, bilimin insani yanını gösterir: "Yahudiler'in dört nesliyle dolu olan izleyicilere baktığım zaman. . . sanki onlar benim akrabalarım gibiydi ve ben de, Treblinka

ölüm kampında sevdiğim birini kaybetmişim. İçimde bu çeşit duyguları taşıırken aniden rolleri değiştiremezdim ve bir profesyonel, bir uzman hâline gelemezdim... Bunu yapamazdım. Bu kadar basit ve acı vericiydi (s. 237)."

Loftus'a ve işine büyük saygı duyuyorum ve böyle dürüst ve ruh araştırmacı bir itirafı yapmak için takındığı cesaret için hatırı sayılır şekilde önemişiyorum. Ama bu öyküyü nasıl duyduğumu biliyor musunuz? Kendi dergilerinden alınan, kitabın, "Loftus, belki de davalıya karşı sahte tanıklıkta bulunan yaşlı insanlardan daha suçludur. Çünkü artık doğruyu yanlıştan ayırt edemeyen ve kendi yanlış tanıklıklarına inanmış hâle gelen yaşlı tanıkların aksine Loftus daha iyi biliyordu," diye iddia eden eleştirisini bana gönderen inkârcılardan (Cobden 1991, s.249). Bir konferansta Loftus'la karşılaştım ve onunla, inkârcıların onun sözlerini nasıl kullandığı konusunda uzun uzun konuştum. Şaşırılmıştı ve ne olup bittiği konusunda hiçbir düşüncesi yoktu. Soykırım tarihçilerinin, çelişkileri kapalı tutmaya teşvik edilmelerine şaşmamak gerek.

Kişisel ve genel sansürcülüğün nasıl geri tepebileceğini gösteren olaylar arasında Loftus sadece tek bir örnektir. İki taneye daha bakalım.

1. Çok saygın Japon yayıncılık firması Bungei Shunju tarafından yayınlanan dokuz haftalık ve aylık dergiden biri olan *Marco Polo*'nun (Ocak'ta çıkan) Şubat 1995 sayısında, "Savaş Sonrası Dünya Tarihinin En Büyük Tabusu: Hiçbir Nazi 'Gaz Odası' Yoktu" başlıklı bir makale çıktı. Makale, Soykırıma "uydurma" diyen ve "'gaz odası' öyküsünün psikolojik savaş amaçları için propaganda olarak kullanıldığını" söyleyen otuz sekiz yaşındaki doktor Dr. Masanori Nishioka tarafından yazılmıştı. Nishioka, kısa zamanda propagandanın tarih hâline geldiğini ve, "Polonya'daki Auschwitz toplama kampının kalıntıları arasında şimdi halka açık olan 'gaz oda-

ları' ya Polonya Komünist rejimi ya da ülkeyi kontrol eden Sovyetler Birliği tarafından inşa edilen savaş sonrası uydurmalardır. Ne Auschwitz'de ne de İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanlar tarafından kontrol edilen bölgede başka bir yerde bir tane bile Yahudiler'in 'gaz odalarında kitle hâlinde öldürülmesi' olayı yoktu," diye iddia ediyordu.

Dergi makalesine tepki çabuktu. Simon Wiesenthal Merkezi, derginin Mitsubishi Electric, Mitsubishi Motor, Cartier, Volkswagen ve Philip Morris dâhil olmak üzere, başlıca reklam verenler tarafından ekonomik olarak boykot edilmesini önerirken, İsrail hükümeti, Tokyo Büyükelçiliği aracılığıyla protesto etti. Yetmiş iki saat içinde bu reklam verenler, Bungei Shunju'ya, eğer bir şey yapılmazsa reklamlarını sadece *Marco Polo*'dan değil ama aynı zamanda yayıncının diğer dergilerinden de çekeceklerini bildirdiler. Editörler, önce makaleyi savundular sonra bir tekzip için eşit yer önerdiler. Bu öneri, Wiesenthal Merkezi tarafından reddedildi. Japon hükümeti makaleyi, "son derece uygunsuz" olarak nitelleyen resmî bir belge yayınladı ve artan ekonomik zorluk altında 250.000 baskısı olan *Marco Polo* 30 Ocak'ta zor duruma düştü. Şirketin başkanı Kengo Tanaka, "Naziler'in Yahudi halkını katletmeleri konusunda adil olmayan bir makale yayınladık ve bu makaleyi yayınlayarak Yahudi toplumu ve ilgili kişiler için derin üzüntü ve zorluğa neden olduk," diye açıklama yaptı. Bazı *Marco Polo* elemanları işlerinden atıldı ve derginin kalanları standlardan toplandı. İki hafta sonra 14 Şubat'ta Tanaka (Bungei Shunju'nun başkanı olarak kalmasına rağmen) başkanlıktan ayrıldı.

Journal of Historical Review'nin Mart/Nisan 1995 sayısı, yayıncının kararına, "harakiri" diyerek, "Yahudi-Siyonist grupları makaleye karakteristik hız ve acımasız-

ıkla tepki verdiler" ve "yayıncı uluslar arası bir Yahudi-Siyonist boykot ve baskı kampanyasına teslim oldu," diye iddia ediyordu. Yazar Nishioka, "Marco Polo, reklam [bas-kısını] kullanan Yahudi örgütleri tarafından yıkıldı ve Bungei mecbur kaldı. Tartışma yerini yıktılar," diyordu. *Journal of Historical Review*, olayın "özgür konuşma ve özgür sorgulama davasının büyük bir yenilgisi" olduğunu söylüyor ve şu sonuca varıyordu:

Amerikan gazeteleri ve dergileri sürekli, Japonlar'ın "Yahudiler" hakkında "kilişeleşmiş" görüşleri savunduğunu ileri sürmekte ve sık sık onları Yahudiler'in dünyada büyük güçlere sahip olduklarını, onların çıkarlarına karşı olan herkesi ciddi olarak cezalandırdıklarını düşündükleri için küçümsüyorlardı. Marco Polo dergisinin cinayet/intiharının birçok Japon'a böyle "klişe" görüşler konusunda doğru yolu göstermesi olası değildir. Birleşik Devletler'de olduğu gibi, Japonlar'ın bir taraftan zayıf kurbanlar olarak infaz edilmeye zorlananlara saygı duyarken, aynı anda Marco Polo'nun ölümünün sert dersini yüreklerinde duyarak bir çeşit Orwell'ci "çift düşüncede" toplanması beklenmektedir (s. 2-6).

İnkârcıların bakış açısından, Yahudi örgütleri tam olarak inkârcıların onları yapmakla suçladıkları şeyleri – ekonomik güce sahip olmak ve medyayı kontrol etmekte yapmışlardır. Simon Wiesenthal Merkezi kıdemli araştırmacısı Aaron Breitbart, onların görüş açılarını sert bir tekiyle yüceltmeyi değil sadece, "eğer bu doğru değilse merak edecek bir şeyleri yok. Eğer doğruysa bize nazik davranmaları daha iyi olur," diyerek cevap vermeyi seçti.

2. 7 Mayıs 1995'te, müttefiklerin Nazi Almanyası' nı yenmelerinden elli yıl sonra, ünlü Neonazi yayıncı ve Soykırım inkârcısı olan Ernst Zündel'in Toronto merkez bürosu, tahmini olarak 400.000\$ zarara neden olarak ya-

kıldı. Zündel, bir konuşma turunda olduğu için uzaktaydı ama bu ilk defa olmayan saldırının, onu çabalarından caydırmayacağına yemin etti: "Dövüldüm, bombalandım, tükürüldüm... Ama Ernst Zündel kasabadan kaçmayacak. Benim işim yasal, kanunlara uygun ve Kanada Haklar ve Özgürlükler Sözleşmesi altında anayasal korumadan yararlanıyor." Soykırım hakkında "yalan haber yaymakla" suçlandığı 1985 ve 1988'deki iki davada, bu hakları savunduğu için Zündel'in bunu bilmesi gerekiyordu. 1992'de Kanada Anayasa Mahkemesi, Zündel'in yargılandığı yasanın anayasaya uymamakla suçlanması nedeniyle Zündel'i beraat ettirdi.

Kundaklama eylemi için tazminat istenen, *Toronto Sun*'a göre, "Yahudi Silahlı Direniş Hareketi" denen "Yahudi Savunma Birliği'nin belirsiz bir dalıydı." Grup, araştırmaları "Yahudi Savunma Birliği'nin başka bir dalı olan, Kahane Chai adlı, aşırı sağcı Siyonist grupla" bir bağlantıyı ortaya çıkaran *Toronto Sun*'la ilişki kurdu. Toronto Yahudi Savunma Birliği başkanı Meir Halevi, bir iki gün sonra 12 Mayıs'ta Halevi ve Los Angeles'deki Yahudi Savunma Birliği'nin başkanı Irv Rubin dâhil olmak üzere üç arkadaşı Zündel'in evine girmeye çalışmasına rağmen, saldırıyla herhangi bir bağlantıyı reddetti. Görevliler, sözde davetsiz misafirlerin fotoğrafını çekti ve arabada Zündel varken onları kovalayan ve tutuklayan polisi aradı. Ama onlar suçlanmadan serbest bırakıldı.

Önemli olan budur. Loftus-Demjanjuk öyküsü gibi bu olayları, böyle vakaları alan ve onları "Yahudiler'in" neler yapabilecekleri hakkında kendi bakış açılarını kanıtlamak için kullanan inkârcıların kendilerinden duyduğum. Tarihsel Araştırma Enstitüsü onu, sözde Yahudi-Siyonist komplosuna karşı mücadeleyi desteklemek için bağış isteyen, bir para toplama mektubunda anlatarak *Marco Polo* olayını canlandırdı. Zündel bürosunu yeniden

kurmak amacıyla fon istediği için buru ona yapanların "Yahudiler" olduğunu savunuyordu.

Herhangi bir konuda, herhangi bir kimsenin konuşma özgürlüğüyle ilgili düşüncem, hükümetin herhangi bir koşul altında hiçbir zaman herhangi bir zamanda herhangi bir kişinin konuşmasını sınırlamaması gerektiğidir. Özel örgütler de kendi kuruluşları içinde herhangi bir zamanda herhangi bir kişinin konuşmasını kısıtlama özgürlüğüne sahip olmalıydılar. Soykırım inkârcıları, kendi dergilerini ve kitaplarını yayınlama ve diğer yayınlarda (ör. kolej gazete ilanları) kendi görüşlerini yaymaya çalışına özgürlüğüne sahip olmalıydılar. Ama kolejler kendi gazetelerine sahip olduğundan, inkârcıların okuyucularına ulaşmasını kısıtlama özgürlüğüne sahip olmalıdır.

Bu özgürlüğü uygulamaları gerekir mi? Bu, bir strateji sorunudur. Yanlış bir iddia olduğunu bildiğiniz bir şeyi göz ardı eder ve gitmesini mi ümit edersiniz yoksa ona karşı çıkar ve herkesin görmesi için çürütür müsünüz? Bir iddia, halkın bilincine bir defa yerleşmişse (Soykırım inkârının inkâr edilemez bir şekilde olduğu gibi) onun düzgün bir şekilde analiz edilmesi gerekir.

Daha geniş bir bakış açısından, gizlemememiz, saklamamamız, bastırmamamız ya da hepsinden kötüsü başka birisinin inanç sistemini ne kadar kaçık, temelsiz ya da nefret dolu görünürse görünsün, susturmak için Devleti kullanmamamız gereken mantıklı tezler olduğuna inanıyorum. Neden?

• Onlar tamamen doğru olabilirdi ve biz gerçeği bastırması olabilirdik.

• Onlar kısmen doğru olabilirdi ve biz gerçeğin bir parçasını kaçırmak istemeyiz.

- Onlar tamamen yanlış olabilirdi ama onların yanlış iddialarını inceleyerek gerçeği keşfedeceğiz ve onaylayacağız; aynı zamanda düşüncenin nasıl yanlış yöne gidebileceğini keşfedeceğiz ve böylece düşünme yeteneklerimizi geliştireceğiz.

- Bilimde herhangi bir şey hakkında mutlak doğruyu bilmek olanaklı değildir; bu yüzden yanlış olduğumuz yerde ve diğerlerinin haklı olduğu yerde her zaman uyanık olmalıyız.

- Çoğunlukta olduğunuz zaman hoşgörülü olmak, azınlıkta olduğunuz zaman size hoşgörü gösterileceği konusunda daha çok şansınız olduğu anlamına gelir.

Bir kere düşüncelerin sansürlenmesi konusunda bir mekanizma kurulduğunda işler tersine döner ve öyle olduğu zaman size karşı işler. Bir an için çoğunluğun, evrimi ve Soykırımı inkâr ettiğini ve yaratılışçılar ile Soykırım inkârcılarının güçlü mevkilerde olduğunu varsayalım. Eğer bir sansür mekanizması var olursa o zaman siz evrime inananlar ve Soykırım şimdi sansüre uğrayabilirsiniz. İnsan aklı nasıl düşünceler üretirse üretsin hiçbir zaman dizginlenmemelidir. 1925'te, Tennessee'de, evrimciler azınlıkta olduğu ve siyasi olarak güçlü olan kökten dinciler başarılı bir şekilde devlet okullarında evrimi öğretmeyi bir suç hâline getirerek, evrim karşıtı yasalar geçirdiği zaman Clarence Darrow, Scopes davasındaki konuşmasında bu parlak gözlemi yaptı:

Eğer bugün evrim gibi bir şeyi alabiliyor ve devlet okullarında onu öğretmeyi bir suç hâline getirebiliyorsanız yarın onu özel okullarda öğretmeyi bir suç hâline getirebilirsiniz ve ertesi sene, onu kilisede öğretmeyi bir suç hâline getirirsiniz. Bir sonraki seansta, kitapları ve gazeteleri yasaklıyorsunuz. Biletsizlik ve fanatiklik, daha fazlasını aşında besleyerek, her zaman

besleyerek ve şeytani bir zevkle düşünerek hep işlemektedir. Bugün devlet okulu öğretmenleri, yarın özel okul. Ertesi gün rahipler ve konferans verenler, dergiler, kitaplar, gazeteler. Bir süre sonra, sayın Yargıç, bu, uçuşan bayraklar ve çalan davulların, geriye doğru düzenli adımlarla, dar kafalıkların insan aklına herhangi bir zekâ ve aydınlanmayı ve kültürü getirmeye cesaret eden insanları yakmak için çalı çırpı demetlerini yaktığı on altıncı yüzyılın şanlı günlerine geri yürüyene kadar, insanın insana, inancın inanca karşı duruşudur (Gould'da 1983a, s. 278).

-13-

Soykırımın Hiç Olmadığını Kim Söylüyor ve Bunu Neden Söylüyorlar?

Bir Hareketin İncelenmesi

SS nöbetçileri bize buradan canlı çıkma şansımızın olmadığını anlatmaktan zevk alırdı. Bu, savaştan sonra dünyanın geri kalanının olanlara inanmayacağında ısrar ederek özel bir zevkle vurguladıkları bir noktaydı; söylentiler, varsayımlar olacaktı ama açık bir kanıt olmayacaktı ve insanlar bu ölçüde bir kötülüğün olanaksız olduğu sonucuna varacaklardı.

– Terrence des Pres,
Yaşamda Kalanlar, 1976

Tarihçiler, “İnsan, Soykırımı nasıl inkâr edebilir?” diye sorduklarında ve inkârcılar, “Biz Soykırımı inkâr etmiyoruz,” diye cevap verdiklerinde iki grubun Soykırımı farklı şekillerde tanımladığı açıkça ortaya çıkar. İnkârcıların açıkça reddettiği, Soykırımın pek çok tanımında bulunan üç noktadır:

1. Esas olarak ırka dayalı soykırımın kasıtlılığı vardı.
2. Yüksek düzeyde teknik, iyi organize edilmiş gaz odaları ve krematoryumlar kullanan yok etme programı uygulandı.
3. Tahminen beş ila altı milyon Yahudi öldürüldü.

İnkârcılar, Nazi Almanyası'nda anti semitizmin yaygın olduğunu ya da Hitler'in ve birçok Nazi önderinin Yahudiler'den nefret ettiğini inkâr etmezler. Onlar, Yahudiler'in sınır dışı edildiğini, Yahudilerin mallarına el konulduğunu, Yahudiler'in toplandığını ve zorla, genel olarak çok kötü davranıldıkları ve aşırı kalabalığın, hastalığın ve zorla çalıştırmanın kurbanları yapıldıkları toplama kamplarına konulduğunu da inkâr etmezler. Özellikle çeşitli diğer kaynakların (Cole 1994; Irving 1994; Weber 1993a; 1994a; 1994b; Zündel 1994) yanı sıra, Bradley Smith'in kolej gazetelerine verdiği, "Soykırım Anlaşmazlığı: Açık Tartışma İçin Bir Dava" ilanında özetlendiği gibi inkârcılar şunları söylemektedir:

1. Avrupa Yahudiliği'ni yok etmek için hiçbir Nazi politikası yoktur. "Yahudi sorununa" Son Çözüm, Reich'in dışına sürülmekti. Savaşta erken başarılar yüzünden Reich, sınır dışı edebileceğinden daha fazla Yahudi'yle karşılaşlıyordu. Savaşta daha sonraki başarısızlıklar yüzünden Naziler, Yahudiler'i gettolara ve sonunda kamplara kapattılar.

2. Ölümün başlıca nedenleri, esas olarak savaşın sonunda müttefiklerin Alman destek hatları ve kaynaklarını yok etmesinden kaynaklanan hastalık ve açlıktı. Vurmalar ve asmalar (ve hatta bazı deneysel gazlamalar) vardı ve Almanlar, savaş işleri için zorla çalıştırmada Yahudiler'i aşırı çalıştırdılar ama bütün bunlar ölümün çok kü-

çük bir yüzdesinden sorumludur. Gaz odaları, sadece elbise ve battaniyelerin bitlerini öldürmekte kullanılıyordu ve krematoryumlar hastalıktan, açlıktan, aşırı çalışmadan, vurulma ya da asılmadan dolayı ölen insanların cestlerini yok etmek için kullanıldılar.

3. Beş ila altı milyon değil 300.000 ila iki milyon arasında Yahudi gettolarda ve kamplarda öldü ya da öldürüldü.

Bir sonraki bölümde bu iddiaları ayrıntılarıyla anlatacağım ama burada kısa cevaplar vermek istiyorum.

1. Herhangi bir tarihsel olayda fonksiyonel sonuçlar, nadiren herhangi bir şekilde kanıtlanmanın her zaman zor olduğu orijinal niyetlerle uyuşur bu yüzden tarihçiler, niyetlerden çok umulmadık sonuçlara yoğunlaşmak zorundadır. Son Çözümü sürdürmenin fonksiyonel süreci, zamanla, artan siyasi güç, çeşitli uygulamalarla uzaklaşmaya artan güven, savaşın açılması (özellikle Rusya'ya karşı), Yahudiler'i Reich'in dışına nakletmenin verimsizliği ve Yahudiler'i hastalık, yorma, aşırı çalışma, rastgele öldürme ve kitle hâlinde öldürme yoluyla yok etmenin mantıksızlığı gibi böyle tesadüflerle yönlendirilerek evrimleşti. Sonuç, ister Avrupa Yahudiliği'nin yok edilmesi açıkça ya da resmî olarak emredilmiş olsun ister tam da söylenmeden anlaşılıp onaylanmış olsun, milyonlarca Yahudi'nin ölümüydü.

2. Fiziksel ve belgesel kanıtlar, gaz odalarının ve krematoryumların yok etme mekanizmaları olduğunu kanıtlamaktadır. Ama cinayet için kullanılan mekanizma ne olursa olsun cinayet cinayettir. Son olarak Rwanda ve Bosna'da görmüş olduğumuz gibi kitle cinayetleri için gaz odaları ve krematoryumlar gerekmemektedir. Örne-

ğin, işgal edilen Sovyet bölgelerinde Naziler, yaklaşık 1.5 milyon Yahudi'yi gazlama dışında araçlarla öldürdü.

3. Beş ila altı milyonun öldürülmesi genel ama iyi bir şekilde doğrulanan bir tahmindir. Rakamlar, Avrupa' da yaşadığı bildirilen, kamplara nakledilen, kamplardan bırakılan, Einsatzgruppen eylemlerinde öldürülen ve savaşta sonra yaşayan Yahudiler'in sayılarını karşılaştırarak elde edilmektedir. Bu, sadece bir nüfus bilimi sorudur.

İnsanlara Soykırımdan bahsettiğim zaman, ortak olarak işittiğim şeylerden biri, onların saçmalayan ırkçılar ya da deliliğin eşliğindeki kaçıklar olması gerektiğidir. Soykırımın hiç olmadığını kim söyleyecekti? Bulmak istiyordum bu yüzden kendi kelimeleriyle iddialarını sunmalarını sağlamak için onlardan bazılarıyla karşılaştım. Genel olarak bu inkârcıları görece olarak hoş buluyordum. Oldukça açık şekilde, hareket ve onun üyeleri hakkında konuşmaya istekliydiler ve onlar cömert şekilde yayınlanmış edebiyatlarından büyük bir örneği sağlıyorlardı.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'da revizyonizm, tipik olarak nadiren adil ve tarafsız olan "galiplerin mahkemesi" olarak görülen Nuremberg mahkemelerine karşı çıkışla başladı. Soykırımın kendisinin revizyonizmi, 1960lar ve 1970ler'de Franz Scheidl'in 1967'deki "*Geschichte der Verfemung Deutschlands*"ıyla (Alman Irkının Korunması), Emil Aretz'in 1970'teki "*Hexeneinmaleins einer Lüge*"siyle (Altı Milyon Yalan), Thies Christophersen'in 1973'teki "*Die Auschwitz Lüge*"siyle (Auschwitz Yalanı), Richard Harwood'un 1973'teki "*Altı Milyon Gerçekten Öldü Mü?*"süyle, Austin App'in 1973'teki "*Altı Milyonluk Dolandırıcılık*" adlı kitabıyla, Paul Rassinier'in 1978'deki "*Soykırım Efsanesini Çürütmek*" adlı kitabıyla ve

hareketin kutsal kitabı olan Arthur Butz'un 1976'daki "Yirminci Yüzyılın Sahtekârlığı"yla hız kazandı. Bu kitaplarda, Soykırım inkârcılığının üç direği -ırka dayalı kasıtlı bir soykırım olmaması, gaz odaları ve krematoryumların kitle katliamı için kullanılmaması, altı milyondan çok daha az Yahudi'nin öldürülmesi- dikiliyordu.

Düzeltilmenin ötesinde altüst edilmesine rağmen dolaşımda kalan Butz'un kitabının dışında, bu eserlerin hepsi Tarih Araştırma Enstitüsü'nün (TAE) sesi olan "Journal of Historical Review" ya (JHR) yayın için izin vermiştir. Enstitü'nün dergisi, yıllık konferansının yanı sıra, TAE yöneticisi ve JHR editörü Mark Weber, yazar ve biyografici David Irving, yapışkan huylu Robert Faurisson, Nazi yanlısı yayıncı Ernst Zündel ve video yapımcısı David Cole dâhil olmak üzere, birçok ilginç insanın yer aldığı hareketin merkezi hâline geldi (Şekil 17'ye bakın.).

Tarih Araştırma Enstitüsü

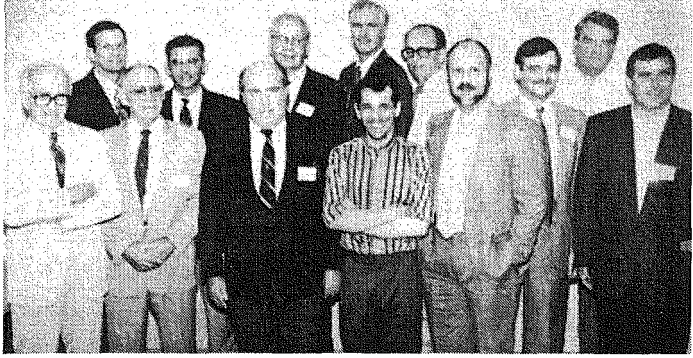
1978'de TAE, esas olarak aynı zamanda (bazı kişiler tarafından kuvvetli anti semitik temalara sahip olduğu düşünülen) *Right ve American Mercury*'yi yayınlayan ve şimdi Soykırımı inkâr edenler dâhil tartışmalı kitaplar basan Noontide Yayınları'nı çalıştıran Willis Carto, tarafından kuruldu ve örgütlendi. Carto aynı zamanda bazıları tarafından bir aşırı sağ kanat örgütü olarak sınıflandırılan Özgürlük Lobisi'ni çalıştırıyordu. 1980'de, TAE'nün, Yahudiler'in Auschwitz'de gazlandığını kanıtlayana 50.000 dolar ödemeye söz vermesi manşetlere çıkmıştı. Mel Mermelstein bu meydan okumayı karşılayınca manşetler ve daha sonra bir televizyon filmi onun ödülü ve ek olarak "kişisel acısından dolayı" 40.000 dolar kazanmasının ayrıntılarını anlattı. TAE'nün ilk yöneticisi William

McCalden (a.k.a. Lewis Brandon, Sandra Ross, David Berg, Julius Finkelstein ve David Stanford), Carto'yla anlaşmazlıkları yüzünden 1981'de kovuldu ve yerine Scientology Kilisesi'nin alan elemanlarından biri, kilisenin yayınlarından birinin editörü olan Tom Marcellus geldi. Marcellus, 1995'te TAE'nü terk ettiğinde *JHR*'nin editörü Mark Weber onun yöneticiliğini devraldı.

Onun bürosuna zarar veren 1984 bombalamasından beri, TAE anlaşılabilir bir şekilde yerini yabancılara açıklama konusunda dikkatliydi. California, Irvine'in bir sanayi bölgesine yerleşen büronun hiçbir işareti yoktu ve tamamen tek yönlü aynayla kaplı olan cam kapısı her zaman sürgülüydü; insanın, öndeki küçük bir büroda çalışan sekreter tarafından tanınması ve kabul edilmesi gerekliydi. İçerde çeşitli elemanlar ve büyük kütüphane için çeşitli bürolar vardı. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde kaynaklarının ilgi odağı, II. Dünya Savaşı ve Soykırımıydı. Ek olarak, TAE, hepsi Weber'e göre abonelerle birlikte gelirin yaklaşık yüzde seksenini oluşturan bir katalog işinin parçası olan kitaplar ve video teyplerin yanı sıra, geri gelen *JHR* sayıları, broşürler ve diğer promosyon malzemeleri ile dolu bir depoya sahipti. Diğer yüzde 20, vergiden muaf bağışlardan gelmektedir (TAE, kayıtlı bir kâr gütmeyen örgüttür). Enstitünün Carto yoluyla aldığı tüm fonlar, TAE'nün kurucusunun çökmesiyle (ve sonuçta hakkında açılan davalarla) 1993'ten sonra kurudu.

Carto'yla ayrılmadan önce TAE yoğun şekilde, Thomas Edison'un torunu, Jean Farrel Edison tarafından verilen toplam yaklaşık 15 milyon\$'lık bir para olan, "Edison parasına" dayanıyordu. David Irving'e göre (1994), o paranın yaklaşık 10 milyon\$'ı açıkça Carto tarafından "ailenin İsviçre'deki diğer üyeleri tarafından açılan davalarda" kaybedildi ve kalan 5 milyon\$, Carto'nun Özgürlüğün Yaşatılması Lejyonu'na verildi. "O noktadan

sonra belirsizliğe karışmaktadır. Belirli miktarda para bulunmuştur. Şu anda onun büyük miktarı bir İsviçre bankasındadır.”

Şekil 17:

JHR'nin, bu bölümde tartışılanlar dâhil olmak üzere, anahtar Soykırım inkârcılarının pek çoğunu gösteren Kasım/Aralık 1994 sayısının kapağı: (soldan sağa) Robert Faurisson, John Ball, Russ Granata, Carlo Mattogno, Ernst Zündel, Friedrich Berg, Greg Raven, David Cole, Robert Countess, Tom Marcellus, Mark Weber, David Irving, Jürgen Graf. [*Journal of Historical Review*'dan yeniden basıldı, Posta kutusu 2739, Newport Beach, CA 92659 ABD. Abonelik: yıllık 40 dolar (yurtiçi).]

Enstitünün yönetim kurulu, onunla olan tüm bağları kesmek için oylama yaptığında Carto, açıkça bunu düşüş olarak almadı. TAE'ne göre, birçok şeyin arasında Carto, "TAE'nün bürolarına kiralık serserilerle hücum etmişti" ve "geçen Eylül'den beri TAE'nü Siyonist İKB'nin [İftira Karşıtı Birlik] çalıştırdığı konusundaki hayali yalanı" ortaya koymuştu (Marcellus 1994). 31 Aralık 1993'de TAE, Carto'ya karşı bir davayı kazandı. Şimdi onu,

Weber'in "Özgürlük Lobisi ve Carto'nun kontrol ettiği diğer şirketlere gitti. Belki de para, Carto tarafından çarçur edildi ama biz onun izini bulmaya çalışıyoruz," şeklinde iddialarda bulunduğu diğer paraların yanı sıra, araç geçreleri yok eden ve yumruk yumruğa kavgayla sonuçlanan TAE bürosuna saldırısı sırasında olan hasar için dava ediyorlar (1994b).

1994 Şubatı'nda Başkan Tom Marcellus, TAE üyelerine, "TAE'DEN ACİL BAŞVURU" başlıklı bir toplu mesaj gönderdi çünkü o, "geçen birkaç ayda operasyonlarımızdan tamı tamına on binlerce doların çekildiği ve çekilmeye devam ettiği şeklinde. . . editoryal ve finansal bütünlüğe yönelik bir tehditle karşı karşıya kalmaya zorlanmıştı." Marcellus, üyelerinden yardım gelmezse "TAE yaşayamayabilir," diye yazıyordu. Carto, hem kişisel hem de iş meselelerinde "giderek düzensiz" hâle gelmekle ve "kurumu üç tane yüksek maliyetli telif hakkı ihlali-ne" karıştırmakla suçlanıyordu. En ilginç olarak ve inkâr edenlerin kendilerini önceki anti semitik bağlantılardan koparmak ve kendilerini tarafsız tarihi bilginler olarak sunmak için şimdiki çabalarıyla devam ederek, mesaj Carto'yu "TAE'nün ve onun dergisinin yönünü ciddi, partizan olmayan revizyonist bilgelik, rapor vermek ve yorum yapmaktan ağız kalabalığı yapan, ırkçı, popülist bir broşür yayıncılığına" dönüştürmekle suçluyordu (Marcellus 1994).

David Cole, Carto sonrası "TAE'nün daha çok dergi ve kitap satışına" ve böylelikle sağ-kanat, anti semitik destekçilerine "dayanması gerekeceğine" inanıyordu:

TAE'nü kârlı durumda tutmak için aşırı sağdan destek almak zorundaydılar. Eğer onların kitap satışlarına bakacak olursanız daha karmaşık, gerçekten somut historiografik eserlerin bazılarının, belki de Henry Ford'un Uluslararası Yahudi ya

da Zion'un Protokolleri veya onların sattıkları diğer şeylerin bazıları kadar satmadığını göreceğinizi düşünüyorum. Eğer sadece Soykırım revizyonistlerinin eserlerinin satışına dayanacak olurlarsa sıkışacaklardı. Para sağlamaları gerekiyordu. Para biriktirmiş ya da sosyal güvenlik çekleri olan, yaşamlarının son yıllarını Yahudilerle mücadele ederek geçirmek isteyen birçok yaşlı insan vardı. Bradley [Smith] 5.000\$, 7.000 \$, 3.000\$'lük çekler alabiliyordu. Bu insanlar çok, çok zengindi ve tamamen bilinmeyen kişilerdi. Gerçekten iyi bir ideolojik posta listesi olarak elde edilecek çok para vardı ve TAE, esas olarak aşırı sağdaki insanlara yönelik olan bir listeye sahipti (1994).

1996'da olduğu gibi TAE hâlâ (yaklaşık 250 kişinin katıldığı) konferanslar vermektedir. JHR yayınlanmaya devam etmekte (baskı sayısı 5.000 ile 10.000 arasındadır) ve promosyon yazını, kitap ve video katalogları düzenli bir şekilde postalanmaktadır. TAE, Carto'yla ayrılığını sürdürse de sürdürmese de inkârcı hareketin sadece bu örgüt tarafından bir arada tutulan homojen bir grup olmadığını anımsamalıyız.

Mark Weber

David Irving'in olası dışta bırakılmasıyla inkârcı hareketinde Mark Weber, tarih ve historiografik hakkında en çok bilen kişi olabilir. Bazı insanlar, Weber'in Indiana Üniversitesi'nden aldığı modern Avrupa tarihindeki master derecesinin sahte olduğunu iddia etmişlerdir ama ben üniversiteyi aradım ve derecesinin gerçek olduğunu teyit ettim. Weber 1985'de, Ernst Zündel'in "özgür konuşma" davasında savunma tanığı olarak görüldüğü zaman inkârcıların sahnesine çıktı. Weber, herhangi bir ırkçı ya da anti semitik duyguyu inkâr etti ve "Almanya'

daki Neonazi hareketi hakkında gazetelerde okuduklarından başka bir şey bilmediğini," iddia etti (1994b). Ama Weber, bir zamanlar William Pierce'nin Neonazi, anti semitik örgütü Ulusal İttifak'ın sesi olan *National Vanguard*'ın haber editörüydü. Weber aynı zamanda, 1989'da *Nebraska Sower Üniversitesi* tarafından yayınlanan bir röportajda, Birleşik Devletler'in, "beyaz Amerikalılar'ın" yeterli bir şekilde çoğalmaması yüzünden "bir çeşit Meksikalılaştırılmış, Porto Rikolulaştırılmış ülke" hâline geldiği hakkında yaptığı yorumları reddetmemektedir (Bu duygunun sürekli artarak fark gözeten toplumumuzda, özellikle sıra dışı oluşundan değil. Weber'in eşi bana 1995'teki TAE konferansında, bu beyaz adamların diğer ırkların çok fazla çoğalmasından ve onlardan daha fazla çocuk sahibi olmasından oldukça şikâyetçi olmaları gerektiğini anlattı.). Ve 27 Şubat 1993'te Weber, Simon Wiesenthal Merkezi'nin CBS tarafından gizlice filme alınan, araştırmacı Yaron Svoray'ın kendine Ron Furey ismini vererek Weber'le bir kafede, kimliklerini açıklamaları amacıyla Neonazileri tuzağa düşürmek için yaratılan sahte bir dergi olan *The Right Way*'i tartışmak için bulunduğu, bir sızma operasyonunun konusuydu. Weber hemen, Svoray'ın "birisinin ajanı olduğunu" ve "açıkça yalan söylediğini" anladı ve ayrıldı (1994b). Sonradan Weber, Avrupa ve Amerika'daki Neonaziler hakkındaki bir HBO filminde canlandırıldı ve o, olayın Wiesenthal versiyonunun büyük ölçüde çarpıtıldığını söyledi.

Simon Wiesenthal Merkezi'nin böyle gizli operasyonları, birçok sıkıcı soruna yol açtı. Ne olursa olsun insan, eğer kendini (iddia ettiği gibi) Neonazi inkâr çığlığından uzak tutmaya çalışıyorsa, neden Weber'in böyle bir toplantıyı kabul ettiğini merak etmelidir. Hatta onun arkadaşısı olan David Cole, "Weber'in sadece korku ve şiddetle disiplin altına alınmakla kalmayan ama aynı za-

manda hükümetin halkı, onları düzen içinde tutmak için yalanlarla beslediği bir toplumda gerçekten hiçbir sorun görmediğini" kabul etmektedir." Cole, "İnkârcılar, Yahudiler'i insanlarına ve dünyaya yalan söyledikleri için eleştirirler ve yine de bu aynı revizyonistlerin birçoğu Naziler'in insanlarını morali yüksek tutmak ve üstün ırk düşüncesini sürdürmek için yalan ve yanlışlarla beslerken yaptıkları için çok övücü bir şekilde konuşacaklardır," demektedir (1994).

Weber, son derece parlak ve çok yakışıklıdır. İnsan, eğer Yahudiler ve Soykırım konusundaki takıntısını sona erdirirse, onun iyi bir tarih bilgisine sahip olabildiğine inanabilir. O, tarihi ve güncel siyaseti bilmektedir ve herhangi bir konu hakkında zorlu bir tartışmacıdır. Ne yazık ki bu konulardan biri, onun bir bütün hâlinde genellemeye ve Amerikan ve dünya kültürü için birleşmiş bir tehdit olarak korkmaya devam ettiği Yahudiler'dir. Weber, hareketlerini sevdiği ya da sevmediği bireysel Yahudilerle, genel olarak sözde hareketlerini sevmediği "Yahudiler" arasında ayırım yapıyor gibi görünmemektedir ve o, çağdaş kültürün doğuştan olan karmaşıklığını kavramış gibi görünmemektedir.

David Irving

David Irving'in tarihle ilgili profesyonel bir eğitimi yoktur ama onun başlıca Nazi kişiliklerin esas belgelelerini tam olarak öğrendiği konusunda da tartışma yoktur ve o, tartışmalı olarak inkârcıların tarihsel açıdan en bilgili kişisidir. Onun ilgi alanı, İkinci Dünya Savaşı'nı kapsasa da -*Tilki'nin İzi* (1977, Rommel konusunda), *Hitler'in Savaşı* (1977), *Churchill'in Savaşı* (1987), *Göring* (1989) ve *Göbbels: Üçüncü Reich'in Usta Aklı* (1996) gibi biyografilerle

rin yanı sıra *Dresden'in Yıkımı* (1963) ve *Alman Atom Bombası* (1967) gibi tarihî eserlerin yazarıdır- Soykırıma ilgisi daha kuvvetli hâle gelmektedir. "Soykırımın gözden geçirilip düzeltileceğini düşünüyorum. Düşmanlarıma ve kullandıkları stratejilere -tam da Soykırım kelimesinin pazarlanmasına: Yarı yarıya onun yanında küçük 'TM' harflerini görmeyi bekliyorum- şapka çıkarmalıyım (1994)." Irving için inkâr etme, askerî dille tanımladığı bir savaş hâline gelmiştir: "Ben şu anda yaşam savaşı veriyorum. Amacım, bayrağın son olarak çekilmesinden beş dakika önce kahramanca ölmekten daha çok, D-gününü beş dakika geçene kadar yaşamda kalmaktır. Bunun, bizim kazanmakta olduğumuz bir savaş olduğuna ikna oldum (1994)." Goebbels'in biyografisini tamamlamasından sonra Irving, yayıncının bir Soykırım inkârcısı hâline geldiği için sadece sözleşmeyi geri çevirmekle kalmadığını ama "altı rakamlı avansı" geri almaya çalıştığını söylemektedir. Biyografi, Irving'in Londra'daki kendi yayınevi olan Focal Point tarafından yayınlandı.

Irving'in Soykırım hakkındaki yaklaşımları, onun, 1977'deki Hitler'in, Yahudiler'in yok edilmesini emrettiği konusunda kanıt sağlayabilecek herhangi bir kişiye 1000 dolar ödemeyi önermesiyle başlayarak evrimleşti. Auschwitz'deki gaz odalarının öldürme için kullanılmadığını iddia eden *Leuchter Raporunu* (1989) okuduktan sonra Irving, sadece Hitler'in karışmasını değil Soykırımın tümünü inkâr etmeye başlıyordu. Garip şekilde bazen Soykırım inkârının çeşitli noktalarında tereddüt etmektedir. Bana, 1994'te, Eichmann'ın anılarını okumanın onu, "Soykırımın hiç olmadığı şeklindeki dar görüşlü yaklaşımı benimsemediği için memnun ettiğini" anlatıyordu (1994). Aynı zamanda bana, savaşın şanssız kurbanları olarak sadece 500.000 ila 600.000 arasında Yahudi'nin öldüğünü söyledi - Dresden yada Hiroşima'nın bom-

balanmasının ahlaki eşiti olduğunu iddia ediyordu. Yine de 27 Temmuz 1995'te, bir Avustralya radyo programının sunucusu tarafından Naziler'in elinde ne kadar Yahudi'nin öldüğü sorulunca Irving, belki de dört milyon kadar olduğunu kabul etti: "Herhangi bir bilim adamı gibi size bir rakam aralığı vermem gerektiğini ve öldürülmüş demekle ne demek istediğinize bağlı olarak korkunç olan en az bir milyon rakamını söylemem gerektiğini düşünüyorum. Eğer insanları barbarlık, tifüs ve bulaşıcı hastalıklardan öldükleri toplama kamplarına koymak öldürmeye, o zaman dört milyon rakamını vereceğim çünkü kuşkusuz kamplarda savaşın sonunda çok açık olarak görülen koşullarda çok sayıda kişi ölmüştür (*Searchlight* başyazısı, 1995, s.2)."

Yine de Irving, Ernst Zündel'in, ondan sonra çeşitli hükümetlerin ona karşı ceza davaları açtığı, 1985'teki "özgür konuşma" davasında onu savunmak için tanıklık yaptı. Birçok ülkeden sınır dışı edildi ya da ülkeye girişi reddedildi, kitapları bazı dükkânlardan çıkarıldı ve onları satan bazı dükkanlara zarar verildi. Mayıs 1992'de Irving, Alman bir izleyiciye, Auschwitz I'deki yeniden inşa edilen bir gaz odasının "savaştan sonra inşa edilen bir taklit" olduğunu söyledi. Ertesi ay Roma'ya indiğinde polis etrafını çevirdi ve Alman yasalarına göre, "ölülerin anısına iftira etmekten" mahkemeye verildiği bir sonraki Münih uçağına bindirildi. Mahkûm edildi ve 3.000 DM para cezasına çarptırıldı. Temyiz ettiği zaman karar onaylandı ve ceza 30.000 DM'ye (yaklaşık 20.000 dolar) yükseltildi. 1992'nin sonunda California'dayken, Irving, Kanada Hükümeti'nden, ülkeye girmesine izin verilmeyeceğine dair bir ihbar aldı. Yine de tutucu bir özgür konuşma örgütünden George Orwell ödülünü almak için gitti, orada Kanada Kraliyet Atlı Polisi tarafından tutuklandı. Kelepçelenerek götürüldü ve Almanya'daki mahkûmiyetinin Kana-

da'da benzer faaliyetlerde bulunması olasılığını ortaya çıkarması nedeniyle sınır dışı edildi. Şu anda Avustralya, Kanada, Almanya, İtalya, Yeni Zelanda ve Güney Afrika'ya girmesi yasaklanmıştır.

Irving'in TAE ile herhangi bir resmî bağlantıyı kabul etmemesine rağmen ("İsmimin manşetlerde olmadığını göreceksiniz") o, TAE'nün kongrelerinde düzenli bir konuşmacıdır ve çoğunlukla dünyanın her tarafında inkârcı gruplarına konferans verir. California, Irvine'de 1995'deki konferansta gösterilen konuşmacı Irving'di ve açıkça katılanların birçoğu tarafından çok sevildi. Irving konuşma yapmadığı zaman, birçok eserini satarak ve imzalayarak, kendi kitap masasını açtı. *Hitler'in Savaşı*'nı satın alanlar, Hitler'in siyah mercedesine takılı olan gibi küçük bir gamalı haçlı bayrak alıyordu. İki hayranıyla yaptığı bir konuşma sırasında Irving, dünya çapındaki Yahudi komplosunun kitaplarının yayınlanmasını ve konuşma yapmasını engellemek için ona karşı çalışmakta olduğunu açıkladı. Konuşması istendiğinde Irving'in Yahudi gruplarından büyük ölçüde dirençle karşılaştığı doğrudur. Örneğin, 1995'te Irving, bir özgür konuşma grubu tarafından Berkeley, California Üniversitesi'ne getirildi ama konferansı engellendi ve konuşma yapamadı. Ama insan bir olaya karşı yerel, anlık tepkilerle dünya çapında, planlı bir komplo arasında keskin bir ayırım yapmalıdır. Irving, bu ayrımı yapamıyor gibi görünmektedir.

1995'te Irving, Deborah Lipstadt tarafından düzenlenen Soykırım inkârına karşı olan bir konferansa katıldı. Sonradan ayağa kalktığını ve orada olduğunu söylediğini, bunun üzerine ondan imza isteyen izleyicilerin izdihamına uğradığını iddia etti. Irving, bir kutu *Göring* adlı biyografisinden getirdiğini ve "hangimizin yalan söylediğini" görebilmeleri için öğrencilere verdiğini söyledi. Eğer Yahudiler'i yok etmek için bir plan yoksa o zaman

okuyucular, Irving'in şunları yazdığı Göring'in 238. sayfasını ne yapacaklar: "Tehcir⁸, Göring'in öngördüğü tek olasılıktı. 1938 Kasımında sözlerini karakteristik olmayan bir dikkatle seçerek 'ikincisi aşağıdadır,'" diyordu. 'Eğer gelecekte herhangi bir öngörülebilir zamanda, Alman Reich'ı kendini yabancı bir siyasi çatışma içinde bulursa o zaman açıktır ki Almanya'da biz ilk önce ve en önemlisi Yahudiler'e karşı büyük bir hesaplaşmaya girişmek için kendimize hitap edeceğiz.'" Irving, Naziler'in *Ausrottung* (yok etme) ve Son Çözüm ile kastettiğinin sadece tehcir olduğunu iddia ediyor. Öyleyse Göring burada "ikinci planla" tam olarak ne demek istiyordu? Ve okuyucular Irving'in şunları yazdığı Göring'in 343. sayfasına geldiklerinde ne düşünecekler:

Tarih şimdi, sınır dışı edilenlerin önemli bir kısmının – özellikle çok gençlerin ya da çalışmak için yaşlı olanların- yolculuk sırasında zalimce baştan atıldığını öğretmektedir. Elde olan belgeler, bu öldürmelerin sistematik olduğu konusunda hiçbir kanıt sağlamamaktadır; "yukardan" gelen açık bir emri göstermemektedirler ve katliamların kendileri, sınır dışı edilen Yahudiler'in üzerlerine yığıldığı yerel Naziler tarafından sürdürülüyordu (onların hepsi Alman değildi). Vali General Hans Frank'unki gibi öfkelenirici patlamalar tarafından 16 Aralık 1941'de bir Krakau konferansında öne sürüldüğü gibi onlar kısa süreli yok etme operasyonlarıydı: "Onları [daha ileriye] doguya doğru süpürmek amacıyla görüşmeleri başlattım. Ocak'ta bu sorun konusunda Berlin'de... SS Obergruppenführer Heydrich başkanlığında büyük bir konferans olacak [20 Ocak 1942'deki "Wannsee Konferansı]. Ne olursa olsun büyük bir Yahudi göçü başlayacak... ama Yahudiler'e ne olacaktı? Onların Baltık illerindeki düzenli alanlarda barındırılacağını hayal ediyor mu-

⁸ Tehcir: Göç ettirme, göç etmesine sebep olma. (Ç.N.)

sunuz? Berlin'de bize şunu anlattılar: Sizi ne sinirlendiriyor – onlara bir yararımız da yoktur, onlardan kendiniz kurtulun!"

Irving, "Berlin" demektedir; "daha çok parti -ya da Himmler, Heydrich ve SS- demektir." Kelimesi kelimesine Göring'den aktarılan bu paragraf, Irving'in kendi çevirisi (Irving akıcı Almanca konuşur) ve yorumudur. Yukarıdan emir olmadan sistematik olmayan öldürmelerin kısa süreli yorumunun nasıl destekleneceğini anlayamıyorum. Bu paragraftan, birçok diğer şeyin yanı sıra, öldürmeler çok sistematikmiş, emirler -doğrudan ya da imayla- yukardan gelmiş gibi görünmektedir ve süreç konusunda geçici süre olan tek şey, nihai sonucun tesadüfi gelişmesidir. Son olarak, "kurtulmak" tam olarak, Soykırım tarihçilerinin her zaman onun ne anlama geldiğini söylediklerinden başka hangi anlama gelebilir?

Irving'in Soykırım inkârcılığına kaymasına katkıda bulunabilecek bir faktör, onun yaşamını konferans vererek ve kitap satarak kazanmasıdır ve o, Soykırımı ne kadar değiştirirse o kadar çok kitap satacaktır ve inkârcılar ile sağ kanat gruplardan o kadar çok konferans daveti alacaktır. Onun, tarihsel kanıtlar oraya götürdüğü için değil ama kârlı ve hoş karşılayıcı bir yuva bulmuş olduğu için giderek daha fazla inkârcılığa kaydığına inanıyorum. Bilim adamlarının ortak görüşü onu reddetmiştir, bu yüzden o, kenarda bir uygun yer yaratmıştır. Irving, önde gelen bir belgeselci ve öyküsel tarihçidir ama iyi bir teorisyen değildir ve ön yargılarını desteklemek için birçok seçme alıntı yapmaktadır. İlk önce, Soykırımdan haberi olmayan Hitler'di. Sonra o, Göring oldu. Şimdi aklamaya çalıştığı Goebbels'dir.

Robert Faurisson

Bir zamanlar Lyon 2 Üniversitesi'nde yasal bir edebiyat profesörü olan Robert Faurisson, Avustralya'daki Soykırım inkârcılarının, onun Soykırım inkârının başlıca inançlarını savunurken yorulmak bilmeyen çabalarına yanıt olarak verdikleri başlık olan "Revizyonizmin Papası" hâline geldi. Soykırım yetkililerine, "bana bir Nazi gaz odası gösterin ya da çizin" şeklinde meydan okuyan sayısız cümleleri, mektupları, makaleleri ve denemeleri için Faurisson işini kaybetti, fiziksel olarak dövüldü, dava edildi, mahkûm oldu, 50.000\$ para cezasına çarptırıldı ve herhangi bir hükümet işine girmesi yasaklandı. Faurisson'un mahkûmiyetleri, 1990'da geçen (kısmen Faurisson'un eylemlerinden kaynaklanan) "8 Ağustos 1945'teki Londra Anlaşması'na eklenen Uluslararası Askerî Mahkeme Yasası'nın 6. Maddesi'nin tanımladığı gibi, ister aynı yasanın 9. Maddesi'nin uygulamasında suçlu olduğu açıklanan bir örgütün üyeleri tarafından ister bir Fransız ya da Uluslararası yargı tarafından böyle bir suçtan suçlu bulunan bir kişi tarafından yapılsın, herhangi bir araçla insanlığa karşı olan suçların bir ya da daha fazlasının varlığı için mücadele etmeyi," ceza gerektiren bir suç yapan Fabius-Gayssot Yasası'na göre verildi.

Faurisson, "*Auschwitz Söylentisi*", "*Beni Tarihi Saptırmakla Suçlayanlara Karşı Savunma Tezi*" ve "*Anne Frank'ın Günlüğü Gerçek mi?*" dâhil olmak üzere, Soykırımın çetritli taraflarını inkâr eden birçok eserin yazarıdır. "*Auschwitz Söylentisi*" yayımlandıktan sonra, ünlü MIT dil bilim profesörü Noam Chomsky, Faurisson'un ne isterse inkâr edebileceği konusundaki özgürlüğünü savunan, Chomsky'nin siyaseti üzerinde tartışma yaratan bir makale yazdı. Chomsky, Avustralya dergisi "*Quadrant*"a,

"Faurisson'un kitabında hiçbir anti semitik ima görmüyorum," dedi. Bu, Chomsky adına oldukça naifti. 1991'de Fransa'daki mahkemesinde Faurisson, Yahudiler hakkındaki duygularını "*Guardian Weekly*" için özetledi: "Hitler' in sözde gaz odaları ve sözde Yahudi soykırımı, başlıca kâr elde edenleri, İsrail devleti ve uluslararası Siyonizm olan ve esas kurbanları, bir bütün olarak Alman halkı ve Filistin halkı olan büyük bir finansal dolandırıcılığa izin veren tek ve aynı tarihsel yalanı oluşturur (hepsi İftira Karşısı Birlik'ten alınmıştır, 1993).

Faurisson, "yokediciler" dediği rakiplerini tuzağa düşürmeyi severdi. Örneğin, California, Irvine'deki 1995 TAE konferansına giderken Faurisson, Washington D.C.' deki B.D. Soykırım Anısı Müzesi'ni ziyaret etti ve onun yöneticilerinden birisiyle bir toplantı düzenlemeyi başardı. Nazi gaz odalarının kitle katliamı için kullanıldığına dair "kanıt olmaması" konusunda onun başının etini yiyerek, Faurisson, ev sahibinden duygusal bir patlama yaratmayı başardı. Konferansta, Faurisson, gaz odası öyküsünü özel olarak tartışmak için beni otel odasına davet etti. Faurisson, yarım saat sürekli olarak yüzüme bakarak ve parmağını sallayarak, bir Nazi gaz odasının kitle katliamı olarak kullanıldığına dair "bir kanıt, sadece bir kanıt" talep ederek beni usandırdı. Sadece tekrar tekrar sordum, "Neyi 'kanıt' kabul edeceksiniz?" Faurisson cevap vermekte isteksizdi (ya da veremedi).

Ernst Zündel

Tüm Soykırım inkârcılarının en az zeki olanları arasında kendi duyurduğu amacı, "Alman halkının rehabilitasyonu" olan, Nazi yanlısı propagandacı ve yayıncı Ernst Zündel vardır. Zündel, "Üçüncü Reich'in çok hay-

ran olunacak olan belirli yönleri olduğuna" inanmaktadır ve "insanların dikkatini bunlara," soy geliştirilmesi bilimi ve ötenazi programları gibi şeylere "çekmek istemektedir (1994)." Bunu yapmak için Zündel, Toronto'da bulunan Samistad Yayıncılık Ltd. şirketi aracılığıyla kitaplar, broşürler, video ve ses kasetleri yayınlamakta ve dağıtmaktadır. Küçük bir başış sizi, onun davasının tutanak metinleri; onun "Güç: Zündelistler Siyonistlere Karşı" adlı yayınının "Spielberg'ün 'Schindler'i' bir 'Sahtekâr' mıdır?" başlıklı makaleyle birlikte kopyaları; bir çok medya görünümlerinin video klipleri; David Cole ile birlikte yaptığı Auschwitz turunun videosu ve "ALMANLAR! YAPMADIĞINIZ ŞEYLER İÇİN ÖZÜR DİLEMEYİ BIRAKIN!" ve "SOYKIRIMDAN BIKMADINIZ MI? ŞİMDİ ONU DURDURABİLİRSİNİZ!" ve bunun gibi şeyler (şekil 18'e bakın) yazan etiketler dâhil olmak üzere, çeşitli Zündelmania malzemelerinin tuzağına çekecektir.

Zündel'i, Toronto'daki ev ofisinde tam da 1995 Eylülü'ndeki bombalamadan sonra ziyaret ettim ve onu hemen neşeli ve dost canlısı ve aynı zamanda Alman halkını "altı milyonun yükünden" kurtarma görevi konusunda son derece ciddi buldum. Zündel, yazar Alex Grobman ve diğer iki Yahudi'nin önünde semitik olan her konuda, gelecekte Yahudiler'in benzerini daha önce hiç görmedikleri şekilde anti semitizm uygulayacakları şeklindeki inancı dâhil olmak üzere, düşüncelerini belirtmekte tereddüt etmedi. Diğer inkârcılar gibi Zündel, bana 1994'teki bir röportajda anlattığı gibi, Yahudiler'in bu kadar çok ilgi odağı olmasından hiç rahatsız olmamaktadır:

Açıkçası, Yahudiler'in çok bencil olduklarını ve evrenin merkezi olduklarını düşündüklerini sanmıyorum. Öyle değil. Sadece onlar gibi biri, tüm dünyanın etraflarında dö-

neceği kadar önemli olduğunu düşünebilir. Hitler'le olma eğilimindeyim – onun gerçekten endişe duyduğu son şey Yahudiler'in ne düşündüğüdür. Bana göre Yahudiler, diğer herhangi biri gibidir. Bu, neredeyse onları incitir. "Zündel, Yahudiler'in normal insanlar gibi olduklarını söyledi," diye bağıracaklardır. Evet, Allah kahretsin, öyledirler.

Zündel, Soykırımın Nasyonel Sosyalizme yaptığı'nın "birçok düşünürün Nasyonel Sosyalizmin Alman Stilinin önerdiği seçeneklere yeniden bakmasını engellemek" olduğunu söylemektedir. Almanlar'ın omuzlarından Soykırım yükünü kaldıran ve aniden Nazizm o kadar kötü görünmeyecektir. Delice mi geliyor? Zündel bile düşüncelerinin biraz aşırı olduğunu kabul etmektedir: "Düşüncelerimin yarı pişmiş olabileceğini biliyorum – ben Einstein değilim ve bunu biliyorum. Ben Kant değilim. Ben Goethe değilim. Ben Schiller değilim. Bir yazar olarak Hemingway değilim. Ama, Allah kahretsin, ben Ernst Zündel'im. Konuşmak için ayağa kalkıyorum ve düşüncelerimi ifade etme hakkına sahibim. Nazik bir şekilde elimden geleni yapıyorum. Uzun vadeli hedefim, özgürlüğün zilini çalmak olacaktır ve belki yaşamım boyunca çok kötü olmayan, şu ana kadar başardığımdan daha fazlasını başaramayacağım." 1994'te Zündel, "şu anda Avrupa'dan uydu çanakları üzerinde toplanabilecek bir sinyal alabileceklerine söz veren bir Amerikan uydu şirketiyle görüşmekte olduğunu," söylüyordu. "Bir on beş yıl sonra, revizyonizmin kraker ve birayla tartışılacağını" düşündüğü, Avrupa ve Amerika'daki ana görüşe inkârcılığı getirmek istiyordu (1994).

Şekil 18: Ernst Zündel'in etiketlerinden örnekler.

David Cole

İnkârcıların en çelişkili olanı David Cole'dur. Annesi, "seküler bir Yahudi olarak yetiştirilmiştir" ve babası, "Yıldırım saldırı sırasında Londra'da Ortodoks olarak yetiştirilmiştir" ve aynı anda en önemli modern tarihsel olayı inkâr ederken gururlu bir şekilde Yahudi mirasını göstermektedir. Bana 1994'teki bir röportajında şöyle diyordu: "Yapsam da yapmasam da lanetlendim. Yani eğer Yahudilik'ten bahsetmezsem utanmakla suçlanacağım. Eğer ondan bahsedersen onu sömürmekle suçlanacağım." Cole'un ilgisi, fiziksel kanıt üzerinde, özellikle gaz odalarının ve krematoryumların kitle öldürme araçları olduğunu inkâr etme üzerinde yoğunlaşmaktadır. Görüşleri yüzünden, Soykırım konusunda bir tartışma sırasında, Los Angeles, California Üniversitesi'nde fiziksel olarak dövüldü. "Ondan tutku ile gerçekten nefret eden küçük bir grup insandan" ve Yahudi Savunma Birliği, İftira Karşıtı Birlik ve genel olarak "Yahudi olduğu için ona karşı daha az sert olan" Yahudi örgütlerinden düzenli olarak ölüm tehdidi alıyordu. Ona, kendinden nefret eden Yahudi, anti semitik ve ırk haini diyordular ve *Yahudi Haberleri*'nde bir başyazı onu, Hitler, Hüseyin ve Arafat'la karşılaştırıyordu.

Cole'un kişiliği içten ve yaklaşımı iyimser olmasına rağmen, o kendisini bir amaç arayan bir asi olarak görmektedir. Diğer inkârcılar siyasi ve ideolojik olmasına rağmen, Cole'un ilgi merkezi daha derindir. O, bir meta ideologtur – ideologların kendi gerçeklerini nasıl icat ettiğini anlama arayışında olan bir ateist ve bir varoluşçudur. Süreç içinde Cole, Devrimci Komünist Parti, İşçi Dünyası Partisi, John Birchers, Lyndon LaRouchers, Liberaller,

ateistler ve hümanistler dâhil olmak üzere, her akla yatkın uç örgüte katıldı.

Her yerdedim. Bir süre Devrimci Komünist Parti'de çalıştım. Bir süre John Birch Derneği'nde çalıştım. Yaklaşık beş farklı isimim vardı ve tamı tamına Amerikan siyasi yelpazesinde katılmadığım hiçbir bölüm yoktu. ADL ve JDL'nin destekçisiydim ve başta bulunuyordum. Bir Dünya Yahudi Konferansı kartım vardı. Sağda olan Miras Fonu için ve solda olan ACLU için çalıştım. Bunu yaparken benim bakış açım, kendimi ideoloji ve soyut kavramlar peşinde yaşamlarını harcayan zavallı, beyni yikanmış aptallar karşısında üstün hissetmemdir (Applebaum 1994, s. 33).

Soykırım inkârı o zaman, güney California'da liseden atıldığından beri, Cole'u etkilemiş olan uzun bir ideoloji dizisi içinde bir tanesidir. Kolej arka planı olmadan ama ebeveylelerinin kendini eğitmesi için verdiği bursla Cole hatırı sayılır bir Soykırım bölümünü içeren binlerce cildi barındıran kişisel bir kütüphaneye sahipti. Konusunu bilmektedir ve "çok uzun süre gerçekleri tartışabilir." Diğer uç iddialar, onun ilgisini sadece yılda birkaç ay çekmesine rağmen Soykırım, "inanç gerektiren bazı soyut kavramlardan çok daha gerçek fiziksel şeyler hakkındaydı. Kanıtların çoğunun hâlâ var olduğu bir şeyden söz ediyoruz." Ve o fiziksel kanıtın çoğu, Cole tarafından 1992 yazı boyunca, inkârcı Bradley Smith tarafından finanse edilerek gerçekleri bulma göreviyle filme alındı. "15.000 dolar ila 20.000 dolar arasında gereksinimim olduğunu hesapladım ve Bradley işe koyuldu - bu miktarı toplaması onun yaklaşık bir buçuk ayını aldı." Cole'un araştırmasında belirttiği hedefi

revizyonizmi, uçtan ana görüşe doğru götürmeye çalışmaktır... sağ kanattan ya da Neonazi olmayan insanlara ulaşmak istiyorum. Şimdi o çok tehlikeli bir durumdadır çünkü revizyonizmi suçlayan ana görüş tarihçileri tarafından yaratılan bir boşluk vardır. Boşluk, Ernst Zündel gibiler tarafından doldurulmuştur. Zündel, çok sevimli bir varlık ama o bir faşist ve o benim, dünyanın önde gelen Soykırım revizyonisti olarak tanınmış görmek istediğim kişi değil (1994).

Cole, video filminin profesyonel bilginler tarafından incelenmesini istediğini belirtmektedir (Onu Kudüs' teki Yad Vashem'e önerdiğini söylemektedir) ama onu, 30.000 kopyadan fazla sattığını söylediği ilk Auschwitz videosunu yaptığı gibi TAE katalogları içinde satılması için pazarlanabilir bir ürün olarak düzenlemiştir.

David Cole, işleri karıştırmaktan hoşlanmaktadır ve sadece tarihçiler için değil; örneğin Cole, bir Afrika-Amerika tarihini, beyaz üstünlükçülerin "sadece onların kıvranıp bakmasını seyretmek için" var olacakları inkârcı bir sosyal olaya alabilir. Birçok inkârcı inancıyla ve onların siyasetlerinin pek çoğuyla büyük ölçüde uyuşmasa da bunun hor görmeyi ve bazen fiziksel tacizi çekeceğini bilerek, kendisini medyaya bir "inkârcı" olarak tanıtacaktı. Cole gibi bir yabancı ne yapardı? "Tanrı değiller, dindar insanlar değiller ve din adamı değiller. Onlardan daha fazla açıklama istemeye hakkımız var. Sorduğum soruları sormaktan utanmıyorum," dediği tarihçiler tarafından engellenmiş olmasına kızgındı (1994). Ama insan, neden böyle soruların sorulması gerektiğini ve inkârın Cole'un dikkatini çektiğini merak ediyor.

İlginç şekilde, 1995'te Cole, 1994 Ekimi'nde Nazi ölüm kamplarında başka bir video turu sırasında, Avrupa'da olan bir olay dâhil olmak üzere, inkârcularla bir dizi olayla tetiklenen bir başarısızlığı yaşadı. Bradley

Smith'e göre Cole, gaz odasını Pierre Guillaume (Faurisson'un Fransız yayıncısı), Henri Roques (*Kurt Gerstein'in "İtirafı"* yazarı), Roques'in eşi ve inkârcı Tristan Mordrel ile birlikte inceleyerek Natzweiler (Struthof) kampındaydı. Gaz odasını barındıran binanın içindeyken Smith'e göre nöbetçilerden biri "özür diledi, dışarı çıktı ve çıkış kapısını dışarıdan kilitledi." Yaklaşık yirmi dakika sonra, nöbetçi kapıyı açtı ve onlar arabalarına döndüler. Orada Cole şunu keşfetti: "Arabasında bir ön pencere camı kırılmıştı ve gezi günlüğünün, kâğıtlarının, kitaplarının, kişisel sonuçlarının, video teyplerinin ve hareketsiz kamera filminin hepsi çalınmıştı. Kısaca tüm araştırmaları "Temizlenmişti" (Smith 1994). "Smith, yolculuğun finanse edilmesinin ona 8.000\$'a mal olduğunu iddia ediyordu, bu yüzden o şimdi kendini kurtarmak için Cole'un öyküsünü anlattığı seksen dakikalık bir videoyu satıyordu.

İronik bir şekilde Henri Roques, Cole'un öyküsünü inkâr etmektedir:

Altımız onun içinde tuzağa düşürülmek için hiçbir zaman gaz odasında dışarıdan kilitlenmedik! Sadece nöbetçi kapıyı içeriden kilitledi ve onu bir kere açmak zorunda kaldı çünkü turistler kapıyı çalıyordu ve onlara ziyaretin sadece özel izni olan kişiler için (bizim grubumuzun durumu buydu) olanaklı olduğunu anlattı. Eşim ve ben, sadece bir nöbetçiyi anımsıyoruz. Nöbetçiye ve daha sonra (Struthof yakınındaki) Schirmeck'deki jandarmaya göre, bu çeşit hırsızlık ne yazık ki, özellikle yabancı plakalı bir aracın içinde oldukça yaygındır. Başlangıçta, bunun revizyonist kişilere karşı yapılan bir hırsızlık olabileceğini düşündüm ama bunu doğrulayabilecek herhangi bir şey görmedim ve dahası P. Guillaume ve T. Mordrel ile yaptığım konuşmalar, bu olasılığı elemeye yöneliyordu. Cole'un versiyonu, okuyucuların, nöbetçilerin karıştığı revizyonizm karşıtı bir ope-

rasyonun yapıldığına inanmalarına yol açabilirdi ama nöbetçileri bizi "tuzağa düşürmekle" ya da hatta belki de bir hırsızlığa karışmakla suçlamanın adil olduğunu düşünmüyorum (1995, s.2).

Başka bir ironik saptırmada Robert Faurisson, "Adelaide Institute Newsletter"da Struthof gaz odasının hiçbir zaman kitle cinayeti için kullanılmadığını iddia ettiği zaman Cole, onayı istendiğinde, ona ters yanıt verdi:

Faurisson bize, Struthof'da hiçbir cinayet gazlaması olmadığını "kanıtlamak" için hangi kanıtı vermektedir? Bize, "kaybolan" bir "bilirkişi raporundan" bahsetmektedir ama "başka bir parça kanıtı şükürler olsun ki" onun ne dediğini biliyoruz. Bize daha fazla bilgi için "Journal of Historical Review" nun bir makalesinden bahsetmektedir. İnsan bu makalede, 'bilirkişi raporunun' varlığını ve sonuçlarını onaylayan diğer kanıt parçasının ne olduğunu bulmayı ümit etmektedir ama ne yazık ki Faurisson, bizi aydınlatmayı reddetmektedir. Öyleyse neye sahibiz? Kaybolmuş bir rapor ve bize başka bir kanıt verme gereksinimini duymadan, raporun ne dediğini bildiği konusunda bize güvence veren bir revizyonist. Eğer bir "yok etmeci" bu şekilde davranırsa bir revizyonist nasıl davranır? Revizyonistler rutin olarak orijinaler kaybolunca belgeleri akıllarından çıkarırlar. "Söylentileri" kabul etmeyiz ve iş belgelerin içeriğine gelince biz kesinlikle yok etmecilerin sözüne güvenmeyiz (1995, s.3).

Soykırım İnkârının Yahudi Gündemi

Neredeyse tüm inkârcı yazını -kitaplar, makaleler, baş yazılar, incelemeler, monografiler, rehberler, broşürler ve tanıtıcı malzeme- incelemek, Yahudiler ve Ya-

çin, 1935, on, un et-i: ol-ize, ma bi-ical ka-yan edir dir. bir bil-bir ra-leri ge-gü- i le-ro- (a-

hudi olan her şey konusunda etkileyicidir. *JHR*'nin hiçbir sayısı, Yahudiler'le ilgili bir şeyi içermekten geri kalmıyordu. Örneğin, Ocak/Şubat 1994 sayısı, kimin Romanovlar'ı öldürdüğü ve Bolşevikler'i iktidara geçirdiği konusunda bir kapak hikâyesine yer veriyordu. Evet onlar, Mark Weber'in açıkladığı gibi Yahudilerdi: "Resmî olarak Yahudiler, hiçbir zaman ülkenin toplam nüfusunun yüzde beşinden fazlasını oluşturmamış olsalar da, genç Bolşevik rejimi içinde, ilk yılları boyunca Sovyet hükümetini etkili bir şekilde egemenlikleri altına alarak, yüksek derecede orantısız ve belki de kesin bir rol oynadılar." Ama İmparator ailesinin öldürülmesini emreden Lenin, Yahudi değildi. Weber, "Lenin'in kendisi daha çok Rus ve Kalmuck soyundandı ama aynı zamanda çeyrek Yahudiydi," diye belirterek bu gerçeğin etrafından dolaşmaktadır. Bu, tipik bir inkârcı mantık yürütme yoludur. *Gerçek*: Komünistler, Romanovlar'ı öldürdü ve Bolşevik Devrimi'ni başlattı. *Gerçek*: Bazı önde gelen Komünistler Yahudiydi. *Sonuç*: Yahudiler, Romanovlar'ı öldürdü ve Bolşevik Devrimi'ne neden oldu. Aynı mantıkla: Ted Bundy, Katolikti. Ted Bundy, bir seri katildi. Katolikler, seri katillerdir.

Yahudi ilgi odağı *JHR*'de yaygındır. Neden? Mark Weber açıkça TAE'nün yaklaşımını savunmaktadır:

Biz, Yahudiler'e odaklanıyoruz çünkü neredeyse diğer herkes bundan korkuyor. Var olma nedenimizin bir kısmı ve zevkin bir kısmı, konuyla ilgili şeyler hakkında bilgi sağlamaya yardım ettiğini hissettiğimiz şekilde, başka kimsenin uğraşmadığı bir konuyla uğraşabilmektir. Yahudiler hakkında konuşmak için gösterilen aynı dikkatin, toplumumuzda Almanlar ya da Ukraynalılar veya Macarlar hakkında konuşmak için de gösterilmesini isterdim. Sözde, Simon Wiesenthal Hoşgörü Müzesi'nde, Almanlar'ın İkinci Dünya Savaşı'nda Yahudiler'e

yaptıkları şeylere dair sabit referanslar vardır. Toplumumuzda eğer başka gruplara uygulansa kötü klişe örnekler olarak düşünülecek şeylere, Alman ya da Macarlara uygulandığı zaman, izin verir ve cesaretlendiririz. Bu, Soykırım kampanyasının, en olağanüstü ortaya konuşu olan çifte standarttır. Washington D.C.'de, Amerikalı olmayanlar tarafından kurban edilen Amerikalı olmayanların anısına bir müzeye sahibiz. Amerikan yerlilerinin kaderi, kölelikteki siyah kurbanlar, komünizm kurbanları, v.b. için karşılaştırılabilecek herhangi bir müzeye sahip değiliz. Tam da bu müzenin varlığı, toplumumuzdaki Yahudi sorununun bu çarpık duyarlılığına işaret etmektedir. TAE ve bizimle birleşenler diyelim ki, bizi eleştirip eleştirmediginize hiç aldırmıyoruz gibi bir etki içinde bir özgürlük duygusunu hissederler. Bir şekilde onu söyleyeceğiz. Kaybedecek bir işimiz yok çünkü bu bizim işimiz (1994b).

Bu cümlede fazla gri bölge yoktur. Yahudiler ve Soykırım "kampanyası" hakkında duyarlılık "terstir" ve onları ele almak "zevk" ve "özgürlük" sağlar. Ama Almanlar, daha iyi davranılması gereken kurbanlardır.

Soykırım İnkârının Komplocu Tarafı

Soykırım inkârının, Yahudi gündemine yerleşmiş olarak kuvvetli bir komplo izi vardır. Tarihsel Araştırma Merkezi (TAE ile karıştırmayın) için yayınlanan "Holocaust" News, ilk sayısında, "'Soykırım' yalanının Siyonist-Yahudi şaşırtıcı propaganda makinesi tarafından, dünyadaki Yahudi olmayan insanların akıllarını Yahudiler konusunda, Siyonistler Filistinliler'in anayurtlarını elden gelen tüm acımasızlıkla çaldıkları zaman hiçbir protestoda bulunmasınlar diye, suçluluk duygularıyla dolurma amacıyla yayıldığını" iddia etmektedir (n.d., s.1).

Soykırım inkârcıları tezlerini ileri sürdükçe, onlara daha fazla inanılmaktadırlar ve Yahudiler ve diğerleri, onlara karşı çıktıkça, Soykırım inkârcıları Yahudiler'in İsrail için yardım ve sempati, ilgi, güç v.b. kazanabilmeleri amacıyla Soykırımı "yaratmak" için bir çeşit Yahudi komplosu olduğuna daha fazla ikna olmaktadır.

Modern inkârcı hareketini etkileyen komplocu düşüncenin erken, klasik bir örneği, Ulick Varange takma adıyla Francis Parker Yockey tarafından yazılan ve Adolf Hitler'e adanan "*Imperium: Tarih ve Siyasetin Felsefesi*" dir ([1948] 1969). TAE kataloğu kitabı, "Spengler'ci kalıp içinde geniş kapsamlı bir tarihî-felsefi tez ve Avrupa ile Batı'nın savunması için bir boru sesi çağrısı" olarak tanımlar. Kitap, TAE'nün kurucusu Willis Carto'yu Soykırım inkârıyla tanıştırdı. "*Imperium*", Hitler'in Nasyonal Sosyalizmi'ne göre modellenen demokrasinin yok olacağı, seçimlerin duracağı, gücün halkın elinde olacağı ve işlere halkın sahip olacağı, "imparatorluk" sisteminin ayrıntılarını verir. Sorun, Yockey'in gördüğü gibi, "yalnızca beyaz Avrupalı-Amerikalı ırkından uluslardan intikam alma düşüncesiyle yaşayan Yahudiler'di." Bir komplocu olan Yockey, "Kültürü Çarpıtanların" nasıl Batı'yı "Kilise-Devlet-Ulus-Halk-Yahudi Irkı" gizli operasyonlarıyla (bkz. Obert 1981, s. 20-24) çökertmeye çalıştıklarını ve nasıl Hitler'in kahramanca Aryan ırkının saflığını daha alt ırksal-kültürel yabancılara ve Yahudiler, Asyalılar, Zenginler ve Komünistler gibi "parazitlere" karşı savunduğunu tanımlamaktadır (bkz. McIver 1994).

Yockey'in komplocu eğilimi Amerika'da nadir değildir; Richard Hofstadter, bunun bir örneğine Amerikan siyasetinde "paranoyak stili" demektedir. Örneğin, "Alman Amerikalılar'ın, unutulmuş azınlığın haklarını savunmak için uğraşan" Washington D. C. Alman Amerikan İftira Karşıtı Birlik, basını, sahtekârlığı sürdürmek

için ayarlayan medyadaki nüfuzlu Yahudiler'in kaba bir karikatürü konusunda, "Yahudiler Soykırım efsanesini ne kadar zaman sürdürebilirler?" diye soran bir çizgi film yayınladı. Aynı örgüt, "Eğer Alman bilim adamları hâlâ görevde olsaydı Challenger patlar mıydı?" diye soran bir ilan yayınladılar. İlan, "Birleşik Devletler'deki Beşinci Sütun Yazarlarının" NASA'daki Alman bilim adamlarını uzaklaştırmak için gizli olarak çalıştıklarını açıklamadan önce, "Öyle olacağını düşünmüyoruz!" diye bağırır. Komplocular için tarih boyunca, kuşkusuz Yahudiler ama aynı zamanda Illuminati, Templar Şövalyeleri, Malta Şövalyeleri, Masonlar, Özgür Masonlar, Kozmopolitler, Ortadan kaldırmacılar, Köle sahipleri, Katolikler, Komünistler, Dış İlişkiler Konseyi, Üçlü Komisyon, Warren Komisyonu, Dünya Vaħşi Yaşam Fonu, Uluslar arası Para Fonu, Uluslar Birliği, Birleşmiş Milletler ve daha birçokları dâhil olmak üzere tüm şeytani güçler iş başındadır (Vankin ve Whalen 1995). Bunların bir çoğunda "Yahudiler" perde arkasında çalışırken görülecektir.

John George ve Laird Wilcox, siyasi olarak uçlarda olanların ve uç grupların Soykırım inkârının arkasındaki daha geniş ilkeleri düşünmekte yararlı olan bir dizi özelliğini özetlemiştir (1992, s. 63):

1. Doğruya sahip oldukları konusunda mutlak kesinlik.

2. Amerika, çok ya da az komplocu bir grup tarafından kontrol edilmektedir. Aslında onlar, bu kötü grubun çok güçlü olduğuna ve pek çok ulusu kontrol ettiğine inanmaktadırlar.

3. Rakiplerden açıkça nefret eder. Bu rakipler (aşırı uçta olanların gözünde gerçekten "düşmanlardır"), "Komplonun" parçası olarak ya da sempatizanı olarak görüldüğü için nefret ve küçümsemeyi hak ederler.

4. Demokratik sürece çok az inanırlar. Esas olarak pek çok kişi "Komplonun" B. D. hükümeti üzerinde böyle bir etkisi olduğuna inanır ve bu yüzden aşırı uçta olanlar genellikle uzlaşmaya burun kıvrır.

5. Belirli yurттаşlar için temel insan haklarının reddedilmesini isterler çünkü düşmanlar hiçbir özgürlüğü hak etmez.

6. Sorumsuz suçlamalara ve karakter saldırılarına sürekli göz yumarlar.

Soykırım İnkârının Özü ve Çılgınlık Sınırı

Soykırım inkâr hareketinin gelişmesi, diğer uç hareketlerin gelişmesiyle çarpıcı paralellikler taşır. İnkârcılar bilinçli olarak kendilerini, örneğin, yaratılışçılara göre modellemediklerinden, ana görüşe girmeye çalışan uç gruplar için ortak olan ideolojik bir kalıbı izliyor olabiliriz:

1. İlk başlarda, hareket, toplumun aşırı uçlarını temsil eden geniş farklılıklardaki düşünceler ve üyeleri içermektedir ve ana görüşe girmekte küçük bir başarıya sahiptir (1950ler'de yaratılışçılık; 1970ler'de inkâr).

2. Hareket büyüyüp geliştikçe bazı üyeler kendilerini ve hareketlerini radikal uçlardan ayırmaya çalışırlar ve bilimsel ya da bilgiyle ilgili güven belgeleri oluşturmaya uğraşırlar (1970ler'de, "yaratılış bilimi" hâline geldiği zaman yaratılışçılık; TAE'nün kuruluşuyla 1970ler'de inkâr).

3. Kabul edilmeye doğru bu yöneliş sırasında üzerinde durulan nokta, kuruluş karşıtı retorikten uzağa

ve daha olumlu inanç ifadesine doğru hareket eder (yaratılışçılar evrim karşıtı taktikleri terk eder ve "eşit zaman" tezlerini benimser; TAE, Carto ile yolunu ayırdı ve genel olarak inkârcılar ırkçı, anti semitik ünlerini yaymaya çalışırlar).

4. Okullar gibi kamu kurumlarına girmek için hareket Birinci Düzeltmeyi kullanacaktır ve görüşlerinin işitilmesine izin verilmeyince "konuşma özgürlüğünün" bozulduğunu ileri süreceklerdir (1970ler'de ve 1980ler'de yaratılışçılar, bazı eyaletlerde eşit zaman yasalarını kabul ettiler; Zündel'in Kanada "özgür konuşma" davaları [şekil 19'a bakınız]; ve Bradley Smith'in kolej dergilerindeki ilanları).

5. Halkın dikkatini çekmek için hareket, "sadece bir kanıt" talep ederek kanıt yükünü kendisinden kuruma kaydırmaya çalışmaktadır (yaratılışçılar, geçiş biçimlerinin var olduğunu kanıtlayan "sadece bir fosil" isterler; inkârcılar Yahudilerin gaz odalarında öldürüldüğüne dair "sadece bir kanıt" talep ederler).

Soykırım inkâr hareketi, kendi aşırılarına sahiptir ve kendi uç noktadaki çılgınlarının üyeleri, Neonazi ve beyazların üstünlüğü görüşlerini savunmaktadır. Soykırım inkârcısı ve kendini açıkça gösteren beyaz ayrımcısı Jack Wikoff, örneğin, New York, Aurora'daki *Remarks*'ı yayınlamaktadır. Wikoff, "Talmutçu Yahudilik, insanlıkla savaştadır," diye açıklamaktadır. "Devrimci komünizm ve Uluslararası Siyonizm, aynı amaca doğru çalışan ikiz güçlerdir: başkenti Kudüs olan despot bir dünya hükümeti (1990)." Wikoff aynı zamanda, California'dan "R.T.K.'dan" gelen bir mektuptan alınan bunun gibi ifadeleri yayınlamaktadır: "Hitler ve Nasyonel Sosyalizm altında, Alman birliklerine Beyaz ırkçılık öğretilmektedir ve bu dünya böyle muhteşem savaşçıları daha önce gör-

memiştir. Bizim işimiz, genetik ve tarih gerçekleriyle yeniden eğitimidir (1990).“ İlginç şekilde, Yorumlar, Bradley Smith tarafından desteklenmektedir ve Wikoff, JHR için kitap incelemektedir.

Şekil 19: Ernst Zündel, Kanada'da "özgür konuşma" davası sırasında bir toplama kampı üniforması içinde, Yahudiler ve medya hakkında standart komplocu inançları dile getiren pankartlar tutan destekleyicileri arasında ortaya çıktı, 1985 [Fotoğraf, Ernst Zündel'in izniyle].

Başka bir inkârcı gazete olan *Instauration*, Ocak 1994 sayısında yazar adı verilmeden, "Vahşi Suçu Nasıl İkiye Bölersiniz: Alçak gönüllülükten Uzak Bir Öneri" başlıklı bir makale yayınladı. Yazarın çözümü, kaliteli Nazi'dir:

B. D.'de 30 milyon siyah vardır, onların yarısı erkektir ve erkeklerin yaklaşık yedide biri siyah nüfusun şiddet dolu bölümü olan 16 ila 26 yaş aralığındadır. 30 milyonun yarısı 15 milyondur. 15 milyonun yedide biri 2 milyondan biraz fazladır. Bu bize, 30 milyonun değil 2 milyon siyahın suç işlediğini anlatmaktadır. Sovyetler Birliği, Stalin döneminde çeşitli zamanlarda 10 milyona kadar çıkan gulag nüfusuna sahipti. Daha ileri teknolojiye sahip olan B. D. bu sayının en az %20'sini barındıracak kampları içermeli ve işletmelidir. Uyuşturucu kullanmayan ve sabıka kaydı olmayan zenciler, psikolojik ve genetik testler hiçbir şiddet davranışı izi bulmadığı zaman kamplardan bırakılacaktır. Alıkonan pek çok kişi, 27. yaş günlerinde en adam olmaz "gençlerin" dışındakiler, onların yerini alacak olan yeni 16 yaşındakiler grubu için yer açarak serbest bırakılacaktır (s. 6).

Nebraska, Lincoln'den seslenen, Nasyonel Sosyalist Alman İşçi Partisi Yabancı Örgütü (NSAİP/YÖ), iki aylık bir dergiyi, *The New Order*'ı yayınlamaktadır. Kişi burada, gamalı haç iğneleri, bayrakları, kol bantları, anahtarlıkları ve madalyaları; SS şarkıları ve konuşmaları; "Beyaz Güç" tişörtleri ve beyaz gücü, Neo Nazileri, Hitler'i ve anti semitizmi destekleyen her türlü kitap ve dergileri sipariş verebilir. Örneğin Temmuz/Ağustos 1996 sayısı, "ZENCİ İRKİNİN (AIDS enfeksiyonu yüzünden) TAMAMEN KÜRESEL OLARAK YOK OLMASI M.S. 2022 yılından önce olacaktır," diye açıklamaktadır. Bu,

"iyi" haberin altında, "Bir Nazi günü yaşayın!" sloganıyla mutlu bir yüz yer almaktadır. Auschwitz hakkında okuyucuya şu anlatılmaktadır: "Sistematik Alman kesinliğiyle her ölüm kayıt ediliyordu ve sınıflandırılıyordu. Üç yıllık bir dönemde az sayıda ölüm, Polonya'da SS işçi kampında koşulların ne kadar insancıl, temiz ve sağlıklı olduğunun gerçek tanığıdır!" Kuşkusuz sorun, "Yahudiler'in KENDİ kötü yalanlarını ve paranoyak zulüm kompleksini desteklemek için gerçeği kullanmasıdır (s. 4)."

Mark Weber, David Irving ve firma, aktif bir şekilde kendilerini Soykırım inkârının bu tarafından uzak tutuyorlardı. Weber, örneğin şuna karşı çıkıyordu: "Bu, neden konuyla ilgilidir? [Lew] Rollins eskiden TAE için çalışırdı. *Remarks* zirvededir. Onlar eskiden çok ya da az revizyonistti. Ama [yayıncı Jack Wikoff] şimdi giderek daha çok ırkçı meselelerle ilgileniyordu. *Instauration* ırkçıdır. Ortaya koyabileceğimiz şeylerin bazılarıyla uzlaştıkları sürece birleştirileceklerini varsayıyorum. Ama hiçbir ilişki yok. (1994b)." Yine de bu insanlar ve kendi türlerinden başkaları da kendilerine "Soykırım inkârcısı" derler ve onların edebiyatları standart inkâr tezlerine ve TAE Soykırım inkârcılığına referanslarla doludur. Ve Soykırım inkârı tayfı boyunca Ernst Zündel, hareketin ruhsal lideri olarak kabul edilmiştir.

Örneğin, *Soykırım Sahtekârlık Öyküleri* Robert Faurisson ve Ernst Zündel'e adanmıştır ve Bradley Smith ile Lew Rollins'e teşekkür eder. On dört sayfalık şişko Yahudi karikatürlerinden ve "Soykırım Sahtekârlığından" sonra yazar şunu belirtmektedir: "Dağınık bir şekilde Orwelci 'Soykırım' Yeni Konuşma başlığı altında toplanan, insan öldürmekte kullanılan gaz odaları hakkındaki öfkeli masallar, Batı'nın resmî olmayan devlet dini hâline gelmiştir. Hükümet, devlet okulları ve birlik hâlinde medya, Alman halkına karşı grup-iftira/nefret propagan-

dası biçimi olarak suçu aşlamak için genç insanlar üzerinde bu iğrenç, cenaze evi aklınınun yüklenmesini desteklemiştir (House 1989, s. 15).

Tüm inkârcılar aynı değildir ama tüm Soykırım inkârında açıkça Yahudiler'e yöneltilen ırkçı, paranoyak, komplocu düşünce özü olması gerçeği sürmektedir. Bu kaba antisemitizmden, "En iyi arkadaşlarımdan bazıları Yahudi'dir ama ..." ya da "Ben anti semitik değilim ama ..." gibi arkasından "Yahudiler'in" yaptığı tüm şeylerin anlatılması, gelen konuşmalara sızan, daha ince ve daha kapsamlı bir anti semitizm biçimine kadar gitmektedir. Bu ön yargı, inkârcıları aradıkları şeyi aramaya, bulmaya ve zaten inandıkları şeyi onaylamaya yönlendiren şeydir. Onlar neden Soykırımın hiç olmadığını söylüyorlar? Kime sorduğunuza, tarihe karşı ilginize, paraya, yoldan çıkmaya, kötü şöhrete, ideolojiye, siyasete, korkuya, parano-yaya, nefrete bağlıdır.

-14-

Soykırımın Olduğunu Nasıl Biliyoruz

İnkârcıları Çürütmek

Çürütme kelimesi, pek çok insan için olumsuz bir anlam taşır, yine de olağanüstü bir yapının (ve Soykırım inkârı kesinlikle bunu hak eder) iddialarına cevapları sunarken, çürütme, yararlı bir amaca hizmet eder. Her şeye rağmen çürütülecek çok saçmalık vardır. Ama bundan çok daha fazlasını yapmaya çalışıyorum. İnkârcıları çürütme sürecinde Soykırımın olduğunu ve onun, pek çok tarihçinin üzerinde uzlaştığı özel bir şekilde olduğunu nasıl bildiğimizi gösteriyorum.

Birçok inkârcının inandığı gibi Soykırım konusunda hiçbir zaman değiştirilemeyecek sabit bir doğruluk ilkesi yoktur. Soykırım incelemesine girdiğiniz zaman ve özellikle konferanslar ve seminerlere katılmaya ve Soykırım tarihçileri arasındaki tartışmaları izlemeye başladığınız zaman, Soykırımın esas ve önemsiz noktaları hakkında birçok sürtüşme olduğunu keşfedersiniz. Daniel Goldhagen'ın, "sıradan" Almanlar'ın ve sadece Nazi olmayanların da Soykırımda yer aldıklarını iddia ettiği 1996'daki *Hitler'in İstekli Cellatları* adlı kitabı konusundaki

şamata, Soykırım tarihçilerinin tam olarak ne olduğu, ne zaman, neden ve nasıl olduğu konusundan başka bir şeyle ilgilenmedikleri gerçeğinin ifadesidir. Ne olursa olsun, Soykırım tarihçilerinin tartıştığı ve Soykırım inkârcılarının desteklediği noktalar -temel olarak ırka, kitle olarak öldürme için gaz odalarının ve krematoryumların programlı kullanımına ve beş ila altı milyon Yahudi'nin öldürülmesine dayanan kasıtlı soykırımı reddetmeleri- arasında bir uçurum vardır.

Soykırım İnkârının Metodolojisi

Soykırım inkârının üç ana ekseninden bahsetmeden önce, bir an için inkarcıların metodolojilerine, tezlerini ileri sürme biçimlerine bakalım. Onların yanlış mantık yürütmeleri, ürkütücü bir şekilde yaratılışçılar gibi uç gruplarınkine benzerdir.

1. Nadiren kendi durumları konusunda kesin herhangi bir şey söylerken, rakiplerinin zayıf noktalarına yoğunlaşırlar. Örneğin inkârcılar, tanıkların açıklamalarındaki tutarsızlıkları vurgularlar.

2. Rakiplerinin sonuçlarından birkaç tanesinin yanlış olması yüzünden, rakiplerinin sonuçlarının tümünün yanlış olması gerektiğini ima ederek, karşıt tezleri ileri süren bilginler tarafından yapılan hataları kendi çıkarları için kullanırlar. İnkârcılar, bir efsane olduğu ortaya çıkan, insandan sabun yapma öyküsüne dikkat çekerler ve tarihçilerin Auschwitz'de öldürülenlerin sayısını dört milyondan bir milyona indirmiş olmaları sonucu "kaçınılmaz olarak küçülen Soykırımdan" bahsederler.

3. Kendi durumlarını güçlendirmek için önemli ana görüş kişilerinden çoğunlukla bağlamından çıkarılmış alıntılarını kullanırlar. İnkârcılar, Yehuda Bauer, Raul

Hilberg, Arno Mayer ve hatta önde gelen Naziler'den alıntı yaparlar.

4. Bilginler arasındaki bir alan içindeki belirli noktalar konusundaki gerçek dürüst tartışmaları, tüm alanın varlığına karşı çıkmak için yanlış anlarlar. İnkârcılar, Soykırımın gelişmesi konusundaki kasıtlı-fonksiyonel tartışmayı, Soykırımın olup olmadığı konusunda bir tez olarak alırlar.

5. Bilinmeyen üzerine yoğunlaşırlar ve bilineni göz ardı ederler, uyan veriyi vurgularlar ve uymayan veriye inanmazlar. İnkârcılar, gaz odaları konusunda bilmediklerimize yoğunlaşırlar ve gaz odalarının kitle halinde ölüm için kullanıldığını destekleyen tüm tanık ifadelerini ve adli testleri önemsemezler.

Soykırım konusundaki katıksız kanıt miktarı yüzünden -o kadar çok zaman ve dünyanın birçoğu işe karıştı, binlerce ifade ve belge, milyonlarca parça- bazı parçaların inkârcıların görüşlerini destekliyormuş gibi yorumlanması için yeterli kanıt vardır. Savaş sonrası Nuremberg, Nazi mahkemelerinden gelen tanıklara inkârcıların davranma biçimi, onların kanıtları ele almaları açısından tipiktir. Bir taraftan, inkârcılar Nuremberg itiraflarını güvenilir bulurlar çünkü o galipler tarafından yürütülen bir askerî mahkemeydi. Mark Weber, kanıt konusunda şunu iddia eder: "Büyük ölçüde çarpıtılmış itirafları, sahte tanıklıkları ve hileli belgeleri içermektedir. Savaş sonrası Nuremberg mahkemeleri, gerçeği kanıtlamaktan daha çok yenilen bir rejimin liderlerini daha güvenilir kılmayı isteyen, siyasi olarak yönlendirilen bir yargılamaydı (1992, s. 201)." Ne Weber r.e de başka herhangi bir kişi, itirafların pek çoğunun zorla alındığını, sahte ya da hileli olduğunu kanıtlamamıştır. Ama eğer inkârcılar, onların *bazılarının* öyle olduğunu kanıtlaya-

bilseler bile bu, onların *hepsinin* öyle olduğu anlamına gelmez.

Diğer yandan inkârcılar, kendi tezlerini desteklediği yerde Nuremberg Mahkemesi tanıklıklarından bahsederler. Örneğin inkârcılar, Soykırım olduğunu ve ona katıldıklarını söyleyen Naziler'in tanıklığını reddetseler de inkârcılar, bu konuda hiçbir şey bilmediğini söyleyen Albert Speer gibi Naziler'in tanıklığını kabul ederler. Ama burada bile, inkârcılar daha derin bir analizden kaçınmaktadırlar. Speer aslında, mahkemelerde yok etme programı konusunu bilmediğini belirtiyordu. Ama onun Spandau günlüğü, ciltler doldurmaktadır:

20 Aralık 1946. *Her şey şuna varıyor: Hitler, her zaman Yahudiler'den nefret etti; hiçbir zaman bunu sır olarak saklamadı. Oldukça sakın bir şekilde çorba ve sebze tabağı arasında şunu tartışabiliyordu: "Avrupa'daki Yahudiler'i yok etmek isterim. Bu savaş, Nasyonal Sosyalizm ve dünya Yahudilik'i arasındaki nihai karşılaşmadır. Ya biri ya diğeri düşüp ölecektir ve bu, kesinlikle biz olmayacağız."* Bu yüzden mahkemede Yahudilerin öldürülmesi konusunda bilgim olmadığına dair tanıklık ettiğim şeyler doğrudur; ama bu sadece yüzeysel bir şekilde doğrudur. Soru ve cevap, benim tanık kürsüsündeki birçok saatimin en zor anıydı. Hissettiğim korku değil ama çok iyi bildiğim hâlde tepki göstermediğim için utançtı; masadaki ruhsuz sessizliğim için utançtı, bu kadar çok bastırma hareketi karşısında, ahlaki duygusuzluğum için utançtı (1976, s. 27).

Ek olarak Matthias Schmidt, "Albert Speer: Efsane-nin Sonu" adlı kitabında, Speer'in Nihai Çözüm'ü destekleyen faaliyetlerini ayrıntılı olarak anlatır. Diğer şeylerin arasında Speer, 1941'de Berlin'de Yahudiler'in 23,765 dairesine el konulmasını örgütliyordu; 75.000'den fazla Yahudi'nin doğuya sürüldüğünü biliyordu; inşaat malze-

mesinin azaltılmasını emrettiği ve gerek duyulan malzemeleri başka yere yönlendirdiği Mauthausen toplama kampını kişisel olarak denetledi ve 1977'de bir gazeteciye şunu söyledi: "Ben hâlâ suçumun esas olarak, Yahudiler'in yok edilmesini ve onlardan milyonlarcasının öldürülmesini onaylamakta yattığını görüyorum (1984, s. 181-198)." İnkârcılar, Speer'in Nuremberg tanıklığından bahsederek ve Speer'in o tanıklık konusundaki tüm değerlendirmelerini gözardı ederler.

Kanıtın Bir Noktada Birleşmesi

Neyi tartışmak istersek isteyelim, diğer kaynaklardan gelen sonuçlarımızı destekleyecek, dayanacağımız ek kanıtları getirmeliyiz. Tarihçiler, Soykırımın olduğunu, bilim adamlarının arkeoloji ya da paleontoloji gibi tarihsel alanlarda kullandıkları aynı genel yöntemle - William Whewell'in "sonuçların uzlaşması" ya da kanıtların bir noktada birleşmesi dediği şey yoluyla - bilirler. İnkârcılar eğer Soykırımın yapısında ufak bir çatlak bulabilirlerse, tüm büyük yapının yıkılacağını düşünüyormuş gibi görünürler. Bu, onların düşünce biçimlerindeki temel hatadır. Soykırım, tek bir olay değildir. Soykırım, on binlerce yerdeki binlerce olaydır ve tek bir sonuçta birleşen milyonlarca veri parçasıyla kanıtlanmaktadır. Soykırım, onun hiçbir zaman ilk olarak bu yalnız veri parçalarıyla kanıtlanmamış olması basit gerçeğinden dolayı önemsiz hatalar ya da oradaki buradaki tutarsızlıklarla yalanlanamaz.

Örneğin evrim, jeoloji, paleontoloji, botanik, herpetoloji, entomoloji, biyocoğrafya, anatomi, fizyoloji ve karşılaştırmalı anatomiden gelen kanıtların uyumuyla kanıtlanmıştır. Bu değişik alanlardan gelen hiçbir kanıt par-

çasının üzerinde "evrim" yazmaz. Bir fosil, bir enstantanedir. Ama jeolojik bir tabakadaki bir fosil, aynı ve değişik türlerin diğer fosilleriyle birlikte incelendiği, diğer katmanlardaki türlerle kıyaslandığı, modern organizmalarla karşılaştırıldığı, dünyanın diğer taraflarındaki, geçmiş ve günümüzdeki türlerle mukayese edildiği v.b. zaman, bir enstantaneden bir sinema filmi hâline gelir. Her alandan gelen kanıt, büyük bir sonucu -evrimi- oluşturur. Soykırımı kanıtlama süreci bundan farklı değildir. İşte kanıtın bir noktada birleşmesi:

Yazılı belgeler: Yüz binlerce mektup, kısa not, kopya, sipariş, fatura, konuşma, makale, anı ve itiraflar.

Tanık ifadeleri: Kurtulanların, Kapolar'ın, Sonderkommandoslar'ın, SS nöbetçilerinin, kumandanların, yerel kasaba halkının ve hatta Soykırımı inkâr etmeyen üst kademedeki Naziler'in ifadeleri.

Fotoğraflar. Resmî, askerî ve basın fotoğraf ve filmleri, sivillerin fotoğrafları, mahkûmların çektiği gizli fotoğraflar, havadan çekilen fotoğraflar ile Alman ve Müttefik filmleri.

Fiziksel kanıt. Toplama kampları, çalışma kampları ve ölüm kampları alanlarında bulunan, birçoğu hâlâ çeşitli orijinallik ve yeniden yapım düzeyinde var olan insan eliyle yapılmış eşyalar.

Nüfus durumu. İnkârcıların, Soykırımdan kurtulduğunu iddia ettiği bütün o insanlar kayıptır.

Soykırım inkârcıları, kanıtların bu bir noktada birleşmesini gözardı ederler. Onlar, teorilerine uyanları alırlar ve kalanı atarlar ya da uzak dururlar. Tarihçiler ve bilim adamları da bunu yaparlar ama bir fark vardır. Tarih ve bilim, bir kişinin hatalarının o kişinin meslektaşları tarafından kelimenin doğru anlamında "revize edildiği"

kendini düzeltici mekanizmalara sahiptir. *Revizyon, teo-
rinin yeni kanıtı ya da eski kanıtın yeni yorumuna dayalı olarak
düzeltilmesidir.* Revizyon, politik ideoloji, dinî kanaat ya
da diğer insan duygularına dayandırılmamalıdır. Kuşku-
suz tarihçiler duyguları olan insanlardır ama onlar gerçek
revizyonistlerdir çünkü er geç kolektif tarih bilimi, duy-
gusal saman çöpünü gerçek buğdaydan ayırır.

Kanıtların uyumunun Soykırımı kanıtlamak için
nasıl çalıştığını ve inkârcıların iddialarını desteklemek
için veriyi nasıl seçtiklerini ya da çarpıttıklarını inceleye-
lim. Auschwitz'deyken, Yahudiler'in gazla zehirlendiğini
işittiğini söyleyen bir kurtulanın ifadesine sahibiz. İnkâr-
cılar, kurtulanların abarttığını ve onların anılarının sağ-
lam olmadığını söylemektedirler. Başka bir kurtulan ay-
rıntıları farklı olan ama Yahudiler'in Auschwitz'de gazla
zehirlendiği şeklindeki özü aynı olan başka bir öykü an-
latmaktadır. İnkârcı kamplarda dedikoduların yayıldığını
ve birçok kurtulanın onları anılarında birleştirdiklerini
iddia ederler. Bir SS nöbetçisi, savaştan sonra gerçekten
insanların gazla zehirlendiğini ve yakıldıklarını gördüğü-
nü itiraf eder. İnkârcı, bu itirafların Naziler'den Müttefik-
ler tarafından zorla elde edildiğini iddia ederler. Ama
şimdi -Naziler'e ölü bedenleri gaz odalarından kremator-
yumlara taşınmaları için yardım etmiş bir Yahudi olan-
Sonderkommando'nun bir üyesi, bunu sadece işitmekle
ve sadece bunun olduğunu görmekle kalmadığını ama
gerçekten bu süreçte yer aldığını söylemektedir. İnkârcı
bunu, Sonderkommando ifadelerinin hiçbir anlamı olma-
dığını söyleyerek açıklamaktadır – onların ceset sayısı
için verdikleri rakamlar abartılıdır ve tarihleri yanlıştır.
Savaştan sonra bunu sadece işitmekle, görmekle ve süre-
ce katılmakla kalmayıp yönettiğini itiraf eden kamp ko-
mutanına ne demeli? İnkârcı, o işkence görmüştür de-
mektedir. Peki ama yargılanmasından, mahkûm olmasın-

dan ve ölüm cezası almasından sonra, yalan söylemekle hiçbir şey kazanamayacağı zaman yazılan otobiyografisine ne demeli? İnkârcı, hiç kimse insanların saçma suçları neden itiraf ettiklerini bilmez ama onlar bunu yaparlar, diye açıklamaktadır.

Hiçbir tek tanıklığın üzerinde “Soykırım” yazmaz. Ama birlikte dokunurken, inkârcıların öyküsü çözülürken, bir arada duran bir desen, bir öykü oluştururlar. “Sadece tek bir kanıt” sunması gereken tarihçi yerine inkârcı şimdi, altı parça tarihsel veriyi altı farklı çürütme yöntemiyle yalanlamalıdır.

Ama dahası var. Gaz odaları ve krematoryumların kopyalarına sahibiz. İnkârcı, onlar kesinlikle bitlerden arındırma ve cesetlerin yok edilmesi için kullanıldılar, diye iddia etmektedir ve Almanlar’a karşı Müttefiklerin savaşında şükürler olsun ki Almanlar’a hiçbir zaman Yahudiler’i kendi anayurtlarına sürme şansı verilmedi ve bunun yerine hastalık ve ölümün kol gezdiği aşırı kalabalık kamplara koymak zorunda kaldılar. Ziklon-B gazı için verilen çok büyük siparişlere ne demeli? Bu kesinlikle, tüm o hasta kamp sakinlerinin bitlerinden arındırılması için kullanıldı. Adolf Hitler, Heinrich Himmler, Hans Frank ve Joseph Goebbles tarafından yapılan, Yahudiler’in “yok edilmesinden” bahseden o konuşmalara ne demeli? Oh, onlar gerçekten onları Reich’in dışına sürmekte olduğu gibi “dışarı yönlendirme” anlamına gelmektedir. Yargılanmasında Adolf Eichmann’ın itirafına ne demeli? O, zorlanmıştı. Alman hükümeti, Naziler’in Avrupa Yahudiliği’ni yok etmeye çalıştığını itiraf etmedi mi? Evet, ama uluslar ailesine tekrar katılabilmek için yalan söylediler.

Şimdi inkârcı, özel bir sonuca giden on dörtten az olmayan kanıt parçasını mantıklı hâle getirmek zorundadır. Ama uzlaşma devam etmektedir. Eğer altı milyon Ya-

le
si-
rı
ar,
z-
ü-
ar.
n-
ne
a-
en
li-
a-
u-
u-
ık
in
e,
sı
as
r'
e-
e
r.
?
-
/
-

hudi ölmediyse onlar nereye gitti? İnkârcı, onlar Sibiryâ, Peoria, İsrail ve Los Angeles'tadırlar, demektedir. Ama neden birbirlerini bulamıyorlar? Buluyorlar – uzun süre ayrı kalan kardeşlerin onlarca yıl sonra birbirleriyle ilişki kurduğu konusundaki öyküleri işitmediniz mi? Tüm o cesetler ve açlık çeken kişilerle birlikte kampların boşaltılması ile ilgili fotoğraf ve filmlere ne demeli? O insanlara, savaşın sonuna, Müttefikler Alman şehirlerini, fabrikalarını ve destek hatlarını acımasızca bombaladığı, böylelikle yiyeceğin kamplara ulaşması engellendiği zamana kadar iyi bakıldı; Naziler kahramanca mahkûmlarını kurtarmaya çalıştı ama Müttefiklerin birleşen güçleri çok fazlaydı. Ama Naziler'in zalimliği – rastgele vurmalar ve dövmele, acınacak hâldeki koşullar, dondurucu ısı, ölüm yürüyüşü v.b.- ile ilgili mahkûmların yaptığı tüm açıklamalara ne demeli? İnkârcı, o, savaşın doğasıdır, diye cevaplar. Amerikalılar, Japon-Amerikalılar'ı ve Japon ulusundan olanları kamplarda topladılar. Japonlar, Çinliler'i hapsedtiler. Ruslar Polonyalılar'a ve Almanlar'a işkence ettiler. Savaş cehennemdir. Naziler, herhangi bir kimse-den farklı değillerdir.

Biz şimdi, hepsi bir sonuca doğru giden on sekiz kanıt dizisine ulaştık. İnkârcı, kendi inanç sistemini bırakmamaya kararlı olarak onların hepsini gözardı eder. *Geçici olmayan rasyonelleştirme* -karşıt kanıtı haklı çıkarmak için olay sonrası mantık yürütme- denebilecek bir şeye ve sonra Soykırım tarihçisinin onun her mantık yürütmesini çürütmesini talep etmeye dayanmaktadır. Ama Soykırımı destekleyen olumlu kanıtın uyumluluğu, tarihçinin zaten kanıtlama yükümlülüğünü yerine getirmiş olduğu anlamına gelir ve inkârcı, her kanıt parçasının bağımsız olarak Soykırımı kanıtlamasını talep ettiği zaman hiçbir tarihçinin hiçbir zaman bir kanıt parçasınının Soykırımı ya da başka herhangi bir şeyi kanıtladığını iddia etmediği ger-

çeğini gözardı etmektedir. Kanıtı, bir bütünün parçası olarak incelemeliyiz ve bunu yaptığımız zaman Soykırım kanıtlanmış olarak değerlendirilebilir.

Kasıtlılık

Soykırım inkârının birinci ana eksenini, esas olarak ırka dayalı olan soykırımın Hitler ve takipçileri tarafından amaçlanmamasıdır.

Adolf Hitler

İnkârcılar tepeden başlamaktadır, bu yüzden ben de öyle yapacağım. David Irving, 1977'deki "*Hitler'in Savası*" adlı kitabında, Hitler'in Soykırımı bilmediğini ileri sürüyordu. Kısa süre sonra, Hitler'in Soykırımı emrettiğini gösteren belgesel kanıt -özellikle yazılı belgeyi- getirebilen herhangi bir kişiye 1.000\$ ödemeye söz vererek, ağzının olduğu yere parasını koydu. *Enstantane yanlış düşüncesi* -tarihsel bir filmde tek bir sahneyi almak- adını verdiğim şeyin klasik bir örneğinde Irving, *Hitler'in Savası*'nın 505. sayfasında, Himmler'in 30 Kasım 1941'deki, SS başkanı "Hitler'in Kurt İni'ndeki yer altı sığınağından Yahudiler'e 'hiçbir tasfiye' yapılmayacağını emrederek" (Reichssicherheitshaupamt [SS'in Reich Güvenlik Karargâhı ya da RSHA] başkan vekili) Reinhard Heydrich'e telefon ettiği zamanki telefon notlarını gösteriyordu. Irving bundan, "Führer'in Yahudiler'in tasfiye edilmemesini emretmiş" olduğu sonucunu çıkarıyordu (1977 s. 504).

Ama enstantaneyi, çevresindeki sahnelerin bağlamında görmemiz gerekiyor. Raul Hilberg'in bütünlüğü içinde gösterdiği gibi, kütük girişi, "Yahudiler'i Berlin'den nakledin. Tasfiye yok," demektir. Bu, tüm Yahu-

diler'den değil, özel bir nakliyattan bahsediyordu. Ve Hilberg şunları söylemektedir: "O nakil tasfiye edildi! Ya o emir göz ardı edildi ya da çok geçti. Nakliyat zaten Riga'ya [Latvia'nın başkenti] varmıştı ve onlar, bu bin insanla ne yapacaklarını bilmiyorlardı, bu yüzden onları aynı akşam vurdular (1994)." Üstelik Hitler'in bir tasfiye emrini veto etmesi, tasfiyenin süregelen bir şey olduğunu anlatmaktadır. Bu ölçüde, David Irving'in 1000\$'lık meydan okuması ve Robert Faurisson'un "sadece bir tek kanıt" isteği yerine geldi. Eğer Yahudiler yok edilmiyor olsaydı, Hitler neden özel bir nakliyatın yok edilmesini durdurma gereksinimi duymuş olsun? Ve bu giriş aynı zamanda, Soykırımı emredenin Himmler ya da Goebbels değil Hitler olduğunu kanıtlamaktadır. Hitler'in rolüyle ilgili olarak Speer'in gözlemediği gibi: "Teknik yönden yapacağı fazla şey olduğunu sanmıyorum ama vurmaktan gaz odasına geçme kararı bile, çok iyi bildiğim gibi herhangi bir şey hakkında hiçbir esas karar, onun onayı olmadan yapılamayacağı basit gerçeğinden dolayı, ona ait olacaktı (Sereny'de 1995, s. 362)." Yisrael Gutman'ın belirttiği gibi, "Hitler, Yahudiler'le ilgili başlıca tüm kararlara karışıyordu. Hitler'in çevresindeki tüm insanlar, planları ve inisiyatifleriyle geldiler çünkü onlar Hitler'in ['Yahudi sorununu' çözmekle] ilgilendiğini biliyorlardı ve onu hoşnut etmek ve onun amaçlarını ve ruhunu gerçekleştirmekte ilk olmak istiyorlardı (1996)."

Öyleyse söylenmesi gerekli olmadığından, Yahudiler'in yok edilmesi için Hitler'den özel bir emir olup olmaması önemli değildir. Soykırım, "bir ruh, paylaşılan anlayış, uygunluk ve eş zamanlama meselesi olduğu kadar bir yasa ve emir meselesi değildir (Hilberg 1961, s. 55)." Bu ruh, onun konuşma ve yazılarında açık hâle gelmişti. Onun ilk siyasi konuşma ve yazılarından, Berlin'deki yer altı sığınağındaki son Götterdammerung'a ka-

dar, Hitler Yahudiler için ona sahipti. 12 Nisan 1922'de Münih'te yaptığı ve daha sonra *Völkischer Beobachter* gazetesinde yayınlanan bir konuşmada dinleyicilerine şunu anlatıyordu: "Yahudi, insanların çürümesinin mayasıdır. Bu, zarar vermenin Yahudinin yapısı içinde olduğu ve onun zarar vermesi gerektiği çünkü halkın yararına çalışma konusunda tümüyle hiçbir düşünceye sahip olmadığı anlamına gelir. Doğa tarafından ona verilen belirli özelliklere sahiptir ve hiçbir zaman kendilerini bu özelliklerden kurtaramazlar. Yahudiler bizim için zararlıdır (Snyder 1981, s. 29). Yirmi üç yıl sonra, (1922-1945) dünyası etrafında çökerken Hitler şunu söylüyordu: "Yahudiler'e karşı gözleri açık olarak ve bütün dünyanın gözü önünde savaştım... Onların, Avrupa'daki bu parazit böceklerin tamamen yok edileceklerini ortaya koydum (13 Şubat 1945; Jackel'de 1993, s. 33)" ve "her şeyin üzerinde ırk yasalarının adil olarak gözlemlenmesi ve tüm insanların evrensel zehirleyicisine, Uluslararası Yahudilik'e acımasız bir karşı çıkış için ulusun liderlerini ve onların altındakileri görevlendiririm (29 Nisan 1945; Snyder'de 1981, s. 521)."

Bu arada Hitler, yüzlerce benzer cümle söyledi. Örneğin, 30 Ocak 1939'da yaptığı bir konuşmada şunu söylüyordu: "Bugün bir kere daha bir peygamber olmak istiyorum: "Eğer Avrupa'nın içindeki ve dışındaki uluslararası finans Yahudiliği bir kere daha ulusları başka bir dünya savaşına daldırmayı başarırsa sonuç, dünyanın Bolşevikleşmesi ve böylece Yahudilik'in zaferi değil ama Avrupa'da Yahudi ırkının yok edilmesi olacaktır (Jackel'de 1989, s. 73)." Hatta Hitler, Macaristan devlet başkanına şunu söylüyordu: "Polonya'da bu iş durumları... Halledildi: Eğer oradaki Yahudiler çalışmak istemezlerse vuruluyordu. Eğer çalışamazlarsa onlara sağlıklı bir vücudu hasta edebilecek tüberküloz basili gibi davranılıyordu.

Eğer insan tavşan ve geyik gibi doğanın masum yaratıklarının hastalandıkları zaman diğerlerine zarar veremeyenler diye öldürülmeleri gerektiğini hatırlarsa bu zalimlik olmaz. Bize Bolşevizm getirmek isteyen hayvanlar neden bu masumlardan daha fazla korunsun (Sereny'de 1995, s. 420)." Hitler'in Soykırımı emrettiğini kanıtlamak için daha ne kadar alıntıya gereksinmemiz var - yüz mü, bin mi, on bin mi?

Nazi Seçkinleri Arasında Ausrotten

David Irving ve diğer inkârcılar, modern sözlüklere göre "yok etmek, kökünü kazımak ya da zarar vermek" anlamına gelen *ausrotten* kelimesiyle akıllıca bir anlambilim oyunu oynayarak bu konuşmaların tüten bir silahu göstermiyormuş gibi görünmesini sağlamaktadırlar. Bu kelime, Yahudiler'le ilgili sayısız Nazi konuşması ve belgesinde bulunabilir. Ama Irving "*ausrotten* kelimesinin şimdi 1994'de bir anlama geldiğini ama Adolf Hitler'in onu kullandığı zaman çok farklı bir anlama geldiğini ileri sürerek, *ausrotten*'in gerçekte "damgalamak ya da kökünden sökmek" anlamına geldiğinde ısrar etmektedir." Ama tarihsel sözlüklerin incelenmesi, *ausrotten*'in her zaman "yok etmek" anlamına geldiğini göstermektedir. Irving'in yanıtı, başka bir geçici olmayan rasyonalizasyon örneği sağlamaktadır:

Farklı kişiler tarafından dile getirildiğinde, farklı kelimeler farklı anlamlara gelir. Önemli olan, Hitler tarafından söylendiğinde o kelimenin ne anlama geldiğidir. İlk önce, 1936 Ağustosunun Dört Yıllık Planı konusundaki ünlü sözleşme belgesine dikkat çekeceğim. Burada Adolf Hitler şunu söylüyordu: "Sovyetler Birliği'yle savaşabilmek için dört yıl içinde si-

lahlı kuvvetlerimizi savaşan bir duruma getirmek zorunda kalacağız. Eğer Sovyetler Birliği, Almanya'yı istila etmeyi başarsa bu, Alman halkının ausrotten olmasına yol açacaktır." O kelime orada vardır. Hitler hiçbir şekilde, 80 milyon Alman'ın fiziksel olarak tasfiyesini kastetmiş olamaz. Onun kastettiği, bir güç faktörü olarak Alman halkının zayıflatılmasına yol açacağıdır (1994).

O zaman ben, Amerikalılar'a karşı Ardenler saldırısı ile ilgili Aralık 1944'deki bir konferansta, Hitler'in generallerine "onları bölüm bölüm ausrotten yapın" diye emretmesine işaret ettim. Hitler emri, Amerikalılar'ı Ardenler'den bölüm bölüm nakledin diye mi veriyordu? Irving karşı çıktı:

Bunu, Ağustos 1939'da yaptığı Polonya ile ilgili olarak yaptığı, "Polonya Ordusu'nun yaşayan güçlerini yok edeceğiz," dediği konuşmayla karşılaştırın. Bu, herhangi bir komutanın işidir – karşınızdaki güçleri yok etmek zorundasınızdır. Onları nasıl yok ettiğiniz, onları nasıl "çıkardığınız" belki de daha iyi bir cümledir, konuyla ilgili değildir. Eğer o piyonları satranç tahtasından kaldırırsanız onlar gider. Eğer Amerikan güçlerini esir ederseniz, esir de olsalar ölü de olsalar eşit derecede etkisizleşmiş olurlar. Ve ausrotten kelimesinin orada taşıdığı anlam işte budur (1994).

Ama Rudolf Brandt'ın kelimeyi kullanımına ne demeli? SS Sturmbannführer Brandt, Berlin'deki SS Reichsarzt'ı, SS Gruppenführer'i, Dr. Grawitz'e "ulusu etkileyen bir hastalık olarak tüberkülozun ausrotten olması" konusunda yazıyordu. Bir yıl sonra, şimdi SS Obersturmbannführer olarak Heydrich'in RSHA başkanlığındaki ardılı olan Ernst Kaltenbrunner'e, "İşgal edilen Avrupa'daki Yahudiler'in hızlandırılmış şekilde

Ausrottung olması ile ilgili bir basın açıklamasının özetini gönderiyorum," diye yazıyordu. Aynı adam, aynı kelimeyi tüberküloz ve Yahudiler için aynı süreci tartışmak için kullanıyor (şekil 20'ye bakın). Bu bağlamlarda *ausrotten*, "yok etmek" dışında hangi anlama gelebilecekti?

Ve Hans Frank'ın kelime kullanımına ne demeli? 7 Ekim 1940'da yapılan bir Nazi toplantısında yapılan bir konuşmada Frank, işgal edilen Polonya'da Genel Hükümet Başkanı olarak gösterdiği çabaların ilk yılını özetliyordu: "Tüm fareleri ve Yahudiler'i sadece bir yılda *ausrotten* edemedim. Ama zamanın akışı içinde ve bana yardım ederseniz, bu sonuca varılacaktır (Nuremberg Belgesi, 3363-Ps, s. 891)." 16 Aralık 1941'de Frank, Krakau valisinin bürosunda bir hükümet toplantısında, yakındaki Wannsee Konferansı nedeniyle konuşuyordu.

Şu anda Hükümet Önderliğinde ortalama 2.5 milyon, husum akrabalarıyla ve çeşitli şekillerde ilgisi olanlarla birlikte şimdi 3.5 milyon Yahudi'ye sahibiz. Bu 3.5 milyon Yahudi'yi ne öldürebiliriz ne de onları zehirleyebiliriz; yine de bir şekilde yok etme amacına götürecek önlemleri almak zorunda kalacağız ve bu, Reich'la birlikte tartışılacak olan büyük önlemlerle bağlantılı olarak yapılacaktır. Genel hükümet bölgesi, Reich'da olduğu gibi Yahudiler'den arındırılmalıdır. Bunun nerede ve nasıl olacağı kullanılması ve yaratılması gereken ve zaman içinde etkililiği konusunda size bilgi vereceğim araçlara bağlıdır (Orijinal belgeler ve çeviri, Washington D.C. Ulusal Arşivleri'nden alınmıştır, T922, PS 2233.).

Eğer Nihai Çözüm, Irving ve diğer inkârcıların iddia ettiği gibi, Reich'ın dışına sürülmekse bu, Frank'ın fareleri Polonya'nın dışına trenlerle göndermeyi planladığı anlamına mı gelmektedir? Ve neden Frank Yahudiler'in öldürme ya da zehirleme dışında araçlar yoluyla yok edilmesine referanslar yapmaktadır?

SS Reichsführer-H
Personeller Stab
Zg.-Nr. 12/256/7
Berl.

Führer-Heuptquartier
1. Febr. 42

1.) An den
Reichsarzt-H
H-Gruppenführer Dr. Grawitz
B e r l i n .

Lieber Gruppenführer!

Ich übernehme Ihnen anliegend den Entwurf einer Denkschrift, die ein Herr Dr. Bloch an den Reichsleiter Bormann über die Ausrottung der Tuberkulose als Volkkrankheit eingereicht hat. Die Besetzung an den Reichsführer-H ist von H-Oberführer Prof. Dr. Haslach erfolgt.

H e i t l e r !

Ihr ges. R. S t a f f t

H-Gruppenführer

1. Anlage.

Der Reichsführer-H
Personeller Stab
Zg.-Nr. 39/13/43
Berl.

/sld-Kommandostelle, am 22. 2. 43

Reichsleiter Stab Reichsführer-H
Sachbearbeiter
H. H. Sch. / [Signature]

An den
Chef der Sicherheitspolizei und des SD
B e r l i n .

IN ERWÄGUNG des Reichsführer-H Beschlusses vom 12. d. d. d. Anlage eine Pressenachrichtigung über die beschleunigte Ausrottung der Juden in besetzten Europa.

1. An

2. Anlage. [Signature] H. 2. 3. 9. H-Gruppenführer.

The Reichsführer SS
Personal Staff
(Diary Entry No.)
To: Chief of Sicherheitspolizei (Security Police) and
SD (Security Service)
Berlin

Field Command Post
Feb. 22, 1943

The "Ausrotten" Debate—the
Meaning of "Extermination"
The February 12, 1943 memo from
SS Sturmbannführer Rudolf Brandt
to the SS Reichsleiter Dr. Grawitz,
proves that he means "to kill" TB
when speaking of the "Ausrottung
der Tuberkulose" in the first para-
graph, as he did in the second docu-
ment which translates "...
concerning the accelerated exter-
mination of the Jews in occupied
Europe." The same man is using the
same word to discuss the same
process of extermination for both
TB and Jews. Documents and trans-
lation courtesy of National
Archives, Washington, DC.

As ordered by the SS Reichsführer, I am sending you the outline
of a press announcement concerning the accelerated extermination
of the Jews (Ausrotten der Juden...) in occupied Europe.
On behalf of

SS Obersturmbannführer

Von Engländer

Şekil 20: (Yukarıda) Rudolf Brandt, SS Reichsarzt'ın SS Gruppenführeri Dr. Grawitz'e 12 Şubat 1942'de, "die Ausrottung die Tuberkulose" konusunda ve (aşağıda) RSHA başkanı Ernst Kaltenbrunner'e 22 Şubat 1943'de "die beschleunigte Ausrottung der Juden" diye yazıyordu. Ausrotten "yok etme" anlamına gelir [Belgeler ve çeviri Washington D.C. Ulusal Arşivlerin izniyle yayınlanmıştır].

Ve Berlin Gauleiter'i (Generali) Reich Propaganda Bakanı ve toplam savaş çabası için Reich Tam Yetkilisi olan Joseph Goebbels'in günlüğünde aşağıdakiler gibi maddeler bulunmaktadır:

8 Ağustos 1941, Varşova gettosunda lekeli tifüsü'nün yayılması ile ilgili: "Yahudiler her zaman bulaşıcı hastalıkların taşıyıcısı olmuştur. Onlar, ya bir gettoda toplanmalı ve kendi hâllerine bırakılmalıdır ya da yok edilmelidir; yoksa uygar ulusların nüfusuna hastalık bulaştıracaklardır."

9 Ağustos 1941, Hitler'in karargâhlarına yapılan bir ziyaretten sonra: "Führer'in Reichtag'da kehanetine inandırılması bir gerçek hâline gelmektedir: Eğer Yahudilik yeni bir savaş çıkarmayı başarır, bu onların yok olmasıyla sonuçlanacaktır. Bu haftalar ve aylarda neredeyse uğursuz görünen bir kesinlikle gerçek hâline gelmektedir. Doğuda Yahudiler bedeli ödemektedir, Almanya'da zaten kısmen ödemişlerdir ve gelecekte daha fazla ödemeleri gerekecektir (Broszat 1989, s. 143)."

Himmler aynı zamanda Yahudiler'in *ausrotten* olmasından bahseder ve tekrar inkârcıların o kelimeyi tanımlamalarını reddeden kanıt bulunmaktadır. Örneğin, 1937 Ocağı'nda Hıristiyanlık tarihi konusunda verilen bir konferansta, Himmler SS Gruppenführerleri'ne şunu anlattı: "İlk Hıristiyanlar'ı yok eden [*ausrotteten*] Roma İmparatorları'nın tam olarak bizim komünistlere yaptığımızı yaptıklarına inanıyorum. Bu Hıristiyanlar, o zaman şehrin barındırdığı en berbat yüz karaları, en berbat Yahudi insanları, en kötü Bolşevikler'di (Padfield 1990, s. 188)." 1941 Haziranı'nda Himmler, Auschwitz komutanı Rudolf Hoess'e, Hitler'in Yahudi sorununun Nihai Çözümünü (*Endlösung*) emretmiş olduğunu bildirdi ve o, Hoess Auschwitz'de önemli bir rol oynayacaktı:

Bu, çıkabilecek zorluklara bakmaksızın tüm insanların sorumluluğunu isteyen zor, çetin bir görevdir. Ayrıntılar size, yakın gelecekte sizi görmeye gelecek olan RSHA Sturmbannführer'i Eichmann tarafından verilecektir. Katılacak bölüm uygun zamanda bildirilecektir. Bu emir konusunda, üstlerinize karşı bile en sıkı sessizliği korumanız gerekmektedir. Yahudiler, Alman halkının ezeli düşmanlarıdır ve yok edilmelidir. Şimdi savaş sırasında ulaşabildiğimiz tüm Yahudiler istisnasız yok edilecektir. Eğer Yahudiliğin biyolojik temelini yok etmeyi başaramazsak, bir gün Yahudiler Alman Volk'unu [halkını] yok edecektir (Padfield 1990, s. 334).

Himmler, birçok benzer lanetleyici konuşma yaptı. En ünlülerinden birisi, 4 Ekim 1943'te Poznan'da (Posen), SS Gruppenführer'e yapılan, kırmızı oksit bir banda kaydedilen konuşmadır. Himmler konferansı notlardan veriyordu ve konuşmanın başında çalıştığından emin olmak için teybi durdurdu. Sonra kaydedildiğini bilerek devam etti ve askerî ve politik durum, Slav halkları ve ırksal karışımlar, Almanlar'ın ırksal üstünlüğünün nasıl onların savaşı kazanmalarına yardım edeceği ve benzerleri dâhil olmak üzere bir dizi konu hakkında üç saatten fazla konuştu. Konuşmada iki saatten sonra, Nazi partisindeki 1934 kanlı hain tasfiyeleri ve "Yahudi halkının yok edilmesinden" bahsetmeye başladı.

Aynı zamanda burada, açıkça çok zor bir sorundan bahsetmek istiyorum. Şimdi çok açık olarak kendi aramızda bundan bahsedebiliriz ve yine de bunu hiçbir zaman halk arasında tartışmayacağız. 30 Haziran 1934'te, görevimizi emredildiği gibi yapmakta ve başarısız olan yoldaşlarımızı duvarın önüne dizip onları infaz etmekte tereddüt etmediğimiz gibi, aynı zamanda ne hiçbir zaman bu konuda konuştuk ne de bundan sonra konuşacağız. Tanrı'ya şükrederim ki, kendi içimizde bunu

aramızda hiç tartışmamak için aşikâr bir cesarete sahiptik ve bu konuda hiç konuşmadık. Her birimiz korktuk ve yine de her birimiz açıkça anladık ki emir verildiğinde ve gerekli hâle geldiğinde bunu tekrar yapacaktık.

Şimdi Yahudiler'in boşaltılmasından, Yahudi halkının yok edilmesinden bahsediyorum. Bu, kolayca söylenen bir şeydir: Her Parti üyesi "Yahudi halkı yok edilecektir," demektedir. "Bu çok açık, bu bizim programımızda – Yahudiler'in ortadan kaldırılması, yok etme, yapılacak." Ve sonra 80 milyon cesur Alman, yüzünü yukarı çevirir ve her biri kendi iyi ahlaklı Yahudisi'ne sahiptir. Kuşkusuz diğerlerinin domuz olduğu açıktır ama bu özel kişi, olağanüstü bir Yahudi'dir. Ama bu şekilde konuşanlardan hiç biri bunu gözlemlememiştir, hiç biri buna katlanmamıştır. Buradakilerin çoğu, yüz ceset yan yana yattığında, 500 tanesi orada yattığında ya da 1000 tanesi sıraya girdiğinde bunun ne anlama geldiğini bilmektedir. Buna katlanmış olmak ve aynı zamanda -insan zayıflıklarından kaynaklanan istisnalarla birlikte- ahlaklı bir kişi olarak kalmak, bizi sert yapmıştır. Bu, tarihimizdeki hiçbir zaman yazılmamış ve yazılmayacak olan şerefli bir kayıttır çünkü biz, eğer hâlâ bombalamalar, savaşın yükü ve zorluklarıyla birlikte, her şehirde gizli sabotajcular, tahrikçiler, kışkırtıcılar olarak Yahudiler'e sahipsek, bunun bizim için ne kadar zor olacağını bilmekteyiz. Eğer Yahudiler, hâlâ Alman ulusunun parçasıysa şimdi bizim 1916/17ler'deki duruma ulaşmamız gerekecek (Orijinal belge ve çeviri, Ulusal Arşivler, Washington D. C., PS Serisi 1919 s. 64-67).

Irving'in bu alıntıya yanıtı ilginçti:

Irving: Bende, 26 Şubat 1944'te yaptığı, Yahudi sorununun tümüyle çözümlenmiş olduklarını açıkladığı zaman, Almanya Yahudileri'nin ausrotten olması konusunda aynı izleyicilere daha cesurca konuştuğu daha sonraki bir konuşma var. Dinle-

yicilerin pek çoğu ayağa kalktı ve alkışladı. Artçı bir Amiral, "O adam [Himmler], bize Yahudileri nasıl öldürdüğünü anlattığı zaman hepimiz orada Poznan'daydık," diye anımsıyordu. "Bize nasıl anlattığını hâlâ tam olarak anımsayabiliyorum. Himmler, 'Eğer insanlar bana, çocukları da öldürmeniz gerekiyor mu diye sorarsa,'" diyordu, "O zaman sadece, kendi kendime yapabileceğim bir şeyi, çocuklarıma bırakacak kadar korkak olmadığımı söyleyebilirim.'" Oldukça ilginç – Bu, daha sonra İngiliz esaretinde, teybe kaydedildiğini anlamaksızın, Himmler'in gerçekte söylediğinin çok iyi bir özeti olan bunu kaydeden bir Amiraldir.

Shermer: Bu bana, o, Reich'in dışına nakletmeyi değil Yahudiler'i öldürmeyi kastediymiş gibi geldi.

Irving: Kabul ediyorum, Himmler bunu söyledi. Gerçekten şunu söyledi: "Yahudiler'i ortadan kaldırıyoruz. Onları katlediyoruz. Onları öldürüyoruz."

Shermer: Bu, görüldüğünden başka ne anlama gelmektedir?

Irving: Kabul ediyorum, Himmler, 600.000 kişiye olduğunu söylediğim şeyi kabul ediyor. Ama ve önemli olan nokta, Himmler'in hiçbir yerde, "Milyonları öldürüyoruz," dememesidir. Hatta hiçbir yerde yüz binleri öldürüyoruz dememiştir. O, Yahudi sorununu çözmekten, kadın ve çocukları da öldürmek zorunda kalmaktan bahsediyordu (1994).

Irving, bir kere daha kısa süreli rasyonalizasyon yanlış düşüncesine düşmüştü. Himmler, hiçbir zaman tam olarak milyonlar demediği için bu yüzden gerçekte binler demek istemiştir. Ama lütfen dikkat edin, Himmler hiçbir zaman binler de dememiştir. Irving, anlamak istediğini anlamaktadır. Gerçek sayılar, Himmler'in konuşmaları ve birçok diğer kanıt parçasıyla birlikte, onun milyonların öldürüldüğünü kastettiği sonucunda birleşen

başka kaynaklardan gelmektedir. Ve milyonlar öldürüldü.

Einsatzgruppen

Sonuç olarak, çeşitli sınıflardan Yahudiler'in yok edilmesi konusunda açık kanıtlar vardır. Einsatzgruppen, işgal edilmiş bölgelerdeki özel görevler için olan hareketli SS ve polis birimleridir. Onların emirleri, Alman işgalinden önce, şehir ve köylerdeki Yahudiler'i ve diğer istenmeyen kişileri yakalamak ve öldürmektir. Örneğin, 1941-1942 kışı için Einsatzgruppen A, Estonya'da 2000, Latvia'da 70.000, Litvanya'da 136.421 ve Belorusya'da 41.000 Yahudi'nin öldürüldüğünü rapor etti. 14 Kasım 1941'de Einsatzgruppen B 45.467 vurulma rapor etti ve 31 Temmuz 1942'de Belorusya valisi, geçen iki ay içinde 65.000 Yahudi'nin öldürüldüğünü rapor etti. Einsatzgruppen C, 1941 Aralığına kadar 95.000 kişi öldürdüğünü tahmin ediyordu ve Einsatzgruppe D, 8 Nisan 1942'de toplam 92.000 kişi öldürdüğünü rapor etti. Bir yıldan az sürede genel toplam 546.888 ölüydü.

Einsatzgruppen üyelerinden gelen çeşitli tanık ifadeleri, *"Eski İyi Günler: Yapanlar ve Görgü Tanıkları Tarafından Görüldüğü Gibi Soykırım"* adlı kitapta bulunabilir (Klee, Dressen ve Riess 1991). Örneğin, 27 Eylül 1942 Pazar günü, SS Obersturmführer Karl Kretschmer eşine, "Sevgili Soska'ya" yazıyordu. Daha çok yazmadığı için özür dilemektedir, hasta ve "morali bozuk" hissetmektedir çünkü "burada gördükleri kişiyi ya vahşi ya duygusal yapmaktadır." "Karamsar ruh hâlinin (kadınlar ve çocuklar dâhil) ölümlerin görüntüsü" yüzünden olduğunu açıklamaktadır. Hangi ölümler? Ölmeyi hak eden ölü Yahudiler: "Savaş, bizim düşüncemize göre bir Yahudi savaşı olduğu için onu ilk hissedecek olan Yahudiler'di. Burada,

Rusya'da Alman askerinin olduğu her yerde hiçbir Yahudi kalmaz. Bunu anlamak için ilk olarak biraz zamana gersinimim olduğunu hayal edebilirsiniz." Daha sonraki tarih atılmayan bir mektupta, eşine şunu açıklıyordu: "Herhangi bir çeşit merhamete yer yok. Siz, evdeki kadın ve çocuklar eğer düşman kazanırsa hiçbir acıma ve merhamet bekleyemezsiniz. Bu yüzden gerektiği yerde yüzümüzü asıyoruz ama öte yandan Ruslar istekli, basit ve itakârlar. Artık burada hiç Yahudi yok." Son olarak 19 Ekim 1942'de, "En iyi dileklerimi ve tüm sevgimi hak ediyorsun, Baba," diye imzalanan bir mektupta Kretschmer Hannah Arendt'in kötülüğün sıradanlığıyla söylemek istediğinin paradigmasal bir örneğini vermektedir:

Bu ülkede yaptıklarımız konusundaki aptalca düşünceler olmasaydı, bu beni, seni tamamen çok iyi bir şekilde destekleyebileceğim bir duruma soktuğundan, buradaki Einsatz mükemmel olacaktı. Zaten sana yazdığım gibi, son Einsatz'ın savunulacağını düşündüğüm ve aslında sahip olduğu sonuçları onayladığım için "aptalca düşünceler" sözcükleri kesinlikle doğru değildir. Daha çok ölü insanların görüntüsüne dayanamama konusunda bir zayıflıktır; onun üstesinden gelmenin en iyi yolu, onu daha sık yapmaktır. O zaman bir alışkanlık hâline gelir (s. 163-171).

Yazılı bir emir olmayabilir ama Naziler'in esas olarak ırksal olan soykırım amacı, sadece açık değil ama aynı zamanda oldukça geniş olarak bilinmektedir.

Kasıtlılık-İşlevcilik Anlaşmazlığı

Savaşı izleyen birkaç on yıl boyunca tarihçiler, "kasıtlılığa" karşı Soykırımın "işlevciliğini" tartıştılar. Ka-

sıtlılıkçılar Hitler'in, Yahudiler'in kitle hâlinde katledilmesini 1920ler'in başından beri amaçladığını, 1930lar'daki Nazi siyasetinin bu sona doğru programlandığını ve Rusya'nın işgalinin ve *Lebensraum* arayışının doğrudan planlandığını ve Yahudi sorununun Nihai Çözümüne bağlandığını ileri sürüyorlardı. İşlevçiler tersine, Yahudiler için orijinal planın sınır dışı etme olduğunu ve Nihai Çözümün Rusya'ya karşı kaybedilen savaşın sonucunda geliştiğini ileri sürüyorlardı. Ama Soykırım tarihçisi Raul Hilberg, bunların yapay ayrımlar olduğunu düşünmektedir: "Gerçekte bu, bu yorumların ikisinden de daha karmaşıktır. Hitler'in mutlak bir emir verdiğine inanıyorum ama o emrin kendisi sürecin sonuç ürünüydü. Bu süre boyunca bürokrasiyi belirli çizgide düşünmek ve inisiyatif almak için cesaretlendirecek birçok şey söyledi. Ama bütün olarak, herhangi bir çeşit, özellikle genç çocukların ya da çok yaşlı kimselerin sistematik vurulması ve herhangi bir çeşit gazlama Hitler'in emrini gerektiriyordu (1994)."

Tarihsel kanıtların ağırlığı altında kasıtlılık, zamanın testinden geçemedi. Ronald Headland tarafından özetlendiği gibi acil neden, şunun tanınmasını gerektirmektedir: "Nasyonal Sosyalist sistemin rakipleri, çoğu zaman rastlanan kişilik politikaları ve temsilcileri arasındaki her zaman olan güç arayışlarıyla birlikte rekabetçi, neredeyse anarşik ve dağıtılmış niteliği... Belki de işlevselci yaklaşımın en büyük erdemi, Üçüncü Reich'in kaotik özelliğini ve karar alma sürecine karışan etmenlerin çoğunlukla büyük olan karmaşıklığını tanımladığı ölçü olmasıydı (1992, s. 194)." Ama işlevselci görüşün kabul edilmesi için nihai neden, olayların, özellikle Soykırım gibi karmaşık ve şarta bağlı bir olayın nadiren tarihsel aktörlerin planladığı gibi açılmasıdır. Naziler'in, Nihai Çözümün uygulanmasını onayladıkları 1942 Ocağı'ndaki ünlü Wannsee Konferansı bile Soykırım bilgini Yehuda

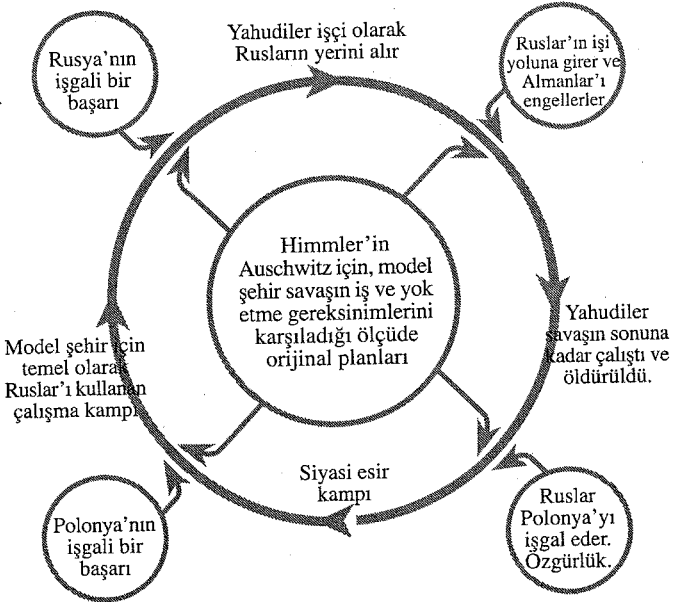
Bauer tarafından, orijinal sınır dışı etmeden son yok etmeye kadar olan yoldan aşıya doğru şarta bağı adimlardan biri olarak gösterildi. Bu, Yahudiler'i Madagaskar adasına sınır dışı etmek için yapılan gerçekçi bir planın varlığıyla ve Wannsee Konferansı'ndan sonra nakit için Yahudiler'le ticaret yapma çabalarıyla desteklenmektedir. Bauer Himmler'in 10 Aralık 1942'de kendisi için yazdığı nottan alıntı yapmaktadır: "Yahudiler'in fidiye karşılığı gitmesine izin verilmesiyle ilgili olarak Führer'e sordum. Bana, eğer onlar gerçekten yurtdışından hatırı sayılabilir miktarda döviz getirirlerse bunun gibi olayları onaylamam için tüm yetkiyi verdi (1994, s.103)."

Bu, Naziler'in Yahudiler'i yok etmekteki kasıtlılıklarını azaltır mı? Bauer, hayır, demektedir ama bu, tarihin karmaşıklığını ve anın amaca uygunluğunu göstermektedir:

Savaş öncesi Almanya'sında göç, koşullara en iyi uyan şeydi ve ne yeterince hızlı ne de yeterince tamam olmadığı zaman -tercihen "ilkel", gerçek Nordic Aryanlar tarafından oturulmayan bir yere, Sovyetler Birliği ya da Madagaskar'a- sınır dışı etme cevap oluyordu. Sınır dışı etme ve Avrupa'yı kontrol etme umudu da işe yaramayınca ve Avrupa içinde dünya, 1940lar'ın sonu ve 1941ler'in başında ayaklandı, oldukça mantıklı olarak cinayet politikasına Nazi ideolojisi temelinde karar verildi. Tüm bu politikalar aynı amaca sahipti: nakletme (Bauer 1994, s. 252-253).

İşlevsel sıra, Alman yaşamından Yahudiler'in (mülklerinin pek çoğuna ve evlerine el konulması dâhil olmak üzere) çıkarılmasından, (çoğunlukla hastalık ve ölüme yol açan aşırı kalabalık ve pis koşullarda) toplama ve izole etmeye, (çoğunlukla aşırı çalışma, açlık ve ölümlü içeren) ekonomik sömürüye, yok etmeye doğru gitti.

Gutman, bu şarta bağlı yoruma katılmaktadır: "Nihai Çözüm, alttan, yerel bir tabandan başlayan, kapsamlı bir olay hâline gelene kadar mekândan mekâna artış gösteren bir operasyondur. Ona bir plan deyip demeyeceğimi bilmiyorum. Onun bir detaylı proje olduğunu söylüyorum. Fiziksel yok etme, Yahudiler'e karşı bir dizi adımın ve saldırıların sonucuydu (1996)."

Şekil 21. Soykırım geri besleme döngüsü. İç psikolojik durumlar ve dış sosyal koşulların etkileşimi, soykırımsal bir geri besleme döngüsüne yol açabilir.

Soykırım bilgi akışı, amaçlar ve eylemlerle beslenen bir geri besleme döngüsü olarak modellenebilir (şekil 21). 1933'te, Naziler'in iktidara geldiği ve Yahudiler'e

karşı yasalar geçirmeye başladığı zamandan, Kristal gece ve Yahudiler'e karşı yapılan diğer şiddet hareketlerine, Yahudiler'in gettolara ve çalışma kamplarına sürülmesine, Yahudiler'in çalışma ve ölüm kamplarında yok edilmesine kadar, yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve şiddet gibi içsel psikolojik bileşenlerin, katı hiyerarşik sosyal yapı, kuvvetli merkezî güç, (dinî, ırksal, etnik, cinsel ya da siyasi) farklılığa karşı hoşgörüsüzlük, muhaliflerle uğraşmak için gömülü şiddet mekanizmaları, yasaları uygulamak için düzenli şiddet kullanımı ve sivil özgürlükler için düşük bir ilgi gibi dış sosyal bileşenlerle etkileşimli olarak çalıştığını görebiliriz. Christopher Browning, hoş bir şekilde Üçüncü Reich' da bu geri besleme döngüsünün nasıl çalıştığını özetlemektedir:

Kısaca, "Yahudi sorununu çözmeye" zaten derinden bulaşmış ve uygulamış olan Nazi bürokratlarının kitle katliamı için son adımı atması, önemli bir atılım değil küçük bir ilerlemeydi. Onlar zaten kendilerini siyasi bir harekete, bir kariyere ve bir göreve teslim etmişlerdir. Onlar, kitle ölümünün zaten sızmış olduğu bir çevrede yaşıyorlardı. Bu sadece, Polonya aydınlarının tasfiyesi, Almanya'da akıl hastalarının ve engellilerin gazla zehirlenmesi ve sonra Rusya'da daha anıtsal boyutta yok etme savaşı gibi doğrudan karışmadıkları programları içermiyordu. Bu aynı zamanda, tam da gözlerinin önünde toplu öldürmeleri ve ölmeleri, Lodz gettosunda açlık çekmeyi ve Serbia' da acımasız yolculukları ve misilleme vurmalarını içeriyordu. Geçmiş eylemlerinin doğasından dolayı, bu adamlar, durumlarını açıkça söylemişlerdi ve ayrılmaz ve değişmez bir şekilde, Yahudi sorunu için benzer öldürücü bir çözüme yol açan meslek çıkarlarını geliştirmişlerdi (1991, s. 143).

Tarih, insan hareketlerinin karmaşıklığına hitap eder ama bu karmaşıklıkların içinde özün basitlikleri bu-

lunur. Hitler, Himmler, Goebbles, Frank ve diğer Naziler, esas olarak keskin bir şekilde antisemitik oldukları için Yahudi sorununu çözme amaçlarında oldukça ciddiydiler. Yeniden yerleştirmeye başlamış olabilirler ama soykırımla sona erdirdiler çünkü tarihin son yolları, önce gelen amaçlarla birlikte etkileşimde bulunan herhangi bir belirli anın fonksiyonları tarafından belirlenir. Hitler ve takipçileri, işlevleri ve amaçlarından kamplara, gaz odalarına ve krematoryumlara ve milyonların yok edilmesine giden bir yol inşa ettiler.

Gaz Odaları ve Krematoryumlar

Soykırım inkârının ikinci ana eksenini, gaz odaları ve krematoryumların kitle öldürmeleri için kullanılmış olmasıdır. Herhangi bir kişi, Naziler'in gaz odaları ve krematoryumları kullandıklarını nasıl inkâr edebilir? Üstelik bu olanaklar birçok kampta hâlâ durmaktadır. İnkârcıları çürütmek için sadece oraya gidip kendinizin görmesi yetmez mi? Kanıt nerededir? 1990'da Arno Mayer, "*Gökler Neden Kararmadı?*" adlı kitapta, "gaz odalarının incelenmesi için kaynakların nadir ve güvenilir" olduğunu belirtiyordu. İnkârcılar, durumlarının doğruluğunu kanıtlamak için bu cümleden alıntı yaparlar. Mayer, Princeton Üniversitesi'nde son derece saygı duyulan bir diplomatik tarihçidir; bu yüzden insan inkârcıların, onun, onların her zaman inanmış oldukları şeyi güçlendiriyormuş gibi görünmesinden dolayı neden sevindiklerini anlayabilir. Ama tüm paragraf şu şekildedir:

Gaz odalarının incelenmesi için kaynaklar nadir ve güvenilir değildir. Hitler ve Naziler, Yahudiler'e karşı savaşlarını hiç gizlememiş olsalar da SS yetkilileri görevlerine bağlı olarak öl-

dürücü faaliyetlerinin ve aygıtlarının tüm izlerini gizlemişlerdir. Bu zamana kadar gazla zehirlenme için hiçbir yazılı emir ortaya çıkmamıştır. SS sadece her durumda eksik olan pek çok kamp kaydını yok etmekle kalmamış, aynı zamanda Sovyet askerlerinin gelmesinden hemen önce neredeyse tüm öldürme ve krematoryum yerleşimlerini yerle bir etmiştir. Aynı şekilde kurbanların kemik ve küllerinden kurtulmak için dikkat gösterilmiştir (1990 s. 362).

Açıkça, Mayer gaz odalarının toplu yok etme için kullanılmadığını ileri sürmüyordu. Mayer'in paragrafı aynı zamanda net bir şekilde neden toplu öldürme için fiziksel kanıtın insanın beklediği kadar oldukça ezici bir şekilde açık olmadığını özetlemektedir.

İnkârcılar, gaz odaları ve krematoryumların kullanıldığını inkâr etmezler ama onlar, gaz odalarının kesinlikle elbise ve battaniyelerin bitlerini öldürmek için kullanıldığını ve krematoryumların, sadece kamplarda "doğal" yollardan ölen insanların cesetlerinden kurtulmak için kullanıldıklarını iddia etmektedirler. Naziler'in, gaz odalarını toplu ölümler için kullandıkları konusundaki kanıtları ayrıntılı olarak incelemeyen önce genel olarak çeşitli kaynaklardan gelen kanıtların bir noktada birleştiğini düşünün:

Resmî Nazi belgeleri. Büyük miktarlarda Ziklon-B siparişi (hidrosiyamik asit gazının ticari ismi), gaz odaları ve krematoryumlar için planlar ve gaz odaları ile krematoryumlar için inşaat malzemeleri siparişleri.

Görgü tanığı ifadeleri. Kurtulanların açıklamaları, Yahudi Sonderkommando günlükleri ve nöbetçiler ile kumandanların itiraflarının tümü, gaz odalarının ve krematoryumların toplu ölümler için kullanıldığını anlatmaktadır.

Fotoğraflar. Sadece kampların fotoğrafları değil ama aynı zamanda Auschwitz'deki yanan cesetlerin gizli fotoğrafları ve Müttefiklerin Auschwitz-Birkenau'da gaz odalarına yürütülen mahkûmları gösteren hava keşif fotoğrafları.

Kampların kendileri. Kamplardaki binalar ve insan eliyle yapılmış şeyler ve hem gaz odalarının hem de krematoryumların büyük sayıda insan öldürmek için kullanıldığını gösteren modern adli test sonuçları.

Hiçbir kaynak kendi başına gaz odaları ve krematoryumların soykırım için kullanıldığını kanıtlamaz. Değişmez bir şekilde bu sonuca yönlendiren bu kaynakların bir noktada birleşmesidir. Örneğin, Ziklon-B'nin yazılı emirlere uygun olarak kamplara dağıtılması, kamplardaki Ziklon-B teneke kutuları kalıntılarıyla ve Ziklon-B'nin gaz odalarında kullanımıyla ilgili tanık ifadeleriyle desteklenmektedir.

İnkârcılar gazla zehirlemelerin kendileri hakkında neden hiçbir yok etme kurbanının gerçek bir gazlama konusunda bir tanık ifadesi vermediğini sormaktadırlar (Butz 1976). Bu, neden Kamboçya'nın ölüm tarlalarından ya da Stalin'in tasfiyelerinden hiç kimsenin cellatları konusunda öyküler anlatmak için geri gelmediğini sormak gibidir. Bizim sahip olduğumuz sadece SSler'den ve Nazi doktorlardan gelen değil ama gaz odalarından cesetleri krematoryumlara sürükleyen Sonderkommandolar'dan da gelen yüzlerce tanık ifadesidir. "Auschwitz'e Tanıklık Etmek: Gaz Odalarında Üç Yıl" adlı kitabında Filip Müller, kandırma ve gazla zehirleme sürecini şöyle anlatmaktadır:

İki SS, giriş kapısının iki yanında duruyordu. Geri kalan SSler, avda çalılara vuranlar gibi bağırarak ve coplarını kullanarak çıplak erkek, kadın ve çocukları krematoryumun

içindeki büyük odaya doğru kovalıyordu. Birkaç SS binayı terk ediyordu ve sonuncusu giriş kapısını dışardan kilitliyordu. Çok geçmeden, artan öksürük sesi, yardım çığlık ve bağırırları kapının arkasından işitilebiliyordu. Tek tek kelimeleri söyleyemiyorum çünkü bağırırlar kapının arkasından, hıçkırıklar ve ağlamalarla karışan vuruşlar ve çarpmalarla boğuluyordu. Bir süre sonra gürültü zayıflıyor, çığlıklar duruyordu. Sadece ara sıra bir inilti, tıngırtı ya da kapının arkasında hafif vuruşların sesi duyuluyordu. Ama kısa süre sonra bu bile durdu ve ani sessizlik içinde her birimiz bu korkunç kitle ölümünün dehşetini hissettik (1979, s. 33-34).

Krematoryumun içinde her şey sakinleşince Unterscharführer Teuer, arkasından Stark, o düz damun üzerinde görünüyordu. İkisinin de boyunlarında sallanan gaz maskeleri vardı. Yiyecek kutuları gibi görünen diktörtgen kutuları yere ko-dular; her kutu, kuru kafa işaretiyle etiketlenmişti ve Zehirli diye işaretlenmişti! Sadece korkunç bir düşünce, bir şüphe olan şimdi belirlilik: Krematoryumun içindeki insanlar zehirli gazla öldürülmüştü (s. 61).

Aynı zamanda nöbetçilerin itirafları var. SS Unterscharführer Pery Broad, 6 Mayıs 1945'te, İngilizler tarafından Almanya'daki işgal bölgelerinde yakalandı. Broad, 1942'de Auschwitz'de "Siyasi Bölüm'de" çalışmaya başladı ve 1945 Ocağı'nda kamp kurtarılanaya kadar orada kaldı. Yakalanmasından sonra İngilizler için bir yorumcu olarak çalışırken 1945 Temmuzunda İngiliz Gizli Servisi'ne verilen bir yaşam öyküsü yazdı. 1945 Aralığı'nda, yemin altında yazdıklarının doğru olduğunu açıkladı. 29 Eylül 1947'de, belge İngilizce'ye çevrildi ve Nuremberg Mahkemeleri'nde toplu ölüm mekanizmaları olarak gaz odalarıyla ilgili kullanıldı. Daha sonra 1947'de serbest bırakıldı. 1959 Nisanında Auschwitz'deki SSler'in bir davasında tanıklık için çağrıldığında Broad, yaşam

öyküsünün yazarı olduğunu kabul etti, geçerliliğini onayladı ve hiçbir şeyi geri almadı.

Bu genel durumu, Broad'ın yaşam öyküsü için anlattım çünkü inkârcılar karşıt Nazi itiraflarını (inkârcıların görüşlerini destekleyen itirafları tereddüt etmeden kabul ederken) ya baskı yapılmış ya da saçma psikolojik nedenlerle yapılmış diye göz ardı etmektedirler. Broad'a hiç işkence yapılmadı ve itiraf ederek kazanacağı çok az şey ve kaybedeceği çok şey vardı. Daha sonraki mahkemede kesinlikle sahip olduğu cayma şansı verildiğinde bunu yapmadı. Bunun yerine, Ziklon-B kullanımı, Auschwitz'in 11. Bloğu'ndaki ilk gaz denemeleri ve Birkenau'daki (Auschwitz II) doğru bir şekilde "Bunker I ve Bunker II" diye jargon adlarıyla çağırıldığı iki terk edilmiş çiftlikte kurulan geçici gaz odaları dâhil olmak üzere gazla zehirlenme sürecini ayrıntılarıyla anlattı. Aynı zamanda Birkenau'da Krematoryum II, III, IV ve V'in inşasını anımsıyordu ve doğru bir şekilde (planlarla karşılaştırarak) soyunma odalarının, gaz odasının ve krematoryumun çizimini gösterdi. Sonra Broad, gazla zehirlenme sürecini korkunç ayrıntılarıyla anlattı:

Dezenfekte edenler çalışıyorlar... Demir bir çubuk ve çekiçle zararsız görünen bir çift teneke kutuyu açıyorlar, talematlarda Cyclon [aynen alınmıştır] Böcek Öldürücüsü, Dikkat, Zehirli yazıyor. Kutular, mavi bezelyelere benzeyen küçük missetlerle dolu. Kutu açılır açılmaz içindekiler damdaki bir delikten içeri atılıyor. Sonra başka bir kutu bir sonraki deliğe boşaltılıyor ve bu böyle devam ediyor. Yaklaşık iki dakika sonra çöğlükler azalır ve hafif bir inlemeye dönüşür. Erkeklerin pek çoğu zaten bilinçlerini kaybetmiştir. İki dakika daha sonra...hepsi birter. Ölümcül bir sessizlik oluşur. . . cesetler bir araya yığılmıştır, ağızları geniş bir şekilde açıktır...gaz, kol ve bacaklarını

sertleştirdiği için birbirine girmiş cesetleri gaz odasından çıkarmak çok zordur (Shapiro'da 1990, s. 76).

İnkârcılar, Broad'ın sürecin toplam olarak dört dakika sürdüğünü söylemesinin, bunun daha çok yirmi dakika olduğunu iddia eden Komutan Hoess gibi diğer kişilerin sözleriyle çeliştiğini belirtmektedirler. Böyle ilişkiler yüzünden inkârcılar, ifadeyi tümüyle göz ardı ederler. Bir düzine değişik ifade gazla ölüm süresiyle ilgili bir düzine değişik rakam vermektedir bu yüzden inkârcılar hiç kimsenin gazla öldürülmediğine inanmaktadır. Bu anlamlı mıdır? Kuşkusuz hayır. Açıkçası, gazla zehirleme süreci, ısı (misketlerden hidrosiyamik asit gazının buharlaşma hızı havanın ısısına bağlıdır), odadaki insan sayısı, odanın büyüklüğü ve odaya dökülen Ziklon-B miktarı dâhil olmak üzere koşullardaki değişikliklere bağlı olarak değişik uzunlukta zaman alacaktır – her gözlemcinin zamanı farklı algılayacağından bahsetmeye gerek yoktur. Aslında eğer zaman tahminleri tamamen aynı olsaydı onların hepsinin öykülerini tek bir ifadeden aldığından şüphelenmemiz gerekecekti. Bu durumda çelişki, kanıtın doğruluğunu desteklemeye yöneliktir.

Broad'ın tanıklığını, kamp doktoru Dr. Johann Paul Kremer'inkiyle karşılaştırın:

2 Eylül 1942. İlk defa gece 3'te özel bir faaliyette bulundum. Eğer karşılaştırsak, Dante'nin Cehennemi neredeyse bir komedi olarak görünür. Auschwitz'e yalnızca bir yok etme kampı denir!

5 Eylül 1942. Öğlen, kadınların kampında özel bir faaliyette -tüm korkuların en korkuncu- bulundum. Hschf. Thilo, askerî cerrah, bugün bana burada anus mundi'de [dünyanın anüsünde] yer aldığımızı söylediği zaman haklıydı (1994, s. 162).

İnkârcılar, Kremer'in "gazla zehirlenme" değil "özel faaliyet" demesi gerçeğine tutunmaktadırlar ama Krakau'daki Auschwitz kamp garnizonu mahkemesinde 1947 Aralığı'nda Kremer, "özel faaliyet" demekle ne demek istediğini açıkça belirtti:

2 Eylül 1942, saat gece 3. Bana daha önceden insanları gazla zehirlenme faaliyetine katılma görevi verildi. Bu toplu ölümler, Birkenau kampının dışında bir ormanda yerleşmiş olan küçük kulübelerde oluyordu. SSler'in dilinde bu kulübelere "bunker" deniyordu. Kampta görevli olan tüm SS doktorları, Sonderaktion [özel faaliyet] denen gazla zehirlenmelere strayla katılıyordu. Gazlamada doktor olarak görevim, bunkerin yanında hazır olarak kalmayı içeriyordu. Oraya arabayla getirildim. Şöförle beraber önde oturdum ve bir SS hastane emir eri, onlardan herhangi birinin zehirli dumanlara dayanamaması durumunda, gazlamada yer alan SSler'i canlandırmak için bir oksijen aygıtıyla arabanın arkasında oturuyordu. Kaderi gazla zehirlenmek olan insanları taşıyan araç demiryolu rampasına vardığı zaman SS subayları yeni gelen insanların arasından çalışmaya uygun olanları seçerlerdi; bu arada geri kalanlar -yaşlılar, tüm çocuklar, kollarında çocuklar olan kadınlar ve çalışmaya uygun görünmeyen diğer kişiler- kamyonlara yüklenirdi ve gaz odalarına yönlendirilirlerdi. Orada insanlar, kurbanların soyunduğu ve sonra çıplak olarak gaz odalarına gittikleri barakalara götürülürdü. Çoğunlukla SSler, banyo yapacaklarını ve bitlerinden arındırılacaklarını söyleyerek insanları sakin tuttukça hiçbir olay çıkmazdı. Hepsini gaz odasına getirdikten sonra kapı kapanırdı ve gaz maskeli bir SS, bir Cyclon [aynen alınmıştır] tenekesinin içindekileri yan duvardaki bir aralıktan içeri dökerdi. Kurbanların bağırma ve çığlıkları o aralıktan işitilirdi ve canları için mücadele ettikleri açıktı. Bu bağırışlar çok kısa bir süre işitilirdi (1994, s. 162n).

Broad'ın ve Kremer'in ifadelerinin bir noktada birleşmesi -ve daha birçokları vardır- Naziler'in gaz odalarını ve krematoryumları kitle yok etmesi için kullanmış olmaları konusunda kanıt sağlamaktadır.

Kurtulanların Auschwitz'de, Yahudiler'in indirilme ve ayrılma sürecini tanımlayan yüzlerce ifadesi vardır ve sürecin fotoğraflarına sahibiz. Aynı zamanda Naziler'in gazlamadan sonra açık çukurlarda cesetleri yaktıklarını gösteren tanık ifadelerine sahibiz (krematoryum çoğunlukla yıkılırdı) ve Alex isimli bir Yunan Yahudisi tarafından gizlice çekilen böyle bir yakımayı gösteren bir fotoğrafa sahibiz (şekil 22). Alter Fajnzylberg, Auschwitz'deki bir Sonderkommando, bu fotoğrafın nasıl elde edildiğini anımsıyordu:

Resimlerin çekildiği gün görevleri paylaştık. Bazılarımız resimleri çeken kişi için nöbetçilik yapacaktık. Sonunda o an geldi. Hepimiz dışarıdan Krematoryum V'in gaz odasına açılan batı girişinde toplandık: Ne dikenli telin üzerinden kapıya bakan nöbet kulübesinde ne de resimlerin çekileceği yerin yakınında herhangi bir SS'i göremiyorduk. Yunan Yahudisi Alex hemen fotoğraf makinesini çıkardı, bir yanan ceset yığınınına yöneltti ve düğmeye bastı. Bu yüzden fotoğraf, Sonderkommandodan mahkûmları yığında çalışırken göstermektedir (Swiebocka 1993, s. 42-43).

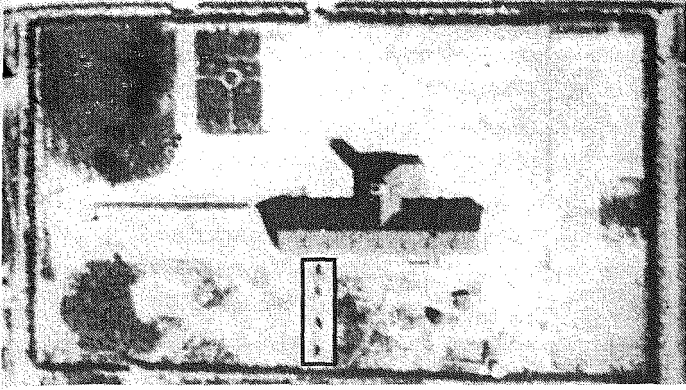
Aynı zamanda inkârcılar, gaz odası ve krematoryum faaliyetleri konusunda Müttefikler tarafından kamplarda çekilen hava keşif fotoğraflarında fotoğrafsal kanıt olmaması üzerinde yoğunlaşmaktadır. 1992'de inkârcı John Ball, gerçekten tüm bu kanıt yokluğunu belgeleyen bir kitap yayınladı. Kitap, hava fotoğraflarının ayrıntılarını göstermek için parlak ve düz kâğıda basılan yüksek kalitede, parlak bir yayındı. Ball, kitap için on binlerce

dolar harcadı, çizim ve dizgisini yaptı ve hatta kitabı kendisi yayınladı. Proje ona, birikimlerinden daha fazlasına mal oldu. Eşi ona bir ultiatom verdi: ya o ya Soykırım. O, ikincisini seçti. Ball'ın kitabı *-Düzeltilen Soykırım: Auschwitz-Birkenau Yok Etme Kompleksinin Geçmişle İlgili Bir Analizi-* hava fotoğrafları konusunda, iki yazarın, Dino A. Brugioni ve Robert G. Poirier'in, Müttefikler tarafından çekilen, yok etme faaliyetlerini kanıtladığını ileri sürdükleri hava fotoğraflarını sundukları 1979'daki bir CIA raporuna cevaptır. Ball'a göre, fotoğraflarla oynanmış, işaretlenmiş, değiştirilmiş ve sahtekârlık yapılmıştır. Kim tarafından? Televizyon'daki *Soykırım* dizisinde anlatılan öyküye uyması için CIA'nın kendisi tarafından.

Şekil 22. Auschwitz'de cesetlerin açık çukurlarda yakılması. Sonderkommandolar bu resmi gizlice çekti ve kampın dışına kaçırdılar [Fotoğraf © Yad Vashem. Tüm hakları saklıdır.].

California, Pasadena'da, Caltech/NASA'nın Jet İtici Güç Laboratuvarı'nda haritacılık uygulamaları ve görüntü işleme uygulamaları danışmanı olan Dr. Nevin Bryant sayesinde, CIA fotoğraflarının havadan neye baktıklarını bilen kişiler tarafından uygun bir şekilde analiz edilmesine sağlayabildim. Nevin ve ben fotoğrafları, 1979'da, CIA'nın elinde olmayan dijital büyütme teknikleri kullanarak analiz ettik. Fotoğraflarla oynanmamış olduğunu kanıtlayabildik ve aslında yok etme faaliyetinin kanıtını bulduk. Hava fotoğrafları, uçak (nihai hedefine – IG Farben Sanayi İşletmeleri'ne- doğru bir bombalama uçuşundayken) kampın üzerinden uçarken sırayla çekilmişti. Kampın fotoğrafları birkaç saniye arayla çekildiği için iki ardışık fotoğrafın stereoscopik görüntüsü, insanların ve araçların hareketini göstermekte ve daha iyi derinlik algısı sağlamaktadır. Şekil 23'teki hava fotoğrafı, Krema II'nin ayırt edici özelliklerini göstermektedir. Krematoryumun bacasının uzun gölgesine ve krematoryum binasının sağ açısındaki bitişik gaz odasının üzerindeki dört bulanık gölgeye dikkat edin. Ball, bu gölgelerin çizildiğini iddia etmektedir ama gölgelere uyan dört küçük yapı, bir SS fotoğrafçısı tarafından çekilen Krema II'nin arkasını gösteren bir resime ait olan şekil 24'teki gaz odasının damının üzerinde görünmektedir (eğer doğrudan Krema II'nin bacasının tam altına bakarsanız toprağın birkaç ayak üzerine çıkan diktörtgen şeklindeki yer altı gaz odasının yapısının iki kenarını göreceksiniz).

Şekil 23. Krema II'nin hava fotoğrafı, 25 Ağustos 1944. Bu fotoğraftaki gaz odasının damındaki dört bula-nık gölgeye dikkat edin ve onları şekil 24'teki gaz odası-nın damında görünen dört küçük yapıyla karşılaştırın. Bu fotoğraflar, Naziler'in Ziklon-B misketlerini gaz odasının damından döktükleri konusundaki tanık ifadelerini des-teklemektedir – bu, ayrı kanıt dizilerinin nasıl tek bir so-nuçta birleştiklerinin örneğidir [Negatifler, Washington D. C., Ulusal Arşivler'in izniyle yayınlanmıştır (Film 3185); büyütme Nevin Bryant'ın izniyle.].

Bu fotoğrafik kanıt, SSler'in gaz odasının damın-daki aralıklardan Ziklon-B misketlerini döktükleri şeklin-deki tanık ifadeleriyle iyi bir şekilde birleşmektedir. Şekil 25'teki hava fotoğrafı, gazlanma için Krema V'e götürü-len bir grup mahkûmu göstermektedir. Gaz odası binanın sonundadır ve krematoryumun çift bacası vardır. Kam-pın günlük kayıtlarından, bunların RSHA naklinden ge-len, bazıları çalışma için seçilen ve geri kalanı yok etmeye gönderilen Macar Yahudileri olduğu açıktır (Ek fotoğraf-lar ve ayrıntılı tartışma Shermer ve Grobman'da görül-mektedir 1997).

Açık nedenlerden dolayı, gerçek bir gazla zehirlenmeyi kaydeden hiçbir fotoğraf yoktur ve fotoğrafik kanıtla ilgili zorluk, bir kamptaki faaliyetin herhangi bir fotoğrafın üzerinde oynanmamış bile olsa kendiliğinden herhangi bir şeyi kanıtlayamamasıdır. Bir fotoğraf, Auschwitz'de Naziler'in cesetleri yaktığını göstermektedir. İnkârcılar, öyleyse ne olmuş derler. Onlar, gazla zehirlenen mahkûmlar değil doğal nedenlerle ölmüş mahkûmların cesetleridir. Birçok hava fotoğrafı, Birkenau'daki Krematoryumların ayrıntılarını göstermekte ve onlara götürülen mahkûmları kaydetmektedir. İnkârcılar, öyleyse ne olmuş, derler. Mahkûmlar, doğal nedenle ölen insanların cesetleri yakıldıktan sonra temizlemek için çalışmaya gidiyorlar; ya da onlar bitlerin temizlenmesi için gidiyorlar. Yine böyle fotoğrafları anlamlı yapan, bağlam ve diğer kanıtlarla birleşmedir – ve fotoğrafların hiçbirinin kamplardaki yaşamla ilgili ifadelerle karşıt olan faaliyetleri kaydetmemiş olması gerçeği, Soykırımı ve gaz odaları ile krematoryumların toplu öldürmeler için kullanılmasını desteklemektedir.

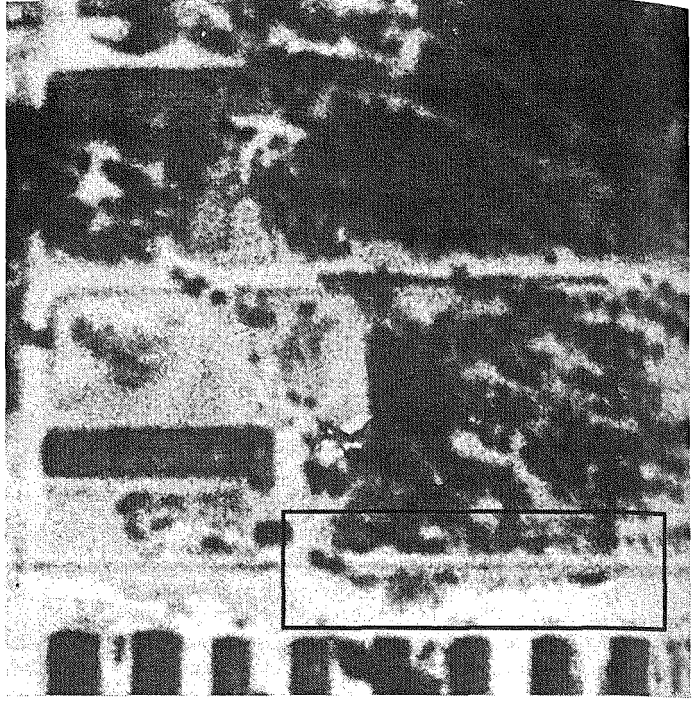

Şekil 24. Bir SS fotoğrafçı tarafından çekilen Krema II'nin arka görüntüsü, 1942 [Fotoğraf © Yad Vashem. Tüm hakları saklıdır.].

Kaç Tane Yahudi Öldü?

Soykırım inkârının son esas eksenini, Yahudi kurbanların sayısıdır. Paul Rassinier, "*Soykırım Efsanesini Çürütmek: Nazi Toplama Kamplarının İncelenmesi ve Avrupa Yahudiliğinin İddia Edilen Yok Edilmesi*" adlı kitabında, "1931 ve 1945 arasında en az 4.419.908 Yahudinin Avrupa'dan ayrılmayı başardığını" (1978 s. x) ve bu yüzden altı milyondan çok daha az Yahudi'nin Naziler'in ellerinde öldüğünü iddia ederek bir sonuca varıyordu. Ama pek çok Soykırım bilgini Yahudi kurbanların toplam sayısını 5.1 ila 6.3 milyon arasına koymaktadır.

Varsayımlar değişirken bağımsız olarak farklı yöntemler ve farklı kaynak malzemeler kullanan tarihçiler, Soykırımın kurbanı olan beş ila altı milyon Yahudi'ye ulaşmaktadırlar. Varsayımların değiştiği gerçeği gerçekten güvenilirliği artırır; yani eğer varsayımların hepsi aynı olursa bu daha çok, sayıların "uydurulduğu" anlamına gelir. Varsayımların aynı olmaması, yine de hepsinin mantıklı bir hata değişim aralığında olması gerçeği, beş ila altı milyon arasında Yahudi'nin Soykırım'da öldüğü anlamına gelmektedir. Beş mi yoksa altı milyon mu olduğunu tartışmak yersizdir. Pu, çok büyük sayıda insandır. Ve bu, bazı inkârcıların öne sürdüğü gibi sadece birkaç yüz bin ya da "sadece" bir ya da iki milyon değildir. Rusya'dan ve eski Sovyet bölgelerinden yeni bilgi ulaştıkça gelecekte daha doğru varsayımlar yapılacaktır. Ama toplam sayının kesinlikle yüz binlerce ya da milyonlarca değil birkaç on binden daha fazla değişmeyeceği olasıdır.

Şekil 25. Krema V'e götürülen mahkûmların hava fotoğrafı, 31 Mayıs 1944 [Negatifler Washington D. C., Ulusal Arşivler'in izniyle yayınlanmıştır (Film 3055); büyütme Nevin Bryant'ın izniyle.].

Aşağıdaki tablo ülke sırasına göre Soykırımdaki tahmini Yahudi kaybını göstermektedir. Sayılar her biri kendi coğrafi uzmanlık bölgesinde çalışan bazı ilginler tarafından hesaplanmıştır ve sonra *Soykırım Ansiklopedisi* için Yisrael Gutman ve Robert Rozzet tarafından birleştirilmiştir. Sayılar, Avrupadaki her köy, kasaba ve şehirde yaşayan kayıtlı Yahudi sayısını, kamplara nakledildiği kaydedilmiş olan sayıyı, kamplardan bırakılanların sayı-

sını, Einsatzgruppen tarafından "özel faaliyetlerde" öldürülenlerin sayısını ve savaştan sonra hayatta kalanların sayısını alarak nüfus istatistiklerinden çıkarılmıştır. En az ve en çok kayıp sayıları hata değişim aralığını temsil etmektedir.

SOYKIRIMDA VARSAYILAN YAHUDİ KAYBI

Ülke	İlk Yahudi Nüfus	En Az Kayıp	En Çok Kayıp
Avusturya	185,000	50,000	50,000
Belçika	65,700	28,900	28,900
Bohemya ve Moravya	118,310	78,150	78,150
Bulgaristan	50,000	0	0
Danimarka	7,800	60	60
Estonya	4,500	1,500	2,000
Finlandiya	2,000	7	7
Fransa	350,000	77,320	77,320
Almanya	566,000	134,500	141,500
Yunanistan	77,380	60,000	67,000
Macaristan	825,000	550,00	569,000
İtalya	44,500	7,680	7,680
Latvia	91,500	70,000	71,500
Litvanya	168,000	140,000	143,000
Lüksemburg	3,500	1,950	1,950
Hollanda	140,000	100,000	100,000
Norveç	1,700	762	762
Polonya	3,300,000	2,900,000	3,000,000
Romanya	609,000	271,000	287,000
Slovakya	88,950	68,000	71,000

Sovyetler Birliği	3,020,000	1,000,000	1,100,000
Toplam	9,796,840	5,596,029	5,860,129

Kaynak: *Soykırım Ansiklopedisi* baş editör Yisrael Gutman (New York: Macmillan, 1990) s. 1799.

Son olarak inkârcıya basit bir soru sorulabilir: Eğer Soykırımında altı milyon Yahudi ölmediyse onların tümü nereye gitti? İnkârcı, onların Sibiryaya ve Kalamazoo' da yaşadıklarını söyleyecektir ama milyonlarca Yahudi'nin Rusya, Amerika ya da herhangi bir yerin iç bölgelerinin dışında aniden ortaya çıkması saçmalık olacak kadar olanaksızdır. Soykırımdan kurtulup geri gelen çok nadirdir.

Komplolar

Çingeneler, homoseksüeller, zihinsel ve fiziksel engelli kişiler, siyasi mahkûmlar ve özellikle Ruslar ve Polonyalılar dâhil olmak üzere, Naziler tarafından öldürülen milyonlarca daha insan vardır ama Soykırım inkârcıları bu ölümlerin sayısını umursamamaktadır. Bu gerçek, Soykırımın Yahudi olmayan kurbanlarına karşı yaygın ilgi yoksunluğuyla bağlantılıdır ama aynı zamanda Soykırım inkârının anti semitik özüyle de ilgilidir.

İnkârcıların "Yahudi" takıntısına bağlı olarak komplo takıntısı vardır. Öte yandan Naziler'in Yahudiler'i öldürmek için bir planları (yani bir komplo) olduğunu inkar ederler. Bu tezi, komplo düşüncesinin (JFK komplo teorileri gibi) ne kadar aşırıya gidebileceğine işaret ederek desteklerler. Tarihçilerin, Hitler ve takipçilerinin Avrupa Yahudiliği'ni yok etmek için komplo kurduk-

),000
0,129

Yisrael

abilir:
onların
nazoo'
'ahudî'
lgeleri-
: kadar
ok na-

iziksel
lar ve
öldü-
inkâr-
gerçek,
gın il-
Soykı-

olarak
Yahu-
oldu-
(JFK
ne işa-
çileri-
rdük-

ları sonucuna varmalarından önce güçlü kanıtlar talep etmekteydiler (Weber, 1994b). İyi. Ama o zaman öte yandan kendi kanıt taleplerini yerine getirmeden Soykırım düşüncesinin yeni kurulan İsrail Devleti'ni finanse etmek için Almanlardan tazminat elde etmek amacıyla yapılan bir Siyonist komplosu olduğunu iddia edemezler.

Bu ikinci tezin bir parçası olarak, inkârcılar, eğer Soykırım tarihçilerinin iddia ettiği gibi Soykırım gerçekten olduysa bunun savaş sırasında yaygın bir şekilde bilinmiyor olacağını iddia ederler (Weber, 1994b). Bu, diyelim ki D-günü çıkarması kadar açık olacaktır. Üstelik Naziler, kendi ölümcül planlarını kendi aralarında tartışmışlardır. Evet, açık nedenlerden dolayı D-günü sır olarak saklandı ve D-günü çıkarması başlamasından sonraya kadar yaygın olarak bilinmiyordu. Soykırım içinde benzerdir. Arkadaş Naziler arasında bile teklifsizce tartışılan bir şey değildi. Aslında Albert Speer bu konuda Spandau günlüğünde şunu yazıyordu:

9 Aralık 1946. *Rejimin tepe insanlarının karşılaştıkları ender zamanlarda suçlarıyla övüneceklerini hayal etmek yanlış olacaktır. Mahkemede biz bir Mafya çetesinin liderlerine benzetildik. Efsanevi çetelerin patronlarının akşam giysileriyle oturup, entrikalar kurarak, darbeler düzenleyerek, cinayet ve güç hakkında konuştukları filmleri anımsadım. Ama bu arka oda kompto atmosferi, bizim liderliğimizin tarzı değildi. Kişisel uğraşlarımızda peşinde olabileceğimiz herhangi bir uğursuz faaliyet konusunda hiçbir şey söylenmezdi (1976, s. 27).*

Speer'in gözlemi, SS nöbetçisi Theodor Malzmueller'in Kulmhof (Chelmno) yok etme kampına varışı üzerine toplu ölümle karşılaşmasını anlatması tarafından desteklenmektedir:

Vardığımız zaman, kamp komutanı SS Hauptsturmführer Bothmann'a bildirmek zorundaydık. SS Hauptsturmführer bizi, SS Untersturmführer Albrect Plate'nin indinde yaşam alanlarında görevlendirdi. Kulmhof, yok etme kampına nöbetçi olarak atanmış olduğumuzu açıkladı ve bu kampta, insanlığın veba mikrobunu olan Yahudiler'in yok edildiğini ekledi. Gördüğümüz ya da işittiğimiz her şey hakkında sessiz olacaktık aksi hâlde ailelerimizin hapsedilmesini ve ölüm cezasını göze almamız gerekecekti (Klee, Dressen ve Riess 1991, s. 217).

İnkârcıların, İsrail Devleti'ni finanse etmek amacıyla (Rassinier, 1978) Yahudiler tarafından Soykırım yapmak için bir komplo yapıldığı şeklindeki ayrıntılı iddiasına verilen cevabın anlaşılması kolaydır. Soykırım konusundaki temel gerçekler, bir İsrail Devleti olmadan önce ve Birleşik Devletler ya da herhangi bir diğer ülke bir sent bile vermeden önce saptandı. Üstelik tazminatlar saptadığı zaman İsrail'in Almanya'dan aldığı miktar, öldürülen sayısına değil İsrail'in savaştan önce Almanya ve Alman kontrolündeki ülkelerden kaçan Yahudiler'i ve savaştan sonra İsrail'e gelen Soykırımdan kurtulanları çekme ve yeniden yerleştirme maliyetine dayanıyordu. Mart 1951'de İsrail, Dörtlü Güçten tazminatların bu temelde hesaplanmasını talep etti.

İsrail Hükümeti, Almanlar tarafından alınan ya da yağmalanan ve 6 yüz milyon dolardan fazla olduğu söylenen tüm Yahudi malları için bütün bir hesap elde edecek ve sunacak durumda değildir. Sadece iddiasını önceden yapılmış olan toplam harcamalar ve Naziler'in hakimiyetindeki ülkelerden göç eden Yahudiler'in bütünleşmesi için hâlâ gerek duyulan harcamalar temelinde hesaplayabilirdi. Bu göçmenlerin sayısının 500.000 civarında olduğu varsayılmaktadır, bu da toplam 1.5 milyar dolarlık toplam harcama demektir (Sagi 1980 s.55).

Eğer tazminatlar toplam kurtulan sayısına dayansaydı o zaman herhangi bir Siyonist komplocunun Nazi-ler tarafından öldürülen Yahudi sayısını değil ama kutrulanların sayısını abartması gerektiğini söylemek bile gereksizdir. Aslında tazminat saptama koşulu düşünüldüğünde eğer inkârcılar haklıysa ve sadece birkaç yüz bin Yahudi öldüyse o zaman Almanya, İsrail'e tazminat olarak çok daha fazla borçludur çünkü kurtulan beş ya da altı milyon kişi başka nereye gidebilirdi? İnkârcılar, Siyonist komplocuların Almanya'dan tazminat parasını daha büyük bir bedel karşılığı aldığını ileri sürebilirler: para ve dünyanın her yerinden uzun vadeli sempati. Ama burada gerçekten sonuna kadar gitmeliyiz. Komplocu olduğu iddia edilenler, güvenli parayı bazı belirsiz gelecek ödemeleri için neden tehlikeye atsın? Gerçekte Alman parasının alıcısı olarak İsrail Devleti bir efsanedir. Bunun pek çoğu, İsrail Hükümeti'ne değil kurtulan bireylere gitti.

Ahlaki Eş Değerlik

Diğerlerinin tümü başarısız olduğunda inkârcılar, kasıtlılığı, gazla zehirlemeyi, krematoryumu ve öldürülen Yahudi sayısını tartışmaktan, Naziler'in Yahudiler'e karşı olan davranışlarının diğer ulusların kendi algıladıkları düşmanlarına karşı yaptıklarından gerçekte hiç farklı olmadığını ileri sürmeye kaymaktadırlar. Örneğin inkârcılar, B.D. hükümetinin, sivillerle dolu olan iki Japon şehrinin tamamını atom silahlarıyla yok ettiğini (Irving 1994) ve Japon-Amerikalılar'ı Almanlar'ın algıladıkları içsel düşmanlarına -Yahudiler'e- karşı yaptığının aynısı olan şekilde kamplara gitmeye zorladığını (Cole 1994) belirtmektedir.

Buna verilecek cevap çift yönlüdür. Birincisi, sadece başka bir ülkenin kötülük yapması sizin kötülük yapmanızı haklı çıkarmaz. İkincisi, savaş ve silahsız insanların kendi ülkeniz içinde kendini savunmak için değil, daha fazla toprak, ham madde ya da zenginlik kazanmak için de değil ama sadece onlar bir çeşit şeytani güç ve daha düşük bir ırk olarak algılandığı için sistematik, devletin organize ettiği şekilde öldürülmesi arasında bir fark vardır. Kudüs'teki yargılanması sırasında RSHA SS Obersturmbannführer ve Nihai Çözümün başlıca uygulayıcılarından biri olan Adolf Eichmann, ahlaki eş değerlik tezini ileri sürmeye çalıştı. Ama mahkeme tutanaklarından alınan aşağıdaki konuşmanın gösterdiği gibi yargıç buna inanmadı (Russell 1963 s. 278-279):

Yargıç Benjamin Halevi'den Eichmann'a: *Çoğunlukla Yahudiler'in yok edilmesini Alman şehirlerine yapılan hava saldırılarıyla karşılaştırdınız ve Yahudi kadın ve çocuklarının öldürülmesini, Alman kadınlarının hava bombardımanlarında ölmesiyle karşılaştırdınız. Sizin için bu iki şey arasında temel bir ayrım olduğu kesinlikle açık olmalıdır. Bir yandan bombalama, düşmanı teslim olmaya zorlama aracı olarak kullanılır. Almanlar'ın, bombalamalarıyla İngilizler'i teslim olmaya zorlamaya çalışmaları gibi. O durumda, silahlı bir düşmanı diz çöktürmek bir savaş amacıdır.*

Öte yandan silahsız Yahudi erkeklerini, kadınlarını ve çocuklarını evlerinden aldığınız, onları Gestapo'ya verdiğiniz ve sonra yok etmek için onları Auschwitz'e yolladığınız zaman bu tamamen farklı bir şeydir değil mi?

Eichmann: *Farklılık çok büyük. Ama o zaman bu suçlar, devlet ve sorumluluk tarafından yasal hâle getirilmişti; bu yüzden emirleri verenlere aittirler.*

Halevi: *Ama sizin kesinlikle bilmeniz gerekir ki uluslararası olarak tanınan sivil nüfusun savaşın kendisinin uygulanması için gerekli olmayan faaliyetlerden korunduğu, Savaş Yasa ve Gelenekleri vardır.*

Eichmann: *Evet, bunu biliyorum.*

Halevi: *Hiçbir zaman göreviniz ve vicdanınız arasında sadakat çatışması hissetmediniz mi?*

Eichmann: *Buna bir içsel bölünme denebileceğini sanmıyorum. İnsan bir uçtan diğerine savrulduğunda bu, kişisel bir çelişki oluyordu.*

Halevi: *İnsan, önem vermemeli ve vicdanını unutmalıdır.*

Eichmann: *Evet, bu şekilde söylenebilir.*

Eichmann, mahkemesi sırasında Soykırımı hiç inkâr etmedi. Onun tezi, "bu suçların devlet tarafından yasal hâle getirildiği" ve bu yüzden "emirleri veren" insanların sorumlu olduğuydu. Bu, Nuremberg Mahkemeleri'nde Naziler'in pek çoğu tarafından kullanılan klasik bir savunmaydı. Yüksek rütbedekilerin hepsi -Hitler, Himmler, Goebbels ve Herman Göring- intihar ettiğinden cezadan kurtulmuşlardı ya da öyle düşünmüşlerdi.

Biz de cezadan kurtulmadık. Evrim inkârı gibi, soykırım inkârı da basit bir şekilde yok olmayacak ve o tehlikesiz ya da önemsiz değildir. Sadece Yahudiler için değil ama hepimiz için ve gelecek kuşaklar için çirkin ve korkunç sonuçları olmuştur ve olacaktır. Soykırım inkârı onların iddialarına karşı cevaplar sağlamalıyız. Kanuta sahibiz, ayağa kalkmalıyız ve işitilmeliyiz.

-15-

Sıralamalar ve Süregelenler

İrklara Afrikalı-Yunanlı-Alman- Amerikan Bakışı

Bilim kitapları nadiren çok satanlar listelerini oluşturur ama bunu yaptıkları zaman çoğunlukla ya kozmolojik kökenlerimiz ve kaderimiz -Stephen Hawking'in *Zamanın Kısa Tarihi*- ya da varlığımızın metafizik tarafıyla -Fritjof Kapra'nın *Fiziğin Tao'su*- ilgili olurlar. O zaman Free Pres, hepsi de muğlak ruh ölçümü konusunda olan grafikler, çizimler, eğriler ve üç yüz sayfalık ekler, notlar ve referanslarla dolu olan 30 dolarlık bir kitabı nasıl 500.000 adetten (evet 15 milyon dolar eder) fazla sattı? Çünkü o, eğrilerden biri, beyaz ve siyah Amerikalılar arasındaki IQ derecelerinde 15 puanlık bir farkı göstermektedir. Amerika'da hiçbir şey ırksal çatışmalar kadar satmaz. Richard Herrnstein ve Charles Murray tarafından yazılan "*Çan Eğrisi* (1994)," bilim adamları, entelektüeller ve eylemciler arasında bugüne kadar süren bir taşkınlık -yanlışlığını kanıtlayan bir kitabın başlığının dediği gibi *Çan Eğrisi Savaşı*- yarattı.

"Çan Eğrisi"ndeki tezler, bizim zamanımızda ya da diğer bir zamanda garip değildir. Aslında, aynı yıl daha önce, saygın *Intelligence* dergisi başka bir tartışmaya yol açan bilim adamı Philippe Rushton tarafından yazılan siyah ve beyazların sadece zekâda değil ama olgunlaşma yaşı (ilk ilişki yaşı, ilk hamilelik yaşı), kişilik (saldırganlık, dikkat, atılganlık, sokulganlık), sosyal örgütlenme (evlilikle ilgili kararlılık, yasanın sürekliliği, akıl sağlığı) ve üreme çabası (her şeye açıklık, cinsel ilişki sıklığı, erkek üreme organının büyüklüğü) açısından da farklı olduklarını iddia ettikleri bir makale yayınladı. Düşük IQ'ya ek olarak Rushton, siyahların daha erken olgunlaşma yaşına, daha yüksek atılganlığa ve saldırganlığa, daha az akıl sağlığına ve yasa sürekliliğine, daha fazla açık davranışlara ve daha büyük cinsel ilişki sıklığına ve (kondom üreticilerinden topladığı veriye göre, IQ'ya ters orantılı olarak) daha büyük erkek cinsel organına sahip olduklarına inanmaktadır.

Hem "Çan Eğrisi"nde hem de Rushton'un makalesinde Öncü Fonu'ndan yardım alındığı kabul edilmektedir. Soykırım inkârcılığıyla olan bağlantılarından dolayı bu benim dikkatimi çekti. Öncü Fonu 1937'de tekstil milyoneri Wycliffe Preston Draper tarafından "ırkların iyileştirilmesine" yardım eden ve siyahların beyazlardan aşağı olduğunu kanıtlayan araştırmaları, siyahların Afrika'ya geri gönderilmesini ve "ilk on üç eyalette yerleşen beyaz insanlardan...ve/veya ilgili nesillerden baskın bir şekilde aşağı olan" çocuklar için eğitim programlarını finanse etmek için kuruldu (Tucker'da 1994, s. 173; Öncü Fonu bunların şimdiki hedefleri olduğunu inkâr etmektedir)." Örneğin, fizikte Nobel ödülü olan William Shockley, IQ'nun kalıtsallığı konusundaki araştırması için on yıl boyunca 179.000 dolar aldı. Shockley, beyaz Avrupalıların "sosyal yönetim ve genel organizasyon kapasite-

tesisi açısından en rekabetçi nüfus" olduğuna ve sömürge yaşamının "en zalim seçici mekanizmalarının" beyaz ırkı üstün yaptığına inanıyordu (Tucker'da 1994, s. 184). Rushton'un çalışması birkaç yüz bin dolara kadar Öncü Fonu tarafından finanse edildi.

Öncü Fonu, aynı zamanda *Mankind Quarterly* dergisini desteklemektedir. Derginin ilk editörlerinden biri Roger Pearson, 1960'da Birleşik Devletler'e göç ettiği zaman Özgürlük Lobisinin örgütleyicisi ve Soykırım inkârının önde gelen yayını olan "*Journal of Historical Review*" nun kurucusu olan Willis Carto'yla birlikte çalıştı. Geçen yirmi üç yıl boyunca, Pearson ve onun örgütü, Öncü Fonu'ndan 787.400\$'dan az olmayan bir para aldı. William Tucker'a göre, Pearson ve Carto, "İkinci Kardeşler Arası Savaş" ve sonraki Reich'a karşı Almanya ve dünya üzerinde finansal köleliği kabul ettirmek isteğinden doğan 'Müttefik Savaş Suçlarına' neden olmakla düzenli olarak 'New York sarraflarını' suçluyordu (1994, s. 256)." Carto'nun, Soykırımı inkâr eden kitapların yanı sıra ırkçı ve eugenik makaleleri yayınlayan Noontide Press'i aynı zamanda Pearson'un, "aristokrat Nordikler'in, 'insan onurunun sembolünün' nasıl 'toprak sahiplerine ödenecek vergiler yüzünden... Yahudiler'le ve diğer Nordik olmayan öğelerle evlenmeye zorlandığını, böylece aile topraklarını korumak için gerekli zenginliği sağladıklarını ama 'biyolojik kalıtımlarını' feda ettiklerini ve 'böylece asillik konusundaki gerçek iddialarından vazgeçtiklerini" anlatan "*Irk ve Uygurluk*" adlı kitabına yer vermiştir (Tucker'da, 1994, s. 256). Pearson, *Irk ve Uygurluk*'ün, savaştan sonra Naziler'e karşı hâle getirilmiş olduğunu iddia etse de, Üçüncü Reich'dan önceki, o sıradaki ve sonraki önde gelen bir Alman ırksal teorisyeni olan Hans Gunther'in çalışmasına dayandığını kabul etmektedir. Pearson aynı zamanda bazıları tarafından "bir aydın Fransız Neonazi

grubu" adı verilen ama Pearson tarafından sadece "sağ kanat" denen Nouvelle Ecole'ün danışma komitesindeydi (1995).

Roger Pearson'a telefon ettim. Onunla röportaj yaptığım zaman Pearson, Amerika'ya ilk olarak geldiğinde üç ay boyunca Carto'nun dergisi *Western Destiny*'de editörlük yaparak Willis Carto'yla çalıştığını onayladı ama açıkça "New York sarrafları" gibi bir deyim kullandığını inkâr etti. Aynı zamanda "bir zamanlar söylendiğine göre Josef Mengele'yi saklamaya yardım etmekle övündüğüne" dair olan bir tanesi dâhil olmak üzere, diğer suçlamaları da kabul etmedi (bkz. Tucker 1994, s. 256). Bu söylenti, çok uzağa ve geniş şekilde yayılmış gibi görünmektedir ve Pearson, Mengele'nin 1945 Martı'ndaki kaçıışı sırasında on yedi buçuk yaşında olduğu ve İngiliz Ordusu'nda temel piyade eğitimi alıyor olduğu için özellikle bundan rahatsız oluyordu. Ne olursa olsun hiçbir zaman Mengele'yle bir ilişkisi olmamıştı ve suçlamanın bir şehir efsanesi gibi, herhangi bir kimse bunun için temel bir kaynak bulamadığı hâlde kitaplar ve makaleler yoluyla kendini yeniden çevrime soktuğuna inanıyordu.

Pearson'u, zamanımızın temel konularını oldukça fazla düşünen nazık, yumuşak konuşan bir kişi olarak buldum. Şu anda o, İnsan Çalışmaları Enstitüsü başkanı olarak saygın bir konumda bulunmaktadır (altmış sekiz yaşında ve yarı emeklidir) ve enstitünün 1979'da devraldığı *Mankind Quarterly*'nin yayıncısıdır. O zaman Pearson dergiyi, ruh ölçümcüsü Raymond Cattell ve mitolojist Joseph Campbell gibi uygun yeni kurul üyeleri ekleyerek sosyoloji, psikoloji ve mitolojiyi içermesi için genişletti. Yönetimi sırasında Pearson, ne enstitünün ne de derginin siyahların geri gönderilmesi ya da beyazların üstünlüğünü onaylamadığını iddia ediyordu.

O zaman onların böyle ırkçı inançları onayladığı konusundaki düşünce nereden geldi? Pearson, kendi zamanından önce derginin böyle düşünceleri savunduğunu ve kendisini yöneten elitler olmak üzere, toplumların ideal olarak, olanaklı olduğu ölçüde homojen olması (yani WASP) gerektiğine inandığını kabul etmektedir. Onun açıkladığı kadarıyla sorun, onun kişisel deneyimlerinden geliştirdiği bir inanç olan, bu “doğal” sürece modern savaş ve siyasetin karışmasıdır:

II. Dünya Savaşı'nda İngiliz Ordusu'nda hizmet ettim. 29 Mayıs 1942'de, 21 yaşında İngiltere Hava Kuvvetleri savaş pilotu olan tek kardeşim, Kuzey Afrika'da Rommel'e karşı olan bir çatışmada öldürüldü. Bunun benim üzerimde büyük etkisi oldu ve 32 yaşına gelene kadar -evlendiğim ve kendi ailemi kurduğum zaman- kardeşimin döndüğünü hayal ediyordum. O savaşta aynı zamanda dört kuzenimi ve üç yakın okul arkadaşımı kaybettim, hepsi gençti ve çocukları yoktu. Ve tanıdığım birçok insan çocuk sahibi olmadan öldürüldüler. Görüyorum olduğum şey, modern savaşlarda daha yetenekli olan insanların seçilmekte olduğuydu ve bu beni, daha yetenekli insanlar öldürülürken diğerleri kadar yetenekli olmayan insanlara fazla üremeyi toptan sattığımız dünyada bir şeylerin çok yanlış olduğu duygusuyla bıraktı. Bugün savaşa çok karşıyım çünkü o, daha akıllı olan insanları orantısız bir şekilde seçmekte ve yok etmektedir. Ayrıca kültürü de yok eder. II. Dünya Savaşı'nda Avrupa'nın büyük şehirlerine ne yaptığımıza bakın. Bunun iyi bir örneği, Stanford Üniversitesi rektörü David Starr Jordan tarafından 1915'te yazılan "Savaş ve Soy" adlı kitapta görülmektedir. Bu, I. Dünya Savaşı'nda öldürülen genç, çocuksuz bir İngiliz'in ve savaşın Batı'ya nasıl zarar verdiğinin öyküsüdür. Avrupalılar'ın kendileri için neyin iyi olduğunu bilmeyen savaşçı bir grup insan olduğunu göstermek için kitabı yeniden yayınladım. Yüzyıllar boyunca birbirleriyle dövüşerek kendile-

rine zarar verdiler ve sonuç olarak, evrimci bir bakış açısından yaşamda kalmayı hak etmiyorlar.

O günlerde gen havuzunun saflığına inanan büyük bir nasyonalisttim. Uluslar üreme havuzları gibi görülürdü. Artık öyle değil. Bir hısmılık birimi olarak ulus geçmişe ait bir şeydir. Çok kültürlü, çok ırklı birimlere doğru gidiyoruz. Bunun ne kadar istenebilir olduğunu evrimci bir bakış açısından sorguluyorum. Bunun, evrimci sürecin tersine çevrilmesi olduğunu düşünüyorum (1995).

Düşüncelerini daha iyi anlamama yardım etmek için Pearson bana, kitaplarından bazılarını ve *Mankind Quarterly*'nin eski sayılarından bir seçmeyi yolladı. Geçen on yıldaki ırkçı tonun son yıllarda yatıştığını göreceğime ikna olmuştu. Bu dergide ırkla ilgisi olmayan birçok ilginç makale vardır ama aynı zamanda ilgisi olan da birçok makale vardır ve bunlar şimdi daha teknik ve daha az kışkırtıcı bir dille saklanan eski aynı eğilimi göstermektedir. İşte bahsedebileceğim birçok örnekten birkaçı: Sonbahar/Kış 1991 sayısı Richard Lynn tarafından yazılan, "Zekâda Irksal Farklılıkların Evrimi" başlıklı bir makaleyi içeriyordu. Bu makalede yazar, ılıman ve soğuk iklimlerde yaşayan Kafkaslar'ın ve Moğollar'ın "yaşamda kalmanın kavramsal talep sorunlarıyla karşılaştığı" ve böylece "gelişmiş zekâ için uygun olan seçme baskısı Kafkaslar'ın ve Moğollar'ın neden en yüksek zekâyı evrimleştiren ırklar olduğunu açıkladığı" sonucuna varmaktadır (s. 99). Mısırlılar'ın, Yunanlılar'ın, Fenikeliler'in, Yahudiler'in, Romalılar'ın, Aztekler'in, Mayalar'ın ve İnkalılar'ın -hepsi "karşı konamaz" ılık ortamlarda yaşayan oldukça karmaşık ırk gruplarının- özellikle zeki olmadığını tahmin ediyorum ve modern insanların onlardan daha akıllı oldukları ileri sürülse de, uzun süre önce soğuk kuzey Avrupa'da yaşayan Neanderthaller çok zeki olmuş

lan
bir
tik
tir.
ka-
yo-
dü-
rek
ind
çen
me
il-
bir-
aha
ter-
açı:
azi-
na-
ik-
nda
ve
laf-
m-
ta-
Ya-
ka-
ol-
ını
ha
tu-
uş

olmalılar. Adil olmak gerekirse, dergi aynı sayıda bu tez-
zin eleştirilerini de yayınladı.

1995 Yaz sayısı, Glayde Whitney'in 2 Haziran 1995'te verilen öldürme oranlarında dramatik şekilde siyah ve beyazlar arasında dokuz kat fark olduğunu gösteren grafik ve çizimlerle tamamlanan, Davranışsal Genetik Birliği Başkanlık Konuşması'nı yayınladı. Whitney bu konuda, "ister hoşlanın ister hoşlanmayın öldürme oranında ırk farkının birazına ya da belki de çoğuna, düşük zekâ, empati yokluğu, agresif davranış ve kışkırtıcı öngörü yoksunluğu gibi yardımcı değişkenlerdeki genetik farklılıkların neden olması mantıklı bir bilimsel hipotezdir," sonucuna varıyordu (s. 336). Bu hipotez için kanıtı nedir? Ne olursa olsun hiçbir şey. Tek bir alıntı bile yoktur. Ve bu, bir oda dolusu davranış genetikçisine yapılan bir konuşmaydı ve antropologlar, psikologlar ve genetikçiler tarafından okunan bilimsel bir dergide basıldı. Aynı sayıda Pearson, elitlere karşı seçimlerin yapıldığı ve ayak takımı tarafından son verildiği modern dünyanın genlerini kaybetmesine hayıflanarak, "Batı Düşüncesinde Kalıtsallık Kavramı" başlıklı yirmi sekiz sayfalık bir tarih sonucuna varmaktadır: "Ağır disgenik akımlar, gösterişli ekiplerin ve Avrupa'da modern savaflara katılan diğer yetenekli personelin seçici elemesi; Avrupa'da, Sovyetler Birliği'nde ve Maocu Çin'de seçkin kimselerin soykırımsal katliamı ve dünyanın her yerinde modern toplumların daha yaratıcı bireylerinin daha az yaratıcı olanlardan daha az çocuk sahibi olması eğilimi sonucu bu yüzyılda egemen olmuştur (s. 368)."

Burada seçici olarak alıntı yapmıyorum. Pearson'ın en son kitabı "*Kalıtsallık ve İnsanlık: Irk, Eugeniks ve Modern Bilim,*" bu ünlü sorun için bir şey yapmazsak ne olacağı konusunda aşağıdaki dramatik tahminle sona ererek aynı konunun ayrıntılarını inceler: "Evrene hükmeden

güçlere karşı çalışan davranış kalıplarını benimseyen herhangi bir tür, ya acılı, sert bir şekilde zorlanmış ve tamamen istenilmeden yapılan eugenik evrimci yeniden seçme ve yeniden uyum sağlama sürecine girene ya da daha ciddi bir cezaya -yok edilmeye- uğrayana kadar kötüye gitmeye mahkûm edilmiştir (1996, s. 143)." Sadece "tamamen istenmeden yapılan eugenik yeniden seçme" ne anlama gelmektedir? Devletin zorladığı ayırım, geri gönderme, kısırlaştırma ya da hatta belki yok etme? Ona sordum. "Hayır! Ben sadece, doğanın seçtiğini, elelediğini ve eğer şu anki yolumuzda devam edersek türlerin yok olacağını söylemek istiyorum. Evrimin kendisi bir eugenik alıştırmadır. Uzun vadede doğal seçme eugenik olma eğilimi gösterir (1995)." Ama zekâ, suçluluk, yaratıcılık, saldırganlık ve iticilikte irksal farklılıklar konusunda uzun tartışmaların arkasından ima edilen türlerin yok olmasının potansiyel nedeni olanların beyazların dışındakiler olduğu görülmektedir ve bu yüzden *onlar* hakkında bir şey yapılmalıdır.

İrkin Sonu

Karışık üremeyi engellemek ve genetik bütünlüğü korumak olanaklı mıdır? Pearson'un terminolojisinde herhangi bir ulus şimdiye kadar bir "üreme ünitesi" olmuş mudur ya da herhangi bir ulus olabilir miydi? Belki dünya çapında bir Nazi devleti böyle biyolojik duvarları yasal hâle getirebilirdi ama doğa bunu, Luca Cavalli-Sforza ve meslektaşları Paolo Menozzi ve Alberto Piazza'nın *Time* dergisinde "*Çan Eğrisi*"ni düzelten" çalışma (sekiz paund ağırlığında ve 1032 sayfa olduğundan uygundur) olarak övülen "*İnsan Genlerinin Tarih ve Coğrafyası*"nda gösterdikleri gibi kesinlikle yapmamıştır. Bu ki-

her-ama-seç-daha-itiye-ama-e-an-der-sor-ni ve-ola-zenik-olma-cılık-unda-ık ol-daki-ında

taпта yazarlar, elli yıllık nüfus genetiği, coğrafya, ekoloji, arkeoloji, fiziksel antropoloji ve linguistik araştırmalarından gelen, "bilimsel bir bakış açısından ırk kavramı herhangi bir ortak anlaşmaya varmayı başaramamıştır; hiçbiri var olan aşamalı değişimi anlatıyor gibi görünmemektedir," şeklindeki kanıtı sunmaktadır (1994, s. 19). Başka bir deyişle, ırk kavramı biyolojik olarak anlamsızdır.

Ama hepimiz birini gördüğümüzde siyah bir insanı ya da beyaz bir insanı tanımaz mıyız? Yazarlar kesinlikle diye kabul ederler: "İrksal klişe örneklerin meslekten olmayan kişilerin bile bireyleri sınıflandırmasına izin veren bir tutarlılığa sahip olduğu söylenerek karşı çıkılabilir." Ama diye devam ederler, "Hepsi deri rengi, saç rengi, biçimi ve yüz özelliklerine dayanan başlıca klişe örnekler, daha güvenilir genetik özellikler ve kökeni daha çok iklim ve belki de cinsel seçmenin etkisi altındaki son günlerdeki evrimden kaynaklanan daha derin bir analizle onaylanmayan yüzeysel farklılıkları yansıtır (s. 19)." Geleneksel popüler irksal kategoriler tam anlamıyla deri konusunda derinleşmiştir.

Ama ırkların tekliklerini ve ayrılıklarını korurken, bulanık diziler olarak birbirlerine karıştığı varsayılmaz mı (bkz Sarich 1995)? Evet ama bu grupların nasıl sınıflandırıldığı, sınıflandırıcının "birleştirici" mi yoksa "ayırıcı" mı olduğuna -benzerlikleri mi yoksa farklılıkları mı gördüğüne- bağlıdır. Darwin, onun zamanında doğacıların, *Homo sapiens*in altmış üç farklı ırktan başka bir şeyden bahsetmediğini belirtiyordu. Bugün sınıflandırmacılara bağlı olarak üçten altmış ırka kadar olan herhangi bir yerdedirler. Cavalli-Sforza ve meslektaşları şu sonuca varıyordu: "Tek bir insan türü olduğu konusunda kuşku olmamasına rağmen sınıfsal ayrımın herhangi bir özel düzeyinde durmak için açıkça hiçbir somut neden yoktur (1994, s.19)." Örneğin, Avustralyalı Aborijinler'in, kesin-

likle daha benzer *göründükleri* için güneydoğu Asyalılar'dan daha çok, Afrikalı siyahlarla yakın bağları olduğu düşünülebilir (ve yüz özellikleri, saç tipi ve deri rengi ırkları tanımlarken herkesin üzerinde yoğunlaştığı şeydir). Ama genetik olarak Avustralyalılar, Afrikalılar'dan *en uzak* ve Asyalılar'a *en yakındır*. İnsanlar, ilk olarak bunu yapmaları on binlerce yıl alarak, Afrika'dan göç ettikleri sonra Orta ve Uzak Doğu'dan Güneydoğu Asya'ya ve Avustralya'ya doğru yol aldıklarından dolayı, kavramsal sezgilerimize ters düşse bile evrimci bir bakış açısından bu anlam taşımaktadır. Neye benzediklerinden bağımsız olarak Avustralyalılar ve Asyalılar, evrimsel olarak daha yakından ilişkili olmalıdırlar ve öyledirler. Ve örneğin, Avrupalılar'ın, yüzde 65 Asya genleri ve yüzde 35 Afrika genleri taşıyan arada bulunan melez bir nüfus olduğunu kim sezecekti? Ama evrimci bir bakış açısından bu şaşırtıcı değildir.

İrk sınıflandırma sorununun bir parçası, Cavalli-Sforza ve meslektaşlarının tartıştığı gibi grup içi değişkenliğinin grup arası değişkenliğinden daha büyük olmasıdır: "İstatistiksel olarak kümeler içindeki genetik değişim, kümeler arasındakile karşılaştırıldığında daha büyüktür." Başka bir deyişle, bir grup içindeki bireyler, gruplar arasındaki bireylerden daha çok değişir. Neden? Cevap, evrimci bir cevaptır:

Tüm nüfuslarda, küçüklerde bile, büyük bir genetik değişim vardır. Bu bireysel değişim, çok uzun dönemler boyunca birikmiştir çünkü insanlarda gözlenen pek çok polimorfizm yarım milyon yıldan daha az bir süre önce, kıtalar hâlinde ayrılma ve belki de hatta türlerin kökeni dönemine gider. Aynı polimorfizmler birçok nüfusta bulunur ama her birinde değişik sıklıktadır çünkü insanların coğrafi olarak farklılaşması, türlerin var olduğu zamanın belki de üçte biri ya da daha azını alarak,

son zamanlarda olmuştur. Bu yüzden önerili bir ayrımın birikmesi için çok az zaman geçmişti (1944, s. 19).

Ve yazarlar şunu tekrarlıyordu (bu büyütülemez): "Gruplar arasındaki farklılık bu yüzden başlıca gruplar içindekiyle ya da tek bir nüfus içindekiyle karşılaştırıldığında küçüktür (1994, s.19)." Aslında son günlerdeki araştırmalar, eğer bir nükleer savaş, küçük bir Avustralya Aborijin grubu dışında tüm insanları yok ederse, *Homo sapiens*'in değişkenliğinin yüzde 85'inin korunacağını göstermektedir (Cavalli-Sforza ve Cavalli Sforza 1995).

İrkçılığın Sonu

Her zaman önemli olan grup değil bireydir ve her zaman önemli olan, grubun nasıl değiştiği değil bireyin nasıl değiştiğidir. Bu liberal ümit ya da tutucu aldatmaca değildir. Bir entomoloğun 1948'de belirttiği gibi bu bir evrim gerçeğidir: "Modern sınıflandırma bilimi biyologlar arasında bireylerin tekliği ya da herhangi bir birey topluluğunda meydana gelebilecek geniş değişim aralığı konusunda artan farkındalığın ürünüdür." Bu entomolog sınıflandırma bilimcilerinin, türleri, generayı ve hatta daha yüksek kategorileri genellemesinin "çoğunlukla tek bireylerin ve gerçekten herhangi bir diğer kâşifin hiç bulmayacağı herhangi bir şey gibi olmayan özel bireylerin yapısının tanımları" olduğuna inanıyordu. Psikologların böyle aceleci genellemelerden dolayı eşit derecede suçlu olduğunu eklemektedir: "Bugün labirentteki bir fare tüm bireylerin, dün, bugün ve yarın her koşul altındaki tüm fare türlerinin örneği olarak alınmaktadır." Daha kötüsü, bu toplu sonuçlar, insanlar hakkında tahmin yürütmek için kullanılmaktadır: "Aslında sonuçlar açıkça ya da en

azından zımnen size, kuzenlerinize ve insanların tüm diğ-
er çeşitlerine ve tanımlamalarına uygulansa, soyağacı bi-
linmeyen ve cinsi belli olmayan yarım düzine köpek -tüm
köpekler kastedilerek- 'köpek' olarak kaydedilmektedir
(s. 17)."

Sadece böceklerden bahsetmiş olsaydı bu ento-
molog göreceli olarak tanınmayacaktı. Ama meslek yaşa-
mının ortasında, bir eşek arısının anlaşılmaz bir türünün
çalışmasından çok daha iyi bilinen WASP türüne -insan
çeşitliliğine- geçti. Aslında şu sonuca vardı: Eğer eşek arı-
ları bu kadar çeşitlilik gösteriyorsa, insanlar ne kadar da-
ha çeşitlilik gösterebilir? Buna uygun olarak 1940lar'da
insan cinselliği konusunda şimdiye kadar yürütülmüş en
kapsamlı çalışmaya başladı ve 1948'de entomolojist
Alfred Kinsey seksolog hâline dönüştü ve "*Erkeklerde Cinsel
Davranış*" adlı kitabı yayınladı. Bu kitapta Kinsey, "şu an-
ki çalışmada elde edilebilir olan öyküler birçok bireyin
heteroseksüelliğinin ya da homoseksüelliğinin ya hep ya
hiç önermesi olmadığını gösterdiğini" gözlemledi (Kin-
sey, Pomeroy ve Martin 1948, s. 638). Bir kimse, aynı anda
ikisi birden olabilir. Ya da geçici olarak ikisi de değildir.
Birisi heteroseksüel olarak başlayabilir ve homoseksüel
olabilir ya da tersi. Ve her iki durumda harcanan zama-
nın yüzdesi nüfus içindeki bireyler arasında çok değişir.
"Örneğin," diye yazar Kinsey, "Aynı yıl ya da aynı ay ve-
ya hafta hatta aynı gün içinde hem heteroseksüel hem de
homoseksüel faaliyetlere katılan bazıları vardır (s. 639)."
İnsan, "aynı zamanda" diye ekleyebilir. Bu yüzden Kin-
sey, "bir kimseye sadece iki tip bireyi, heteroseksüel ve
homoseksüeli tanıma hakkı verilmediği ve homoseksü-
elin üçüncü bir cins olarak nitelendirilmesinin herhangi
bir gerçek durumu tanımlamayı başaramadığı" sonucuna
vardı (s. 647). Genel olarak bunu sınıflandırma bilimine

uygulayarak Kinsey (sayısız tablonun ortasına yerleştirilmiş güçlü bir cümlede), bireylerin tekliğini ortaya çıkardı:

Erkekler iki ayrı grubu, heteroseksüelleri ve homoseksüelleri temsil etmezler. Dünya, koyunlar ve keçiler diye ikiye ayrılmayacaktır. Ne her şey siyahtır ne de her şey beyazdır. Doğanın nadiren ayrı kategorilerle uğraşması sınıflandırma biliminin temelidir. Sadece insan aklı kategorileri icat eder ve gerçekleri ayrı bölümlere yerleştirmeye çalışır. Yaşayan dünya, her yönüyle süregelen bir şeydir. İnsanın cinsel davranışıyla ilgili olarak bunu öğrenir öğrenmez daha kısa sürede cinselliğin gerçeklerini daha iyi anlarız (s. 639).

Kinsey, bu değişimin ahlaki ve etik sistemler için anlamını gördü. Eğer değişim ve teklik normsa, o zaman hangi ahlak biçimi tüm insan faaliyetlerini kapsayabilir? Yalnızca insan cinselliği için Kinsey, on binden fazla insanın her biri için 250 farklı maddeyi ölçtü. Bu, 2.5 milyon veri noktasıdır. Kinsey, insan davranışının çeşitliliği ile ilgili olarak, "farklı bireylerdeki bu özelliklerin sonsuz yenden bileşimlerinin olasılıkları, başlıca tüm amaçlar için sonsuzluk olan bir şeye yükselttiği," sonucuna vardı (Christenson 1971, s. 5). Tüm ahlaki sistemler, bu sistemler şaşırtıcı bir şekilde geniş olduğu hâlde mutlakken, tüm mutlak ahlaki sistemler gerçekten onu diğerlerine tevdi eden (genellikle kabul ettiren) gruba bağlıdır. Erkeklerle ilgili cildin sonunda Kinsey gerçekten, "toplumun cinsel faaliyetlerini en az kabul etme eğiliminde olduğu o bireylerin arasında bile, doğuştan sapıklık gibi bir şeyin varlığı" için hiçbir kanıt olmadığı sonucuna varır. Tersine, genişi istatistiksel tabloları ve derin analizleriyle gösterdiği gibi kanıtlar, "pek çok insani cinsel faaliyetin, pek çok birey için eğer her bir diğer bireyin faaliyetinin

arka planını bilebilselerdi makul hâle geleceği" sonucuna götürmektedir (Kinsey, Pomeroy ve Martin 1948, s. 678).

Değişim, Kinsey'in, "tüm biyolojik ilkelerin en evrensele yakın olanı" dediği şeydir ama onlar, "arkadaşlarının yasa yapıcıya ya da yasamanın biçimlendiği ama onların altında yaşamaya çalışan tüm gerçek bireyler için kötü biçimlenen hayali ideallere uyabilen kalıplara uygun düşünmesini ve davranmasını bekledikleri" zaman bunu en çok unutmuş görünen birisi de odur. Kinsey, "sosyal biçimler, yasal kısıtlamalar ve ahlak kanunları sosyal bilimcilerin ileri sürdüğü gibi insan deneyiminin kanunlaşması olabilirken" onların tüm istatistik ve nüfus genelleleri gibi "özel bireylere uygulandığında çok az önem taşıdığı" gösteriyordu (Christenson'da 1971, s. 6). Bu yasalar bize, insan doğasının yasalarından daha çok yasa yapılar hakkında bilgi verir:

Formüller, sadece formülcülerin genel itiraflarıdır. Bir birey için doğru olan, bir sonraki için yanlış olabilir ve birisi için günah ve iğrenç olan, bir sonraki bireyin yaşamının değerli bir kısmı olabilir. Herhangi bir özel durumda bireyin değişim aralığı, çoğunlukla genel olarak anlaşıldığında çok daha büyüktür. Benim böceklerimde yapısal özelliklerin bazıları yüzde on iki kadar değişir. Benim çalıştığım insan davranışları için temel olan morfolojik ve psikolojik özelliklerin bazılarında değişim binde on iki kadardır. Ve yine de sosyal biçimler ve ahlak yasaları, tüm bireyler aynıymış gibi emredicidir ve biz, böyle farklı insanlar bir örnek taleplerle karşılaştığı zaman yaşanacak çeşitli zorluklara bakmaksızın kararlar geçiririz, ödüller veririz ve cezaları yığarız (Christensen'de 1971, s. 7).

Kinsey'in sonuçları ırka uygulanabilir. Siyah ve beyaz, keyfi ve akıllı gibi kategoriler, gerçekten en iyi şekilde bir sıralama olarak değil bir bütün olarak tanımlan-

mişken "siyahları, keyfi" ya da "beyazları, akıllı" olarak nasıl sınıflandırırız? Kinsey, "Böcekler arasında olduğu kadar erkekler arasında da iki seçeneğe değişim istisnadır ve sürekli değişim kuraldır," sonucuna varıyordu. Aynı şekilde, davranış için doğru ve yanlış "uç noktada doğru ve uç noktada yanlış arasında olanaklı olan sonsuz derecede değişen davranış tipleri için hoşgörü olmadan" tanımlarız. Durum bu olunca, biyolojik evrim gibi kültürel evrim umudu da değişimin ve bireyciliğin tanınmasına bağlı olur: "Bu bireysel farklılıklar, doğanın gelişmeyi, organik dünyadaki evrimi sağladığı malzemelerdir. Erkekler arasındaki farklılıklarda, değişen bir toplumun umutları yatar (Christenson'da 1971, s. 8-9)."

Amerika'da biz, ırk ve kültürü karıştırma eğilimindeyiz. Örneğin, "beyaz ya da Kafkasyalı", "Koreli-Amerikalı'ya" değil ama "İsveçli-Amerikalı'ya" paraleldir. İkincisi kabaca kültürel mirası bildirirken, birincisi kabaca varsayılan bir ırksal ya da genetik yapıyı gösterir. 1995'te Occidental Kolej Gazetesi, birinci sınıf öğrencilerinin neredeyse yarısının (yüzde 48.6) "renkli derili insanlar" olduğunu duyurdu. Ama ben yaşamımda, pek çok öğrenciyi geleneksel dışsal ırk işaretleriyle tanımlarken oldukça zorlandım çünkü yıllar ve yüzyıllar boyunca çok fazla karışım olmuştu. Onların pek çoğunun, "saf" ırklardan çok daha saçma bir kavram olan vatandaşlığa geçmiş ırklar olduklarından kuşkuluyorum. Bir formdaki ırkı soran -"Kafkasyalı," "İspanyol kökenli," "Afrikalı-Amerikalı," "Amerikan Yerlisi" ya da "Asyalı-Amerikalı"- kutuyu işaretlemek savunulamaz ve saçmadır. Bir kere, "Amerikalı" bir ırk değildir; bu yüzden "Asyalı-Amerikalı" ve "Afrikalı-Amerikalı" gibi etiketler hâlâ bizim kültür ve ırkı karıştırdığımız göstermektedir. İkincisi, insan tarihinde ne kadar geri gidebilir? Asya ve Amerika arasındaki Bering Boğazı'nı geçtikleri tarihe yirmi ya da otuz bin yıl-

dan fazla önceye giderseniz Amerikan Yerlileri gerçekten Asyalı'dır. Ve Asyalılar, birkaç yüz bin yıl önce belki de Afrika'dan çıkmıştı bu yüzden gerçekten "Amerikan Yerlisi'nin" yerine "Afrikalı-Asyalı-Amerikan Yerlisi'ni" koymalıyız. Son olarak Afrika'dan Çıkma teorisi (tek ırksal köken) doğru çıkarsa o zaman *tüm* modern insanlar Afrikalı'dır (Cavalli-Sforza şimdi bunun yetmiş bin yıl önce olmuş olabileceğini düşünmektedir). Bu teori, Candelabra (çoklu ırksal köken) teorisine yol açsa bile sonuç olarak tüm insanlar Afrikadan gelmiştir ve bu yüzden Amerika'daki herkes, "Afrikalı-Amerikalı" kutusunu işaretlemelidir. Anne tarafından büyükannem Alman'dı ve anne tarafından büyükbabam Yunanlı'ydı. Bir dahaki sefere o formlardan birini doldururken "Diğeri" işaretleyip ve ırksal ve kültürel mirasım konusunda doğruyu yazacağım: "Afrikalı-Yunan-Alman-Amerikalı."

Ve bundan gurur duyacağım.

kten
i de
Yer-
'ni"
rk-
nlar
yl
ori,
so-
üz-
nu
'dı
aki
tle-
ya-

BÖLÜM 5

ÜMİT
SONSUZA KADAR
SÜRER

Ümit, insan gönlünde sonsuza kadar sürer;
İnsan ise, hiç öyle değil ama her zaman
kutsanacaktır.

Tedirgin ve evinden uzak olan ruh,
Gelecek yaşam için dinlenir ve anlatır.
Bak, zavallı Yerli! Eğitim görmemiş aklı
Tanrı'yı bulutlarda görür ya da onu rüzgârda
işitir;

Ruhu, hiç yoldan çıkması öğretilmeyen Bilimle
gururludur

Güneşe yürümek ya da Samanyolu kadar uzak;
Yine de basit Doğa ona ümidini verir,
Tepesi bulutlarla kaplı dağın arkasında, mütevazî
bir cennetin.

- Alexander Pope,
İnsan Üzerine Bir Deneme, 1733

-16-

Dr. Tipler
Dr. Pangloss'la
Karşılaşıyor

**Bilim Olanaklı Olan Tüm Dünyaların
En İyisini Bulabilir mi?**

İsmi, doğal seçmenin ortak keşfi nedeniyle sürekli olarak Charles Darwin'le anılan, on dokuzuncu yüzyıl İngiliz doğa bilimcisi Alfred Russel Wallace, gözlemlediği her yapı ve her davranış için bir amaç bulma arayışında başını derde soktu. Wallace'a göre doğal seçme, her organizmayı çevresine iyi bir şekilde uyması için biçimlendiriyordu. Doğal seçmeye yaptığı aşırı vurgu, onu abartılı-uyarlamacılığa götürdü. "Quarterly Review" nun 1869 Nisan sayısında, Darwin'i çok korkutarak, insan beyninin tümüyle bir evrim ürünü olmuş olamayacağını çünkü doğada yüksek matematik ve estetik değerlendirme gibi doğal olmayan yetenekleri başarabilen, insan beyni büyüklüğünde bir beyne sahip olmak için hiçbir neden olmadığını ileri sürüyordu. Amaç yok, evrim yok. Cevabı neydi? "Egemen bir Akıl, sonunda zihinsel ve ahlaki yapımızın belirsiz ilerlemesini kabul etmek ve hatta ona yardım etmek için mükemmel bir şekilde yeterli olan bir örgütlenme oluşturmak için, değişimleri yönlendirerek ve onların birikimlerine karar vererek, bu yasaların faaliyetini izle-

mişti (s. 394).” Evrim teorisi, Tanrı’nın varlığını kanıtlamaktadır.

Wallace abartılı-uyarlamacılığa düşüyordu çünkü evrimin bu olanaklı olan en iyi dünyalardaki olanaklı olan en iyi organizmaları yaratmış olması gerektiğine inanıyordu. Yaratmış olmadığı için başka bir aktif öge -daha yüksek bir akıl- olması gerekiyordu. İronik olarak, Wallace’nin evrimci teorilerinin inançlarını yıkmaya yardım ettiği, en ünlüleri William Paley’in 1802 yılındaki aşağıdaki şu paragrafla açılan *Doğal Tanrı Bilimi* olan, doğal tanrı bilimciler benzer bir tezi ileri sürüyorlardı:

Bir fundalığı geçerken, ayağımın bir taşla takıldığını ve bu taşın buraya nasıl gelmiş olduğunun sorulduğunu varsayın; tersini bildiğim herhangi bir şeye rağmen her zaman orada duruyordu, diye cevap vermiş olabilirdim... Ama yerde bir saat bulduğumu varsayın ve saatin bu yere nasıl gelmiş olduğu sorulmalıdır; bana daha önce verilmiş olan cevabı -bildiğim her şeye göre saatin her zaman burada olmuş olabileceğini- hemen hemen hiç düşünmem. Yine de neden bu cevap, taşta olduğu kadar saat için de işe yaramasın? Bu nedenle ve başka bir nedenle değil yani saati incelemeye başladığımız zaman onun bazı parçalarının çerçeveslendiğini ve bir amaç için bir araya getirildiğini kavrarız.

Paley için bir saatin amacı vardır ve bu yüzden amacı olan bir varlık tarafından yaratılmış olmalıdır. Bir saat, bir dünyanın bir dünya yapımcısına -Tanrı’ya- gerek duyduğu gibi, bir saat yapımcısına gereksinime duyar. Yine de hem Wallace hem de Paley, “metafizik, teoloji, kozmoloji” profesörü olan Dr. Pangloss’un akıl, mantık ve örneksemeyle bunun olanaklı olan dünyaların en iyisi olduğunu “kanıtladığı”, Voltaire’in “*Candide*”indeki (1759) derse kulak vermiş olmalıydılar: “Bu şeylerin baş-

ka türlü olamayacağını gösteriyordu; çünkü her şey bir son için yapıldığından, her şey mutlaka en iyi sondadır. Burunların gözlük takmak için yapıldığına bakın ve bu yüzden gözlüklere sahibiz. Bacaklar, açıkça pantolonlar için yapılmıştır ve bizim pantolonlarımız var (1985, s.238)." Bu tezin saçmalığı yazar tarafından planlanmıştı çünkü Voltaire, olanaklı olan tüm dünyaların en iyisindeki her şeyin en iyisi olduğu şeklindeki Panglossian paradigmasını kesinlikle reddediyordu. Doğa, ne mükemmel olarak tasarlanmıştır ne de bu olanaklı olan dünyaların en iyisidir. Bu sadece, sahip olduğumuz saçma, rastlantısal ve olabildiğince kusurlu olan dünyamızdır.

Pek çok insan için, eğer bu olanaklı olan dünyaların en iyisi değilse yakında öyle olacağı konusundaki ümit sonsuza kadar sürer. O ümit, dinlerin, efsanelerin, batıl inançların ve Yeni Çağ inançlarının kaynağıdır. Kuşkusuz bu ümitleri dünyada yaygın olarak bulunca şaşırmayacağız ama bilimin, isteklerin gerçekleştirilmesi üzerinde yükselmesini beklemekteyiz. Ama beklemeli miyiz? Her şeyden önce bilim, kendi ümitleri, inançları ve istekleri olan insan bilim adamları tarafından yapılmaktadır. Alfred Russel Wallace'e, daha iyi bir dünya ümitlerinin, bilimine ön yargıyı nerede kattığını görmenin kolay olduğunu sonradan anlayarak hayranlık duymaktayım. Ama bilim o zamandan beri gelişmedi mi? Hayır. Pek çok fizikçi ve kozmoloğun yazdığı gereğinden fazla kitap, ümidin dinde olduğu kadar bilimde de sonsuza kadar sürdüğü gerçeğine tanıklık eder. Fritjof Capra'nın "*Fiziğin Tao-su* (1975)" ve özellikle "*Dönüm Noktası* (1982)" adlı kitapları, bilimin, tinselciliğin ve daha iyi bir dünya ümidinin karışması için utanmazca kök salmaktadır. Daha sonra Anglikan rahibi olan Cambridge Üniversitesi teorik fizikçisi John Polkinghorne tarafından yazılan "*Bir Fizikçinin İnanca* (1994)", fiziğin, Hıristiyan İnançının dördüncü yüz-

yıldaki bir formülüne dayanan İznik Akidesi'ni kanıtladığını ileri sürmektedir. 1995'te fizikçi Paul Davies, kısmen 1991 yılındaki "*Tanrı'nın Aklı*" adlı kitabıyla dini geliştirdiği için 1 milyon \$'lık Templeton Ödülü'nü kazandı. Ama en ciddi çabalar için onay, John Barrow ve Frank Tipler'ın 1986'daki "*Antropik Kozmolojik İlke*" ve Frank Tipler'ın 1994'teki "*Ölümsüzlüğün Fiziği: Modern Kozmoloji, Tanrı ve Ölümlerin Canlanması*" adlı kitaplarına gitmek zorunda kaldı. İlk kitapta yazarlar, evrenin akıllıca tasarlandığını ve bu yüzden akıllı bir tasarımcı (Tanrı) olduğunu kanıtladıklarını ileri sürmektedir; ikincisinde Tipler, okuyucuları, onların ve herkesin gelecekte bir süper bilgisayar tarafından diriltileceklerine inandırmayı ümit etmektedir. Bu çabalar, ümidin en karmaşık bilim alanında bile, inancı nasıl biçimlendirdiği konusunda bir olay çalışması sağlamaktadır.

"*Ölümsüzlüğün Fiziği*"ni okuduğumda ve yazarıyla konuştuğumda, Tipler, Wallace ve Paley'le olan paralelliklere şaşırdım. Tipler'ın, Dr. Pangloss'un kılık değiştirmiş olduğunu anladım. O, bir modern abartılı-uyarlamacıdır, bir yirminci yüzyıl doğal tanrı bilimcisidir (Bu benzetmeyi işitince Tipler, "ilerici" bir Pangloss'cu olduğunu itiraf etti.). Tipler'ın yüksek düzeyde eğitilmiş aklı, Tipler Tanrı'yı, sadece bulutlarda ve rüzgârda değil ama aynı zamanda alçak gönüllü olmayan ama kibirli olan bir cennet arayışı içinde evrende yaptığı güneş yürüyüşünde de bulmasına rağmen onu, Alexander Pope'un "*İnsan Üzerine Deneme*"sindeki Yerlisi (Bölüm 5'in başlangıç sayfasındaki nükteli şiire bakın) düzeyine getirmişti.

Tipler'ın arka planında olan -bunu, olanaklı olan dünyaların en iyisi yapma gereksinmesi- onun Pangloss'cu eğilimlerini açıklayabilir miydi? Gençliğinden beri Tipler DuPont'un, "Kimya yoluyla daha iyi yaşam" sloganını ve onun desteklediği her şeyi -bilim yoluyla tü-

müyle gelişmeyi- benimsiyordu. Örneğin Tipler, sekiz yaşında Redstone roket programı ve aya bir adam gönderme olasılığıyla etkilenecek büyük Alman roket bilimcisi Wernher von Braun'a bir mektup yazdı. "Sınırsız teknolojik gelişme yaklaşımı, Wernher von Braun'u yönlendiren ve tüm yaşamım boyunca beni motive eden şeydir (1995)."

Alabama'daki küçük kırsal Andalusia kasabasında yetişen, 1965'te liseden sınıf bölüm birincisi olarak mezun olan Tipler, mezuniyet konuşmasında -1960lar'ın ortalarında Derin Güney'de özellikle on yedi yaşında birisi için popüler bir durum olmayan- toplumsal ayrımcılığa karşı konuşmayı planlıyordu. Rütin olarak bireyleri büyük şirketlere karşı temsil eden ve aynı zamanda toplumsal ayrımcılığa karşı çıkan bir avukat olan Tipler'in babası, Frank koleje gittikten sonra aile kasabada yaşamaya devam etmek zorunda olduğundan Frank'ın topluma böyle tartışmaya yol açan bir durumla gitmemesinde ısrar etti. Kuvvetli bir köktenci etkiyle bir Güneyli Baptist olarak yetiştirilmesine rağmen (ya da belki de ondan dolayı) Tipler, on altı yaşında bir agnostik olduğunu söylemektedir. Siyasi olarak liberal bir baba ve apolitik bir anne tarafından yukarı-orta sınıf çevresinde yetiştirilen Tipler, dört yaş küçük bir kardeşi olan bir ilk çocuktur.

Doğum sırası nasıl bir farklılık yapar? Frank Sulloway (1996), "yeni teoriye dönüşme tarihi, yaş, cinsiyet, ulus, sosyo ekonomik sınıf, kardeş sayısı, yeni teorianin liderleriyle daha önceki ilişkinin düzeyi, dinî ve siyasi yaklaşımlar, bilimsel uzmanlık alanları, önceki ödül ve şeref dereceleri, şöhretin üç bağımsız ölçütü, dinî mezhep, ebeveynlerle çelişki, yolculuk, eğitime erişim, fiziksel engeller ve doğumda ebeveynlerin yaşı" gibi değişkenlere dayanan kalıtsal teorileri reddetme ya da kabul etme eğilimini inceleyerek, çok değişkenli ilişkisel bir ça-

lışma yrtmşti. Sulloway, oklu geriletme modelleri kullanarak, bir milyondan fazla veri noktasını analiz ederek doğum sırasının, bilimdeki yenilikleri entelektüel bir şekilde kabul etmekte en kuvvetli etmen olduğunu keşfetti.

Yüzden fazla bilim tarihisiyle görüşerek Sulloway, onların 3892 katılımcı tarafından 1543 ile 1967 arasındaki yirmi sekiz ayrı bilimsel tartışma konusunda takındıkları tavrı değerlendirmelerini sağladı. Kendisi bir sonra doğan olan Sulloway, devrimci bir düşünceyi benimseme olasılığının, sonra doğanlar için ilk doğanlardan 3.1 defa daha büyük olduğunu buldu; radikal devrimler için olasılık 4.7 defa daha büyüktür. Sulloway, "bu olayın şans eseri olma olasılığının sıfır olduğunu" belirtiyordu. Tarihsel olarak bu, şunu gösterir: "Sonra doğanlar aslında genel olarak, ilk doğan meslektaşlarının karşı ıkışları üzerinde diğer başlıca kavramsal dönüşümleri tanıtımş ve desteklemişlerdir. Yeni teorinin temel liderleri tesadüfen -Newton, Einstein ve Lavoisier'de olduğu gibi- ilk doğanlar olduğu zaman bile, bir bütün olarak karşı çıkanlar hâlâ baskın şekilde ilk doğanlardır ve değişenler daha çok sonra doğanlar olmaya devam ederler (s. 6)." Trle- rin "kontrol grubu" olarak, Sulloway sadece çocuklardan gelen veriyi inceledi ve sadece ilk doğanlarla sonradan doğanlar arasına sıkışan çocukların radikal teorileri desteklediğini buldu.

Neden ilk doğanlar daha tutucudur ve otoriteden etkilenirler? Neden sonradan doğanlar daha liberal ve ideolojik değişikliğe daha açıktırlar? Doğum sırası ve kişilik arasındaki ilişki nedir? İlk doğanlar, ilk oldukları için ebeveynlerinden, daha fazla özgürlük ve daha az ideolojik fikir aşılama ve yetkililere itaat eğilimi gösteren sonradan doğanlardan daha çok ilgi görürler. İlk doğanlar genel olarak daha küçük kardeşlerin bakımı gibi daha

büyük sorumluluklar taşırlar ve böylece vekil ebeveynler hâline gelirler. Sonra doğanlar çoğunlukla ebeveyn otoritesinden bir adım uzaktırlar ve böylece daha yüksek bir otoritenin inançlarına uyma ve benimsemeye daha az eğilimlidirler. Sulloway bunu, çocukların sınırlı ebeveyn kaynakları ve onaylaması için rekabet etmeleri gerektiği, Darwinci bir kardeş rekabeti modelini uygulayarak bir adım ileri taşımıştır. İlk doğanlar daha büyüktür, daha hızlıdır ve daha yaşlıdır ve bu yüzden her şeyin aslan payını alırlar. Sonra doğanlar, ebeveynlerinden maksimum faydayı sağlamak için yeni alanlara yönelirler. Bu, sonradan doğanlar daha az geleneksel olanları ararken, ilk doğanların neden daha geleneksel kariyerlere yönelme eğiliminde olduklarını açıklar.

Gelişim psikologları olan J. S. Turner ve D. B. Helms şunu belirtiyordu: "Çoğunlukla ilk doğanlar ebeveynlerinin ilgi merkezi hâline gelir ve onların zamanlarını tekellerine alırlar. İlk doğanların ebeveynleri, sadece genç ve çocuklarıyla oynamaya istekli değillerdir, aynı zamanda onlarla konuşarak ve faaliyetlerine katılarak çok zaman harcarlar. Bu ikisi arasındaki ilişki bağlarını kuvvetlendirmeye yönelir (1987, s. 175)." Oldukça açık bir şekilde bu ilgi, böylece otoriteye itaati ve düşünmek için "doğru yolun" kontrollü kabulünü güçlendirerek, daha çok ödül ve ceza içerecektir. R. Adams, B. Phillips (1972) ve J. S. Kidwell (1981), ilginin bu yaygınlığının ilk doğanların, onaylanma için sonradan doğanlardan daha fazla mücadele etmesine neden olduğunu bildirmektedirler ve H. Markus (1981), ilk doğanların sonra doğanlardan daha meraklı, bağımlı ve uyumlu olma eğiliminde olduğu sonucunu çıkarıyordu. I. Hilton (1967), yirmi ilk doğan, yirmi sonra doğan ve yirmi tek çocuk olan bir anne-çocuk etkileşimli deneyinde, dört yaşında ilk doğanların sonradan doğanlar ya da tek çocuklardan önemli ölçüde daha

fazla bağımlı olduklarını ve annelerinden daha sık yardım ya da güvence istediklerini buldu. Ek olarak anneler, bir ilk doğan çocuğun görevine (bir bulmaca yapma) çok daha fazla karışıyordu. Son olarak R. Nisbett (1968), sonra doğanların görece olarak, risk almaya ve böylece "aykırı" düşünmeye bağlı olan tehlikeli sporlara ilk doğanlardan daha fazla katıldıklarını göstermektedir.

Sulloway, yalnızca doğum sırasının radikal görüşlere açık olmayı belirlediğini ileri sürmemektedir. Aslında bununla ilgili olmayarak onun belirttiği gibi, "doğum sırasının aile içinde işleyen psikolojik gelişimle ilgili etkiler için bir fırsat olduğu varsayılmaktadır (s. 12)." Başka bir deyişle, doğum sırası, yaş, cinsiyet ve toplumsal sınıf gibi yeni düşüncelere açıklığı etkileyen çeşitli diğer değişkenler için sahneyi hazırlayan etkileyici bir değişkendir. Kuşkusuz tüm bilimsel teoriler eşit derecede radikal değildir ve bunu dikkate alarak Sulloway, sonradan doğanlar ve uyuşmazlığın "liberal ya da radikal eğilimlerinin" düzeyi arasında bir ilişkisellik buldu. Sonra doğanların, "dünyanın istatistiksel ya da olasılıklı görüşlerini (örneğin Darwinci doğal seçme ve kuantum mekaniği) önceden bilinebilirlik ve düzene dayanan bir dünya görüşüne yeğleme" eğiliminde olduklarını belirtiyordu. Tersine, ilk doğanlar gerçekten yeni bir teoriyi kabul ettikleri zaman bunun tipik olarak en tutucu tipten teoriler, "tipik olarak sosyal, dinî ve siyasal statükoyu tekrar doğrulayan ve aynı zamanda hiyerarşiyi, düzeni ve bütünsel bilimsel kesinlik olasılığını vurgulayan teoriler" olduğunu buldu (s. 10).

Frank Tipler'in, onun düşündüğü gibi radikal bir düşünce olmaktan uzak olan teorisi gerçekte aşırı tutucudur; hiyerarşik, düzenli bir dünya görüşü ile Tanrı'nın ve ölümsüzlüğün nihai dinî statükosunu tekrar etmektedir. Tipler, on altısında Tanrı'yı reddetmiş olabilirdi ama elli

yaşına yaklaştığında tüm bilimsel kavrayışıyla Paley'in İlahî Saatçi'sinin ve Wallace'ın Egemen Akli'nun varlığını ileri sürüyordu. Tipler, "bunun, varoluşun büyük zincirine geri dönüş olduğunu" savunuyordu. "Fark, bunun geçici bir zincir olmasıdır." Onun fiziği bile tutucudur:

Fizik bakış açısından benim teorim çok tutucudur. Benim söylediğim standart denklemlerin -kuantum mekaniği ve genel görecelik konusundaki eski geleneksel denklemlerin alınmasıdır ve evreni anlamak için yapmamız gereken tek şey, geçmişin sınırlayıcı koşullarını geleceğe doğru değiştirmemizdir. Bu karşı önsezdendir çünkü biz insanlar, her zaman geçmişten bugüne, geleceğe doğru hareket ederiz; bu yüzden söylenese de evrenin aynı şekilde çalışması gerektiğini varsayarız. Benim söylediğim, evrenin bizim tarzımızda çalışması için hiçbir neden olmadığıdır. Bir kere geleceğin bakış açısından bakarsanız, evren fizikçilere, güneşin bakış açısından bakıldığında güneş sisteminin geldiği gibi, çok daha anlaşılabilir hâle gelir (1995).

İlk doğan oğul, ebeveynlerinin dinini korumak için gelişmiş bilimini kullanmaktadır. "Babam her zaman belirsiz bir şekilde Tanrı'ya inandı ve kendisi her zaman bir rasyonalist olduğu ve dinî inanç için mantıksal bir temelden hoşlandığı için doğal olarak kitaptan hoşlandı. Ve annem mutluymuştu çünkü o birçok şekilde Hıristiyanlık'ın geleneksel görüşünü savunuyordu (1995)." Aslında Tipler'ın köktenci arka planı, birçok fizikçi arkadaşının ona böyle kavramları kullanmaktan kaçınmasını öğütlemeleri gerçeğine rağmen, onun sürekli olarak "Tanrı", "cennet", "cehennem" ve "yeniden doğuş" kelimelerini kullanmasında parlıyordu (1994, s. xiv). Ama modern fiziğin gerçekten Yahudi-Hıristiyan doktrinlerini tanımlaması şansı nedir? Tipler, oldukça yüksek demektir:

“Eğer geriye bakarsanız ve örneğin ruh gibi şeyler için yapılan tüm olası açıklamaları düşünürseniz çok fazla yoktur. Bir ruh, ya madde içinde bir taslaktır ya da esrarengiz bir ruh maddesidir. Bu, o konuyla ilgilidir. Thomas Aquinas, yeniden doğuşun kitabımda ileri sürdüğüm şey olan taslağın yeniden üretimi olacağı yaklaşımını benimserken Plato, ruhun bu ruh maddesini içerdiği görüşündeydi. Sadece iki olasılık varken insan doğruyu seçmek zorundadır (1995).” Eğer insan ruhla, fiziksel bedeni yaşatan bir şeyi kastediyorsa, kuşkusuz *hiçbir* ruh olmadığı konusunda üçüncü bir olasılık da vardır. Eğer durum buysa, o zaman hiç kimse “doğruyu bulamaz” çünkü doğruyu bulacak bir şey yoktur (Tipler, eğer “ruh” bu şekilde tanımlanırsa hiçbir ruh olmadığını kabul ettiğini söylemektedir. Ama eskilerin “ruhu”, işlemsel olarak yaşayan bir varlığı bir cesetten farklı kılan şey olarak tanımladıklarını iddia etmekte ve sonra sadece iki olasılığın var olduğunu ileri sürmektedir. Ama bu pek çok çağdaş din bilimcinin ruhla kastettiği şey değildir.).

Pek çok bilim adamı böyle tartışmalı fikirleri meslek yaşamlarının son zamanlarına kadar yayınlamaya cesaret etmezken, bu arada MIT’te fizik çalışmaya başlayan Tipler, zaten bilim ve bilim kurgu arasında sınır bölgesinde olan düşünceleri göz önünde bulunduruyordu:

Bir grup fizik öğrencisi bunu tartıştığı zaman, yatakhane de, zaman yolculuğunun farkında oldum. Fiziğin çok tarihli yorumu gibi fizikteki gerçekten uç noktadaki düşüncelerden bahsedecektik. Gödel’in, zaman benzeri kapalı eğriler konusundaki makalesini okudum. Büyüledim ve gidip “Albert Einstein Filozof/Bilim Adamı” adlı kitabın ikinci cildini aldım. Genel görecelilik teorisini oluştururken Einstein’ın bu olasılığın farkına vardığını okudum ve hatta o, Gödel’in makalesini tartışıyordu. Bu, bana güven verdi çünkü fizikçiler topluluğu-

nun büyük çoğunluğu zaman yolculuğu olasılığına inanmayabilirdi ama Kurt Gödel ve Albert Einstein inanıyordu ve onlar hafif bilim adamları değildi (1995).

Tipler'in ilk yayınlanan makalesi, saygın *Physical Review*'da çıktı. Mastır öğrencisiyken yazdığı makalede, bir zaman makinesinin gerçekten olanaklı olduğunu ileri sürüyordu. "Dönen Silindirler ve Küresel Nedenselliğin Bozulması Olasılığı" zamanında devrimciydi; hatta bilim kurgu yazarı Larry Niven tarafından kısa bir öykü için uyarlandı.

Tipler, Maryland Üniversitesi'nde genel görecelik gurubuyla çalışarak fizik doktorasını yaparken, daha sonraki kitaplarının temelini hazırlıyordu. 1976'da Tipler, o da doktora yapmış bir kişi olan İngiliz kozmolog John Barrow'la karşılaştığı Berkeley, California Üniversitesi'nde doktora sonrası çalışmasına başladı. Tipler ve Barrow, Brandon Carter'ın yazdığı, Anthropik İlke'yi tanımlayan bir metni tartıştılar. "Düşünceyi alıp onu genişletmenin iyi bir düşünce olacağını düşündük. Ve o, *Anthropik Kozmolojik İlke* hâline geldi. Son bölümümüzde, Freeman Dyson'un [1979] sonsuz yaşam düşüncesini fiziksel azaltmacılık ve global genel görecelilikle birleştirdik; Omega Noktası Teorisi bunu izledi." Akıl yürütmede Tipler'in attığı adımlar mantıklı görünmektedir ama çıkardığı sonuçlar bilimin sınırlarını zorlamaktadır:

Kitabımızın tümüyle genel olmasını istiyordum, bu yüzden kendime şöyle söyledim. Peki düz evren ve [açık bir evren yerine] kapalı evrene ne dersin? Kapalı evrendeki sorunlardan biri iletişimdir çünkü her yerde olay ufuklarına sahibiz. Bu yüzden kendime, eğer hiçbir olay ufku yoksa bu bir sorun olmayacaktır, dedim. Eğer hiçbir olay ufku yoksa c-sınırı neye benzeyecektir? Bu, tek bir nokta olacaktı ve zamanın tek noktalı so-

nu bana, Teilhard'ın Tanrı'yla özdeşleştirdiği Omega Noktası'nu anımsattı. Bu yüzden belki de burada dinî bir bağlantı olacağını düşündüm (1995).

Barrow ve Tipler'ın eseri, insanın evrende hiçbir özel yer ve amacı olmadığını belirten Kopernik İlkesi'ne bir saldırıdır. Kopernik İlkesi'ne göre, güneşimiz sadece insanlığı zerrece umursamayan, bilinen evrendeki yüz milyarlarca (ya da daha fazla) galaksiden biri olan, ortalama bir galaksinin eteklerindeki yüz milyarlarca yıldızdan biridir. Tersine Carter, Barrow ve Tipler'ın Anthropik İlkesi, insanların evrende hem gözlemlenmesi hem de varlığı için önemli bir role sahip olduğunda ısrar etmektedir. Carter (1974), bir nesnenin gözlemlenmesinin onu değiştirdiğini ve bu kısmı (Heisenberg'in işlem yaptığı) atomik düzeyden kozmolojik düzeye indirgeyen, Heisenberg'in Belirsizlik İlkesi'nin yerini almaktadır: "Gözlemeyi beklediğimiz şey, gözlemci olarak varlığımız için gerekli olan koşullarla sınırlandırılmalıdır." Zayıf biçiminde -Zayıf Anthropik İlke- Barrow ve Tipler, oldukça mantıklı bir şekilde evrenin gözlemlenmesi için gözlemcilerle yol açacak şekilde tasarlanması gerektiğini iddia ediyordu: "Biçimi, büyüklüğü, yaşı ve değişim yasaları gibi özellikleri dâhil olmak üzere Evrenin temel özellikleri, gözlemcilerin evrimine izin verecek tipten olması için gözlemlenmelidir çünkü eğer akıllı yaşam başka türüsü olanaklı olan bir evrende evrimleşmeseydi, açıktır ki hiç kimse Evrenin gözlemlenen biçim, büyüklük, yaş ve bunun gibi şeylerinin nedenini soruyor olmayacaktı (1986, s. 2)." İlke gereksiz tekrarlarla doludur: Evrenin gözlemlenmesi için gözlemciler olmalıdır. Kuşkusuz. Kim bu düşünceye katılmayacak? Carter, Barrow ve Tipler tarafından yaratılan tartışma, Zayıf Anthropik İlke'de değil ama kuvvetli Anthropik İlke'de, Son Anthropik İlke'de ve Katılımcı Anth-

ropik İlke'de yatmaktadır. Barrow ve Tipler, Kuvvetli Anthropik İlke'yi "Evren tarihinin bir aşamasında içinde yaşamın gelişmesine izin verecek o özelliklere sahip olmalıdır" ve Son Anthropik İlke'yi, "Akıllı bilgi-süreci Evrende var olmalıdır ve bir kere var oldu mu hiçbir zaman ölmeyecektir" şeklinde tanımlamaktadırlar (s. 21-23).

Yani evren, tam olarak olduğu gibi olmalıdır yoksa hiçbir yaşam olmaz; böylece yaşam olmazsa evren de olamaz. Dahası, Katılımcı Anthropik İlke, bir kere (kaçınılmaz olan) yaşam yaratılınca bu evreni kendisinin ve tüm yaşamın ölümsüzlüğünü garanti altına alacak şekilde değiştireceğini belirtmektedir: "Omega Noktası'na ulaşıldığı an yaşam, sadece tek bir evrende değil ama varlığı mantıksal olarak olanaklı olan tüm evrenlerin içindeki tüm madde ve güçlerin kontrolünü kazanmış olacaktır; yaşam, mantıksal olarak olabilecek tüm evrenlerdeki bütün uzaysal bölgelere yayılmış olacak ve mantıksal olarak bilmenin olanaklı olduğu tüm bilgi parçaları dâhil olmak üzere sonsuz miktarda bilgi depolamış olacaktır. Ve bu sondur (s. 677)." Bu Omega Noktası ya da Tipler'in uzay ve zamanın "tekliği" dediği şey, geleneksel dindeki "sonsuzluğa" karşılık gelir. Teklik, aynı zamanda kozmoloğların Büyük Patlama'nın teorik başlama noktasını, bir kara deliğin merkez noktasını ve Büyük Çatlama'nın olası bitiş noktasını tanımlamak için kullandıkları kavramdır. Evrendeki her şey ve herkes bu nihai son noktada birleşecektir.

Dr. Pangloss gibi Barrow ve Tipler de inanılmaz iddialarını, bazı görünüşte rastlantısal koşullar, olaylar ve belirli bir şekilde olması *gereken*, aksi hâlde yaşamın olmayacağı fiziksel sabitlerle ilişkilendirirler. Örneğin,

bir proton ile bir elektron arasındaki
elektrik kuvveti

-----
bir proton ile bir elektron arasındaki
yer çekimi kuvveti

$$\text{ya da } \frac{e^2}{Gm_p m_e} = 2.3 \times 10^{39}$$

ifadesinin yaklaşık olarak

-----
evrenin yaşı
ışığın atomun içinden geçme hızı

$$\text{ya da } \frac{t_u}{c^2/m_e c^3} = 6 \times 10^{39}$$

ifadesine eşit olması gerçeğinde büyük bir anlam bulurlar.

Aynı zamanda

Planck sabiti $\times$ ışığın hızı

Newton'un yer $\times$ bir protonun
çekimi sabiti   kütesinin karesi

$$\text{ya da } \frac{hc}{Gm_p^2} = 10^{39}$$

ifadesinin yaklaşık olarak

gözlenebilir evrendeki proton
sayısının kare köküne

$$\text{ya da } \sqrt{p_u} = 10^{39}$$

ifadesine eşit olmasının önemli olduğunu
düşünürler.

Bu ilişkileri önemli ölçüde değiştirin ve bildiğimiz
şekliyle evrenimiz ve yaşam var olamaz; böylece bunun
sadece, tüm olanaklı olan dünyaların en iyisi değil ama
olanaklı olan *tek* dünya olduğu sonucuna varırlar. Barrow
ve Tipler, Dirac'ın Büyük Sayılar Hipotezi olarak bilinen
bu ilişkinin rastlantı olmadığını varsayarlar. Sabitlerin
herhangi birini değiştirin ve evren bildiğimiz şekliyle ya-

şamun var olamayacağı kadar farklı olacaktır ve evren de olamayacaktır. Bu tezde iki sorun vardır:

1. *Piyango Sorunu*. Evrenimiz, her biri biraz farklı fizik yasalarına sahip olan (bütünü bir çoklu evren olan) birçok kabarcık evren içinde sadece bir kabarcık olabilir. Son günlerde öncülüğünü Lee Smolin (1992) ve Andrei Linde'nin (1991) yaptığı bu tartışmalı teoriye göre, bir kara deliğin her çöküşünde evrenimizin yaratıldığı varlık gibi bir teklife doğru çökmektedir. Ama her çöken kara delik, yeni bir bebek evren yarattığında o bebek evren içinde fizik yasalarını biraz değiştirir. Belki de milyarlarca çöken kara delik olduğu için biraz farklı fizik yasaları olan milyarlarca kabarcık vardır. Sadece bizimki gibi fizik yasaları olan o kabarcıklar bizim yaşam biçimlerimize yol açabilirler. Bu kabarcıkların birinde yer alan her kim olursa olsun, kendininkinin tek kabarcık olduğunu ve bu yüzden kendilerinin tek ve özel olarak tasarlandıklarını düşünecekti. Bu, piyango gibidir – herhangi bir kişinin kazanması hiç olanak dâhilinde değildir ama birisi *kazanacaktır!* Hatta astrofizikçi ve bilim adamı, yazar John Gribbin, her yeni kabarcığın atasından biraz farklı şekle dönüştüğü ve kabarcıkların “süper uzay içinde hareket edecek yer için itişip kakışarak” birbirleriyle rekabet ettikleri evrimle bir benzerlik olduğunu ileri sürmektedir (1993, s. 252). Caltech bilim adamı Tom McDonough ve bilim yazarı David Brin (1992), heyecanla şöyle yazıyorlardı: “Belki de varlığımızı ve fizik yasalarımızın uygun mükemmelliğini, önceki evrenlerin sayısız kuşağının denemeyanılma evrimine ve her biri kara deliklerin yetiştiren derinliklerinde üreyen anne-çocuk evrenler zincirine borçluyuz.”

Bu modelle çok şey açıklanmaktadır. Özel kabarcık evrenimiz tektir ama o ne tek kabarcıktır ne de kendi içinde herhangi bir planlanmış anlamda tektir. Yaşamı

yaratmak için bir araya gelen koşullar dizisi sadece tesadüfidir – tasarlanmamış olaylar birleşimidir. Daha yüksek bir akli öne sürmeye gerek yoktur. Uzun vadede bu model, tarihsel olarak anlam taşımaktadır. Copernicus'un zamanından beri evren konusundaki bakış açımız genişlemektedir; güneş sistemi, galaksi, evren, çoklu evren. Kabarcık evren, sonraki mantıksal adımdır ve fizik yasalarının görünürdeki tasarımı için en iyi açıklamadır.

2. *Tasarım Sorunu*. David Hume'un, tesadüfîlik konusundaki "*İnsan Anlayışı İle İlgili Bir Sorgulama (1758)*" adlı parlak analizinde ileri sürdüğü gibi, her şeyin doğru yerinde olduğu düzenli bir dünya, sadece bizim onunla olan deneyimiz o şekilde olduğu için o şekilde görünür. Doğayı olduğu gibi algılamak bu yüzden bizim için bu, dünyanın nasıl tasarlanmış olması gerektiğidir. Evreni ve dünyayı değiştirin ve yaşamı öyle değiştirin ki onun evreni ve dünyası başka şekilde değil, o gözlemci için olması gerektiği gibi görünsün. Zayıf Anthropik İlke, evrenin gözlemlenmek için olması gerektiği gibi olması gerektiğini söylemektedir ama onun, "özel gözlemcileri tarafından" niteleyicisini içermesi gerekir. Richard Hardison'un belirttiği gibi, "Aquinas iki gözün ideal sayı olduğunu düşünüyordu ve bu, Tanrı'nın varlığının ve hayırseverliğinin kanıtıydı. Ama sadece bu bizim alışmış olduğumuz yapı olduğu için, ikinin uygun göz sayısı gibi görünmesi olası değil midir (1988, s. 123)?" Fizik sabitleri ve evrenin büyük sayıları arasındaki ünlü tesadüfî ilişkiler, sabırlı ve sayılara ilgisi olan herhangi biri tarafından herhangi bir yerde bulunabilir. Örneğin, John Taylor, "*Büyük Piramit (1859)*" adlı kitabında, bir piramidin yüksekliğini tabanının bir kenarının iki katına bölerseniz π 'ye yakın bir sayı elde edeceğinizi gözlemlemekteydi; aynı zamanda eski kübit ölçüsünün uzunluğunun Dünyanın ekseninin 400.000'e bölümü olduğunu keşfettiğini düşünüyordu –

Taylor, bu ikisinin tesadüfi olmasının inanılmaz olduğunu düşünüyordu. Diğerleri, Büyük Piramidin tabanının bir kaplama taşının genişliğine bölümünün, bir yıldaki günlerin sayısına ve Büyük Piramidin yüksekliğinin 10⁹ ile çarpımının yaklaşık olarak Dünya'dan Güneş'e olan uzaklığa eşit olduğunu keşfetmişlerdi. Ve bunun gibi şeyler. Matematikçi Martin Gardner, "sadece eğlence için" Washington Anıtı'nı inceledi ve onda beş sayısı özelliğini "keşfetti": "Yüksekliği 555 ayak ve 5 inçtir. Tabanı 55 ayak karedir ve pencereleri, tabandan 500 ayak yukarı yerleştirilmiştir. Eğer taban altmışla (ya da bir yıldaki ay sayısının 5 katı ile) çarpılırsa kapak taşının paund olarak tam ağırlığı olan 3300'ü vermektedir. Aynı zamanda 'Washington' kelimesi, tam olarak on (beşin iki katı) harfe sahiptir. Ve eğer kapak taşının ağırlığı tabanla çarpılırsa sonuç 181.500'dür - yaklaşık olarak ışığın saniyedeki mil olarak hızına oldukça yakındır (1952, s. 179)." "Yukarıdaki 'gerçekleri' keşfetmenin, ortalama bir matematikçinin yaklaşık olarak 55 dakikasını alması gerektiğini" düşündükten sonra Gardner, "sindirilmemiş veri kitlesi üzerinde çalışmanın ve ilk bakışta bir insan beyninin ürününden başka bir şey olmadığına inanmanın güç olacağı şekilde karmaşık olarak bir araya getirilmiş bir kalıpla ortaya çıkmanın ne kadar kolay olduğunu" belirtmektedir (s. 184). Kuşkucuların kuşkucusu Gardner, "ONT'ni [Omega Noktası Teorisini], Scientology'ye üstün olan yeni bir bilimsel din olarak tercih etmeyi...ya da OPT'un çok fazla bilim kurgu okuyarak yaratılmış vahşi bir hayal olduğu görüşünü tercih etmeyi" okuyucuya bırakmaktadır (1991b, s. 132).

Bunların hiçbiri, "Ölümsüzlüğün Fiziği"ni John Barrow olmadan sürdüren Tipler'i caydırmadı. Yayıncısı olan, onu incelenmesi için geri gönderen Oxford University Press'e kaba bir taslağı sundu. Kitap redde-

dildi. Tipler, "anonim" incelemeleri aldı ama kazayla onların isimleri fotokopi üzerinde kapatılmamıştı. Onlardan biri, dünyanın önde gelen bilim ve dini birleştirme yandaşlarından biri olan bir fizikçi, "bu kitabın yayınlanmasını, sadece bu nesneye gerçekten inanmadığımı yazar sam önerebileceğini söylüyordu (1995)."

Daha uzun, daha ayrıntılı bir metin, yayınlanması için Doubleday'e sunuldu ve kabul edildi. Satışlar, Avrupa'da (özellikle Almanya'da) Amerika'dan daha iyiyken, birçok bölümün incelemesi harap ediciydi. Gelecekteki bir varlık olarak Tanrı'ya inanan ünlü Alman teolog Wolfhart Pannenberg, *Zygon*'da (1995) desteğini sunuyordu ama pek çok bilim adamı ve teolog, astronom Joseph Silk'in *Scientific American*'daki incelemesini tekrarlıyordu: "Ama Tipler, bir Tanrı bilimi arayışını saçma bir uç noktaya götürmektedir. İnatçı, büyük bilinmeyenlerin yüzündeki tevazu, modern fiziğin önermesi gereken gerçek felsefedir (Temmuz 1995, s. 94)."

Frank Tipler, büyük bilinmeyenleri tevazuyla değil ama sonsuz iyimserlikle karşılamaktadır. Kitabını tek cümleyle özetlemesi istendiğinde Tipler, "Mantıksallık sınırsız olarak artmaktadır; ilerleme sonsuza kadar sürer; yaşam hiçbir zaman öimez," cümlesini öneriyordu. Nasıl? Tipler'ın karmaşık tezleri üç noktada özetlenebilir: (1) Evrenin uzak geleceğinde, insanlar -Tipler evrendeki tek yaşam demektedir- Samanyolu galaksisi ve en sonunda tüm diğer galaksilerin geri kalanına yerleşerek Dünya'yı terk edecektir. Eğer bunu yapmazsak Güneş, Dünya'yı kapatacak ve onu kor hâlinde yakacak kadar genişlediğinde kötü sona mahkûm olacağız. Bu yüzden, eğer yapmamız gerekiyorsa yapacağız. (2) Eğer bilim ve teknoloji şimdiki hızıyla ilerlemeye devam ederse (1940lar'daki oda büyüklüğündeki bilgisayarlardan bugünün dizüstü bilgisayarlarına kadar nereden nereye geldiğimizi düşü-

nün), bin ya da yüz bin sene içinde sadece galaksi ve evrene yerleşmek olanaklı olmayacak ama süper bellekli süper bilgisayarlar ve süper sanal gerçekler esas olarak biyolojik yaşamın yerine geçecektir (yaşam ve kültür, sadece bu süper bilgisayarlarda üretilecek olan bilgi sistemleridir – genler ve belleklerdir). (3) Evren en sonunda çöktüğünde, insanlar ve onların süper bilgisayarları o ana kadar yaşamış olan her insanı yeniden yaratmak için çökme sürecinin enerjisini kullanacaktır (bu, sonlu bir sayı olduğundan süper bilgisayar, bu işi başarmak için yeterli belleğe sahip olacaktır). Bu süper bilgisayar tüm niyetler ve amaçlar için her şeyi bilen ve her şeyi yapabilecek güçte olduğu için Tanrı gibidir ve “Tanrı” hepimizi kendi sanal gerçeği içinde yeniden yaratacağından, biz tüm niyetler ve amaçlar için ölümsüzüz.

Tipler, Wallace ve Paley gibi tezlerini saf mantık temeline oturtmaya çalışır – mistisizme başvurmaz, dinî inanca atlamaz. Ama onların sonuçlarının, insanlığın her zaman olduğu ve sonsuza kadar...olmaya devam edeceği bir kozmoloji yaratması saf rastlantı olabilir mi? “Yaptığınız her şeyin nihai olarak anlamsız olmasındansa gerçekten evrensel tarihte bir farklılık yaratmış olmanızın doğru olması daha iyi olmaz mıydı?” Tipler ısrar ediyordu: “Eğer bu doğru olsaydı evren daha mutlu bir yer olacaktı ve evrenin bu şekilde olduğu olasılığını en azından göz önünde tutmamanın mantıksız olduğunu düşünüyorum (1995).”

Bu, ümidin sonsuza kadar sürmesi gibi görünebilir ama Tipler bunun, “global genel görecelilik içinde kendi araştırma alanının mantıksal sonucu olduğunu” iddia etmektedir. Ve sorunun bir parçasının, meslektaşlarının “dinin hükümlerinde bazı doğrular olabileceğinin ileri sürülmesinin bile öfke uyandıracığı şekilde, dinden sert bir şekilde nefret etmek için eğitilmiş olmaları” olduğunu

düşünmesine rağmen Tipler, "global genel görecelilik alanında Roger Penrose ve Stephen Hawking gibi daha büyük isimlerin aynı sonuca varmamasının tek nedeninin, denklemlerin garip sonuçlarını anladıkları zaman geri çekilmiş olmalarıdır," demektedir. Penrose ve Hawking derin bir anlayışla geri çekilmiş olsa da Tipler, açıklayıcı bir yorumla pek çoğunun basit bir şekilde bunu anlamayacağını ortaya koydu çünkü "Omega Noktası Teorisi'nin esası, global genel göreceliliktir. Evreni olanaklı olan en büyük ölçüde düşünmek ve evreni otomatik olarak geçici bütünlüğü içinde görmek için eğitilmiş olmak gerekir - geçmişin olduğu kadar geleceğin de matematiksel yapısını tasarlıyorsunuz. Bu, sizin global bir relativist olmanız gerektiği anlamına gelir. Orada benden iyi olan sadece üç kişi var ve sadece ikisi benim emsalim (1995)."

Konuştuğum ünlü bir astronom, Tipler'in böyle saçma bir kitap yazmış olmak için paraya gereksinmesi olması gerektiğini söyledi. Ama Tipler'la kitabı konusunda herhangi bir süre konuşmuş olan bir kişi, onun bu işi para ya da ün için yapmadığını hemen anlar. Tezleri konusunda çok ciddidir ve karşılaşacağını bildiği öfkeye karşı tamamen hazırlıklıdır. Benim görüşüme göre Tipler, insanlık ve geleceğini çok önemseyen bir kişidir. Kitabı, eşinin büyük anne ve babasına, Soykırımında öldürülen ama "Evensel Diriliş ümidiyle ölen ve bu kitapta göstereceği gibi ümitleri Zamanın Sonuna yakın gerçekleşecek olan çocuklarının büyük büyük anne ve babasına" adanmıştır. İşte daha derin bir neden. Belki de Tipler, her şeye rağmen hiçbir zaman gerçekten Baptist, köktenci yetiştirme tarzını bırakmadı. Çok çalışarak, dürüst yaşayarak ve şimdi iyi bilimle ölümsüzlük bizimdir. Ama beklememiz gerekecek. Bu arada, kendimizi diriltecek kadar uzun yaşamamızı garantilemek için toplumun sosyal, politik, ekonomik ve ahlaki sistemlerini nasıl yeniden yapılandı-

rabiliriz? Kendi zamanının Dr. Pangloss'u olan Frank Tipler, geçici olarak *Ahlakın Fiziği* adını taşıyan bir sonraki kitabında bir cevap vermeye cesaret etti.

Tipler'in kitabını okumaktan hoşlandım. Herhangi bir sayıda konu hakkında -uzay araştırması, nano teknoloji, yapay zekâ, kuantum mekaniği, görecelilik- beraklık ve güvenle yazmaktadır. Ama ilk dördü herhangi bir tartışmalı iddiaya uygulanabilecek olan altı sorun buldum. Bu sorunlar, Tipler'in teorisinin ya da herhangi bir diğer teorinin yanlış olduğunu kanıtlamaz. Onlar, bizi sadece kuşkuculuğu uygulamamız için uyarırlar. Tipler'in çok haklı olabilmesine rağmen neredeyse tek başına akıllıca, mantıksal akıl yürütmeye dayanmaktan çok, deneysel veri sağlamak için kanıt yükü onun üzerindedir.

1. *Ümit Sonsuza Kadar Sürer Sorunu. Ölümsüzlüğün Fiziği*'nin ilk sayfasında Tipler, Omega Noktası Teorisi'nin, "uzak gelecekte bir gün her birimizi tüm esas yönleriyle Yahudi-Hıristiyan Cenneti olan bir mekânda yaşamak için diriltecek olan herşeye gücü yeten, her şeyi bilen, her yerde hazır ve nazır olan Tanrı için test edilebilir bir fizik teorisi" olduğunu ve "eğer herhangi bir okuyucu sevdiği birini kaybetmişse ya da ölümden korkuyorsa, modern fiziğin 'rahat olun, siz ve onlar tekrar yaşayacaksınız' dediğini" iddia eder. Böylece, her zaman inanca dayalı olarak doğru olduğuna inandığımız her şeyin, fiziğe dayalı olarak doğru olduğu ortaya çıkmaktadır. Şans ne kadardır? Korkarım fazla değil. Ve 305 sayfalık, özlü ve ikna edici tezden sonra Tipler sonunda, "Omega Noktası Teorisi'nin fiziksel evrenin geleceğinin uygulanabilir bir bilimsel teorisi olduğunu ama şu anda onun lehine olan tek kanıtın teorik güzellik olduğunu" kabul eder. Güzellik, kendi kendine doğru ya da yanlış bir teori yaratmaz ama bir teori bizim en derin isteklerimizi gerçekleştirdiği zaman koşup onu kucaklamakta özellikle dikkatli olma-

mız gerekir. Bir teori, bizim sonsuz ümitlerimize uyuyor görüldüğünde onun yanlış olma olasılığı vardır.

2. *Bilime İnanç Sorunu*. Birinin bilimsel teorisinde bir sınırla karşılaştığı zaman, sadece bilim geçmişte birçok diğer sorunu çözmüş olduğu için bir gün bilimin bunu çözeceğini ileri sürmek yeterli değildir. Tipler, galaksimizi ve sonunda tüm galaksileri kolonileştirmek için uzay araçlarını ışık hızına yakın hızlara ulaşacak kadar hızlandırabilmemiz gerekeceğini belirtmektedir. Bunu nasıl yapacağız? Sorun değil. Bilim bir yolunu bulacaktır. Tipler, yirmi sayfayı bilgisayarlarda, uzay araçlarında ve uzay aracı hızlarındaki tüm şaşırtıcı gelişmeleri sıralayarak harcamaktadır ve kendi "Bilim Adamları Ekinde" relativist bir karşı madde roketinin tam olarak nasıl inşa edilebileceğini açıklamaktadır. Bunların hepsi konuyla ilgili ve büyüleyicidir ama hiçbir şekilde *olabileceği için olacağını* kanıtlamaz. Bilimin gerçekten sınırları vardır ve bilim tarihi hatalar, yanlış dönüşler ve çıkmaz yollarla doludur. Sadece bilim geçmişte büyük ölçüde başarılı olduğu için bu, onun tüm sorunları çözebildiği ya da gelecekte çözebileceği anlamına gelmez. Ve biz gerçekten uzak gelecekte hangi varlıkların yapacaklarını düşündüğümüz (ve umduğumuz) şeylere dayalı olarak yapacaklarını ön-görebilir miyiz?

3. *Eğer-Öyleyse Tezi Sorunu*. Tipler'in teorisi bunun gibi bir şeyi savunur: *Eğer* yoğunluk parametresi 1'den büyükse ve böylece evren kapalıysa ve çökecekse; *eğer* Bekenstein sınırı doğruysa; *eğer* Higgs bozonu 220 ± 20 GeV ise; *eğer* insanlar sürekli olarak gezegeni terk etmek için gereken teknolojiyi geliştirmeden önce kendi yok oluşlarına neden olmazlarsa; *eğer* insanlar gezegeni terk ederse; *eğer* insanlar gereken hızda yıldızlar arası uzaklıklara yolculuk edecek teknolojiyi geliştirirlerse; *eğer* insanlar başka yerleşilebilir gezegenleri bulurlarsa; *eğer* insan-

lar evrenin çöküşünü yavaşlatacak teknolojiyi geliştirir-
lerse; *eğer* insanlar amaçlarına düşman olan yaşam biçim-
leriyle karşılaşmazlarsa; *eğer* insanlar zamanın sonunda
her şeyi bilme ve her şeyi yapabilmeye yaklaşan bir bilgi-
sayar inşa ederlerse; *eğer* Omega/Tanrı tüm geçmiş ya-
şamları diriltmek isterse; *eğer... böyleyse* onun teorisi doğ-
rudur. Sorun açıktır: Eğer bu adımlardan herhangi birisi
başarısız olursa, tüm tez çökecektir. Eğer yoğunluk para-
metresi 1'den küçükse ve (bazı kanıtların böyle olacağını
gösterdiği gibi) evren sonsuza kadar genişlerse ne olacak-
tır? Kendimizi nükleer silah ya da çevre kirliliğiyle unu-
tuluşa bırakırsak ne olur? Kaynakları, uzay araştırması
yerine Dünya'daki sorunlara ayırırsak ne olur? Bizi, köle-
lik ya da yok oluşa mahkûm ederek, galaksiyi ve Dünya'yı
kolonileştirmeye niyetli olan gelişmiş uzaylılarla karşı-
laşırsak ne olur?

Ne kadar mantıksal olursa olsun, tezdaki her adı-
mı destekleyen deneysel veriye sahip olmayan *eğer-öy-*
leyse tezi, bilim olduğundan daha çok felsefedir (ya da ön
bilimdir veya bilim kurgudur). Tipler, Tanrı ve ölümsüz-
lük için son derece mantıksal bir tez yaratmıştır. Her
adım, bir önceki adımı izler. Ama adımların birçoğu yan-
lış olabileceği için teori, esas olarak kuramsaldır. Ek ola-
rak, onun referansın geçici çerçevesini akıllıca uzak gele-
ceğe çevirmesi mantıksal bir kusur içerir. *İlk olarak*, Tanrı'nın
varlığını ve zamanın sonuna doğru ölümsüzlüğü
(Onun Omega Noktası sınır koşulları – daha önce Son
Anthropik İlke dediği şeyi) varsayar ve *daha sonra* zaten
doğru olduğunu varsaydığı şeyi çıkarmak için geriye
doğru çalışmaktadır. Tipler bunun (örneğin kara delikleri
analiz ettikleri zaman), tüm genel relativistlerin çalışma
şekli olduğunu iddia etmektedir. Eğer doğruysa bile, pek
çok genel relativistin onları destekleyecek deneysel veri
olana kadar kendi tezlerine güveni koruduklarından kuş-

kullanıyorum ve Tanrı'yı, ölümsüzlüğü, cenneti ve cehennemi kuşatmaya çalışan genel relativistler tarafından savunulan başka hiçbir teori görmemiştim. Tipler, birkaç tane test edilebilir tahmin yapmıştır ama o, bizim ölümsüzlüğümüzü kanıtlamaktan çok, çok uzaktır ve evrenin sonu da, evet, çok, çok uzak bir zamandadır.

4. *Benzerlik Sorunu. Fiziğin Tao'su: Modern Fizik ve Doğu Mistisizmi Arasındaki Paralelliklerin Araştırılması*'nda (1975) fizikçi Fritjof Capra bu "paralelliklerin" rastlantısal olmadığını iddia etmektedir. Bunun yerine, hem eski Mısır filozoflarının hem de modern Batı fizikçilerinin keşfetmiş olduğu tek bir önemli gerçeğin olduğunu ileri sürmektedir. Tanımlama dili farklı olsa bile Capra, iki grubun da gerçekten aynı şey konusunda konuştuğunu görebiliyordu (Garry Zukav'ın *Danseden Wu Li Ustaları*'na benzer bir analiz için bakın.). Gerçekten mi? Yoksa insan aklının evreni sadece birçok şekilde düzenlemesi ve özellikle insan onu bulmak isterse eski efsanelerle modern teoriler arasında muğlak benzerlikler olmak zorunda olması daha mı olasıdır?

Tipler, Capra'nın bir adım üzerindedir. O, sadece eski Yahudi-Hıristiyan doktrinleri ile modern fizik ve kozmoloji arasında benzerlikler bulmuyordu ama ikisini de, birbirleriyle uymalarını *sağlamak* için yeniden tanımlıyordu: "Teorideki her bir terim -örneğin, 'her yerde hazır ve nazır olan', 'her şeyi bilen', 'her şeyi yapabilen', '(tinsel) bedeni diriltmek' ve 'Cennet,- saf fizik kavramları olarak tanıtılacaktır (1994, s,1)." Okuyucu, Tipler'in, terimleri fiziğine uydurmak ya da tersi için her biriyle uğraştığını bulmaktadır. Tanrı ve ölümsüzlükle başlarken ve geriye doğru mantık yürütürken Tipler, fizik ve din arasındaki bu ilişkileri, onları yarattığı gibi çok fazla keşfetmiyordu. Bunun, hem iyi fizik hem de iyi teoloji olduğunu iddia etmektedir. Deneysel kanıt olmadan bunun

iyi felsefe ve iyi kuramsal bilim kurgu olduğunu ileri sürüyorum. Sadece ayrı alanlardan iki düşüncenin birbirine benzer görünmesi, ikisi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu anlamına gelmez.

5. *Bellek ve Kimlik Sorunu*. Tipler, Omega/Tanrı'nın evrenin sonuna doğru, şu ana kadar yaşamış ya da yaşamış olabilecek herkesi, onların belleklerini içerecek olan süper-sanal bir gerçeklik içinde tekrar inşa edeceğini ileri sürmektedir. İlk sorun, eğer bellek nöron ilişkilerinin ve bu nöron ilişkilerinin bizim kusurlu ve sürekli değişen yeniden inşasının bir ürünüyse, Omega/Tanrı'nın gerçekten olmayan bir şeyi nasıl yeniden inşa edeceğidir. Yeniden inşa edilebilen her bellek ve bir bireyin büyük çoğunluğu zamanla kaybolmuş olan gerçek bellek kalıpları dizisi arasında geniş bir farklılık vardır. Yanlış bellek sendromu konusundaki tartışma bu noktadaki bir olaydır. Belleğin nasıl çalıştığını çok az, onun nasıl yeniden inşa edileceğini daha da az anlıyoruz. Anılar, bir videoteybi geri sarma anlamında yeniden inşa edilemez. Olay meydana gelir. Olayın seçilmiş bir izlenimi duyular yoluyla beyne işlenir. Sonra birey, anıyı tekrarlar ve süreç içinde onu duygulara, önceki anılara, sonraki olaylara, anılara ve bunun gibi şeylere dayanarak biraz değiştirir. Bu süreç yıllarca, anılara mı yoksa anıların anılarının anılarına mı sahip olduğumuzu sormamız gereken noktaya kadar binlerce kez olur.

Başka bir sorunumuz daha var. Eğer Omega/Tanrı beni, tüm anılarımla diriltirse bunlar hangi anılar olacak? Yaşamımın özel bir anında sahip olduğum anılar mı? O zaman benim tamamım olmaz. Yaşamımın her anında sahip olduğum anılar mı? O da ben olmam. Böylece Omega/Tanrı tarafından diriltilecek olan şey, kendi anılarımla beraber ben olamam. Ve eğer bir Michael Shermer diriltirse ve o benim anılarıma sahip değilse o

kim olacaktır? Bu meselede ben kimim? Bu bellek ve kimlik sorunları gerçek bir kişiyi diriltme konusunda tahmin yürütmeye bile başlayamadan önce incelenmelidir.

6. *Tarih ve Kaybolan Geçmiş Sorunu*. Canlı bir varlık, sadece DNA ve nöron anıları içeren bir bilgisayar olabilir ama bir insan *yaşamı*, yani bir insanın *tarihi*, DNA ve nöron anılarından çok daha fazlasıdır. Bu, bir insanın diğer yaşamlar ve yaşam öyküleriyle, ek olarak kendisi de Tipler'ın 10 üzeri 10 üzeri 123 (1'in yanına 10^{123} tane 0 konur) biti depolayabilen bilgisayarının bile onu temsil edebilmesinin inanılmaz olduğu birçok değişkenle birlikte, karmaşık bir matriksteki sayısız olay bileşiminin bir fonksiyonu olarak sayısız etkileşimin ürünü olan çevreyle etkileşimlerinin bütünüdür (Bu rakam, kozmolog Kip Thorne'nun yüksek derecede kuşkulu olduğunu söylediği Bekenstein sınırının gerçek olmasına dayanır.). Eğer bu, tüm sayısız tarihsel gereksinimi -iklim, coğrafya, nüfus göçleri ve dış göçler, savaşlar, siyasal devrimler, ekonomik döngüler, durgunluklar ve bunalımlar, sosyal eğilimler, dinî devrimler, paradigma kaymaları, ideolojik devrimler ve benzerleri- yeniden inşa gücüne sahip olsa bile Omega/Tanrı nasıl tüm bireysel bağlantıları, olasılıklar ve tarihin gereklilikleri arasındaki etkileşimleri anımsayacaktı?

Tipler'ın cevabı, kuantum mekaniğinin bize sadece bu anıların, olayların ve tarihsel bağlantıların sınırlı sayıda olabileceğini söylediğidir ve uzak geleceğin bilgisayarları sınırsız hesaplama gücüne sahip olacağından onlar, yaşamızın istenen tüm zamanlarında her olanaklı olan varyasyonunuzu diriltebilecekti. Ama Tipler, 158. sayfada bu cevabın bir yanılla ilgili önemli bir sorunu itiraf etmektedir: "Okuyucuyu donukluk sorununu ve ışığın uygunluğunun kaybı sorununu göz ardı ettiğim konusunda uyarmalıyım. Bunlar hesaba katılana kadar, ger-

çekten geçmişten ne kadar bilginin çekilebileceğini tam olarak söyleyemem." Tarih, zorlayıcı önceki olaylar tarafından yapılan hareketlerin belirli bir akışını zorunlu kılan olayların birleşimi olduğundan düzeltilemeyen geçmiş sorunu ciddidir. Tarih, çoğunlukla çok azını bildiğimiz küçük olasılıkların üzerinde ilerler. İlk koşullar konusundaki duyarlı bağımlılık -kelebek etkisi- göz önüne alırsa Omega/Tanrı tüm kelekeleri nasıl diriltecekti?

Tarihin bu algılanışı, Voltaire'in *Candide*'in sonunda belirttiği gibi Dr. Tipler ve Dr. Pangloss'u raydan çıkarmaktadır:

Pangloss bazen Candide'e şöyle söylüyordu: "Olanaklı olan tüm dünyaların bu en iyisinde tüm olaylar birbirine bağlıdır; çünkü eğer Matmazel Cunegonde'nin aşkı için soylu kaleden arka tarafımızda tekme izleriyle kovulmamış olsaydınız, eğer sorguya gönderilmemiş olsaydınız, eğer Amerika'yı yürüyerek dolaşmamış olsaydınız, eğer kılıcınızı Baron'a batırmamış olsaydınız ve eğer Eldorado'dan getirdiğiniz tüm koyunlarınızı kaybetmemiş olsaydınız burada şekerli ağaç kavunu ve fıstık yiyor olmazdınız." "Bunu iyi söylediniz," diye cevapladı Candide, "Ama bahçelerimizi ekip biçmeliyiz (1985, s. 328)."

Yani, yaşamlarımızda ve tarihte olasılıkların ve gereksinimlerin sırası ne olursa olsun sonuç eşit derecede kaçınılmaz görünüyor olacaktı. Ama *Candide*'in cevabında başka bir gerçeğin özü vardır. Tarihteki herhangi bir ardışık olayın ilk koşullarını bir tarafa bırakın, zamanın herhangi bir noktasında, tarihe yön veren tüm olasılıklar ve gereksinimleri hiçbir zaman bilemeyiz ve bu yöntemsel zayıflıktan dolayı felsefi kuvvet doğmaktadır. İnsan özgürlüğü -bahçelerimizi ekip biçmek- sadece, geçmişin ve şimdinin tüm verisini işlemekteki yeteneksizliğimizde değil ama aynı zamanda hareketlerimizi biçimlendiren

ilk koşullar ve olay bağlantıları konusundaki cahilliğimizde bulunabilir. Cahilliğimizde özgürüz, bizi belirleyen nedenlerin pek çoğunun...sonsuzaya kadar geğmişte kaybolduğunu bilmekte özgürüz. Ümidin sonsuzaya kadar sürmesi, ölümsüzlüğün fiziği ve süper bilgisayarlarla diriltilmekten daha çok bu bilgidedir.

-17-

İnsanlar Neden Saçma Şeylere İnanır?

16 Mayıs 1996'da Perşembe akşamı, PBS'nin "*Bilim Adamı*" *Bill Nye'nin* programının bir bölümü için kızgın kömürlerin üzerinde çıplak ayakla yürüdüm. Çocuklar için hazırlanan bu muhteşem bilim eğitim dizisinin yapımcıları, sahte bilim ve doğaüstü konusunda bir bölüm yapmak istediler ve ateşte yürümenin bilimsel açıklamasının televizyon için dramatik olacağını düşündüler. Bill Nye kızımın kahramanı olduğundan, ateşte yürümeye sunuculuk yapmayı kabul ettim. Bir plazma fizikçisi ve ateşte yürüme konusunda dünyanın önde gelen uzmanlarından biri olan Bernard Leikind, ateşi yaktı, kömürleri yaydı ve ayakkabı, çorap ya da su kabarcığı olmadan karşıya yürüdü. Kömürlerin yanına geldiğimde Leikind bana, tırmıkla düzeltilen yolun ortasında ısının 800°F olduğunu anımsattı. Onun, bunun bir olumlu düşünce değil ama fizik konusu olduğu şeklindeki güvencesine yoğunlaşmaya çalıştım. Benzetme yaparsak, fırında bir kek pişirdiğinizde, hava, kek ve metal tepsi, tümü

400°F sıcaklıktadır ama sadece tepsi cildinizi yakar. Sıcak kömürler 800°F'de bile kek gibidir -ısıyı çok hızlı iletmezler- bu yüzden kömürlerin üzerinden oyalanmadan geçerseniz güvende olmam gerekiyordu. Parlayan kırmızı kömürlerden birkaç inç uzaklıkta olan çıplak ayak parmaklarım kuşkucuydu. Beynime, bu bir kek yürüyüşü değil, diyorlardı. Değildi ama altı ayak ve üç saniye sonra dayanıklılık açısından hiç de kötü değillerdi. Bilime olan güvenim, ayak parmaklarım sayesinde yenilendi.

Ateşte yürümek. Yapacak ne garip bir şey. Dosya dolaplarım ve kitap raflarım, böyle saçma şeylerin kayıtlarıyla dolu. Ama neler saçma bir şeyi oluşturur? Resmî bir tanımım yok. Saçma şeyler pornografi gibidir -tanımlaması zordur ama onu gördüğünüz zaman anlarsınız. Her iddia, olay ya da kişi bireysel olarak incelenmelidir. Bir kişi, için saçma olan diğeri için sevilen bir inanç olabilir. Bunu kim söyleyebilir ki?

Evet, bir kriter -benim ve milyonlarca diğer kişi için seçim kriteri- bilimdir. Bir iddia için bilimsel kanıt nedir, diye sorarız. Bilgi reklam mega starı Tony Robbins, ateşte yürüyüşle zirveye ulaşan hafta sonu seminerleri vererek 1980ler'in başında işe başlayan kendine yardım gurusu, dinleyicilerini sorgulamaktadır: "Şimdi istediğiniz herhangi bir amaca ulaşmak için bir yol keşfederseniz ne olacaktır?" Robbins, eğer sıcak kömürler üzerinde yürürebilirdeniz her şeyi başarabilirsiniz demektedir. Tony Robbins, çıplak ayakla, ayaklarını yakmadan sıcak kömürler üzerinde yürüebilir mi? Kesinlikle yürüebilir. Ben de öyle. Siz de öyle. Ama siz ve ben bunu, meditasyon yapmadan, ilahi söylemeden ya da bir seminer için yüzlerce dolar ödemededen yapabiliriz çünkü ateşte yürümenin zihin gücüyle hiç ilgisi yoktur. İlgisi olduğuna dair inanç, benim saçma dediğim şeydir.

Ateşte yürüyenler, medyumlar, UFOloglar, uzay-
lılarca kaçırılanlar, cryonicistler, ölümsüzlükçüler, Objek-
tivistler, yaratılışçılar, Soykırım inkârcıları, aşırı uçta Afro
merkezciler, ırksal teorisyenler ve bilimin Tanrı'yı kanıt-
ladığına inanan kozmologlar – birçok saçma şeye inanan
birçok insanla karşılaştık. Ve sizi temin edebilirim ki,
böyle insanları ve inançları yirmi yıl izledikten sonra bu
kitapta sadece yüzeyi kurcaladım. Bunları ne yapacağız?

- “Elektromanyetik hayalet kovucu,” “Mega be-
yin: Aklın Genişlemesi İçin Yeni Araçlar”, “Devrimci
Enerji Makinesi” ve Jack Pursel’in yönlendirdiği 35.000
yaşındaki guru “Lazaris,” gibi konularda, Tüm Yaşam
Sergisi atelye çalışmaları.

- “Beyin hasarını yeniden eğitime dâhil olmak
üzere, geniş bir dizi beyin/akıl genişleme uygulamaları
için John-David tarafından tasarlanan” Beyin/Akıl Geniş-
leten Yoğun Kubbe. Kubbe, şunlarla beraber geliyordu:
“ayrıntılı ses eğitimi ve Sertifika Eğitimi, stereo sistemi,
yükselticiler, devre anahtarları, kablolar ve Beyin/Akıl
Matriks Karıştırıcısı (uygun yere kadar). Ses geçirmez
malzemeler ve danışmanlık da dâhildir.” Fiyatı mı? Sade-
ce 65.000 dolar.

- Karttaki mor renkli bir noktayı işaret Parma-
ğınızla ovalayın ve sonra “parmağınızı sıkıca aşağıdaki
küreye bastırın ve onu soldan sağa yuvarlayın. Şimdi
KOZMİK BAĞLANTIYI aramaya hazırsınız!” diye tali-
mat veren büyük bir posta kartı. Bağlantı kuşkusuz, daki-
kası sadece 3.95\$ olan 900'lü bir numaradır. “Deneyimli
bir medyum sizi, GEÇMİŞ, ŞİMDİ VE GELECEKTEKİ
tüm meselelerde aydınlatacaktır!”

Jach Pursel, gerçekten on binlerce yıl önce ölmüş
olan birisiyle konuşabilir mi? Bu, oldukça olanaksız gö-

rünmektedir. Daha, olası olan bizim Jach Pursel'in canlı hayal gücünü dinliyor olmamızdır. Beyin/Akıl Genişleme Yoğun Kubbesi, gerçekten beyin hasarını iyileştirebilir mi? Bu dikkate değer iddia için kanıtları görelim. Hiçbir tanesi ileri sürülüyordu. Bir medyum gerçekten bana, telefonda (hatta kişinin içinde) derin ve anlamlı sezgiler verebilir mi? Bundan kuşku duyarım.

Kültürümüzde ve düşüncemizde, böyle inançlara yol açan neler oluyor? Kuşkucular ve bilim adamları tarafından önerilen teoriler çoktur: hiç eğitim olmaması, yanlış eğitim, eleştirel düşünce yokluğu, dinin yükselişi, dinin çöküşü, geleneksel dinin yerini mezheplerin alması, bilim korkusu, Yeni Çağ, Karanlık Çağlar'ın yenilenmesi, çok fazla televizyon, yeterli okuma olmaması, yanlış kitapları okuma, yoksul ebeveynler, kötü öğretmenler, basit eski cahillik ve aptallık. Kanada, Ontario'dan bir gazeteci bana, "karşı olduğunuz şeyin en aşağılık somutlaşması" dediği bir şeyi gönderdi. Bu, yerel kitapçısından aldığı, üzerine, YENİ ÇAĞ BÖLÜMÜ BİLİM BÖLÜMÜNE TAŞINMIŞTIR yazılmış olan parlak turuncu renkli bir karton işaretli. "Toplumun kolayca, sorgulama ve eleştirel incelemenin yerine büyü ve batıl inancı koymasından gerçekten korkuyorum," diye yazıyordu. "Eğer bu olgunun kültürümüze ne kadar yerleşmiş olduğunu gösteren bir ikon olsaydı, bu işaret kesinlikle o olurdu." Bir kültür olarak bilimi sahte bilimden, tarihi sahte tarihten ve duyguyu saçmalıktan ayırmakta sorunumuz var gibi görünmektedir. Ama sorunun bundan daha derinde yattığını düşünüyorum. Bunu anlamak için kültürün ve toplumun katmanlarını bireysel insanın akli ve kalbine kadar kazmalıyız. İnsanların neden saçma şeylere inandığı sorusuna verilecek tek bir cevap yoktur ama altta yatan, hepsi birbirine bağlı olan bazı güdüleri, bu kitapta tartışmış olduğum ayrı örneklerden toparlayabiliriz:

Teselli İnancı. İnsanların saçma şeylere inanmalarının nedeni, diğer herhangi bir şeyden daha fazla inanmak istemeleridir. İyi hissettirir. Rahatlatıcıdır. Teselli edicidir. 1996'da yapılan bir Gallup anketine göre, yetişkin Amerikalıların yüzde 96'sı Tanrı'ya, yüzde 90'ı cennete, yüzde 79'u mucizelere ve yüzde 72'si meleklerle inanmaktadır (*Wall Street Journal* 30 Ocak s. A8). Kuşkucular, ateistler ve militan din karşıtları, yüksek bir güce, ölümden sonra yaşama ve ilahî takdire inancı baltalama çabalarında on binlerce yıllık tarihe ve (eğer din ve Tanrı inancı bazı antropologların olduğuna inandığı gibi biyolojik bir temele sahipse) belki de yüz binlerce yıllık evrime müdahale etmektedirler. Dünyanın her yerinde, tüm kaydedilmiş tarih boyunca böyle inançlar ve benzer yüzdelere rastlanır. Uygun bir seküler temsilci su yüzüne çıkana kadar, bu rakamların önemli ölçüde değişmesi olası değildir.

Kuşkucular ve bilim adamları dokunulmaz değildir. Modern kuşkucu hareketin kurucularından ve tüm saçma inanç biçimlerini yok edenlerden biri olan Martin Gardner, kendini, Tanrı'ya inanan bir filozof ya da daha geniş bir kavramla bir fideist olarak sınıflandırmaktadır. Gardner şöyle açıklamaktadır:

Fideizm, bir şeye inanca ya da akli nedenlerden daha çok duygusal nedenlere dayanarak inanmaya gönderme yapmaktadır. Bir fideist olarak Tanrı'nın varlığını ya da ruhun ölümsüzlüğünü kanıtlayan herhangi bir delil olduğunu düşünmüyorum. Dahası, daha iyi kanıtların ateistlerden tarafa olduğunu düşünüyorum. Bu yüzden, bu gerçekten, kanıta karşı olan donkişotvari bir duygusal inanç durumudur. Eğer metafizik inanç için kuvvetli duygusal nedenlere sahipseniz ve bu, bilim ve mantıksal akıl yürütmeye keskin bir şekilde çelişmiyorsa ve eğer bu yeterli tatmini sağlıyorsa bir inanç atılımı yapmaya hakkınız vardır (1996).

Benzer şekilde sık sık sorulan "ölümden sonra yaşam konusunda tutumunuz nedir?" sorusuna verdiğim standart yanıt, "Kuşkusuz ondan yanayım," demektir. Ölümden sonraki yaşamdan *yana* olmam gerçeği onu elde edeceğim anlamına gelmez. Ama onu kim istemez? Ve önemli olan budur. Bizim daha iyi hissetmemizi sağlayan şeylere inanmak çok insani bir tepkidir.

Ani Memnuniyet. Birçok saçma şey, ani memnuniyet önerir. 900'lü numarası olan psişik yardım hattı klasik bir örnektir. Sihirbaz/mentalist olan bir arkadaşım böyle bir yardım hattı işletmektedir. Böylece ben, sistemin nasıl işlediğini içerden duyma ayrıcalığına sahibim. Pek çok şirket, medyuma her dakika için 60 ¢ vererek, her dakika için 3.95 doları hesaba kaydederler; bu, eğer medyum süreklili konuşursa medyum için saatte 36.00 dolar ve şirket için saatte 201 dolar demektir. Amaç, arayanları, iyi bir gelir elde etmeye yetecek kadar uzun ama telefon faturasını ödemeyi reddedecek kadar uzun olmayacak şekilde hatta tutmaktır. Şu anda arkadaşımın bir konuşma kaydı, toplam 793.95 dolar için, 201 dakikadır! İnsanlar, dört nedenin biri ya da daha fazlası için aramaktadırlar: aşk, sağlık, para, kariyer. Soğuk okuma tekniklerini kullanarak medyum, geniş kapsamlı konulardan başlayıp özele doğru gider. "İlişkinizde bir gerginlik olduğunu hissediyorum - biriniz diğerinden daha bağlı." "Finansal baskıların sizin için sorunlara neden olduğu duygusunu alıyorum." "Meslek yaşamını değiştirmeyi düşünüyor olabilirsin." Böyle klişe cümleler, neredeyse herkes için doğrudur. Eğer medyum yanlış bir tanesini seçerse, sadece onun -gelecekte- *olacağını* söylemesi gerekir. Ve medyum sadece bazen haklı olmalıdır. Arayanlar yanlışları unuttur ve doğruları hatırlar ve en önemlisi onlar medyumun haklı olmasını *isterler*. Kuşkucular, medyum yardım hatlarında dakikada 3.95 dolar harcamazlar, inananlar har-

carlar. Konuşacak birisine en çok gerek duyarak, gece ve hafta sonları ararlar. Geleneksel psikoterapi resmîdir, pahalıdır ve zaman alıcıdır. Derin anlayış ve gelişme, aylar ya da yıllar alabilir. Memnuniyetin gecikmesi ilkedir, çabuk tatmin istisnadır. Tersine medyum, sadece bir telefon uzaklığındadır (Arkadaşım da dâhil olmak üzere birçok 900'lü numarası olan medyum bunu, "zavallı insanlara öğüt vermek" olarak haklı çıkarmaktadır. Dakikada 3.95 dolara farklı olmak için yalvarıyorum. İlginç olan, başlıca iki medyum derneğinin, sözde "gerçek" medyumların "eğlendirici" medyumların onların sahte görünmesine yol açtıklarını hissetmeleriyle çatışmakta olmasıdır.).

Basitlik. Bir insanın inançlarının ani memnuniyeti, çoğunlukla karmaşık ve belirsiz nedenlere dayanan bir dünya için basit açıklamalarla daha kolaylaştırılır. İyi ve kötü şeyler, görünüşte rastgele bir şekilde hem iyi hem kötü insanlara olmaktadır. Bilimsel açıklamalar çoğunlukla karmaşıktır ve eğitim ile birlikte çalışma çabası gerektirmektedir. Batıl inanç, kadere inanmak ve doğaüstü, yaşamın karmaşık labirentinde daha basit bir yol sağlar. Avustralya Kuşkucu Derneği başkanı Harry Edwards'ın anlattığı aşağıdaki örneği düşünün:

Edwards, 8 Mart 1994'te bir deney olarak, New South Wales, St. James'de yerel gazetesinde omzuna tüneyen, ara sıra oraya kartvizitini bırakan tavuğu hakkında bir mektup yayınladı. Edward okuyucularına, tavuğun "birikintilerinin" zaman ve yerini izleyerek ve onları sonraki olaylarla ilişkilendirerek, iyi şansa sahip olduğunu anlattı. "Geçen bir iki hafta içinde lotoyu kazandım, tamamen unutmuş olduğum bir para bana geri döndü ve son zamanlarda yayınlanmış kitaplarım için büyük bir sipariş aldım." Tavuğu omzuna oturtan ve işaretlerine bakan Edwards'ın oğlu, bir keresinde "sahiplerine geri verdiği ve ödüller aldığı çok miktarda para içeren cüzdanla-

rı, diğer bir seferinde bir emeklinin kartı ve saati olan, bir kol saati ve kullanılmamış bir telefon kartı buldu." Edwards daha sonra, tavuğun tüylerini bir el falcısına götürdüğünü, "falcının yıldız falını incelediğini ve onun yeniden dünyaya gelen bir hayırsever kişi olduğunu ve ürünü satarak iyi şanssı etrafa dağıtınam gerektiğini onaylayan bir geçmiş yaşam okuyucusuna danıştığını," açıkladı. Mektubuna, "şanslı tavuk pisliğini" satmayı önererek ve okuyucuların parayı nereye göndermeleri gerektiğini gösteren bir adres ekleyerek son veriyordu. Edwards bana coşkulu bir şekilde, "'iyi şansla' ilişkilendirildiği süreçte insanın her şeyi satabileceğine kesinlikle inanan birisi olarak ister inan ister inanma, benim 'şanslı tavuk pisliğim' için iki sipariş ve 20 dolar aldım!" diye yazıyordu. Buna inanırım.

Ahlak ve Anlam. Şu anda, ahlak ve anlamın bilimsel ve seküler sistemlerinin pek çok insan için göreceli olarak tatmin edici olmadığı kanıtlanmıştır. İnsanlar, daha yüksek bir güce inanç olmadan neden ahlak olacağını sormaktadırlar. Etiğin temeli nedir? Yaşamın nihai amacı nedir? En önemli olan nedir? Bilim adamlarının ve seküler hümanistlerin bu güzel sorulara güzel cevapları vardır ama birçok nedenden dolayı bu cevaplar büyük ölçüde halka ulaşmamıştır. Pek çok insan için bilim, sonsuz, umursamaz ve amaçsız bir evreni gösterirken sadece soğuk ve zalim bir mantık öneriyor gibi görünmektedir. Sahte bilim, batıl inanç, efsane, büyü ve din, basit, ılımlı ve teselli edici ahlak ve anlam yasaları önerir. Eskiden, yeniden doğan bir Hıristiyan olduğum için bilim tarafından tehdit edildiğini hissedenlerin duygularını anlıyorum. Kim tehdit edildiğini hissediyor?

Diğer dergiler gibi *Skeptic* dergisi de çoğunlukla satışını artırmak için on binlerce insana toplu olarak posta gönderir. Postamız, Kuşkucu Derneği ve *Skeptic* dergisi

yayınlarının yanı sıra, bir tane "İş Yanıt Posta" zarfı içerir. Bu postalarda hiçbir zaman din, Tanrı, Tanrıçılık, ateizm ya da böyle konularla ilgili herhangi bir şeyi tartışmayız. Yine de her postada, açıkça bizim varlığımızdan gücenen insanlardan gelen düzinelerce posta ücreti ödenmiş olan zarflardan alırız. Zarflardan bazıları süprüntüyle ya da yırtılmış gazetelerle doludur; bir tanesi kayalarla dolu bir kutuya yapıştırılmıştı. Bazıları kader ve kasvet mesajları karalanmış olan kendi yayınlarımızı içerir. Birinde, "Hayır teşekkür ederim – görmeyen kadar kör hiç kimse yoktur," diye yazıyordu. Başka biri, "Hayır teşekkür ederim – sizin Hıristiyanlık karşıtı bağnazlığınızı aktaracağım," diyordu. Bir üçüncüsü, "Siz kuşkucular dâhil olmak üzere her diz bükülecek, her dil İsa Mesih'in Tanrı olduğunu itiraf edecek," diye uyarıyordu. Birçoğu, dinî broşür ve yayınlara doluydu. Birisi bana, "TANRININ OĞLU OLAN İSA MESİH'LE CENNETTE SONSUZA KADAR YAŞAMAK AMACIYLA EBEDİ GİRİŞ İÇİN 777 NOLU BEDAVA BİLET" yolluyordu: "Girişin bedeli" basitti. Sadece şunu kabul etmem gerekiyordu, "İsa Mesih benim Kurtarıcım ve Tanrımdır. O ANDA SONSUZA KADAR kurtulacaktım!" Ya kabul etmezsem? Biletin arka tarafı başka bir biletti; bu, "ŞEYTAN VE ONUN MELEKLERİYLE ATEŞ GÖLÜNDE SONSUZA KADAR KALMAK İÇİN BEDAVA BİR" tanesiydi. Bu biletin numarasını tahmin edebilir misiniz? Doğru: 666.

Eğer kuşkucuların, bilim adamlarının, felsefecilerin ve hümanistlerin kapsamlı saçma şeylere inanma sorunundan bahsetmek için yapabilecekleri tek bir şey varsa, anlamlı ve tatmin edici bir ahlak ve anlam sistemi inşa etmek başlamak için iyi bir yer olacaktır.

Ümit Sonsuza Kadar Sürer. Tüm bu nedenleri bir araya getirmek, bu kitabın son bölümünün başlığıdır. Bu, benim insanların doğal olarak her zaman daha büyük

mutluluk ve tatmin olma düzeyleri arayarak ileriye bakan bir tür olduğu konusundaki kanaatimi ifade etmektedir. Ne yazık ki, bunun doğal sonucu, insanların hepsinin daha iyi bir yaşam için gerçekçi olmayan beklentilere sarılmaya ya da daha iyi bir yaşamın sadece diğerlerinin yaşamlarını azaltarak, hoşgörüszlük ve cehalete tutunarak elde edilebileceğine inanmaya çok istekli olmalarıdır. Ve bazen, bir yaşamın olmasına yoğunlaşınca bu yaşamda sahip olduklarımızı kaçıırız. Bu, farklı bir ümit kaynağıdır ama ne olursa olsun ümittir: İnsan zekâsının merhametle birleşerek sayısız sorunumuzu çözebileceği ve her yaşamın kalitesini arttırabileceği konusunda ümittir; tarihsel ilerlemenin tüm insanlar için daha büyük özgürlükler ve kabul edişe doğru yürüyüşüne devam ettiği konusunda ümittir ve aşk ile empati kadar, mantık ve bilimin de bize evrenimizi, dünyamızı ve kendimizi anlamamıza yardım edebileceği konusunda ümittir.

-18-

Akıllı İnsanlar Neden Saçma Şeylere İnanır?

“İnsanlar, bir teori kurmak ya da desteklemek istedikleri zaman gerçekleri hizmetlerine almak için nasıl işkence ederler!”

-John Mackay, *Olağanüstü Popüler Yanlış İnançlar ve Kalabalığın Çılgınlığı*, 1852

Olasılık: “Olayların tasarlanmadan olan bir bileşimi (Oxford İngilizce Sözlük).”

Bu bölümün başlığında ileri sürülen soruya cevap vermeme yol açan aşağıdaki olaylar bileşimini düşünün. 1998’de Nisan ayı sırasında, bu kitabın ilk baskısı için bir konferans turundayken psikolog Robert Sternberg (en çok, çoklu zekâdaki öncü çalışmalarıyla bilinir), Yale Hukuk Okulu’ndaki sunumuma katıldı. Konferansa tepkisi, hem aydınlatıcı hem de sıkıntı yaratıcıydı. Sternberg, diğer insanların saçma düşüncelerini işitmenin kesinlikle eğlenceli olduğunu dile getirdi çünkü kendimiz, hiçbir zaman uzaylıların kaçırması, hayaletler, ESP, Büyük Ayak ve her tür paranormal olay gibi saçmalıklara inancak kadar aptal olmadığımızdan eminizdir. Ama o, ilginç

sorunun neden diğerk insanların saçma şeylere inandığı değil ama neden sizin ve benim saçma şeylere inandığımız olduğunu ve (Onlara karşı) bizim bir alt dizimiz olarak neden akıllı insanların saçma şeylere inandığı olduğunu söyleyerek karşılık verdi. Sternberg daha sonra psikolojide meslektaşları -her anlamda makul şekilde akıllı bir iş birlikçi- tarafından savunulan makul bir şekilde saçma kabul edilebilecek birkaç tane inançla alay etmeye devam etti. Ve o hoşnutsuz bir ironiyle kendi... ve benim inançlarımdan hangisinin...bir gün saçma sayılacağını merak ediyordu.

Benim olasılığım, ertesi gün MIT'te bir konferans için Boston'dayken gerçekleşti. Aynı binada aynı zamanda, benden sadece birkaç kapı ilerde konuşan, bir matematikçi ve bir sistemin gürültüsü içinde tasarım işaretlerinin çıkarımı konusunda konferans veren bir filozof olan Dr. William Dembski'ydi. Akademide geçerli olan kriterlere göre Dembski akıllıdır. Chicago Üniversitesi'nden matematik doktorası, Chicago'daki Illinois Üniversitesi'nden ikinci bir felsefe doktorası ve Princeton Teoloji Fakültesi'nden teoloji alanında yüksek lisans derecesine sahiptir. 1998 yılında yazdığı "*Tasarım Sonucu*" adlı kitap, Cambridge University Press tarafından yayınlandı. Seminerinin ve kitabının konusu -aslında Seattle'daki Keşif Enstitüsü'nün Bilim ve Kültürü Yenileme Merkezi'nde araştırma elemanı olarak tam zamanlı çalışmasırın da konusu- bilimin, Tanrı'nın varlığını kanıtladığını göstermektir (doğada görülen tasarım, büyük bir tasarımcı olduğu anlamına gelir). İnanılacak "saçına şeyler" mabedimde bu, listenin yukarılarına doğru bir yerededir (Darwin Paley'in tasarım tezini yaklaşık olarak bir buçuk yüzyıl önce çürütmüştü); yine de ortak konferanslarımızdan sonra garip ve hoş bir Boston barında birkaç saat sohbet ettikten sonra, Dembski'nin bu kadar düşünceli,

mantıklı ve akıllı bir kişi olmasından dolayı çok etkilen-
dim. Neden böyle yeteneklere ve güvenilirliğe sahip bir
kişi, içsel olarak kanıtlanamaz olan bir şeyi -Tanrı'yı- ka-
nıtlama hayalinin peşine düşme adına, gelecek vaat eden
bir meslek yaşamının yanından geçer (Bu durumun tam
bir savunması için 1999 yılından yazdığım "*Nasıl İnanı-
rız*" adlı kitabıma bakın.)?

William Dembski için adil olmak istersek o, onun
inançlarını paylaşan yüksek derecede zeki ve eğitilmiş bil-
ginler ve bilim adamları arasında yalnız değildir. Henry
Morris ve Duane T. Gish gibi tutucular, isimlerinin yanı-
na doktor ünvanlarını yazarak gösteriş yapsalar da onlar
biyoloji bilimlerinin dışındaki alanlardadırlar ve onlar
hiçbir ana akademik bağlantıya sahip değildirler. Ama
yaratılışçıların yeni kuşağı, Berkeley'deki California Üni-
versitesi amiral gemisi kampüsünde hukuk profesörü
olan, 1991'de yazdığı "*Darwin Yargılanıyor*" adlı kitabı,
evrim inkârcılarının son dalgasının ilerlemesine yardım
eden Philip Johnson gibi, daha geleneksel yerlerden gel-
mektedir. Hugh Ross, astronomideki doktora derecesini
Toronto Üniversitesi'nde kazandı ve (isminde ima edilen)
belirtilen amacı, Hıristiyanlar'a imanları için bilimsel ne-
denler sağlamak olan bir örgüt olan İnanılacak Nedenler'i
kurmadan önce, California Teknoloji Enstitüsü'nde (Cal-
tech) araştırma görevlisi olarak çalıştı (bkz. Ross 1993,
1994 ve 1996). Daha etkileyici olan, Lehigh Üniversitesi
biyokimya profesörü ve "Akıllı Tasarım" hareketinin kut-
sal kitabı hâline gelen 1996 yılında yazılan "*Darwin'in Ka-
ra Kutusu*" adlı kitabın yazarı olan Michael Behe'dir. Ve
ikisi de, William F. Buckley tarafından evrim ve yaratılış
konusunda PBS televizyonundaki bir tartışmada takımı-
na katılmaları için davet edildikleri zaman tutucu aydın-
lar zümresinin nihai kabulünü elde ettiler (Buckley'in
PBS *Ateş Hattı* programı 1997 Aralığı'nda yayınlandı. Bu-

rada, "Evrincilerin yaratılışı kabul etmeleri gerektiği," sonucuna varıldı. Tartışma, yaşamın "sadeleştirilemez karmaşıklığının" onun akıllı bir tasarımcı ya da Tanrı tarafından yaratıldığını kanıtladığını ileri süren, "akıllı tasarım teorisi", "aniden ortaya çıkma teorisi," ve "ilk karmaşıklık teorisi" gibi yeni üstü kapalı sözler kullanarak yeni yaratılışçılık için semboliktir.).

Ama bahse girerim ki, saçma bir şeye inanan akıllı bir insanın en mükemmel örneği, Tulane Üniversitesi'nde teorik matematik profesörü ve dünyanın önde gelen kozmologlarından ve global genel relativistlerinden biri olan Frank Tipler'dır. Tipler, Stephen Hawking, Roger Penrose ve Kip Thorne gibi tanınmış kişilerle yakın arkadaş olmaktan hoşlanmaktadır. Önde gelen fizik dergilerinde yüzlerce teknik makale yayınlamıştır ve geleneksel fizik yaptığı dönemde meslektaşları arasında düşünceleri saygı görüyordu. Yine de Tipler, aynı zamanda 1996 yılında, ("Bilim Adamları İçin Ek'te" matematik denklemleri ve fizik formülleri içeren 122'den az olmayan sayfa yoluyla) Tanrı'nın var olduğunu, sonraki yaşamın gerçekliğini ve hepimizin evrenin uzak geleceğinde kendimizden sanal olarak ayırt edilebilir bir gerçekliği yeniden yaratmaya yetecek büyüklükte bir belleği olan süper bir bilgisayar yoluyla diriltileceğimizi kanıtladığını ileri sürdüğü, "*Ölümsüzlüğün Fiziği: Modern Kozmoloji, Tanrı ve Ölülerin Diriltilmesi*" adlı kitabı yazmıştı. Bu, Uzak Yolu dizisinin holodeck'inin⁹ büyük iradesidir.

Bu inancı, Tipler'ın çok yüksek zekâsıyla nasıl uzlaştırabiliriz? Bu soruyu onun bazı meslektaşlarına yönelttim. Caltech'deki Kip Thorne, Caltech'de Tipler'la bir bilgi alışverişinde, Tipler'ın tezindeki her adım bilimsel

---

⁹ Uzak Yolu dizisinde yapay holografik görüntüler oluşturan oda. (Ç. N.)

olarak görünürken, adımlar arasındaki atlamaların tümüyle temelsiz olduğunu belirterek, başını büyük bir şaşkınlıkla salladı. Bir UCLA kozmoloğu, Tipler'ın paraya gereksinmesi olmuş olması gerektiğini yoksa neden böyle bir saçmalık yazılacağını düşündüğünü söyledi. Diğerleri, daha az yazılabilir değerlendirmelerde bulundular. Hatta (şimdi ayıplanan ses üreten aletiyle) şunu söyleyen Stephen Hawking'e bile sordum: "Benim düşüncem hakaret içerecektir."

Kuşkusuz emin olmak için hem Tipler hem Dembski beni, saçma inanca -onların ezici deneysel kanıt ve mantıksal akıl yürütme koşullarında dogmatik bir kuşkuculuğa- sahip kişi olarak görecektir. Ona, Hawking'in değerlendirmesini anlattığım zaman Tipler, "fizik yasalarına hakaret edemezsiniz," diye yanıtladı. Dembski bana, "bu tasarım tezlerinde bir şey olduğunu düşünmeseydim onları ileri sürüyor olmazdım," dedi. Bu yüzden, kanıt yükünün onlara meydan okuyan kuşkucularda değil ama orijinal iddiaları ileri sürenlerde olduğunu anımsamak için elimizden geleni yapmamıza rağmen, kuşkuculardan bile kuşkulanmak mantıklıdır. Ama burada amacım, bu iddiaların geçerliliğini değerlendirmek değildir (Dembski ile Tipler'ı tanıyorum ve onları arkadaş olarak görüyorum, yine de Dembski'nin düşüncelerini "*Nasıl İnanıyoruz*" adlı kitabımda eleştiriyorum ve Tipler'ın teorisini bu kitabın sondan bir önceki bölümü yapıyorum). Amacım daha çok, zekâ (ve diğer psikolojik değişkenler) ve inançlar -özellikle neredeyse herhangi bir standart tarafından (ve doğru ya da yanlış olduğunun ortaya çıkmasına bakmaksızın) kenarda kabul edilen inançlar- arasındaki ilişkileri incelemektir.

Saçma Şeyler, Akıllı İnsanlar

Skeptic dergisinin genel yayın yönetmeni, Kuşku-
cu Derneği'nin yetkili müdürü ve *Scientific American*'ın
"Kuşkucu" köşe yazarı olarak görevim sırasında, belirsiz
bir şekilde "saçma şeyler" diye bahsettiğimiz şeylerin
analiz ve açıklaması günlük, rutin bir iş olmaktadır. Ne
yazık ki saçma bir şeyin, pek çok insanın üzerinde anlaş-
tığı resmî bir tanımı yoktur çünkü o, onu çevreleyen bilgi
üssü ve onu duyuran birey ya da topluluk bağlamında
yapılmakta olan özel iddiaya çok fazla bağımlıdır. Bir in-
sanın saçma inancı, diğerinin normal teorisi olabilir ve
belli bir zamandaki saçma bir inanç sonunda normal hâle
gelebilir. Gökten düşen taşlar, bir zamanlar birkaç kaçık
İngiliz'in inancıydı; bugün kabul edilmiş bir meteor teori-
sine sahibiz. Bilim felsefecisi Thomas Kuhn'un (1962,
1977) teknik diline göre, başta kabul edilen paradigmaya
aykırı olan devrimci düşünceler zamanla, alan paradigma
değişikliği geçirdikçe normal bilim hâline gelebilir.

Yine de özel örnekleri düşünürsek, saçma bir şeyi
oluşturabilecek olan şeyin genel bir taslağını formüle ede-
biliriz. Büyük ölçüde "saçma bir şeyle" kastettiğim şudur:
(1) o özel çalışma alanında pek çok insan tarafından kabul
edilmeyen bir iddia, (2) ya mantıksal olarak olanaksız
olan ya da yüksek derecede olanaklı olmayan bir iddia
ve/veya (3) kanıtın büyük ölçüde anekdotlara dayandığı
ya da doğrulanmadığı bir iddiadır. Tanıtıcı örneğimde
pek çok teolog, Tanrı'nın varlığının herhangi bir bilimsel
anlamda kanıtlanamayacağını kabul ederler ve böylece
Dembski ile Tipler'in Tanrı'yı kanıtlamak için bilimi kul-
lanma amacı, sadece onun bilgi topluluğunun pek çok
üyesi için kabul edilemez değildir; mantıksal olarak ola-
naksız olduğu için doğrulanmaz. Başka bir örnek vermek

gerekirse, soğuk füzyon neredeyse tüm fizikçiler ve kimyacılar tarafından kabul edilmedi, yüksek derecede olanaklı değildi ve olumlu sonuçlar doğrulanmamıştı. Yine de soğuk füzyonun geleceği için ümidini yitirmeyen bir avuç akıllı insan vardı (Arthur C. Clarke en dikkate değer olandır).

“Akıllı insanlar” işlemsel tanımda benzer bir sorunla karşı karşıyadır ama en azından burada görevimiz, pek çok kişinin kabul edeceği ve araştırmanın minimum düzeyde zekâ gerektirdiğini gösterdiği başarı kriteriyle kolaylaştırılmaktadır. Mezuniyet dereceleri (özellikle doktora), üniversite mevkileri (özellikle tanınmış ve ünlü enstitülerde) dikkatle incelenen yayınlar ve benzerleri, bu insanların bazılarının ne kadar akıllı olduğu konusunda tartışırken, akıllı insanların saçma şeylere inanması sorununun ölçülebilir veri yoluyla ölçülebilir olan gerçek bir sorun olduğu konusunda anlaşmamızı sağlar. Ek olarak, iddialarını değerlendirdiğim birçok insanla doğrudan doğruya uğraşırken edindiğim deneyimlerden gelen öznel bir değerlendirme var. Sayısız televizyon ve radyo gösterisinde ve böyle iddia sahipleriyle yaptığım kişisel görüşmelerde ve özellikle Caltech’de düzenlediğim ve sunuculuğunu yaptığım konferans dizilerinde, çeşitli deneklerime zekâ testleri uygulama şansına sahip değilken, bazıları parlak bilginler ve bilim adamları olan birçok gerçekten akıllı insanla ve hatta beni tümüyle “Öteki” olarak etkileyecek kadar sıra dışı olan bir avuç dehayla tanışma şansım oldu. Tüm bu etmenler birleşerek bana deneklerimin zekâsını mantıklı bir şekilde değerlendirme gücü verdi.

Zor Bir Soruya Kolay Bir Cevap

"Bir beyefendi, yaşamı boyunca hiç de az olmayan miktarda saçmalık yemiştir."

"Bu ne demek, O'Brien?" diye yanıtladım. . .

"Neden, Peter" diye söze katıldı, "Bu aptalları besledikleri nesnedir."

– P. Simple, *Marryat*, 1983

Bu, kuşkucu harekette, zekâ ve eğitimin, aptal ve eğitimsiz kitlelerin saflıkla yuttuğunu varsaydığımız saçma sözlere karşı delinmez bir koruyucu olarak hizmet ettiği şeklindeki -gerçekten bir kural hâline gelen- belirli bir varsayımdır. Aslında Kuşkucular Derneği'nde biz, okullara, sahte bilime ve batıl inanca karşı mücadelemizde bir fark yaratacağı varsayılan medyaya dağıtılan eğitim malzemeleri için hatırı sayılır ölçüde para harcıyoruz. Bu çabalar, özellikle çalıştığımız olayı bilen ama onlar hakkında bilimsel bir açıklama işitmemiş olanlar için gerçekten fark yaratmaktadır ama kavramsal seçkinler, kültürümüzde anlamlı diye geçinen saçmalıklara karşı korunmakta mıdır? Saçmalık, sadece aptalların gıdası mıdır? Cevap, hayırdır. Soru, nedendir.

Saçmalıkları çürütme ve açıklanmayı açıklama işinde olan bizler için bu, Zor Soru dediğim şeydir: *Akıllı insanlar neden saçma şeylere inanır? Benim Kolay Cevabım ilk önce biraz paradoksal görünecektir: Akıllı insanlar saçma şeylere inanır çünkü onlar akıllı olmayan nedenlerden dolayı ulaştıkları inançları savunmada yeteneklidirler.*

Yani, pek çok zaman pek çoğumuz (muhtemelen akıllı insanların kullanmakta daha iyi oldukları) deneysel kanıtlarla ve mantıksal akıl yürütmeyle çok az ilgili olan,

çeşitli nedenlerle inançlarımıza sahip oluruz. Daha çok, sayısız toplumsal ve kültürel etkiyle birlikte kişisel tercihleri ve duygusal eğilimleri biçimlendiren, genetik yatkınlık, ebeveyn eğilimleri, kardeş etkileri, örnek olanların baskıları, eğitimsel deneyimler ve yaşam izlenimleri gibi değişkenlerin tümü bizi, belirli inanç tercihleri yapmaya yönlendirir. Nadiren herhangi birimiz bir masa dolusu gerçeğin önüne otururuz, artı ve eksilerini değerlendiririz ve daha önce inandığımız şeyden bağımsız olarak en mantıklı ve akla uygun olan inancı seçeriz. Bunun yerine, dünyanın gerçekleri bize, yaşamımız boyunca biriktirmiş olduğumuz teorilerin, hipotezlerin, önsezilerin, ön yargıların ve peşin hükümlerin renkli filtresi içinde gelir. Sonra bilgi kütesini sıralarız ve zaten inandığımız şeyleri en çok onaylayanları seçeriz ve onaylamayanları görmezden geliriz ya da bahane buluruz.

Kuşkusuz bunu hepimiz yaparız ama akıllı insanlar hem yetenekli hem eğitilmiş olduğu için bunda daha iyidirler. Kuşkusuz bazı inançlar diğerlerine göre daha mantıklı, akla uygun ve kanıtlarla desteklenir olur ama benim buradaki amacım inançların geçerliliğini yargılamak değildir; ben daha çok bizim nasıl ilk olarak onlara sahip olduğumuz ve nasıl hiçbir kanıt ya da karşı kanıt yokken onlara tutduğumuz sorunuyla ilgileniyorum.

İnancın Psikolojisi

İnanç psikolojisinin, Zor Soruya Verdiğim Cevabın yapısının özüne giden, bazı ilkeleri vardır.

1. Zekâ ve İnanç

Zeki insanların bazı batıl ve doğaüstü inançlara inanmasının daha az olası olduğu konusunda bazı kanıtlar olmasına rağmen, genel sonuçlar kuşkulu ve sınırlıdır. Örneğin, 1974'te Georgia'da lise son sınıf öğrencileriyle yapılan bir çalışma, bir IQ testinde daha yüksek puan alanların düşük IQ puanı alan öğrencilerden önemli ölçüde daha az batıl inançlı olduklarını gösterdi (Killeen ve diğerleri 1974). Psikolog James Alcock ve L. P. Otis tarafından 1980 de yapılan bir çalışma, çeşitli doğaüstü olgulara inancın daha düşük eleştirel düşünce yetenekleriyle ilişkili olduğunu gösterdi. 1989'da W. S. Messer ve R. A. Griggs, beden dışına çıkma deneyimleri, ESP ve önceden bilme gibi psişik (psi) olgulara olan inancın, notlarla ölçülen sınıf performansı ile negatif olarak ilişkili olduğunu gösterdi (inanç arttıkça notlar düşüyordu).

Ama bu üç çalışmanın, üç değişik ölçü kullandığı belirtilmelidir: IQ, eleştirel düşünme yetenekleri ve eğitim performansı. Bunlar her zaman, "akıllı" olan birini göstermiyor olabilir. Ve burada "saçma şeylerle" kastettiğimiz, sıkı bir şekilde batıl inançlar ve doğaüstüyle sınırlı değildir. Örneğin soğuk füzyon, yaratılışçılık ve Soykırım revizyonizmi mantıklı olarak batıl inanç ya da doğaüstü olgu olarak sınıflandırılmazdı. Bu konudaki en iyi kitaplardan birindeki (*Büyük İnanmak*) edebiyat incelemesinde psikolog Stuart Vyse (1997), bazı toplumlarda zekâ ve inanç arasında ilişki kurulurken, diğerlerinde tam tersi olabildiği sonucuna varmaktadır. Özel olarak Yeni Çağ hareketinin "daha önce batıl inanca karşı bağışık olduğu düşünülen gruplar arasında, bu inançların artan popülerliğine yol açmıştır: daha yüksek zekâyâ, daha yüksek sosyoekonomik düzeye ve daha yüksek eğitim düzeyine sahip olanlar arasında. Sonuç olarak, inananların inanma-

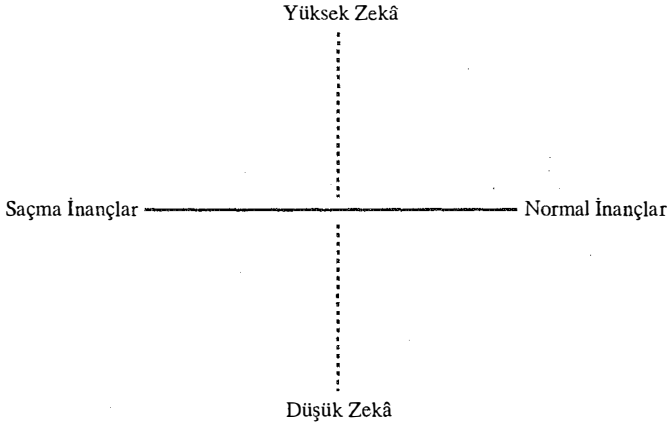
yanlardan daha az zeki olarak zamanla şeref kazanan görüşleri, sadece belirli düşünceler ya da özel sosyal gruplar için tutulabilir," diye belirtiyordu.

Birçok durumda, zekâ, inanca dikey ya da ondan bağımsızdır. Geometride dikey, "bir şeye dik açı yapan" demektir; psikolojide dikey, "istatistiksel olarak bağımsızdır. Deneysel bir tasarımı vardır, öyle ki inceleme altındaki değişkenlere istatistiksel olarak bağımsız davranılabilir," demektir, örneğin "yüksek zekâ düzeylerinde, yaratıcılık ve zekânın göreceli olarak dikey olması (yani istatistiksel olarak ilgisiz olması) kavramı gibi (OED)." Sezgisel olarak, daha zeki olan insanlar daha yaratıcı olacaklar gibi görünmektedir. Aslında neredeyse önemli ölçüde zekâ tarafından etkilenen herhangi bir meslekte (ör. Bilim, tıp, yaratıcı sanatlar), uygulamacı nüfusun arasında belirli bir düzeye geldiğinizde (ve bu düzey 125 puanlık bir IQ derecesi olarak ortaya çıkar) o meslekteki en başarılı olan ve ortalama arasında, zekâ olarak hiçbir fark yoktur. O noktada yaratıcılık ya da başarı motivasyonu ve başarıya yönelmek gibi diğer değişkenler zekâdan bağımsız olarak yönetimi ele alır (bkz. Hudson 1966; Getzels ve Jackson 1962).

Örneğin, kavramsal psikolog Dean Keith Simonton'un, deha, yaratıcılık ve önderlik konusundaki araştırması (1999), yaratıcı dehaler ve önderlerin ham zekâsının, onların birçok düşünce yaratma ve onların arasından başarıma olasılığı en yüksek olanları seçme yetenekleri kadar önemli olmadığını ortaya çıkarmıştır. Simonton, yaratıcı dehanın en iyi Darwinci bir değişim ve seçim süreci olarak anlaşılacağını ileri sürmektedir. Yaratıcı dehaler, bunların içinden sadece yaşama ve çoğalma olasılığı en yüksek olanları seçtikleri büyük çeşitlilikte düşünceler yaratırlar. İki kere Nobel alan ve bilimsel bir deha olan Linus Pauling'in gözlemlediği gibi insan, "birçok düşün-

ceye sahip olmalı ve kötü olanları fırlatıp atmalı... Birçok düşünceye ve bir çeşit seçme ilkesine sahip olmazsanız iyi düşüncelere sahip olmazsınız." Simonton, deha, Forest Gump gibi, dâhinin yaptığı gibidir demektedir: "Bunlar, entelektüel ya da estetik aktivitenin özel bir alanında büyük bir izlenim bırakmış olan, yaratıcı düşünceler ya da ürünlerle onurlandırılan bireylerdir. Başka deyişle, yaratıcı deha, gelecek kuşaklara hem orijinal hem de uyum sağlayıcı olan, etkileyici bir katkı bütünü bırakarak ün kazanmaktadır. Aslında deneysel çalışmalar defalarca, herhangi bir yaratıcı alan içinde tek bir en güçlü şöhret belirleyicisinin, bir bireyin dünyaya vermiş olduğu etkili ürünlerin katıksız sayısı olduğunu göstermiştir." Örneğin bilimde, Nobel ödülünü almanın bir numaralı belirleyicisi, kısmen bir insanın üretkenliğinin ölçüsü olan dergilerde alıntı yapılma oranıdır. Simonton'un belirttiği gibi, Shakespeare sadece iyi olduğu için değil ama "belki de İngilizce konuşulan evlerde sadece İncil'in Shakespeare'in tüm eserlerini içeren bir ciltten daha fazla bulunması olası olduğu" için de bir edebiyat dehasıdır. Simonton müzikte, "Mozart kısmen Tartini'den daha büyük bir müzik dehası olarak kabul edilir çünkü ilkinden, klasik repertuarda müzik olarak ikincisinden 30 kere daha fazla bahsedilmektedir. Aslında modern zamanlarda icra edilen tüm klasik müziğin neredeyse beşte biri, sadece üç besteci tarafından yazılmıştır: Bach, Mozart ve Beethoven." Başka deyişle, bu yaratıcı dehalar çok fazla akıllı değildir ama onlar üretken ve seçicidir (Aynı zamanda bkz. Sulloway, 1996).

Böylece zekâ, aynı zamanda bir insanın inançlarını biçimlendiren değişkenlere de dikeydir. Aşağıda görülen bu ilişkileri düşünün:

Sihir, bu ilişki için yararlı bir benzetmedir. Halk bilgeliği, sihirbazlar için akıllı insanları aldatmanın daha zor olduğunu bilmektedir çünkü onlar, numaraların nasıl yapıldığını anlama konusunda daha zekidirler. Ama herhangi bir sihirbaza sorun (ben bir çoğuna sordum) ve onlar size bir oda dolusu bilim adamı, akademisyen ya da hepsinden iyisi, yüksek IQ kulübü Mensa üyesinden daha iyi izleyici olmadığını söyleyecektir. Böyle toplulukların üyeleri, zekâ ve eğitimlerinin üstünlüğüyle, sihirbazların sırlarını fark etmekte daha iyi olduklarını düşünürler ama öyle olmadıklarından onları kandırmak daha kolaydır çünkü yoğun bir şekilde numaraları seyrederken daha kolay bir şekilde yanlış yönlendiren ipuçlarına kapılırlar. Tanıdığım en akıllı insanlardan biri olan sihirbaz "Şaşırtıcı" James Randi, zekânın gerçek sihirin arkasındaki numaraları fark etme yeteneğiyle ilişkili olmadığını (ya da belki bu durumda biraz ters şekilde ilişkili olduğunu) bilerek, neşeli bir şekilde sihrin en basitiyle Nobel kazananları kandırmaktadır. Açıkçası, yıllar boyunca ülke çapında Mensa gruplarına sayısız konferans verdim ve

böyle istisnai bir şekilde akıllı olan insanların, özellikle ESP dâhil olmak üzere savundukları saçma şeylerin sayısı karşısında çok şaşırđım. Bir konferansta, Mensa üyelerinin aynı zamanda sıradan insanlardan daha yüksek Psi-Q'lara (Psikiik Bölümlere) sahip olup olmadıkları konusunda çok fazla tartışma olmuştı!

Başka bir sorun, akıllı insanların sadece bir alanda akıllı olabilmeleridir. Onların zekâsının alana özel olduğunu söyleriz. Zekâ araştırmaları alanında, beynin "alana genel" mi yoksa "alana özel" mi olduğu konusunda uzun süren bir tartışma vardır. Örneğın, evrimci psikologlar John Tooby, Leda Cosmides ve Steve Pinker, evrimci tarihimizde özel sorunları çözmek için evrimleşen beyin modüllerine yoğunlaşarak, alana genel olan bir işlemci düşüncesini reddetmektedirler. Öte yandan birçok psikolog, alana genel olduğu düşünölebilecek global bir zekâ fikrini kabul etmektedirler (Barkow ve diğeri 1992). Arkeolog Steven Mithen (1996), bizi insan yapanın alana genel bir işlemci olduğunu söyleyecek kadar ileri gitmektedir: "Modern aklın evrimi içinde kritik adım, İsviçre ordu bıçağı gibi tasarlanmış bir akıldan kavramsal akışkanlığa sahip olana, özelleşmiş olandan genelleşmiş bir akıl tipine geçmektir. Bu, insanların karmaşık aletleri tasarlamasını, sanatı yaratmasını ve dinî ideolojilere inanmasını sağladı. Üstelik, modern dünya için kritik olan, diğeri düşünce tipleri için potansiyel kavramsal akışkanlığın kapısında yatırılabilir (Aynı zamanda bkz. Jensen 1998; Pinker 1997; Sternberg 1996; ve Gardner 1983.)." Beynin hem alana özel hem alana genel modüller içerdiğini ileri sürmek mantıklı görünmektedir. Carnegie Mellon Üniversitesi'nde, Kavramanın Sinirsel Temeli İçin Merkez'de David Noelle, bana şu bilgiyi verdi: "Modern sinir bilimi, yetişkinin beyninin gerçekten fonksiyonel olarak ayrı devreleri içerdiğini açıklığa kavuşturmuştur. Ama beyni anlayı-

şımız geliştikçe, bu devrelerin nadiren doğrudan doğruya insan deneyiminin 'din' ya da 'inanç' gibi karmaşık alanlarına uyduğunu görmekteyiz. Bunun yerine, uzayda yerimizi tanıma, iyi bir şey olacağını önceden bildirmek (ör. ödüllendirileceğimiz zaman), kendi yaşamımızdan olayları anımsamak, geçerli olan amacımıza yoğunlaşmayı sürdürmek gibi daha basit şeyler için devreler bulmaktayız. Davranışın dinî uygulamalar gibi karmaşık yönleri – herhangi bir modülden değil- bu sistemlerin etkileşiminden doğar (kişisel yazışma, bkz. Aynı zamanda Karmiloff-Smith 1995)."

Akıllı insanlar, bir alanda (alana özgülük) akıllı olabildikleri ama saçma inançların doğabileceği tümüyle farklı bir alanda akıllı olmadıkları zaman ne olmaktadır. Harvard deniz biyoloğu Barry Fell'in arkeoloji içindeki alanlara atladığı ve Columbus'dan önce Amerika'yı keşfeden tüm insanlar konusunda "M. Ö. Amerika: Yeni Dünyada Eski Göçmenler" adlı çok satan bir kitap yazdığı zaman, arkeologların zaten Amerika'yı ilk keşfedenler (Mısırlılar, Yunanlılar, Romalılar, Fenikeliler, v.b.) konusundaki değişik hipotezini düşündükleri ama güvenilir kanıt olmadığı için onları reddettikleri konusunda üzücü bir şekilde hazırlıksız ve açıkça habersizdi. Bu, bilimin sosyal yönünün ve bir alanda akıllı olmanın, insanı başka bir alanda akıllı yapmadığının muhteşem bir örneğidir. Bilim, insanın belirli bir paradigmada eğitildiği ve alanda diğerleriyle çalıştığı sosyal bir süreçtir. Bir bilim adamları grubu aynı dergileri okur, aynı konferanslara gider, birbirlerinin makale ve kitaplarını inceler ve genel olarak o alandaki gerçekler, hipotezler ve teoriler konusunda düşünce alışverişi yaparlar. Geniş deneyim yoluyla oldukça hızlı olarak, hangi yeni düşüncelerin başarı şansı olduğunu ve hangilerinin açıkça yanlış olduğunu bilmektedirler. Diğer alanlardan gelen zorunlu eğitim ve deneyim olma-

dan tipik olarak iki ayağıyla dalanlar, -kendi alanlarındaki başarıları yüzünden- devrimci olacağını düşündükleri yeni düşünceleri yaratmak için ilerlemektedirler. Bunun yerine onlar çoğunlukla alandaki profesyoneller tarafından hor görmeye karşılanırlar (ya da tipik olarak basitçe yok sayılırlar). Bu (genellikle nedenin bu olduğunu düşündükleri gibi), içerdekilerin dışarıdakileri sevmemesi (ya da tüm büyük devrimcilere acı çektirilmesi veya göz ardı edilmesi) yüzünden değildir çünkü pek çok durumda bu düşünceler önce yıllarca ya da on yıllarca düşünülmüş ve mükemmel şekilde yasal nedenlerle reddedilmiştir.

2. Cins ve İnanç

Birçok şekilde dikey zekâ ve inanç ilişkileri cins ve inanç gibi değildir. John Edward, James Van Praagh ve Sylvia Browne gibi psişik medyumların popülerliğinin yükselişiyle, gözlemciler için, özellikle onları gözlemek için atanmış gazeteciler arasında, (çoğunlukla her biri orada olmak için birkaç yüz dolar vermiş olan birkaç yüz kişinin toplandığı büyük otel konferans salonlarında) toplanmış herhangi bir belirli grubun büyük çoğunluğunun (en azından yüzde 75) kadın olduğu açık hâle gelmiştir. Anlaşılır şekilde, gazeteciler, kadınların bu yüzden batıl inançlara daha fazla sahip olup olmadığını ya da tipik olarak böyle medyumları hor gören ve ölümlerle konuşma kavramıyla alay eden erkeklerden daha az mantıklı olup olmadığını sorgulamaktadırlar. Aslında bazı çalışmalar, kadınların batıl inançlara daha fazla sahip olduğunu ve erkeklerden daha çok doğüstü olayları gerçek olarak kabul ettiklerini bulmuştur. Örneğin, New York Şehri'nde 132 erkek ve kadınla yapılan bir çalışmada, bilim adamları, erkeklerden daha fazla kadının tahta-

ya vurmaya ya da merdiven altından geçmenin kötü şans getireceğine inandığını buldu (Blum ve Blum 1974). Başka bir araştırma, erkeklerden daha fazla kolejli kadının önceden bilmeye inandığını açıkça söylediğini göstermekteydi (Tobacyk ve Milford 1983).

Böyle çalışmalardan çıkan genel sonuç zorlayıcı görünse de bu yanıltır. Burada sorun, sınırlı örneklemedir. Örneğin, yaratılışçıların, Soykırım "revizyonistlerinin" ya da UFOlogların herhangi bir toplantısına katılırsanız, neredeyse hiç kadın görmezsiniz (böyle toplantılarda gördüğüm birkaç tane kadın da katılan üyelerin eşleri idi ve çoğunlukla son derece sıkılmış görünmekteydiler). Konu ve akıl yürütme şekliyle ilgili çeşitli nedenler dolayısıyla yaratılışçılık, revizyonizm ve UFOloji erkek inançlarıdır. Bu yüzden cinsiyet, insanın inançlarının he-defiyle ilgiliyken, inanma süreciyle ilgisizmiş gibi görünür. Aslında erkeklerden daha çok kadının önceden bilmeye inandığını bulan aynı çalışmada, kadınlardan daha çok erkeğin Büyük Ayak ve Loch Ness canavarına inandığı ortaya çıkıyordu. Geleceği görmek kadınların işidir, hayalî canavarları izlemek erkeklerin işidir. Erkekler ve kadınlar arasında inanç gücü açısından hiçbir fark yoktur, sadece inanmayı seçtikleri şey farklıdır.

3. Yaş ve İnanç

Yaş ve inanç arasındaki ilişki de karıştırılmaktadır. Otuz yaşın altındaki insanların, daha yaşlı gruplardan daha batıl inançlı olduğunu gösteren 1990 yılındaki bir Gallup araştırması gibi çalışmalar, daha yaşlı insanların daha genç insanlardan daha kuşkucu olduklarını göstermektedir (<http://www.gallup.com/poll/releases/pr010608.asp>). Başka bir çalışma (dolunay sırasında suç oranlarının daha yüksek olduğunu ileri süren), daha genç polis

memurlarının, dolunay etkisine daha yaşlı polis memurlarından daha fazla inandıklarını gösteriyordu. Diğer çalışmalar, ilişki konusunda daha az açıktır. İngiliz halk bilimci Gillian Bennett (1987), daha yaşlı emekli İngiliz kadınların önseziye daha genç kadınlardan daha fazla inandıklarını keşfetti. Psikolog Seymour Epstein (1993), üç farklı yaş grubunu (9-12, 18-22, 27-65) inceledi ve her yaş grubundaki inanç yüzdesinin, sorgulanan özel olguya bağlı olduğunu keşfetti. Telepati ve önceden bilme için hiçbir yaş grubu farkı yoktur. İyi şans büyülerini için daha yaşlı yetişkinler kolejli öğrenci ya da çocuklardan daha fazla bir tanesine sahip olduklarını söylüyorlardı. Bir şeyin olmasını istemenin onun olmasını sağlayacağı inancı, yaşla birlikte düzenli olarak azalıyordu (Vyse 1997). Son olarak, Frank Sulloway ve ben, dindarlık ve Tanrı'ya inancın yaşla birlikte tekrar eskisi gibi yükselmeye başladığı yetmiş beşe kadar düzenli olarak azaldığını bulduk (Shermer ve Sulloway, yayınlanacak).

Bu karışık sonuçların nedeni, duruma göre kişi diye bilinen etkidir. Burada, iki değişken arasında basit bir doğrusal nedensel ilişki nadiren bulunur. Bunun yerine, "X, Y'ye neden olur mu?" sorusuna verilen cevap, çoğunlukla "duruma bağlı" olur. Örneğin, Bennett, çalışmasındaki daha yaşlı kadınların güç, statü ve özellikle sevdiklerini kaybetmiş oldukları, bu yüzden doğüstü inancının onların kendilerini iyi hissetmelerine yardımcı olduğu sonucuna varıyordu. Sulloway ve ben kendi çalışmamızda, yaş ve dindarlığın, insanın, hem daha önceki güçlü etkiler hem de sonraki yaşamın son bulmasının yakın olduğunun kavranmasıyla olan ilişkiler içindeki durumuna göre değiştiği sonucuna vardık.

4. Eğitim ve İnanç

Eğitim ve inanç arasındaki ilişki konusundaki çalışmalar, zekâ, cinsiyet ve yaş gibi karıştırılmaktadır. Psikolog Chris Brand (1981), örneğin, IQ ve otorite yanlılığı arasında - 50'lik güçlü bir tersine ilişki keşfetmiştir (IQ arttıkça otorite yanlılığı azalmaktadır). Brand, otoriter kişilerin otoriteye bağlılıkla değil ama "dünyanın onlar için bölünmüş olduğu şeklindeki saf biçimle" karakterize olduğu sonucuna varıyordu. Bu durumda, otorite yanlılığı, ön yargıyla, dünyayı ırk, cinsiyet ve yaşa göre bölerek ifade ediliyordu. Brand bağıntıyı, "kristalize zekâyaya", eğitim ve yaşam biçimiyle biçimlenen göreceli olarak esnek bir zekâ biçimine yükliyordu. Ama Brand, sadece bu tip zekâ, liberal bir eğitimle belirlendiği zaman kişinin otorite yanlılığında keskin bir azalma göreceğini belirtmekte hızlıydı. Başka bir deyişle bu, akıllı insanların daha az ön yargılı ve otorite yanlısı olması ama eğitilmiş insanların daha az böyle olmaları daha çok görülür demek değildir.

Psikolog S. H. ve L. H. Blum (1974), eğitim ve batıl inanç arasında olumsuz bir bağıntı buldu (eğitim arttıkça batıl inançlar azalıyordu). Laura Otis ve James Alcock (1982), kolej profesörlerinin hem kolej öğrencilerinden hem de genel olarak halktan (bu son iki grup inançta hiçbir farklılık göstermezken) daha şüpheli olduklarını ama kolej profesörleri arasında savunulan inançların tipinde çeşitlilik olduğunu, İngiliz profesörlerin hayaletlere, ESP ve falcılığa daha fazla inandıklarını gösterdi. Başka bir çalışma (Pasachoff ve diğerleri 1971), şaşırtıcı olmayacak şekilde, doğa ve sosyal bilimcilerin sanat ve insani alanlardaki diğer meslektaşlarından daha kuşkucu olduklarını buldu; çok uygun olarak bu bağlamda psikologlar hepsinin (belki de inancın psikolojisini ve

kandırılmanın ne kadar kolay olduğunu en iyi anladıkları için) en kuşkucusuydular.

Son olarak, Richard Walker, Steven Hoekstra ve Rodney Vogl (2001), üç farklı kolejdeki üç bilim öğrenci grubu arasında, bilim eğitimiyle doğaüstüne inanma arasında hiçbir ilişki olmadığını keşfettiler. Yani, "kuvvetli bir bilimsel bilgi temeline sahip olmak bir kişinin mantıksız inançlara karşı izole edilmesi için yeterli değildir. Bu testlerde iyi not alan öğrenciler, çok zayıf not alan öğrencilerden, sahte bilimsel iddialar karşısında daha fazla ya da daha az kuşkucu değildirler. Açıkçası, öğrenciler bu sahte bilimsel iddiaları değerlendirmek için bilimsel bilgilerini kullanamıyorlardı. Biz bu yetersizliğin kısmen, bilimin öğrencilere geleneksel olarak sunulma biçiminden kaynaklandığını ileri sürmekteyiz: Öğrencilere nasıl düşünmeleri değil ama ne düşünmeleri gerektiği öğretilmektedir."

Öğrencilere nasıl düşüneceklerinin öğretilmesi, doğaüstünde görülmesi için kalan inancı zayıflatacaktır. Görünüşe bakılırsa, araştırmalar doğaüstüne olan inancın yükselmeye devam ettiğini gösterdiğinden beri, şimdi eleştirel düşünce hareketinin otuz yıldır vurgulamakta olduğu şey budur. Örneğin, 8 Haziran 2001'de bir Gallup anketi, 1990'dan beri, perili evler, hayaletler, cadılar, ölümlerle iletişim kurma, psişik ya da tinsel iyileştirme, dünya dışı varlıkların yeryüzünü ziyaret etmiş olmaları ve geleceği görme yeteneği dâhil olmak üzere bir dizi doğaüstü olguya inancın önemli ölçüde arttığını belirtiyordu. Benim cinsiyet, yaş ve eğitim etkilerinin içerik olarak bağımlı etkiler gösterdiği iddiamı destekleyerek Gallup anketi şunu buluyordu:

Cinsiyet. Kadınların, hayaletlere ve insanların ölümlerle iletişim kurabildiklerine inanması, erkeklerden biraz

daha fazla olasıdır. Öte yandan erkeklerin, test edilen boyutlardan sadece birine inanması kadınlardan daha olasıdır: dünya dışı varlıkların geçmişte bir noktada yeryüzünü ziyaret etmiş olması.

Yaş. 18-29 arası genç Amerikalılar'ın perili evlere, cadılara, hayaletlere, dünya dışı varlıkların yeryüzünü ziyaret etmiş olmasına ve gelecekte haber vermeye inanması, daha yaşlı olanlardan daha fazla olasıdır. Diğer maddelere yaş grubu tarafından inanılmasında az önemli olan bir fark vardır. 30 ve daha yukarı yaşta olanların şeytan tarafından ele geçirilmeye inanması, daha genç gruplardan biraz daha fazla olasıdır.

Eğitim. En üst düzey eğitime sahip Amerikalılar'ın aklın bedeni iyileştirme gücüne inanması, diğerlerinden daha fazla olasıdır. Öte yandan, test edilen olguların üçüne inanç, cevap verenin eğitim düzeyi düştükçe yükselmektedir: şeytan tarafından ele geçirilme, astroloji ve perili evler.

Araştırmadan elde edilen ek sonuçlar aşağıdadır:

	İnanıyor	Emin Değil	İnanmıyor
ESP:	%50	%20	%27
Perili Evler:	%42	%16	%41
Şeytanın ele geçirmesi:	%41	%6	%41
Hayalet ve ruhlar:	%38	%17	%44
Telepati:	%36	%26	%35
Dünya dışı varlıklarla ilişki:	%33	%27	%38

Geleceği görme:	%32	%23	%45
Ölülerle			
konuşmak:	%28	%26	%46
Astroloji:	%28	%18	%52
Cadılar:	%26	%15	%59
Yeniden			
doğma:	%25	%20	%54
Kanalize etme:	%15	%21	%62

Gallup tarafından 5 Mart 2001'de, evrim konusunda şaşkırtıcı bir inanç yokluğu ve teorinin anlaşılması konusunda daha çarpıcı bir anket sonucu bildirildi. Belirli bir biçimde ankete katılan Amerikalılar'ın:

%45'i şu cümleye katılıyordu: "Tanrı, insanları, geçtiğimiz 10.000 yıl içinde bir zamanda şimdiki biçimlerine oldukça benzer bir biçimde yarattı."

%37'si şu cümleye katılıyordu: "İnsanlar, daha az gelişmiş yaşam biçimlerinden milyonlarca yıl boyunca gelişmişlerdir ama Tanrı bu süreci yönetmiştir."

%12'si şu cümleye katılıyordu: "İnsanlar, daha az gelişmiş yaşam biçimlerinden milyonlarca yıl boyunca gelişmişlerdir ama Tanrı'nın bu süreçte hiçbir rolü yoktur."

Devlet okullarında evrimin öğretilmesi için ve teoriyi her düzeyde sunan belgesellerin, kitapların ve dergilerin çoğalması için harcanan korkunç fonlara ve çabalara rağmen Amerikalılar, bu sorun konusunda Gallup onu 1982'de sormaya başladığından beri, düşüncelerini görülebilir bir şekilde değiştirmemişlerdir. Gallup (yine yaş değişkenini utandırarak), daha eğitimli kişilerin ve daha yüksek geliri olan insanların, kanıtların evrim teorisini desteklediğini düşünmesinin daha fazla olacağını ve genç insanların, kanıtın Darwin teorisini destekledi-

ğini düşünmesinin de aynı zamanda yaşlılardan daha fazla olası olduğunu buldu. Ne olursa olsun, biraz daha büyük bir yüzde -yüzde 40- kendilerini, yaratılış teorisi konusunda "çok bilgili" kabul ederken, Amerikalılar'ın sadece yüzde 34'ü kendilerini evrim teorisi konusunda "çok bilgili" kabul etmektedir. Daha genç insanların, daha eğitilmiş insanların ve daha yüksek gelire sahip insanların her iki teori konusunda çok bilgili olduklarını söylemeleri daha olasıdır.

5. Kişilik ve İnanç

Açıkçası, insan düşüncesi ve davranışı karmaşıktır ve böylece yukarıda bildirilen çalışmalar nadiren basit ve tutarlı bulguları gösterir. Örneğin, mistik deneyimlerin nedenleri ve etkileri karışık bulguları gösterir. Din bilgini Andrew Greely (1975) ve diğerleri (Hay ve Morris 1978), mistik deneyimlerin yaş, eğitim ve gelirle arttığı ama cinsiyet farkı olmadığı konusunda küçük ama önemli bir eğilim bulmuştu. J. S. Levin (1993) tersine, 1988 Genel Toplumsal Araştırma verisini analiz ettiğinde, mistik deneyimlerde hiçbir önemli yaş eğilimi bulmadı.

Ama zekâ, cinsiyet, yaş ya da eğitim tarafından belirlenen herhangi bir grup içinde, saçma şeylere inanma ya da inanmamayla ilgili herhangi bir kişilik özelliği var mıdır? İlk önce kişiliğin, en iyi özelliklerle ya da göreceli olarak kararlı olan eğilimlerle tanımlandığını belirteyim. Varsayım, bu özelliklerin "göreceli şekilde kararlı olarak" geçici durumlar ya da değişmesinin kişiliği değiştirdiği çevre koşulları olmadığıdır. Bugünün en popüler özellik teorisi, Beş Faktör Modeli ya da "Büyük Beş" olarak bilinen modeldir: (1) Dürüstlük (yetenek, düzenlilik, göreve bağlılık) (2) Anlaşmaya hazırlık (güven, özgecilik, alçak gönüllülük) (3) düş gücü, duygular, değerler) (4)

Dışa dönüklük (sokulganlık, kendine güven, heyecan arayan) ve (5) Nevrotiklik (kaygı, öfke, bunalım). Frank Sulloway ve benim yönettiğim din ve inanç konusundaki çalışmada, deneyime açıklığın dindarlığın ve Tanrı'ya inancın daha düşük düzeyleriyle ilgili olarak daha yüksek açıklık düzeyleriyle birlikte en önemli gösterge olduğunu bulduk. Bilim adamlarının bireysel özelliklerini ve uç noktadaki düşünceleri doğaüstü gibi algılamalarını çalışırken, yüksek bir dürüstlük ile yüksek bir deneyime açıklık arasında sağlıklı bir dengenin makul bir miktarda kuşkuculuğa yol açtığını buldum. Bu, en açık şekilde paleontolog Stephen Jay Gould ve astronom Carl Sagan'ın meslek yaşamlarında ifade ediliyordu (Shermer, yayınlanacak). Onlar, hem dürüstlükte hem de deneyime açıklıkta, doğru oldukları ortaya çıkan tesadüfi olağanüstü iddiaları kabul etmeye yetecek kadar açık fikirli olmakla herhangi bir kişinin ileri sürdüğü her delice iddiayı kör gibi kabul edecek kadar açık olmamak arasındaki o dengeye sahip olarak, neredeyse ölçü dışıydılar. Örneğin, Sagan o zamanlar ılımlı bir şekilde aykırı bir düşünce olarak kabul edilen dünya dışı zekanın araştırılmasına açtı; ama UFO ve uzaylıların gerçekten dünyaya inmiş oldukları şeklindeki daha çok tartışma yaratan iddiayı kabul etmek için çok dürüsttü (Shermer 2001).

Psikolog David Wulff (2000), mistik deneyim psikolojisi (saçma şeylerin bir alt kümesi) konusundaki yapıtları genel olarak incelerken, bazı tutarlı kişilik farkları olduğu sonucuna varıyordu:

Yüksek ölçüde mistisizm eğilimi gösteren insanlar, aynı zamanda karmaşıklık, yeni deneyimlere açıklık, çıkar genişliği, yeni düşünceler, belirsizliğe dayanma ve yaratıcı kişilik gibi çeşitli değişkenlerde de yüksek ölçü eğilimi taşırlar. Üstelik, hipnotize olabilme, sindirme ve hayal eğilimi değerlerinde, ha-

yalî ve gerçek olayları ayırt eden değerlendirme sürecini ertelemek ve hayalî nesnelere, olanaklı olduğu ölçüde canlı olarak temsil eden zihinsel kaynaklarını üstlenmek için bir kapasiteyi ileri sürerek, yüksek derece almaları olasıdır. Yüksek hipnotik duyarlılığı olan bireylerin, onlar için esas olarak kavramsal bir ölçüden ziyade bir deney olan -yani, algısal, dokunaklı ve ideomotor yanıt kalıpları içinde dikkate değer değişimlerle belirlenen- dinî dönüşümden geçtiklerini söylemesi daha olasıdır.

6. Kontrol Yeri ve İnanç

İnanç psikolojisi konusundaki en ilginç araştırma alanlarından biri, psikologların kontrol yeri dedikleri alandır. Dış kontrol yeri konusunda yüksek puan alan insanlar, koşulların kontrollerinin ötesinde olduğuna ve olayların sadece onların başına geldiğine inanma eğilimindedirler. İç kontrol yeri konusunda yüksek puan alan insanlar, koşullarını kontrol edebildiklerine ve olayların olmasını sağlayabildiklerine inanma eğilimindedirler (Rotter 1966). İç kontrol yeri, bir kimseyi yargılarında daha güvenli olmaya, yetki konusunda kuşkucu olmaya ve dış etkilere daha az itaatkâr ve uyumlu olmaya iterken, dış kontrol yeri, dünya konusunda daha büyük kaygıya yol açar. İnançlarla ilgili olarak çalışmalar, inananlar dış kontrol yerinde yüksek puan alırken, kuşkucuların iç kontrol yerinde yüksek puan aldığını göstermektedir (Marshall ve diğerleri, 1994). Örneğin, Louisiana Tech Üniversitesi'nde tanıtıcı psikoloji öğrencileri olan Jerome Tobacyk ve Gary Milford tarafından 1983'te yapılan bir çalışma, dış kontrol yerinde yüksek puan alanların ESP, cadılar, tinselcilik, yeniden doğma, önceden bilmeye inanmaya eğilimli olduğunu ve iç kontrol yerinde yüksek puan alan öğrencilerden daha batıl inançlı olduklarını buluyordu.

Ama bu etkiye ilginç bir dönüş, James McGarry ve Benjamin Newberry tarafından 1977'de, ESP ve psişik güçlere kuvvetle inananlar ve uygulayanlar konusunda yapılan bir çalışmada bulundu. Şaşırtıcı bir şekilde bu grup, iç kontrol yerinde yüksek puan alıyordu. Yazarlar şu açıklamayı önermektedirler: "[ESP konusundaki] bu inançlar böyle bir insanın sorunlarını daha az zor ve daha çok çözülebilir hâle getirebilir, önceden bilinemez olayların olasılığını azaltır, siyasi ve hükümetle ilgili kararların etkilenebileceği umidini sunabilir." Başka bir deyişle, ESP'ye inanmaktaki, çoğunlukla insanın ona sahip olduğuna inanmayı gerektiren derin bir bağlılık, odak noktasını, dıştan iç kontrol yerine doğru değiştirir.

İnanç konusunda kontrol yeri etkisi aynı zamanda, çevrenin belirsizliği ve batıl inanç düzeyi arasında bir ilişkinin olduğu çevre tarafından azaltılmaktadır (belirsizlik arttıkça batıl inançlarda artmaktadır). Örneğin, antropolog Bronislaw Malinowski (1954) Trobriand Adalılar (Yeni Gine kıyıları açığında) arasında balık avlamak için denizde ne kadar uzağa giderlerse o kadar çok batıl inanç törenleri geliştirdiklerini keşfetti. İç lagünlerin sakin sularında çok az tören vardır. Derin deniz balıkçılığı için tehlikeli sulara ulaştıkları sırada Trobrianderler, aynı zamanda sihirde de derine inerler. Malinowski sihirle ilgili düşüncelerin içsel aptallıklardan değil çevresel koşullardan türediği sonucuna vardı: "Şans ve kaza öğelerinin ve ümit ile korku arasında oynayan duygusallığın, geniş ve kapsamlı bir alana sahip olduğu her yerde sihri buluruz. Aramanın belirli, güvenilir ve iyi bir şekilde mantıksal yöntemlerin ve teknolojik süreçlerin kontrolünde olduğu her yerde sihri bulmuyoruz. Dahası, tehlike ögesinin belirgin olduğu yerde sihri buluruz." Beyzbol oyuncularının batıl inançlarını düşünün. Bir beyzbol topuna vurmak son derece zordur, sopayla yapılan her on vuruşta, güç

bela üç tanesine vurmak en iyi başarıdır. Ve vurucuların onlara iyi şans getireceğine inandıkları törenlere ve batıl inançlara çok güvendikleri bilinir. Ama aynı batıl inançlı cyuncular sahaya çıktıkları zaman, pek çoğu yüzde 90 oranında topu yakalamayı başardıkları için batıl inançları bırakırlar. Böylece inancı biçimlendirmeye gelen kendileri, zekâya dikey olan diğer değişkenlerde olduğu gibi insanın bağlamı ve inanç sistemi önemlidir.

7. Etki ve İnanç

Mezhepleri (ya da birçok kişinin onlara söylemeyi tercih ettiği daha az küçük düşürücü terim olan "Yeni Dinî Hareketleri") inceleyen bilginler, "Kim mezheplere katılır?" sorusuna verilecek hiçbir basit cevap olmadığını açıklamaktadırlar. Tek tutarlı değişken yaş gibi görünmektedir -genç insanların mezhebe katılması, yaşlı insanlardan daha olasıdır- ama bunun ötesinde aile geçmişi, zekâ ve cinsiyet gibi değişkenler, mezheplere inanma ve bağlanmaya dikeydir. Araştırma, mezhep üyelerinin üçte ikisinin normal işlevleri olan ailelerden geldiklerini ve mezhebe katıldıkları zaman hiçbir psikolojik anormallik göstermediklerini ortaya koymaktadır (Singer, 1995). Akıllı insanlar da akıllı olmayan insanlar da mezheplere katılırlar ve kadınların, J. Z. Knight'ın "Ramtha'ya" dayanan mezhebi (o, gerek duyanlara Hint aksanlı bir İngilizce'yle, yaşam erdemi ve öğütleri veren 35.000 yaşında "Ramtha" adlı bir guruyla iletişim kurduğunu iddia ediyordu!) gibi gruplara katılması daha olasıyken erkeklerin, milislere ve diğer hükümet karşıtı gruplara katılmaları daha olasıdır.

Yine zekâ, bir kişinin bir gruptaki üyeliğini ne kadar iyi bir şekilde haklı çıkarmasıyla ilişkilendirilse bile ve cinsiyet, üyelik için seçilen grupla ilişkilendirilirken,

zekâ ve cinsiyet, genel katılma süreciyle, bir mezhebe katılma isteğiyle ve mezhebin ilkelerine inanmayla ilişkili değildir. Psikiyatrist Marc Galanter (1999), aslında böyle gruplara katılmanın ortak evrimci mirasımız nedeniyle hepimizin konusu olduğu insanlık durumunun gerekli bir parçası olduğunu ileri sürmektedir. Yakın şekilde kaynaşmış grupların içine katılmak, evrimci tarihimiz içinde ortak bir uygulamadır çünkü algıladığımız çeşitten diğerleriyle birlikte olmak riski azaltır ve yaşamda kalma olasılığını artırır. Ama katılma süreci pek çok insan arasında ortaksa, neden diğerleri katılmazken bazı insanlar katılmaktadır?

Cevap, etki ilkelerinin inandırıcı gücünde ve katılacak grup tipinin seçimindedir. Mezhep uzmanı ve eylemci olan Steve Hassan (1990) ve Margaret Singer, insanların, onları daha tehlikeli gruplara katılmaya yönlendiren (ve zekâdan oldukça bağımsız olan) düşüncelerini ve davranışlarını biçimlendiren bazı psikolojik etkileri özetlemektedir: kavramsal uyumsuzluk; yetkiye itaat; gruba itaat ve uyum; özellikle ödüllerin, cezaların ve deneyimlerin (Hassan'ın 2000 "BITE modeli" dediği) davranışı, bilgiyi, düşünceyi ve duyguyu kontrol etme amacıyla yönetilmesi. Sosyal psikolog Robert Cialdini (1984), etki konusunda büyük ölçüde ikna edici olan kitabında, hepimizin fiziksel çekicilik, benzerlik, tekrarlanan ilişki ya da ortaya çıkma, tanışıklık, sorumluluğun yayılması, karşılıklı olma ve birçok diğeri dâhil olmak üzere, çok sayıda sosyal ve psikolojik değişken tarafından etkilendiğimizi göstermektedir.

Saçma Şeyleri Savunmada Akıllı Ön Yargılar

1620'de İngiliz filozof ve bilim adamı Francis Bacon, Zor Soruya kendi Kolay Cevabını öneriyordu:

İnsan anlayışı bir düşünceyi bir kere benimseyince (ister alınan düşünce olsun ister kendi kendini kabul etsin), başka türlü desteklenecek ve kabul edilecek her şeyi çeker. Ve diğer tarafta bulunacak daha büyük sayı ve ağırlıkta olaylar varken, aynı zamanda bunları ya ihmal eder ve küçümser ya da bazı farklarla bir tarafa koyar ve reddeder; bu büyük ve zararlı önceden belirlemeyle daha önceki sonuçlarının otoritesi bozulmadan kalabilir... ve bu ister astroloji, rüyalar, kehanetler, ilahî yargılar olsun ister diğerleri olsun, tüm batıl inançların tarzıdır; bu arada erkekler, böyle kibirliliklerden hoşlanarak gerçekleştirildikleri ama bu çok daha sık olsa da başarısız oldukları, ihmal ettikleri ve yanlarından geçen olayları belirtirler.

Akıllı insanlar neden saçma şeylere inanır? Çünkü benim tezimi Bacon'un anlayışıyla yeniden belirterek şunu söyleyebiliriz: *Akıllı insanlar saçma şeylere inanır çünkü onlar akıllı olmayan nedenlerle vardıkları düşünceleri savunma yeteneğine sahiptir.*

Daha önce görmüş olduğumuz gibi, bu tezi destekleyen bir bilimsel kanıt bolluğu vardır ama herhangi birimizin bir iddiayı objektif olarak değerlendirmesini güçleştiren son derece güçlü kavramsal ön yargı, iki taneden fazla değildir. Aslında bu ön yargılar, özellikle akıllı insanlar tarafından çok iyi kullanılır: Akıllı Yorum Ön yargısı ve Onaylama Ön yargısı.

Akıllı Yorum Ön Yargısı. Sullovey ve ben denekle-rimize, neden Tanrı'ya inandıklarını ve neden diğer in-

sanların Tanrı'ya inandıklarını düşündüklerini sorduğumuz (ve onların yazılı cevaplar vermelerini sağladığımız) zaman, düşünceli ve uzun tezlere (birçok zımbalanmış sayfa, anketlere verdikleri daktiloyla yazılmış cevaplar) boğulduk ve onların değerli bir veri kaynağı olabileceklerini keşfettik. Cevapları kategorilere ayırdığımızda verilen başlıca nedenler şunlar oldu:

İNSANLAR NEDEN TANRI'YA İNANIR

1. Dünyanın ya da evrenin iyi tasarımı/doğal güzelliği/mükemmelliği/karmaşıklığı konusuna dayanan tezler. (%28.6)

2. Günlük yaşamda Tanrı deneyimi/Tanrı'nın içimizde olduğu duygusu. (%20.6)

3. Tanrı'ya inanmak rahatlatıcıdır, sıkıntıyı hafifleticidir, teselli edicidir ve yaşama anlam ve amaç verir. (%10.3)

4. İncil öyle söylemektedir. (%9.8)

5. Sadece öyle olduğu için/iman/ya da bir şeye inanma gereksinmesi. (%8.2)

NEDEN İNSANLAR DİĞER İNSANLARIN TANRI'YA İNANDIĞINI DÜŞÜNÜR

1. Tanrı'ya inanmak rahatlatıcıdır, sıkıntıyı hafifleticidir, teselli edicidir ve yaşama anlam ve amaç verir. (%26.3)

2. Dindar insanlar Tanrı'ya inanmak için yetiştirilmiştir. (%22.4)

3. Günlük yaşamda Tanrı deneyimi/Tanrı'nın içimizde olduğu duygusu. (%16.2)

4. Sadece öyle olduğu için/iman/ya da bir şeye inanma gereksinmesi. (%13.0)

5. İnsanlar inanmaktadırlar çünkü ölümden ve bilinmeyenden korkarlar. (%9.1)

6. Dünyanın ya da evrenin iyi tasarımı/doğal güzelliği/mükemmelliği/karmaşıklığı konusuna dayanan tezler. (%6.0)

“Tanrı’ya neden inanırsınız?” şeklindeki soruda, Tanrı’ya inanma konusunda, 1. ve 2. sırada yer alan “iyi tasarım” ve “Tanrı deneyimi” gibi akla dayanan nedenlerin, “Neden diğer insanların Tanrı’ya inandığını düşünürsünüz?” şeklindeki ikinci soruda, 6. ve 3. sıraya düştüğüne dikkat edin. Diğer insanların Tanrı’ya inanma nedeni olarak verilen iki tane en çok rastlanan neden olarak yerini alan, “rahatlatıcı” ve insanların “inanmak için yetiştirilmiş” oldukları şeklinde değerlendirilen, duyguya dayanan dinsel kategorilerdir. Cevapları, Tanrı’ya inançta mantıksal nedenler ve duygusal nedenler olarak iki genel kategoriye ayırarak, bir Chi-kare testi uyguladık ve farkın önemli olduğunu bulduk (Chi-kare [1]= 328.63 [r=.49], N=1,356, p<.0001). 1’e karşı 8.8’lik bir olasılık oranıyla, insanların kendi Tanrı inançlarını, diğer insanların duygusal nedenlere yordukları Tanrı inançlarından yaklaşık dokuz kat daha fazla mantıksal nedenlere yormasının olası olduğu sonucuna varabiliriz.

Bu bulgunun bir açıklaması, yorum ön yargısı ya da kendinizin ve diğerlerinin nedenlerini, ya bir duruma ya da bir eğilime yormadır. Durumsal bir yorum yaptığımızda nedeni, çevrenin içinde tanımlarız (“bunalımının nedeni aile içindeki bir ölümdür”); eğilimsel bir yorum yaptığımızda nedeni, sürekli bir özellik olarak kişide tanımlarız (“bunalımının nedeni melankolik bir kişiliktir”). Yormadaki sorunlar, akla gelen ilk nedeni kabul etmekteki acelemizden kaynaklanabilir (Gilbert ve diğerleri. 1988). Ek olarak sosyal psikologlar Carol Tavris ve Carole

Wade (1997), insanlarda "iyi hareketlerinin başarısını üstlenme (eğilimsel bir yorma) ve kötü olanlar için durumu sorumlu tutma" eğilimi olduğunu açıklamaktadır. Örneğin, diğerleriyle ilgilenirken, diğer insanların başarısı şans ve çevreye yorulurken kendi başarıımızı çok çalışma ve zekâyâ yorabiliriz (Nisbett ve Ross 1980).

Diğerlerininkini daha duygusal biçimde dürtülenmiş olarak görürken kendi hareketlerimizi mantıksal olarak motive edilmiş kabul ettiğimizde, akıllı yorum ön yargısı için kanıt bulduğumuza inanmaktayız. Bir inanca bağlılığımız, mantıksal bir karara ve akıllı bir seçime yolur ("ben silah denetimine karşıyım çünkü istatistikler silaha sahip olma arttığında suçun azaldığını göstermektedir"); bu arada diğer insanların inancı, gereksinme ve duyguya yolur ("o silah denetimine taraftardır çünkü o kurbanla özdeşleşmeye gerek duyan yüreği kanayan bir liberaldir"). Bu akıllı yorum ön yargısı, bir inanç sistemi olarak dine ve inanç öznesi olarak Tanrı'ya uygulanır. Kalıp arayan hayvanlar için, evrenin açık olarak iyi tasarımı konusu ve yaşamımızın günlük rastlantıları içindeki daha yüksek bir zekânın algılanan hareketi, inanç için akıllı bir gerekçe olarak güçlü bir gerekçedir. Ama diğer insanların dinî inançlarını, onların duygusal gereksinmelerine ve yetişme tarzlarına yorarız.

Daha zeki ve daha iyi eğitilmiş oldukları için akıllı insanlar, zekice olmayan nedenlerle vardıkları inançlarını haklı çıkaran zekice nedenler bulmakta daha yeteneklidirler. Yine de akıllı insanlar, diğer herkes gibi, duygusal gereksinmeler ve bir şeye inanmak için yetiştirilmenin, pek çoğumuzun pek çok zaman inançlarımıza nasıl sahip olduğumuzu belirlediğini kabul etmektedir. Sonra özellikle akıllı insanlarda, ne kadar saçma olurlarsa olsunlar, o inançları haklı çıkarmak için akıllı yorum ön yargısı işe karışır.

Onaylama Ön Yargısı. Zor Soruya verilen Kolay Cevabın özü, onaylama ön yargısı ya da zaten var olan inançların lehine olan kanıtı arama ya da yorumlama ve zaten var olan inançların lehine olmayan kanıtı gözardı etme ya da yeniden yorumlama eğilimidir. Psikolog Raymond Nickerson (1998), bu ön yargı konusundaki eserlerin ayrıntılı bir incelemesinde şu sonuca varıyordu: "Eğer insan, insan mantık yürütmesinin her şeyden çok ilgiyi hak eden tek bir sorunlu yönünü tanımlamaya çalışırsa, onaylama ön yargısı düşünülecek adayların arasında olacaktır... insanın, ön yargının kendiliğinden bireyler, gruplar ve uluslar arasında meydana gelen tartışmaların, çekişmelerin ve yanlış anlamaların önemli bir bölümünden sorumlu olup olamayacağını merak etmeye yönlendirilmesi, yeterince kuvvetli ve yaygın görünmektedir."

Avukatlar, (davayı kazanmanın, iddianın doğru ya da yanlış olmasının önüne geçtiği yerde) kasıtlı olarak müvekkillerine en iyi uyan kanıtları seçerek ve karşı kanıtları gözardı ederek, mahkemede kullanılan, karşı karşıya gelen mantık yürütme stili içinde bir çeşit onaylama ön yargısını kasıtlı olarak kullansalarda, psikologlar altında, genellikle bilinçsiz olarak hepimizin bunu yaptığımıza inanırlar. 1989'daki bir çalışmada psikolog Bonnie Sherman ve Ziva Kunda öğrencilere, derin bir şekilde savdukları bir inanca karşı olan kanıtları ve bu aynı inançları destekleyen kanıtları sundu; öğrenciler, ilk kanıt dizisinin değerini azaltma ve ikincinin değerini artırma eğilimi gösterdiler. 1989'daki tercih ettikleri bir teoriyle uyumsuz kanıtlar gösterilen çocuklar ve genç yetişkinlerle yapılan bir çalışmada, Deanna Kuhn şunu buldu: "Ya çelişkili kanıtı kabul etmeyi başaramadılar ya da onu seçici, çarpıtıcı bir şekilde dinlediler. Benzer kanıtlar, benimsemişen teoriyle ilgili olarak bir şekilde yorumlanmaktadır ve benimsemeyen teoriyle ilgili olarak başka bir şekilde

yorumlanmaktadır." Denemeden sonra anımsarken bile denekler, sunulan karşıt kanıtın ne olduğunu anımsayamıyorlardı. 1994'te, sonraki bir çalışmada Kuhn, deneklere, gerçek bir cinayet mahkemesinin ses kayıtlarını dinletti ve pek çok denegin, kanıtı objektif olarak değerlendirmek yerine ilk önce olanların bir öyküsünü oluşturduklarını ve sonra hangisinin öyküye en iyi uyduğunu görmek için kanıtları sıraladıklarını keşfetti. İlginç bir şekilde, (en azından alternatif bir senaryo düşünmeye istekli olan deneklere karşı olarak) olanlar hakkında tek bir görüş için kanıt bulmaya en çok yoğunlaşan denekler, kararlarından en emin olanlardı.

Hatta kişilik gibi subjektif bir şeyi değerlendirirken bile psikologlar, bir insanda aradığımız şeyi gördüğümüzü bulmuşlardır. Bir dizi çalışmada deneklere karşılaşmak üzere oldukları bir kişinin kişiliğini değerlendirmeleri söylendi, bazılarına içe dönük (utangaç, sıkılgan, sakin) bir profil verildi, diğerlerine dışa dönük (girgin, konuşkan, sempatik) bir profil verildi. Bir kişilik değerlendirmesi yapmaları istendiğinde, kişinin dışa dönük olacağı anlatılanlar o sonuca ulaşacak sorular sordular; içe dönük profil verilen grup da aynısını yaptı. Her ikisi de kişide bulmayı düşündükleri kişiliği buldular (Snyder 1981). Kuşkusuz, onaylama ön yargısı bu deneyde iki yönde çalışmaktadır. Kişilikleri değerlendirilen deneklerin, soruları soran kişinin savunduğu hipotezi onaylayacak cevapları verme eğiliminde oldukları ortaya çıkmaktadır.

Onaylama ön yargısı, sadece yaygın olmakla kalmaz ama onun etkileri, insanların yaşamları üzerinde güçlü bir şekilde etkili olabilir. 1983'teki bir çalışmada, John Darley ve Paul Gross, deneklere sınava giren bir çocuğun videosunu gösterdi. Diğer gruba, çocuğun düşük bir sosyoekonomik sınıftan olduğu anlatılırken bir gruba,

çocuğun yüksek sosyoekonomik sınıftan olduğu anlatıldı. Sonra deneklere, sınavın sonuçlarına dayanarak çocuğun akademik yeteneklerini değerlendirmeleri istendi. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, çocuğun düşük sosyoekonomik sınıftan olduğu anlatılan grup çocuğun yeteneklerini not düzeyinin altında değerlendirirken, yüksek sosyoekonomik sınıftan olduğu söylenen grup, çocuğun yeteneklerini not düzeyinin üzerinde değerlendirdi. Başka deyişle, aynı veri, beklentilerine bağlı olarak bir grup değerlendirici tarafından diğer gruptan farklı görüldü. Sonra veri, bu beklentileri onayladı.

Onaylama ön yargısı, insanın duygusal durumlarını ve ön yargılarını etkileyebilir. Normal insanlar basitçe, böyle rastgele bedensel işaretleri gözardı ederken, hastalık hastaları her küçük acı ve ağrıyı bir sonraki büyük hastalık felaketinin belirtisi olarak yorumlarlar (Pennebaker ve Skelton, 1978). Paranoia, başka bir onaylama ön yargısı biçimidir. Eğer kuvvetli bir şekilde "onların" sizi yakalamak için geldiklerine inanırsanız, yaşamdaki geniş anormallik ve rastlantı çeşitliliğini, bu paranoyak hipotezi destekleyen kanıtlar olarak yorumlarsınız. Aynı şekilde ön yargı, bir çeşit onaylama ön yargısına dayanır. Bir grubun özelliklerinin ön yargılı beklentileri insanı, o grubun üyesi olan bir bireyi o beklentiler adına değerlendirmeye yönlendirir (Hamilton ve diğerleri 1985). Çöküntüde bile insan, çöküntüyü daha fazla destekleyen olaylara ve bilgiye yoğunlaşma ve aslında işlerin daha iyi olduğuna dair kanıt bastırma eğilimindedir (Beck 1976). Nickerson özet olarak şunu belirtmektedir: "Bir ilişki varsayımı insanı, bulunacak hiçbir şey olmadığı ya da ona ağırlık verecek ve kanıtın haklı çıkardığının ötesine giden bir sonuçta varacak kanıt olduğu zaman bile o ilişkinin kanıtını bulmak için etkilemektedir."

Bilim adamları bile onaylama ön yargısına konu olur. Çoğunlukla özel bir olguyu ararken veriyi yorumlayan bilim adamlarının pek çoğu, sorgulanan hipotezi destekleyen veriyi görebilir (ya da seçebilir) ve hipotezi desteklemeyen veriyi gözardı edebilir (ya da görmeyebilir). Örneğin bilim tarihçileri, bilim tarihindeki en ünlü deneylerden birinde, onaylama ön yargısının çok çalıştığına karar vermişlerdir. 1919'da İngiliz astronom Arthur Stanley Eddington, Einstein'ın bir tutulma sırasında (güneşin arkasındaki yıldızları görebileceğiniz tek zamanda) arka plandaki bir yıldızdan gelen ışığı, güneşin ne kadar saptıracağı konusundaki tahminini test ediyordu. Eddington'un ölçme hatasının, ölçtüğü etki kadar büyük olduğu ortaya çıkmaktadır. Stephen Hawking'in (1988) tanımladığı gibi, "İngiliz takımının ölçümü, bilimde nadir bir olay değil, sırf şansı ya da almak istedikleri sonucu bilme durumuydu." Eddington'un orijinal verisini incelerken tarihçi S. Collins ve J. Pinch (1993) şunu buldu: "Eddington, sadece Einstein'ı onaylamış olduğunu iddia edebilirdi çünkü o, Einstein'ın türevleri sadece Eddington'un gözlemi onları onaylıyor görüldüğü için kabul edilir hâle gelirken, gözlemlerinin gerçekten ne olduğuna karar verirken Einstein'ın türevlerini kullanıyordu. Gözlem ve tahmin, bir deney testinin geleneksel düşüncesine göre bekleyeceğimiz gibi, birbirinden bağımsız olmaksız karşılıklı bir onaylama dairesi içine birleştirilmiştir." Başka bir deyişle, Eddington aradığı şeyi buluyordu. Kuşkusuz bilim, onaylama ön yargısının etrafından dolaşmak için özel bir kendini düzeltme mekanizması içermektedir: Diğer insanlar, sizin sonucunuzu kontrol edecektir ya da deneyi yeniden yapacaktır. Eğer sonuçlarınız tümüyle onaylama ön yargısının ürünüyse, birisi er ya da geç bu konuda sizi yakalayacaktır. Bilimi, tüm diğer bilme biçimlerinden ayrı tutan şey budur.

Son olarak ve buradaki amaçlarımız için en önemlisi, onaylama ön yargısı, saçma inançları onaylamak ve haklı çıkarmak için çalışır. Örneğin, medyumlar, falcılar, avuç okuyanlar ve astrologların tümü, müşterilerine gelecekte ne bekleyeceklerini (bazıları buna "işaretler" der) anlatırken, onaylama önyargısının gücüne dayanır. Onlara (birden fazla sonucun olanaklı olduğu iki yönlü olaylar yerine), tek yönlü olayları sunarak, olayın olmayışı görülmezken, olayın oluşu görülür. Sayı bilimini düşünün. Çeşitli ölçümlerde anlamlı ilişkileri ve dünyada neredeyse herhangi bir yapıda bulunan (evrenin yanı sıra dünyanın kendisini de içeren) sayıları araştırma, çeşitli gözlemcileri bu sayılar arasındaki ilişkilerde derin anlamlar bulmaya yöneltmiştir. Süreç basittir. Aradığınız ve o sayıda ya da ona yakın birinde sona eren bazı ilişkileri bulmaya çalıştığınız sayıyla başlayabilirsiniz. Ya da çoğunlukla sayılar arasında uğraşsınız ve tanıdık görünen veriden ne çıktığını görürsünüz. Örneğin, Büyük Piramit'te (bölüm 16'da tartışıldığı gibi), piramitin tabanının kaplama taşının genişliğine oranı, yıldaki gün sayısı olan 365'tir. Onaylama ön yargısıyla, yerinde böyle sayılarla uğraşmak, insanları piramitte dünyanın ortalama yoğunluğunu, dünyanın ekzeninin yalpalama dönemini ve dünya yüzeyinin ortalama ısısını "keşfetmeye" yönlendirmiştir. Martin Gardner'ın (1957) hoşnutsuzlukla belirttiği gibi bu, "hırslı bir şekilde bir teoriye inandırılan akıllı bir adamın konu meselesini, onu tam olarak sahip olunan düşüncelere uymasını sağlayacak şekilde yönetebildiği kolaylığın" klasik bir örneğidir. Ve daha akıllı olan daha iyidir.

Böylece özet olarak, zekâda yüksek ya da düşük olmak, bir kişinin sahip olduğu inançların normallığı ya da saçmalığına dikey ve bağımsızdır. Ama bu değişkenler, bazı etkileşim etkilerine sahip olmadan olmaz. Benim Kolay Cevabımda belirtildiği gibi, yüksek zekâ, birisini

akıllı olmayan nedenlerle varılan inançları savunmakta yetenekli yapar. Bölüm 3'te, psikolog David Perkins (1981) tarafından yönetilen, zekâ ve inançları haklı çıkarma yeteneği arasında olumlu bir ilişki ve zekâ ile diğer inançları uygulanabilir kabul etme yeteneği arasında olumsuz bir ilişki bulunduğu bir çalışmayı tartışıyorum. Şöyle söylersek, akıllı insanlar inançlarını mantıklı argümanlarla mantıklı hâle getirmekte daha iyidirler ama sonuç olarak onlar, diğer durumları düşünmeye daha az açıktırlar. Böylece zekâ inandığınız şeyi etkilemese bile, akıllı olmayan nedenlerle inançlar elde edildikten sonra, inançların nasıl haklı çıkarıldığını, mantıklı hâle getirildiğini ve savunulduğunu gerçekten etkiler.

Teori yeter. Mimar Mies van der Rohe'nin belirttiği gibi, Tanrı ayrıntılar içinde yaşar. Zekâ ve inanç arasındaki farkı gösteren aşağıdaki örnekler, dikkatli bir şekilde uç noktadaki çılgınlar ya da kültürel olarak marjinal olanlardan değil ama toplumsal olarak ana görüşte olanlardan ve özellikle akademiden seçilmiştir. Zor Soruyu bu kadar zor yapan şey budur. Idaho, Fringeville'de garajında bir gazete yayınlayan, saçmalayan bir komplocudan gelen, hükümetin bir şey gizlediği iddiasını değerlendirmek bir şeydir; bu, Colombia Üniversitesi siyaset bilimi profesöründen ya da Temple Üniversitesi tarih profesöründen veya Emory Üniversitesi sosyal bilimcisinden ya da Silikon Vadisinden mültimilyoner bir iş dahisinden veya Harvard Üniversitesi'nde Pulitzer ödülü kazanan psikiyatri profesöründen geldiği zaman oldukça başka bir şeydir.

UFOlar ve Uzaylı Kaçırımları Akıllı Destekçileri Olan Saçma Bir İnanç

UFOlar ve uzaylılar tarafından kaçırımlar, benim saçma şey kriterimi karşılamaktadır çünkü bu görüşmelerin ve deneyimlerin dünya dışı zekâyla gerçek karşılaşmaları temsil ettiği iddiası (1) (uygulamacılar tarafından dünyadan başka bir yerde herhangi bir düzeyde yaşam bulmak için yakın evrensel isteğe rağmen) astronomi, exobiyoloji ve Dünya-Dışı Zekâ Araştırması'nda pek çok kişi tarafından kabul edilmemektedir, (2) (mantıksal olarak olanaksız olmamasına rağmen) son derece kuşkuludur ve (3) büyük ölçüde anekdotlara ve doğruluğu kanıtlanmamış kanıta dayanmaktadır. UFO ve uzaylılar tarafından kaçırılma iddiaları, akıllı insanlar tarafından desteklenmekte midir? Eskiden inananlar topluluğu, büyük ölçüde toplumun uç noktalarındaki kişilerden oluşurken, onlar başarılı bir şekilde kültürel ana görüşe geçmişlerdir. 1950 ve 1960lar'da, uzaylılarla karşılaşma öyküleri anlatanlara en iyi olasılıkla kapalı kapılar arkasında (ve bazen de kapılar ardına kadar açıkken) kıs kıs gülmüydü ya da en kötü olasılıkla zihinsel sağlık değerlendirmeleri için psikiyatriste gönderilirlerdi. Ve onlar, her zaman bilim adamları arasında şakaların hedefi olurlardı. Ama 1970ler ve 1980ler'de, inananların güven belgelerinde aşamalı bir değişme oldu ve 1990lar'da, akademiden, inançlarının toplumun ana gövdesine geçmesine yardımcı olan bir destek aldılar.

Jodi Dean'ın 1998'deki geniş ölçüde incelenen "*Uzaylılar Amerika'da*" adlı kitabını düşünün. Dean, Columbia Üniversitesi'nde doktor, Hobart ve William Smith Koleji'nde siyaset bilimi profesörü ve ünlü bir feminist bilginidir. Kitabı, Cornell University Press tarafın-

dan yayınlanmıştır ve sanki kaçırılanlar modern Amerikan toplumundan ekonomik güvensizlik, çevrenin yok olması tehlikeleri, dünya çapındaki militarizm, sömürgecilik, ırkçılık, kadın düşmanlığı ve diğer kültürel umacılardan dolayı "yabancılaşmış" hissettikleri konusundaki tezle, UFOlojinin itinalı bir sosyolojisi olacaktı gibi başlamaktadır: "Benim tezim, popüler Amerikan kültürlerinin içine sızan yabancıların, bin yılda demokratik politikaların yeni koşullarına ulaşmak için kullanılan simgeler sağladıklarıdır." Dean, anlam ve saçmalık arasında ayırım yapma yöntemi olarak bilim ve mantıksallığı reddettiği için "tutumlar ve hükümler, davranışlar ve iddialar arasında hiçbir seçim kriterine sahip değiliz. Hatta dahası, ister bilimsel ister hukuki olsun bazı 'uygunluk varsayımları' sağlayabilecek olan prosedürler için hiçbir başvuru-muz yoktur." Dean için bilim, bir çözüm olmamakla kalmaz, o, sorunun bir parçasıdır: "Bilim adamları, UFO topluluğunda olan kişilerin 'mantıklılığıyla' sorunu olan kişilerdir. 'Bilim adamları' bazı insanların neden uçan tabaklara inandığını açıklama gereksinmesi hisseden ya da 'çarpıtılmış', 'ön yargılı' ya da 'küstah' olarak böyle yapanları reddeden kişilerdir." Aslında Dean, post modernizm tüm gerçeğin göreceli ve onaya bağlı olduğunu göstermiş olduğundan UFOlogların iddialarının herhangi bir kişinin iddiaları kadar doğru olduğu sonucuna varmaktadır: "ilk UFOloglar gerçeğin, gerçeği dünyadaki nesnelere (ve nesnelere arasındaki ilişkilerin) içine kaydeden zorunlulukçu anlayışlarına karşı mücadele ediyorlardı. Bu düşünceyi reddederek, gerçeğin onaya bağlı bir anlayış üzerine dayandılar. Eğer dünyadaki yaşamımız, gerçek konusundaki bir görüş birliğinin sonucuysa, o zaman durum ve herkesin, bilim ve hükümet tarafından benimsenen gerçeklik görüşüne onay vermediğini görün."

Dean, gerçeğin bu göreceli görüşüyle, bize hiçbir zaman denekleri tarafından anlatılan UFO/kaçırılma öykülerine inanıp inanmadığını anlatmaz. Bu yüzden bir radyo roportajında bunu ona sorunca şöyle cevap verdi: "Onların öykülerine inandıklarına inanıyorum." Açıklamayı kabul ettim ama şu nokta üzerinde durdum: "Ama neye inanıyorsunuz?" Dean, soruya cevap vermeyi reddetti. Yargısal olmayan bir bakış açısına sahip olmaya çalıştığı için (onun yayın dışı ve kayıt dışı olarak bile bir görüş sunmasını sağlayamasam da) yeterince adil olduğunu düşünüyorum. Ama benim burada üzerinde durduğum nokta, böyle davranarak bu akıllı insanın saçma bir inanca, onun güvenilirliğine aslında dünya üzerinde uzaylıların varlığı konusunda periler için olduğundan daha fazla kanıt yokken (bunlar 1920ler'de kendi kültürel parlak devirlerini ve Sherlock Holmes'ün yaratıcısı Arthur Conan Doyle gibi akıllı insanların desteğini yaşıyorlardı; Randi'ye bakın 1982), kabul edilebilir toplumsal diyalogun parçası olması gereken gerçeğin, kabul edilebilir bir ilkesi olarak ekleme yaparak güven ödünç veriyor olmasıdır.

Dean'ın gerçeklik konusunda kaçamaklı dil kullandığı yerde, Temple Üniversitesi tarih profesörü David Jacobs kullanmamaktadır. Doktorasını Wisconsin Üniversitesi'nde yapan ve daha sonra 1975'te tezini, Indiana University Press aracılığıyla "*Amerika'da UFO Tartışması*" adıyla yayımlayan Jacobs, 1992'de (dünyada en büyük ve en saygın yayınevlerinden biri olan Simon & Schuster'da ana ticari yayıncıyı elde ederek) "*Gizli Yaşam: UFO Kaçırılmaları Konusunda İlk Elden Açıklamalar*" adlı kitabı yazdı. 1998'de "*Tehdit: Gizli Gündem-Uzaylılar Gerçekten Ne İstiyor... ve Bunu Nasıl Elde Etmeyi Planlıyorlar*" adlı kitabıyla başarıya ulaştı. Bu son kitabında, "akademik toplulukta konu hakkında meslektaşlarıyla konuştuğu zaman onların, kendisinin entelektüel yeteneklerinin ciddi olarak bo-

zuldüğünü düşündüklerini bildiğini" itiraf etmektedir. "Tehdit" yayınlandıktan kısa süre sonra, Los Angeles'de NPR'deki haftalık radyo programında Jacobs'la röportaj yaptım. Entelektüel yetenekleri hiç bozulmamıştı. Onu parlak, konuşkan ve tamamen inancına bağlı buldum. Bir akademisyen gibi konuşuyordu. Deneyimli bir bilginin serinkanlı mesajıyla teorisini ve kanıtı açıklıyor ve sanki bu iddianın, öğrettiği yirminci yüzyıl Amerikan tarihinin başka bir yönünü tartışmaktan hiçbir farkı yokmuş gibi davranıyordu.

Yine de Jacobs'un kitapları, "Bunun saçma görün-
düğünü biliyorum ama ben akıllı bir insanım" şeklindeki
sevinç duasıyla çınliyordu. İlk kitabı, Jacobs'u "bilgince
ve tarafsız", "titiz bilginin" ürünü, "dikkatli gözlem" ve
"titiz belgeleme" konusunda öven Harvardlı John Mack
(aşağıda Mack hakkında daha fazla bilgi vardır) tarafın-
dan yazılan bir önsözü içermektedir. İkinci kitabında,
doktorası sadece kapağı süslemiyordu ama her sayfada,
yine ne kadar saçma görünürse görünsün bir Felsefe Dok-
torunun onu onayladığı konusundaki mesajı okuyucuya
ulaştırarak başlıkta görünüyordu. Jacobs'un anlatım biçi-
mi, bilgili ve bilimsel görünmesi için tasarlanmıştır.
"Araştırmasından", kullanılan "metodolojilerden", arka-
daşı olan "araştırmacılardan", "kocaman veri tabanların-
dan", veri tabanını destekleyen "belgelemeden", sayısız
"teoriden", "hipotezlerden" ve sadece uzaylıların burada
olduğunu onaylayan değil ama bizi onların gündemi
hakkında aydınlatan "kanıtlardan" bahsetmektedir. Çalı-
şmanın bu alanı, bir parça fiziksel kanıtla sahip olmasa
bile -tüm iddialar tamamen bulanık fotoğraflara, silik vi-
deolara, hipnozla geri getirilen anılara ve gece aniden
olan şeyler hakkındaki sayısız anekdotlara dayanmak-
tadır- Jacobs, "verisinin" bu kısıtlamalarını kabul etmek-
tedir ama eğer onları birleştirirseniz, kuşkuluktan

inanca atlamayı sağlayabileceğinizi ileri sürmektedir: "Kaçırılma olgusuyla karşılaşmamız çoğunlukla, sohbetin, kanal açmanın ve deneyimsiz ya da yetersiz araştırmacılar tarafından bildirilen güvenilmez anıların pusu içinde gelmiştir. Bu, o kadar çok kültürel fantezi ve psikogenesis duygusu uyandırmaktadır ki onun gerçekliğini kabul etmenin önündeki engeller altedilemez görünmektedir." Gerçekten öyle ama hiçbir zaman inancın gücünü küçümsemeyin. "Yine de kaçırılma olgusunun gerçek olduğuna ikna oldum. Ve sonuç olarak, uzun yıllardır çalıştığım entelektüel güvenlik ağı şimdi yok. Kaçırılanların kendileri kadar savunmasızım. 'Daha iyisini bilmem' lazımdır ama savunması hem rahatsız edici hem de zor olan gerçek bir senaryoyu benimsiyorum." Bu olgu için kanıt çok zayıfsa, Jacobs gibi akıllı bir kişi ona nasıl inanabilir? Kitabın son sayfalarında gelen cevabı, inancı karşı kanıtı kapatmaktadır: "Uzaylılar bizi kandırdı. Onların varlığından haberdar olmamızın ta en başında, bizi bir inançsızlık ve böylece kendi hâlimden memnun olma durumuna getirdiler." Bu, mükemmel dolambaçlı (ve anlaşılabilir) bir tezdur. Uzaylılar, ya sizin inancınıza ya da sizin kuşkuculuğunuza neden olmuşlardır. Her iki şekilde de uzaylılar vardır.

Jacobs, kanıtın anekdota dayalı ve böylece değiştirilemez olduğunu kabul ederken, Emory Üniversitesi'nde, ana yayıncılar tarafından yayınlanan, uzaylılar ve UFOlar konusunda bir çift çok satan kitabı olan siyaset bilimi profesörü Courtney Brown inançlarını, "Bilimsel Uzaktan Görme" dediği bir "veri toplama" yöntemine dayandırmaktadır: BUG (isim ve kısaltma telif hakları sayfasında belirtildiği gibi "Farsight Inc.'in tescil edilen hizmet işaretleridir"). Daha çok Uzak Görüş olarak bilinen BUG, CIA tarafından kiralanan bir grup araştırmacının 1980ler'de Birleşik Devletler ile Sovyetler Birliği ara-

sındaki (mermi boşluğuna benzer olan) "medyum boşluğunu" kapatmaya çalışmak için kullanılan bir süreçtir (onlardan biri, Ed Dames Brown'un akıl hocasıdır). Soğuk savaş sırasında bazı Amerikan hükümet memurları tarafında Ruslar'ın psişik güçte daha büyük ilerlemeler yapmış olabilecekleri korkusu vardı. Böylece CIA, on yılda mermi depolarının, MIAlar'ın yerlerini "uzaktan görebildiklerine" ve diğer haber alma bilgilerini toplayabildiklerine karar vermek için 20 milyon dolar harcayan küçük bir bölüm kurdu. İsmi, neredeyse kendi kendini açıklayıcıdır. Uzaktan görmek için bir odada oturursunuz ve yeri, dünyanın herhangi bir yerinde olabilecek hedef nesneyi (bir çeşit, akıl gözünüzle) "görmeye" çalışırsınız. UG'yi iyice öğrendikten sonra, Brown, Atlanta'nın banliyösündeki evinden ve sonra BUG'yi ilerletmeye adanan kendi enstitüsünden -Farsight Enstitüsü'nden- uzaylıları ve dünya dışı yaratıkları uzaktan görmeye başladı.

Jacobs'un derecesi gibi Brown'un Doktorası da belirgin bir şekilde kitaplarının üzerinde gösterilmektedir. Ama ilginç olan, onun Emory Üniversitesi bağlantısı "*Kozmik Kaşifler: Bilimsel Uzaktan Görüş, Uzaylılar ve İnsanlık İçin Bir Mesaj*" adlı ikinci kitabında hiçbir yerde bulunmamaktadır. Ona bu konuyu, 1999'da bir radyo röportajında sordum. Görüldüğü gibi Emory, UFOloji ve uzaylı karşılaşmalarıyla ilgilenmek istememektedir - Brown, uzaylılarla karşılaşmalarını medya ve halk önünde tartışırken üniversiteden hiçbir şekilde bahsetmeyeceğini belirten bir belge imzalamak zorunda kaldı. Ve Jacobs gibi Brown da yayına (hepsinin söylemeyi alışkanlık hâline getirdiği gibi), nereye yönlendirirse yönlendirsin "sadece veriyi izleyen" düşünceli ve zeki bir bilim adamı gibi çıktı.

Brown'un iki kitabındaki iddialar, olağanüstü saçma iddialardan başka bir şey değildir. Sayısız BUG

seansları sırasında o, (ikisi de açıkça gelişmiş uzaylılar olan) İsa ve Buda'yla konuştuğunu, yaşanan gezegenleri ziyaret ettiğini, tümüyle akıllı uzaylıların yaşadığı zamana, Mars'a bir zaman yolculuğu yaptığını ve hatta uzaylıların aramızda yaşadığına -özel bir grubun New Mexico'da yer altında oturduğuna- karar verdiğini söylemektedir. Yayında, ona bu sıra dışı iddiaları sorduğum zaman, konuşmayı uzaktan görmenin "bilimsel" taraflarına, onun veri toplamak için ne kadar geçerli ve güvenilir bir yöntem olduğuna, sosyal bir bilim adamı olarak istatistik biliminin titiz yöntemlerini nasıl yeni kurulan araştırma metodolojisine uyguladığını ve bunun tümüyle bilim adamları tarafından çok ciddiye alınması gerektiğine yönlendirerek duraksadı (1996'da yayınlanan ilk kitabına "Kozmik Yolculuk: Dünyayı Ziyaret Eden Uzaylıların Bilimsel Olarak Keşfi" adı verildi.). Yazılı öyküsünün, aynı zamanda bilimsellikle sürüklenen konuşma sanatı, bu saçına şeyin çok akıllı bir adam tarafından sunulmakta olduğu mesajını iletme anlamındaydı. Sadece rastgele seçilen bir paragrafı düşünün:

P4 1/2S, P4 1/2 ile aynıdır ama bu sözlü bir tanımdan daha çok, bir taslaktır. Görüntüleyici, 4. evrede taslağı çizilebilir bir görüntü alguladığı zaman, ya fiziksel ya da alt-uzay sütununda taslağın fiziksel gerçeklikte veya alt uzay gerçekliğinde olmasına dayanarak "P4 1/2S" yazar. Görüntüleyici daha sonra başka bir kâğıt alır, onu uzunlamasına tutar, tepede ortaya P4 1/2S yazar ve sonuna bir A ekleyerek, "P4 1/2S" başlıklı sütunu içeren matriks sayfasındakiyle aynı olan bir sayfa numarası verir. Böylece eğer P4 1/2S için giriş, sayfa 9'a yerleştirilmişse o zaman P4 1/2S taslağı, sayfa 9A'ya yerleştirilmiştir.

Bu paragrafın tarif ettiği, bir uzaktan görüşçünün hayal yolculuğunun farklı yönlerini kaydetmek için kul-

landığı farklı yöntemlerdir: Bu, ya fiziksel dünyada ya da "alt uzay" varlığında bir yolculuktur. Üzerinde durduğum nokta, şaşırtarak alay etmek değildir ama akıllı insanların saçma bir inancı mantıklı hâle getirmek için nereye kadar gidebileceklerini ortaya koymaktır. Brown Art Bell'in gece geç saatteki programında görüldüğü zaman uzaylı istilası ve İsa'nın öğütleri konusunda şiirsel olarak konuşabilir. Ama -tanım gereği Güney California'da yayınlanan bir bilim programı olan ve Caltech, JPL ve uzay boşluğu topluluklarından birçok kişinin dinlediği- benim programıma çıktığında, sadece bilimsel yöntemlerinin zorluklarını tartışmak istemektedir.

Radyoda onunla ropörtaj yaptığım zaman multi-milyoner Silikon Vadisi iş dehası Joe Firmage (1999), aynı şekilde davrandı (Zaten ilk İnternet şirketini sadece 19 yaşındayken 24 milyon dolara satmış olan). 3 milyar dolarlık İnternet şirketinin, USWeb'in, 28 yaşındaki kurucusu, Uluslararası Uzay Bilimleri Örgütü (UUBÖ) kurucusu ve başkanı olarak tanıtılmasını istedi ve sadece bilim aşkını ve UUBÖ için bir "bilim adamı" olarak (bildiğim kadarıyla bir bilim adamı olarak resmî bir eğitimi yoktu) yeni çalışmasını tartışmakla ilgilendi. Hemen onun UFOların indiği ve Birleşik Devletler hükümetinin bazı uzaylı teknolojilerini ele geçirmiş olduğu, onun "teknolojisini çözdüğü" ve onunla Amerikan bilimini ve teknoloji sanayisini beslediği inancını izlemek için USWeb'i bıraktığı açıklamasının ardından patlak veren tüm basın raporları konusunda ne dersiniz? Firmage, onun gerçekten neye inandığını abarttıklarını ve çarpıttıklarını açıkladı. Gerçekten hiçbir zaman B.D. hükümetinin uzaylı teknolojilerini çaldığına inandığını söylemedi. Ne de gerçekten 1997'de uzaylı bir akıllı yaratıkla yaşadığı bir deneyimin ayrıntılarını anlatmak istiyordu (bu konuyu açtığımda gerçekten rahatsız olmuş görünüyordu). Medyanın bunu da

abarttığını açıkladı. Çalınan uzaylı teknolojisi ve onun yaşamını değiştiren uzaylı karşılaşması öyküleri dâhil olmak üzere tüm medya ilgisini yaratan, onun kendi halkla ilişkiler şirketi olduğu için bunu saçma hatta iki yüzlüce buldum.

1997 sonbaharında Firmage, "yatağının üzerinde duran parlak beyaz bir ışığa bürünmüş olan olağanüstü bir varlığı" görmek için sabahın erken saatinde uyandırıldığını söylemektedir. Varlık, Firmage'ye şunu sordu: "Beni neden buraya çağırdın?" Firmage şöyle cevap verdiğini söylemektedir: "Uzayda yolculuk yapmak istiyorum." Uzaylı, onun isteğini sorguladı ve böyle bir isteğin neden yerine getirilmesi gerektiğini araştırdı. Firmage, "Çünkü bunun için ölmeye hazırım," diye cevapladı. Bu noktada Firmage, uzaylı varlıktan "bir basketbol topundan biraz daha küçük olan elektrik mavisi bir küre çıktığını," söyledi, "...onun vücudundan çıktı, aşağı doğru süzüldü ve içime girdi. Aynı anda, o zamana kadar hiç denemediğim en hayal edilemez coşku, orgazmın çok ötesinde olan bir zevk beni ele geçirdi... bana bir şey verilmişti." Sonuç, Firmage'nin UUBÖ'sü ve onun 1999'daki kendini beğenmiş bir şekilde, "Gerçek" adı verilen, insanlığa, 1950ler'deki B sınıfı bir bilim kurgu filminden alınmış olabilecek uyarılarla dolu olan daldan dala atlayan 244 sayfalık bir metin olan İnternet elektronik kitabıydı. Kitaba yoğun şekilde, Firmage'nin "bilimsel kuruluşu", UFOların ve uzayın boşluğundan gelen Sıfır Nokta Enerjisi gibi gelişmiş teknolojilerin gerçeğine ikna etme amacı, "itici güçsüz itici güç" ve "ışktan daha büyük" yolculuk için "yer çekimsel itici güç", "yer çekimsel ve hareketsiz kütleleri" değiştirmek için "boşluk iniş çıkışları" ve benzerleri dâhil olmak üzere, fizik ve havacılık jargonu serpilmiştir.

Yine benim üzerinde durduğum nokta, küçümsemek değil ama anlamaktır. Joe Firmage gibi akıllı bir

adam, neden Silikon Vadisi sihirbazlığı gibi dikkate değer bir şekilde kârlı ve başarılı bir kariyeri, uzaylılar kâbusunun peşine düşmek için bırakır? Evet, o bir Mormon olarak yetişti ama ergenlik çağında "dinin daha dogmatik yönleri konusunda sorular sormaya başladı." Mormonlar, Kilisenin kurucusu Joseph Smith'in melek Moroni ile ilişki kurduğuna ve Mormon Kitabı'nın yazıldığı kutsal altın tabletlere yönlendirildiği iddiasına dayanan, doğrudan insan melek ilişkisine inanırlar. "Gerçek"te Firmage, açıklamanın "parlak, beyaz elbiseli varlıklarla karşılaşmalarının tanımları neredeyse 'ziyaretçilerle' ilk elden karşılaşmaların modern günlerdeki ifadelerinden ayırt edilemez olduğu, Joseph Smith isimli bir adam tarafından alındığını," açıklamaktadır. Böylece Joseph Smith, üçüncü cinsle yakın bir ilişki kurmuştur. Ve açıkçası o, hiçbir şekilde ilk değildi. 1800 yıl önce St. John the Divine, İncil'deki son kitabın yazıldığı ve küçük Nazareth köyündeki bir marangozun kendi hayallerini ve yükseklerden bir Tanrı'nın tecelli etmesini yaşamasından kısa süre önce kendi "açıklamasını" aldı. Bunu doğrudan söylemese bile sonuç açıktır: İsa Mesih, St. John the Divine, Joseph Smith ve Joseph Firmage'nin her biri, bu yüksek varlıkların biriyle temas kurdular ve sonuç olarak dünyayı değiştirdiler. Firmage çağrısını ve yakın ilişkilerinin anlamını buldu:

Bu İnternet kitabının amaçlarından biri, temel olarak her birinizle yeni düşünceleri -bir gün dünyayı değiştirebilecek düşünceleri- paylaşmaktır. Bu eserde, zaman içinde ekonomik kurumlarımızı, olağaniüstü modern bir uygarlığı inşa etmiş olan kanıtlanmış girişimci yaratıcılığı korurken, yaşayan bir Yeryüzüyle rekabet edecek bir şekilde işlemesi amacıyla tümüyle yeniden inşa etmek için bir yol önermek istiyorum. . . Bu, radikal bir öneri mi? Kesinlikle. Bu, delilik mi? Evet. Bu, bir kursuz toplum hayali mi? Tümüyle. Radikal ve delice öneriler,

kısa görüşlü ve tehlikeli, kibirli ulusları kenâilerini yok etmekten kurtarması için gereklidir. İş ortağım ve ben, USWeb şirketini, gezegen üzerindeki en büyük İnternet hizmetleri şirketini kurduk; bu yüzden burada yaratıcılık konusunda neden söz ettiğimi biliyorum.

Gerçekten bilmektedir. O, saçma bir inanca ve onu mantıklı hâle getirmek için çok paraya sahip olan akıllı bir adamdır. Ama ne akıllılar ne de para uzaylı ziyaretleri konusunda somut bir kanıt parçasının var olmadığı gerçeğini bir parça bile değiştirmemektedir. Ve kanıtın olmadığı yerde akıl, boşlukları doldurur ve akıllı kafalar boşluk doldurmakta daha iyidirler.

Cornell Üniversitesi, Emory Üniversitesi, Temple Üniversitesi ve Silikon Vadisi garip yayılım ateşleri açmak için etkileyici yerlerdir ama UFOloglar ve ("kaçırılmaya" tercih edilen terimle) uzaylı deneyimi yaşayanların topluluğu en büyük başarılarına, 1994'te Harvard Tıp Okulu psikiyatristi John Mack tarafından "*Kaçırılma: İnsanların Uzaylılarla Karşılaşmaları*" adlı kitabın yayınlanmasıyla kavuştular. Mack'ın doktorası kapakta "Pulitzer Ödülü Sahibi (psikiyatri konusunda bir kitap için değil T. E. Lawrance'ın bir biyografisi için ödül almıştı)" yazısının yanında böylece güvenilirlik sağlayarak büyük harflerle gösterilmektedir. Yayıncı aynı zamanda, kitabın koruyucu kabının altında şunu basmış olabilirdi: "Akıllı adam saçma inancı onaylıyor." Mack tanıtımında ilk olarak, kaçırılma yandaşlarını, öncü Budd Hopkins'i ve uzaylılar tarafından kaçırıldığını iddia eden kişileri iştittiğinde, "o zaman onun deli olması gerektiği ve böylece onların da öyle olmaları gerektiği anlamına gelecek bir şey söylediğini" kabul etmektedir. Ama Mack, onlardan bazılarıyla karşılaştığında, "onlar başka yönlerden oldukça akıllı görünüyorlardı." Dahası, anlatabildiği kaderıyla, bu insan-

ların, böyle bir öyküyle ortaya çıkmakta kazanacağı hiçbir şey yoktu ve kaybedeceği çok şey vardı, bu yüzden "onların başı, kendilerine açıkça olmuş olan bir şey yüzünden derde girmişti." Mack'ın kuşkuculuğu, yüzden fazla uzaylı deneyimi yaşayanla görüştüktan sonra, "onların öykülerinin aldanma, rüyaların yanlış yorumu ya da hayal ürünü olduğunu ileri sürmek için hiçbir şey yok. Onların hiç biri kişisel bir amaçla garip bir öykü uyduracak insanlar gibi görünmüyordu," şeklinde bir sonuca vararak inanca dönüştü.

Katılıyorum ama "uydurma" doğru kelime mi? Olduğunu sanmıyorum. "Deneyim yaşayan" yerinde bir tanımdır çünkü bu insanların yaşadığı deneyimlerin çok gerçek olduğuna kuşku yoktur. Özdeki soru, deneyimin sadece akılda olan bir şeyi mi yoksa gerçek dünyanın dışında olan bir şeyi mi temsil ettiğidir. İkinci hipotezin geçerliliğini onaylayan hiçbir fiziksel kanıt olmadığından, beynin üretebildiği fantastik hayal konusunda ne yapacağımızı bilirsek, çıkarılacak mantıksal sonuç, deneyim yaşayanların deneyimlerinin sert bir şekilde içsel beyin olgusunun zihinsel betimlemelerinden başka bir şey olmasıdır. Onların Mack'e ve diğerlerine bu deneyimleri anlatmaktaki motivasyonları (belki saflıkla), bunu, halkın ilgisi, ün ya da para için yapmadıklarını varsayarak içsel bir süreç için dış onaylamadır. Ve bu onaylamanın kaynağı ne kadar saygın olursa -yani onaylayıcı ne kadar "akıllı" olursa- deney o kadar geçerli hâle gelir: "Hey, ben akıllı kaybetmiyorum - Harvard'daki akıllı adam bunun gerçek olduğunu söylüyor."

Böyle uç öğelerle Harvard bağlantısı, üniversitenin Mack'e egemen olmak ve onun uzaylı gündemini bastırmak için harekete geçen idaresinde kaybolmamıştı ama o bir avukat tuttu, kendi zeminini akademik özgürlük konusunda savundu (Mack, işinde kalma hakkını al-

di) ve Olağanüstü Deneyim Araştırma Programı (ODAP) adı verilen akademik merkezini sürdürme hakkını kazandı. Birçokları onun nedenlerini sorguladı. Harvard Tıp Okulu'nda emekli profesör olarak çalışan, Mack'ın araştırmasının resmî akademik soruşturmasını yöneten, Arnold S. Relman, "İlgi merkezi olmaktan hoşlanıyor," diyordu. Relman, "Artık meslektaşları tarafından ciddiye alınmaz," diye devam etti. "Ama akademik özgürlüklerin çıkarı için Harvard bir çift garip küreye sahip olmayı ödeyebilir (Lucas'dan alındı 2001)."

Mack için bu inanç değişikliğinin -bir bakıma kendi onaylama biçiminin- sonuçları etkileyiciydi: "Kaçırma olgusunun beri görmeye yönlendirdiği şey... bizim kendimizi, onları bilebileceğimiz duyguları kaybetmiş olarak, onlardan ayırdığımız akıllı yaratıklarla dolu bir evrene ya da evrenlere katıldığımızdır." Ama benim boşlukları doldurmama izin ver: "Şimdi kaçınılmaz olarak söyleyeceğim (Onu, boşluklar dolmuş olarak tekrar okuyun.)" Neden kaçınılmaz olarak? Mack'ın cevabı aydınlatıcıdır: "Benim için aynı zamanda bizim kısıtlı dünya görüşümüzün ya da paradigmanın insanlığın geleceğini tehdit eden pek çok başlıca zarar verici kalıbın -zengin ve fakir arasındaki büyük farklılıkları sürdüren, açlık ve hastalığa katkıda bulunan akılsızca ortak ağgözlülük; kitle ölümü sonucunu veren, nükleer bir soykırım hâline gelebilecek etnik ulusal şiddet ve dünyanın yaşam sistemlerinin sürmesini tehdit edecek ölçüde ekolojik bozulma- arkasında yattığı açık hâle gelmiştir."

Öykü, onun doğduğu bilim kurgu tarzı kadar eskidir ve karşılaşma öykülerinin arkasındaki daha derin efsanevi motifi, bizi kendimizi zorunlu kıldığımız yıkımdan kurtarmak için gelen Tanrılar ve Mesihler olarak UFOlar ve uzaylılarla birlikte bir çeşit seküler Tanrı bilimi olarak ortaya koymaktadır - Robert Wise'in 1951'deki,

bu Hıristiyanlık alegorisindeki üstün uzaylı zekânın (uzaylının Dünya'daki ismi "Mr. Carpenter'di"), gezegeni nükleer kıyametten kurtarmak için geldiği "Dünyanın Hareketsiz Durduğu Gün" adlı kitabını düşünün. Burada bir an, Mack için olanaklı olan bir nedeni görürüz. O, seküler bir aziz, Harvard dağından kitlelere karışmak ve bizi evrenin gerçek anlamı konusunda aydınlatmak için gelen Musa mıdır? Bu, belki de bir abartmadır ama Mack'in öyküsünde, kitabının tanıtımının sonunda ortaya koyduğu daha derin bir şey vardır ve bu onun, Thomas Kuhn'un paradigma kavramı ve devrimci paradigma değişimiyle etkilenmesidir:

Tom Kuhn'u çocukluğundan beri tanıyorum çünkü onun anne babası ve benimkiler New York'ta arkadaşları ve ben çoğunlukla Noel zamanı Kuhn'un evindeki eggnog¹⁰ partilerine katılırdım. Çok umutlandırıcı bulduğum şey, Kuhn'un bilimsel Batı paradigmasının, bir Tanrı biliminin değişmezliğini varsayar hâle geldiği ve bu inanç sisteminin yapılar, kategoriler ve dilin gerçek/gerçek dışı, var/yok, objektif/subjektif, intrapsişik/dış dünya ve oldu/olmadı gibi iki kutupluluğu tarafından yerinde tutulduğu şeklindeki gözlemiydi. Araştırmalarımın peşine düşerek, öğrendiğim şeylerin herhangi bir özel dünya görüşüne uyup uymayacağını bir tarafa bırakarak, bu dil biçimlerinin hepsiyle uğraşabilecek ve basitçe ham bilgi toplayacak dereceye kadar ertelediğimi ileri sürüyordu. Daha sonra, ne bulduğumu ve herhangi bir tutarlı teorik formülasyonun olanaklı olup olmadığını görecektim.

Bu cümlede -Kuhn'un onaylayacağına inanmayı zor bulduğum- olağanüstü bir ironi vardır çünkü Kuhn'un 1962 yılında yayınlanan devrimci "Bilimsel Devrimlerin

---

¹⁰ Çırpılmış yumurta, süt, şeker ve viskiyle yapılan bir içecek (Ç.N.)

"Yapısı" adlı kitabının ana noktalarından biri, herhangi birimiz için "dil biçimlerini...ertelemenizin ve basitçe ham bilgi toplamanızın" neredeyse olanaksız olmasıdır. Hepimiz bir dünya görüşüne gömülürüz, bir paradigmaya kilitleniriz ve bir kültüre yerleşiriz. Ve gördüğümüz gibi, yorum ve onaylama ön yargısı o kadar güçlü ve yaygındır ki hiçbirimiz kaçamayız. Uzaylı kaçırma öykülerinin dil biçimleri, çok daha fazla, yirminci yüzyıl Amerikası'nda uzaylılar, uzayın gerçek keşfi, uzay gemileri ve uzaylılar konusunda filmler, televizyon programları ve özellikle ana akım bilim adamları tarafından yönetilen Dünya Dışı Zekâ Araştırması (DDZA) konusunda bilim kurgu edebiyatını içeren daha büyük bir kültürün parçasıdır. Bu, büyük ölçüde, kuşkucuların kaçırma öykülerinin tutarlılığı için önerdiği açıklamadır - anı motifleri genel olarak, yaşanan bu kültürel girdilerden gelmektedir. Ama önemli olan, Mack'ın ileri sürdüğü lekelenmemiş "ham bilgi" koleksiyonunun inançların nasıl biçimlendiği konusunda bildiğimizden kurnaz görünmesidir. (Aynı zamanda -Mack'ın bunu doğaüstüne doğru yaptığı bir akından bilmesinin hiçbir yolu olmamasına rağmen- Kuhn'cu paradigmanın ve inananın radikal düşüncesi için devrimci değişiklik çağrısı tanımının neredeyse, UFOloglardan ve psişik araştırmacılardan, soğuk füzyon ve sonsuz hareket makinesi taraftarlarına kadar, ana akımın dışında olan her talep sahibi tarafından yapıldığını gösterecektim.). Joe Friday'in "Sadece gerçekler, efendim," demesi, ilke olarak iyi görünmektedir ama pratikte hiç böyle davranılmaz. Tüm gözlemler, bir model ya da teori yoluyla süzülür, bu yüzden bazı noktalarda, kuşkucu bir paradigmayla birlikte Mack'ın gözlemleri, inanan bir paradigmayı destekleyen veri hâline geldi. Bu nasıl oldu?

John Mack verinin, kendisinin ve diğerlerinin bu kaçırılma öykülerini anlattırırken kullandıkları veri toplama tekniklerinin en azından sorgulanabilir olduğunu anlayacak kadar zekidir. Hepsi, sözde geri alınan anılara yol açan hipnotik gerileme, düşsel rolleri oynama ve açık saçık konuşma terapisinin, şimdi gerçekten yanlış anıları yarattığı iyi bilinmektedir. Mack, kaçırılanların sözde kaybolmaları konusunda, "kaçırılmanın onların kaybolmalarının nedeni olduğu hakkında sağlam kanıt olmadığını" kabul etmektedir. Mack, uzaylı ameliyatlarından kalan yaraların "çoğunlukla tıp açısından önemli olmak için fazlasıyla küçük" olduğunu kabul etmektedir. Mack, uzaylı insan cinsel ilişkisinden doğan kayıp bebekler için "henüz, bir doktorun kaçırılmayla ilgili olarak bir fetüsün kaybolmuş olduğunu belgelediği bir "durum" olmadığını belirtmektedir. Ve Mack toplam olarak kanıtlar hakkında, bunun "sağlam kanıtın gerektireceği bu kadar destekleyici veriyle, çıldırtıcı şekilde ince ve onaylamanın zor olduğunu," itiraf etmektedir.

Bu eksikleri kabul etmek ve işine devam etmek için Mack, Kuhn'cu oranlarda bir gerçeklik sıçraması yapmalıdır. Kısıtlama, bizim araştırma yöntemlerimizde değildir, bu öznelerin kendisindedir: "Eğer kuşkulandığım gibi kaçırılma olgusu, kendini bizim fiziksel uzay/zaman dünyasında ortaya koyuyorsa ama kelime anlamında öyle değilse, neyin olup 'olmadığıyla' ilgili olarak (Kuhn'un ertelenen kategoriler konusundaki ögüdü burada konuyla ilgili görünmektedir) anınsamanın doğruluğu kavramlarımız, en azından kelimesi kelimesine fiziksel anlamda uymayabilir." Bu uzaylılar, dış uzayda olduğu gibi "uzaydan" olmayabilirler ama sadece geçici olan bu zihni durumlar yoluyla erişilebilen kuşkucuların uzay gemisinden bir beden ya da eşya isteğinden muaf olan başka bir boyuttan olabilirler. Bu, Kuhn'cu bir bilim modeli olabilir

ama iddiaları değiştirmenin bir yolu olmadığından, o Pöpper'ci değildir. Mack'in, "uzaylıların" sadece deneyimi yaşayanların akıllarında ortaya çıkan iç boyutsal varlıklar olmalarına izin vererek geri çekilmesi, benim onların tamamen sinirsel faaliyetin sonucu olduğu konusundaki kendi hipotezimden ayırt edilemez. Bu iki hipotez arasında ayırım yapacak hiçbir yol olmazsa, biz bilim alanının dışına çıkarız ve yaratıcı edebiyatın alanına gireriz. Sanırım bilim kurgu tüm bu alanı daha uygun şekilde tanımlayacaktır.

Öyleyse başlangıçtaki epistemolojik sorunlar, Mack'in kendisinin bilim oyunu oynamayı tamamen bırakarak itiraf ettiği gibi çok büyüktür: "Bu çalışmada, klinik olarak uygun olan herhangi bir araştırmada olduğu gibi, araştırmacının ruhu ya da daha doğrusu doktorun ve hastanın ruhlarının etkileşimi bilgi kazanma araçlarıdır... Böylece deneyim, o deneyimin rapor edilmesi ve o deneyimin araştırmacının ruhu yoluyla alınması, fiziksel doğrulama ya da 'kanıt' yokluğunda... kaçırılma konusunda bilebildiğimiz tek yoldur." Dört yüz sayfa sonra "Paradigma Değişikliği" başlıklı son bölümde Mack, bir kere daha Copernicus devrimiyle karşılaştırılabilecek bir değişiklik (doğaüstücüler ve her tipten uç insanlar arasında gözde bir benzerlik) istemektedir: "Gerekli olanın, Copernicus devriminden çok daha fazla (birçok kaçırılmanın deneyimlerinin gerçeğini anlatırken kullandıkları bir kelimeyle) parçalanmış bir çeşit kültürel ego ölümü olduğu ortaya çıkacaktır..." Bu uzaylı zekâları başka yürlü nasıl anlayabiliydik? "Bu, son derece önemli olan bir şeyin iş başında olduğu konusunda yeterli kanıtı sağlayan bir zekâdır ama bu sadece deneysel, mantıklı bir bilme biçimini tatmin edecek çeşitten kanıtları sunmamaktadır."

Mack'in, *Esquire* dergisinde Robert Boynton'a anlattığı gibi, "İnsanlar her zaman, uzaylıların ya gerçek ya

da psikolojik olduğunu düşünürler ve ben onlardan, onların bir şekilde ikisi de oldukları olasılığını düşünmelerini istiyorum. Ama bu, tüm gerçek tanımımızın değişmesi gerektiği anlamına gelir." Boynton, Mack'in uzun süredir EST ve holotropik nefes teknikleri gibi moda olan Yeni Çağ inançları yoluyla o alternatif gerçeği arıyor olduğunu belirtmektedir: "O ikincisini, trans benzeri bir duruma girmek için kullanıyordu. Bir seans sırasında, bir Moğol çetesi dört yaşındaki oğlunun başını keserken seyretmek zorunda kalan bir on altıncı yüzyıl Rus'u olduğu, bir geçmiş zaman deneyimi yaşadı." Aslında Mack, Carl Sagan'a (1996) şunu itiraf etmektedir: "Bunu aramıyordum. Öz geçmişimde beni hazırlayan hiçbir şey yoktu. O, bu deneyimlerin duygusal gücü nedeniyle tamamen ikna ediciydi." *Time* dergisindeki açıklayıcı bir röportajda Mack, "Geleneksel bir fiziksel açıklama bulmak için neden böyle bir heves olduğunu bilmiyorum. Fizik ötesi bir dünyayı bulma konusundaki tüm yeteneğimizi kaybettik. Ben, bu iki dünya arasında bir köprüyüm," diyordu.

Mack'in köprüsü bir kere daha, "Bu kitapta uzaylı kaçırma olgusunun maddi gerçekliğini kurmak için uğraşmıyorum... Daha çok, daha genel olarak bu deneyimlerin sözde kaçırılanlar ve insanlık için anlamıyla ilgiliyim" diye savunma yaptığı, "*Evrene Pasaport*" adlı başka bir kitaba (1999) uzandı. Bu anlamda, Mack'in kaçırılma inanç sistemi daha çok, inananlar için kanıtın gerekmediği, inanmayanlar için kanıtın olanaklı olmadığı, din ve diğer iman temelli inançlar gibi çalışmaktadır. Başka bir deyişle, UFOlara ve uzaylı kaçırılmalarına inanç, diğer saçma inançlar gibi, benim üzerinde durduğum nokta olan, onun yanında ya da ona karşı olan kanıtı veya onun yandaşlarının zekâsına dikey ve ondan bağımsızdır. Bu, kanıtlanması gereken bir şeydir.

BİBLİYOGRAFYA

Adams, R. L., and B. N. Phillips. 1972. "Motivation and Achievement Differences Among Children of Various Ordinal Birth Positions." *Child Development* ("Değişik Doğum Sırası Durumlarındaki Çocuklar Arasında Motivasyon ve Başarı Farklılıkları." *Çocuk Gelişimi*) 43:155-164.

Alcock, J. E. ve Otis, L. P. 1980. "Critical Thinking and Belief in the Paranormal. *Psychological Reports*." ("Eleştirel Düşünce ve Doğaüstüne İnanma." *Psikolojik Raporlar*.) 46:479-482.

Allen, S. 1993. "The Jesus Cults: A Personal Analysis by the Parent of a Cult Member. *Skeptic*." (İsa Mezhepleri: Bir Mezhep Üyesinin Ebeveyni Tarafından Yapılan Kişisel Bir Analiz." *Skeptic*.) 2. no. 2:36-49.

Altea, R. [pseud (takma ad)] 1995. *The Eagle and the Rose: A Remarkable True Story*. New York: Warner." ("Kartal ve Gül: Olağanüstü Doğru Bir Öykü. New York: Warner.")

"*Amicus Curiae Brief of Seventy-two Nobel Laureates, Seventeen State Academics of Science, and Seven Other Scientific Organizations, in Support of Applees, Submitted to the Supreme Court of the United States, October Term, 1986, as Edwin W. Edwards, in His Official Capacity as Governor of Louisiana, et al., Appellants v. Don Aguiard et.al., Appellees.*" ("Temyizde Davalıyı Destekleyen, Birleşik Devletler Anayasa Mahkemesine

Sunulan Yetmiş İki Nobel Ödülü, On Yedi Devlet Bilim Akademisi ve Diğer Yedi Bilimsel Örgütle İlgili Mahkeme Gönüllü Danışmanının Özeti, Ekim Dönemi, 1986, Edwin W. Edwards Louisiana Valisi Resmî Sıfatıyla, Davayı Temyize Götüren, Don Aguiillard, Temyizdeki Davalı.“) 1986.

“Anti-Defamation League. 1993. *Hitler's Apologist: The Anti-Semitic Propaganda of Holocaust "Revisionism."* New York: Anti-Defamation League.” (“Anti-İftira Birliği. 1993. *Hitler'in Savunucuları:Soykırım "Revizyonizminin" Anti Semitik Propogandası.* New York: Anti-İftira Birliği”)

App, A. 1973. *"The Six Million Swindle: Blackmailing the German People for Hard Marks with Fabricated Corpses.* (“Altı Milyonluk Dolandırıcılık: Uydurulan Cesetlerle Zalimce İzler İçin Alman Halkına Şantaj Yapmak.”) Tacoma Park, Md.

Appelbaum, E. 1994. “Rebel Without Cause. The Jewish Week,” April 8-14. (“Nedensiz İsyân. Yahudi Haftası.”) Nisan 8-14.

Aretz, E. 1970. *Hexeneinmaleins einer Lüge.*

Ayala, F. 1986. “Press Statement by Dr. Francisco Ayala. *Los Angeles Skeptics Evaluative Report*” (“Dr. Francisco Ayala tarafından yapılan Basın Kararı. *Los Angeles Kuşkucularını Değerlendirme Raporu.*”) 2, no. 4:7.

Bacon, F. 1620 (1939) *Novum Organum.* “In The English Philosophers form Bacon to Mill,” (“Bacon'dan Mill'e İngiliz Filozofları”) ed. E. A. Burt. New York: Random House.

Bacon, F. 1965. *Francis Bacon: A Selection of His Works.* (“Francis Bacon: Eserlerinden Bir Seçme.”) Ed. S. Warhaft. New York: Macmillan.

Baker, R. A. 1987/1988. “The Aliens Among Us: Hypnotic Regression Revisited. *Skeptical Inquirer.*” (“Aramızdaki Uzaylılar: Hipnotik Gerileme Tekrar Ziyaret Ediliyor. *Kuşkucu Sorgulayıcı*”) 12, no.2:147-162.

-----, 1990. “*They Call It Hypnosis.*” (“Ona Hipnoz Diyorlar.”) Buffalo, N. Y.: Prometheus.

-----, 1996. “*Hypnosis In The Encyclopedia of the Paranormal,*” (“Hipnoz. *Doğüstü Ansiklopedisinde,*”) ed. G. Stein. Buffalo, N. Y.:Prometheus.

Baker, R.A., ve J. Nickell. 1992. "Missing Pieces." ("Kayıp Parçalar.") Buffalo, N. Y.:Prometheus.

Baldwin, L. A., N. Koyama and G. Teieki. 1980. "Field Research on Japanese Monkeys: An Historical, Geographical, and Bibliographical Listing. *Primates*." ("Japon Maymunları Konusunda Alan Araştırması: Tarihsel, Coğrafi ve Bibliyografik Bir Liste. *Pirimatlar*.") 21, no. 2:268-301.

Ball, J. C. 1992. "Air Photo Evidence (Hava Fotoğrafi Kanıtı): Auschwitz, Treblinka, Majdanek, Sobibor, Bergen Belsen, Belzec, Babi Yar, Katyn Forest. Delta, Kanada: Ball Resource Service."

Bank, S. P. and M. D. Kahn. 1982. "The Sibling Bond." ("Kardeşlik Bağı.") New York: Basic.

Barkow, J. H. L. Cosmides and J. Tooby. 1992. "The Adapted Mind." ("Uyum Sağlayan Akıl.") Oxford: Oxford University Press.

Barrow, J. and F. Tipler. 1986. "The Anthropic Cosmological Principle." ("Antropik Kozmolojik İlke.") Oxford: Oxford University Press.

Barston, A. 1994. "Witch Craze: a New History of European Witch Hunts." ("Cadı Çılgınlığı: Avrupadaki Cadı Aolarının Yeni Tarihi.") New York: Pandora/HarperCollins.

Bass, E., ve L. Davis. 1988. "The Courage to Heal: A Guide for Women Survivors of Child Sexual Abuse." ("İyileştirme Cesareti: Çocuk Cinsel İstismarının Yaşamda Kalan Kadınları İçin Bir Rehber.") New York: Reed Consumer Books.

Bauer, Y. 1994. "Jews for Sale? Nazi-Jewish Negotiations," ("Yahudiler Satılık mı? Nazi-Yahudi Görüşmeleri,") 1933-1945. New Haven, Conn.: Yale University Press.

Beck, A. T. 1976. "Cognitive Therapy and the Emotional Disorders." ("Kavramsal Terapi ve Duygusal Bozukluklar.") New York: International Universities Press.

Behe, M. 1996. "Darwin's Black Box." ("Darwin'in Siyah Kutusu.") New York: Free Press.

Bennett, G. 1987. "Traditions of Belief: Women, Folklore, and the Supernatural Today." ("İnanç Gelenekleri: Bugün Kadınlar, Folklor ve Doğaüstü.") London: Penguin Books.

Bennetta, W. 1986. "Looking Backwards. In his *Crusade of the Credulous: A Collection of Articles About Contemporary Creationism and the Effects of That Movement on Public Education.*" ("Geriye Bakmak. Her Şeye İnananların Mücadelesi: Çağdaş Yaratılışçılık ve Bu Hareketin Halk Eğitimi Üzerindeki Etkileri Konusunda Bir Makale Koleksiyonu.") San Francisco: California Academy of Science Press.

Berenbaum, M. 1994. "Transcript of Interview by M. Shermer," April 13. ("M. Shermer İle Görüşmenin Kopyası," 13 Nisan.)

Berkeley, G. 1713. In *The Guardian (The Guardian'da)*, June (Haziran) 23. Quoted in H. L. Mencken (H. L. Mencken'de alıntı,) ed. 1987. "A New Dictionary of Quotations on Historical Principles from Ancient and Modern Sources." ("Eskiden Modern Kaynaklara Kadar Tarihsel İlkeler Konusunda Alıntılar İçin Yeni Bir Sözlük.") New York: Knopf.

Berra, T. M. 1990. "Evolution and the Myth of Creationism: A Basic Guide to the Facts in the Evolution Debate." ("EvrİM ve Yaratılışçılık Efsanesi: Evrim Tartışmasındaki Gerçekler İçin Temel Bir Rehber.") Stanford, California: Stanford University Press.

Beyerstein, B. L. 1996. "Altered States of Consciousness." ("Değişik Bilinç Durumları.") In *The Encyclopedia of the Paranormal (Doğüstü Ansiklopedisi'nde)*, ed. G. Stein. Buffalo, N. Y.: Prometheus.

Blackmore, S. 1991. "Near-Death Experiences: In or Out of the Body? *Skeptical Inquirer.*" ("Ölümün Yakınındaki Deneyimler: Vücudun İçinde Mi Dışında Mı? *Kuşkuçu Sorgulama*") 16, no. 1:34-45.

----- 1993. "Dying to Live: Near-Death Experiences." *Yaşamak İçin Ölmek: Ölümün Yakınındaki Deneyimler.* Buffalo, N. Y.: Prometheus.

----- 1996. "Near-Death Experiences." In *The Encyclopedia of the Paranormal*, ("Ölümün Yakınındaki Deneyimler." *Doğüstü Ansiklopedisi'nde*), ed. G. Stein. Buffalo, N. Y.: Prometheus.

Blum, S. H. and L. H. Blum. 1974. "Do's and Don'ts: An Informal Study of Some Prevailing Superstitions. *Psychological Reports*." ("Yapılacaklar ve Yapılmayacaklar: Egemen Olan Bazı Batıl İnançlar Konusunda Gayri Resmi Bir Çalışma. *Psikoloji Raporları*.") 35:567-571.

Bowers, K. S. 1976. "*Hypnosis*." ("Hipnoz.") New York: Norton.

Bowler, P. J. 1989. "Evolution: The History of an Idea." ("*Evrim: Bir Düşüncenin Tarihi*,") rev. ed. Berkeley: University of California Press.

Boynton, R. S. 1994. Profesör Mack, Phone Home. *Esquire*, Mart, 48.

Brand C. 1981. "Personality and Political Attitudes. In *Dimensions of Personality; Papers in Honour of H.J.Eysenck*," ("Kişilik ve Siyasi Yaklaşımlar. Kişiliğin Boyutları; H. J. Eysenck'in Şerefine Yazılan Yazılar,") ed. R. Lynn. Oxford: Pergamon Press., 7-38, 28.

Branden, B. 1986. "The Passion of Ayn Rand." ("*Ayn Rand'in İhtirası*.") New York: Doubleday.

Branden, N. 1989. "Judgment Day: My Years with ayn Rand." ("*Yargı Günü: Ayn Rand'la Geçen Yıllarım*.") Boston: Houghton Mifflin.

Braudel, F. 1981. "Civilization and Capitalism: Fifteenth to Eighteenth Century, vol. 1, The Structures of Everyday Life. Trans." ("*Uygarlık ve Kapitalizm: Onbeşinci Yüzyıldan Onsekizinci Yüzyıla*, cilt 1, *Günlük Yaşamın Yapıları*. Kopya.") S. Reynolds. New York: Harper & Row.

Briggs, R. 1996. "*Witches and Witchcraft: The Social and Cultural Context of European Witchcraft*." ("*Cadılar ve Büyücülük: Avrupa Büyücülüğünün Sosyal ve Kültürel Bağlamı*.") New York: Viking

Broszat, M. 1989. "Hitler and the Genesis of the "Final Solution": An Assessment of David Irving's Theses. In *The Nazi Holocaust*, vol. 3, *The Final Solution*," ("Hitler ve "Nihai Çözümün" Başlangıcı: David Irving'in Tezinin Değerlendirilmesi. *Nazi Soykırımı*, cilt 3, *Nihai Çözüm*") ed. M. Marrus. Westport, Conn.; Meckler.

Brown, C. 1996. "Cosmic Voyage: A Scientific Discovery of Extraterrestrials Visiting Earth." ("Kozmik Yolculuk: Dünyayı Ziyaret Eden Uzaylıların Bilimsel Keşfi.") New York: Dutton.

----- 1999. "Cosmic Explorers: Scientific Remote Viewing, Extraterrestrials, and a Message for Mankind." ("Kozmik Kaşifler: Bilimsel Uzaktan Görme, Uzaylılar ve İnsanlık İçin Bir Mesaj.") New York: Dutton.

Brugioni, D. A. ve R. G. Poirer. 1979. "The Holocaust Revised: A Retrospective Analysis of the Auschwitz-Birkenau Extermination Complex." ("Düzeltilen Soykırım: Auschwitz-Birkenau Yoketme Kompleksinin Geçmişe Yönelik Bir Analizi.") Washington D. C.: Central Intelligence Agency (available from National Technical Information Service) [(Merkezi Haberalma Örgütü (Ulusal Teknik Bilgi Servisi'nden alınabilir)].

Butz, A. 1976. "The Hoax of the Twentieth Century." ("Yirminci Yüzyılın Aldatmacası.") Newport Beach, Calif.: Institute for Historical Review (Tarihsel Araştırma Enstitüsü.)

Bynum, W. F., E. J. Browne and R. Porter. 1981. "Dictionary of the History of Science." ("Bilim Tarihi Sözlüğü.") Princeton, N. J.: Princeton University Press.

Campbell, J. 1949. "The Hero with a Thousand Faces." ("Bin Yüzlü Kahraman.") Princeton, N. J.: Princeton University Press.

----- 1988. "The Power of Myth." ("Efsanenin Gücü.") New York: Doubleday.

Capra, F. 1975. "The Tao of Physics: An Exploration of the Parallels Between Modern Physics and Eastern Mysticism." ("Fiziğin Tao'su: Modern Fizik ve Doğu Mistisizmi Arasındaki Paralelliklerin Araştırılması.") New York: Bantam.

----- 1982. *Dönüş Noktası: Bilim, Toplum ve Yükselen Kültür.* New York: Bantam.

Carlson, M. 1995. "The Sex-Crime Capital." ("Cinsel-Suç Başkenti.") *Time*, November 13. (13 Kasım)

Carporael, L. 1976. "Ergotism: Satan Loosed in Salem." ("Çavdar Zehirlenmesi: Şeytan Salem'de Serbest Kaldı.") *Science*, no. 192:21-26.

Carter, B. 1974. "Large Number Coincidences and the Anthropic Principle in Cosmology. In *Confrontation of Cosmological Theories with Observational Data.*" ("Büyük Sayı Rastlantıları ve Kozmolojide Anthropi İlkesi. *Kozmolojik Teorilerin Gözlem Verileriyle Karşılaşması,*") ed. M. S. Longair. Dordrecht, Netherlands: Reidel.

Cavalli-Sforza, L. L., and F. Cavalli-Sforza. 1995. "The Great Human Diaspora: The History of Diversity and Evolution. Trans." ("Büyük İnsanlık Diasporası: Değişimin ve Evrimin Tarihi. Metin,") S. Thorne. Okuma, Mass.: Addison-Wesley.

Cavalli-Sforza, L. L., P. Menozzi and A. Piazza. 1994. "The History and Geography of Human Genes." ("İnsan Genlerinin Tarihi ve Coğrafyası.") Princeton, N. J.: Princeton University Press.

Cerminara, G. 1967. "Many Mansions: The Edgar Cayce Story on Reincarnation." ("Birçok Konak: Yeniden Doğuş Konusunda Edgar Cayce Öyküsü.") New York: Signet.

Christenson, C. 1971. "Kinsey: A Biography." ("Kinsey: Bir Biyografi.") Indianapolis: Indiana University Press.

Christophersen, T. 1973. *Die Auschwitz Lüge.* Koelberhagen.

Cialdini, R. 1984. "Influence: The New Psychology of Modern Persuasion." ("Etki: Modern İkna Yeteneğinin Yeni Psikolojisi.") New York: William Morrow.

Cobden, J. 1991. "An Expert on "Eyewitness" Testimony Faces a Dilemma in the Demjanjuk Case." (éDemjanjuk Davasında Bir İkilemle Karşılaşan "Tanık" İfadesi Konusunda Bir Uzman.") *Journal of Historical Review* 11, no. 2:238-249

Cohen, I. B. 1985. "Revolution in Science." ("Bilimde Devrim.") Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Cole, D. 1994. "Transcript of Interview by M. Shermer, April 26." ("M. Shermer'la Görüşmenin Metni, 26 Nisan.")

----- 1995. "Letter to the Editor." ("Editöre Mektup.") *Adelaide Institute Newsletter* 2, no. 4:3.

Collins, S. and J. Pinch. 1993. "The Golem: What Everyone Should Know About Science." (*"Golem: Bilim Hakkında Herkes Ne Bilmeli."*) New York: Cambridge University Press.

Cowen, R. 1986. "Creationism and the Science Classroom." (*"Yaratılışçılık ve Bilim Sınıfı."*) *California Science Teacher's Journal* 16, no. 5:8-15.

Crews, F. et al. (Crews, F. Ve diğerleri.) 1995. "The Memory Wars: Freud's Legacy in Dispute." (*"Anı Savaşları: Freud'un Mirası Tartışılıyor."*) New York: New York Review of Books.

Curtius, M. 1996. "Man Won't Be Retried in Repressed Memory Case." (*"İnsan Baskı Altına Alınan Anı Davasında Yeniden Yargılanamaz."*) *Los Angeles Times*, July 3 (3 Temmuz).

Darley, J. M. and P. H. Gross. 1983. "A Hypothesis-Confirming Bias in Labelling Effects." (*"Sınıflandırma Etkilerinde Hipotez-Onaylayan Önyargı."*) *Journal of Personality and Social Psychology*, 44:20-33

Darwin, C. 1859. "On The Origin of Species by Means of Natural Selection: Or the Preservation of Favoured Races in the Struggle for Life. A Facsimile of the First Edition." (*"Doğal Seçme Yoluyla Türlerin Kökeni Üzerine: Ya da Yaşam Mücadelesinde Desteklenen Irkların Korunması. İlk Baskının Kopyası."*) Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1964.

----- 1871. "The Descent of Man and Selection in Relation to Sex. 2 vols." (*"İnsanın İnişi ve Cinsiyetle İlgili Seçme. 2 cilt."*) Londra: J. Murray.

----- [1883]. "In Box 106." ("106 nolu kutu.") Darwin archives. (Darwin arşivleri,) Cambridge University Library.

Darwin, M. and B. Wowk. 1989. "Cryonics: Beyond Tomorrow." (*"Cryonics: Yarının Ötesi."*) Riverside, Calif.: Alcor Life Extension Foundation.

Davies, P. 1991. "The Mind of God." (*"Tanrı'nın Aklı."*) New York: Simon & Schuster.

Dawkins, R. 1976. "The Selfish Gene." (*"Bencil Gen."*) Oxford: Oxford University Press.

-----, 1986. "The Blind Watchmaker." ("Kör Saatçi.")
New York: Norton.

-----, 1995. "Darwin's Dangerous Disciple: An
Interview with Richard Dawkins." ("Darwin'in Tehlikeli
Disiplini: Richard Dawkins'le Bir Görüşme.") *Skeptik* 3, no. 4:80-
85.

-----, 1996. "Climbing Mount Improbable."
("Olanaksız Dağa Tırmanmak.") New York: Norton.

Dean, J. 1998. "Aliens in America: Conspiracy Cultures
from Outerspace to Cyberspace." ("Uzaylılar Amerika'da: Dış
Uzaydan Siber Uzaya Komplö Kùltürleri.") New York: Cornell
University Press.

Dembski, W. 1998. "The Design Inference: Eliminating
Chance Through Small Probabilities." ("Tasarım Çıkarımı: Küçük
Olasılıklar Yoluyla Şansı Elemek.") Cambridge: Cambridge
University Press.

Demos, J. P. 1982. "Entertaining Satan: Witchcraft and the
Culture of Early New England." ("Şeytanı Eğlendirmek: Cadılık ve
İlk New England Kùltürü.") New York: Oxford University Press.

Dennett, D. C., 1995. "Darwin's Dangerous Idea:
Evolution and the Meanings of Life." ("Darwin'in Tehlikeli
Düşüncesi: Evrim ve Yaşamın Anlamı.") New York: Simon &
Schuster.

Desmond, A. and J. Moore. 1991. "Darwin: The Life of a
Tormented Evolutionist." ("Darwin: Eziyet Edilen Bir Evrimcinin
Yaşamı.") New York: Warner.

De Solla Price, D. J. 1963. "Little Science, Big Science."
("Küçük Bilim, Büyük Bilim.") New York: Columbia University
Press.

Dethier, V. G. 1962. "To Know a Fly." ("Bir Sineği
Bilmek.") San Francisco: Holden-Day.

Drexler, K. E. 1986. "Engines of Creation." ("Yaratılış
Makineleri.") New York: Doubleday.

Dyson, F. 1979. "Disturbing the Universe." ("Evreni
Karıştırmak.") New York: Harper & Row.

Eddington, A. S. 1928. "The Nature of the Physical
World." ("Fiziksel Dünyanın Doğası.") New York: Macmillan.

-----, 1958. "The Philosophy of Physical Science." ("Fizik Biliminin Felsefesi.") Ann Arbor: University of Michigan Press.

Ehrenreich, B. and D. English. 1973. "Witches, Midwives and Nurses: A History of Women Healers." ("Cadılar, Ebeler ve Hemşireler: Kadın İyileştiricilerin Tarihi.") New York: Feminist Press.

Eldredge, N. 1971. "The Allopatric Model and Phylogeny in Paleozoic Invertebrates. *Evolution*." ("Zıt Tedavi Modeli ve Paleozoik Omurgasızlarda Gelişim Tarihi. *Evrım*.") 25:156-167.

-----, 1985. "Time Frames: The Rethinking of Darwinian Evolution and the Theory of Punctuated Equilibria." ("Zaman İfadeleri: Darwinci Evrimi ve Kesilen Denge Teorisini Yeniden Düşünmek.") New York: Simon & Schuster.

Eldredge, N. ve S. J. Gould. 1972. "Punctuated equilibria: An Alternative to Phyletic Gradualism. In *Models in Paleobiology*," ("Kesilen Denge: Irksal Aşamacılığa Bir Alternatif. *Paleobiyoloji Modelleri*,") ed. T. J. M. Schopf. San Francisco: Freeman, Cooper.

Epstein, S. 1993. "Implications of Cognitive-Experiential Self-Theory for Personality and Developmental Psychology. In *Studying Lives Through Time: Personality and Developmental Psychology*," ("Kişilik ve Gelişimsel Psikoloji İçin Kavramsal-Deneysel Kişilik Teorisinin Anlamı. *Zaman İçinde Yaşamları İncelemek: Kişilik ve Gelişimsel Psikoloji*,") eds. D. C. Funder et al. (eds. D. C. Funder ve diğerleri.) Washington, D.C.: American Psychological Association. (Amerikan Psikoloji Derneği.) 399-438.

Erikson, K. T. 1996. "Wayward Puritans: A Study in the Sociology of Deviance." ("Wayward Püritenleri: Olağandışıının Sosyolojisinin Çalışması.") New York: Wiley.

Eve, R. A. and F. B. Harrold. 1991. "The Creationist Movement in Modern America." ("Modern Amerika'da Yaratılışçı Hareket.") Boston: Twayne.

Faurisson, R. 1980. "Mémoire en defense: contre ceux qui m'accusent de falsifier l'histoire: la question des chambers á gaz"

(*Treatise in Defense Against Those Who Accuse Me of Falsifying History: The Question of the Gas Chambers*). [(Beni Tarihi Çarpıtmakla Suçlayanlara Karşı Savunma Tezi: Gaz Odaları Sorunu).] Paris: Vieille Taupe.

Feynman, R. P. 1959. "There's Plenty of Room at the Bottom." ("Aşağıda Yeterince Yer Var.") Lecture given at the annual meeting of the American Physical Society, California Institute of Technology. (California Teknoloji Enstitüsü, Amerikan Fizik Derneği yıllık toplantısında verilen konferans.)

-----, 1988. "What Do You Care What Other People Think?" ("Diğer İnsanların Ne Düşündüğünü Umursuyor musunuz?") New York: Norton.

Firmage, J. 1999. "Truth." ("Gerçek.") Internet electronic book produced by the International Space Sciences Organization. When printed out in the web page format it came out at 244 pages. (Uluslararası Uzay Bilimleri Örgütü tarafından yapılan elektronik İnternet kitabı. Web sayfası formatında basıldığında 244 sayfa tutmaktadır.)

Futuyma, D. J. 1983. "Science on Trial: The Case for Eolution." ("Bilim Yargılanıyor: Evrim Davası.") New York: Pantheon.

Galanter, M. 1999. "Cults: Faith, Healing, and Coercion. 2nd Edition." ("Mezhepler: İman, İyileştirme ve Baskı. 2. baskı.") New York: Oxford University Press.

Gallup, G. 1982. "Adventures in Immortality." ("Ölümsüzlük Maceraları.") New York: McGraw-Hill.

Gallup, G. H. Jr., and F. Newport. 1991. "Belief in Paranormal Phenomena Among Adult Americans." ("Yetişkin Amerikalılar Arasında Doğa Üstü Olguya İnanç.") *Skeptical Inquirer* 15, no. 2:137-147.

Gardner, H. 1983. "Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences." ("Akıl Çerçeveleri: Çoklu Zeka Teorisi.") New York: Basic Books.

Gardner, M. 1952. "Fads and Fallacies in the Name of Science." ("Bilim Adına Hevesler ve Yanlış Düşünceler.") New York: Dover.

- 1957. "Fads and Fallacies in the Name of Science." ("Bilim Adına Hevesler ve Yanlış Düşünceler.") New York: Dover.
- 1981. "Science: Good, Bad, and Bogus." ("Bilim: İyi, Kötü ve Sahte.") Buffalo, N. Y.: Prometheus.
- 1983. "The Whys of a Philosophical Scrivener." ("Felsefi Bir Arzuhalcinin Nedenleri.") New York: Quill.
- 1991a. "The New Age: Notes of a Fringe Watcher." ("Yeni Çağ: Kenardan Seyreden Birisinin Notları.") Buffalo, N. Y.:Prometheus.
- 1991b. "Tipler's Omega Point Theory." ("Tipler'in Omega Noktası Teorisi.") *Skeptical Inquirer* 15, no. 2:128-134.
- 1992. "On the Wild Side." ("Vahşi Tarafı.") Buffalo, N. Y.:Prometheus.
- 1996. "Transcript of Interview by M. Shermer," ("M. Shermer'la Görüşmenin Metni.") August 11 (11 Ağustos).
- Gell-Mann, M. 1986. "Press Statement by Dr. Murray Gell-Mann." ("Dr. Murray Gell-Mann'ın basın metni.") *Los Angeles Skeptics Değerlendirme Raporu* 2, no. 4-5.
- 1990. "Transcript of Interview by M. Shermer," ("M. Shermer'la Görüşmenin Metni.")
- 1994a. "What Is Complexity? Complexity," ("Karmaşıklık Nedir? Karmaşıklık") 1, no 1:16-19
- 1994b. "The Quark and the Jaguar," ("Kuark ve Jaguar.") New York: Freeman.
- George, J., and L. Wilcox. 1992. "Nazis, Communists, Klansmen, and Others on the Fringe: Political Extremism in America." ("Naziler, Komünistler, Klancılar ve Uçtaki Diğerleri: Amerika'da Siyasi Aşırılıklar.") Buffalo, N. Y.:Prometheus.
- Getzels J. W. and P. W. Jackson. 1962. "Creativity and Intelligence: Explorations with Gifted Students." ("Yaratıcılık ve Zeka: Yetenekli Öğrencilerle Araştırmalar.") New York: John Wiley.
- Gilbert, D. T., B. W. Pelham and D. S. Krull. 1988. "On Cognitive Busyness: When Person Perceivers Meet Persons Perceived." ("Kavramsal Meşguliyet Konusunda: Algılayan

İnsanlar Algılanan İnsanlarla Karşılaştığında.") *Journal of Personality and Social Psychology*. 54:733-739.

Gilkey, L., ed. 1985. "Creationism on Trial: Evolution and God at Little Rock." ("Yaratılışçılık Yargılanıyor: Evrim ve Tanrı Little Rock'da.") New York: Harper & Row.

Gish, D. T. 1978. "Evolution: The Fossils Say No!" ("Evrin: Fosiller Hayır Diyor!") San Diego: Creation-Life.

Godfrey, L. R. ed. 1983. "Scientists Confront Creationism." ("Bilim Adamları Yaratılışçularla Karşılaşıyor.") New York: Norton.

Goldhagen, D. J. 1996. "Hitler's Willing Executioners: Ordinary Germans and the Holocaust." ("Hitler'in İstekli Cellatları: Sıradan Almanlar ve Soykırım.") New York: Knopf.

Goodman, L. S. ve A. Gilman, eds. 1970. "The Pharmacological Basis of Therapeutics." ("İyileştiricilerin Farmakolojik Temelleri.") New York: Macmillan.

Gould, S. J. 1983a. "Hen's Teeth and Horse's Toes." ("Tavukların Dişleri ve Atların Parmakları.") New York: Norton.

-----, 1983b. "A Visit to Dayton. In *Hen's Teeth and Horse's Toes*." ("Dayton'a Bir Gezi. Tavukların Dişleri ve Atların Parmakları'nda.") New York: Norton.

-----, 1985. "The Flamingo's Smile." ("Flamingo'nun Gülüşü.") New York: Norton.

-----, 1986a. "Knight Takes Bishop? Natural History" ("At Fili Alır mı? Doğal Tarih"). 5:33-37.

-----, 1986b. "Press Statement by Dr. Stephen Jay Gould. *Los Angeles Skeptics Evaluative Report*" ("Dr. Stephen Jay Gould'un Basın Metni. *Los Angeles Skeptics Değerlendirme Raporu*") 2, no. 4-5.

-----, 1987a. "Darwinism Defined: The Difference Between Fact and Theory." ("Darwinizm Tanımlanıyor: Gerçek ve Teori Arasındaki Fark.") *Discover*. January (Ocak) 64-70.

-----, 1987b. "An Urchin in the Storm." ("Fırtınada Bir Yumurcak.") New York: Norton.

-----, 1989. "Wonderful Life." ("Harika Yaşam.") New York: Norton.

-----, 1991. "Bully for Brontosaurus." ("Brontozarus için Zorbalık.") New York: Norton.

Grabiner, J. V. and P. D. Miller. 1974. "Effects of the Scopes Trial. Science," ("Davasının Etkileri. *Bilim.*") no. 185: 832-836.

Greeley, A. M. 1975. "The Sociology of the Paranormal: A Reconnaissance." ("Doğa Üstünün Sosyolojisi: Bir Keşif.") Beverly Hills, Calif: Sage.

Gribbin, J. 1993. "In the Beginnig: The Birth of the Living Universe." ("Başlangıçta: Yaşayan Evrenin Doğumu.") Boston: Little, Brown.

Grinfeld, M. J. 1995. "Psychiatrist Stung by Huge Damage Award in Repressed Memory Case." ("Baskı Altındaki Anı Olayında Büyük Hasar Ödülüyle Psikiyatrist Stung.") *Psychiatric Times*. 12, no.10.

Grinspoon, L. and J. Bakalar. 1979. "Psychedelic Drugs Reconsidered." ("Duyguları Zenginleştiren İlaçların Gözden Geçirilmesi.") New York: Basic Books.

Grobman, A. 1983. "Genocide: Critical Issues of the Holocaust." ("Soykırım: Soykırımın Kritik Konuları.") Los Angeles: Simon Wiesenthal Center.

Grof, S. 1976. "Realms of the Human Unconscious." ("İnsanın Bilinçaltı Bölümleri.") New York: Dutton.

Grof, S. and J. Halifax. 1977. "The Human Encounter with Death." ("İnsanın Ölümle Karşılaşması.") New York: Dutton.

Gutman, Y., ed. 1990. "Encyclopedia of the Holocaust. 4 vols." ("Soykırım Ansiklopedisi. 4 cilt.") New York: Macmillan.

Gutman, Y., and M. Berenbaum, eds. 1994. "Anatomy of the Auschwitz Death Camp." ("Auschwitz Ölüm Kampının Anatomisi.") Bloomington: Indiana University Press.

Gutman, Y. 1996. "Transcript of Interview by M. Shermer and A. Grobman, May 10." ("M. Shermer ve A. Grobman ile Görüşme Metni. 10 Mayıs.")

Hamilton, D. L., P. M. Dugan and T. K. Trolie. 1985. "The Formation of Stereotypic Beliefs: Further Evidence for Distinctiveness-Based Illusory Correlations." ("Klişe İnançların

Oluşması: Belirginlik Temelli Aldatıcı Bağlantılar Konusunda İleri Kanıt.") *Journal of Personality and Social Psychology* 48: 5-17

Hardison, R. C. 1988. "Upon the Shoulders of Giants." ("Devlerin Omuzları Üzerinde.") New York: University Press of America.

Harré, R. 1970. "The Principles of Scientific Thinking." ("Bilimsel Düşünme İlkeleri.") Chicago: University of Chicago Press.

-----, 1985. "The Philosophies of Science." ("Bilim Felsefeleri.") Oxford: Oxford University Press.

Harris, M. 1974. "Cows, Pigs, Wars, and Witches: The Riddles of Culture." ("İnekler, Domuzlar, Savaşlar ve Cadılar: Kültürün Bilmeçeleri.") New York: Vintage.

Harwood, R. 1973. "Did Six Million Really Die?" ("Altı Milyon Gerçekten Öldü mü?") Londra.

Hassan, S. 1990. "Combatting Cult Mind Control." ("Mücadele Kültü Akıl Kontrolü.") Rochester, Vt.: Park Street Press.

-----, "Releasing the Bonds: Empowering People to Think for Themselves." ("Bağları Koparmak: İnsanlara Kendilerini Düşünmek İçin İzin Vermek.") Somerville, Mass: Freedom of Mind Press.

Hawking, S. W. 1988. "A Brief History of Time: From the Big Bang to Black Holes." ("Zamanın Kısa Tarihi: Büyük Patlamadan Kara Deliklere.") New York: Bantam.

Hay, D. and A. Morisy. 1978. "Reports of Ecstatic, Paranormal, or Religious Experience in Great Britain and the United States - A Comparison of Trends." ("Büyük Britanya ve Birleşik Devletler'de Kendinden Geçme, Doğaüstü ve Dini Deneyimler Raporu - Eğilimlerin Karşılaştırılması.") *Journal for the Scientific Study of Religion*. 17: 255-268.

Headland, R. 1992. "Messages of Murder: A Study of the Reports of the Einsatzgruppen of the Security Police and the Security Service." ("Cinayet Mesajları: Güvenlik Polisi ve Güvenlik Servisi Einsatzgruppen'nin Raporları Üzerine Bir Çalışma,") 1941-1943. Rutherford, N. J.: Fairleigh Dickinson University Press.

Herman, J. 1981. "Father-Daughter Incest" ("Baba-Kız Ensesti.") Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Herrnstein, R. J., and C. Murray. 1994. "The Bell Curve: Intelligence and Class Structure in American Life." ("Çan Eğrisi: Amerikan Yaşamında Zeka ve Sınıf Mücadelesi.") New York: Free Press.

Hilberg, R. 1961. "The Destruction of the European Jews." ("Avrupa Yahudileri'nin Yok Edilmesi.") Chicago: Quadrangle.

----- 1994. Transcript of Interview by M.Shermer, April 10." ("M. Shermer'la Görüşme Metni, 10 Nisan.")

Hilgard, E. R. 1977. "Divided Consciousness: Multiple Controls in Human Action and Thought." ("Bölünmüş Bilinç: İnsan Eylem ve Düşüncesinde Çoklu Kontroller.") New York: Wiley.

Hilton, I. 1967. "Differences in the Behavior of Mothers Toward First and Later Born Children." ("Annelerin İlk ve Sonra Doğan Çocuklarına Olan Davranışlarındaki Farklılıklar.") *Journal of Personality and Social Psychology*. 7: 282-290.

Hobbes, T. [1651] 1968. *Leviathan*. Ed. C. B. Macpherson. New York: Penguin.

----- 1839-1845. "The English Works of Thomas Hobbes of Malmesbury." ("Malmesbury'li Thomas Hobbes'un İngilizce Eserleri.") Ed. W. Molesworth. 11 vols. London: J. Bohn.

Hochman, J. 1993. "Recovered Memory Therapy and False Memory Syndrome." ("Geri Alınan Anı Terapisi ve Yanlış Anı Sendromu.") *Skeptik* 2, no: 3:58-61.

Hook, S. 1943. "The Hero in History: A Study in Limitation and Possibility." ("Tarihte Kahraman: Kısıtlama ve Olasılık Çalışması.") New York: John Day.

Horner, J. R. ve J. Gorman. 1988. "Digging Dinosaurs" ("Dinazor Kazısı.") New York: Workman.

House, W. R. 1989. "Tales of the Holofoax." ("Soykırım Aldatmacası Öyküleri.") Champaign, Ill.: John McLaughlin/Wiswell Ruffin House.

Hudson, L. 1966. "Contrary Imaginations: A Psychological Study of the English Schoolboy." ("Zıt Hayaller: İngiliz Erkek Öğrencileri Konusunda Bir Çalışma.") London: Methuen.

Hume, D. [1758] 1952. "An Enquiry Concerning Human Understanding." Great Books of the Western World. ("İnsan Anlayışıyla İlgili Bir Soruşturma." Batı Dünyasının Büyük Kitapları.) Chicago: University of Chicago Press.

Huxley, A. 1954. "The Doors of Perception." ("Algı Kapıları.") New York: Harper.

Imanishi, K. 1983. "Social Behavior in Japanese Monkeys. In *Primate Social Behavior*," ("Japon Maymunlarında Sosyal Davranış. *Primat Sosyal Davranışı*.") ed. C. A. Southwick. Toronto: Van Nostrand.

Ingersoll, R. G. 1879. Interview in the *Chicago Times*, November 14. Quoted in H. L. Mencken, (*Chicago Times*'deki röportaj, 14 Kasım. H. L. Mencken'de alındı,) ed 1987. "A New Dictionary of Quotations on Historical Principles from Ancient and Modern Sources." ("Eski Ve Modern Kaynaklardaki Tarihi İlkeler Konusunda Yeni Alıntı Sözlüğü.") New York: Knopf.

Irving, D. 1963. "The Destruction of Dresden." ("Dresden'in Yokoluşu.") London: W. Kimber.

----- 1967. "The German Anatomic Bomb: The History of Nuclear Research in Nazi Germany." ("Alman Atom Bombası: Nazi Almanyasında Nükleer Araştırmannın Tarihi.") New York: Simon & Schuster.

----- 1977. "Hitler's War." ("Hitler'in Savaşı.") New York: Viking.

----- 1977. "The Trial of the Fox." ("Tilki İzi.") New York: Dutton.

----- 1987. "Churchill's War." ("Churchill'in Savaşı.") Bullsbrook, Australia: Veritas.

----- 1989. "Goering: A Biography." ("Goering: Bir Biyografi.") New York: Morrow.

----- 1994 "Transcript of Interview by M. Shermer." April 25. ("M. Shermer'la Görüşmenin Metni." 25 Nisan.)

----- 1996. "Goebbels: Mastermind of the Third Reich." ("Goebbels: Üçüncü Reich'in Baş Yöneticisi.") London: Focal Point.

Jäckel, E. 1989. "Hitler Orders the Holocaust. In *The Nazi Holocaust*, vol. 3, *The Final Solution*," ("Soykırımı Hitler Emretti. Nazi Soykırımı'nda, cilt 3, Nihai Çözüm,") ed. M. Marrus. Westport, Conn.: Meckler.

-----, 1993. *David Irving's Hitler: A Faulty History Dissected: Two Essays.* " Trans. ("David Irving'in Hitler'i: Kusurlu Bir Tarih İnceleniyor: İki Deneme." Metin.) H. D. Kirk. Brentwood Bay, Canada: Ben-Simon.

Jacobs, D. 1975. *The UFO Controversy in America.* ("Amerika'da UFO Tartışmaları.") Indianapolis: Indiana University Press.

-----, 1992. *Secret Life: Firsthand Accounts of UFO Abductions.* ("Gizli Yaşam: UFO'lar Tarafından Kaçırılanların İlk Elden İfadeleri.") New York: Simon & Schuster.

-----, 1998. *The Threat: The Secret Agenda: What the Aliens Really Want... and How They Plan to Get it.* ("Tehdit: Gizli Gündem: Uzaylılar Gerçekten Ne İstiyor. . . ve Bunu Nasıl Elde Etmeyi Planlıyorlar.") New York: Simon & Schuster.

Jensen, A. R. 1998. *The g Factor: The Science of Mental Ability,* ("g Faktörü: Zihinsel Yetenek Bilimi.") Westport, Conn: Praeger.

Johnson, D. M. 1945. "The "Phantom Anesthetist" of Mattoon." ("Mattoon'un "Hayalet Anestezisti") *Journal of Abnormal and Social Psychology.* 40: 175-186.

Johnson, P. 1991. *Darwin on Trial.* ("Darwin Yargılanıyor.") Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press.

Karmiloff-Smith, A. 1995. *Beyond Modularity: A Developmental Perspective on Cognitive Science.* ("Birimselliğin Ötesi: Kavram Biliminde Gelişimsel Bakış Açısı.") London: Bradford.

Kauffman, S. A. 1993. *The Origins of Order: Self-Organization and Selection in Evolution.* ("Düzenin Kökenleri: Evrimde Kendini Örgütlenme ve Seçme.") New York: Oxford University Press.

Kaufman, B. 1986. "SCS Organizes Important Amicus Curiae Brief for United States Supreme Court. *Los Angeles Skeptics Evaluative Report,* ("SCS Birleşik Devletler Anayasa

Mahkemesi için Önemli Bilirkişi Raporları Düzenler." *Los Angeles Sceptics Değerlendirme Raporu.*) 2, no. 3: 4-6.

Kawai, M. 1962. "On the Newly Acquired Behavior of a Natural Troop of Japanese Monkeys on Koshima Island. *Primates.*" ("Koshima Adası'nda Doğal Bir Japon Maymunu Grubunun Yeni Kazandığı Bir Davranış Üzerine. *Primatlar.*") 5: 3-4.

Keyes, K. 1982. "The Hundredth Monkey." ("Yüzüncü Maymun.") Coos Bay, Oreg.: Vision.

Kidwell, J. S. 1981. "Number of Siblings, Sibling Spacing, Sex, and Birth Order: Their Effects on Perceived Parent-Adolescent Relationships." ("Kardeş Sayısı, Kardeşlerin Araları, Cinsiyeti ve Doğum Sırası: Onların Algılanan Ebeveyn-Yeniyetme İlişkileri Üzerindeki Etkileri.") *Journal of Marriage and Family*, Mayıs, 330-335.

Kihlstrom, J. F. 1987. "The Cognitive Unconscious. *Science,*" ("Kavramsal Bilinçsizlik, *Science,*") no: 237: 1445-1452.

Killeen, P., R. W. Wildman and R. W. Wildman II. 1974. "Superstitiousness and Intelligence." ("Batılınançlılık ve Zeka.") *Psychological Reports* 34:1158.

Kinsey, A. C., W. B. Pomeroy and C. E. Martin. 1948. "*Sexual Behavior in the Human Male.*" ("Erkeğin Cinsel Davranışı.") Philadelphia: Saunders.

Klaits, J. 1985. "*Servents of Satan: The Age of the Witch Hunts.*" ("Şeytan'ın Hizmetçileri. Cadı Avı Çağı.") Bloomington: Indiana University Press.

Klee, E., W. Dressen and V. Riess, eds. 1991. "The Dood Old Days': The Holocaust as Seen by Its Perpetrators and Bystanders." Trans. ("Eski İyi Günler': Failleri ve Seyircilerinin Bakış Açısından Soykırım." Metin) D. Burnstone. New York: Free Press.

Knox, V. J., A. H. Morgan and E. R. Hilgard. 1974. "Pain and Suffering in Ischemia." *Archives of General Psychiatry* ("Ischemia'da Ağrı ve Acı." *Genel Psikiyatri Arşivleri*) 80: 840-847.

Kofahl, R. 1977. "Handy Dandy Evolution Refuter." ("Hazır Evrim Yalanlayıcısı.") San Diego: Beta.

Kremer, J. P. 1994. "Auschwitz Seen by SS." ("SS'lerin Gözüyle KL Auschwitz.") Oswiecim, Poland: Auschwitz-Birkenau State Museum. (Auschwitz-Birkenau Devlet Müzesi.)

Kübler-Ross, E. 1969. "On Death and Dying." ("Ölüm Ve Ölmek Üzerine.") New York: Macmillan.

----- 1981. "Playboy Interview: ("Playboy Ropörtajı:) Elisabeth Kübler-Ross." *Playboy*.

Kuhn, D. 1989. "Children and Adults as Intuitive Scientists." ("Sezgisel Bilim Adamları Olarak Çocuklar ve Yetişkinler.") *Psychological Review* 96:674-689.

Kuhn, D. M. Weinstock and R. Flaton. 1994. "How Well Do Jurors Reason? Competence Dimensions of Individual Variation in a Juror Reasoning Task." ("Jüri Üyeleri Ne Kadar İyi Mantık Yürütür? Bir Jüri Üyesinin Mantık Yürütme Görevinde Bireysel Değişikliklerin Yeterlilik Boyutları.") *Psychological Science* 5: 289-296.

Kuhn, T. 1962. "Structure of Scientific Revolutions." ("Bilimsel Devrimlerin Yapısı.") Chicago: University of Chicago Press.

----- 1977. "The Essential Tension: Selected Studies in Scientific Tradition and Change." ("Esas Gerilim: Bilimsel Gelenek ve Değişiklikte Seçilmiş Çalışmalar.") Chicago: University of Chicago Press.

Kulazska, B. 1992. "Did Six Million Really Die? Report of the Evidence in the Canadian "False News" Trial of Ernest Zündel." ("Altı Milyon Gerçekten Öldü mü? Ernst Zündel'in Kanada'daki "Yanlış Haberler" Davasındaki Kanıtların Raporu.") Toronto: Samistad.

Kusche, L. 1975. "The Bermuda Triangle Mystery-Solves." ("Bermuda Üçgeni'nin Sırrı-Çözüldü.") New York: Warner.

Lea, H. 1888. "A History of the Inquisition of the Middle Ages. 3 vols." ("Orta Çağlar'daki Engizisyonun Tarihi. 3 cilt.") New York: Harper & Brothers.

Lederer, W. 1969. "The Fear of Women." ("Kadınların Korkusu.") New York: Harcourt.

Leeper, R. 1935. "A Study of a Neglected Portion of the Field of Learning - The Development of Sensory Organization."

("Öğrenme Alanının İhmal Edilen Kısmı Konusunda Bir Çalışma-Duygusal Örgütlenmenin Gelişmesi.") *Journal of Genetics and Psychology*. 46:41-75.

Lefkowitz, M. 1996. "Not Out of Africa: How Afrocentrism Became an Excuse to Teach Myth as History." ("Afrika'dan Çıkma Değil: Efsaneyi Tarih Olarak Öğretmek İçin Afrocentrizm Nasıl Bir Bahane Haline Geldi?") New York: Basic Books.

Lehman, J. 1989. Transcript of Interview by M. Shermer. April 12. (M. Shermer'la Görüşme Metni. 12 Nisan.)

Leuchter, F. 1989. "The Leuchter Report." ("Leuchter Raporu.") London: Focal Point.

Levin, J. S. 1993. "Age Differences in Mystical Experience." ("Mistik Deneyimde Çağ Farkları.") *The Gerontologist*. 33: 507-13.

Lindberg, D. C. and R. L. Numbers. 1986. "God and Nature." ("Tanrı ve Doğa.") Berkeley: University of California Press.

Linde, A. 1991. "Particle Physics and Inflationary Cosmology." ("Parçacık Fiziği ve Genişlemeci Kozmoloji.") New York: Gordon & Breach.

Loftus, E. and K. Ketcham. 1991. "Witness for the Defense: The Accused, the Eyewitnesses, and the Expert Who Puts Memory on Trial." ("Savunma Tanığı: Suçlanan, Tanıklar ve Anıyı Yargılayan Uzman.") New York: St. Martin's.

----- 1994. "The Myth of Repressed Memory: False Memories and the Allegations of Sexual Abuse." ("Bastırılmış Anı Efsanesi: Yanlış Anılar ve Cinsel Taciz İddiaları.") New York: St. Martin's.

Lucas, Michael. 2001. "Venturing from Shadows into Light: They claim to have been abducted by aliens. A Harvard research psychiatrist backs them." ("Gölgelerden Işığa Atlamak: Uzaylılar tarafından kaçırıldıklarını iddia etmektedirler. Bir Harvard araştırma psikiyatristi onları desteklemektedir.") *Los Angeles Times*, September 4. (4 Eylül.)

Macfarlane, A. J. D. 1970. "Witchcraft in Tudor and Stuart England." ("Tudor ve Stuart İngiltere'sinde Cadılık.") New York: Harper.

Mack, J. 1994. "Abduction: Encounters with Aliens." ("Kaçırılma: Uzaylılarla İnsanların Karşılaşmaları.") New York: Scribner's.

-----, 2001. "Passport to the Cosmos: Human Transformation and Alien Encounters." ("Evrene Pasaport: İnsanın Dönüşümü ve Uzaylı Karşılaşmaları.") New York: Crown.

Malinowski, B. 1954. "Magic, Science, and Religion." ("Büyü, Bilim ve Din.") New York: Doubleday 139-140.

Mander, A. E. 1947. "Logic for the Millions." ("Milyonlar İçin Mantık.") New York: Philosophical Library.

Marcellus, T. 1994. "An Urgent Appeal from IHR." Institute for Historical Review mailing. ("IHR'den Acil Başvuru." Tarih Araştırma Enstitüsü postası.)

Markus, H. 1981. "Sibling Personalities: The Luck of the Draw." ("Kardeş Kişilikleri: Beraberlik Şansı.") *Psychology Today* 15, no. 6:36-37.

Marrus, M. R., ed. 1989. "The Nazi Holocaust." 9 vols. ("Nazi Soykırımı." 9 cilt.) Westport, Conn.: Meckler.

Marshall, G. N., C. B. Wortman, R. R. Vickers, Jr., J. W. Kusulas and L. K. Hervig. 1994. "The Five Factor Model of Personality as a Framework for Personality-Health Research." ("Kişilik için Bir Çatı Olarak Beş-Faktörlü Kişilik Modeli-Sağlık Araştırması.") *Journal of Personality and Social Psychology*. 67: 278-286.

Mason, J. 1984. "The Assault on Truth: Freud's Suppression of the Seduction Theory." ("Gerçeğe Saldırı: Freud'un Baştan Çıkarma Teorisini Bastırması.") New York: Farrar, Straus & Giroux.

Mayer, A. J. 1990. "Why Did the Heavens Not Darken? The "Final Solution" in History." ("Gökyüzü Neden Kararmadı? Tarihte "Nihai Çözüm".") New York: Pantheon.

Mayr, E. 1970. "Populations, Species, and Evolution." ("Topluluklar, Türler ve Evrim.") Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

-----, 1982. "Growth of Biological Thought." ("Biyolojik Düşüncenin Büyümesi.") Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

-----, 1988. "Toward a New Philosophy of Biology." ("Yeni Bir Biyoloji Felsefesine Doğru.") Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

McDonough, T. and D. Brin. 1992. "The Bubbling Universe." ("Kabarcık Evren.") *Omni*. October. (Ekim.)

McGarry, J., JU and B. H. Newberry. 1981. "Beliefs in Paranormal Phenomena and Locus of Control: A Field Study." ("Doğüstü Olguya İnanç ve Kontrol Yeri: Bir Çalışma Alanı.") *Journal of Personality and Social Psychology*. 41: 725-736.

McIver, T. 1994. "The Protocols of Creationists: Racism, Antisemitism, and White Supremacy in Christian Fundamentalists." ("Yaratılışçıların Protokolleri: İrkçılık, Antisemitizm ve Hıristiyan Köktencilğinde Beyaz Üstünlüğü.") *Skeptik*. 2, no. 4:76-87.

Medawar, P. B. 1969. "Induction and Intuition in Scientific Thought." ("Bilimsel Düşüncede Tümevarım ve Önsezi.") Philadelphia: American Philosophical Society.

Messer, W. S. and R. A. Griggs. 1989. "Student Belief and Involvement in the Paranormal and Performance in Introductory Psychology." ("Tanıtıcı Psikolojide Doğüstü ve Performansta Uzman İnanıcı ve Katılımı.") *Teaching of Psychology* 16:187-191.

Midelfort, H. C. E. 1972. "Witch Hunting in Southwest Germany," ("Güneybatı Almanya'da Cadı Avı.") 1562-1684. Palo Alto, Calif.: Stanford University Press.

Mithen, S. 1996. "The Prehistory of the Mind: The Cognitive Origins of Art, Religion, and Science." ("Aklın Tarih Öncesi: Sanat, Din ve Bilimin Kavramsal Kökenleri.") London: Thames and Hudson, 163.

Moody, R. 1975. "Life After Life." ("Yaşamdan Sonra Yaşam.") Covinda, Ga.: Mockingbird.

Müller, F. 1979. "Eyewitness Auschwitz: Three Years in the Gas Chambers." ("Auschwitz'e Tanıklık: Gaz Odalarında Üç

Yıl.") With H. Freitag; ed. trans. S. Flatauer. (H. Freitag ile birlikte; ed. ve metin S. Flatauer.) New York: Stein and Day.

Neher, A. 1990. "The Psychology of Transcendence." ("Üstünlüğün Psikolojisi.") New York: Dover.

Nelkin, D. 1982. "The Creation Controversy: Science or Scripture in the Schools." ("Yaratılış Tartışması: Okullarda Bilim ya da Kutsal Kitap.") New York: Norton.

Newton, I. [1729] 1962. "Sir Isaac Newton's Mathematical Principles of Natural Philosophy and His System of the World." Trans. A. Motte; trans. rev. F. Cajoni. 2 vols. ("Sir Isaac Newton'un Doğa Felsefesinin Matematik İlkeleri ve Onun Dünya Sistemi." Metin. A. Motte; metin. Düzeltme. F. Cajoni. 2 cilt.) Berkeley: University of California Press.

Nickerson, R. S. 1998. "Confirmation Bias: A Ubiquitous Phenomenon in Many Guises." ("Onaylama Önyargısı: Bir Çok Kılıkta Heryerde Rastlanan Bir Olgu.") *Review of General Psychology* 2, no. 2: 175-220, 175.

Nisben, R. E. 1968. "Birth Order and Participation in Dangerous Sports." ("Doğum Sırası ve Tehlikeli Sporlara Katılma.") *Journal of Personality and Social Psychology*. 8: 351-353.

Nisbett, R. E. and L. Ross. 1980. "Human Inference: Strategies and Shortcomings of Social Judgment." ("İnsan Çıkarımı: Sosyal Yargının Stratejileri ve Yetersizlikleri.") Englewood Cliffs, N. J.: Prentice-Hall.

Numbers, R. 1992. "The Creationists." ("Yaratılışçılar.") New York: Knopf.

Obert, J. C. 1981. "Yockney: Profits of an American Hitler." *The Investigator* (October). ("Yockney: Amerikan Hitler'inin Çıkarları." *The Investigator* (Ekim))

Official Transcript Proceeding Before the Supreme Court of the United States, Case N. 85-1513, Title: Edwin W. Edwards, Etc., et al., Appellants v. Don Aguillard et al., Appellees. December 10, 1986. (Birleşik Devletler Anayasa Mahkemesi Resmi Tutanak Metinleri Dava N. 85-1513, Başlık: Edwin W. Edwards, v.b., ve diğerleri, üst mahkemeye baş vuranlar v. Don Aguillard ve diğerleri., temyizdeki davahılar. 10 Aralık 1986.)

Olson, R. 1982. "Science Deified and Science Defied: The Historical Significance of Science in Western Culture from the Bronze Age to the Beginnings of the Modern Era, ca. 3500 B. C. To A. D. 1640." ("Yüceltilen Bilim ve Kafa Tutulan Bilim: Bronz Çağından Modern Çağın Başlangıcına Kadar Batı Kültüründe Bilimin Tarihsel Önemi, M. Ö. 3500'den M. S. 1640'a kadar.") Berkeley: University of California Press.

-----, 1991. "Science Deified and Science Defied: The Historical Significance of Science in Western Culture from the Early Modern Age Through the Early Romantic Era, ca. 1640 to 1820." ("Yüceltilen Bilim ve Kafa Tutulan Bilim: Bronz Çağından Modern Çağın Başlangıcına Kadar Batı Kültüründe Bilimin Tarihsel Önemi, 1640'dan 1820'ye kadar.") Berkeley: University of California Press.

-----, 1993. "Spirits, Witches, and Science: Why the Rise of Science Encouraged Belief in the Supernatural in Seventeenth-Century England." ("Ruhlar, Cadılar ve Bilim: Bilimin Yükselişi Neden Onyedinci Yüzyıl İngilteresinde Doğaüstüne Olan İnancı Destekledi?") *Skeptic* 1, no. 4:34-43.

Otis, L. P. and J. E. Alcock. 1982. "Factors Affecting Extraordinary Belief." ("The Olağanüstü İnancı Etkileyen Faktörler.") *The Journal of Social Psychology*. 118: 77-85.

Overton, W. R. 1985. "Memorandum Opinion of United States District Judge William Overton in *McLean v. Birleşik Devletler Bölge Yargıcı William R. Overton'un McLean v. Arkansas*, 5 January 1982." In *Creationism on Trial*, ed. L. Gilkey." ("Arkansas Davasındaki Memorandum Görüşü. 5 Ocak 1982." *Yaratılışçılık Yargılanıyor*, ed. L. Gilkey.) New York: Harper & Row.

Padfield, P. 1990. *Himmeler*. New York: Henry Holt.

Paley, W. 1802. "Natural Theology, or, Evidences of the Existence and Attributes of the Deity: Collected from the Appearances of Nature." ("Doğal Teoloji yada Tanrının Varlığı ve Özelliklerinin Kanıtları: Doğanın Görüntülerinden Toplanmaktadır.") Philadelphia: Printed for John Morgan by H. Maxwell. (Philadelphia: H. Maxwell tarafından John Morgan için basılmıştır.)

Pasachoff, J. M., R. J. Cohen and N. W. Pasachoff. 1971. "Belief in the Supernatural Among Harvard and West African University Students. ("Harvard ve Batı Afrika Üniversite Öğrencileri Arasında Doğüstüne Olan İnanç." *Doğa*) *Nature* 232: 278-279.

Pasley, L. 1993. "Misplaced Trust: A First Person Account of How My Therapist Created False Memories." ("Yanlış Yere Konan Güven: Terapistimin Nasıl Yanlış Anılar Yarattığı Konusunda İlk Kişinin İfadesi.") *Skeptic*. 2, no. 3:62-67.

Pearson, R. 1991. "Race, Intelligence, and Bias in *Academe*." ("İrk, Zeka ve Akademide Önyargı.") New York: Scott Townsend.

-----, 1995. Transcript of Interview by M. Shermer, December 5. (M. Shermer'la Görüşme Metni. 5 Aralık.)

-----, 1996. "Heredity and Humanity: Race, Eugenics, and Modern Science." ("Kalıtım ve İnsanlık: İrk, Eugeniks ve Modern Bilim.") Washington, D. C.: Scott Townsend.

Pendergrast, M. 1995. "Victims of Memory: Incest Accusations and Shattered Lives." ("Anı Kurbanları: Enest Suçlamaları ve Dağılan Yaşamlar.") Hinesberg, Va.: Upper Access.

-----, 1996. "First of All, Do No Harm: A Recovered Memory Therapist Recants—An Interview with Robin Newsome." ("Her Şeyden Önce Hiç Zarar Vermeyin: Bir Geri Alınan Anı Terapisti Vazgeçiyor—Robin Newsome İle Bir Röportaj.") *Skeptic*. 3, no. 4:36-41.

Pennebaker, J. W. and J. A. Skelton. 1978. "Psychological Parameters of Physical Symptoms." ("Fiziksel Belirtilerin Psikolojik Parametreleri.") *Personality and Social Psychology Bulletin*. 4:524-530.

Perkins, D. N. 1981. "The Mind's Best Work." ("Aklın En İyi İşİ.") Cambridge: Harvard University Press.

Pinker, S. 1997. "How the Mind Works." ("Akıl Nasıl İşler.") New York: W. W. Norton.

Pirsig, R. M. 1974. "Zen and the Art of Motorcycle Maintenance." ("Zen ve Motosiklet Bakımı Sanatı.") New York: Morrow.

Planck, M. 1936. *"The Philosophy of Physics."* ("Fiziğin Felsefesi.") New York: Norton.

Plato, 1952. *"The Dialogues of Plato."* Trans B. Jowett. Great Books of the Western World. ("Plato'nun Diyalogları." Metin. B. Jowett. Batı Dünyasının Büyük Kitapları.) Chicago: University of Chicago.

Polkinghorne, J. 1994. *"The Faith of a Physicist."* ("Bir Fizikçinin İnançları.") Princeton, N. J.: Princeton University Press.

Rand, A. 1943. *"The Fountainhead."* ("Kaynak.") New York: Bobbs-Merrill.

----- 1957. *"Atlas Shrugged."* ("Atlas Omuz Silkti.") New York: Random House.

----- 1962. "Introducing Objectivism." ("Objektivizmi Tanıtmak.") *Objectivist Newsletter*. August (Ağustos), 35.

Randi, J. 1982. *"Flim-Flam!"* ("Saçmalık!") Buffalo, N. Y.: Prometheus.

Rassinier, P. 1978. *"Debunking the Genocide Myth: A Study of the Nazi Concentration Camps and the Alleged Extermination of European Jewry."* Trans. ("Soykırım Efsanesini Çürütme: Nazi Toplama Kampları ve Avrupa Yahudilerinin İleri Sürülen Yok Edilişi Konusunda Bir Çalışma." Metin.) A. Robbins. Los Angeles: Noontide.

Ray, O. S. 1972. *"Drugs, Society, and Human Behavior."* ("İlaçlar, Toplum ve İnsan Davranışı.") St. Louis, Mo.: Mosby.

Richardson, J., J. Best and D. Bromley, eds. 1991. *"The Satanism Scare."* ("Satanizm Korkusu.") Hawthorne, N. Y.: Aldine de Gruyter.

Rohr, J. Ed. 1986. *"Science and Religion."* ("Bilim ve Din.") St. Paul, Minn.: Greenhaven.

Roques, H. 1995. "Letter to the Editor." ("Editöre Mektup.") *Adelaide Institute Newsletter*. 2, no. 4:3.

Ross, H. 1993. *"The Creator and the Cosmos: How the Greatest Scientific Discoveries of the Century Reveal God."* ("Yaratıcı ve Evren: Yüzyılın En Büyük Bilimsel Keşifleri Nasıl Tanrıyı Gösteriyor.") Colorado Springs, Colo.: Navpress.

-----, 1994. "Creation and Time: A Biblical and Scientific Perspective on the Creation-Date Controversy." ("Yaratılış ve Zaman: Yaratılış Zamanı Tartışmasında İncil ve Bilim Bakış Açısı.") Colorado Springs, Colo.: Navpress.

-----, 1996. "Beyond the Cosmos: What Recent Discoveries in Astronomy and Physics Reveal About the Nature of God." ("Evrenin Ötesinde: Astronomi ve Fizikte Son Keşifler Tanrının Yapısı Konusunda Yeni Ortaya Çıkardı.") Colorado Springs, Colo.: Navpress.

Rotter, J. B. 1966. "Generalized Expectancies for Internal versus External Control of Reinforcement." ("Destek Kontrolünde İçsele Karşı Dışsal Konusunda Genelleştirilmiş Beklentiler.") *Psychological Monographs* 80, no. 609:1-28.

Ruse, M. 1982. "Darwinism Defended." ("Darwinizm Savunuluyor.") Reading, Mass.: Addison-Wesley.

-----, 1989. "The Darwinian Paradigm." ("Darwinci Paradigma.") London: Hutchinson.

Rushton, J. P. 1994. "Sex and Race Differences in Cranial Capacity from International Labour Office Data." *Intelligence*. ("Uluslararası Emek Bürosu Verisine Göre Kafatası Kapasitesinde Cinsiyet ve Irk Farkları." *Zeka*.) 19: 281-294.

Russell of Liverpool, Lord. 1963. "The Record: The Trial of Adolf Eichmann for His Crimes Against the Jewish People and Against Humanity." ("Kayıt: Yahudi Halkı ve İnsanlığa Karşı Olan Suçları İçin Adolf Eichmann'ın Yargılanması.") New York: Knopf.

Saavedra-Aguilar, J. C. and J. S. Gomez-Jeria. 1989. "A Neurobiological Model for Near-Death Experiences." ("Ölüme Yakınlık Deneylerinde Nöro Biyolojik Model.") *Journal of Near-Death Studies*. 7:205-222.

Sabom, M. 1982. "Recollections of Death." ("Ölüm Anıları.") New York: Harper & Row.

Sagan, C. 1973. "The Cosmic Connection: An Extraterrestrial Perspective." ("Evrensel Bağlantı: Uzaylı Bakış Açısı.") New York: Doubleday.

-----, 1979. "Broca's Brain." ("Broca'nın Beyni.") New York: Random House.

-----, 1980. "Cosmos." ("Ezren.") New York: Random House.

-----, 1996. "The Demon Haunted World: Science as a Candle in the Dark." ("Şeytan Basmış Dünya: Karanlıkta Bir Mum Olarak Bilim.") New York: Random House.

Sagan, C. and T. Page, eds. 1974. "UFO's: A Scientific Debate." ("UFO'lar: Bilimsel Bir Tartışma.") New York: Norton.

Sagi, N. 1980. "German Reparations: A History of the Negotiations." ("Alman Tazminatları: Görüşmelerin Tarihi." Metin.) Trans. D. Alon. Jerusalem: Hebrew University/Magnes Press.

Sarich, V. 1995. "In Defense of *The Bell Curve*: The Reality of Race and the Importance of Human Differences." ("Çan Eğrisi'nin Savunması: Irk Gerçeği ve İnsan Farklılıklarının Önemi.") *Skeptic*, 3, no. 4:84-93.

Sarton, G. 1936. "The Study of the History of Science." ("Bilim Tarihi Çalışması.") Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Scheidl, F. 1967. *Geschichte der Verfemung Deutschlands*. 7 cilt. Vienna: Dr. Scheidl-Verlag.

Schmidt, M. 1984. "Albert Speer: The End of a Myth." ("Albert Speer: Bir Efsanenin Sonu." Metin.) Trans. J. Neugroschel. New York: St. Martin.

Schoonmaker, F. 1979. "Denver Cardiologist Discloses Findings After 18 Years of Near-Death Research." ("Denver Kardiyoloğu Ölüme Yakınlık Araştırmalarından 18 Yıl Sonra Bulguları Açıklıyor.") *Anabiosis*, 1:1-2.

Sebald, H. 1996. "Witchcraft/Witches." In *The Encyclopedia of the Paranormal*, ("Cadılık/Cadılar." *Doğüstü Ansiklopedisi*.) ed. G. Stein. Buffalo, N. Y.: Prometheus.

Seagraves, K. 1975. "The Creation Explanation: A Scientific Alternative to Evolution." ("Yaratılış Açıklaması: Evrime Bilimsel Bir Alternatif.") San Diego: Creation-Science Research Center (Yaratılış Bilimi Araştırma Merkezi).

Seagraves, N. 1977. "The Creation Report." ("Yaratılış Raporu.") San Diego: Creation-Science Research Center (Yaratılış Bilimi Araştırma Merkezi).

Sereny, G. 1995. "Albert Speer: His Battle with Truth." ("Albert Speer: Onun Gerçekle Savaşı.") New York: Knopf.

Sheils, D. 1978. "A Cross-Cultural Study of Beliefs in Out of the Body Experiences." ("Vücut Dışı Deneyimleri İle İlgili İnançlar Konusunda Kültürler Arası Bir Çalışma.") *Journal of the Society for Psychical Research*. 49: 697-741.

Sherman, B. and Z. Kunda. 1989. "Motivated Evaluation of Scientific Evidence." Paper presented at the annual meeting of the American Psychological Society, Arlington, VA. ("Bilimsel Kanıtın Harekete Geçirilmiş Değerlendirilmesi." Makale, Amerikan Psikoloji Derneği, Arlington, Va yıllık toplantısında sunuldu.)

Shermer, M. 1991. "Heretic-Scientist: Alfred Russel Wallace and the Evolution of Man." ("Aykırı Bilim Adamı: Alfred Wallace Russel ve İnsanın Evrimi.") Ann Arbor, Mich.: UMI Dissertation Information Service.

-----, 1993. "The Chaos of History: On a Chaotic Model That Represents the Role of Contingency and Necessity in Historical Sequences." ("Tarihin Karmaşası: Tarihsel Dizilerde Olasılık ve Gerekliliğin Rolünü Temsil Eden Kaotik Bir Model Üzerine.") *Nonlinear Science Today*, 2, no. 4:1-13.

-----, 1994. "Satanic Panic over in UK." ("UK'da Şeytan Paniği Bitti.") *Skeptic* 4, no. 2:21.

-----, 1995. "Exorcising Laplace's Demon: Chaos and Antichaos, History and Metahistory." ("Laplace'nin Şeytanını Kovmak: Kaos ve Anti Kaos, Tarih ve Meta Tarih.") *History and Theory*, 34, no. 1:59-83.

-----, 1999. "How We Believe: The Search for God in an Age of Science." ("Nasıl İnanırız: Bilim Çağında Tanrı Arayışı.") New York: W. H. Freeman.

-----, 2001. "The Borderlands of Science: where Sense Meets Nonsense." ("Bilimin Sınır Bölgeleri: Aklın Saçmalıkla Karşılaştığı Yer.") New York: Oxford University Press.

-----, 2002. "This View of Science: Stephen Jay Gould as Historian of Science and Scientific Historian." In press. ("Bilimin Bu Görüşü: Bilim Tarihçisi ve Bilimsel Tarihçi Olarak Stephen Jay Gould." Basımda.)

Shermer M. and A. Grobman. 1997. "Denying History: Who Says the Holocaust Never Happened and Why Do They Say It?" ("Tarihi İnkâr Etmek: Soykırımın Hiç Olmadığını Kim Söylüyor ve Bunu Neden Söylüyorlar?") Jerusalem: Yad Vashem; Los Angeles: Martyrs' Memorial and Museum of the Holocaust (Şehitler Anıtı ve Soykırım Müzesi).

Shermer, M. and F. Sulloway. 2001. "Belief in God: An Empirical Study." In press. ("Tanrı'ya İnanç: Deneysel Bir Çalışma." Basımda.)

Siegel, R. K. 1977. "Hallucinations." ("Sanrılar.") *Scientific American*, no. 237:132-140.

Simon Wiesenthal Center. 1993. "The Neo-Nazi Movement in Germany." ("Almanya'da Neo Nazi Hareketi.") Los Angeles: Simon Wiesenthal Center.

Simonton, D. K. 1999. "Origins of Genius: Darwinian Perspectives on Creativity." ("Dehanın Kökenleri: Yaratıcılık Konusunda Darwinci Bakış Açuları.") Oxford: Oxford University Press.

Singer, B. and G. Abell, eds. 1981. "Science and Paranormal." ("Bilim ve Doğaüstü.") New York: Scribner's.

Singer, M. 1995. "Cults in Our Midst: The Hidden Menace in Our Everyday Lives." ("Aramızdaki Mezhepler: Günlük Yaşamlarımızdaki Gizli Tehdit.") San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Smith, B. 1994. "Smith's Report." ("Smith'in Raporu.") No. 19 (Winter (kış)).

Smith, W. 1994. "The Mattoon's Phantom Gasser: Was the Famous Mass Hysteria Really a Mass Hoax?" ("Mattoon'un Hayalet Gazcısı: Ünlü Kitle Histerisi Gerçekte Bir Kitle Aldatmacası mıydı?") *Skeptic* 3, no. 1:33-39.

Smolin, L. 1992. "Did the Universe Evolve?" ("Evren Evrimleşti mi?") *Classical and Quantum Gravity*, 9: 173.

Snelson, J. S. 1993. "The Ideological Immune System." ("İdeolojik Bağışıklık Sistemi.") *Skeptic* 1, no. 4:44-55.

Snyder, L. ed. 1981. "Hitler's Third Reich." ("Hitler'in Üçüncü Reich'i.") Chicago: Nelson-Hall.

- Snyder, M. 1981. "Seek and Ye Shall Find: Testing Hypotheses About Other People." In *Social Cognition: The Ontario Symposium on Personality and Social Psychology*, ("Ara ve Bulacaksınız: Diğer İnsanlar Konusundaki Hipotezleri Test Etmek." *Toplumsal Kavrayış: Kişilik ve Sosyal Psikoloji Konusunda Ontario Sempozyumu.*) eds. E. T. Higgins, C. P. Heiman and M. P. Zanna. Hillsdale, N. J.: Erlbaum, 277-303.
- Somit, A. and S. A. Peterson. 1992. "The Dynamics of Evolution." ("Evrimin Dinamikleri.") Ithaca, N. Y.: Cornell University Press.
- Speer, A. 1976. "Spandau: Secret Dairies." ("Spandau: Gizli Günlükler.") New York: Macmillan.
- Starkey, M. L. 1963. "The Devil in Salem." ("Salem'deki Şeytan.") New York: Time Books.
- Stearn, J. 1967. "Edgar Jayce—The Sleeping Prophet." ("Edgar Jayce—Uyuyan Kahin.") New York: Bantam.
- Sternberg, R. J. 1996. "Successful Intelligence: How Practical and Creative Intelligence Determine Success in Life." ("Başarılı Zeka: Pratik ve Yaratıcı Zeka Yaşamda Başarıyı Nasıl Belirler.") New York: Simon & Schuster.
- Strahler, A. N. 1987. "Science and Earth History: The Evolution/Creation Controversy." ("Bilim Ve Dünya Tarihi: Evrim/Yaratılış Tartışması.") Buffalo, N. Y.: Prometheus.
- Strieber, W. 1987. "Communion: A True Story." ("Görüş Alışverişi: Gerçek Bir Öykü.") New York: Avon.
- Sulloway, F. J. 1990. "Orthodoxy and Innovation in Science: The Influence of Birth Order in a Multivariate Context." Preprint. ("Bilimde Tutuculuk ve Yenilikçilik: Çok Değişkenli Bir Bağlamda Doğum Sırasının Etkileri." Basım öncesi.)
- , 1991. "Darwinian Psychobiography." Review of *Charles Darwin: A New Life*, by John Bowlby. ("Darwinci Psikobiyografi." John Bowlby tarafından *Charles Darwin: Yeni Bir Yaşam*'ın İncelenmesi.") *New York Review of Books*, October 10 (10 Ekim).

----- 1996. "Born to Rebel: Birth Order, Family Dynamics, and Creative Lives." ("İsyân İçin Doğmuş: Doğum Sırası, Aile Dinamikleri ve Yaratıcı Yaşamlar.") New York: Pantheon.

Swiebocka, T., ed. 1993. "Auschwitz: A History in Photographs." ("Auschwitz: Fotoğraflarla Tarih.") English ed. J. Webber and C. Wilsack. Bloomington: Indiana University Press.

Syllabus from the Supreme Court of the United States in Edwards v. Aguillard. 1987. (Edwards Aguillard'a karşı davasında Birleşik Devletler Anayasa Mahkemesi'nden Eğitim Programı. 1987.)

Taubes, G. 1993. "Bad Science" ("Kötü Bilim.") New York: Random House.

Tavris, C. and C. Wade. 1997. "Psychology in Perspective." Second Edition. ("Bakış Açısında Psikoloji." İkinci Baskı.) New York: Longman/Addison-Wesley.

Taylor, J. 1859. "The Great Pyramid: Why Was It Built? And Who Built It?" ("Büyük Piramit: Neden İnşa Edildi? Ve Onu Kim İnşa Etti?") London: Longman.

Thomas, K. 1971. "Religion and the Decline of Magic." ("Din ve Büyünün Gerilemesi.") New York: Scribner's.

Thomas, W. A. 1986. "Commentary: Science v. Creation-Science." ("Yorum: Bilim Yaratılış Bilimine Karşı.") *Science, Technology and Human Values*. 3:47-51.

Tipler, F. 1981. "Extraterrestrial Intelligent Beings Do Not Exist." ("Dünya Dışı Zeki Yaratıklar Yoktur.") *Quarterly Journal of the Royal Astronomical Society* 21: 267-282.

----- 1994. "The Physics of Immortality: Modern Cosmology, God and the Resurrection of the Dead." ("Ölümsüzlüğün Fiziği: Modern Kozmoloji, Tanrı ve Ölülerin Diriltilmesi.") New York: Doubleday.

----- 1995. Transcript of Interview by M. Shermer, Septerm, 11. (M. Shermer'la Görüşme Metni, 11 Eylül.)

Tobacyk, J. and G. Milford. 1983. "Belief in Paranormal Phenomena: Assessment Instrument Development and Implications for Personality Functioning." ("Doğüstü Olguya İnanç: Değerlendirme Araçlarının Gelişmesi ve Kişilik

Fonksiyonu Anlamları.") *Journal of Personality and Social Psychology*. 44: 1029-1037.

Toumey, C. P. 1994. "God's Own Scientists: Creationists in a Secular World." ("Tanrı'nın Kendi Bilim Adamları: Seküler Bir Dünyada Yaratılışçılar.") New Brunswick, N.J.: Rutgers University Press.

Trevor-Roper, H. R. 1969. "The European witch-Craze of the Sixteenth and Seventeenth Centuries and Other Essays." ("On altıncı ve On yedinci Yüzyıllarda Avrupa Cadı Çılgınlığı ve Diğer Denemeler.") New York: Harper Torchbooks.

Tucker, W. H. 1994. "The Science and Politics of Racial Research." ("İrksal Araştırma Bilimi ve Siyaseti.") Urbana: University of Illinois Press.

Turner, J. S. and D. B. Helms. 1987. "Lifespan Development," 3rd ed. ("Yaşam boyu Gelişme," 3. baskı.) New York: Holt, Rinehart & Winston.

Vankin, J. and J. Whalen. 1995. "The Fifty Greatest Conspiracies of All Time." ("Tüm Zamanların En Büyük Elli Komplosu.") New York: Citadel.

Victor J. 1993. "Satanic Panic: The Creation of a Contemporary Legend." ("Şeytan Paniği: Çağdaş Bir Efsanenin Yaratılması.") Chicago: Open Court.

Voltaire. 1985. "The Portable Voltaire." ("Portatif Voltaire.") Ed. B. R. Redman. New York: Penguin.

Vyse, S. A. 1997. "Believing in Magic: The Psychology of Superstition." ("Büyüye İnanmak: Batıl İnançın Psikolojisi.") New York: Oxford University Press.

Walker, D. P. 1981. "Unclean Spirits: Possession and Exorcism in France and England in the Late Sixteenth and Early Seventeenth Centuries." ("Kırlı Ruhlar: Onaltıncı Yüzyıl Sonu ve Onyedinci Yüzyıl Başı Fransa ve İngiltere'de Şeytanın Ele Geçirmesi ve Şeytan Kovma.") Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Walker, W. R., S. J. Hoekstra and R. J. Vogl. 2001. "Science Education is No Guarantee for Skepticism." ("Bilim Eğitimi Kuşkuculuk İçin Garanti Değildir.") *Skeptic* 9, no. 3.

Wallace, A. R. 1869. "Sir Charles Lyell on Geological Climates and Origin of Species." ("Jeolojik İklimler ve Türlerin Kökeni Konusunda Sir Charles Lyell.") *Quarterly Review* 126:359-394.

Watson, L. 1979. "Lifetide." ("Yaşam Gelgiti.") New York: Simon & Schuster.

Weaver, J. H., ed. 1987. *The World of Physics: A Small Library of the Literature of Physics from Antiquity to the Present*, vol. 2, *The Einstein Universe and the Bohr Atom.* ("Fizik Dünyası: Antik Çağlardan Günümüze Fizik Eserlerinden Küçük Bir Kütüphane, cilt 2, Einstein Evreni ve Bohr Atomu.") New York: Simon & Schuster.

Weber, M. 1992. "The Nuremberg Trials and the Holocaust." ("Nuremberg Mahkemeleri ve Soykırım.") *Journal of Historical Review* 12, no. 3:167-213.

-----, 1993a. "Auschwitz: Myths and Facts," brochure. ("Auschwitz: Efsaneler ve Gerçekler," broşür.) Newport Beach, Calif.: Institute for Historical Review.

-----, 1993b. "The Zionist Terror Network." ("Siyonist Terör Ağı.") Newport Beach, Calif.: Institute for Historical Review.

-----, 1994a. "The Holocaust: Let's Hear Both Sides," brochure. ("Soykırım: İki Tarafı da Dinleyelim," broşür.) Newport Beach, Calif.: Institute for Historical Review.

-----, 1994b. Transcript of Interview by M. Shermer, February 11. (M. Shermer'la Görüşme Metni, 11 Şubat.)

-----, 1994c. "The Jewish Role in the Bolshevik Revolution and Russia's Early Soviet Regime." ("Bolşevik Devrimi'nde Yahudi Rolü ve Rusya'nın İlk Sovyet Rejimi.") *Journal of Historical Review* 14, no. 1:4-14.

Webster, R. 1995. "Why Freud Was Wrong: Sin, Science, and Psychoanalysis." ("Freud Neden Hatalydı: Günah, Bilim ve Psikoanaliz.") New York: Basic Books.

Whitcomb, J., Jr. and H. M. Morris. 1961. "The Genesis Flood: The Biblical Record and Its Scientific Implications."

("Genesis'de Tufan: İncil Kaydı ve Onun Bilimsel Anlamları.") Philadelphia: Presbyterian and Reformed Publishing.

Wikoff, J., ed. 1990. "Remarks: Commentary on Current Events and History." ("Yorumlar: Güncel Olaylar ve Tarih Konusunda Yorumlar.") Aurora N. Y.

Wulff, D. M. 2000. "Mystical Experience. In *Varieties of Anomalous Experience: Examining the Scientific Evidence*," ("Mistik Deneyim. Anormal Deneyim Çeşitleri: Bilimsel Kanıtları İnceleme'de,") eds. E. Cardena, J. S. Lynn and S. Krippner. Washington D.C.: American Psychological Association, 408.

Yockey, F. P. [U. Varange, pseud. (takma ad.)]. [1948] 1969. "Imperium: The Philosophy of History and Politics." ("Hükümdarlık: Tarih ve Siyasetin Felsefesi.") Sausalito, Calif.: Noontide.

Zukav, G. 1979. "The Dancing Wu Li Masters: An Overview of the New Physics." ("Dans Eden Wu Li Ustaları: Yeni Fiziğin İncelenmesi.") New York: Bantam.

Zündel, E. 1994. Transcript of Interview by M. Shermer, April 26. (M. Shermer'la Görüşme Metni, 26 Nisan.)

i.")

rent
arih

s of
stik
ları
er.

48]
s."
if.:

An
eni

M.

Dizin

A

Acele genelleme, 140
*Adam Kaçırma: İnsanların
Uzaylılarla Karşılaşmaları*,
105
Ad hominem yanlış
düşüncesi, 139
Soykırım
inkarcılarına uygulanması,
324-325, 332, 333
Ad ignorantiam yanlış
düşüncesi, 138-139
Açık saçık konuşma
terapisi, 540
Afrika'dan Değil, 106
Afro merkezcilik, 104-106
Ahlakın Fiziği, 469
Ahlaki eşitlik argümanı,
328, 389, 426-27
Ahlaki panikler, 18-19, 213
Ahlaklılık
Anlamı, 484-86
Grup
standartlarına göreceli
olarak, 440-41

İnsan yaradılışı
olarak, 238-41
Akademik/akademi, 498-
499
ve UFO'lar ve
uzaylıların insanları
kaçırması, 524-29, 533-541
Akıllı insanlar
Saçma şeylere
inanç, 487-542
Savunma
inançlarında yetenek,
516-24
Tanım, 492-93
UFO'lar ve
uzaylı kaçırılmaları, 525-42
Zeka, 492-93
Akıllı tasarım, 287-88,
449-51, 489-90
Olasılığa karşı,
462-63
Akıllı Tasarım hareketi,
487-88

- Akıllı yorum önyargısı, 514-19, 537-35
Albert Speer: Bir Efsanenin Sonu, 383-384
Alcock, James, 494-95, 504-505
Algı Kapıları, 175
Alman Atom Bombası, 354
Alman Irkının Savunması (*Geschichte der Verfemung Deutschlands*), 347-48
Alman Ulusal Sosyalist İşçi Partisi, Dış Örgüt (NSDAP/AO), 378
Allen, Steve, 254-55
Allen, Woody, 178-79
Altea, Rosemary, 52-54
Altı Milyon Dolandırıcılık, 348
Altı Milyon Gerçekten Öldü Mü? 346-47
Altı Milyon Yalan, 348
Ambulocetus natans, 281-82
Amerika Matematik Birliği, 95
Amerika'da UFO Tartışmaları, 527
Amerikan İnsan Özgürlüğü Birliği (AİÖB) 296-97, 301-302, 304, 307
Amerikan Matematik Derneği, 91-92
Amerikan Mercury, 348
Anfinsen, Christian, 292
"anı ve kimlik sorunu", 473
Anne Frank'ın Günlüğü Gerçek Mi?, 360
Anthropik Kozmolojik İlke, 451-52, 457-58
Anthropik İlke, 457-65
Katılımcı
Anthropik İlke, 459-60
Kuvvetli
Anthropik İlke, 459-60
Son Anthropik İlke, 459-60, 464-65
Zayıf Anthropik İlke, 459-60, 462-63
Aquinas, Thomas, 277, 457
App, Austin, 347
Archeopteryx, 282
Arendt, Hannah, 401
Aretz, Emil, 347
Aristotle, 105
Arkansas yaratılışçılık mahkemesi
Bkz. McLean
Arkansas'a karşı
Arnold, Matthew, 185
Araştırma ve Aydınlanma Birliği (A.A.B.), 152-58
Astroloji, 86-87, 121, 153-54
Aşamacılık, 266
Aşırı uyarlamacılık, 448-49, 451-52
Ateşte yürüme, 132-33, 477-79
Atlas Omuz Silkti, 225-28
Auschwitz, 324-25, 326-27, 334-35, 408-411
Anus mundi olarak, 411-12
David Cole'un yolculuğu, 367-68
Yeniden inşa edilen gaz odası, 354-55

Auschwitz'in hava keşif
fotoğrafları, 414-18
Auschwitz Söylentileri, 361
*Auschwitz Tanıklığı: Gaz
Odalarında Üç Yıl*, 408-409
Auschwitz Yalanı (*die
Auschwitz-Lüge*), 346-47
*Ausrotten, Ausrottung
Yahudilerin (yok edilmesi)*,
357-58, 391-400
Avrupa Cadı Avı, 210
Avustralya Aborijinleri,
436-38
Ayala, Francisco, 292-93
Ayn Rand'in İhtirası, 232

B

Baba Kız Ensesti, 216
Bacon, Francis, 514-15
Bağmsızlık Günü, 198
Baker, Robert, 166-67, 198-
99
Ball, John, 350, 413-14
Barnes, Thomas, 285-86
Barrow, John, 451, 457-61,
463-64
Barston, Ann, 208
Bass, Ellen, 217
Batı Kaderi, 432
Batıl inanç, 136, 484, 494,
495, 496, 511, 515-16
    Cinsiyet, 503
    Çevre, 515
    Eğitim, 505
Bauer, Yehuda, 381-82, 403
Behe, Michael, 488-89
Bell, Art, 531

*Beni Tarihi Değiştirmekle
Suçlayanlara Karşı
Savunma Tezi*, 361
Ben-Jochannan, Yosef A.
A., 105-106
Bennett, Gillian, 503
Bennetta, William, 308-309
Beş Faktör Modeli
("Büyük Beş"), 508-509
"benzerlikler sorunu"
471-72
Berg, Friedrich, 350
Berg, Judith, 324-25
    Donahue
    konusunda Bradley
    Smith'le diyalog, 330-331
Berkeley, George, 178
Berkeley'de California
Üniversitesi, 489
Bermuda Üçgeni, 93-94
Best, Joel, 212
Beyerstein Barry, 169
Beyin, 535-37
    Genel alan/özel
    alan, 499-501
Beyzbol oyuncularını, 511-
12
"BITE modeli", 513
Bilginler, saçma inançlar,
488-89
Bilim, 525
    Anekdotlara
    karşı, 127-28
    Batıl inançlar,
211-12
    Deneysel
tarihsele karşı, 270

Dine karşı
mücadele, 256-57
Dinle ilişkiler,
263-65, 275-76
Doğaüstü
açıklamalar, 314-15
Gelişmeler, 91-
98
İçsel dışsal
görüşe karşı, 98-101
İnançlar, 506
Kendini
düzeltme yapısı, 85-86,
386, 522
Kültürdeki
baskın güç olarak, 296
Model(ler), 540
Nobel
kazananlar tarafından
tanımlanarak, 313-14
Ölümsüzlük,
179-85
Tanrı, 489, 492
Teori yüklü,
124-25
Toplayıcı ve
geliştirici olarak, 113-20,
270
Uygulamacılar
yaratılışçılara karşı
birleşiyor, 319-20
Ve kuşkuculuk,
81-85
Ve sosyal süreç,
501
Bilim: İyi, Kötü ve Sahte,
77

Bilim adamı, 525-26
İnanç, 488, 499,
505-506, 509-510
Onaylama
önyargısı, 522
*Bilim Adına Hevesler ve
Hileler*, 76
Bilimcilik, 530-31
Bilim kurgu, 536-40
"bilim sorununa inanç",
468-69
Bilim ve dinin aynı
dünyalar modeli, 264
Bilim ve dinin ayrı
dünyalar modeli, 264
Bilim ve dinin çatışan
dünyalar modeli, 263
Bilim ve dinin mücadele
modeli, 255-56
Bilim ve kültürde
ilerleme, 119-20
Bilim ve Yaratılış, broşür,
301
Bilim yasalar, tanım, 104
Bilimsel Devrimin Yapısı,
99, 539
Bilimsel ilerleme, tanım,
100-101
bilimsel olmayan
anekdotlar, 126-27
Bilimsel Uzaktan Görme
(BUG), 529-33
Bilimsel yöntem
Öğeler, 82
Tanım zorluğu,
81

Bir Fizikçinin İnanıcı , 449-50
Bir olumsuzluğu kanıtlamak, 140
Bir Sineği Tanımak, 73
Bird, Wendell, 303-304
Biyoloji Bilimi Eğitim Programı Çalışması, 298
Blackmore, Susan, 175-77
Blackmun, Justice Harry, 307
Blum, L. H., 504-505
Blum, S. H., 504-505
Bowers, Kenneth, 166-67
Boynton, Robert, 540-41
Brand, Chris, 540
Branden, Barbara, 231-40
Branden, Nathaniel, 228-40
Brandt, Rudolf, 393-96
Brattstrom, Bayard, 246-47, 280-81
Braudel, Fernand, 92
Breitbart, Aaron, 338-39
Brennan, Justice William, 316-17
Briggs, Robin, 208
Brin, David, 462-63
Broad, Pery, 408-13
Bromley, David, 212
Brown, Courtney, 528-31
Browne, Sylvia, 501-502
Browning, Christopher, 404-405
Brugioni, Dino A., 413-15
Bryan, William Jennings, 296-97

Bryant, Nevin, 415-17
Buckley, William F., 237-38, 488-89
Butler Yasası, 296-97
Butz, Arthur, 347-48
Büyü, akıllı insanlar, 497-99
Büyük Patlama, 264-460
Büyük Piramit, 462-65
Büyük Piramit, 462-65, 523
Büyük varlık zinciri, 456
Büyüye İnanmak, 495-96

C

Cadı çılgınlığı, 62, 203-25
Calaveras adamı, 289
California Science Teacher's Journal, 293-94
California Teknoloji Enstitüsü (Caltech), 487-90, 492
Cambridge University Press, 487-88
Campbell, Joseph, 251, 431-32
Candide, 449-50, 474
Capra, Fritjof, 450-51, 471
Carporeael, Linnda, 207-208
Carter, Brandon, 458-59
Carto, Willis, 348-49, 372, 430-35
Cattell, Raymond, 431

Cavalli-Sforza, Luca, 435-38, 443
Cayce, Edgar, 152-62
Cennet Neden Kararmadı?
407
Cerf, Bennett, 225-26
Chomsky, Noam, 360
Christiyan Heritage Koleji, 246-47
Christophersen, Thies, 347
CIA, 413-15
Cialdini, Robert, 513
Cinsiyet
    İnanç, 501-502,
508-510, 512-513
    Doğaüstü
    olgularda inanç, 505-506
Clarke, Arthur C., 491-92
Cohen, I. B., 146
Cole, David, 324-325,
346-48, 350-52, 365-69
    Phil Donahue ile
    diyalog, 328-30
    Mark Weber
    konusunda düşünce, 354
Collins, S., 521
Columbia Üniversitesi,
532-33
Cooper, Leon N., 309-10
Copernicus devrimi, 541
Cornell University Press,
525
Cornell Üniversitesi, 524
Cosmides, Leda, 499
Credo consolans, 255-56,
478-82

Cryonics, 182-84
C-sendromu ve uzaylı
otopsi filmi, 189-95

Ç

Çan Eğrisi, 428-29, 435-36
Çan eğrisi ve EDA
olasılıkları, 160-61
Çevre ve batıl inanç, 510-12

D

Dachau, 329
Dağa Tırmanmak
Olanaksızdır, 288
Dairesel mantık yürütme,
141-43
Dames, Ed, 520
Dans Eden Wu Li Ustaları,
471
Darley, John, 520
Darrow, Clarence, 299-300
Darwin Yargılanıyor, 265-66, 376-77
Darwin, Charles, 132,
450, 488-89, 507-508
    Tanrı inançları,
253-54, 259-60, 261-62
    İrklar, 436-37
    Kuşkuculuk, 84-86
    Darwinizme *de*
bakın
Darwin, Mike, 183-84

Darwin'in Siyah Kutusu, 489
Darwinizm, 266-70
    Sosyal sorunların nedeni, 255-58
    Fosil kayıtlarının sınırları, 282-83
Davies, Paul, 451
Davis, Laura, 217-18
Davranış Genetiği
Derneği, 434-35
Dawkins, Richard, 180, 269, 289
De Solla Price, Derek J., 91
Dean, Jodi, 525-27
Dean, Yargıç Braswell, 257-58
Değişik bilinç durumları, 166-69
Değişmeler, 281
Deha, 496-99
Dembski, William, 486-88, 489-90
Demjanjuk, John, 334-336
Demos, John, 208
Deneyime açıklık, 509
Dennett, Daniel, 268
Depresyon, 520-22
Descartes, Réne, 88, 122
Dethier, Vincent, 72, 87-88
dışadönüklük, 508-509
dışsal kontrol yeri, 510-11
Dış göç olarak, 357-58

Dianetis: Modern Zihinsel Sağlık Bilimi, 128-29
Diğer Taraf, 56-57, 121
Dikeylik
    Zeka ve inanç, 496-502, 523-24, 542
Din, 275-76, 517, 542
Dinilik, 505, 509
Dinazor Kazısı, 107-108
Dirac'ın Büyük Sayılar Hipotezi, 462-463
Diriliş, 490
Dogmatizm, 83-84
Doğal seçme, 268
    Sınırlamalar, 281-82
    Kazançları korur, yanlışları yok etmek, 285-86
    Sınırlamalar, 281-82
    Tekrarlama argümanı, 272-73
Doğal Seçme Yoluyla Türlerin Kökeni, 267-69, 283
Doğal Teoloji, 450
Doğüstü olgu, 487, 497
    Cinsiyet, 503
    İnanç, 496, 506-508
Doğru Yol, 354
Doğu Wenatchee, cinsel taciz cadı çılgınlığı, 221-23
Doğum sırası, 452-55

Donahue, Phil, Soykırım
inkarcıları konusunda
gösteri, 325-333
Doyle, Arthur Conan, 526
Dönüm Noktası, 451
Draper, Wycliffe Preston,
426-27
Drees, Clay, 152-53
Dresden'in Yokoluşu, 355
Drexler, Eric, 184
Duplantier, Yargıç
Adrian, 303-304
Duruma göre insan
etkileri, 505
Durumsal özellik, 517
dünya dışı zeka, 508-509,
524-25
Dünya Dışı Zeka Arayışı
(DDZA) 105-106, 525, 539
*Dünyanın Hareketsiz
Durduğu Gün*, 533-35
Düzeltilen nesil, 267-68
Dyson, Freeman, 458-59

E

Eddington, Arthur
Stanley, 66, 82, 125, 521-
52, 592
Bilirkişi özeti,
292-93, 306-14
Edison, Jean Farrel, 349-
50
Edward, John, 501-502
Edwards Aguillard'a karşı,
292-93, 304-19
Edwards, Harry, 482-83

Efsaneler, amaç, 250-51
"eğer-öyleyse tezi
sorunu", 469-71
Eğitim ve inanç, 492-93,
504-506, 508-509
Ehrenreich, Barbara, 207-
208
Eichmann, Adolf, 355,
387-88, 397, 425-26
Einsatzgruppen, 346-47,
400
Einstein, Albert, 116-17,
118-19, 496
Gözardı edilen
görecelilik teorisi, 129-30
Zaman
yolculuğu, 458
ekstra duyuşsal algı
(EDA) 18, 155-63, 487,
495, 504-505
kontrol yeri,
510-11
Eldridge, Niles, 268, 274-
75, 281-83
Emory Üniversitesi, 523,
528-29, 534
English, Deirdre, 208
Enstantane yanlışı
düşüncesi, 390
Epperson, Susan, 300
Epstein, Seymour, 503-
506
Erikson, Kai, 213-14
Erkeklerde Cinsel Davranış,
440-41
*Eski İyi Günler: Yapanlar
ve Görgü Tanıkları*

Tarafından Görüldüğü Gibi
Soykırım, 400
Eşzamanlılık, 136-37
Eşit zaman argümanı,
298, 300-303
ET, 196-97
Etki
    İnanç, 512-13
Etna Üzerine Empedocleler,
185-86
Eugenics, 434-35
Evrene Pasaport, 542
Evrim inkarı
    Bkz.
Yaratılışçılık; yaratılış
bilimi
Evrim teorisi
    İnanç ve
anlama, 507-508
    Kanıt yüküyle
ilgili, 130-31
    Sosyal
sorunların nedeni, 255-
57, 273-76
    Yaratılışçıların
karşı savaşı, 255-57
    Tartışma, 487-90
    Tanım, 266-68
    Etik ve din, 257-
59
    Kanıtlanan
Tanrı, 449-50
    Papa John Paul
II'nin inancı, 255-56
    Kanıtların bir
noktada birleşmesiyle
kanıtlama, 384-85

F

Fabius-Gayssot yasası,
360
Fajnzylberg, Alter, 413
Farklı çoğalma başarısı,
266-68
Faurisson, Robert 347-48,
350, 359-61
    David Cole, 367-
68
    Soykırımın
"sadece bir tek kanıt"
talep etme, 389-90
    "Revizyonizmin
Papası", 359-60
Fazlalık yanlış düşüncesi,
142-43
Fell, Barry, 500
Feynman, Richard, 84-85,
87-88, 184
Fideism, 480
Firmage, Joe, 531-33
Fitch, Val, 319
*Fiziğin Taosu: Modern
Fizik ve Doğu Mistisizmi
Araındaki Paralelliklerin
Araştırılması*, 429, 451, 472
Fiziksel Bilim Felsefesi, 66
Fleischmann, Martin, 129
Frank, Hans, 358, 387
    Yahudilerin
ausrotten'i, 392-97
Franklin, George, 220-21
Franklin-Lipsker, Eileen,
220
Freud, Sigmund, 216

Freud Neden Hatalıydı, 217

G

Galanter, Marc, 513
Gallup anketi
Doğaüstüne
inanç konusunda, 502,
505-508
Ölüme yakınlık
deneyimi konusu, 171
Doğa üstü
inançları konusu, 93
Amerikalıların
dini inançları, 296, 479
Gardner, Martin, 76-77,
155-56, 523
Tanrıya inanç,
256, 480-82
Büyük Piramit
rastlantıları yanlış
düşüncesi, 464
Omega Noktası
Teorisi yanlış düşüncesi,
464
Gaz odaları, 345-50, 381-
82
Auschwitz
konusunda Marco Polo
makalesinde inkar, 336
Soykırımında
kullanım kanıtı, 388, 406-
418
Geçiş fosilleri, 282-83
Geçmiş yaşam anıları,
156
gelir

inanç, 507-509
Gell-Mann, Murray, 293-
95, 307-309, 316, 319
Genel Toplumsal
Araştırma, 509
George, John, 373-74
Gerçeğe Saldırı, 217
Gerçek
Aşamaları, 130
Göreceli görüş,
527
Gerçek, 533
Gerçek, tanım, 81-82, 311-
12
Geri alınan anı hareketi,
61, 199, 540
Cadı çılgınlığı,
216-24
Yanlış anı
sendromuna da bakın
geri besleme döngüsü
Soykırım
modeli, 404-406
Cadı çılgınlığı
modeli, 204-211
*Geschichte der Verfemung
Deutschlans* (Alman
İrkinin Korunması) , 347
Gilgames Destanı, 250-51
Gish, Duane T., 246-48,
253-54, 258-59, 281-82,
488-89
*Gizli Yaşam: UFO
Tarafından Kaçırılmaların
İlk Elden Anlatımları*, 527
Global genel görecelilik,
457-58, 465-67, 467-69

Glueck, Edith, 325
Goebbels, Joseph, 386,
394-95, 425-26
Goebbels: Üçüncü Reich'in
Baş Yöneticisi, 354
Goldfarb Abraham, 335
Goldhagen, Daniel, 381
Gould, Stephen Jay, 255,
292-93, 510

Yaratılışçılarla
tartışma, 290

Louisiana
yaratılışçılık davası, 293,
307, 309

Kesilen denge,
268, 274-75, 281-82

Bilim ve din
ilişkisi, 253-54, 264
Gödel, Kurt, 457-58
Göring Hermann, 356,
358-59, 426
Göring, 355, 356-57, 358-
59

Görüş Alışverişi, 199
Gözlem

Gözlemci ve
teori tarafından
etkilenmek, 125

Tanım, 82
Grabiner, Judith, 298
Graf, Jürgen, 350

Kesilen denge,
268

Granata, Ross, 350
Greeley, Andrew, 509
Greenspan, Alan, 229
Gribbin, John, 462

Griggs, R. A., 495
Grof, Stanislav, 174
Gross, Paul, 520
Gruplara katılma, 513
Guillaume, Pierre, 367
Gunther, Hans, 431
Gutman, Yisrael, 390,
404, 419-21

H

Hagelin, John, 78
Hak, 349
Halevi, Meir, 339
Halevi, Yargıç Benjamin,
425
Hamanne, Vynette, 220
Hardison, Richard, 65,
83, 277, 285, 463
Harrington, Alan, 181-82
Harris, Marvin, 213-14
Harvard, University, 523
Harwood, Richard, 347
Hassan, Steve, 513
Hastalık hastaları, 519-20
Hawking, Stephen, 278,
428, 466, 489, 490, 521
Hayaletler 18-19, 96-97,
103-104, 137, 487
Hayali rol oynama, 539-
40
Headland, Ronald, 402
Heisenberg, Werner, 125
Belirsizlik İlkesi,
459
Helms, D. B., 454
Herman, Judith, 216

Hermstein, Richard, 428-29
Hesperopithecus, 289
Hexeneinmaleins einer Lüge (Altı Milyon Yalanı), 347
Heydrich, Reinhard, 389-90, 358
Hidrodinamik sıralama, 285
Hilberg, Raul, 333, 382
Hilgard, Ernest, 167
Hill, Betty ve Barney, 197-98
Hilton, I., 454-55
Himmler, Heinrich, 358-59, 387-88, 389-90, 396-400, 425
Himmler'in Poznan konuşması, 398
Hipnotik gerileme, 539
Hipnoz, 166-67, 200-201
Hipnozda "gizli gözlemci", 167
Hipotez(ler), 494, 521-22
    Tarım, 81-82
Hitler, Adolf, 273-74, 357, 372, 387, 426
    Soykırımdaki rolü, 389-92, 402
    Hitler'in İstekli Cellatları, 381
    Hitler'in Savaşı, 354, 356, 389-91
Hobbes, Thomas, 100-103
Hoekstra, Steven, 505
Hoess, Rudolf, 397

Pery Broad'la karşılaştırılan tarıklık, 409
Holotropik nefes teknikleri, 540-41
Homo Erectus, 281-82
Hook, Sydney, 116-19
Hopkins, Budd, 534-35
Horner, Jack, 107-108
Hubbard, L. Ron, 128
Hume, David, 121-23, 177, 188-89, 201, 277-78, 462-63
Humenansky, Diane Bay, 220
Huxley, Aldous, 175
Hümanizm, 224, 315

I

Indiana University Press, 526
Ingersoll, Robert, 177-78
Iowa Bilim Akademisi, 309
IQ, 496-97
    Otoriterlik, 504-505
Irk
    Bulanık diziler, 437
    Cavalli-Sforza, 436-39
    Cinsel kategorilerle karşılaştırma, 442-44

Çan Eğrisi, 429-
30
İrksal farklılıklar
konusunda Pearson, 431-
36
İrksal farklılıklar
konusunda Rushton, 429-
31
Kültür, 443
İrk ve Uygarlık, 431
Irving, David, 346-47,
349, 350, 354-59, 377-78
Yahudilerin
ausrotten olmasının
anlamı, 392-94, 399
Hitler'in emri
için 1000\$ ödül verilmesi,
389-90
Himmler'in
Poznan konuşmasına
teпки, 399
Isabella, Marche, 219

İ

İçsel kontrol yeri, 510-11
İdeolojik bağışıklık
sistemi, 144-45
İftira Karşıtı Birlik (İKB),
350, 360
İlk doğanlar ve yeniliğe
açıklık, 452-54
İman temelli inançlar,
540-41
İman ve inanç
Bilimden daha
önemli, 269-70

Bilim tarafından
tehdit edilmemiş, 257-59
İnanca *da bakın*
İnancın psikolojisi, 495-
514
İnanç
Cinsiyet, 501-
502, 511-512
Eğitim, 504-508
Etki, 512-13
Kişilik, 508-510
Kontrol yeri,
510-12
Psikoloji, 494-
513
Zeka, 494-501
Yaş, 502-503, 508
İnançlar
Biçim, 537-38
Bilim, 505-506
Gelme biçimleri,
492-94
Savunma, 296-
302
Savunma
yeteneği, 492-94
İnanç için duygusal
nedenler, 516-19
İnanmak için mantıklı
nedenler, 517, 532
İnanmak İçin Nedenler,
488
İncil
Doğanın
gerçekleri ve hareketleri,
270-72

Yaratılış/yeniden yaratılış öyküsü, 247-48
Yaratılışçılar,
307-308
İncil Bilimi Derneği, 300-301
İnkâr etme yanlışı düşüncesi, 140-42
İnsan Anlayışıyla İlgili Bir Soruşturma, 122, 463
İnsan Genlerinin Tarih ve Coğrafyası, 436-38
İnsan kökeni konusunda Afrika'dan Gelme teorisi, 444
İnsan sabunu efsanesi, 332-33, 381-82
İnsan Üzerine Deneme, 451
İnsanın kökenlerinin Candelabra teorisi, 442-43
İsa, 528-29, 532-33
İsyan Etmek İçin Doğmuş, 111-12
İşlemci koşullandırma, inanç açıklaması olarak, 56
İşlevsellik kasıtlılığa karşı, 400-406
İyileştirme Cesareti, 217

J

Jacobs, David, 526-28, 529
James, Fob, 265
Jensen, Yargıç Lowell, 221

John Paul II, Papa, 255
John The Divine, 533
Johnson, Philip, 265-66, 487-88
Jordon, David, Star, 433-34
Journal of Historical Review, 129-30, 337-38, 347, 348, 350, 368-69, 370-71, 430-31

K

Kalıtım ve İnsanlık: Irk, Eugeniks ve Modern Bilim, 434-35
Kaltenbrunner, Ernst, 393-94
Kanıt
Anekdotaya dayalı ve kanıtlarla desteklenmeyen, 490-92, 522-23, 527-29
Uygun/uygun değil, 517-20, 521-22
Olmaması, 534-35, 536
Kanıtın bir noktada birleşmesi tezi, 383-89
Auschwitz'in hava fotoğraflarını karşılaştırmak, 417
Pery Broad ve Johann Paul Kremer'in tanıklıklarını karşılaştırmak, 412-13

- Gaz odaları ve krematoryumları
kanıtlamak, 406- 19
Kanıtlama yükü, 130-31
Kardeş rekabeti, 455
Kartal ve Gül: Olağanüstü Doğru Bir Öykü, 53
Karşı kanıt, 494
Kaufman, Beth Shapiro, 292, 411-12
Kavramsal önyargı, 531-23, 536-38
Kaygan yamaç yanlış düşüncesi, 143
Kayıp Dosyalar, 199
Kaynak, 225
Kesilen denge 269, 277
Keşif Enstitüsü
    Bilim Ve Kültürün Yenilenmesi İçin Merkez, 488-89
Kevles, Dan, 131-32
Keyes, Ken, 79
Kısa süreli rasyonalizasyon, 399-400
Kidwell, J. S., 454-55
Kinsey, Alfred, 439-43
Kişilik, 520
    İnanç, 509-510
Kitle histerisi, 60-61, 213-14
Klaits, Joseph, 208
Klonlama, 181
Knight, J. E., 512-12
Kolay iletişim, 200
Koch, Joachim, 194-95
Kodak ve uzaylı otopsi filmi, 192-93
Kofahl, Robert, 300
komplocu düşünce, 371-72
    özellikleri, 373
    Soykırım inkarı, 422-24
Kontrol yeri
    İnanç, 510-11
Kopernik İlkesi, 459
Kozmik Kaşifler, 529
Kozmik Yolculuk, 530
Köktenciler, 295, 299
Kör Saatçi, 288
Kötü Bilim, 128-29
"kötülüğün sıradanlığı", 401
Krematoryumlar, 345-51
    Soykırımında kullanıldığını kanıtlamak, 406-18
Kremer, Johann Paul, 411-12
Kreskin, 166-68
Kretschmer, Karl, 400-401
Kristalize zeka, 504-505
Kritik düşünce hareketi, 505-506
Kuantum mekaniği
    "Kopenhag yorumu", 46
    Tipler'ın görüşü, 260, 271
Kuhn, Deanna, 2518-19
Kuhn, Thomas, 85, 98, 112, 491, 537-39

- Kunda, Ziva, 518-19
Kurt Gerstein'in
"İtirafı", 368
Kurtulanların ifadesi,
güvenilmezlik, 333-34
Kurtz, Paul, 76-77
Kuruluş Maddesi, 303-
304, 316-17
Kuşkucu hareket,
varsayımlar, 494
Kuşkucular
    Kontrol yeri, 511
Kuşkucular Derneği, 64,
65, 259, 485, 492-93
Kuşkuculuk, 64, 77, 79-
81, 490, 492, 528-529
    Bilim, 77, 81-85
    Kolej
profesörleri, 505-506
    Safdıllikle esas
gerilim, 77, 85-88
    Önceki sonuca
karşı, 123
Kübler-Ross, Elisabeth,
171-72
Kültür
    Kaçırılma
öyküleri, 537-38
    Toplayıcı ve
ilerici, 117-19
- L
- La Fontaine, Jean, 214-15
Lawrance, T. E., 534-35
Lawson, Alvin, 198-99
Lea, Henry, 207-208
- Lederer, Wolfgang, 208
Lefkowitz, Mary, 105-107
Lehigh Üniversitesi, 488-
89
Lehman, Jeffrey, 292, 308,
310
Leikind, Bernard, 476-77
Leuchter Raporu, 355
Leviathan, 100-102
Levin, S. J., 508-509
Liderlik, 495-98
Linde, Andrei, 462
Loftus, Elizabeth, 198-99,
334-35
    John Demjanjuk,
334-36
    Soykırım
    inkarcılarınca eleştirisi,
336-37
Louisiana Tech
Üniversitesi, 510-11
Louisiana yaratılışçılık
davası
    Bkz. *Edwards
Aguillard'a karşı*
Lynn, Richard, 433-34
- M
- MacCready, Paul, 308-
309
Mack, John, 198, 200, 527,
534-39
Madagascar planı, 403-
404
Majdanek, 327

Maksimum yaşam potansiyeli, 181
Malinowski, Bronislaw, 511-12
Malzmueller, Theodor, 422-23
Mander, Aifred, 143-44
Mankind Quarterly, 430-35
Marcellus, Tom, 348, 349
Marco Polo, 336-40
Markus, H., 299-300
Marshall, Yargıç Thurgood, 317
Mars'daki "yüz", 62
Martin, Ray, 264-65
Masson, Jeffrey, 217-18
Mattogno, Carlo, 351
Mauthausen, 385
Mayer, Arno, 383, 407
Mayr, Ernst, 254, 267, 282-83, 287
McCalden, William, 349-50
McDonough, Tom, 463
McGarry, James, 512
McLean Arkansas'a karşı, 302
McLean, Bill, 302
McMartin okul öncesi davası, 215
Medawar, Peter, 81
Mencken, H. L., 298-99
Menozzi, Paolo, 436
Mensa, 499-500
Mermelstein, Mel, 349
Messer, W. S., 496

Mezhepler, 512-13
Özellikleri, 232-34
Midelfort, H. C. E., 209
Mies van der Rohe, Ludwig, 524
Milford, Gary, 503, 511
Miller, Peter, 299
Miller, Stanley, 279-80
Milyonlar İçin Mantık, 143-44
Mistik deneyimler, 509-510
Mistisizm, tanım, 83
Mithen, Steven, 500
Model(ler), 540
Moğol Projesi, 192
Moody, Raymond, 156, 171
Mordrel, Tristan, 369
Mormons, 533-34
Morris, Henry, 256, 300-301, 316, 489, 509
"Mattoon'un Hayalet Gazcısı", 203-206
Mozart, Wolfgang Amadeus, 240, 248
Mucizeler, Hume, 122-24
Murray, Charles, 429
Müller, Filip, 409

N

Nasıl İnanırız, 486-87, 489
Nason, Susan, 221
Natura non facit saltum, 267

- Neanderthal'ler, 282-83
 Nebraska adamı, 290
 Neher, Andrew, 170
 Neo-Naziler, 140, 294
 Nevrotizm, 473
 New Order, The, 378
 Newberry, Benjamin, 512
 Newton, Isaac, 103, 143, 454
 Nickerson, Raymond, 519, 521
 Nihai Çözüm, 344-45
     Albert Speer'in rolü, 383-84
     Ausrotten'in anlamı, 396
 Nisbett, R., 456
 Nishioka, Masanori, 337
 Niven, Larry, 459
 Nobel Ödülü, 498
 Noelle, David, 500-501
 Noontide Press, 349, 431
 Nouvelle Ecole, 432
 Nuh Tufanı, 251-52
 Nuremberg mahkemeleri, 348, 383-84, 410, 427
 Nümeroloji, 523
 Nye, Bill, 477
- O
- O'Connor, Yargıç Sandra Day, 318
 Objektiflik, tanım, 83
 Objektivizm, 225-35
- ODAP (Olağanüstü Deneyim Araştırma Programı), 537
 Olasılık, 487-90
     Akıllı tasarım, 463-64
     Fonksiyon olarak Soykırım, 402-406
     Psşik güce inanç, 482-83
     Rastlantı, 136-37
     Tarih, 474
 Olasılık ve şans, yasaları, 137, 161-62
 Olaydan sonra mantık yürütme, 135
 Olson, Richard, 99-103
 Omega Noktası Teorisi, 459-63
     Global genel görecelilik, 468
     Martin Gardner, 465
     Penrose ve Hawking'in reddetmesi, 468
     Sorun, 468-76
 Onaylama, 537
 Onaylama önyargısı, 515-16, 518-23, 537-38
 Orgonomi, 129
 Otis, L. (Laura) P., 496, 505
 "Otostopçunun Kaybolması" efsanesi, 132

Overton, Yargıç William
R., 303-304

Ö

Ölüme yakınlık deneyimi
(ÖYD), 171-78

Ölümlerin Anıları, 174

Ölümsüzlüğün Fiziği:

*Modern Kozmoloji, Tanrı
ve Ölümlerin Dirilmesi*, 452,
465-75, 490

ölümsüzlük, 18-19

arayış, 177-84

Tipler'in

"kanıtı", 465-68

Önceden bilme, 496, 504,
511

Önceki kuşkuculuk, 122

Öncü Fonu, 430

Önyargı, 495, 520

Önyargılar, 494-95

Saçma inançları

savunmak, 514-23

"özel hareket" 413, 421

Özellik teorisi, 509

Özgür konuşma ve

Soykırım inkarı, 338-41

Özgürlüğü Yaşatma

Topluluğu, 348

Özgürlük Lobisi, 348-51,
430

P

Paley, William, 450-51,
457, 467, 488

Panglossian paradigması,
451

Pannenberg, Wolfhart,
466

Paradigma değişikliği,
117, 492, 540-42

Paradigma, 113-17, 492,
501

Paranoya, 521

Pasley, Laura, 220

Pauling, Linus, 497

Pearson, Roger, 431-36

Peikoff, Leonard, 237

Penrose, Roger, 468, 490

Penzias, Arno, 319

Perez, Robert, 222-224

Perithanatik deneyim

Bkz. Ölüme

yakın olma deneyimi
(ÖYOD)

Peri masalları, 526

Perkins, David, 146, 524

Phillips, B., 455

Piazza, Alberto, 436-39

Piltown Adamı, 290

Pinch, J., 522

Pinker, Steve, 500

Pirsig Paradoksu, 96-105

Pirsig, Robert, 96

Pittsburgh Yaratılış

Derneği, 257

"piyango sorunu", 462-63

Planck, Max, 146

Plato, 77, 458

Poirier, Robert G., 415

Polkinghorne, John, 451

Pons, Stanley, 129

Pope, Alexander, 18, 452
Post hoc neden gösterme,
389, 393
Post hoc, ergo propter
hoc yanlış düşüncesi, 136
Post modernizm, 526
Powell, Yargıç Lewis,
307, 318
Presley, Elvis, 191
Principia Mathematica,
103
Procter & Gamble'ın
"Şeytan" logosu, 215
Prothero, Don, 248
Psi boşluğu, 530
Psişik (psi) olgu, 496
Psişik güç, 56, 61, 512,
530
Psişik medyumlar, 502
Psişik yardım hatları,
482-83
Pursel, Jack, 479-80

R

Ramona, Gary ve Holly,
220
"Ramtha'ya" dayanan
mezhep, 513
Rand, Ayn, 225-241
Randi, James, 64, 77, 141,
144, 157, 163, 167, 499
Rassinier, Paul, 348, 419
Rastlantı, 134-35, 460-63,
465-66
Rasyonalizasyon, 524,
532

Ad hoc

rasyonalizasyon; *post hoc*
rasyonalizasyona da
bakın

Sözde bilimsel
düşünce, 135

Rasyonalizm, tanım, 80
Raven, Greg, 351
Reductio ad absurdum
yanlış düşüncesi, 143
Rehnquist, Baş Yargıç
William, 305, 318
Reich, Wilhelm, 129
Relman, Arnold S., 537
Revizyonizm, 348, 503
Soykırım, 496,

503

Richardson, James, 213
Robbins, Tony, 478

Rollins, Lew, 379

Roques, Henri, 369

Rose, Richard, 220

Ross, Hugh, 489

"Roswell Olayı" 191-95

Rozett, Robert, 420

Rubin, Irv, 340

Ruh, 457-58

Ruse, Michael, 114, 297

Rushton, Philippe, 429-30

S

Saatçi tezi, Tanrının
kanıtı, 450-457

Sabom, Michael, 174

Saçma inançlar

- Savunmada
akıllı önyargılar, 515-25
Saçma şeyler
    İnanan akıllı
insanlar, 487-542
    Tanım, 492-93
Sagan, Carl, 191, 510, 542
Sahte ikilik, 140-42
Santilli, Ray, 191-92
Sanrılar, 174-76
    Hipnogogik, 199
    Hipnopompik,
55, 199
Sanrı yaratan ilaçlar ve
ölüme yakınlık
deneyimleri, 174-76
Sarton, George, 98
Savaş ve Soy, 433
Savunma Tanıklığı, 335
Scalia, Yargıç Antonin,
306, 318
Scheidl, Franz, 348
Schmidt, Matthias, 384
Schoonmaker, F., 172
Schopenhauer, Arthur,
130
Schwartz, Jack, 165-66
Scientific American, 466
Scientology Kilisesi, 350
Scopes, "Maymun
Davası" 297-98, 318, 342-
43
Scopes, John T., 298
Scott, Eugenie, 266
Sebald, Hans, 209
Segraves, Kelly, 301
Segraves, Nell, 257
- Sen de'yanlış düşüncesi,
140
Shadowen, Kenneth, 265
Shakespeare, William,
498
Sheils, Dean, 172
Sherman, Bonnie, 519
Shockley, William, 430
Sıkı idare yanlılığı
    IQ ve, 503-504
Silikon Vadisi, 524, 532,
534, 535
Silk, Joseph, 466
Simon & Schuster, 527
Simon Wiesenthal
Merkezi, 338, 354
Simonton, Dean Keith,
497-98
Singer, Barry, 145
Singer, Margaret, 514
Siyasi aşırılıkçılar,
özellikleri, 374
Skeptic, 32, 33, 54, 254,
261, 484, 492
Skinner, B. F., 99, 137
Smith, Bradley, 325
    David Cole, 368
    Michael
Shermer ile diyalog, 331-
32
    Phil Donahue ile
diyalog, 327-28
    Soykırım
konusunda açık tartışma
ilanı, 346-47, 376-76
    Yorumlara
destek olmak, 377

- Smith, Joseph, 534
Smolin, Lee, 463
Snelson, Jay Stuart, 146-47
Socrates, 179
Soğuk füzyon, 61-62, 127-29, 491-92
Soğuk okuma, 54-55, 58-59
Sohbet, 199
Sonderkommando, 387, 408-409
    Gizli çekilen fotoğraf, 415-16
    Sonra doğanlar ve yeniliğe açıklık, 452-55
    Sonuçtaki kuşkuculuk, 122-23
    Sorun çözme yetersizlikleri, 145
    Sosyal sorunların evrim ağacı, 256-57
    Soykırım,
    Soykırım, 413-14
        Bilim olarak, 270, 385
        Düzeltilme, 385-86
    Gerçeğin değişmez ilkesi olmaması, 381
        Kantıların bir noktada birleşmesiyle kanıtlanması, 539-41
        Kastlılık işlevselliğe karşı, 401-406
        Kastlılık, 345, 389-401
        Kendini düzeltici mekanizması, 386
        Öldürülenlerin sayısı, 344, 418-21
        Tanım 344-45
        Tanım, 474
        Tazminatlar, 422-24
        Tipler'in teorisi, 474-76
    Soykırım Efsanesini Çürütmek: Nazi Toplama Kampları ve Sözde Avrupa Yahudilerinin Yokedilmesi Konusunda Bir Çalışma, 419
    "“Soykırım” Haberleri, 371-72
    Soykırım inkarı, 62, 130-31, 139
        Donahue, 323-24
        Kantın mantıklı hâle getirilmesi, 386-89
        Komplocu tarafı, 372-74, 421-24
        Marco Polo makalesi, 336-38
        Metodoloji, 381-84
        Montel Williams televizyon şovu, 324
        Öldürülen Yahudilerin sayısı, 344-46, 418-19

Öncü Fonu, 425
Soykırım tanımı, 344
Tezleri, 345-46, 406
Yahudi gündemi, 369-71
Yanıt verme, 332-33, 344-46
Yaratılışçılıkla karşılaştırılma, 251-54, 374-76
Soykırım revizyonizmi, 495-96, 502
Soykırım Sahtekarlığı Öyküleri, 379
"Soykırım Tartışması: Açık Tartışma Dosyası", 345
Söylentiler, 132-33
Sözde bilim, 61, 494, 506
Bilimle karşılaştırmak, 101, 113-14
İnanmak için nedenler, 480-86
Yanlış düşünce, 115-16
Sözde bilimsel düşünce
Anekdotlara dayalı olmak, 127
Bilim dili kullanma, 128
İddiaların ve kanıtın eşitsizliği, 128
Neden gösterme, 135

Sözde tarih, 61, 105-13
İnanmak için nedenler, 480-86
Speer, Albert, 384
Hitler'in Soykırımdaki rolü, 390
Hitler'in Yahudilere karşı yaklaşımı, 413
Nazi liderlerinin sessizliği üzerine, 421
Spinoza, Baruch, 147-48, 249
Sputnik I, 299
Starkey, Marion, 208
Sternberg, Robert, 487
Stevens, Yargıç John Paul, 309
Strieber, Whitley, 199
Sulloway, Frank, 66, 86, 504, 510, 515
Doğum sırası çalışmaları, 453-56
Ş
Şeytan ayini suistimali, 61, 202, 205, 213-16
Şeytan Korkusu, 213
Şeytan Paniği: Çağdaş Bir Efsanenin Yaratılması, 215

T

Tanrı

- Akıllı tasarımcı,
 488-89
 Bilim, 253-55,
 488, 491
 Dairesel kanıt,
 141-42
 İnanç, 504, 507,
 514-18
 Kötülük sorunu,
 255-57
 Tipler, 455-74
 Varlığı, 489-90
Tanrı'nın Akli, 452
 Tarih
 Tarihsel Araştırma
 Enstitüsü (IHR), 388-89,
 347-48, 347-52, 356-57,
 361, 374-75
 Tarihsel Araştırma
 Merkezi, 371-72
 Tarihsel üstünlük, 184-85
 "tarih ve kaybolan
 geçmiş sorunu", 472-76
 Tart, Charles, 167
 Tasarım argümanı, 277-
 78, 488-91, 516-18
 Tasarım Sonucu, 487-88
 "tasarım sorunu", 463-66
 Taubes, Gary, 129
 Tavis, Carol, 517
 Taylor, John, 464-65
 Tehdit: Gizli Gündem –
 Uzaylılar Gerçekte Ne
 İstiyor. . . Ve Bunu Nasıl
 Elde Etmeyi Planlıyorlar,
 527
*Tekvin Tufan: İncil Kaydı
 ve Onun Önemli Anlamı*,
 299
 Temple Üniversitesi, 524,
 535
 Teori(ler), 495, 539
 Gerçeklik, 124
 Paradigma
 değişiklikleri, 116-17
 Tanım, 81, 313-
 14
 Yanlış kullanım,
 259
 Yeni
 düşüncelere açıklık, 453-
 57
 Termodinamiğin İkinci
 Yasası, 316-17
 Thier, Samuel O., 310
 Thomas, Cal, 256
 Thomas, Keith, 209
 Thorpe, Kip, 474, 490
 Tilki İzi, 355
 Tipler, Frank, 191, 264,
 452-53, 490, 491
 Çürütülen teori,
 463-75
 Doğum sırası
 etkileri, 454-55
 İlk eser, 459
 Teorinin özeti,
 460-61, 467
 Tutucu yapı,
 456-57
 Zaman
 yolculuğu, 459
 Tobacyk, Jerome, 511

Tooby, John, 500
Topkis, Jay, 305
Toronto Sun, 340
Toronto Üniversitesi, 489
Transendantal
Meditasyon, 79
Trevor-Roper, Hugh, 211,
222
Trobriand Adalılar, 512
Tucker, William, 431
Tulane, Üniversitesi, 490
Turner, J. S., 455
Turowski, Eugen, 336
Tümdengelim, tanım, 82-
83
Tümevarım, tanım, 81
"tümevarım uzlaşması",
383-84

U

Uç gruplar
    Biçim olarak
Soykırım inkarcıları, 373-
79
    Özellikler, 373-
74
UFO Olayı, 194
UFO'lar, 61, 192, 198-99,
510, 525-42
UFO'loglar, 188
UFO'loji, 503
Ulusal Bilim Eğitimi
Merkezi, 265-66
Ulusal Bilim Fonu, 299

Ulusal Biyoloji
Öğretmenleri Derneği,
300
Ulusal Öncü, 354
Uluslar arası Uzay
Bilimleri Örgütü
(UUBÖ), 531-33
USWeb, 532, 535
Usta Evrim Çürütücüsü,
300
Uthman, Ed, 195
Uyumluluk, 508-509
Uzakgörüş Enstitüsü,
529-30
Uzay Yolu, 199
Uzaylı deneyimleri,
onaylama, 523, 539-41
Uzaylı otopsi filmi, 191-
95
Uzaylılar Amerika'da,
524-25
Uzaylıların insan
kaçırması, 18, 186-201,
486, 524-41
Uzmanlığın artması, 268

Ü

Ümit sonsuza kadar
sürer, 63-65, 450, 474-75,
484-85
"ümit sonsuza kadar
sürer sorunu", 468-69

V

- Vahşi Tarafı*, 77
Van Praagh, James, 56-60, 502
Varsayımlı-tümdengelim metodu, 81-82, 108-12
Vicdanlılık, 508-509
Victor, Jeffrey, 215
Vogl, Rodney, 506
Voltaire, 450, 475
Vücut dışı deneyimi (VDD), 171-78, 496
Vyse, Stuart, 496

W

- Wade, Carole, 517-18
Walker, Richard, 506
Wallace, Alfred Russel, 84, 268, 449-52, 457, 467
Wannsee Konferansı, 359, 395, 403-404
Washington D. C. Alman-Amerikan Hakaret Karşıtı Birliği, 372-73
Watson, Lyall, 79
Weber, Mark, 349-55, 379
Nuremberg mahkemeleri, 383-84
Webster, Richard, 217
Wheeler, John Archibald, 125
Whewell, William, 385
Whitcomb, John, 300
White, Meg, 248

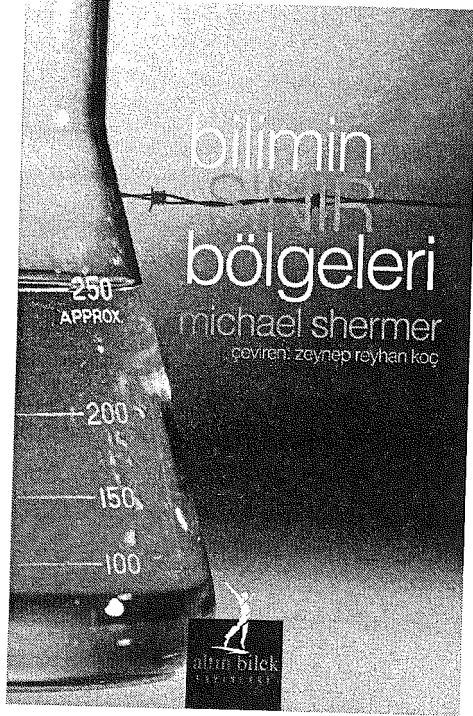
- White, Yargıç Byron, 317
Whitney, Glayde, 435
Wikoff, Jack, 376, 377, 379
Wilcox, Laird, 374
Winfrey, Oprah, 53-55
Wise, Robert, 537-38
Wowk, Brian, 184
Wulff, David, 510-11

Y

- Yahudi Savunma Birliği, 339, 365
Yale Hukuk Okulu, 487
Yanlış anı sendromu, 471-72
Geri alınan anı hareketine *de bakın*
Yanlış Anı Sendromu Kurumu, 219-20
Yanlış olumlu/yanlış olumsuz, düşünme yanlışlıkları, 61-63
Ya o-ya o yanlış düşüncesi, 140-41
Yaratılışçılar, 273-74, 301-303
Yapı, tarım, 83-84
Yapısal özellik, 516-17
Yaratıcılık ve zeka, 495-98
Yaratılış Açıklaması, Evrime Bilimsel Bir Alternatif, 301
Yaratılış Araştırma Enstitüsü (YAE), 255, 269, 299, 312s

- Yaratılış Bilimi Araştırma Merkezi, 255-56, 299-300
Yaratılış bilimi, 18-19, 269, 269-70, 293-94, 299-303, 304-305, 305-306, 310-11, 311-13
Yaratılışçılığa *da bakın*
Yaratılışçı Araştırma Derneği, 301, 311
Yaratılışçılar, 501-503
Yeni, 487-90
Yaratılışçılık, 311, 496-97, 505-506
Anayasa Mahkemesi yargıçları tarafından tartışma, 304-306
    Cinsiyet, 502
    Çocuklara ulaşma amacı, 301-302
    Ders kitaplarını sansürlemek, 264-67
    Eşit zaman argümanı, 298, 299-301
    Evrim inkarı, 253-54
    Genç Dünya eski Dünyaya karşı, 277-78
Gizlenmiş din, 268
İnananların tepeden aşağı stratejisi, 265-66
    Köktenciler, 295
Soykırım inkarıyla karşılaşma, 252-54, 374-76
    Tasarım argümanı, 277
Tüm bilime saldırı, 264-65
Ve nüfus argümanı, 279-80
Yaratma ve yeniden yaratma efsaneleri, 250-51
Yargı Günü, 230-31
Yasa 301-302
Yaş ve inanç, 502-503, 505-506, 508-509
Yaşam anı, 179-80
Yaşam beklentisi, 180
Yaşam Gelgiti, 79
Yaşam sonrası, 488-90
Yaşamdan Sonraki Yaşam, 170-71
Yaşamın kökeni, 279
"yeni başlamış yapı sorunu", 288
Yeni Çağ inançları, 161, 76-77, 171, 196, 451, 480, 496, 542
Yeni Çağ: Uçtaki Bir İzleyicinin Notları, 77
Yeni Dini Hareket, 513
Yeniden Ziyaret Edilen Soykırım: Auschwitz-Birkenau Yok Etme Kompleksinin Geçmişle İlgili Bir Analizi, 413-14
Yenileme, 375-77
Yirminci Yüzyılın Sahtekarlığı, 347
Yocky, Francis Parker, 373
"yok ediciler" 359-60

- Yorumlar*, 376-77
Yücelik: Tarih ve Siyasetin Felsefesi, 371-72
Yüceltilen Bilim ve Baş Kaldırılan Bilim, 99
Yüziüncü Maymun, 78
Yüziüncü Maymun olgusu, 78-79
- Z
- Zamanın Kısa Tarihi*, 428
- Zeka
Dünya dışı, 508-509, 524-25
İnanç, 489-90, 492, 494-501, 512-14, 522-23, 540-41
Özel alan, 499-501
- Uzaylı, 535-38, 540-41
Zeki insanlar, 490-92
Zen ve Motorsiklet Bakımı Sanatı, 96
Zener kartları, 158
Zıt tedavi konusunda uzmanlaşma, 280-82
Zukav, Gary, 472
Zündel, Ernst, 328, 340, 349, 351, 362-65, 377
David Cole'un tanımı, 366
"özgür konuşma" davası, 357
Zyklon-B gazı, 328, 388, 408, 409, 411

"On dokuzuncu yüzyılın başında Alman filozofu Immanuel Kant, tarihin ve insanlık durumunun şu gözlemini yaptı: "İnsanlığın eğri odunundan düzgün hiçbir şey çıkamaz." Bilimin Sınır Bölgesi: Geçerli Fikirler Nerede Aykırı Görüşlerle Karşılaşır'ın alt fikri, insan duygularının, ön yargılarının, önceliklerinin ve özellikle kültürün, dünyamızı (bilimi), geçmişimizi (tarih) ve kendimizi (biyografimizi) araştırma sürecimizi nasıl şekillendirdiği ve hatta bilim adamlarının ve bilim yöntemlerinin kendilerinin nasıl değişmez bir şekilde sosyal ve kültürel çevreleriyle iç içe girmelerine rağmen, bizim hala önümüzde gerçeği anlamak için şu ana kadar ortaya konmuş en iyi yönteme sahip olduğumuzdur. Bilimi, ister normal ister sınır bölgesi durumunda olsun, bilgi ve bilgeliğimizi en üst durumuna çıkarmak için kullanalım."

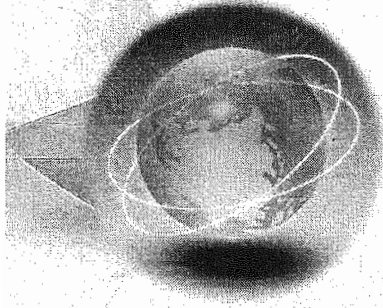
MICHAEL SHERMER

İngilizce'den Çeviren
Zeynep Reyhan Koç

470 sayfa 13,5 x 21 cm

GÖRÜNMEZ YÜZYIL

RICHARD PANEK – ÇEV. ERDEM ATIK

Sadece bir kez yüz yüze görüştüler. 1927 senesinin yeni yıl tatilinde Albert Einstein, Berlin'de oğullarından birinin evinde kalan Sigmund Freud'u aradı. 47 yaşındaki Einstein; fiziki bilimlerin yaşayan en büyük sembolüydü; 70 yaşındaki Freud ise sosyal bilimler için aynı şeyi ifade ediyordu, ama beraber geçirdikleri akşam herhangi bir konuda fikir birliğine vardıkları söylenemezdi. Bir arkadaşı, birkaç ay sonra Einstein'a, psiko-analiz yöntemini tecrübe etmesi konusunda tavsiyede bulunduğu bir mektup yazdığında Einstein, "Üzgünüm ama isteğinizi yerine getiremem, çünkü analiz edilmeyip karanlıkta kalmak beni çok daha memnun edecektir," cevabını verdi. Öte taraftan Freud, Berlin'deki buluşmalarından hemen sonra Einstein'la ilgili olarak bir arkadaşına, "Ben fizikten ne kadar anlıyorsam o da psikolojiden o kadar anlıyor, o yüzden çok hoş bir sohbet oldu," diye yazdı. "Freud ve Einstein'ın tahmin edebileceklerinden daha fazla ortak yönleri vardı. Yıllar önce, her ikisi de kendilerine ait bilimsel araştırmaların başındayken, aynı can alıcı bağlantıda birleşmişlerdi. İkisi de kendi alanlarındaki en önemli problemlerden birini araştırıyordu. İkisi de daha önce aynı problemlerle uğraşanları yenilgiye uğratan engellerle yüz yüze geldiler. İkisinin karşısındaki engel de aynı şeydi: Daha fazla kanıtı sahip olmamaları. Yine de bu yetersizlik nedeniyle geri çekilip başka yerlere bakmak veya yenilgiyi kabullenip bakmaktan tamamen vazgeçmektense Einstein ve Freud, aynı doğrultuda bakmaya devam ettiler."

RICHARD PANEK

İngilizce'den Çeviren
Erdem Atik

304 sayfa

13,5 x 21 cm